

K 154806
3

ქანთუაძე კონსტანტინე-თეოდორე
სიბუხის კარნი

I

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა

შეაღბინა
ქლ. დღონტა

К154806
3

1

ა—ბ

499.962.1.03 (03)

ქართული ლექსთმცოდნეობის
ლექსიკონი

4 I (03)
199. 962. 1—3
ლ 737

„ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა“ წარმოადგენს ქართული დიალექტოლოგიური ლექსიკონის შემდგენის პირველ ცდას და პირითადად საცნობო ხასიათისაა. ეყრდნობა იგი არსებულ მცირე ლექსიკონებს, ჩვენი სიტყვის მოყვარულთა კოლექციებს, მწერლობის ძეგლებსა და პირადად შემდგენლის მიერ წლების განმავლობაში ადგილებზე შეკრებილ მასალებს. სიტყვის კონაში შექმნილია მიხედვით ასახული ყველა დიალექტური ერთეულის ლექსიკური მასალა და იგი წარმოდგენას გვაძლევს იმ ამოუწყავ სიმდიდრეზე, რასაც ჩვენი ეროვნული საუნჯე შეიცავს, მაგრამ სისრულის პრეტენზია მას არა აქვს.
სიტყვის კონა გათვალისწინებულია მკითხველთა ფართო წრეებისათვის.

Handwritten purple text, possibly a signature or date.

7—1—5
205—74
M—602

საქმ-2000
შემოწმებულია

წინასიტყვა

სალიტერატურო ენის განვითარებისა და გავრცელების პარალელურად კილო-თქმათა არეალი თანდათან იკუმშება. ადგილობრივი წარმოშობის სიტყვები, პირველ რიგში, საყოფაცხოვრებო და დარგობლივი ლექსიკა, რომელიც საუკუნეთა განმავლობაში ემსახურებოდა ამა თუ იმ კუთხის მოსახლეობას, მაგრამ დღეს აღარ შეესაბამება მისი ეკონომიური და კულტურული განვითარების დონეს, დავიწყებას ეძლევა (და მის ადგილს საერთო ხმარების სიტყვები იჭერს. წიგნის ენა სულ უფრო და უფრო მკვიდრდება ხალხის ყოფაში და კუთხური მეტყველება თავისთავადობას კარგავს. ჩვენს თვალწინ მიმდინარეობს კილო-თქმათა უნიფიკაციის პროცესი. ყოველივე ეს ჩვენი საზოგადოებისათვის ნიშანდობლივი და კანონზომიერი მოვლენაა. მაგრამ ნათქვამიდან არ შეიძლება იმ დასკვნის გაკეთება, თითქოს კილო-თქმათა უნიფიკაცია უკვე სრულდება ან ახლო მომავალში დასრულდება და ჩქარა მთლიანად წაიშლება დიალექტური განშტოება ენისა. მეცნიერული საფუძველი ამის წარმოსადგენად არ არსებობს. ისტორიკოსებისა გვეუბნება, რომ დიალექტური თავისებურებანი მეტად გამძლეა და, ხალხის ყოფაში რჩება მათი წარმომშობი პირობების შეცვლის შემდეგაც კი. უნდა ვიფიქროთ, რომ ადგილობრივ ლექსიკას მომხმარებელი ჯერ კიდევ დიდხანს ეყოლება, რადგან ცოცხალი ენა ყოველთვის დიალექტებით. საზრდოობს, ხოლო სიცოცხლე, სმარებულობა ენისა უპირველესი პირობაა. კილო-თქმათა სიცოცხლისა.

დიალექტური მეტყველების ნაირფეროვანი სიტყვარი მუდამ იყო და რჩება სალიტერატურო ენის ლექსიკის არსენალად. კილო-თქმაში გვეხდება ასეულობით ისეთი სიტყვა, რომლის ბადალი სალიტერატურო ენას არ მოეპოვება, ან საერთო სიტყვას ამა თუ იმ კილოში აქვს ისეთი დამატებითი მნიშვნელობანი, რაც უცხო სალიტერატურო ენისათვის და მათი გავრცელება გაამდიდრებდა ხალხის საუნჯეს. მესვეურები ერის სულიერი კულტურისა ყოველთვის ეჭომაგებოდნენ ამისთანა სიტყვებს და ფართოდ უღებდნენ მათ წიგნის ენის კარებს. ილიას, აკაკის, ვაჟას, საერთოდ, ქართული კლასიკური მწერლობის დამსახურება ჩვენი ენის წინაშე წაწოდებულ იმიტომაც არის ასე განუზომლად დიდი, რომ მათ ასობით ხალასი სიტყვა გადაარჩინ-

ნეს დაკარგვას, ფრთხილად ამოკრიბეს ადგილობრივი მეტყველების სალა-
როდან, მოაშორეს კუთხურობის მტვერი, განასპეტაკეს და სალიტერატუ-
რო ენის სამსახურში ჩააყენეს, ხალხის საუნჯე ხალხსავე დაუბრუნეს. ეს
საკანგებოდ აღსანიშნავი ფაქტია. ამასთან ჩვენ სიამოვნებით უნდა გავიხ-
სენთ ისიც, რომ კლასიკურ მემკვიდრეობას იცავს და მის ტენდენციას
სახელოვნად განაგრძობს ჩვენი თანამედროვე მწერლობა.

ქართული კილო-თქმების ლექსიკის შესწავლა-შეგროვებას დიდი
ტრადიცია აქვს. კუთხური ლექსიკის პირველი ნიმუშები აღბეჭდილია ძვე-
ლი მწერლობის ადრინდელ ძეგლებში, ხოლო მოგვიანებით საბას, შემდეგ
ნიკო და დავით ჩუბინაშვილების ლექსიკონებში თვალსაჩინო ადგილი
დაეთმო ადგილობრივ სიტყვათა ფონდსაც. ეს მრავლის მეტყველი ფაქ-
ტია, მაგრამ ისიც საზგასასმელია, რომ შემოსენებულ წყაროებში აისახა
მეტად მცირე კოლექცია იმ სიტყვებისა, რომლებიც ცოცხლობდნენ ხალ-
ხში და სალიტერატურო ენის ხელუხლებელ რეზერვს ქმნიდნენ. გასული
საუკუნის 90-იან წლებში განსაკუთრებით მწვავედ დაისვა კილო-თქმათა
ლექსიკის მოვლა-პატრონობის საკითხი. ილიას „ივერია“ სათავეში ჩაუდ-
გა ხალხის საუნჯის შეგროვებას და ამით ქართული ლექსიკონის შევსება-
გამდიდრებას. გაზეთის ფურცლებზე ადგილი იპოვეს ჩვენი ქვეყნის
სხვადასხვა კუთხეში მოპოვებული ლექსიკის მარგალიტებმა. პიონერები
კუთხური სიტყვების შეკრება-პუბლიკაციისა იყვნენ ილია, აკაკი, ვაჟა, აგ-
რეთვე თ. რაზიკაშვილი, ბაჩანა, მ. ჯანაშვილი, კ. გვარამაძე... „ივერია“
დიალექტურ სიტყვათა ნიმუშებს პერიოდულად აქვეყნებდა საერთო სათა-
ურით „ქართული ენის საუნჯის მასალად“. ამ სერიაში, კერძოდ, 1900
წელს დაიბეჭდა ფშაური და ქართლური სიტყვების მთელი ლექსიკონი,
შედგენილი თედო რაზიკაშვილის მიერ. ასევე 1901 წელს „მოგზაურში“
(№ 10, გვ. 946-952) გამოქვეყნდა კ. გვარამაძის „გურული ლექსიკონი“
და ა. შ. მაშინდელ პრესაში გამოქვეყნებული მთელი მასალა შემდეგ გაიცი-
რილა და შევიდა ილია ჭყონიას „სიტყვის კონაში“, რომელიც 1910
წელს გამოიცა პეტერბურგს ნიკო მარის რედაქციითა და წინასიტყვაობით.
ამას მოჰყვა ვ. ბერიძის „სიტყვის კონა იმერულ და რაჭულ თქმათა“ (პე-
ტერბურგი, 1912), მ. ჯანაშვილის ინგილოური ლექსიკონი (1913; ავტორ-
მა კაკ-ენისელში შეკრებილ სიტყვათა ლექსიკონი ჯერ კიდევ 1896 წელს
გამოაქვეყნა), კირიონის სალექსიკონო მასალა (1913), ი. ბუჭურაულის
თუშურ ხალხურ ლექსებში ნახმარ სიტყვათა განმარტებანი (1913), ა. შა-
ნიძის დამატებანი ინგილოური ლექსიკონისათვის (1915) და სხვ. ერთი
სიტყვით, შემზადდა ნიადაგი ქართული დიალექტური ლექსიკონის გამოსა-
ცემად, მაგრამ, სამწუხაროდ, შემდეგ ამის ინტერესი თანდათანობით შე-
ნეღდა და კარგად დაწყებული საქმე შეფერხდა.

ქართულ დიალექტურ ლექსიკას საჭირო ყურადღება უკანასკნელი 50
წლის განმავლობაში მიეცა. საქმეს ხელი მოჰკიდეს საგნის სპეცია-
ლისტებმა, ძველ თაობას წამოემგვლენ ახალი თაობები. თბილისის უნი-
ვერსიტეტისა და რესპუბლიკის პედაგოგიური ინსტიტუტების ქართული ენის
კათედრებმა, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ენათმეცნიერების
ინსტიტუტის შესაბამისმა განყოფილებებმა ფართო ღონისძიებები განა-

ხორციელეს ჩვენი კილო-თქმების როგორც სტრუქტურის, ისე ლექსიკის შესასწავლად და თითოეული დიალექტური ერთეულის სინქრონიული მოდელის დასადგენად. ადგილებზე შეიკრიბა მდიდარი ფაქტობრივი მასალა, რომლის ერთი ნაწილი კიდევ გამოქვეყნდა მცირე ლექსიკონთა სახით. კუთხურ სიტყვათა პატარ-პატარა ლექსიკონები დაერთო ვაჟა-ფშაველას (ა. შანიძე), ა. ყაზბეგის (შ. ძიძიგური), ე. ნინოშვილის (თ. კიკვაძე), დ. კლდიაშვილის (მიხ. ალავეძე) თხზულებათა გამოცემებს. ქართული ენის საუნჯის შეკრება-პუბლიკაციაში თავიანთი წვლილი აქვთ შეტანილი: ნ. მარს (იმერხელი), მ. ჯანაშვილს (ინგილოური), თ. რაზიკაშვილს (ფშაური, ქართლური), ა. შანიძეს (ხევსურული, ფშაური, ინგილოური), ვ. ბერიძეს (იმერული, რაჭული, გურული), ვ. თოფურიას (აჭარული, თუშური, ლეჩხუმური, მესხური, რაჭული, ფერეიდნული, ხევსურული, ჯავახური), ა. ჩიქობავას (ფერეიდნული, გარეჯახური), კ. დონდუას (მესხური), შ. ძიძიგურს (ქართლური, მესხური, რაჭული), ნ. კეცხოველს (ქართლური), თ. კიკვაძეს (გურული), გ. შარაშიძეს (გურული), ს. ჟღენტს (გურული), ს. მენთეშაშვილს (ქიზიყური, ქართლური, აჭარული), მიხ. ჩიქოვანს (ლეჩხუმური), ბ. წერეთელს, ქ. ძოწენიძეს (ზემოიმერული), მის. ალავეძეს (ლეჩხუმური, იმერული, ოკრიბული), ი. ქავთარაძეს (იმერული, იმერხელი, ინგილოური, მოხეური), ი. იმნაიშვილს (გურული), ა. მარტიროსოვს (კახური), გრ. იმნაიშვილს (კახური, ინგილოური), ს. მაკალათიას (მთიულური, თუშური, ფშაური, ხევსურული), შ. ნიჭარაძეს (აჭარული), თ. უთურგაიძეს (თუშური), გ. შატბერაშვილს (ქართლური), ი. მაისურაძეს (მესხური), ლ. კაიშაურს (მთიულური), ი. გიგინეიშვილს (ქართლური, გუდამაყრული, კახური, მთიულური, ფშაური), ალ. ჭინჭარაულს (ხევსურული, ფშაური), ო. ქაჯაიას (მოხეური), პ. ხუბუტიას (ქართლური, კახური, თუშური), პ. ჯაჯანიძეს (გურული, აჭარული, იმერული), ი. მეგრელიძეს (გურული, აჭარული), კ. ჭრელაშვილს (ჩადმა თუშური), ზ. ჭუმბურიძეს (იმერული), ალ. გვენცაძეს (კახური), ი. ქეშიკაშვილს (ფშაური), მ. მესხიშვილს, თ. სალარიძეს, პ. გაჩეჩილაძეს, ლ. ნოზაძეს (ქართლური), გ. მაჭავარიანს (კახური), თ. ბერიაშვილს (კახური), ვ. სომხიშვილს (ქსნის ხეობის ქართლური), ამ სტრიქონების ავტორს (გურული, ქართლური), ალ. მაყაშვილსა და სხვებს, რომელთა ნაშრომები წინამდებარე სიტყვის კონაში თავთავის ადგილასაა დამოწმებული.

ხალხური საუნჯის მარგალიტები დროდადრო ქვეყნდება გაზეთ „კომუნისტის“ ფურცლებზე.

საკმარისად მდიდარი ფონდი კუთხური ლექსიკონისა აღბეჭდილია ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში, რომელიც მ ტომად გამოიცა პროფ. ა. ჩიქობავას საერთო რედაქციით (1950-1964).

როგორც ვხედავთ, კუთხური მეტყველების სიტყვობრივი მასალა ცოტა როდია გამოქვეყნებული, მაგრამ იგი მაინც მცირე ნაწილია ქართულ კილო-თქმათა ლექსიკონის იმ მარაგისა, რაც ჯერ კიდევ ხალხში ტრიალებს და შეუჯერებელია. ამასთან ისიც აღსანიშნავია, რომ დაბეჭდილი პატარა ლექსიკონები დიდი ხანია ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად იქცა და ძნელად

ხელმისაწვდომია არა მარტო მკითხველთა ფართო წრეებისათვის, სპეციალისტთათვისაც კი.

ყოველივე ამის გამო ქართულ კილო-თქმათა მოკლე ლექსიკონის გამოცემის საჭიროება დიდი ხანია მწვავედ იგრძნობა.

წინამდებარე სიტყვის კონა სტუდენტებთან მრავალი წლის მუშაობის შედეგად შეიქმნა, როგორც დამხმარე, საცნობო წიგნი. ახალგაზრდობას ულექსიკონოდ უძნელდება ჩვენი კლასიკური ლიტერატურის ნიმუშებში დამოწმებული კუთხური სიტყვების სწორად გაგება. ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლებიც ამავე მდგომარეობაში არიან. სათანადო ცნობარები და ლექსიკონები მათ არ მოეპოვებათ. ამ გარემოებამ, უწინარეს ყოვლისა, გადაგვაწყვეტინა სიტყვის კონის შედგენა და გამოცემა სახელდობრ წარმოდგენილი სახით.

ჩვენს სიტყვის კონას, რასაკვირველია, სისრულის პრეტენზია არა აქვს და არსებითად საცნობო ხასიათისაა, ეყრდნობა ძირითადად არსებულ წყაროებს. ბეჭდურ მასალასთან ერთად, შესაძლებლობის ფარგლებში, გამოყენებულია ქართული ხალხური სიტყვის მოყვარულთა პირადი კოლექციები, რაც თავ-თავის ადგილასაა აღნიშნული. ყველა ლექსიკურ ერთეულს ახლავს მოწმობა წყაროს შესახებ. უწყაროდ, ცხადია, აქ არც ერთი სიტყვა არ არის დამოწმებული.

კილო-თქმებად მიჩნეული გვაქვს: ა) აღმოსავლეთ საქართველოდან — გუდამაყრული, თიანური, თუშური, ინგილოური, კახური (შიგნი კახური, გარეკახური), მთიულური, ფერეიდნული, ფშაური, ქართლური, ქიზიყური, ქსნის ხეობისა, ხევსურული; ბ) დასავლეთ საქართველოდან — აჭარული (ქვემო და ზემო), გურული, იმერული (ქვემო და ზემო), ლეჩხუმური, ოკრიბული, რაჭული (ქვემო და ზემო); გ) სამხრეთ საქართველოდან — იმერხეული, მესხური, ჯავახური. ეს სქემა რამდენადმე არ ემთხვევა ქართულ დიალექტთა ტრადიციულ განლაგებას, მაგრამ აქ მასალის ამნაირად დაჯგუფება უფრო მოსახერხებელი გახდა.

სახელი (ძირეული, წარმოქმნილი, თხზული) სიტყვის კონაში შეტანილია სახელობითი ბრუნვის ფორმით (გამოყოფილია მხოლოდ ბრუნვის ნიშანი). ზოგი სახელი ამასთან გვხვდება მოქმედებითი, ვითარებითი ან რომელიმე სხვა ბრუნვის ფორმითაც, რადგან ლექსიკურ თავისებურებას შესაბამის დიალექტებში ხსენებული სიტყვები სწორედ ამ ფორმებით გვაჩვენებენ. ზმნა წარმოდგენილია უპირო ფორმების (საწყისისა და მიმღეობის) სახით. პირიანი ფორმები იმ შემთხვევაშია დამოწმებული, როცა სხვა სახით სიტყვა ლექსიკურ თავისებურებას არ ამჟღავნებს, ანდა საწყისისა და მიმღეობის წარმოება არ ძალუძს. ორივე შემთხვევაში სიტყვის ადგილობრივი ხმარებულებაა გათვალისწინებული. ზოგჯერ ზმნა ერთ რომელიმე გრამატიკულ ფორმაში გვაჩვენებს ლექსიკურ ნიუანსს, ამიტომ შესაძლებლად ვერ ჩავთვალეთ ზმნურ ერთეულებთან ინდექსების ჩვენება. სალიტერატურო ენის ფორმებისათვის ინდექსთა დართვა აუცილებელია, კილო-თქმებაში კი ზმნათა ფორმები იმდენად თავისებურია, რომ ინდექსის ან გრამატიკული კატეგორიების ჩვენება მის ლექსიკურ ღირებულებას ვერაფერს ჰმატებს, მით უმეტეს ჩვენს მიზანს ლექსიკური ერთეუ-

ლების განმარტება და არა სტრუქტურული კვალიფიკაცია შეადგენდა. სიტყვის კონაში დაცულია მხოლოდ მოდელი სიტყვისა, რომლითაც იგი ცნობილია ადვილზე. შესაძლებელი ან საჯარაუდებელი ფორმები მითითებული არ არის. ეს თითქოს ერთგვარი ნაკლიცაა ლექსიკონისა, მაგრამ ჩვენ ამას შევნიშნავთ ვუშვებთ. ჯერხნობით, სანამ ჩვენი კუთხური ლექსიკა ყოველმხრით შესწავლილი და შეჯერებული არ არის, აქ მასალის სხვაგვარად გაწყობა შესაძლებლად ვერ ჩავთვალეთ. სპეციალისტის თვალსიტიყვის კონის სხვა ნაკლსაც დაინახავს. ერთ მათგანს ჩვენც აშთავითვე კარგად ვგრძნობთ, სახელდობრ იმას, რომ ბევრი სიტყვის განმარტებას, ჩვენი ყოველგვარი მეცადინეობის მიუხედავად, სიზუსტე აკლია, ზოგი განმარტება ეგების მთლად სწორიც არ არის. სიტყვის კონის ამ გამოცენაში ვერ მოხერხდა ყველა სიტყვის ხმარებულობის სრული არეალის ჩვენებაც. ეს ყველაფერი გასათვალისწინებელია. იმედი გვაქვს, მსგავსი ნაკლოვანებები სიტყვის კონის შემდგომი სრულყოფის პროცესში გამოსწორდება. მკითხველთა ყველა საქმიანი შენიშვნა მადლობით იქნება გათვალისწინებული.

თურქულ-არაბული წარმომავლობის სიტყვები მთლიანად შეამოწმა და შეაჯერა აკად. ს. ჯიქიამ, რისთვისაც მას მადლობას მოვასხენებ.

ა. ლ.

8. XI. 69.

თბილისი

ლიბერატურა, წყაროები, შემოკლებანი

ალავიძე მიხ., ლენხუმური ლექსიკონი, „ქართველურ ენათა ლექსიკა“, I, პროფ. ვ. ბერიძის რედაქციით, თბ., 1938, გვ. 139-164 (მ. ალავ., I, ლენხ.).

ალავიძე მიხ., დავით კლდიაშვილის ლექსიკონი, „ა. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, VI, 1946, გვ. 49-62 (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ., იმერ.).

ალავიძე მიხ., ოკრიბული ლექსიკონი, „ა. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, X, 1950-1951, გვ. 75-101 (მ. ალავ., ოკრიბ.).

ალავიძე მიხ., ლენხუმური ზეპირსიტყვაობა, თბ., 1951 (მ. ალავ., ზეპირსიტყვაობ., ლენხ.).

ალავიძე მიხ., მასალები ლენხუმური ლექსიკონისათვის, „ა. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, XIII, 1955, გვ. 29-77 (მ. ალავ., 2, ლენხ.).

ალავიძე მიხ., ქართული დიალექტური ლექსიკონიდან, „ა. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, XXIV, 1962, გვ. 279-291 (მ. ალავ., 3, იმერ., ლენხ.).

ბაბუნაშვილი ე., პურეულის ტერმინები სოფ. ბიწმენდის მეტყველების მიხედვით, „ოსუ სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული“, V, თბ., 1950, გვ. 271-276 (ე. ბაბუნ., ქართლ.).

ბერიძე ვ., სიტყვის კონა იმერულ და რაჭულ თქმათა, სპბ., 1912 (ვ. ბერ., იმერ., რაჭ.).

ბეჭაური ალ., გუდამაყრული ლექსიკონის ნიმუშები, „ოსუ სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული“, I, თბ., 1941, გვ. 224-227 (ა. ბეჭ., გუდამაყრ.).

ბზვანელი ვლ., ქართული ენის საუნჯის მასალად, „ივერია“, № 172, 1900 (ვლ. ბზვ., გურ., იმერ.).

ბუქურაძე ივ., კარიკაშვილი დ., თუშურ ლექსებში ნახმარი სიტყვების განმარტება, „ძველი საქართველო“, ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, IV, განყ. V, თბ., 1913, გვ. 122-129 (ი. ბუქურ., თუშ.).

გ ა ჩ ე ჩ ი ლ ა ძ ე ჰ., ქართლურის სალექსიკონო მასალა, იკე, XVII, თბ., 1970, გვ. 324-337 (პ. გ ა ჩ ე ჩ ი., ქ ა რ თ ლ.).

გ ვ ა რ ა მ ა ძ ე კ., გურული ლექსიკონი, „მოგზაური“, № 10, 1901, გვ. 946-952 (კ. გ ვ ა რ., გ უ რ.).

გ ვ ე ნ ც ა ძ ე ა ლ., ბ ე რ ი ა შ ვ ი ლ ი თ., მასალები ქართული ენის კახური დიალექტის ლექსიკონისათვის, ხალხური საბავშვო თამაშობა-გართობის ლექსიკა. „ო. გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, IV, 1960, გვ. 251-264 (ა. გ ვ ე ნ ც., თ. ბ ე რ ი ა შ ვ., კ ა ხ.).

გ ი გ ი ნ ე ი შ ვ ი ლ ი ი., თ ო ფ უ რ ი ა ვ., ქ ა ვ თ ა რ ა ძ ე ი., ქართული დიალექტოლოგია, I, დიალექტთა განხილვა, ტექსტები, ლექსიკონი, თბ., 1961 (დ ი ა ლ ე ქ ტ., აჭარ., გუდამაყარ., გურ., თიან., თუშ., იმერ., იმერხ., ინგილ., კახ., ლეჩხ., მესხ., მთიულ., მოხ., რაჭ., ფერეიდნ., ფშ., ქართლ., ქიზიყ., ყიზლ., ხევსურ., ჯავახ.).

დ ო ნ დ უ ა კ., Месхский говор грузинского языка, предисловие, текст, словарь: კ. დ ო ნ დ უ ა, რჩეული შრომები, I, შეადგინა, წინასიტყვა და შენიშვნები დაურთო ალ. ღ ლ ო ნ ტ მ ა, თბ., 1967, გვ. 341-383 (კ. დ ო ნ დ., მ ე ს ხ.).

ვ ე ა - ფ შ ა ვ ე ლ ა ს მ ც ი რ ე ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი, შეადგინა ალ. ქ ი ნ ქ ა რ ა უ ლ მ ა, მთავარი რედაქტორი ა. ჩ ი ქ ო ბ ა ვ ა, სარედაქციო კოლეგია: ი. გ ი გ ი ნ ე ი შ ვ ი ლ ი, მ. ზ ა ნ დ უ კ ე ლ ი, ვ. თ ო ფ უ რ ი ა, გ. კ ი კ ნ ა ძ ე, მ. მ ი რ ი ა ნ ა შ ვ ი ლ ი, თბ., 1969 (ვ ე ა - ფ შ. მ ც. ლ ე ქ ს ი კ.).

ზ უ კ ა კ ი შ ვ ი ლ ი ნ., ხ უ ც ი შ ვ ი ლ ი ევ., პურეულის ლექსიკა, შეკრებილი სოფ. იყალთოსა (თელავის რ.) და პატარძელში (საგარეჯოს რ.), ხელნაწერი, გადმოგვცა ი. ქ ე შ ი ა შ ვ ი ლ მ ა, 14.XI.69. (ზ უ კ ა კ., ე. ხ უ ც ი შ ვ., კ ა ხ.).

თ ო მ ა შ ვ ი ლ ი დ., ოკრიბული სიტყვები, ჩაწერილი სოფ. კოლეჯში, ხელნაწერი, გადმოგვცა შემკრების ქალიშვილმა პედაგოგმა მედეა ოყრეშიძემ (დ. თ ო მ ა შ ვ., ო კ რ ი ბ.).

ი მ ნ ა ი შ ვ ი ლ ი გ რ., ქართული ენის ინგილოური დიალექტის თავისებურებანი, თბ., 1966 (გ. ი მ ნ., ი ნ გ ი ლ.).

კ ა ი შ ა უ რ ი ლ., მთიულურის დარგობლივი ლექსიკა, თბ., 1967 (ლ. კ ა ი შ., მ თ ი უ ლ.).

კ ე ც ხ ო ვ ე ლ ი ნ., მორბის არაგვი არაგვიანი, თბ., 1972 (ნ. კ ე ც ხ., ქ ა რ თ ლ.).

კ ი კ ვ ა ძ ე თ., ეგ. ნინოშვილის ლექსიკონი; ე. ნ ი ნ ო შ ვ ი ლ ი, თხზულებათა სრული კრებული, ს ი მ ო ნ ხ უ ნ დ ა ძ ი ს რედაქციითა და შენიშვნებით, ტ. I, თბ., 1932, გვ. 255-277; ტ. II, თბ., 1932, გვ. 273-290 (თ. კ ი კ ვ., გ უ რ.).

კ ი რ ი ო ნ ი, სალექსიკონო მასალა, „ძველი საქართველო“, ე. თ ა ყ ა ი შ ვ ი ლ ი ს რედაქტორობით, II, განყ. V, თბ., 1913, გვ. 1-27 (კ ი რ ი ო ნ ი, ქ ა რ თ ლ.).

ლ ე ო ნ ი ძ ე ლ., მესაქონლეობის ლექსიკონი, თბ., 1925 (ლ. ლ ე ო ნ.).

ლ ე შ ა ვ ა ლ., მევენახეობის ტერმინები ქიათურაში, „თსუ სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული“, III, თბ., 1948, გვ. 63-80 (ლ. ლ ე შ., ი მ ე რ.).

მ ა ი ს უ რ ა ძ ე ი., მასალები მესხური ლექსიკიდან, „შ. რუსთაველის სა-

ხელობის ბათუმის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები, IV, 1954, გვ. 64-98 (ი. მაისურაძე, მესხ., ჯავახ.).

მაკალათია ს., მთიულეთი, თბ., 1930 (ს. მაკალაძე, მთიულ.).

მაკალათია ს., თუშეთი, თბ., 1933 (ს. მაკალაძე, თუშ.).

მაკალათია ს., ფშავი, თბ., 1934 (ს. მაკალაძე, ფშ.).

მაკალათია ს., ხევსურეთი, თბ., 1955 (ს. მაკალაძე, ხევსურ.).

მარტიროსოვი ა., იმნაიშვილი გ., ქართული ენის კახური დიალექტი, თბ., 1956 (ა. მარტაშვილი, იმნაიშვილი, კახ.).

მაკავარიანი გ., მასალები ჰერეულის ლექსიკონისათვის შიგნი კახეთის, „თსუ სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული“, V, თბ., 1950, გვ. 286-296 (გ. მაკავარიანი, კახ.).

მაყაშვილი ა., ბოტანიკური ლექსიკონი, თბ., 1961 (ა. მაყაშვილი).

მეგრელიძე ი., მოკლე (აპარული) ლექსიკონი, წიგნში: ჯ. ნოდარაძე, ნარკვევები და ჩანაწერები, I, ბათუმი, 1971, გვ. 243-262 (ი. მეგრელიძე, აჭარ.).

Мегрелидзе И. В., Лазский и мегрельский слон в гური́йском, М., Л., 1938 (ი. მეგრელიძე, გურ.).

მენტეშაშვილი სტ., აპარის ეთნოგრაფიული მასალები, „ენიმკის მოამბე“, II, თბ., 1937, გვ. 139-178 (ს. მენტეშაშვილი, აჭარ.).

მენტეშაშვილი სტ., ქიზიყური ლექსიკონი, თბ., 1943 (ს. მენტეშაშვილი, ქიზიყ.).

მენტეშაშვილი სტ., ქართლურის სალექსიკონო მასალა (ალგეთის ხეობა), ივე, XVII, თბ., 1970, გვ. 251-282 (ს. მენტეშაშვილი, ქართლ.).

Мерчул Г., Жизнь св. Григория Хандзтийского, грузинский текст, введение, издание, перевод Н. Марра с дневником поездки в Шавшино и Кларджино, СПб., 1911 (გ. მერჩული, იმერ.).

მესხიშვილი მ., მასალები ქართლური დიალექტური ლექსიკონისათვის, ივე, XVII, თბ., 1970, გვ. 283-299 (მ. მესხიშვილი, ქართლ.).

მირიანაშვილი პ., ქართული ენის საუნჯის მასალად, „ივერია“, № 104, 1900 (პ. მირიანაშვილი, იმერ.).

ნიქარაძე შ., ქართული ენის აპარული დიალექტი (ლექსიკა), რედ. აკად. ს. ჭიჭია, ბათუმი, 1971 (შ. ნიქარაძე, აჭარ.).

ნიქარაძე შ., ქართული ენის ზემოაპარული დიალექტი, ბათუმი, 1961 (შ. ნიქარაძე, აჭარ.).

ნოზაძე ლ., ქართლური დიალექტური მასალები, ივე, XVII, თბ., 1970, გვ. 338-347 (ლ. ნოზაძე, ქართლ.).

ორბელიანი ს.-ს., ქართული ლექსიკონი, რ. ერისთავის რედაქტორობით, თბ., 1884 (საბა).

ორბელიანი ს.-ს., ქართული ლექსიკონი, პროფ. ი. ყიფშიძისა და პროფ. ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1928 (საბა).

ორბელიანი ს.-ს., სიტყვის კონა ქართული, რომელ არს ლექსიკონი, ს. იორდანიშვილის რედაქციითა და წინასიტყვაობით, თბ., 1949 (საბა).

ორბელიანი ს.-ს., ლექსიკონი ქართული, ავტოგრაფიული ნუსხების

მიხედვით გამოსაცემად მოამზადა ილია აბულაძემ, თხზულებანი, ტ. IV₁, თბ., 1965; ტ. IV₂, თბ., 1966 (საბა).

ქლენტი ს., გურული კილო, თბ., 1936 (ს. ქლ., გურ.).

რაზიკაშვილი თ., ქართული ენის საუნჯის მასალად, „ივერია“, №№ 127-135, 140, 142, 150-153, 155-157, 160-168, 1900 (თ. რაზიკ., ფშ.).

რობაქიძე ალ., მიმინოთი ნადირობა გურიაში, „მიმომხილველი“, I, თბ., 1949, გვ. 157-183 (ა. რობაქ.).

სალარიძე თ., ქართლური ლექსაიდან, იკე, XVII, თბ., 1970, გვ. 300-320 (თ. სალარ., ქართლ.).

სალარიძე თ., ალგეთის ხეობის ქართლური, „მაცნე“, № 2, 1971, გვ. 83-100 (თ. სალარ., ალგ.).

სიხარულიძე ქ., ქართული საბავშვო ფოლკლორი, თბ., 1938 (ქ. სიხ.).

სომხიშვილი ვ., ქსნის ხეობის მეტყველება, ხელნაწერი, 1967 (ვ. სომხიშვი., ქსნის ხეობ.).

უთურგაიძე თ., თუშური კილო, თბ., 1960 (თ. უთურგ., თუშ.).

ქავთარაძე ი., მასალები იმერული ლექსიკონისათვის, „ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები“, III, თბ., 1963, გვ. 109-160 (ი. ქავთ., იმერ.).

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, პროფ. ა. ჩიქობავას საერთო რედაქციით, ტტ. I-VIII, თბ., 1950-1964 (ქეგლ.).

ქართველ მთიელთა / ზეპირსიტყვაობა, მთიულეთ-გუდამაყარი, ტექსტების მომზადება, რედაქცია, გამოკლევა და შენიშვნები ელენე ვირსალაძისა, თბ., 1958 (ე. ვირსალ., მთიულ., გუდამაყარ.).

ქაჯაია თ., მასალები მოხუცი კილოს ლექსიკონისათვის, „სამხრეთ ოსეთის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, XI, ცხინვალი, 1967, გვ. 375-451, გამოყენებულა აგრეთვე ამ ნაშრომის უფრო ვრცელი ხელნაწერი დედანი (თ. ქაჯ., მოხ.).

ქეშიკაშვილი ივ., თედო რაზიკაშვილისა და ბაჩანას თხზულებათა ლექსიკა, თბ., 1969. გამოყენებულა აგრეთვე ამ წიგნის უფრო ვრცელი ხელნაწერი დედანი, რომელიც ავტორმა გადმოგვცა (ი. ქეშიკ., ფშ.).

დლონტი ალ., გურული ფოლკლორი, I, თბ., 1937, ლექსიკონი, გვ. 277-292 (ა. დლ., I, გურ.).

დლონტი ალ., გურული ლექსიკური მასალები, 1935, ხელნაწერი (ა. დლ., 2, გურ.).

დლონტი ალ., ქართლური ზღაპრები და ლეგენდები, თბ., 1948, ლექსიკონი, გვ. 286-288 (ა. დლ., ქართლ.).

შანიძე ა., ინგილოური ლექსიკონი: Шанидзе А. Г., М. Г. Джанашивили, Сайнгило, рецензия, «Записки Восточного отделения Императорского Русского Археологического общества», XXII, вып. III—IV, Петроград, 1915, გვ. 344—357 (ა. შან., ინგილ.).

შანიძე ა., წვესურული მასალების ლექსიკონი, „ქართული საენათმეცნიერო საზოგადოების წელიწადული“, I-II, თბ., 1923-1924, გვ. 259-330 (ა. შან., ხევსურ.).

შანიძე ა., ვაქას ლექსიკონი: ვაქა-ფშაველა, თხზულებანი, ტ. I, თბ., 1922, 1928, 1946 (ვაქა, I, ა. შან., ფშ.); ტ. II, ალ. აბაშელიისა და

ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1950 (ვაჟა, II, ა. შან., ფშ.); ტ. III, აღ-
ბააშელის რედაქციით, თბ., 1930 (ვაჟა, III, ა. შან., ფშ.); ტ. IV, აღ-
ბააშელის რედაქციით, თბ., 1932 (ვაჟა, IV, ა. შან., ფშ.).

შარაშიძე გ., გურული ლექსიკონი, „ქართველურ ენათა ლექსიკა“, I,
პროფ. ვ. ბერიძის რედაქციით, თბ., 1938, გვ. 1-96 (გ. შარაშ., გურ.).

შატბერაშვილი გ., ჭაშნიკი, თბ., 1964 (გ. შატბერ., ქართლ.).

ჩიტაია გ., ეთნოგრაფიული მოგზაურობიდან აღბულაღის რაიონში, „სა-
ქართველოს მუზეუმის მოამბე“, IV, თბ., 1928, გვ. 203-237 (გ. ჩიტ., მოგ-
ზაურ.).

ჩიტაია გ., მასალები საქართველოს სახვნელი იარაღის ისტორიისათვის,
„საქართველოს მუზეუმის მოამბე“, V, თბ., 1930, გვ. 269-286 (გ. ჩიტ., მ-
სალ.).

ჩიტაია გ., რაკული სახვნელი, „ენიმკის მოამბე“, I, თბ., 1937, გვ.
247-294 (გ. ჩიტ., რაკ.).

ჩიტაია გ., ქსნური შთის გუთანის, „ენიმკის მოამბე“, V-VI, თბ., 1940, გვ.
479-508 (გ. ჩიტ., ქსნ.).

ჩიტაია გ., ქართლის ეთნოგრაფიული ექსპედიცია 1948 წლისა, „საქარ-
ციკლოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკად. ი. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის
ინსტიტუტის მიმომხილველი“, ტ. I, თბ., 1949, გვ. 361-388 (გ. ჩიტ.,
ქართლ.).

ჩიქობავა ა., ფერეიდნულის მთავარი თავისებურებანი, თსუ მოამბე,
VII, თბ., 1927, გვ. 196-247; ლექსიკ., გვ. 244-247 (ა. ჩიქ., ფერეიდნ.).

ჩიქოვანი შიხ., ლეჩხუმურა ლექსიკონი, „ა. ს. პუშკინის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო სამასწავლებლო ინსტიტუტის შრომები“, I, 1941, გვ.
231-259 (შ. ჩიქ., ლეჩხ.).

ჩუბინაშვილი ნ., ქართული ლექსიკონი რუსული თარგმანითურთ,
აღ. ლლონტის რედაქციითა და გამოკვლევით, თბ., 1961 (ნ. ჩუბ.).

ჩუბინაშვილი დ., საუნჯე ქართულის ენისა, ქართულ-რუსული ლექ-
სიკონი, სპბ., 1887 (დ. ჩუბ.).

ძიძიგური შ., ქართლში ჩატარებული სალექსიკოლოგიო მუშაობის
ანგარიში, ქსნისა და ლიხვის ხეობაში, „ენიმკის მოამბე“, II, თბ., 1937, გვ.
317-324 (შ. ძიძ., ქართლ., ანგარიში.).

ძიძიგური შ., მთარაქული, „ძიძიანი ქართული დიალექტოლოგიადან“,
თბ., 1954, გვ. 200-219 (შ. ძიძ., რაკ.).

ძიძიგური შ., ა. ყაზბეგის ლექსიკონი: ა. ყაზბეგი, თხზულებანი, ტტ.
I-IV, თბ., 1948-1950 (ა. ყაზბ., I, II, III, IV, შ. ძიძ., მოხ.).

ძიძიგური შ., ქართული დიალექტების ქრესტომათია ლექსიკონითურთ,
თბ., 1956 (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ძიძიგური შ., კეცხოველი ნ., ხუბუტია პ., ქართლური ლექ-
სიკონი. დაიბეჭდა ამ წიგნის რამდენიმე თაბახი, მაგრამ არ გამოცემულა. ერთი
ცალი შემორჩა პროფ. შ. ძიძიგურს. ვსარგებლობთ ამ ცალითავტორის თვაზიანი
დახმარებით (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ., ქართლ.).

ძოწენიძე ქ., ზემოიბერული კილოკავი, თბ., 1973 (ქ. ძოწ., ზ. იმერ.).

წერეთელი ბ., ზემოიშორებული ლექსიკონი, „ქართველურ ენათა ლექსიკონი“, I, პროფ. ვ. ბერიძის რედაქციით, თბ., 1938, გვ. 99-135 (ბ. წერეთელი, იმერ.).

წულაძე ა., ეთნოგრაფიული გურია, აკად. გ. ჩიტაიას რედ., თბ., 1971 (ა. წულაძე, გურ.).

კინკარაული ა., ხევსურულის თავისებურებანი, თბ., 1960 (ა. კინკარა, ხევსურ.).

კრელაშვილი კ., მასალები ლუდისა და არაყის გამოხდის ლექსიკონის ჩაღმა თუშურში, „ოსუ სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული“, V, თბ., 1950, გვ. 258-263 (კ. კრელა, ჩ. თუშ.).

კრელაშვილი კ., ქსოვის ლექსიკონისათვის ჩაღმა თუშურში, „ოსუ სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული“, V, თბ., 1950, გვ. 264-270 (კ. კრელა, ჩ. თუშ.).

კუმბურიძე ზ., მევენახეობის ტერმინოლოგია ქვედა სიმონეთში, „ოსუ სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული“, III, თბ., 1948, გვ. 80-87 (ზ. კუმბურიძე, იმერ.).

კუმბურიძე ზ., მასალები პურეულის ლექსიკონისათვის ქვემო იმერეთში, „ოსუ სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული“, V, თბ., 1950, გვ. 277-285 (ზ. კუმბურიძე, ქვ. იმერ.).

კყონია ი., სიტყვის კონა, საბა-სულხან ორბელიანის და დავით ჩუბინაშვილის ლექსიკონებში გამოტოვებული სიტყვები, ნ. მარის რედაქციითა და წინასიტყვაობით, სპბ., 1910 (ი. კყონია, გურ., იმერ., ქართლ., ფშ., ხევსურ.).

ხალხური ლექსები თედო რაზიკაშვილის მიერ ჩაწერილი, მიხ. ჩიქოვანის რედ., თბ., 1953 (თ. რაზიკა, ფშ.).

ხალხური საუნჯის მარგალიტები (კუთხური სიტყვების ნიმუშები), პროფ. ი. ჭავთარაძის რედაქციით, ვაზ. „კომუნისტი“, №№ 88, 190, 294—1967; №№ 157, 187 — 1968; №№ 190, 267 — 1969 („კომუნისტი“).

ხუბუტია პ., ქართლში ჩატარებული სალექსიკოლოგიო მუშაობის ანგარიში, „ენიმის მოამბე“, IIვ, თბ., 1937, გვ. 325-326 (პ. ხუბ., ქართლ., ანგარიში).

ხუბუტია პ., მოკლე ანგარიში თელავის რაიონში ჩატარებული სალექსიკოლოგიო მუშაობის შესახებ, „ენიმის მოამბე“, IVვ, თბ., 1939, გვ. 263-272 (პ. ხუბ., კახ., ანგარიში).

ხუბუტია პ., თუშური კოლო, ლექსიკა, თბ., 1969 (პ. ხუბ., თუშ.).

ჯავახიშვილი ივ., საქართველოს ეკონომიური ისტორია, ტ. I, თბ., 1930; ტ. II, თბ., 1935 (ი. ჯავახი, I, II).

ჯანაშვილი მ., კაკ-ელისენში შეკრებილი სიტყვები:მ. ჯანაშვილი, ფარსადან გორგჯანიძე და მისნი შრომანი, თბ., 1896, გვ. 86-123. ეს მასალა ავტორმა შემდეგ მთლიანად შეიტანა თავის „საინგილოზე“ დართულ ლექსიკონში (მ. ჯან., ინგილ.).

ჯანაშვილი მ., საინგილო, „ძველი საქართველო“, ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, II, განყ. IV, თბ., 1913, გვ. 238-274 (მ. ჯან., ინგილ.).

ჯაჯანიძე პ., მასალები იმერული ლექსიკონისათვის, „ა. წულუკიძის სა-

ხელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, IX, 1949, გვ. 241-271 (პ. ჯაჯან, IX, იმერ.).

ჯაჯანიძე პ., მასალები გურული ლექსიკონისათვის, „ა. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, XVII, 1957, გვ. 509-523 (პ. ჯაჯან, გურ.).

ჯაჯანიძე პ., მასალები იმერული ლექსიკონისათვის, „ა. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, X, 1950-1951, გვ. 59-74 (პ. ჯაჯან, X, იმერ.).

ჯაჯანიძე პ., აჭარული ლექსიკონის მასალები, „ა. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები“, XXIII, 1961, გვ. 223-334 (პ. ჯაჯან, აჭარ.).

ჯოხაძე ნ., მევენახეობის ტერმინები შიგნი კახეთში, „თსუ სტუდენტთა სამეცნიერო შრომების კრებული“, III, თბ., 1948, გვ. 56-63 (ნ. ჯოხ., კახ.).

* * *

წყაროებიდან ამოწერილი ბარათების დედნებთან შეჯერებაში დროდადრო გვევლოდნენ დოც. ვ. სომხიშვილი, გ. გოგატიშვილი, ზ. ტყაბლაძე, ლ. ა. ნოზაძე, მ. თაყაიშვილი, გ. კუონია, ც. ბარათელი, ნ. რამიშვილი, ქ. გოდერძიშვილი.

ყველა ნიშნის დაცვა ტექსტში ტექნიკური მიზეზების გამო ვერ მოხერხდა. მაგალითად, გრძელი ხმოვნები აწყობილია შავად და არა შესაბამისი დიაკრიტიული ნიშნებით, თუშური ლექსიკონებიდან ამოკრებილ თანხმოვანზე დაბოლოებულ სახელებში სახელობითი ბრუნვის ნიშნად უმარცვლო ი-ს (ი) ნაცვლად ნახმარია ი და ა. შ.

სიხარული კომპა

154.26
3
11

- ა (მოხ., ფშ., რაჭ.) კინობით-მოფერებითი ნაწილაკი, რომელიც თანხმობაზე გათავებული სახელის (ზოგჯერ ზედსართავის) ფუძეს დაერთვის: ქალა, ცელა, აკაენა, მარილა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 496; ვაჟა, I, ა. შან., 357; დიალექტ., 596, 681). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ა? (ფშ., თიან., ინგილ., თუშ.) კითხვითი ნაწილაკი: ხარა? მოხვედია? ჩემს კუტუშას წაიყვანათ? (დიალექტ., 589, 596, 612; პ. ხუბ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ა (ინგილ., რაჭ.) ემფატიკური ან ნართული ხმოვანი, გამოვლინდება ზმნებში ჩვეულებრივ სხვათა სიტყვის -ო ნაწილაკის წინ: ხართა, სახელებში ასე: წავდეთ ჩონსაო (დიალექტ., 612, 681).
- ა! (მოხ.) შორისდ. მწუხარებისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 496).
- ა (ხევსურ.) შემოკლებული აი (აპა) ნაწილაკი, რომელიც ახლა დამოუკიდებელივ აღარც კი იხმარება, არამედ ყოველთვის რომელსამე სიტყვასთან ერთად, იმის წინ: ა ბეჩა აი, ბეჩაო (ა. შან.).
- აა (გურ.) აპა, აი; გამოხმაურება (ა. ლლ.).
- აა! (მოხ.) შორისდ. აღტაცებისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 496). შდრ.: ქეგლ.
- აამჟივეელი (ინგილ.) ასამჟივეელი, ასაფუთებელია (დიალექტ., 612).
- აანცება (გურ.) აკლება, აფორიაქება. (ა. ლლ.). შდრ.: ქეგლ.
- აატანლა (ინგილ.) ასაღებად, დასაპყრობად წასვლა. „წასულა იმი ყალაა აატანლა“ (გ. იმნ., 193, 209).
- ააფეთქვეელი (ინგილ.) ასაფეთქებელია; აფეთქდება (დიალექტ., 612).
- ააქონს (ინგილ.) იღებს, აიღებს (დიალექტ., 612).
- აბაბა-ი! (ფშ.) შორისდ. გაკვირება-გაოცებისა (დიალექტ., 589).
- აბაბაბა(ი) (ფშ.) შორისდ. გაკვირებისა. „აბაბაბა, რამდენ წყალ-ადგილ გაუჩენავ, გიგო, იმ დალოცვილს ღმერთს!“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- აბა-ლა-პა! (ფშ.) შორისდ. მოწოდებისა. „გაუბედე, წრუწუნავ, გაუბედე! აბა და პა! ემანგრე, ემანგრე!“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- აბადელა-ი, აბადელია (გურ.) მხიარული ხალხური სიმღერა (ა. ლლ.). შდრ.: ქეგლ.
- აბაზა (ხევსურ.) ბალბა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- აბაღბვა (კახ.) კალოზე ნაღწის ორთითით აჩეჩა, აწეწვა, აქცევა (ა. მარტ., გ. იმნ., 176).
- აბაღლე (ქართლ.) 1. აბა: გაღატ. აბა საღაპ აბა მაჩვენე (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ; 2. (ხევსურ.) შორისდ. აბა, აბა ერთი! (დიალექტ., 549).
- აბამბღვლა (კახ.) ზანტად, მძიმელ ადგომა კამეჩისა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- აბანდო (ქსნ. ხეობა) ხარის პირის ასაკრავი თოფრა, კალოობისას ხარმა თავთავები რომ არ შეუკამოს (ფ. სიმხიშვ.)

აბარება

აბარება (ქართლ.) საქონლის საშენებ-
ლად აყვანა (ლ. ლონ.).
აბარძალეობა გულისა (იმერ.) გულის ჩქარ-
ობი აძვირება (ი. ქავთ.).
აბაბტად (ფშ.) უტბად, ერთბაშად (ვაჟა,
I, ა. შან., 357).
აბაბინე-ა (თუშ.) ცომი (პ. ხუბ.).
აბგარ-ი (ფშ.) ეს სიტყვა იხმარება მხო-
ლოდ აბჯართან ერთად: აბ გ არ-აბჯარ-
ი ან აბჯარ-აბ გ არ ი (ვაჟა, II, ა.
შან., 429). შდრ.: ქეგლ.
აბდალ-ი (გურ.) სულელი (ი. ჭყონ.).
შდრ.: ქეგლ.
აბდარ-ი (გურ.) ავდარი (ს. ფლ.).
აბებრება (კახ.) თორნეში ჩავერისთანავე
პურის პირის აბურება მეტი სიმბურ-
ვლისაგან (ა. მარტ., გ. იმნ.). შდრ.:
საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
აბეღ-ი (მთიულ.) მეტად მაგარი (ლ.
კაიშ.).
აბეზრად წახვლა-ა (თუშ.) გათხოვილი
ქალის მშობლებთან წასვლა საჩივლე-
ლად უხასიათო ქმრის შესახებ (პ. ხუბ.).
აბელინა (ქართლ.) აბილილი, მცენარე
(ა. მაყ.).
აბერტყვა (მთიულ.): ერთი აბერტყ-
ვა სადღებელიდან ერთი ამოღება კა-
რაქი (ლ. კაიშ.).
აბეჩხარ-ი (მთიულ.) მამული, რომელიც
ცუდ მოსავლას იძლევა (ლ. კაიშ.).
აბეჭარ-ი, აბეჩხარ-ი (ქიზიყ.) მოსუ-
ლელი (ს. მენთეშ.).
აბზიკარა (რაჭ.) მებენარა მწერი, ბუზა-
რეა (ნ. ც. ბერ.).
აბზილაკ-ი (იმერ.). ნ. აბზილაკა.
აბზილაკა, აბზილაკ-ი (იმერ.) აბზი, ნა-
ზი; მეტიჩარა (ი. ქავთ.).
აბზინთა (ფშ.) აბზინდა (ა. მაყ.).
აბზინტა (ხევსურ.) ნ. აბზინთა.
აბიზ-ზაბიზ (ქიზიყ.) ბავშვთა თამაში (ს.
მენთეშ.).
აბილავება (იმერ.) იატაკზე ან მიწაზე
დაცემული სხეულის უკუქცევა (ი.
ქავთ.).
აბილაურ-ი (ქართლ.) ვაშლის ერთი საუ-

კეთესო ჯიშთაგანი, ხარობს ქართლში
(ი. ჭყონ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.)
შდრ.: ქეგლ.
აბილაურ-ი (ლეჩხ.) საზაფხულო მსხვილი
ვაშლი (მ. ალავე, 1).
აბარება (ფშ.) ტირილით მოთხოვნა სას-
მელ-საშემლისა (ბავშვის მიერ) (ვაჟა, I,
ა. შან., 357); რაიმეს ან ვინმეს მიმართ
სურვილის გამოწვევა, მიზიდვა (ი. ქე-
შიკ.); აბ ი რ ე ბ უ ლ-ი სურვილადრუ-
ლი, მონდომებული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექ-
სიკ.).
აბისურა (ქართლ.) ყურძნის ჯიშია ერთ-
გვარი (დიალექტ., 633).
აბლ-ი (გურ., აქარ.) ფერფლი, აელი (გ.
შარაშ.; შ. ნიქარ.).
აბლაბულა (ოკრიბ.) უგუნური, სულელი.
„აბ ლ ა ბ უ ლ ა ს ნათქვამს ვინ დეი-
ჯერებს“ (მ. ალავე).
აბლაკ-ი (ქიზიყ., ქსნ. ხეობა). 1. მცირე
კუთის ადამიანი; 2. თხელი უხვირო
ქსოვილი (ს. მენთეშ.); 3. კუპანაკლები,
ბეცი (გ. სომხიშვი.).
აბლანდულ-ი (გურ.) გადატ. არეული,
თავბრუდახეული (ა. ლლ.). შდრ.:
ქეგლ.
აბლატ-ი (ფშ.) ჩურჩუტი, ყყყეჩი, შტერი.
„სახლში შამლის საუბედუროდ ინდაუ-
რები გაიჩინეს, — გაიჩინეს ეს აბ ლ ა-
ტი, ჩერჩეტი, კიკვივა ფრინველები“
(ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
აბლაუცა-ი (გურ.) საქონს გაუგნებელი.
მოსულელი, ლენი, დონდლოდ მოსი-
არული (ი. ჭყონ.; ს. ფლ.; ა. ლლ.).
აბლაყ (ინგულ.) უფერული ცხენი, ქათა-
მი და სხვ. (მ. ჯან.). შდრ.: აბლაკი
(საბა). თურქ. aplak.
აბლაყ-ი (კახ., ქართლ.). 1. აყლაყულა.
უქყო ადამიანი (ა. მარტ., გ. იმნ.);
2. შაღალი და მოუქნელი (თ. სალარ.).
აბლიხულ-ი (იმერ.) ატუხული, უშნოდ
და უპაროდ დამდგარი, აყუდებული
(ი. ქავთ.).
აბნევა (ქართლ.) ნემსის აგება (კირიონი).
აბოთიაღება (იმერ.) უგუნური, მოუხე-

შავი მოქცევა ადამიანისა. „ჰქუა უნდა ისტავლო, ბიძია! რო ან ოთია ღდე-ბი ხანდახან, კაი რაჲა მოგვიყა!“ (პ. ჯაჲან., IX, 242).

აბოლავება (კახ.) ურმის აყირავება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

აბოლგება (ქართლ.), ბოსტნეულის აბოლგება გადაუღებელი წვიმების დროს ბოსტნეულის აზრდა (გ. შატბერ., 14).

აბოჟირება (ფშ.) აშლა, აყრა (ვაჲა, II, ა. შან., 429); აბოჟირებულ-ი აწიო-ოცებული, ადგილ-სამყოფლის მოშლით შეწუხებული (ი. ქეშვი.); აბოჟირებას ერთმანეთში რვეს, შლის, აწიო-ოცებს (ვაჲა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აბორგება (მიწისა) (გურ.) მიწის გამო-ფიტვა (პ. ჯაჲან.).

აბორგვენება (ფშ.) შეოჯუა (ვაჲა, I, ა. შან., 357).

აბოს კბილ-ი (გურ.). ნ. აღის კბილი.

აბოსკერცბ-ი (მესხ., ჯაჲან.). ნ. გოლ-გოთო.

აბჲანდ-ი, აფჲანდ-ი (მესხ.) პაჲანიცი, შარ-ვლის ან ქვედა ზაცელის ტოტზე ამო-კერებული ზონარი ფეხის ტერფებზე ამოსადებად (ი. მაისურ.).

აბრა (ქართლ.): აბრაჲ გაუხთა, გაუსწორ-და (ი. ჰყონ.).

აბრაგ-ი (ქვ. იმერ.) უშნო, შეუსაბამი მა-ლალი. ჩვეულებრივ ცხოველზე იტყვი-ან (პ. ჯაჲან., IX, 242).

აბრაგიდელის ვადაყრა (გურ.) საყვედუ-რის თქმა გაჭაგრებით (გ. შარაშ.).

აბრაგინ-ი (ქართლ.): აბრაგინის ამოყვრა გაგდება, „პანდურის ამოყვრა“ (ს. მენ-თეშ.).

აბრაღინ-ი (გურ.). ნ. ანაბრინი.

აბრაჲყ-ი (ფშ.) ტვირთსაზიდი თოყისათ-ვის მობმული ხის რკალი (ა. ჰინჰარ., ფშ.).

აბროშკაჲ-ი (თუშ.) რკინის სალტე. ნ. ყაპყატო (პ. ხუბ.).

აბროწიაღება (ქართლ.) აყუანა და ატრი-

აღება, აქანავება. ნ. აბროწიაღება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აბრუ (გურ., იმერ., ფშ.): აბრუს არ იტეხს, სახელს არ იტეხს, ნამუსს არ ირცხვენს (ი. ჰყონ.); სახელი, ღირსება, ავტორიტეტი (ი. ქეშვი.; ვაჲა-ფშ. მც. ლექსიკ.). სპ., თურქ. âbiru.

აბუა (ხევსურ.) ერბო ბავშვის ენაზე (ა. ჰინჰარ., 270).

აბუღგულ-ი, აბუთჲჲულ-ი (იმერ.) აფუთ-ქული (პ. ჯაჲან., IX, 243).

აბუება (კახ.) გაბუტვა, გაწყრომა (ა. მარტ., გ. იმნ.); (ქართლ.) გარისხვა, გარიყვა, ახლოს არ მიყარება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). აბუებულ-ი (იმერ.) აბუჩად აგდებული, მოძულე-ბული (პ. ჯაჲან., X).

აბუეტ-ი (ფშ., ინგილ.) მიუსხედრელი, ჩერჩეტი (ვაჲა-ფშ. მც. ლექსიკ.); ყე-ყეჩი (მ. ჯან.). შდრ.: ქეგლ.

აბუეტ-ი² (ფშ.) ფრინველია, ბაბაყული (ვაჲა, I, ა. შან., 357).

აბუეტ-ი³ (ქართლ.). 1. ელამი; 2. მოსუ-ლელო, წინდაუხედავი ადამიანი; 3. ჯი-უტი, გაკერებული საქონელი (შ. ძიძ., ანგარიში).

აბუზავება (გურ.) სხვის მიერ გაკეთებუ-ლი საქმის სასაცილოდ აგდება. „ამ საქ-მეს ასე აბუზავება არ ეკადრება“ (გ. შარაშ.).

აბურახება-ა (თუშ.) ნათესის აბალახი-ნება; აბურახებულ-ი აბალახიანე-ბული, ბალახმორეული (პ. ხუბ.).

აბურთუწავება (ინგილ.) აფუთქება, ანთე-ბა უცებ (მ. ჯან.).

აბურძგალა (ფშ.) ქათამი. „აბურძგა-ლამ სიბი შობა, სიბმა აბურძგალა შობა“ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 127, 1900; ი. ჰყონ.).

აბუსხველათ-ი (აჲარ.) აბუსალათინი, მცე-ნარეა (ა. მაყ.; შ. ნიყარ.).

აბუტულავება (ქართლ.) აკლება, აოხრე-ბა (ა. ღლ.).

აბუჲა (ქართლ.) ხელაყრული, დაუზოგა-ვად რომ ეკიდება საუთარ ცხოვრებას,

ქუა

დარდიმანდი. შდრ.: აბუქარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აბუქარი-ი (ქიზიყ.) მკეცხარა, ბაქია (ს. მენ-თემ.).

აბუქება-ა (თუშ.) დასივება (თ. უთურგ.).

აბუძგვა ტანში (გურ.) შეშინების გამო მთელ ტანზე თმის ყალყზე დადგომა, აბურძგნა (გ. შარაშ.).

აბღვრება (ლეჩხ.) ამტვერება (მ. ჩიქ.).

აბღოტება (ფშ.) გაჭირვებით, ბოზღვით ასვლა, აბოზღება (ი. ქეშიკ.).

აბღრიალება (იმერ.) აღრიალება, ხმამალ-ლა ატირება (პ. ჭაჭან., IX, 243).

აბღუნძვა (ქიზიყ.) ცული შეკერილობის გამო ნაყერზე ნაოჭის დაყრა (ს. მენ-თემ.).

აბღუჯღ-ი (გურ.) აკრული (პ. ჭაჭან.).

აგ-ი (გურ.) ეს; აგ ი ნ-ი ესენი; აგ ი ნ-მ-ა ამათ (ე. ნინ., II, თ. კიკვ.; ქეგლ.).

აგაწვა (იმერ.) სულ ერთიანად აკაფვა, აჩეხა, მოურიღებლად აჭრა. „ვიწ აგ ა-ზა ნეტაი ე ის ბურღები?“ (ი. ქავთ.).

აგათ-ი (თუშ.) ასეთი. „აგათი მარტე ზამთარ ჯერ არ ყოფილ თუშეთ“ (პ. ხუბ.).

აგამაში (ფშ.) ხარის გასარეკი შეძახილი გასამხნეველად (ვაჟა-ფშ. მც. ლექ-სიკ.).

აგამუჩ-ი (ფშ.) თხის გასარეკი შეძახილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აგანგალობა, ახშარიობა (ქიზიყ.) საბავ-შვო თამაშობა ერთგვარი (ს. მენტემ.). შდრ.: ქეგლ.

აგარა (ქართლ.) მთა ადგილი (ს. მენტემ.).

აგარანია (გურ.) დიდი ცეცხლი (პ. ჭაჭან.).

აგდება (წყლისაგან) (მესხ.) მარილიანი საკმლის შემდეგ წყლის სმის მოხშირე-ბა (ი. მაისურ.).

აგდება გუთნისა (ქართლ.) გუთნის გა-მოსხნა, ხენისათვის თავმინებება (ა. ლლ.).

აგდიგოგდი სიარული-ი (მესხ.) გოგმანი, ქალის მოხდენილი სიარული (ი. მაი-სურ.).

აგე! (ფშ.) ჩვენებითი ნაწილაკი აგერ (ი. ქეშიკ.).

აგე² (ფურეიდნ.) ასეთი (დიალექტ., 627).

აგება თივისა (ფშ.) თივის დაზვიენვა (დი-ალექტ., 589).

აგემა-ი (ფშ.) აი, ავა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექ-სიკ.).

აგერი! (ხევსურ.) მოზერის გარეყვისას წარმოთქვამენ ამ სიტყვას. მოხმობისას ამბობენ: ნწა-გერი! გერი-გერი! (ა. კინ-ქარ., 232).

აგერ-ეგერ (გურ.) აქა-იქ. „აგერ-ეგერ სხეული მოუჩანდა“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვ.; ქეგლ.).

აგერ-იეგერ (აქარ.). ნ. აგერ-ეგერ.

აგეჩრება (ქართლ.) აჯაგრება, თმის ყალ-ყზე აღგომა ჭაგარსავით საფრთხის მო-ახლოებისას (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აგვართა-ი (გურ., მეგრ.) მწყემსების ან ზოგჯერ მონადირეთა საყარაულო ქო-ხი მთაში ან ტყეში (ი. ჭყონ.).

აგვერღება (გურ., აქარ.) გვერღზე მოქ-ცევა (ა. ლლ.); აგვერღებულ-ი გვერღზე მოქცეული, გვერდულად, ცე-რად დაქანებული. „რაფერ აგვერ-ღებულ-ი ზიხარ, სტორათ ვერ დაყ-ღები!“ (შ. ნიყარ.).

აგზე (აქარ.) აქ (პ. ჭაჭან.); აქ-ზე, აქ, ამა-ზე, ამ ადგილას (შ. ნიყარ.).

აგიღელა (გურ.) რთელის ხალხური სიმ-ღერა (ა. ლლ.); სიმღერა მალღარი ყურძნის კრეფის დროს. ერთი მკრე-ფელთაგანი ხმამალა წამოიწყებდა: „ა გიღელა, ჰაა! ა, გიღელი კუშტულ-მახელიო, შით არის ხუთი მარჩი-ლიო“... დანარჩენები ყოყინით ბანს აძღვედნენ (გ. შარაშ.).

აგინ-ი (იმერხ.). ნ. აგი.

აგოგლომება (მოხ.) მრგვალი გუნდების გაყეთება (ო. ქაჯ.).

აგორნიგება (ფშ.): აგორნიგლები-ან აღელღებიან, აიშლებიან (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აგრი-იგრი (ინგილ.) აქეთ-იქით (დიალექტ., 612). აზერბ. აკრი-იკრი.

აგრა (ქართლ., კახ., მოხ.) აგერა, ჩვენე-
ბითი ნაცვალსახელი აგერ (ა. ღლ.).
მოხ. აგრაჲ (ო. ქაჯ.).

აგრამანტი-ი (მესხ.) აბრეშუმის ზონარი
მოსართავად შემოვლებული ქალის
ტანსაცმლის კიდურებზე (ი. მაისურ.).

აგრეობა (ფშ.) თანხმობა (ს. მაკალ.).

აგრობან (ინგილ.) აქეთყენ; ი გ რ ო ბ ა ნ
იქითყენ (მ. ჯან.).

აგუზიო (ქიზიყ.) სათბილო, საქონლის
(ძროხის, ხარის, კამეჩის) უქანალი (ს.
მენთეშ.).

აგულეზა-ა (თუშ.) ალაგება (თ. უთურგ.):
დალაგება ოთახის, სამზარეულო სახ-
ლისა (პ. ხუბ.).

აგუნა-ი (გურ.) ღვინის ღვთება. ახალი
წლის საღამოს იმართებოდა აგუნას გა-
დაძახება სიმღერით: „აგუნა, აგუნა,
გადმეიარეო, ბახეი, ასკანა გამეიარე-
ო; სხვის ყანაში ფურცელიო, ჩვენს
ყანაში ყურძენიო; სხვის ქალღეს ვი-
რისთავიო, ჩვენს ქალღეს — ჩერეე
(ნ.) და კვირისთავიო“ (ა. ღლ.); ა გ უ -
ნ ა ს ვ ა დ ა ძ ა ხ ე ბ ა ყ უ რ ძ ნ ს ღვთა-
ების საპატივედგომ რიტუალი (ქეგლ).

აგურაჲ-ი (თუშ.) ამჟოლი საქონელი (თ.
უთურგ.).

ად (თუშ.) კავშირი და (თ. უთურგ.).

ად-ი (ფშ.) სახელი. ხასიათი, თვისება
(ი. ქეშიც.). თურქ. ad.

ადა-ი! (მოხ.) შორისდ. მწუხარებისა.
„მოწინავე წყნარად და მწუხარეს ხმით
დაიძახებდა: „დადაი“ და ლოყებში
ცემით სხვები ბანს მისცემდნენ და პა-
ტარა ნაბიჯის გადღვამით წინ წაიწე-
დნენ. ამათ ლოყებში შემოყვრით და
„დადაი“ სიტყვებით ცხედართან მყოფი
ჭირისუფლები უბასუხებდნენ“ (ა.
ყაზბ., I, 144; შ. ძიძ., 496).

ადალა (კახ.) ჩერჩეტი, ყეყეჩი, შტერი
(ა. მარტ., გ. იმნ.).

ადამიანობა (მთიულ.) ქალები, დედაკა-
ციები (დიალექტ., 566); ა დ ა მ ი ა ნ ი
ქალი. „სათიბში წავედი. ა დ ა მ ი ა ნ ი-

ც ა და შეილიც თან მყავდა“ (ე. ვირ-
სალ., 293).

ადამკოკო (გურ.) დიდი ხნის ადამიანი.
ადამისწლისა (გ. შარაშ.).

ადარო აილო (გურ.) ფრინველზე იტყვი-
ან. ზოგი ფრინველი, მაგ., შავარდენი,
ტანს რომ დიბანს, კუდის ბოლოდან
გამოიღებს რაღაც ზეთის მსგავს სით-
ხეს და გადაისვამს ფრთებზე. ამას ეტ-
ყვიან „ადაროს ალღას“ (ი. ჭყონ).

ადამურა-ა (მოხ.) სიჩქარე, აჩქარება (ო.
ქაჯ.).

ადება (ქართლ.), ე რ თ ი ა დ ე ბ ა თ ი ე ა.
რაე ერთ სამე ურემზე დაედება თივა.
ძნა თუ ბზე (ი. ჭყონ.).

ადეი! (ხევსურ.) ამ სიტყვას ძროხის გა-
რეკვისას წარმოთქვამენ. მოხმობიას
კი ამბობენ: დედო! ნწა-დედო! დე-
დოოპო! ნწა-დედოოპო! ნწადეი! (ა.
კინჭარ., 232).

ადევება (მდინარისა) (ფშ.) ადიდება (ვა-
უა, II, ა. შან., 439).

ადენთვა (აჭარ.) ცხიმულის ჭამისაგან
მადის დაკარგვა, რამდენადმე უსიამოვნო
გრძნობაზე დაყენება; ასუყება (შ.
ნიყარ.).

ადეშ-ი (ხევსურ.) ფიჩხი, ხის ტოტები,
რომელთაც ქერს ზემოთ აწყობენ, რომ
ზედ დაყრილი მიწა არ ჩაეცივდეს (დი-
ალექტ., 549).

ადიტყვებულ-ი (მთიულ.) მეტად ამოსუ-
ლი, აწეული (პური); ა დ ი ტ ვ ე ბ ა
ლუმელში (პური) კარგად აიწევა (ლ.
კაიშ.).

ადლიბოტია (თიან.) მაღალი, გრძელ-
ფეხებიანი ადამიანი („კომუნისტი“,
№ 88, 1967).

ადმათ (ოკრიბ.) ალალებელზე. „ა დ მ ა თ
გვეისროლე თოფი და მოვკალი მგელი“
(მ. ალაე.).

ადმათ გათლა (ძელისა) (ოკრიბ.) თვალ-
დათვალ, უსწორმასწოროდ (უღაროდ
და უშალაშინოდ) გათლა ძელისა ცუ-
ლით (მ. ალაე.).

ადოყება (ქართლ., იმერ.) მცენარის სიმალღეზე სწრაფად ზრდა ნაყოფის მოუტემალად (ქართლ.: შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; იმერ.: ი. ქავთ.).

ადოში (ბეგესურ.) ერთი ბღუჭა ნეღლი ჭევილი, ყანა (ა. ჭინჭარ., 201).

ადრაბაგ-ი (ქართლ.) ფანჯარა (კირიონი). **ადრეებზე** (მესხ.) წინათ, რამღენიმე ხნის წინ. „ადრეებზე ერთი ძველი ნაცნობი მესტუმრა“ (ი. მაისურ.).

ადრევა (გულამაყ.) უწინ, ძველად (დილაღექტ., 570).

ადრეულ-ი (ფშ., მოხ.) საქონელი, რომელიც მოკლე ხანში ასრულებს ზრდას (ლ. ლეონ.).

ადრეულა-ა (ინგილ.) თხილის ჭიში, მოწითანო-მოწაბლისფეროა და ადრე შემოდის (ა. შან., 346).

ადრეულა² (მთიულ.) ადრე დაბადებული ხბო (ლ. კაიშ.).

ადრეებზე (მესხ.). ნ. ადრეებზე.

ადღამუშება (იმერ.) ატალახება, ერთმანეთში არევა-ღარევა, გასვრა, გაბინძურება (ი. ქავთ.).

აე (ფშ.) აი ამ (დილაღექტ., 589); აე მ (ქართლ.) აი ამ (დილაღექტ., 633).

აებანჯიხება (რაჭ.) წინ გადაღობება და და საქმეში ხელს შეუშლის („კომუნისტი“, № 88, 1967).

აეზანი (მესხ., იმერხ., აჭარ.) დიდი გეჭა, ხის მოგრძო ვარცლი პირუტყვისათვის წყლის სასმელად (დილაღექტ., 653; ი. მაისურ.; შ. ნიფარ.).

აეა-ი (მოხ.) შორისდ. მწუხარებისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 496).

აეაიმე! (მოხ.). ნ. აეაი.

აეკანი (ლენხ.) აეკანი (ნ.), აეკანი (მ. ალავე., 1).

აელა (ქიზიყ.). 1. საკვამლე მილი საკირისა და ბუხრისა (ს. მენთეშ.). თურქ. aval; 2. (ლენხ.) გასაქანი (მ. ალავე., 1).

აენი (მოხ.) ვინმე. „მწუხარებით ფიქრობდა, რომ სიკვდილის შემდეგ მისი

სახელის მოსაგონებლად აეანიც კი არა რჩებოდა“ (ა. ყაზბ., III, 222, შ. ძიძ.).

აენცება (ინგილ.) აელებ; აივანცეს აიკლეს, ააფორიაქეს. ნ. აანცება (მ. ჭან.).

აეარღნილ-ი (მესხ.) მოსულღელო, თავქარიანი (ი. მაისურ.).

აეარტ-ი (ბეგესურ.) ჩალის შესაკრავ თოქზე გამობმული ხის პატარა ნახევარკალი (ა. ჭინჭარ., 205).

აეაჟაჟ-ი (თუშ.) ყოველგვარი ძველმანნი (პ. ხუბ.).

აეამე! (ფშ.) აეამე! შორისდ. მწუხარებისა (ვაჟა, I, ა. შან., 357).

აეავანი (გურ.) თვალმოწუწვდომელი სიერცე, მიღამო, გარემო (ა. ლ.).

აეღაღა-ი! (მოხ.) შორისდ. მწუხარებისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 496).

აეენვანი (აჭარ.) ავი ენის, ბოროტი, შურიანი (ი. მეგრ.).

აეეჯ-ი (რაჭ.) ტანის მოკაზმულობა-მორთულობა. „წაიღე შენი იარაღი და აეეჯი“ (შ. ძიძ., 200).

აეკანქ-ი (ლენხ.) ავიზნე, გამომრები (მ. ჩიქ.).

აელი (თუშ.) დერღლი, ნ. აბლი (პ. ხუბ.).

აელავ (ფშ.) აელია, შემოვლებული აქვს. „ნორჩის ყვავილის გარშემო არშია ავლავ ძვირი“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.). შღრ.: ქეგლ.

აელისურულ-ი (ქიზიყ.) ერთგვარი ქრელი წინდა (ს. მენთეშ.).

აეჟანდა (მესხ.). ნ. აბეანდი.

აეგრეხ-ი (ქართლ.) უნაყოფო ხე; უნაყოფო მიწა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); „გუარად უნაყოფო ვაზი“ (საბა).

აექაშ-ი (ფშ., კახ., თუშ.) ქათმის ძეალი, რომელსაც სანაძღოდ ტეხენ ხოლმე; ლავიწი (ლ. ლეონ.).

აელანი (ქიზიყ.) გლაბაკი, ჩაძენძილ-დაფლეთილ-ტანისამოსიანი ადამიანი (ს. მენთეშ.).

ავშავი (მოს.) შავებდითი, შავბნელი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ., 645).

ავშანი (ხევსურ.) მამულა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ავშნარი (რაჭ., აქარ.) ჭიოტა, მცენარეა (ა. მაყ.); ერთწლიანი მცენარე, რომელიც ჩვეულებრივ პტრეულის ნათესებშია გავრცელებული (შ. ნიყარ.).

ავშნარა (ზემოაქარ.) ერთგვარი გარეული ცერცვია (შ. ნიყარ.).

ავწალია (ფშ.) მოსიარულე, ცუდი ქცევისა. „ერთი ფური მყავ, ავწალი იკა“ (ი. ქეშიკ.).

აზად-ი (ქიზიყ., მთიულ., ფშ.) ბერწი საქონელი (ს. მენტეშ.); მშრალი, არამეწველი ცხვარი, ცხვრის ფარა (ი. ქეშიკ.); ბერწად დარჩენილი ცხვარი (ლ. ლეონ.).

აზად-ი (ხევსურ.) უღელში შეუბმელი მოზვერი (ა. შან.; ლ. ლეონ.).

აზავება (ქართლ.) გაბრაზება, გაანჩხლება, გამწარება (ა. ლლ.).

აზალოზალაობა (ჯახ., თუშ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (ა. გვენც, თ. ბერიაშვი.; პ. ხუბ.).

აზანდარი (ფშ.) გუდასტვირი, საზანდარი. ნ. ზაზანდარი (ი. ქეშიკ.).

აზარი (ფშ., მოს., ქართ., თუშ., მთიულ., გუდამაყრ., ინვილ.). 1. მონადირისაგან მოკლული ასი წმიდა ნადირი. ამის შემდეგ მონადირე ხმაღს დროებით მიწაში ფლავს (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 127, 1900; ი. ჭყონ.); 2. გარკვეული რაოდენობის ნადირის მოკლის შემდეგ მონადირის მიერ თოჯის დამარხვა მიწაში: აზარი აათავო (თ. ქაჯ.; პ. ხუბ.); 3. ძალიან დიდი, ვეებერთელა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); 4. მოცემული ვადა, პირობის შესრულების დრო (ე. ვირსალი.); 5. ჭირი (გ. იმნ.). შდრ.: ქეგლ.

აზარაჭი (აჭარ.) მსხალია ერგვარი, აქვს შავი ფერის ნაყოფი (შ. ნიყარ.).

აზაქარი (ფშ.) ზარმაცი, გაურჯელი, მცონარა (ი. ჭყონ.).

აზგამი ასგამი (მოს., ქართლ.) შეძახილი ძაღლის გასადგებლად (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 496; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); აზგამო ძაღლის გადგება შინიდან (ჯირონი).

აზეზება (ფშ.) დაბმულის აშვება თავისი ნებით (ვაჟა, II, ა. შან., 429).

აზავება (ფშ.) გაბრაზება, გაფულისება (ი. ქეშიკ.).

აზვინტრული (იმერ.) ნ. ასვინტრული. აზვინება (გურ.) აპიბინება, წყლით, ღვინით ან სხვა სითხით ჭურჭლის პირამდე ავსება (ა. ლლ.).

აზირ (ქართლ.) ბარემ. „აზირ მითხრა, არა სჯობია?“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ი. ქეშიკ.).

აზიზ-მაზიზი (ფშ.) ნაზი, სუსტი, სათუთი (ი. ქეშიკ.). არაბ., თურქ. aziz.

აზლაკი (ქიზიყ.) მოთალი, კალტი. ყველის ამოღების შემდეგ დარჩენილ შრატს მოადუღებენ, აიჭრება და ხვარხვარი (ნ.), სქელი, თეთრი ცომივით გახდება, ამოიღებენ ქაფქირით, მარილს მოაყრიან, დაზელენ ხელის გულზე და გულაში ჩადებენ, გატენიან მავრად და შეინახავენ, ასე აკეთებენ დოსგანაც. აზლაკს უფრო დედაკაცები ეძახიან, მამაკაცები — კი კალტს (ს. მენტეშ.).

აზნაურა (ჯახ.) ყანის ია (ა. მაყ.).

აზნი-ლაზნი (რაჭ.) საქსოვი მაქო (შ. ძიძ., 200).

აზრაზება (ფშ.) ხმის ამოღება, შეხშიანება (ი. ქეშიკ.).

აზრუნა (ფშ.) უსიამოვნო გრძნობის მოგვრა (ვაჟა, IV, ა. შან., 449).

აზრომღება (ქართლ.) დაჩირქება, დაწყულულება, აყროლება (თ. რაზიყ., „ივერია“, №160, 1900; ი. ჭყონ.).

აზლოტი (ხევსურ.) ჩიხის ნაწილია (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 265).

ათაბაბა (ქიზიყ.) მამა-ბაბა (ს. მენტეშ.). თურქ. atababa.

ათაბუნება (ლენჩხ.) აკიდება, ატორღიალება (მ. ალავე, I).

- ათათა** (ქართლ.) ძაღლის გაგდება (კირინი).
- ათახტახებულ-ი** (იმერ.) აცახტახებული, აკანკალებული (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ., 51).
- ათეშგაშა** (ქართლ.) საცეცხლე, მანგალი (კირინი).
- ათვალმაზება** (ქიზიყ.) მოწონება (ს. მენტეშ.).
- ათინურ-ი** (გურ.) ვაზის ჯიშია (კ. გვარ.).
- ათირება** (ფშ.). ნ. თირება.
- ათლაქჩა** (ქიზიყ.) ულამაზო, უშნო აღამიანი (ს. მენტეშ.).
- ათლოჟნა** (ქიზიყ.) ატალახება (ს. მენტეშ.).
- ათოთქროვება** (ფშ.) დაოკება, დამშვიდება (ი. ქეშიკ.).
- ათურმა** (მთიულ.) თავზე გადახტომა (ს. მაკალ.).
- ათქვირებულ-ი** (მთიულ.) აღიდებული (წყალი, მდინარე). „ათქვირებული არაგვი მოდიოდა“ (ლ. კაიშ.).
- ათჩხირაობა** (კახ.) ბევშეთა თამაშობა ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- ათხაჭელა** (რაკ.) ცული ყოფაქცევის ქალი, ვაციაჟენა, შუშტრუქუნა (გ. ბერ.).
- ათხაჯ-ი** (ლენჩ.) შეუბოვარი, მოუსვენარი, გაბედული (მ. ალავე, I).
- ათხზნა** (აქარ.) ათოკვა (შ. ნიყარ.).
- ათ** (გურ.) ჩვენებითი ნაცვალსახელი, ეს, ევ (ს. ჟლ.).
- აიან** (აქარ.) არიან (დიალექტ., 655).
- აიბ-ი** (გურ., იმერ.) უარყოფითი თვისება, რაიმე ნაკლი (გ. შარაშ.; ი. ქავთ.). არაბ., თურქ. ayır.
- აიბე!** (მოხ.) შორისდ. მწუხარებისა, ვაიმე! (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ., 645).
- აითამა** (ქიზიყ.) ერთ-ერთი ნაწილი წისქვილისა (ს. მენტეშ.).
- აიღებ-ი** (რაკ.) ცხენის მოსართავი (შ. ძიძ., 201).
- აინა** (იმერ.) სარკე (დიალექტ., 653). სპ., თურქ. ayna.
- აინოინ-ი** (ფშ.) დარდი, წუხილი, ფიჭრი (ი. ქეშიკ.).
- აირუმ-ი** (ქართლ.) უცხვირპირო, უხასიათო, „ე რა აირუმში ყოფილა“ (მ. მესხ.).
- აიღირ-ი** (აქარ.) ულაცი, ვაყა (ი. მეგრ.). თურქ. aygar.
- აიხვნა** (ფშ.) ბევრი აილო, აღება ბევრისა (დიალექტ., 589).
- აივან-ი** (თუშ., ფშ., რაქ., იმერ.) აკვანი (დიალექტ., 576; ი. ქეშიკ.; თ. უთურგ.; დიალექტ., 681; პ. ხუბ.; ჭოლევი, თ. ოქროშიძე).
- აივება** (ქართლ.) აოშილი ხსუნის (ანეულის) ხელმეორედ მოხვნა კავით (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აივშა** (ხევსურ.) სახნავ-სათესი იარაღების ერთი კომპლექტი (ა. ტინჭარ., 198).
- აივშა-ა** (თუშ.) ქსლის საქსოვი იარაღი (თ. უთურგ.); საქსოვის ყდა (ს. მაკალ.).
- ალათ-ი** (აქარ.) ალისფერი ცხენი (ი. მეგრ.).
- აიაუჭება** (ლენჩ.) ტყეილის გამო ფეხის აწევა (მ. ჩიქ.).
- აიალიფება!** (იმერ.) ერთბაშად, მარჯვედ და სწრაფად აღება, აკრეფა (ი. ქავთ.).
- აიალიფება!** (გურ.) ჭარბისაგან წაქცეული სიმიანდის ან სხვა მცენარეულის წამოყენება, აღება, ალაგება (ა. ღლ.).
- აიანჩხვა** (ლენჩ.) წამოღვომა, ამართვა (მ. ჩიქ.).
- აიანქალებულ-ი** (იმერ.) აიაუჭებულ (ქ. სიხ.).
- აიანჭურება** (ქართლ., ფშ.) მტკივანი ფეხის აწევა. წარმოქმნილია კანკსიტყვისაგან. ჩვეულებრივ ითქმის ძაღლზე, როცა მტკივან ფეხს მიწას არ აკარებს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ვაჟა, IV, ა. შან., 449).
- აიარება** (რაკ.) სუფრის ალაგება, ჭამის შემდეგ ნარჩენებისა და ჯამ-ჭურჭლის აღება და მილაგება (დიალექტ., 681).
- აიარკვლა** (მესხ.) წვრილი ქვების აკრეფა (ი. მაისურ.).

- აკარკნა** (გურ.) აწყობა, ერთმანეთზე აკიდება. „აკარკნილი, დაკარკნილი, დაშმა კერიაზე კპილი“ (გამოცანა) (ა. ლ.).
- აკატება** (მოხ., ქიზიყ.) წაწყმედა (ო. ქაჯ.; ს. მენთეშ.).
- აკაფსვა** (გურ., იმერ.) აყუწვა, ნაწილ-ნაწილ, ასო-ასოდ დაჭრა საკლავისა, აქნა (გ. შარაშ.; ა. ლ.; ი. ქავთ.).
- აკებაჟე ლაპარაკი** (ქიზიყ.) უთავბოლო ლაპარაკი (ს. მენთეშ.).
- აკენწვრა** (კახ.) ფიანდით (ნ.) ჰაერში კიკვის (ნ.) გაკვრა და შორს გადაგდება (ა. გვენც., თ. ბერიაშვ.).
- აკენჭვა** (ქიზიყ.) სახნავე-სათეს ადგილში კენჭების აკრეფა და ერთ ალაგას დაყრა (ს. მენთეშ.).
- აკეცილა-ი** (ხევსურ.) მეორედ დაჩეხილი მატყლი (ა. შან.; ლ. ლეონ.).
- აკვანჭალება** (ფეხისა) (ქართლ.) იგივეა, რაც აკანჭურება (ნ.) (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აკვარკვადება** (გურ.) აკანკალება. ნ. კვარკვალი (ს. ჟღ.).
- აკვარჩხალება** (იმერ., გურ.) წყლის აღღება (ვლ. ბზენა, „ივერია“, № 172, 1900).
- აკვაჭვა** (გურ.) ურიგოდ პირადმა წამოწოლა (გ. შარაშ.).
- აკვეთა** (კახ.) ცომისათვის საფუარის მიცემა, მოხაშება (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- აკვანტრაშება** (გურ.) აოხრება, აკლება (პ. ჯაჯან.).
- აკვიწინება** (გურ.) ვინმეს ამოჩემებით გაღიზიანება (ი. ჭყონ.).
- აკვლანჯა** (ქიზიყ.) ამრეზა (ს. მენთეშ.).
- აკიდონ-ი** (ლეჩხ.) აკიდო, ჯაგანი (მ. ალავე, 2).
- აკირკავება-დაკირკავება** (იმერ.) ქირდად აგდება, სასაცილოდ აღება (პ. ჯაჯან., X).
- აკლანჯვა** (ინგილ.) დამკლავება (მ. ჯან.).
- აკლანჭულ-ი** (ქიზიყ.) მალალი, კოკმალალი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- აკლერტვა** (ქიზიყ.) ნაბარში ბალახის ძირების (კლერტების) არჩევა (ს. მენთეშ.).
- აკმაყება** (თუშ.) ავადმყოფობისა თუ სიბერის გამო მთაზე, აღმართზე, კიბეზე გაპირვებით ასვლა (პ. ხუბ.).
- აკო** (ფშ., ხევსურ., მოხ.) ფქვილის შესანახავი ბელელი, კილობანი, მარცვლეულის შესანახი ჭურჭელი (ი. ჭყონ.; ა. კინჭარ., 207; ო. ქაჯ.); ფიცრისაგან კილობნისებურად შეკრული ყუთი, რომელშიც ინახავდნენ საოჯახო ნივთებს (ი. ქეშიკ.).
- აკოკოლება** (ზ. აქარ.) ჭურჭლის ავსება რითიმე (შ. ნიქარ.).
- აკოლიყება** (ლეჩხ.) აკოკოლაყება, ახუხულაყება (მ. ალავე, 2); (იმერ.) კოლიფების (ნ.) ერთმანეთზე შეწყობა. გადატ. დანაშაულის დასაფარავად ერთმანეთთან დაუკავშირებელ მოსაზრებათა წამოყენება (პ. ჯაჯან., IX, 243).
- აკოლინება** (ქართლ.): აკოლინებ-ს გული ერევა, აღვინებს (ლ. ნოზ.).
- აკოშიალება** (ლეჩხ.) უშნოდ აშენება რისამე (მ. ალავე, 1).
- აკოშკორება** (მოხ.) ერთმანეთზე რაიმეს დაყრა (ო. ქაჯ.).
- აკობრბს** (ინგილ.) აქებს (დილაექტ., 612).
- აკუთება** (კახ.) კიკვაობაში (ნ.) გამარჯვებულის მიერ დამარცხებულთა ზურგზე შეჭდომა (ა. გვენც., თ. ბერიაშვ.).
- აკუნკვლა** (გურ.) უშნოდ, მოთენთილად წამოდგომა (გ. შარაშ.).
- აკუნცხალება** (ჩალისა) (ზ. აქარ.) ჩალის კონების ერთმანეთზე მიყუდება (შ. ნიქარ.).
- აკუნწვლა** (ქართლ.) ნაყოფის ბლომად მოსხმა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აკუსვა** (გურ.) ფრინველის (მაგ., მამალი ინდაურის) გაფხორება, საცემად მომზადება (ა. ლ.).

აკუსურა (ხევსურ.) ქსოვილის ელემენტი (ს. მაკალ.); ნაქარგია ერთგვარი (ა. კინჭარ., 262).

აკუჩება (კახ.) ზურგზე წამოკიდება. ნ. აკუთება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ალ-ი¹ (მთიულ.) გიფი, გადარეული. „ალი ცხორი“ (ლ. კაიშ.).

ალ-ი² (გურ.) სახის გამომეტყველება. „ალში დედამისს ვავს“ (ვ. შარაშ.).

ალა-ა-მალა-ა (აკვარ.) ზმნიზ., სულ, მთლად, საეგებით, სრულიად (შ. ნიქარ.).

ალაბალა¹ (ქართლ., რაჭ.). 1. აყალმაყალი, დაეიდარაბა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 127, 1900; ი. ჭყონ.); 2. უთავბოლოდ სიარული. ნ. ალაჯუნე (ვ. ბერ.).

ალაბალა² (ფშ.) ცუდი, უვარგისი (ი. ქეშიკ.).

ალაბალა³ (ზ. იმერ.) უთავბოლოდ (ქ. ძოწ.).

ალაბარდა-ი (გურ.) ნ. აღენჯი.

ალაბ-ი (გურ.) ადლი (ს. ყლ.). მიღებულია Halab-იდან (|| Haleb).

ალაბოურ-ი (ლეჩხ.) მრგვალმარცვალა შავი ყურძენი (მ. ალაფ., 1).

ალაბურდა-ი (გურ.) ბალახ-ბულახი, ქალტამი (ს. ყლ.).

ალაგე (იმერ., გურ.) ღობეზე გადასასული ადგილი (ვ. ბერ.; ს. ყლ.).

ალაგობილე (ლეჩხ.) ადგილობრივ, ახლო-მახლო (მ. ჩიჭ.).

ალაგლავება (ქართლ.). 1. წყალში რამეს ჩაშვება (ჩაძირვა) და ვაჭნევით რეცხვა; 2. პირში ლექმის ტრიალი. ნ. ლავლავი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ალაზან-ი (გურ.) სიმინდის ჭიშია ერთგვარი (ყ. გვარ.).

ალაზე ადგომა (მესხ.) პირუტყვის უკანა ფეხებზე შედგომა, ყალყზე ადგომა (ი. მაისურ.).

ალათ-ი (ქიზიყ., ოკრიბ.). 1. ფანჯრის მინის ჩარჩო (ს. მენთეშ.); 2. ფიცარი, რომელიც ორ ბაზოს (კარის ან

ფანჯრის დარბაზის გულფიცრის ჩარჩოს) აერთებს (მ. ალაფ.).

ალათიან-ი (ფშ.) ათ ალიანი, რომელსაც ათ ალი აუდის (ვაფა, II, ა. შან.; ვაფა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ალალა (მთიულ.) სწორი ნაქსოვი (ლ. კაიშ.).

ალალა-ი! (ფშ.) შორისდ., რა თქმა უნდა! ჰაი-ჰაი! (ვაფა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ალალაყ-ი (თუშ.) წყნარი, უწყინარი (თ. უთურგ.); დაბალი ხარისხის არაყი; ჭკვიანი ადამიანი, საქონელი (პ. ხუბ.).

ალალ-ვალალ-ი (გურ.) ძველი, ორმუხლიანი ფერხული (გ. შარაშ.).

ალალუდი-ი (ქიზიყ., ქართლ.) წყალში უჩინო კლდე, ტინი (ს. მენთეშ., მ. მესხ.).

ალამულა (ფშ.) ნაგავი, ჩალა-ბულა. „პირი ავსიყო ლამითა, ქოჩორი — ალამულითა“ (ი. ქეშიკ.).

ალან-ი (იმერ.) ალალი, პატიოსანი (პ. ჯაჭან., IX, 243).

ალანცარიე (გურ.) ზარმაცი, უსაქმოდ მოხეტიალე (გ. შარაშ.).

ალა-ა (ინგილ.) სარეველა ბალახი (გ. იმნ.; დიალექტ., 612).

ალაო (კახ., თუშ.) ნაწვიმარი ხორბლის პური, არ ცხება ხეირიანად და უგემურია (დიალექტ., 603; გ. მაჭავარ., 29); წმინდა ფქვილი, გაფუჭებული ქუმლისაგან, ფორისაგან (ნ.), სინესტისაგან (პ. ხუბ.).

ალაოტელაქ-ი (თუშ.) მცონარა ადამიანი (პ. ხუბ.).

ალაოშ-ი (მთიულ.) მოვრებილი წნეღის ან მსხვილი მათეულის რგოლი. რომელშიც თავით ან ბოლოთი ჩააწყობენ ტყეში მოჭრილ შუშას და მავრად გაქედაიენ, რომ თრევა გაადვილოეს და თანაც არ დაინგრეს (დიალექტ., 566).

ალაფეგარი-ი (გურ.) უღარდელი, უსაქმური, მოხეტიალე. ნ. ალიფეგარი (ა. ლ.).

ალატა, **ალატი** (ქართლ., ფშ., ხევსურ., მოხ., თუშ.) წისქვილში ხის ყუთი, რომელშიაც ფქვილი ცვივა (დიალექტ., 633; ვაჟა, I, ა. შან., 358; ა. ჭინჭარ., 209; ო. ქაჯ.; პ. ხუბ.). შდრ.: საბა.

ალატი (ინგილ.) გრძელი, სწორი ჯოხი, ჭოკი (ა. შან., 346.; დიალექტ., 612). შდრ.: ქეგლ.

ალაუში (მთიულ., ქსნის ხეობ.) შეშის კონა მთიდან დასაგორებლად. ნ. ალაოში (ლ. კაიშ., ვ. სომხიშვ.).

ალაფა (ქიზიყ.) მანე მცენარეა ერთგვარი, შალაფა, საქონელს ხოცავს (ს. მენთეშ.); შალაფა (ა. მაყ.).

ალაფი (ფშ.) მეფქვილე (ვაჟა, IV, ა. შან., 449). შდრ.: საბა.

ალაქანა (ქართლ., ფშ.). ნ. ალახა¹.

ალაქაჩაი (გურ.) ალაგ-ალაგ, უსწორ-მასწოროდ აღმოცენებული ნათესი (გ. შარაშ.).

ალაქსეა (აჭარ.) ენის ასმით შექმა, ალოკვა, ასლეუბა (შ. ნიყარ.).

ალაყა-ა (მოხ.) თიხაა ერთგვარი, იხმარება კედლების გასალესად (ო. ქაჯ.).

ალაყოყა (ინგილ.) ნივთები და სურსათი. „წაუდა ღელაკაცმა, ალაყოყა ჩამაღლა“ (გ. იმნ., 205).

ალაყურა (ქართლ.) სილის გაწვნა (შ. შიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ალაყურთი (ინგილ.) შალის ქსოვილია (ა. შან., 347).

ალაყურტა, **ალაყურტი** (იმერ.) დანაყილი ნივთებით გაკეთებული ფაფა (ვ. ბერ.; პ. ჯაჭან., IX, 243).

ალაში (მთიულ.) პურის კვერი, დღეობისათვის გამოქცხვარი („კომუნისტი“, № 88, 1967).

ალაშა (ქართლ.) თამამი საქციელის ქალი, მეჭორე, ენადაუმადგრებელი (ი. ჭყონ.); ალაშა-ა (აჭარ.). 1. პირდაღებული, დოყლაბია, უნიათო; 2. ყბედი, ლაქლაქა (შ. ნიყარ.). თურქ. alafsa.

ალაჩა (ხევსურ.) უფარგისი იაბო ცხენი. ნ. ბაჩა (ა. ჭინჭარ., 243).

ალახი (ქართლ.) მარხილის ფეხზე ან ურმის ბორბალზე ამოღებული წნელი, რათა არ დაკურდეს და მამიდ წამოვიდეს (კირიონი; შ. შიძ., ანგარიში.).

ალახა (ფშ.) ალაქანა, წინდის მეორედ გამოქსოვილი ძირი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 160, 1900; ი. ჭყონ.).

ალახა² (იმერ.) ჭალეზის გასაყრავი ღვლეტი, თოკი (პ. ჯაჭან., X).

ალახშალახი (მთიულ.) დანჭდრეული, დაფამფალებული ნივთი, მაგ, სკამი (ლ. კაიშ.).

ალაჩი (მოხ.) ბანდულის შესაყრავი თასმა (ო. ქაჯ.).

ალაჯა (რაქ.) მარხილზე ტეირთის დასაყრავი ღვლეტი. ნ. ლაჯა (ვ. ბერ.). თურქ. alaca.

ალაჯუხე (რაქ.) უთავბოლოდ მოსიართული. ნ. ალაბალა (ვ. ბერ.).

ალაღუნაი (გურ.) დაუღვევარი, უთავბოლო (გ. შარაშ.).

ალღამოწი (აჭარ.) მოშივებული. უქმელობით მტყუნაჯარდნილი, გამჭვარი, მჭლე საქონელი (შ. ნიყარ.).

ალღელაყი (თუშ.) განმარტოებული ფრანგული, ცხოველი, მცენარე; ვადატობოლო (პ. ხუბ.).

ალღნჯაი (გურ.) ტევრივით აზრდილი ბალახ-ბულახი, გაუვალი ნარ-გალა; მაღალი სარეველა ბალახი. ნ. ალაზარდაი (გ. შარაშ., ა. ღლ.).

ალღრდი (გურ., ხევსურ., იმერ.). 1. ბალახ-ბულახი, ახლად აზრდილი მალაღ ბალახი (ა. ღლ.); 2. თოკი თივისა (ა. შან.); „დაჯდა, დაიხვევს ალღრ ღსა, ეშმაც იკონავს ფქვათა“ (ა. შან., ხევსურ. პოეზ., 547; ა. ჭინჭარ., 226); 3. გასხვლის შემდეგ დაცვენილი ნედლი ლერწი ვაზისა (პ. წერეთ.); 4. სიმინდის ნედლი ჩალა გამარგელა-გამოროდების ან ყანის გამოსზიარვის დროს მოჭრილი (ი. ქავთ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ალესილი-ი (ფშ.) ფრიალო კლდე ან ძლიერ დაქანებული ფერდობი (ი. ქეშიკ.).

ალედ-ი (აჭარ.) საკუთრეული, მოწყობილობა. „ცხენი თავის ალედლიანათ ვიყიდე“ (პ. ჯაფან.).

ალეშ-ი (რაქ.) მდარე, ნაკლები, ცუდი (ვ. ბერ.).

ალეშ-ი (ქართლ.). 1. მოუნდომებელი, უხეირო ადამიანი; 2. ცუდი საქონელი: ალეშის ხარი ცუდად გამწევი ხარი (კირიონი; შ. ძიძ., ანგარიში.).

ალეს-ი (ოკრიბ.) მარხილის ან თავკავის დედობზე (ნ.) ამოსაკრავი დახვეულ ღვეტე (მ. ალავე.). შდრ.: ალახი თურქ. alak.

ალვ-ი (თუშ.) ალვის ხე. „ტანად ალვი ვარ, პირად მზე, ქალი ნაქები თემისა“, (ტექსტ., 78; ი. ბუქტურ., 129).

ალვალოს თავზე (იმერ.) დროდადრო, გარკვეული შუალედის შემდეგ (ი. ქავთ.).

ალვანია (თიან.) ჯარიმა სახეზე მიყენებული პრილობის გამო („კომუნისტი“, № 88, 1967).

ალვაშა (მთიულ.) ბალახია ერთგვარი, ქამენ (ს. მაკალ., ლ. კიში.).

ალვაჩა (აჭარ.). ნ. ალვაშა.

ალვენ-ი (კახ.) ღორი, რომელსაც ზურგზე თეთრი ფერი აქვს ვიწროდ გავლებული (ლ. ლეონ.).

ალვერ (ინგილ.) ვაჭრობა. „ერ კაც იყო, ალვერ ნაქნარ“ (გ. იმნ., 187). აზერბ. a.вер.

ალთო-ა (თუშ.) დაძრული ყინული წყალზე (თ. უთურგ.); პირშუქრავი, თხელი ყინული (პ. ხუბ.).

ალია (ლეჩხ.) დრო მცირე, მოკლე (მ. ალავე., 1).

ალიაზოურ-ი (იმერ.) ალიაქოთი, აყალ-მაყალი, ჩხუბი, შფოთი (ი. ქავთ.).

ალიანცება (იმერ.) აკლება, აობრება, გაჩანაგება, არევ-დარევა, უწესრიგობა. ნ. აანცება (ი. ქავთ.).

ალიგ-ი (აჭარ.) ალაგი, ადგილმდებარეობა (პ. ჯაფან.; დილექტ., 655).

ალიგრა (მოხ.) გაზაფხულის თავყვითელა (ა. მაყ.).

ალიკვალ-ი (ქართლ.) ძალიან მსგავსი, პირწავარდნილი (ი. ჭყონ.).

ალიკოლ-ი (მოხ.) მსგავსი. ნ. ალიკვალი (ო. ქაჯ.).

ალიკოტ-ი (ქართლ.). ნ. ალიკოტე.

ალიკოტე (ქართლ.) ყურძნის ჯიშია (დილექტ., 633).

ალინჯე (გურ.). ნ. ალენჯაი.

ალიორტობა (იმერ.) საღვთო სალოცველია (ვ. ბერ.).

ალიფვერა-ი (გურ.) ტლანქი, უხეში კაცი (ვ. შარაშ.).

ალისბილი (იმერ.) ზღვის ჭრელი ლოკოკინის ბუდე. ნ. ალისყური. (ვ. ბერ.).

ალისტო, ალისასტო (კახ.) ხემყრალი. ნ. ხეკაქალა (ა. მაყ.).

ალისქარი (გურ.) ავი ქარი, რომელიც, ცრუ წარმოდგენით, ადამიანს პირში თუ ჩაუვარდა, ხმას წართმევს, დაამუნჯებს (ა. ლ.).

ალისქარის ჩავარდნა (იმერ., გურ.) ხმის გაქმენდა, უცებ გაჩუმება, დამუნჯება (ვ. ბერ.; ა. ლ.).

ალისყური (ქართლ., იმერ., გურ.) ზღვის დიდი ჭრელი ლოკოკინის ბუდე; სადაფი (ი. ჭყონ.).

ალიდ-ი (აჭარ.) კეხი (ი. მეგრ.).

ალიყური (ქართლ.) აქამა (ქართლ.) სილა გაარტყა, სილა აქამა. ნ. ალაყურა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ალიწეწი (ქართლ.) ლამაზი, ცუტრუმე-ლა, ცისფერთვალემა გოგონა თუ თმა-გაწეწილი დარბის, ალერსით ეტყვიან ხოლმე: აი, შე ალიწეწიო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ალიკამ-ი, ალიკამ-ი (გურ.) ხის ადვირი; გადატ. ხმის გაქმენდინება, ლავის ამოდება (ვ. შარაშ.).

ალმათ-ი (რაქ., ლეჩხ.). 1. ჩქარი, სწრაფი, ფხიანი (ვ. ბერ.); 2. მამაცი, ყოჩაღი, მარჯვე (მ. ალავე., 1).

ალმანი-ი (ფშ.) საზღაური, გამოსაყიდი, ნაფასური (ი. ქეშიკ.); ალმანია სიხლის საზღაური (ს. მაკალ; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ალმეშად (ქიზიყ.) გეზად, ცერად (ს. მენ-თეშ.).

ალმირ-ი (გურ.) ფრინველია მიმინოსებრი (პ. ჯაჭან.).

ალნება (იმერ.). 1. პატიება, მიტევება, შენდობა, შეწყალება; 2. მოხმარება (ი. ქავთ.).

ალო (იმერ., ფშ.). 1. დრო, ვადა, სეზონი; 2. რიგი. „დანიშნულ ალოზე მევიდა“ (ი. ჟყონ.; პ. ჯაჭან., X; დიალექტ., 668; ი. ქეშიკ.).

ალობის წიგნი-ი (გურ.) პირობა, ხელშეკრულება სასიძოსა და საპატარძლოს შორის დადებული ქორწინებამდის (ს. ელ.).

ალოგარდო (ქიზიყ.) უქნარა, უსაქმური (ს. მენთეშ.).

ალორდვილი-ი (იმერ.) თამამად აზრდილი, ლორდბაყრილი, აყელილი (ი. ქავთ.).

ალოს გატანა (ქართლ.) ალოს მოთაგება, დღიურის მოხენა; ვადატ. მიზნის მიღწევა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ალოსხარი-ი (ფშ.) ძნის გასალეწად კალოზე გამოყენებული ხარი (ი. ქეშიკ.).

ალოშა (ფშ.) ბოყვი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 160, 1900; ი. ჟყონ.).

ალტამ-ი, **ალტამა-ა** (მოხ.) სიმინდის ცომი პატარა კუპატებად მოხარშული (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 496). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ალუდ-ი (რაჭ., თუშ.) ლუდი (შ. ძიძ., 201; კ. ქრელი., 259).

ალუდა (თუშ., ფშ., ხევსურ.) მოცხარი (ა. მაყ.).

ალუფხულ-ი (ქართლ.) არეულ-დარეული; ასერილი, ამოსერილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ალუფხოვა არეულ-დარევა (ა. ლლ.).

ალუხმალუხ-ი (ქიზიყ.). 1. შიგნეული; 2. ყველაფერი წვრილ-მსხვილი (ს. მენ-თეშ.).

ალფაჭულა-ა (ზ. აჭარ.) წვრილი სათესლე ხახვი (შ. ნიყარ.). თურქ. arpacık.

ალქატ-ი **ლომ-ი** (გურ.) თხელი ღომი (ქეგლ.).

ალქე (გურ.) რკინის ღერძი, რომელზედაც აცმევენ წისქვილის ქვას (ს. ელ.).

ალღეშ-ი (მოხ.) ბრიყვი, მოსულელო (ო. ქაჯ.).

ალღოჯი (ხევსურ.): ალოჯად დიდება ხისა ხის ზემცრედ დადება სახურავზე (ა. კინჭარ., 284).

ალღუმა (მთიულ.) მცენარეა მინდვრისა ერთგვარი (ლ. კაიშ.).

ალყ-ი (გურ., ქართლ.). 1. სიმი, ალყა (პ. ჯაჭან.); 2. არყის ხე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ალხ-ი (მოხ., მთიულ.) გამხდარი, ხმელი (ლ. ლეონ.; ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

ალხაჯ-ი, **არხაჯ-ი** (ქიზიყ., თუშ.) ცხვრის საყარი, ცხვრის დასასვენებელი ადგილი შუადღისას (ლ. ლეონ.; ს. მენთეშ.); მებატენის დროებითი ბინა (პ. ხუბ.).

ალხზე დგომა (გურ.) ყალყზე დგომა. „მანც დგებოდა ალხზედა“ (ა. ლლ.). თურქ. kalk.

ალხისცემა (გურ.) საქმლის ან სასმელის წყენა, დაავადება, კუჭის აშლილობა, ცულად გახდომა (ი. ჟყონ.); მიმინოს ერთგვარი ავადმყოფობა (ა. რობ., 170)

ამაგება (ხევსურ.) ხმლის ამოღება (ა. კინჭარ., 306).

ამად (ფშ., მოხ.) ამიტომ (ვაჟა, I, ა. შან., 358; ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ., 558).

ამე (ხევსურ.) ამოსვლა (ა. შან.).

ამაყოლთვა (მოხ.) ტანსაცმლის კალთების აკეცვა (ო. ქაჯ.).

ამალიკა-ა (ზ. აჭარ.) ნარმა (შ. ნიყარ.).

ამამქდარა (ფშ.) ამოსულა (დიალექტ., 589).

ამანი (ინგილ.) შორისდ., არიქა! აბა ჰა! (დიალექტ., 612). თურქ. aman.

ამანათ-ი (მოხ., ფშ., მთიულ., გუდამაყარ.) ხიზანი, შემოფარებული, უმიწაყლი (ო. ქაჯ.; ი. ქეშიკ.; ე. ვირსალ.).

ამანათ-ი² (ქართლ.). 1. მიბარებული რამ.
 2. სტუქმარი (შ. ძიძ., ანგარიში). არაბ.,
 თურქ. emanet.
 ამანათგადასვლა (ფშ.) სიბერისაგან გა-
 დაყრუება, მეხსიერების დაქარგვა; სა-
 ერთოდ გონის დაქარგვა (დიალექტ.,
 589).
 ამანი (იმერ.) ღონე, ჯანი (ვ. ბერ.).
 ამანქ-ი (გურ., აქარ.) დაახლოებით (პ.
 ჯაჯანი).
 ამართ-ი (ფერეიდნ.) შენობა, სახლ-კა-
 რი, დიდი სახლი (დიალექტ., 627).
 ამარიღება (ხევსურ.) ამორიღება, ამოც-
 ლა, ამოღება (დიალექტ., 549).
 ამატორვა (მობ.) ამოქმა, ურიგოდ ჭამა
 (ო. ქაჯ.).
 ამაფხაება (ხევსურ.) ხმლის გაღვსვა (ა.
 ჭინჭარ., 307).
 ამალაბრება (მობ.) მეტისმეტი გაჭირვები-
 სავან, ლოდინის ან შიმშილისაგან შე-
 ყრუხება (ო. ქაჯ.).
 ამაჟყერილი-ი (მობ.) ამოყრილი, ამოცე-
 ნილი (ო. ქაჯ.).
 ამაქლომა (თიან.) ამოსვლა (დიალექტ.,
 596).
 ამაქოფვა (მობ.) ორმოს ამოქრა, ამოთხრა
 (ო. ქაჯ.).
 ამბავა (ხევსურ.) ამბავი, ზღაპარი (ა. ჭინ-
 ჭარ., 253).
 ამბარ-ი (ქართლ.) წისქვილში დადგმული
 სამინდევ კურქული, გატიხრული სამად:
 ზორბლისათვის, ქერისა და სიმინდი-
 სათვის (შ. ძიძ., ანგარიში). თურქ.
 ambar.
 ამბაწი-ი (მესხ.) უცხიმო, წყალწყალა,
 შეუსავებელი შეჭამადი (ი. მაისურ.).
 ამბილაურ-ი (ოკრიბ.) საზამთრო ვაშლი,
 ნახევრად თეთრი და ნახევრად მოწი-
 თალო (შ. ალავე.).
 ამბიტანია (ქართლ.) ენატანია, ვისაც სი-
 ტყვა მიაქვს, ჭორს ავრცელებს (შ. ძიძ.,
 ნ. კეცხ., პ. ზუბ.).
 ამბოვი (მობ.) ამბავი (დიალექტ., 560).
 ამგავანი-ი (გურ.) აგებულება (სხეულისა)
 (გ. შარაშ.).

ამგაის (გურ.) მომავალ წელს (ე. ნინ.,
 1, თ. კიკვი.).
 ამგაღ-ი||ამგლები-ი (ქართლ.) მომიჯნა-
 ვეები (ს. მენთეშ.).
 ამგე (ხევსურ.) მშენებელი, ამგები, ბურო
 (ა. ჭინჭარ., 279).
 ამგლევება (ქიზიყ.) ათვალწუნება, კაცის
 შეძლება (ს. მენთეშ.).
 ამგნივ (იმერ.) ამ მხრივ. „ამ გნივ მტყი-
 ვა გვერდი ძალიან“ (პ. ჯაჯანი, X).
 ამღგავლვა (ფშ.) უწესრიგოდ ერთმანეთ-
 ში არევა, არევ-დარევა (ი. ქეშიკ.); ა მ-
 ღ გ ვ ა ლ ა ვ-ს ხსნარს შენჯღრევით
 აურევს; გათქვეფავს (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
 ამღონ-ი (ლენჩხ.) ამღენი (დიალექტ., 674).
 ამღუღვრა (კახ.) მდულარე წყლით სიმინ-
 დის ფქვილის მოზელა (ა. მარტ., გ.
 იმნ.).
 ამღწოღება (იმერ.) საშინლად ამყრა-
 ლება, აქოთება, მეტად მყრალი სუნის
 დაყენება (ი. ქათო).
 ამღწუვა-ა (ინგილ.) ამღვრევა (დია-
 ლექტ., 612).
 ამელტა (ქიზიყ.) ცეცხლის მიერ შეჭამა-
 დის დაწვა და დამწვრის გემოს მიცემა
 (ს. მენთეშ.).
 ამელილი-ი (კახ.) დამწვრის გემოს მქონე
 (დიალექტ., 603).
 ამთვენი-ი (ქართლ.) ამღენი (დიალექტ.,
 633).
 ამიანი (გურ.) ბადე-ტომარი (გ. შარაშ.).
 ამიზა (გურ.) ამისათვის, ამიტომ (დია-
 ლექტ., 662).
 ამირიკა (ლენჩხ.) ნარმა (მ. ალავე., 1).
 ამისიანცე (გურ.) ამისთანა, ასეთი, ამ-
 გვარი. „ამისიანცე სიცილი ვი
 გუუგონია“ (ა. ლ.).
 ამიცანა-ი (ფშ.) გამოცანა (დიალექტ.,
 589); ამოცანა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
 ამლათზე (მთიულ., გუდამაყ.) უცბად,
 ერთ წამში, დროზე (ე. ვირსალ.);
 ამლათ-ი (მობ., გუდამაყ.) მარდი,
 სწრაფი, მარჯვე (ო. ქაჯ., დიალექტ.,
 570); ამლათინ-ი (ფშ.), ამლათიანი
 თვლები, სწრაფი (ვაჟა, I, ა. შან., 358;

ი. ქეშიკ.); ამლათ-ი ქნა სწრაფად გაკეთა (ლ. კაიშ.); წამი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ამლათიანი-ი (ფშ.) დაფეთებული. „უმი-სოდ ბეჩაეს თვალები მიხდება ამლა-თიანი!“ (ვაჟა-ფშ.მც. ლექსიკ.).

ამლიკი-ი1 (ქართლ.), იმლიკი, გვიან, დო-ლის დამთავრების შემდეგ მოგებული ბატკანი (ს. მენთეშ.).

ამლიკი-ი2 (ფშ.) გათამამებული ბატკანი (ლ. ლეონ.). თურქ. emilik.

ამმა (ინგილ., ფერეიდ.) მგვრამ (დია-ლექტ., 612, 627). არაბ., თურქ., amma.

ამნიავათ (გურ.) ამნიარად, ამისმსგავ-სად (ი. ქყონ.).

ამობავა (ქართლ.) ბაგის ამოწმენდა ნარ-ჩენთავან (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამობალასინება (ლუჩხ.) ამოწყვეტა, მოს-პობა (მ. ალაფ., 2).

ამობარხლეა (აქარ.) გამხლართვა, გამოტ-ვა (შ. ნიქარ.).

ამობოხრა (მოხ.) გულის ამობოხრა, გუ-ლის მოჭერება თხვრითა და ტირილით (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 496).

ამობრაძევა (ქიზიყ.) ამოწყვეტა (ს. მენ-თეშ.).

ამობუღება (ფშ.) უწესრიგოდ, არეუ-და-რევით ამოლაგება, ამოყრა (ი. ქეშიკ.).

ამობუყვა (იმერ.) ამობურცვა, ზედაპირ-ზე ვრთ ადგილზე ამობერვა (ი. ქაჭთ.).

ამობლარტვა (კაბ.) მცენარის ფესვიდან ბლარტების ამოყრა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ამობწყირვა (რაკ.) ელვარება, ბრწყინვა-ლება (შ. ძიძ., 201).

ამოგვილი-ი (მთიულ.) ამოწყვეტილი (ლ. კაიშ.).

ამოვირგაღდება (გურ.) ამოქროლება, ქა-რის ან ქარიშხლის ამოვარდნა (ს. ელ.).

ამოვირგაღდება (გურ.). ნ. ამოვირგაღდება.

ამოვლიგნილი-ი (ლუჩხ.) ამოსვრილი, „ნა-ცარში ამოვლიგნილი შოთს არ-ჩევდა“ (მ. ალაფ., ზეპირისიტყვ., 141).

ამოვოჩებება (გურ.) დაბანა, ჭუჭყის მო-შორება (ს. ელ.).

ამოღაჯ-ი (თუშ.) დინჯი, ნელი; ამოღაჯ 3. აღ. დლონტი, სიტყვის კონა.

(ზმნიზება) ნელა (თ. უთურგ.); ნელა. მიმივ ხასიათის ადამიანი (პ. ხუბ.).

ამოღოლა, **ამოტოლა** (ქართლ.) ამოღენა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოღოშნა (გურ.) ღია კედლის ამოშენება რითიმე („კომუნისტი“, № 88, 1967).

ამოღუკიავება (ზ. იმერ.) ცუდად ჩაცმა-დახურვა, მოშვება (ბ. წერეთ.).

ამოვალ, **ამუალ** (იმერხ.) განსაზღვრებითი ნაცუალსახელი, მავანი, ესა და ეს, ამა და ამ; ამოვალ კაცმა მომცა (დიალექტ., 653).

ამოზუნზღულ-ი (ფშ.) დასველებული, გა-წუწული (ი. ქეშიკ.).

ამოთართლულ-ი (მოხ.) ამოხვრილი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ., 646).

ამოთაქვა (ქართლ.) ამოწყვეტა, მოსპობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოთრა-ა (თუშ.) ამოღება (დიალექტ., 577; თ. უთურგ.).

ამოთხეფა (ფშ.) გასვრა, გათხუნვა (ი. ქეშიკ.).

ამოკიდება დაფუქლისა (ზ. იმერ.) წვეწვი ფქვილის ჩაყრა და მოხარშვა (ბ. წე-რეთ.).

ამოკოშვა (იმერ.) მიწის გაფხვიერება, კარ-გად დამუშავება (პ. ჯაჭან., IX, 243).

ამოკროთმა (ფშ.) ამოსვლა. „ბოლოს მნა-თობი ამოკროთა“ (ი. ქეშიკ.).

ამოკრაინული-ი (ქართლ.). ნ. თვალუბამო-კრაინული.

ამოკუჯურება (ლუჩხ.) ნამყენი ვახის ამოკ-რა, ამოსვლა, კუჯურის გამოღება (დიალექტ., 674).

ამოკუნჭვა, **ამოკუჭვა**, **ამოკუჭკვა** (ქართლ.) ქვეშ ამოკეცვა, ქვეშ ამოღება, შემოკე-ცვა (მაგ. საბნისა) (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოკუჭვა (იმერ., რაკ.) ამოძრობა, ძირით ამოღება, ამოთხრა (დიალექტ., 669; შ. ძიძ., 201).

ამოვავლავება (ქართლ.) წყალში რამეს ჩაშვება (ჩაძირვა) და გაქნევით ამო-რეცხვა. ნ. ალაფავება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოლანდება

ამოლანდება (ქიზიყ.). 1. დაკვრა, ცემა; 2. მაგარ-მაგარი სიტყვების მიხლა (ს. მენთეშ.).

ამოლანთვრა (გურ.) დასველება, ტალახში ამოსვრა (გ. შარაშ.).

ამოლიშხინება (გურ.) მცენარის სწრაფად აღმოცენება (გ. შარაშ.).

ამონაწვეში (თუშ.) სხვა ქვაბში გადაღებული დარკო (ნ. ც. კრელ., 260).

ამოფეფვა (ქიზიყ.) ამოყლუტა (ს. მენთეშ.).

ამოყიჟინება (ფშ.) გაზაფხულზე ბალახის ამოსვლა, ამობიზინება, ნ. უიყო (ი. ჭყონ.; ი. ქეშიკ.).

ამოყლდეშა (გურ.) ნამძინარევი თვალების ხელით ამოწმენდა (ა. ღლ.).

ამორაქვა (გურ.) წყლის ამოსხმა დიდ ქურქლიდან, მაგ., ქვევრიდან (ს. ელ.).

ამორაყვა (ლენხ.) დიდი ქვევრით ორმოს ამოყვება (მ. ჩიქ.).

ამოსადებელაღ- (თუშ.) სითხის ამოსაღები მომცრო ტროლია (პ. ხუბ.).

ამოსამხრობი (ლენხ.) ამოსაგდები, მოსასპობი (მ. ალაფ., 1).

ამოსაღები (მთიულ.) ამოსაგდები. „სად წავიდა ის ამოსაღები“ (ლ. კაიშ.).

ამოსისხინება (ლენხ.) სწრაფად აღმოცენება ბალახისა ანუ ნათესისა (მ. ალაფ., 2).

ამოსლაქვა (იმერ.) ამოლოყვა, ამოჭმა (ქ. სიხ.).

ამოსლურტვა (ქიზიყ.) ამოწურვა, მხრების მალლა აწვეით მხრებში დავიწროება (ს. მენთეშ.).

ამოსხარტულ- (ფშ.) ტანწირწედა, კობტა. „გზას არ უთმობენ ხევსურთა ბიჭები ამოსხარტული“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ამოტაკულ- (მთიულ.) ნ. ამოგვილი.

ამოტელა (ქართლ.) ამოდენა (დილაქტ., 634).

ამოტენა (კახ.) ამოდენა, ამდენი (დილაქტ., 603).

ამოტიკვნა (გურ.) ნისკარტით ამოწიწკნა (გ. შარაშ.).

ამოტოლა (ფშ.) ამოდენა, ასეთი სიდი-

დის, რაოდენობის, მოცულობისა (ი. ქეშიკ.).

ამოტოლება (ფშ.) გვერდზე ამოდგმა (ი. ქეშიკ.).

ამოტოხვა (ლენხ.) სატეხით ამოჭრა (მ. ჩიქ.).

ამოტყვრომა (ფშ.) უეცრად, მოულოდნელად, უდავლო ადვილას გამოჩენა, თავზე დატყდომა (ი. ქეშიკ.).

ამოფოფკილ- (ქართლ.) ახლად ამოსული, ახალამოყრილი მცენარე, ამოფოთილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოფულვა (ზ. იმერ.) ამობერვა (ბ. წერეთ.).

ამოქაქანება (ფშ.) მცირე შესვენება (ი. ქეშიკ.).

ამოქვაბულ- (ქართლ.) ჩაღრმავებული ადგილი მიწაზე ან მდინარის ფსკერზე (თ. სალარ., ალაფ., 87).

ამოქიწილი- (იმერ.) ამოსვრილი (მ. ალაფ., დ. კლდ. ლექსიკ., 51).

ამოქნა (გურ.) დაკლული ქათმის, ინდაურის, ბატის, იხვის ან სხვა ფრინველის გაპტვა, ბუმბულის გაცლა (ა. ღლ.).

ამოლადანება (ნიავისა) (ქართლ.) ნიავის ამოქროლება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოდრუქნულ- (იმერ.) ამოდრუტნული, ამოტეხილი, ამოთხრილი, გულამოდებული (ი. ქავთ.).

ამოდრუტულ- (ლენხ.) ამოტეხილი, ამოგობილი, გულის ამოდებით ამოთლილი, ამოდრამეხული (დილაქტ., 674).

ამოყმეწილი- (თუშ.) მეტი ლაბარაკისა თუ ყვირილისაგან ან სიმღერისაგან ყელგამშრალი (პ. ხუბ.).

ამოყუნტულ- (ქართლ.) ამოშვერილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოშპობა (აჭარ.) ნ. ამოშპუნება.

ამოშპუნება (გურ.) უცებ იარაღის (ხმლის, ფიშტოს) ამოღება (ი. ჭყონ.).

ამოშქუნვა (ფშ.) ამოქმენა, ამოხებრა (ი. ქეშიკ.).

ამოშქმა- (თუშ.) ამოძრობა (თ. უთურგ.).

ამოჩაგვეება (გურ.) ილღიაში ამოდება (ნ. ამოჩლიადება (ა. ღლ.).

ამოჩენება (აპარ.) აღმოჩენა, ამოცენა. „ქეიები ავზე ამოჩენდა“ (პ. ჯაჯან.).

ამოჩლიავება (ქართლ.) ამოჩრა, ილღიაში ამოღება. ნ. აჩლიავება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოჩლიაღებვა (გურ.) ილღიაში ამოღება. ნ. ამოჩაგეიება (ს. ჟღ.).

ამოჩლა (რაპ.) ამოღის (შ. ძიძ., 201).

ამოჩხაკვა (ლენხ.) ცუდად ამოღობვა (მ. ალაფ., 1).

ამოჩხორვა (ქართლ.) ამოვსება მუცლისა ბეგრი ჰამით (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოცანა (ქართლ.) გამოცანა (დიალექტ., 634).

ამოცქვრენა (ფშ.) სწრაფად ამოღება, ამოძრობა (ი. ქეშიყ.).

ამოძარბვა, ამოწარბვა (ქართლ.) გარანდული ფიცრის წიბოს (წარბის) მოშლა (გ. შატბერ., 20).

ამოწკლეტა (ფშ.) ამოშრობა, ამოღვრა, ამოცარიელება (ი. ქეშიყ.).

ამოწიკვა (იმერ.) ამოზიდვა, ამოტანა (პ. ჯაჯან., IX, 243).

ამოწრუხვა (ფშ.) ამოწრუხვა, ამოშრობა (ი. ქეშიყ.).

ამოწუმპულ-ი (გურ.) წყალში დასველებული (ი. ჟყონ.). შდრ.: ქეგლ.

ამოჰავევა (აპარ.) ჰავევით (ნ.) რისამე ამოღება (პ. ჯაჯან.).

ამოჰერა (ფშ.) წაქცევისას ფეხების მღლა აშვერა. „დაიღაღღუვა და ამოიქირა ფეხები მგელმა“ (ი. ქეშიყ.).

ამოჰეჰეჰვა (ქართლ.) ცუდად ამორეცხვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამოჰიჰუნა (ლენხ.) ამოფშენება. „ბოშმა გამეიღვინდა და თვალები ამეიჰიჰუნა“ (მ. ალაფ., 3).

ამოჰუჰეჰვა (ქართლ.) ამოჰეჰეჰვა. შემოჰეჰეჰვა. „საბანი შემომიჰუჰეჰ“ (შ. ძიძ., ანგარიში).

ამოჰურტანა (ლენხ.) ამოჰყლეტა, საფურის ჩაზელა საცომე ფქვილში (დიალექტ., 674).

ამოხენჯვა (ლენხ.) ხორცისა და საკმაზის ამოღება წვნიანი კერძიდან (მ. ჩიქ.).

ამოხვეწა (კახ.) ნაწლავების ამოცლა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ამოჰრამულ-ი (ფშ.) ამოთხრილი, ამოღრმავებული (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

ამოხიკვა (იმერ., გურ.) ამოჰრეჰვა, თითოთითოდ ამოღება (პ. ჯაჯან., IX, 243).

ამოხიფვა (ლენხ.) ძაფის წყრთაზე ან ხელზე დახვევა (მ. ჩიქ.).

ამოხლანძვა (მოხ.) ამოხრინწვა ყელისა (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ., 496).

ამოხონწვა (ლენხ.) ამოთლა, ხოწით ამოჰრა, ამოღრმავება (მ. ჩიქ.).

ამოხრუჰვა (იმერ.). 1. ამოხურტვა, ამოხრა; 2. ამოწვა (პ. ჯაჯან., IX, 243).

ამოხურტანა (ლენხ.) ამოღრუტანა, ღრუს გაკეთება (მ. ალაფ., 2).

ამოჰინაჰული-ი (ქიზიყ.). 1. კისერმოკლე ადამიანი; 2. დაბალყელიანი ჭურჭელი; 3. მხრებში ვიწრო ტანისამოსი (ს. მენთეშ.).

ამოჰიჰიჰავება (ფშ.) რკალისებურად მოხრა, მომრგვალება (ი. ქეშიყ.).

ამპარია-ა (მოხ.) ჭიკოკონა, ლამბარი (ო. ჯაჯ.).

ამპოჰურ-ი (გურ.) აბეური, ტაბიკების შესაკრავი წვრილი თოკი (ს. ჟღ.).

ამპურა (ფშ., მთიულ.) ხე, რომელიც წითელ კუნელის მსგავს ნაყოფს იხსამს (ი. ჟყონ.; ს. მაყალ.). შდრ.: ქეგლ.

ამჟურა (ინგილ.) ამგვარი, ამნაირი. ნ. ჟურა (დიალექტ., 612).

ამრავინ-ი (ჯავახ.) ამნაირი, ასეთი (დიალექტ., 646).

ამხალიკა-ი (გურ.) ამ ალაგას, ამ ადგილას (დიალექტ., 662).

ამხოის (გურ.) ამგვარი, ამნაირი, ამის მსგავსი. ნ. სოი (პ. ჯაჯან.). თურქ. soy.

ამხონება (აპარ.) ამჟორება, ამყრალება; დაობება (შ. ნიყარ.).

ამტელ-ი (ქართლ., იმერ., ჯავახ.) ამდენი. ნ. ამტელა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; პ. ჯაჯან., IX, 243; დიალექტ., 646).

ამტელა (მესს.) ამდენი (დიალექტ., 650).

ამტოლ-ი (იმერს.) ამდენი. ნ. ამტელა, ამტოლი (დიალექტ., 653).

ამურავებულ-ი (ქართლ.) გაბრაზებულნი, სიბრაზით აღეწილი (მ. მესხ.).

ამურღვებულ-ი (ფშ.) ამღვრეული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ამურ-ი (ფშ.) თხის გასარეკი შეძახილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ამლა (ქრზიყ.) ტოლი, სადარი, შესაბამისა (ს. მენთიშ.).

ამფიონ-ი (კახ.) მიცვალებულის გასასვენებელი ჩარდახიანი ეტლი, ბაღდახინი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ამქარ-ი (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ.) მეგობარი, ამხანაგი, თანამესუფრე (ი. ქე-შიკ.); ტოლი, მსგავსი. „გამაყოლა თორმეტი მან თავისფერი ამქარი“ (ე. ვირსალ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ნუბ., ქეგლ. სპ. ჰამქარ.

ამყველა/ე-ი (იმერ.) ამდენი (პ. ჯაფან., IX, 243).

ამშეულ-ი (კახ.) პურეულის უგულო მარცვლი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ამჩხაყება (აჭარ.) ამჟავება წენიანი საჭმლისა (რძისა და მწით.), აკვეთა, აჭრა (შ. ნიყარ.).

ამცავება (ლენჩხ.) სიმიწლის გარჩეულ ტაროთა ერთ კუთხეში, ქერამდის მიყრა (მ. ჩიქ.).

ამცხარ-ი (გურ.) შეშინებული. ნ. შემცხარი (პ. ჯაფან.).

ამცავიანება (ლენჩხ.) ამაღლება, ზეაყვანა (მ. ალავე., 1).

ამძობება (ზ. აჭარ.) ნ. ამძობებული.

ამძობებული-ი (ზ. აჭარ.) ამშობებული, ამყრალებული (შ. ნიყარ.).

ამძრახება (მოხ.) აღაპარაკება (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ., 558).

ამძუნება (გურ.) ატეხა. ძუ ძაღლზე იტყვიან (ა. ღლ.).

ამწატება (გურ.) ნ. ამწატებული.

ამწატებული-ი (გურ., აჭარ.) ძალიან ამეაგებული (გ. შარაშ.; შ. ნიყარ., აჭარ.).

ამწკლარტებული-ი (ქართლ.) ამეაგებული ნ. წკლარტე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ამწმამება (აჭარ.) აჭრა, ამეაგება, ამძარება (შ. ნიყარ.).

ამხდურ-ი (ქართლ.) ვალის გადასახდელად საემარისი ქონება (ი. ჭყონ.).

ამხელად (ფშ.) ხლა, ამეამად, ამჭერად (ი. ქეშეკ.).

ამხილარ-ი (რაკ.) ენატანია, ჯაშუში (ვ. ბერ.).

ანა (ქართლ.) არა; ანანი არ არის (კირონი).

ანაბარა (მოხ.) გინდა თუ არა; რა თქმა უნდა, რასაკვირველია. „ანაბარა ხუთი კურეცხი მამო“ (ო. ქაჯ.).

ანაბრე! (იმერ.), ანაბრე შენს საქმეს! ნ. ანაბრინი (ვ. ბერ.).

ანაბრინ-ი (გურ.), ანაბრინი შენს საქმეს არადერი ეშველოს შენს საქმეს. შდრ.: ანაბრე! (ა. ღლ.).

ანაგებ (გურ.) ბუნებით; არავითარ შემთხვევაში: „ანაგებათ არ ქნა“ (ი. ჭყონ.); ანაგებათ (გურ., იმერ.). 1 არავითარ შემთხვევაში (ა. ღლ.); 2. სრულებით (პ. ჯაფან., X).

ანაგერა-ი (გურ.) მოკრეფილ ყურძენს, თხილს, ხილს ხელმეორედ ჩაოთველიან და ნარჩენებს მოაგროვებენ. ამ ნარჩენებს ანაგერაი ან ნაგერაი (ნ.) ჰქვია (ს. ელ.).

ანაგრულა (ქვ. იმერ.) კამანია, მცენარეა (ა. შაყ.).

ანაგულ-ი (კახ.) ნივრის შუაგული კბილის გარეშე (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ანაკვეთ-ი (მთიულ.) დიდი მამულის პატარა ნაწილი (ლ. კაიშ.).

ანამ (თუშ.) ნეტავი. „ეგემცემ ანამ ბოქორნელ ვინ შეგვეყაროსაო-ღ! ან-ღოუბელივ“ (დალაქტ., 117; 577; თ. უთურგ.).

ანანურ-ი (ქართლ.) სიბი კლდე მდინარეში (ლ. ნოზ.).

ანაპვა (ლენჩხ.) წართმევა, მოტაცება (მ. ალავე., 1).

ანასტარ (რაკ.) უეცრად, ანაზღად, მოულოდნელად (ვ. ბერ.).

ანაქოტ-ი (ლენჩხ.) ანაცერი, ქათო (მ. ალავე., 1).

ანაშხალ-ი (აჭარ.) ნორჩი ყლორტები მცე-

- ნარისა, ამონაზარდი დედადერზე (მ. ნიქარ.).
- ანძრახ-ი (ფშ.) ახმინებულა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ანაწყულ (ლენხ.) ოდნავ, ცოტა მაინც. „ანაწყულ მაინც არაფერი დაუტოვებიაო?“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე., 141).
- ანაწმ (თუშ.) მგონი (თ. უთურგ.).
- ანგ-ი (ჭიზიყ., ქართლ.) მიზანი, აზრი (ს. მენთეშ.); მისი ანგ-ი ნისი მიზანი (ა. ლლ.).
- ანგავან-ი (გურ.) მოვლა-პატრონობა, წყნახვა (პ. ჯაჯან.).
- ანგალ-ი (ქართლ.). ნ. ამგალი.
- ანგალა (კახ.) საკლავის ნაწილი, ამოჭრილი მუხლიდან ბეჭის სახსრამდის (ლ. ლეონ.).
- ანგარ-ი (ფშ., ლენხ., იმერ.). 1. გაუმადლარი, ხარბი (ვაჟა, IV, ა. შან., 450); 2. ეკლის ღობე, მცენარეთა საფარი (მ. ჩიქ.); 3. ეზოს ან ყანის საზღვარზე არსებული ბუნებრივი ან ხელოვნური ზღუდე („კომუნისტი“, № 88, 1967).
- ანგელოზა (მთიულ.) სახლის ანგელოზის დეკეული, მისთვის შეწირული (ს. მაკალ.).
- ანგეში-ი (ოკრიბ.) ლამაზი და წარმოსადეგი (მ. ალავე).
- ანგრე (ქართლ.) აგრე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ანგურაყ-ი, აქიაყ-ი. ფერქისაყ-ი (თუშ.) გაბმული ლხინი, ვადაპატივ-გადამოპატიყება (თ. უთურგ.).
- ანდ-ი (ქართლ.) ვარაუდი, ეგებვისობა. ნ. ანდე, 2 (ს. მენთეშ.).
- ანდაფ-ი (ფშ.) ჭვეფი, გროვა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ანდე (ქართლ., კახ., ქსნის ხეობ., ფშ, მთიულ.). 1. აგერ; ა, ანდე; აი, აგერ (ა. ლლ.); 2. გუმანი, სიბნელეში აზრით სიარული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ვ. სომხიშვილ.; ლ. კაიშ.).
- ანდებარ-ი (ქართლ.) ურემი, რომელსაც უკანა მხარე სძლევეს (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 160, 1900; ი. ჯყონ.).
- ანდრეზ-ი (ფშ., ხევსურ.) ანდერში, ვად-მოცემა, ძველი ამბავი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; დიალექტ., 589; 549; ა. კინქარ., 253).
- ანდრიულ-ი (ქართლ.) შავი მსხვილმარცვლიანი ყურძენი (ი. ჯყონ.).
- ანდუზ, ანდუზა (ინგილ., აქარ.) კულმუხო. ნ. კურმუხო, ლუხუმა (ა. მაყ.).
- ანდროულ-ი (გურ.) ამღვრეული წყალა, ღვინო ან სხვა სითხე (ს. ჟღ.).
- ანეცი-ზანეცი-ი (ჭიზიყ.) საბავშვო თამაშობაა ერთგვარი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.
- ანკრათ (გურ.) კორად ნათქვამი (გ. შარაშ.); გადაცვრით, ნახევრად მისახვედრად ნათქვამი (ლ. ქანთარია).
- ანჟად (ინგილ.) მაგრამ, ოღონდ. ნ. ანჯახ. (დიალექტ., 612).
- ანლათ (ზ. იმერ.) პატიოსნად, ალაღად (ქ. ძოჭ.).
- ანს-ი (ფერეიდნ.) ეს (დიალექტ., 627).
- ანტრად (შობ.) მრავლად, ძალიან ბევრი (ო. ჯაჯ.).
- ანტრია (ფშ.) გათხელებული მოხარშული ცომი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 160, 1900; ი. ჯყონ.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ანქა (ფერეიდნ.) მაქ, მანდ (დიალექტ., 627).
- ანყოლ-ი (ჯაჯახ.) კარის ჩარჩოს ქვედა და ზედა ნაწილი: ზღურბლი და ქუდი კარისა (დიალექტ., 646).
- ანჩახ-ი (ქართლ.) უნაგირი (ი. ჯყონ.; ლ. ლეონ.).
- ანცი-ზანცი-ი (რაჯ.) დავიდარაბა, შფოთი (შ. ძიძ., 201).
- ანძალ-ი (შობ.) ანძა, ამართული ძელი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ., 558).
- ანძალა (ფშ., ხევსურ., თუშ.) ენძელა (ა. მაყ.).
- ანძლა (იმერ.) ეკალბუსუსებიანი რძიანა ბალახია, ამოდის უფრო ხშირად ვენახში, ღორის საყვარელი საჭმელია (ა. ქავთ.); თეთრი ნარი (ა. მაყ.).
- ანძლატ-ი (მესხ.) ყველის შრატის ნადული (ი. მაისურ.). შდრ.: საბა, ღ. ჩუბ., ქეგლ.

ანძისფხვი-ი (გურ.) მსხვილი და გამძლე ხე, საყრდენი, რომელზედაც დგას ოლა სახლის სახურავი (ა. ლ.).

ანძურა (ქართლ.) დაძონძილი, დაკონი-ლი (მ. მესხ.).

ანწლიკა-ი (გურ.) ანწლი (ა. ლ.); წალი-კა, ყალტამი (ა. მაყ.).

ანწუხ-ი (ზ. იმერ.) წვეტიანი სარი (ბ. წე-რეთ.).

ანწუხარ-ი (ქართლ.) ანწიხი ტოპონიმი და ლესტანში. აქ ხუნძური ენის ანწუ-ხურ დიალექტზე ლაპარაკობენ; გადატ. ხრეიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ანჯალ-ი (აჭარ.) აუტანელი, ცუდი. ნ. ან-ჯახ (პ. ჯაჯან.).

ანჯახ (იმერხ., ჯავახ., ინგილ.) ძლივს, ძლივსძლივობით; მხოლოდ, მარტო, ოლოდ (დიალექტ., 653, 646; გ. იმნ.). თურქ. *ancak*.

ანჯახ-ი (ქიზიყ.) ბრაზიანი, ავი ადამიანი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

ანჯახ-ი2 (თუშ.). ნ. კამპი.

ანჯუხტა (მესხ.) ქალის სამკაული, მძივე-ბი, ძვირფასი ქეჭვი, ერთად ასხმული ზონარზე (ი. მაისურ.).

ააპუბ (ინგილ.) ფესსაცმელი (დიალექტ., 612). თურქ. *ayakkabi*, ახერბ. *ajjarranbi*. **აამაზე** (ინგილ.) იმიტომ, იმისთვის (დია-ლექტ., 613).

აანა-ა (ინგილ.) მინა (გ. იმნ.). სპ., ახერბ. *ajna*.

აოდა (ქართლ.). ნ. აოღვა.

აოღვა (ქართლ.) პურის მარცელის დას-რულგება-დამწიფებამდე ყანის ახმობა ცხელი ქარისაგან ან ჩაქვნობა ახალ ნა-წვიმარზე თუ ახალ ნარწყავზე დიდი სიცხისაგან; პურის აშრეტა (დიალექტ., 634; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.

აპა (გურ.) აბა (დიალექტ., 662).

აპალითა (ქიზიყ.) ლამის (ს. მენთეშ.).

აპანთა (რაჭ.) კლდოვანი ადგილი (ვ. ბერ.).

აპანტალა (ქართლ.) აპრილის მონაგები; გადატ. ნაბიჭვარი (კირიონი).

აპარტივანი-ი (გურ.) ამპარტივანი (ა. ლ.).

აპარტყკლა (აჭარ.) უშნოდ, მოურიდებ-ლად წამოწოლა, დაჯდობა (შ. ნივარ.).

აპატინა ტყავი-ი (ხევსურ.) ნედლი ტყავი; აპატინა ხორცი უმარილო ხორ-ცი (ა. ჭინჭარ., 246; 241).

აპატიტენა (ფშ.) ახალი, ნედლი ტყავი, ხორცი. ნ. აპატინა ტყავი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

აპატუა-ი (გურ.) ტყუანაკლები (გ. შარაშ.).

აპერებულ-ი (მთიულ.) აქაფებულ (ლ. კაიშ.).

აპიკო (იმერ., გურ.) კობტა, ლამაზი (ე. ბერ.; ა. ლ.).

აპიშვილაქება (ზ. აჭარ.) ჭურჭლის გავეც-ბა პირამდე (შ. ნივარ.).

აპირ-ი (რაჭ.) წნელის პირბადე მუშა სა-ქონლისათვის კალოზე ლეწვის დროს („კომუნისტი“, № 88, 1967).

აპირტყნიაღება (ხევსურ.) ცეცხლისფრთ-ბაშად ააღება, ანთება (ა. ჭინჭარ., 290).

აპლაკვა (იმერ.) აშვერა ფეხებისა (ი. ჭყონ.). შდრ.: კირიონი, ქეგლ.

აპნევა (გურ.) არევა, აშლა, არე-დარევა (ა. ლ.).

აპოლიყება (იმერ.). ნ. აკოლიყება.

აპოურ-ი (იმერ.), აპყოური (ზ. იმერ.), აყ პოური (ქ. იმერ.), აპეური, ტაბიყების წერილი და მოკლე თოკი (პ. ჯაჯან., IX, 843).

აპრაქიკა (მესხ., ჯავახ.). ნ. აპრაქუტრა.

აპუენტრაკ-ი (რაჭ, ლეჩხ.). ნ. აპუენტრაკი.

აპუტარა (ლეჩხ.) პირუტყვის თამაში (შ. ალავე., 1).

აპუტარაკ-ი (მესხ., ჯავახ.) შხამა მცენა-რეა (ა. მაყ.).

აპუწურება (ლეჩხ.) ჩალაზე ცეცხლის მოკიდება და ჩაქრობა (შ. ალავე., 2).

აპყ-ი (თუშ.) თეთრი დიყი, მცენარეა (ა. მაყ.).

აპწკა (ქართლ.). 1. კვერცხის შიგნი თხე-ლი კანი; 2. ხის ან ფიცრის თხელი, ვი-წრო და მოგრძო აგლეჯილი ნაწილი (შ. ძიძ., ანგარიში).

აზნვერ (ინგილ.) არჯაკელი (მ. ჯან.); აზნველ, აენკარ (ა. მაყ.).

აზრუარება (ფშ.) აზრუარება. „ჩაპბერა, ააჯარჯარა“ (ი. ქეშიკ.).

არაბ-ი (მთიულ.) ბერძენების წინამძღოლი, შემურული, მურით გაშავებული (ს. მაკალ.).

არადიათ (ზ. იმერ.) იშვიათად (ქ. ძოწ.).

არაზანი (ქართლ.) თავსხმა წვიმა (ი. ჭყონ.).

არალალი-თარალალი-ი (გურ.) ხალხური სიმღერის მისამღერი: „არალალი-თარალალი, ბატონებო აღარ არი, სამოვარი რომ დავადგი, ჩამბერავი აღარ არი“ (ხალხური) (ა. ღლ.).

არამ-ი (თუშ., ფშ.). 1. ტყუილი, უწესო, ურიგო; არმება ტყუილად, ურიგოდ, უწესოდ, ურიგოდ ჩათვლა. „ლეკებ ჩახოცა შეთეს დავითმა, რად უარმებენ სხვანიო, არმის სახელის წამღებსა გაუწყრეს პირი ღვთისაო“ (ი. ბუქურ., 129); 2. უსამართლო, რაც კაცს არ ერგება (ვაჟა, II, ა. შან., 430). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ. არაბ., თურქ. *haram*.

არამა (მთიულ.) ნახშირი, ფული ან სხვა რამ, რომელსაც ხუმრობით ხინკალში დებენ (ლ. კაიშ.).

არამგამა (რაქ.) ცულლუტი, ზარმაცი, უმსგავსი (ვ. ბერ.).

არანდარა (გურ., აჭარ.) არადა, თუ არადა (ა. ღლ.; ი. მეგრ.; შ. ნიქარ.).

არარიგად (ფშ.) არასწავით, არაეთარ შემთხვევაში, არანირად (დიალექტ., 589).

არაქელა (იმერ.) ზარმაცი, უქნარა, მოუხერხებელი (დიალექტ., 669; ქ. ძოწ.).

არაყანი (ქიზიყ.) სიყვითლე, ყვაცი. ყვითელმა არაყანმა გადაჯრა — იტყვიან გაბრაზებულ ადამიანზე, როცა ფერი გადაჰკრავს. ნ. ვარაყანი გადასდის (ს. მენთემ.).

არაწ-ი (ინგილ.) ღვინის კურჭელია (ა. შან., 347).

არახინი-ი (ფშ.) თავსახურავი, ქული (ი. ქეშიკ.). არაბ., ლბ., თურქ. *arakcin*.

არგა (ლენჩ.) შინდის ხის ტოტებისაგან გაკეთებული ცოცხი (მ. ალავე, 1).

არგაცოცხა (ლენჩ.) დათვის კანაფი, მაღალი ბალახი, რომელსაც ცოცხად ხმარობენ (მ. ალავე).

არგვეთულა (იმერ.) ვაზის ჯიშია (ზ. ჭუმბურ., 80).

არგონით (ფშ.) მოულოდნელად, ისე, რომ არ ეგონათ, შეცდომით (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

არდკანაფი-ი (იმერ., რაქ., ლენჩ.) დათვის კანაფი (ა. მაყ.).

არეკაქ-ი (თუშ.) არაკი, ზღაპარი (დიალექტ., 577).

არეკვა (მჭადისა) (გურ.) გამომცხვარი მჭადის კეციდან აღება (პ. ჯაჭანი).

არვანა (ზ. აჭარ.) ნაწილი ჭილიდისა. „გრძელი ხე, ოდნავ მოღუნული, უკანა ნაწილით შეერთებულია მჭვასთან“ (ს. მენთემ.), აჭარის ეთნოგრაფიული მასალები, ენიმკის მოამბე, III, 153; შ. ნიქ., ი. მეგრ.).

არზანი (ქართლ., ქიზიყ., მთიულ., ფშ.) ცული ამინდი, დიდი წვიმა ელქეპით, ქარიშხალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთემ.); არზანი თოვლი-ი ძალიან დიდი თოვლი (ლ. კაიშ.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); ხეზე დაბარდნილი თოვლი, ნალექი (ი. ქეშიკ.).

არზანულა-ა (აჭარ.) სიმინდის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიქარ.).

ართვალ-ი (იმერ., ლენჩ.) შესახედავად უწნო, არმოსაწონი, უთვალადო ადამიანი. „ართვალი კაცი მიდიოდა მისკენ (ი. ჭყონ.; მ. ალავე, ზეპირსიტყვა., 141).

ართული-ი (ფშ.) შერეული, გასვრილი. „ღაინახეს თვის წინა დახოცილ-დასხეპილები, სისხლის ონჩორში (ნ.) ართული უბედო, ცოდვიშვილები“ (ი. ქეშიკ.).

ართუხ (იმერ.) ბოლოს, შემდეგ (დიალექტ., 653). თურქ. *artik*.

არბარედ (მოხ., ფშ.) აქეთ-იქით: გადატ-
უსაქმოდ (ო. ქაქ.); **არბარედ** უვზო-
უველოდ (ი. ქეშიყ.).

არბაქათი (ფშ.) არაქათი, განძრევის სა-
შუალება (ვაჟა, II, ა. შან., 430). არაბ.,
თურქ. hareket.

არბილად (ქიზიყ.) მეჩხრად, იშვიათად
(ს. მენთეშ.).

არბილად (მოხ.) ბუნდოვნად, გაურკვევე-
ლად. „იმ კაცის სახე არბილად მახ-
სონო“ (ო. ქაქ.).

არბი (მთიულ., გუდამაყრ.) კი არ, ვანა
(ე. ვირსალო.).

არბინულა-ა (მესხ.) ბავშვთა თამაშობაა
ერთგვარი (ი. მთხერ.).

არბანი (რაქ.) საკმლის შესანახი (შ. ძიძ.,
201); ყურეში მიდგმული ყუთი ჯამ-
ჭურჭელთა შესანახავად (ე. ბერ.).

არბანა (ოყრიბ.) ჯანჯინა დატანებული
კედელში. ნ. არბანი (დ. თომაშვი.).

არბობარუნდის ქვეყანა (გურ.) სიბიჭო (ა.
ლ.).

არბაბი (გურ.) მიწის გადასატანად მოწყ-
ყობილი ფიცარი (ი. ჭყონ.).

არნავი (ლეჩხ., ხევსურ.) დიდი ხის ნი-
ჩაბი, კალოზე ხორბლის გასანაივებელი
ან თოვლის გადასაყრელი (ი. ჭყონ.,
ა. ჭინჭარ., 285).

არნადი (ქართლ., კახ., მთიულ., ქსნის
ხეობ., ზ. იმერ.) კალოზე ბზისა და ხორ-
ბლის სახვეტი ხის იარაღი, ნიჩაბი. ნ.
არნავი (შ. ძიძ., ანგარიში; ე. ზაბუნ.,
275; დიალექტ., 603, 634; ლ. კაიშ.; ვ.
სომხიშვი.; ქ. ძოწ.).

არნობა, არნობის მიცემა (გურ.) ნების
ღართვა, უფლებების მიცემა (ი. ჭყონ.).

არობა (ფშ.) უსასუველობა (ვაჟა, II, ა.
შან., 358).

აროვია, აროვინა (ჯავახ.) არონინა, ატარა
(დიალექტ., 646).

არომა (ფშ.) ბუერა, მცენარეა (ი. ქეშიყ.).

არონა (მესხ.) ნ. არუნა.

აროსი (მესხ.) გაყპირებულ სანაევ-სა-
თესი მიწა (ი. მთხერ.).

არსილი (ფშ.) შნობა, გერგილი, უნარი,
მოსაზრება (ი. ქეშიყ.).

არტი (მოხ.) საბლს (თოკის, ბაწრის)
ცალ თავში გამოზმული ხის რიკი, რო-
მელზეც ამავრებენ საბლს მეორე ბო-
ლოს ტვირთის შეკერის დროს (დია-
ლექტ., 560; ო. ქაქ.).

არტაუტრტა (იმერ.) კუდაბზიკა, ამბარტა-
ვანი; გულზეიადი (ი. ქავთ.).

არუ (მოხ.) არა (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ., 558).

არუთანაი (გურ.) ქარაფშუტა, მოხეტია-
ლე, უსაქმური ქალი (ა. ლ.).

არუნა (მესხ.) ერქვანი (ე. დონდ., 367).
ყუერის ხარის გუთან (საბა; ი. ჯავახ.,
ე. ისტ., I, 181).

არუჟანდაი (გურ.) აყვანდა (ა. ლ.).

არურუ (ქართლ., ფშ.) ბავშვებს უმღე-
რიან ხოლმე ძილის პირად (შ. ძიძ., ხ.
კეცხ., პ. ხუბ.); ადამიანისადმი დაცინ-
ვით მიმართული შეძახილი. „არურუ,
მარიაშო, მოგვიყე ლამიანო“ (ი. ქე-
შიყ.).

არუშეთი (ქიზიყ.) გაუგონარი, შეუსმენა-
რი, ავი (ს. მენთეშ.).

არქატი (ფშ.) ფერმკრთალი. „ფერო
არქატი გქონია“ (ი. ქეშიყ.).

არქმა-ა (თუშ., ფშ.) ხელში აყვანა (თ.
უთურგ.); არქუმე-ა ხელში აყვანა
მხოლოდ ბავშვისა (პ. ხუბ.); აყვანა,
ხელში დაქერა. „ბაღლი აირქვა და
გამოვიდა კარშია“ (ი. ქეშიყ.).

არყისტილა (ფშ.) წვრილი, მწვანე ქინ-
ქლა, რომელიც არყის ფოთოლს ახვე-
ვია (ი. ჭყონ.).

არყში (ქიზიყ.) ნ. ახში.

არშავიანი (მთიულ., გუდამაყ., ხევსურ.).

1. თოფი თუთიის ტყვიებით, რომელ-
თაც არშავს უწოდებენ (ე. ვირსალო.);
2. შაშხანის ებითეტი (ა. ჭინჭარ., 310).

არშივი (იმერ.) წილი, კერძი, სარგო. ნ.
არშივი (ი. ქავთ.).

არჩან (ინგილ.) ღვია (ა. მყ.).

არჩივი (გურ.) წილი, კუთვნილი კერძი
ან ქონება, ულუფა. ნ. არშივი (ს. ელ.;
ა. ლ.).

არჩიონი-ი (ფშ.) არჩევანი, სჯა-ბაასი საქ-
მის გადასაწყვეტად (ი. ქეშიკ.).
არცაათ (მოხ.) არსიდან (ო. ქაჯ.).
არცვინ (მოხ.) არაფერი (ა. ყაზბ., I, შ.
ძიძ., 496); არავინ (ო. ქაჯ.).
არცისკანა (მოხ., ხევსურ., ფშ.) ნაკვერცხ-
ლის ასაღები მამა (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.,
558); მამა, ბორწყალი (ა. ჭინჭარ., 290;
ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
არცროს (ფშ.) არასოდეს (ვაჟა, I, ა. შან.
358).
არცრუ (ხევსურ.) — არც სრუ — არც
სრულ. სულაც არ, სრულდებათაც არ
(დილაქტ., 550).
არწყალ-ი (ლექს.) შინდანწყლა. ნ. შინარწყა-
ლი (ა. მაყ.).
არჰინა (ხევსურ.) ელენთა ცხოველისა
(ა. ჭინჭარ., 239).
არხაჯ-ი (ქიზიყ.). ნ. აღხაჯი.
არხილ-ი (მოხ., ქსნის ხეობ., მთიულ.).
1. გაყინული თოვლი, რომელზედაც
შეიძლება სიარული (ო. ქაჯ.); 2. გაყი-
ნული თოვლის ფიფქი (ვ. სომხიშვი.);
3. შეყინული თოვლი, რომელზედაც
სიარული შეიძლება (ლ. კაიშ.); თხელი
ბზარი (საბა). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.,
ქეგლ.
არხიშ-ი (ფშ.) ავი, მოჩხუბარი კაცი (თ.
რაზიკ., „ივერია“, № 160. 1900; ი.
ჟყონ.).
არხოტულა (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსო-
ვის) სახეა ერთგვარი. ნ. ღერაგრძელა
(ა. ჭინჭარ., 262).
არჩალი (ზ. იმერ.) ამტანი, გამძლე, ჯან-
სალი (ქ. ძოწ.).
არჩალა (ფშ.) უქნარა, საწყალი. მავრამ
ამასთან ავი ბუნების, გულბოროტი (ი.
ქეშიკ.).
არჩამუნჯ-ი (ქართლ.) შავჯაგა, ჭლარდა-
ლა (ა. მაყ.).
არჩაქელ-ი (ფშ., ხევსურ.) მთის ბალახია,
არჩაქელი (ი. ჟყონ., ა. მაყ.). შდრ.: სა-
ბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
არჩოხალ-ი (თუშ.) უვარგისი, უხარისხო
(პ. ხუბ.).

ასაბუნელი-ი (იმერ.) ზნინის მიმცემი (მ.
ალავ., დ. კლდ., ლექსიკ., 51).
ასაბია (ლერხ.) გათხოვილი ქალის თაყ-
სახლობა (სადაც მშობლები ჰყავს).
„მამ დას უთხრა: ახლა ასაბიაში
შენი რძლების ამბავს არ იკითხავო?“
(მ. ალავ., ზებირსიტყვ., 141).
ასადგმელა (იმერ.) ურმის შესაყენებელი,
კონკილა („კომუნისტი“, № 88, 1967).
ასავ (ფშ.) არისო. „სწავლულ კაცო
ასავ“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
ასავლეთ-ი (მთიულ.) აღმოსავლეთი (დი-
ლაქტ., 566).
ასაზეველა||ასაწველა (იმერ.) წისქვილის
ქვის ასაწვე-დასაწვევი კეტი (დილაქტ.,
669).
ასალა-ი/ე (გურ.) ქეჩა კეხის ქვეშ დასა-
ფენი (ს. ელ.; ა. ღლ.).
ასანდ-ი (ფერეიდნ.) ადვილი (დილაქტ.,
627).
ასარხალემა (ენისა) (ქართლ.) ენის გაუ-
ჩერებლობა, ყბედობა, დაუბოლოებე-
ლი ლაპარაკი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ასაყარი-ი (ხევსურ.) ყვერფ-ყვრის ასწე-
რივ დადებული ხე, რომელზედაც ჰკი-
დია სააღე სიბი და სხვ. ასეთი ხე
ორია და ამიტომ ასაყარი ნი ჰქვია
(ა. ჭინჭარ., 290).
ასაყუაყ-ი (თუშ.) მიფუარი, რითაც აფუ-
ება ხდება (თ. უთურგ.; პ. ხუბ.); ასა-
ყუო ასადღუბელი, ასაფუბელი, სა-
ფუარი. უმატებენ ზის წვეწში (ნ.) ასა-
ღულუბლად (კ. ჭრელ., 260).
ასახხნელი-ი (გურ.) გამოცანა, სავარჯიშო.
„ერთ ასახხნელს მოგახხნენ, დი-
ღი არაფელიავო. ზოგან წითელ, ზო-
გან ყვითელ, ზოგან აღისფერიავო“ —
ხალიჩა (ა. ღლ.).
ასესება (ფშ.) ფეხზე წამოდგომა, გამაგ-
რება. „რა ავესესე, სვლა შეესძელ,
ქმარმა დამიწყო ლაქუცი“ (ი. ქეშიკ.).
ასეულ-ი (ქართლ.) გაჯავრებული, გაბო-
როტებული; ატეხილი (თ. სალარ.).
ასვინტარული-ი (იმერ.) ძალიან მაღალი,
მავრამ უვარგისი. მოუქნელი (პ. ჯა-
ჯან., X).

ასოცი-ი (თუშ.) ასეთი, ამნაირი (დი-
 ლექტ., 577) ასეთი. „ასოცი ამბავ
 ყარ გამიგიჟ“ (პ. ხუბ.).

ასოტი (ხევსურ.) კარის ჩარჩო არხოტში;
 შატილში მას კარ ასოტი (=კარ+ასთე,
 ე. ი. კარ+ჩარჩო) ჰქვია (ა. ჭინჭარ.,
 281).

ასოთე (იმერ., ლეჩხ.) ასე, ამგვარად (დი-
 ალექტ., 669, 674).

ასიასებს (იმერ.) ტატიო დაყავს, სი-
 არულს აჩევებს; ასეირნებს (ი. ჭავთ.).

ასილა (ხევსურ.) კოდი (ა. ჭინჭარ., 215)

ასიმიანი-ი (ფერეიდნ.) ცა (დილექტ., 627).

ასიორება თვალისა (კურ.) არეულ-დარე-
 ულად დანახვა, ბუნდოვანი მხედველო-
 ბა (ი. ჭყონ.); თვალის არევა, მხედვე-
 ლობის დაკარგევისათ. ნ. თვალის ასი-
 ორება (ა. ლ.).

ასისთავა (კახ., მესხ., აჭარ.) ნაღველა,
 მცენარეა (ა. მაყ.).

ასკანა (ქსნის ხეობ.) ეახის რქაზე გამო-
 სული ღერო (ვ. სომხიშვი.).

ასკარმოვლილი-ი (მოხ.) ნამგზავრი (ო.
 ჭაჭ.).

ასკიყუა (ქართლ.) ცალფეხზე ხტომა, ას-
 კინკილა (ა. ლ.).

ასკინკილაობა (კახ.) ბავშვთა თამაშობაა
 ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ასკუჭვა (აჭარ.) წაღვეჭა, წაღღეტა (შ.
 ნიყარ.).

ასლ-ი (ფშ.) პურის ერთ-ერთი სახე (ვა-
 ეა, I, ა. შან., 358). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ.,
 დ. ჩუბ., ქეგლ.

ასორსლება (ქართლ.) ცომის გუნდის,
 დახელილი ტალახის გრძლად დაგორ-
 გოლაება, მრგვლად დაგრძელება. ნ.
 სორსლება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 შდრ.: ქეგლ.

ასპაჟ (ინგილ.) სპადილო (გ. იმნ.).

ასრიყე (ფშ.) აქეთ, აქეთენ (ვაეა-ფშ. მც.
 ლექსიკ.).

ასტაბასტაჟ-ი (თუშ.) დანისწვერაობის
 თამაშის ერთ-ერთი (მეთორმეტე) სახე
 (პ. ხუბ.).

ასტამაჟ-ი (თუშ.) პატარა ნაჭერი რკინი-

სა, გამოყენებული ჰქვამსა და გობზე
 დაკრული ცომის ასაფხეკად (პ. ხუბ.).

ასტარ-ი (ფერეიდნ.) სარჩული (დილექტ.,
 627). თურქ. astar.

ასტმოლე (ლეჩხ.) ლემა, მცენარეა (ა.
 მაყ.).

ასუყულ-ი (ფშ.) მოყირკებული (ვაეა, II,
 ა. შან., 430); რითიმე მეტად გამძლარი,
 ასუყებული (ვაეა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ასფურცელა (ქართლ.) საქონლის ფაშვის
 დაკეცილი ნაწილი (ი. ჭყონ.). შდრ.:
 ქეგლ.

ასცისკანა (მთიულ.) მამა (ლ. კაიშ.).

ასხლეტა (კახ.) ბატონის მოშორება დედი-
 საგან, ძუძუს წოვის შეწყვეტინება (ა.
 მარტ., გ. იმნ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ.,
 ქეგლ.

ასხმა (ფშ.) შეფენა. „ზეღურების ბოინი
 (ნ.) აიშალა და ჟივილ-ხივილით ლო-
 ბეებსა და წნორებს აესხა“ (ი. ქე-
 შიკ.).

ატაკუტა-ი (გურ.) ყბადასალები, დასაცი-
 ნი (გ. შარაშ.).

ატაუტა-ი (მოხ.) ჩქარი; ატაუტაა კა-
 ცი ჩქარი კაცი (ო. ჭაჭ.).

ატევა-ა (თუშ.) აშევა (თ. უთურგ.; პ.
 ხუბ.).

ათია (ხევსურ.) მოხდილი ყველი, ე. ი.
 სატანი ბავშვის ენაზე (ა. ჭინჭარ., 268).

ატკაფშულ-ი (გურ.) ატკრეცილი, ასივე-
 ბული, აბებრებული კანი დაწვის ან
 ავადმყოფობის გამო; შიგ სითხეა ჩამ-
 დგარი. ნ. ტკეფში (გ. შარაშ.).

ატკაფშილი-ი (აჭარ.). ნ. ატკაფშული.

ატკოჩილი-ი (იმერ.) ატკეჩილი. „ხეი დეე-
 ცა იმასა და ძვალი აქ ატკოჩილი
 ფეხზე“ (პ. ჯაფან., IX, 244).

ატკრეცა (კახ.) ცხელ თორნეში ჩაყვრის-
 თანავე პურის აწვა, აღანძვა (ა. მარტ.,
 გ. იმნ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ატლი-ი (ქართლ.) წვრილი ლარტყა, მი-
 რული წყვილ-ფანჯრის ერთ-ერთ ჩარ-
 ჩოზე გარედან სიმაღლით (პ. გაჩეჩ.).

ატლაყუნა (რაჭ.) ბავშვთა თამაში ერთ-
 გვარი (ვ. ბერ.).

ატლანცვა (აჭარ.) ატკრეცა, ალანძვა (შ. ნიყარ.).
ატლაოშა (კახ.) უსაქციელო ადამიანი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
ატოლება-ა (თუშ.) აყოლიება (თ. უთურგ.).
ატოლოშინება (აჭარ.) ადევნება, ატორღი-ალება (შ. ნიყარ.).
ატორღიალება (ქართლ., გურ.) ადევნება უკან. „რას ამეტორღიალა ეს კაცი“ ვითომ რას ამედევნა ეს კაციო (ი. ქყონ.); ადევნება, აყოლა (ს. ელ.).
ატოტება (ფშ.) აფოფება, წინა ფეხებით (ტოტებით) აყუდება (ი. ქეშიკ.).
ატრატა (ხევსურ.) ქალაღი (ა. შან.).
ატრია (მთიულ., გუდამაყრ., მობ.). 1. ცომის შექამადი რძით ან ერბოთი შეზავებული (ს. მაკალ.; ე. ვირსალ.); 2. ოთხკუთხად დაჭრილი პურის ცომი წყალში ან რძეში მოხარშული (ო. ქაჯ.); წერილად დაჭრილი გათხლებული ცომი წყალსა და რძეში მოხარშული, რომელსაც შემდეგ ერბოს უმატებენ (ლ. კაიშ.).
ატროვებული-ი (იმერ.) ატეხილი, ბედისწერას აყოლილი (მ. ალაკ., დ. კლდ. ლექსიკ., 51; ი. ქავთ.).
ატრუჟვა (ქართლ.) ატრუჟა. ნ. ატრუჟვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ატრუსვა (ფშ.) კანის მოყინვა. „ღიღბანს ჰქროდა ცივი ზენა ქარი: ხელები და სახე სულ აგვიტრუსა“ (ი. ქეშიკ.).
ატრუჟვა (ქართლ.) ატრუჟა. ნ. ატრუჟვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ატუ (ქართლ.) ძაღლის დასევა (კირიონი).
ატყარტყარება (ინგილ.) გამართახება, ცემით კანის აწითლება (მ. ჯან.).
აუ! (მობ.) შორისდ. მწუხარებისა, გაკვირვებისა, აღტაცებისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 496).
აუზ-ი (იმერ.) საქონლის გავის ნახევარი მხარი (ლ. ლეონ.).
აურა! (კახ.) შორისდ. აღტაცებისა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
აუქმიე (ქართლ.) სულელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აუხა (ქსნის ხეობ.) გამხმარი პური ან ლავში. ნ. უხა (ე. სომხიშვი.).
აფალა (ქიზიყ.) ღონე, ჯანი, შეძლება (ს. მენთეშ.).
აფალი-ი (ქართლ.) ქონება, შეძლება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
აფალი-იშ (ფშ.) ამბავი, თავგადასავალი. „თავთავის აფალი მოაყოლეს“ (ი. ქეშიკ.).
აფაფვა (ქართლ.) გაკირვებით ასვლა (მაგ., ბანზე, ხეზე და სხვ.), აფოფება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
აფე-ა (თუშ.) მწეანე (თ. უთურგ.); მწეანე ფევი (პ. ხუბ.).
აფეთქაობა (კახ.) ნ. ათხიარობა.
აფელკვა||აფეშხვა (ხევსურ.) საკლავის აქნა (ა. კინჭარ., 241).
აფერი-ი (გურ., იმერ., ლეჩხ.) არაფერი (დიალექტ., 662, 674; პ. ჯაჭან., IX, 244; ა. ლ.).
აფერებული-ი (რაქ.) სიმწიფეში შესული პურის ყანა, მცის წინა პერიოდის პურეული („კომუნისტი“, № 88, 1967).
აფესკვა (კახ.) საკლავის ასო-ასო აჭრა, აქნა. შდრ.: აფელკვა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
აფეშხვა (ხევსურ.). ნ. აფელკვა.
აფეშხოება-ა (თუშ.). ნ. აფელკვა.
აფიკა (ხევსურ.) ჩვეულებრივი კოვზი (ა. კინჭარ., 296).
აფისება (აჭარ.). ნ. ატოლოშინება.
აფიშფიშება (ქართლ.) მალე და ცუდად მოხარშვა, მაგ., ფაფისა; გადატ. გამრახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
აფოლება (ქართლ.). 1. გაუფასურება, ღირსების დაკლება, არაფრად ჩადება. ნ. დაფოლება; 2. პატარა ნელი ცეცხლის დანთება, აბოლება. „ცეცხლი ააფოლა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგელ.
აფორვა (აჭარ.) ობის მოკიდება, დაობება (შ. ნიყარ.).
აფრაქ-ი (გურ.). ნ. დააფრაყება.
აფრაქად ყოფნა (კახ., ქართლ.), კჟუაზე აფრაქად ყოფნა, სიფიყე, სისულელე (ა. ლ.).

- აფროთობა** (ქართლ.) სიხარულით ფრთაშესხმა, აღფრთოვანება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აფრობა!** (ფშ.) აყოლებს, შეპყრობს. „წარსულის მოგონებითა სეფდა-ოცნებამ აიფრობ“ (ი. ქეშიცი).
- აფრობა²** (ფშ.) აკლებს, დაპყრობს. „სურამ აიფრობ ქვეყანა“ (ი. ქეშიცი).
- აფტუა, აფტუფა, ჰაფთუფა** (ინგილ.) პატარა ორბირი თუნგი სპილენძისა (დი-ალექტ., 613).
- აფუმგვა** (აჭარ.) აშლა, არგვა, აწეწვა (შ. ნიყარ.).
- აფუნდრიაკება** (იმერ.) კორიანტელის დაყენება, არგე-დარგვა. ანგრევა, აფორიაქება (ი. ქავთ.).
- აფულება** (ქართლ., თიან.). 1. ცეცხლის ააღება. ნ. აფულება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); 2. აფუტება. დუდილის პროცესი (დიალექტ., 597).
- აფულება** (ქართლ.) ნ. აფუტება.
- აფურაქება** (ლენხ.) არიჩქნა. „ფორებმა ააფურაქეს ეხო“ (მ. ალაფ., 3).
- აფურთხა** (აჭარ.) აფორიაქება, დალაგებული ნივთების გაფანტ-გამოფანტვა (პ. ჯაჭან.).
- აფუტება** (გურ.) ბოლის დაყენება (ს. ჟღ.).
- აფუტყენა** (ქართლ., მესხ.) აშლა, აყრა, აწეწვა, არგე-დარგვა, აწეწ-დაწეწვა, აქოტება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ი. მანისტრ.). შტრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.
- აფუტყვრა** (იმერ.) კანზე მცირე ბუშტუკის გამოჩენა, ამობერვა, ამობურცვა დაწევის გამო (ი. ქავთ.).
- აფულვა** (იმერ.) აბუზვა, მოწყენა. იტყვიან ფრინველზე (ი. ქავთ.).
- აფუჩი** (ლენხ.) არაფერი (მ. ჩიქ.).
- აფუცურებულ-ი** (იმერ.) აფაცურებულ-ი, აჩქარებულ-ი (მ. ალაფ., დ. ქლდ. ლემსიკ., 51).
- აფუხფუხება** (ქიზიყ.) ვეკლისაგან მიწის გახმობა და ბუქად (ნ.) ქეცვა, ათხრა სი-ცხისაგან (ს. მენთეშ.).
- აფშარა** (ლენხ.) სულგუნის ყალიბი (დი-ალექტ., 674).
- აფშატვა** (ქართლ.) უგულო მარცვლებიანი თავთავის გაკეთება. ნ. დაფშატვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აფშლვა** (ფშ., ლენხ.) აპრება, აბუჯი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); ფეხის აწევა, აშვერა (მ. ჩიქ.).
- აფშრუებულ-ი** (ფშ.) რბილი მიწა (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- აფშრუჯვა** (თიან.) ნაცრის აზელა წყალში ზომავზე შეტად გახურებული თორნის გასანელებლად. წიწილებისათვის ფქვილის აზელასაც აფშრუჯვა ჰქვია (დიალექტ., 597); აფშრუჯულ-ი ცოტა სითხით მშრალად აზელალი (ვა-ჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- აფშუტება** (თავთავისა) (ქართლ.) ფშუტად ქეცვა, მარცვლებისაგან გამოცარიელება, გულის გამოცლა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აფშხლვა** (ლენხ.) ნ. აფშლვა.
- აფხოლაკება** (ქიზიყ.) ხელგაშლით, გაუფრთხილებლად ხარჯვა (ს. მენთეშ.).
- აფხავება** (ქართლ.) ალესვა (დიალექტ., 634).
- აფხოქიალება** (ქართლ.) კლანჭიანი ცხოველის (მაგ., კატის) ხეზე ასვლა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აქაველ-ი** (მოხ., მთიულ.) აქაური (ო. ჭაჭ.: დიალექტ., 566).
- აქაერება** (ქიზიყ.). 1. კოვზით ცხელი სითხის ამოღება და უკანვე ჩასხმა, რომ გაცივდეს. „აუქაერე, დედაცო, რო გაცივდე!“; 2. ზურგზე ტვირთის მოკიდებაში შეშველება, ხელის წაბანება. „მოდო, ერთი აუქაერე!“ (ს. მენთეშ.).
- აქაით** (მოხ., გუდამაყრ.) აქედან (ა. ყაზბ., 1, შ. ძიძ., 496; დიალექტ., 570).
- აქანა, აქანა-ი, აქანე** (რაჭ., გურ.) აქ (დი-ალექტ., 681; 662; 675; ს. ჟღ.).
- აქანაური-ი** (რაჭ.) აქაური (დიალექტ., 681).
- აქარება** (ქსნის ხეობ.) უთავბოლოდ ხარჯვა, დაუნანებლად გაცემა რაიმესა (ე. სომხიშვი.).

აქაქვა (ქიზიყ.) აშლა, ცოტაოდნად ათხრა (ს. მენტეშ.).
აქეთებური (იმერ.) აქეთური, აქაური (პ. ჯაჭანი, IX, 244).
აქეთრელი (გურ.) ცოტა აქეთ (გ. შარაშ.).
აქვითი (ქართლ., თუშ., ხევსურ.) გათიბვის შემდეგ წამოსული ნორჩი ბალახი, ახალამონაყარი ბალახი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; თ. უთურგ., პ. ხუბ.; ა. კინწარ., 225).
აქთონ (ინგილ.) ამდენი (დიალექტ., 613).
აქისახ (ფშ.) აქეთყენ, ამ გზაზე, ამ მხარეს (ი. ქეშიკ.).
აქისემ (თუშ.) ეგების, ვინიცობა (პ. ხუბ.).
აქლიავება (ქართლ.). 1. ართმევა; ქონების განიავება, უანგარიშოდ, უთავბოლოდ ხარვეა. „ჭიბილან ფული უწყისოთ აქელიავეა“; 2. ცხელი წყლის განელგება ასხმით, კოვზით ამოღება და უკანვე ჩასხმა გასაციებლად, აქაერება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
აქნობამდი (ლენჩ.) აქამდის; ამ დრომდის (დიალექტ., 675).
აქოთიაღება (ქართლ.) აქოთება, არევდარება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
აქოჩვა (აჭარ.) ჩალის კონების მიწყობა ერთიმეორეზე ისე, რომ არ წაიქცეს, კტარი (ნ.) ზევით ჰქონდეს, არ წაიქცეს, თანაც კარგად გამოშრეს (შ. ნიყარ.).
აქოხება (კახ.) ქოხის აგება (ა. მარტ., გ. იმნ.).
აქუსტვა (აჭარ.) წავლევა, წართმევა (შ. ნიყარ.).
აქუსულება (ფშ.) შეკუმშული ჰაერის შებერვით გამოწვეული ხმაური „აქუსულ და ისევ საბერველი“ (ი. ქეშიკ.).
აღა (აჭარ.) აღარ. „აღა შიმიძლია გაჩერება“ (დიალექტ., 656).
აღალი (ქართლ., ქიზიყ.) ქარავანი ურმებისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენტეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
აღარო (გურ.) ფრინველის კურტუმოდან გამონადენი ცხიმო, რომელსაც ფრინველი დიდ-დილობათ ნისკარტით ის-

ეამს ფრთებსა და ბუმბულზე; ზანდაოზი (ლ. ლეონ.; ქეგლ.).
აღაჩა (ხევსურ.) კურტულია ერთგვარი (ა. კინწარ., 217).
აღბაღე-ა (თუშ.) მოუხერხებელი, ულაზათი. „ბიჭუ აღბაღეა ხარი“ (პ. ხუბ.).
აღლებულ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) გადიდებული, დიდი. „აჩხონი ჩხერეს აქებენ, კაცია აღლებული“ (ე. ვირსალ., 179).
აღერღვა (ქართლ.) შარზე დადგომა, აშლა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
აღე-ი (აჭარ.) საწამლავი, შხამი (პ. ჯაჭანი). თურქ. აგუ.
აღლი (ინგილ., ფერეიდ.) საქონლის დასამწყვდევი ადგილი. ნ. ქართა, ქალტა (ა. შან., 347); ფარეხი (ა. ჩიქ.; შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. აგლი.
აღლი-ბუღლი (მთიულ.). არეულ-დარეულობა (ლ. კივი.).
აღმაისა (ფშ.) ზემოთრი, ზემოთ რომაა, ის (დიალექტ., 589).
აღმე-ა (თუშ.) აღმართი (თ. უთურგ.; დიალექტ., 577).
აღორებული წყალი (ქსნის ხეობ.) აღიდებული მდინარე, რომელსაც ყველაფერი მიაქვს (ე. სომხიშვი.).
აღოღება (გურ.) აქეთ-იქით უსაქმოდ ხეტოალი (ა. ლლ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
აღრანტება (მოხ.) აღაპარაკება (ო. ქაჯ.).
აღრემ-ი (აჭარ.) საყანე მიწის ნაკვეთი, რომელიც ოთხი-ხუთი წლით დასვენებულია (შ. ნიყარ.).
აღუა (ქართლ.) ჩვილი ბავშვი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
აუალო (თუშ., კახ., იმერ., ლენჩ., ქსნის ხეობ.) მოუსაველიანი მიწა (პ. ხუბ.); მიწა, თიხა წითელი, ჩვეულებრივ იყენებენ ქვევრის თავის საჯღესად, კურტლის გასაცეთებლად (დიალექტ., 603, 669, 675; ე. სომხიშვი.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.
აუალო (ქართლ.) რბილი მიწა, მსუბუქი სამუშაო; აუალო ადგილი-ი კარგი

- დასათესი, კარგი მოსავლიანი ადგილი (შ. ძიძ., ანგარიში).
- აყალყება** (ქართლ.) ყალყზე დადგომა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აყარ** (ინგლ.) სხვენი (მ. ჯან., გ. იმნ., დიალექტ., 613). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.
- აყარ-ი** (თუშ.) ოთხკუთხედად დაწყობილი შეშა (თ. უთურგ.); დიდი ცეცხლი (პ. ხუბ.).
- აყაყა** (ფშ.) უშნოდ, ზანტად დაწყება მოძრაობისა, წასასვლელად ამართვა. „ლოკოინა ა ი ყ ა ყ ე ა, კისერი წაძაგრა“ (ი. ქეშიკ.).
- აყაყება** (გურ.) მოხუცება; გადაყაყებება ღრმად მოხუცება, სმენისა და მხედველობის შესუსტება (ა. ღლ.).
- აყაყულ-ი** (ფშ.) ულაზაზოდ, უშნოდ ამართული, აყუდებული. ნ. აყაყა (ი. ქეშიკ.).
- აყაჭება** (ქიზიყ.) ძალიან აობება. აქედან აყაჭებული. „წითლად-ყვითლად არი პური აყაჭებული, რა შააქამს?“ (ს. მენთეშ.).
- აყელვა** (აჭარ.) ვაკეზე გასვლა, აღმართისაგან თავის დაღწევა (შ. ნიყარ.).
- აყენება** (ჯავახ.) დამალული პატარძლის თავის სახლში მოყვანა (დიალექტ., 646).
- აყეყვა** (მესხ.) გულის ამსუყება ცხიმიანი საჭმლისაგან (ი. მისურ.).
- აყვავება** (რაჭ.) აფუება; აყვეავდება პურ-ი აფუელება პური (დიალექტ., 681).
- აყვე** (ლეჩხ., რაჭ.) აქვს-ყე, ე. ი. აქვს მას ისინი (დიალექტ., 675, 681).
- აყვერება** (ქართლ., იმერ.) ხანგრძლივი წვიმების დროს ბოსტნეულის, ბალახის თამამად ახვითქება, ტანის აყრა (ვ. შატბერ., 26; ი. ქავთ.); მცენარის გალადება, ყლორტების ძალიან გაზრდა; და განშირება (თ. სალარ., ალგ., 99).
- აყვერებულ-ი** (ქართლ.) აყვავებული, თესლგაკეთებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აყვირება** (ფშ.) მალად აზრდა (შამბისა) (ვაჟა, I, ა. შან., 359); აყვირებულ-
- ლ-ი ტანაყრილი, სწრაფად გაზრდილი, გაზარებულ-გამზრავლებული მცენარეული (ი. ქეშიკ.); ძალიან გაზრდილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკა).
- აყიყალყება** (რაჭ.) აღმართვა, აყირაყება, (შ. ძიძ., 201).
- აყლარწულ-ი** (ქართლ., ქიზიყ.) უშნოდ ტანაყრილი, მაღალტანწვირილი ადამიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.
- აყმენდილ-ი** (ქართლ.) ნაღვლიანი, მოწყენილი (თ. სალარ.).
- აყოტება** (ჯახ.) მწვანილის ყლორტის გამოტანა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- აყოჩებულ-ი** (ქართლ.) თამამად, ჩვეულებრივზე უფრო მეტად აზრდილი მცენარე, თანაც უნაყოფო ან მცირენაყოფიანი. ნ. აჩოყებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აყოშა ჩოხა** (ჯახ.) მუქი შინდისფერი ჩოხა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- აყრა** (გურ.) ახურება, ატება საქონლისა (ლ. ლეონ.).
- აყრა²** (მიწისა) (იმერ.) ნაშემოდგომევენ ან აღრე გაზაფხულზე მიწის პირველადი დახვნა წინასწარ გასაფხვიერებლად (ი. ქავთ.); აყრაყანისა (ქვ. იმერ.) მიწის პირველი ხენა (ზ. ჭუმბურ., 278).
- აყრაფ-ი** (მესხ.) მორიელი, ღრიანკალი (დიალექტ., 650). არაბ., თურქ. akrep.
- აყრებ-ი** (ქართლ.) სხვენზე გადებული ორი ძელი, რომელზედაც საყიდელა ჩამოკიდებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- აყუღლება** (ქიზიყ.) ვისიმე მასხარად აგდება და კიჟინის დაცემა. „სუჟუს“ ძახილი (ს. მენთეშ.).
- აყუღლება²** (იმერ.) (აყუღლებს, აყუღვლდება, აყუღვლებული) დიდი სიცივის გამო ტყენა (ჩვეულებრივ, ხელ-ფეხისა): „ისე შემცივდა თოვლში დგომით, რო სულ ამიყუღვლდა ფეხები“ (ი. ქავთ.).
- აყულარდა** (გურ.) აყლაყულა (გ. შარაშ.).

აშალი (ხევსურ.) წერილი კვერი. „თელასთან საკლავებს ჯოცდეს, იქით აშალსა შლიდესა“ (ა. შანიძე, ხევსურ. პოეზია, 574; ა. ჭინჭარ., 213).

აშარი (ქართლ.) მოჩხუბარი, თავშეუკავებელი, ბოროტი (შ. ძიძ., ანგარიში). თურქ. haşarı.

აშარკლა (ინგილ.) ქანაობა ფეხებაწეულად (შ. ჯან.).

აშას დაკერა (ქართლ.) უარის თქმა; აშა და დაუკრა გადაჭრით უარი უთხრა (ა. ღლ.).

აშაქარი (მოხ.) აშარი, თავხედი, თავგასული, ანჩხლი, ავი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ., 646). შდრ.: ქეგლ.

აშაღლარა (ქიზიყ., ქართლ.) უსირცხვილო, ბიჭური საქციელის ქალი. „ჩვენდვიანთ თამრო აშაღლარაა ნამდვილი“ (ს. მენთეშ.). მეტისმეტად თამამი (შ. ძიძ., ანგარიში). თურქ. aşadılar(?).

აშეკა (ფშ.) ხახმატრს ჯვრის ერთ-ერთი დობილთავანი სამძიმართან, თამარქალთან, ხოშექასა და მხეკალასთან ერთად (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აშვატიება (გურ.) ხელით აყვანა ბავშვისა, კაცისა (გ. შარაშ.).

აშიქარეთ (აჭარ.) აშკარად, ცხადად (დი. ალექტ., 656). სპ., თურქ. asikâre.

აშლაშლა (ლენხ.) აშლილობა, უთანხმოება (შ. ალაფ., 3).

აშლეთილი (თუშ.) უკულოდ გაზრდილი მცენარე (პ. ხუბ.).

აშრატება (გუდამაყრ., მითელ., ფშ.) აქრა რძისა (ლ. ლეონ.).

აშრეტა (ქართლ.) პური რომ თავთავს გაიკეთებს და მარცვალს არა. ნ. აოღვა. აჩალვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აშტანი (ქიზიყ.) სიმინდის ფქვილი და პურის ქატო წყალში გახსნილი, რომელშიც საძირის ტყავებს ჩააწყობენ, რომ ბალანი შეუფუცუნდეს (ნ.) და გასცივდეს (ს. მენთეშ.).

აშურა (ხევსურ.) ხალის შეჭამადი (ა. ჭინჭარ., 214).

აშურაძე (თუშ.) ქუმელმოყრილი დო. ნ. აშურა (თ. უთურგ.; პ. ხუბ.).

აშურება (თუშ., ფშ.) შეჭულება. „ამიშურ დონე სწორები, არც მიმიშვებენ ჯარზედა“ (ი. ბუჭურ., 129); შეჭავრება, შეზიზღება (ი. ქეშვიკ.); აშურ დება შეიჭულებს, მტრად გადაეკიდება (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აშურებდა (მოხ.) აჩქარებდა. „გააღე და გაიგებ... ჩქარა გაიყენეთ! — აშურებდა ვარეთ მყოფი“ (ა. ყაზბ., II, 54; შ. ძიძ., 558). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

აშურმა (ფშ.) ყაწიმი. შდრ.: აშურმანი (ვაჟა, I, ა. შან., 359); ვერცხლის ბალთები ერთმანეთზე აკინწლული; ერთმანეთზე ასხმული ვერცხლის ბალთები და გულზე ასახმელი ძეწკვები (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.). თურქ. aşırma.

აშურმანი (ხევსურ.) ხმლის სამკაულია ერთთავარი. შდრ.: აშურმა (ა. ჭინჭარ., 307).

აშქრინებული (ფშ.) აქწინებული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აშხლიანი (ფერეიდნ.) ბალახიანი (ა. ჩიქ.).

აჩათანა (ფშ.) ტარმოკლე ნიჩაბი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 160, 1900; ი. ჭყონ.).

აჩალა (ქართლ.) ხშირი წვიმებით ან სათანადო დაუმუშავებლობის გამო ყანა რომ ამოვა წერილად და გრძლად, მარცვალს არ გაიკეთებს და მალე წაიჭევა. „ყანა აჩალა“ (შ. ძიძ., ანგარიში).

აჩალვა (ქართლ.). ნ. აჩალა.

აჩამჩუჩა (ქიზიყ.) მოსულელო, აჯამავეით აღამიანი (ს. მენთეშ.).

აჩანჩხალემა (გურ.) ფეხის ხმის აყოლა (ა. ღლ.).

აჩარიქვა (გურ., აჭარ.) ასო-ასოდ დაჭრა საკლავისა, აჩეხვა. ნ. ავაფსვა (ა. ღლ., I; შ. ნიყარ., აჭარ.).

აჩახტული (ფშ.) გროვად დაღმული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აჩეჩვა (ქართლ.) შლა ბალახისა, ძნისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: დ. ჩუბ. აჩეჩა.

აჩვენებელი-ი (იმერ.) შეტულებული, თვა-
ლში ამოჩემებული (პ. ჯაჭან., X).

აჩი აჩი (ფშ.) ვირის გასარევი შეძახი-
ლი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აჩია (ქართლ.) ვირი ბავშვის ენაზე (კი-
რიონი; ლ. ლონ.).

აჩიყულა (მესბ.) ბავშვის ჩამოყიდება ზუ-
რგზე, თამაშობა ერთგვარი. „ა ჩ ი ყ უ ლ ა, თაფლის გულა!“ (ი. მიაისურ.).

აჩინჩილი (ფშ.) გაღვივება. „გულს ანა-
თებს, ა ჩ ი ნ ჩ ხ ი ლ ე ბ ს ა“ (ი. ქეშვიკ.).

აჩირეკება, აჩირეკებული (გურ.) ცუდად
მოხვნა, ზერელედ მოხნული მიწა (პ.
ჯაჭან.).

აჩლია (ქართლ.) ამოჩრა, ილღიაში
ამოდება. შდრ.: ამოჩაგვიება (შ. ძიძ.,
ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აჩმუნა, გაჩმუნა (ქართლ.) შემშუმნა,
უნებურად შენძრევა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ.,
პ. ხუბ.); ა ჩ მ უ ჩ ნ დ ა შეიმშუმნა.
„ვავადვიძე, ა ჩ მ უ ჩ ნ დ ა, მაგრამ ისევ
წაკეტა“ (პ. ხუბ., ანგარიში).

აჩო! (თუშ.) ცხენის გასადენად შეძახი-
ლი, აჩუ! (პ. ხუბ.).

აჩოლყვილი (იმერ.) ერთბაშად გაზრდი-
ლი. ქვ. იმერეთში შინაურ ფრინველებ-
ზე იტყვიან (პ. ჯაჭან., X).

აჩონქოლება-ა (თუშ.), ამოძრავება, აწ-
რიალება, არეფ-დარევა (თ. უთურგ.).

აჩონჩილი (ფშ.) ერთმანეთზე გადაზ-
რდილ-გადაბმული, ასხმული, გაბარ-
დული (ი. ქეშვიკ.).

აჩოყება (ქართლ.) თამამად აღერება, ჩვე-
ულებრივზე უფრო მეტად გაზრდა მცე-
ნარისა, ნაყოფს რომ ან სულ არ ის-
ხამს, ან ცოტას ისხამს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ.,
პ. ხუბ.).

აჩრჩილი (ფშ.) აჩიჩქნილი (ვაჟა, I. ა.
შან., 359); აქერცილი, აკაწრული (ვა-
ჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აჩუა (ხევსურ., გურ.) ცხენი ბავშვის
ენაზე (ა. ჭინჭარ., 243; გ. შარაშ.).

აჩუვლება (ქართლ.) სველ შემას რომ
ცეცხლი ცუდად ეკიდება და კვამლი
დგება — ეს აჩუვლებაა (შ. ძიძ., ნ.

კეცხ., პ. ხუბ.); ა ჩ უ ლ ე ბ ა ცეცხლის
დანთება (შ. ძიძ., ანგარიში).

აჩუთა (ქართლ.) ანუღლად მოხნული მი-
წის ხელმეორედ მოხვნა. ნ. ჩუთი (თ.
სალარ., აღგ., 94).

აჩუპავა (ზ. იმერ.) დაღონება; ა ჩ უ ნ პ უ-
ლ-ი დანაღვლიანებული, ხალისდაქარ-
გული (ქ. ძოწი).

აჩუტვა (ქიზიყ.) მუწუყის გახსნა, გამორ-
წყევა (ს. მენთეშ.).

აჩქაძება (ფშ.) ჩქამის, ხმის გაღება (ვაჟა,
I. ა. შან., 359); ა ჩ ქ ა მ დ ე ბ ა-ა ჩქამს,
ხმას გამოსცემს (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

აჩხაბაჩხა (იმერ.). 1. უსწორმასწოროდ,
უწესრიგოდ; 2. აქა-იქ, თხლად, მეჩხ-
რად (ი. ქავთ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

აჩხიბარკული (გურ.) უშნოდ დაწოლილი
(უფრო ხშირად გამხდარ ადამიანზე იტ-
ყვიან). „რადფერ ა ჩ ხ ი ბ ა რ კ უ ლ ა აი
საცოდავი!“ (გ. შარაშ.).

აჩხინღრვა (აქარ.) აჩხორვა, დაბავება,
უწესრიგოდ დაყრა, — ახუხულაყვა;
(შ. ნიგარ.).

აჩიყვა (იმერ.) უშნოდ, მოურგებლად
შეყვრება ტანსაცმლისა (ი. ქავთ.).

აჩხორვა (იმერ.) უღამაზოდ აყოკოლავე-
ბა, უწესრიგოდ დაწყობა (ი. ქავთ.).
შდრ.: ქეგლ.

აც-ი (იმერ.) ღორის დაცაცხანება-გაჯავ-
რება გასაგდებად (ი. ქავთ.).

აცაბაცად (ზ. იმერ.) მოღრეცილად, არა-
სწორად (ბ. წერეთ.). შდრ.: ქეგლ.

აცალბედება (გულამაყრ.) ალაღბედობა;
ა ც ა ლ ბ ე დ ე ნ ალაღბედზე წავიდ-
ნენ (დილაექტ., 570).

აცანღვა (ლიჩხ.) შორი შორის კერვა (მ.
ჩიქ.).

აცანღვა (ნართისა) (ზ. იმერ.) დაქსელი-
ლი ნართის აღება ჯოხებზე გასაშრო-
ბად (ბ. წერეთ.).

აცაცა (ფშ.) ბალახოვანი მცენარეა ერთ-
გვარი (ი. ქეშვიკ.).

აცენცვა (ქართლ.) აყრეფა, მოგროვება
(პ. გაჩეჩ.).

აცეცივება-ა (თუშ.) მსუბუქად, მჩატად
აწევა სიმძიმისა (პ. ხუბ.).

აცუნტრუკება (ქართლ.). 1. მცირე მანძილზე ჩქარა გავლა; 2. სიხარულსა თუ სხვა მიზეზით აჩქარება, ამჩატება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აცურაფ-ი (თურქ.) ბავშვის დუნდულეობი (პ. ხუბ.).

აცუცქვა (გურ.) ნამცეცების აკრეფა საუმელად (გ. შარაშ.).

აძალობა (ქართლ.) ზედახორა (შ. მესხ.).

აძაძა (ქიზიყ.) თხელი ჩითეული, თხელი ქსოვილი (ს. მენთეშ.).

აძოგება (გურ.) აყრა (ნ.), ატეხა (ა. ღლა).

აძრახლომა (ფშ., ხეხსურ., მოხ.) ხმის გაცემა, დალაპარაკება, ხმის ამოდება (ი. ქყონ.; დიალექტ., 550, 560).

აძრახება (მთიულ., თიან., ფშ.) დალაპარაკება, შესიტყვება. შდრ.: აძრახლომა (დიალექტ., 566, 597); შეხმინება, ხმის გაცემა. „ორ-სამჯერ კიდევ აძრახდა მას შემდეგ ლამის გულში“ (ი. ქეშიყ.); აძრახდება ახმინდება, ალაპარაკდება (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

აძრახვა (ფშ.). 1. ხმის ამოდება. შდრ.: აძრახლომა, აძრახება (ვაჟა, I, ა. შან., 359); 2. (მოხ.) დაძახება, მოხმობა, შეძახება (დიალექტ., 560).

აძრახის-ი (მოხ.) სათქმელი, სალაპარაკო, ურთიერთსაუბარი (დიალექტ., 560).

აძუა (იმერ.) არად ჩასაგდება, არასაბაბტიო; უშნო, ულაზათო, უზეირო კაცი (ი. ქავთ.).

აძუება (იმერ.) ჭურჭლიდან სითხის არასწორად გადმოღერა (ი. ქავთ.).

აწ-ი (გურ., იმერ.) აწ; ამიერიდან, შემდეგ, შემდეგში (გ. შარაშ., დიალექტ., 669). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

აწაპვა (გურ.). ნ. აწაპვა.

აწანვა (გურ., იმერ.) წაღვება, წარამევა, წაგლეჯა (ი. ქყონ.). შდრ.: ქეგლ.

აწე (აქარ.) აწ, მომავალში (დიალექტ., 656). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.

აწილება (ქართლ.) მსუბუქად, მგერამ არაწესიერად ატაცება, აყვანა (მაგ., ბავშვის ცალ ხელში ან ფეხში ხელე-
4. ალ. ღლონტი, სიტყვის კონა.

ბის მოკიდებით აყვანა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აწიაწია-ა (მოხ.) აფორიაქება, აწიოკება (ო. ქაჯ.).

აწიკვა (იმერ.) აწიკვა, აღება, აწიღვა. „აწიკა მეფემ ბუღთი ხელში“ (პ. ჯაჭან., IX, 244).

აწიღვა (ინგილ.) წინწყლები, რომელსაც საკარაქე მწიფონი მოიკიდებს დღებში (შ. ჯან.).

აწი-ოწი-ი (ფშ.) წივილ-კივილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

აწიწებულ-ი (ფშ.) უყარვისი, სუნდაცემული (ი. ქეშიყ.).

აწიწილება (ქართლ.) თორნეში ჩაკრული გაუღვივარი პურის აწითლება და დასკლომა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აწლიანქება (აქარ.) ერთბაშად ტანის აყრა, სწრაფად გაზრდა (შ. ნიყარ.).

აწოწვა (ქართლ.) ჩვეულებრივზე უფრო მაღლა გაზრდა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

აწუტება (ფშ.) ამყრალება, არეკვარება (ვაჟა, IV, ა. შან., 451).

აწურული-ი რძე (ქართლ.) ხოსათვის ძროხის მიერ შენახული რძე (გ. შატ-ბერ., 27).

აწურწუტებულ-ი (ფშ.) წოწლოკინა, აწოწილი, წყრილად აზრდილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

აწუწუნახება (იმერ.) კბილების აკაწკაწება (ი. ქავთ.).

აწუღომა (თიან.) ამართვა; კლდე აწუღეს კლდე ამართოს (დიალექტ., 597).

აწულიანა (მთიულ.) ჰატარძლის პირველად წასვლა წყლის მოსატანად (ს. მახალ.).

აწა (გურ., ხეხსურ.). 1. ხელში დატოვებული ადვილი; ხარკეზი, ხტული (გ. ბერ.); 2. სარეველა მცენარეთა თესლი (ა. ქინჭარ., 205); კიოტა (ა. მაყ.).

აქაღბუქულა (ქიზიყ.) წყრილი ცოლშეილი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

აქანუბეზა-ა (თურქ.) ატალახება, ალაფება სადგომისა (პ. ხუბ.).

- აქაქება (ქიზიყ.) ატალახება. „დღეა ჩვენ-
მა კაცმა ურემი მიიტანა და საქონელმა
ეზო აგვიკაქა“ (ს. მენტეშ.).
- აქე (ლუჩხ.). 1. ქვევშიყრილი ადგილი ყა-
ნაში (მ. ჩიქ.); 2. ჩირგვი, ბუჩქი (მ.
ალავ., 1). ნ. აქა, 2.
- აქიბაქიაღ-ი (თუშ.) დავიდარაბა, ორომ-
ტრიალი (პ. ხუბ.).
- აქინჭრვა (ფშ.) შიშისაგან ბეწვის აწლ-
ი (ი. ქეშიყ.).
- აქინჭიხებულ-ი (მთიულ.) აგიზვიხებულა
(ცეცხლი) (ლ. კაიშ.).
- აქკანა (ხევსურ.) ცვალებადი ცერცველა.
ნ. ვირიგვერდა (ა. მაყ.).
- აქკანტა (ხევსურ.) ცვალებადი ცერცველა.
ნ. აქკანა (ა. მაყ.).
- აქკვადღომა-ა (თუშ.) ხმის ამოდება (თ.
უთურგ.); ხმის გაცემის წესია (ს. მა-
კალ.).
- აქკვავება-ა (თუშ.). ნ. აქკვადღომაა.
- აქლაყინილ-ი (გურ.) პირუტყვის მიერ ნა-
თესის, ადგილის ვადათელვა ფეხით.
„ეზოში საყოლი (საქონელი) ჩადის და
ყოლიფერი აქლაყინილია“ (პ. ჯა-
ჯან.).
- აქლიყულ-ი (გურ.) მეტად მაღალი, უშ-
ნოდ ტანაყრილი (ვ. შარაშ.).
- აქნაუჭნა (მესხ., ჯავახ.). ნ. აქრაქუჭრა.
- აქრაქუჭრა (მესხ., ჯავახ.) აქრაქუჭო, მცყ-
ნარეა ერთგვარი (ა. მაყ.).
- აქრილ-ი (გურ.) მოუხნავად დარჩენილი
ადგილი, ხარეფი (ა. ლლ.).
- აქროღებულ-ი (მთიულ.) ალაგ-ალაგ ვაგ-
შრალი თოვლი. ნ. ლოლოჭრელი (ლ.
კაიშ.).
- აქრუნება (ქართლ.) ამბის შეტანა (ს. მენ-
თეშ.).
- აქუაება (მოხ.) ატალახიანება (ო. ქაჯ.).
- ახა (ხევსურ.). რახან, რადგანაც; როცა
(დიალექტ., 550).
- ახად (ფშ.) ჯეროვნად, სამართლიანად,
შესაფერისად (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- ახავაი (იმერ.) შორისდ. მწუხარებისა, ახ,
ვაი! (დიალექტ., 669).
- ახალ-ი (თუშ., მოხ.) ახალგაზრდა. „შეი-
ყარენით, ახლეზო, თულად გავიდეთ
- ველზედა“ (ი. ბუჭურ., 129; დიალექტ.,
560).
- ახალდედა (ქართლ.) ახლად მოგებულ
ხბოს ან ზაქის დედა (თ. სალარ.).
- ახალზალი-ი (ხევსურ.) პატარაძალი, დედო-
ფალი (დიალექტ., 550).
- ახალიყება (მთიულ.) ხალიყებად დაწყობა
შეშისა (ლ. კაიშ.).
- ახალობა (აქარ.) ახალგაზრდობა. „ჩემ
ახალობაში ყოფილიყო“ (პ. ჯა-
ჯან.).
- ახალოდ-ი (თუშ.) ახალუხი (დიალექტ.,
577). თურქ. arkalik.
- ახალოპირა (აქარ.) პირველად მშობელი
ძროხა (ს. მენტეშ., აქარის ეთნოგრ.
მასალები, ენიმკის მოამბე, II, 157; შ.
ნიყარ.).
- ახალოპირ-ი (ზ. იმერ.) ახლად გატეხილი
ყამირი მიწა (ბ. წერეთ.).
- ახალ-ყვავილენ-ი (ფშ.) მეფე-დედოფალი,
მეჭოწილი ქალ-ყავი (ი. ქეშიყ.).
- ახალსულ-ი, ახალსულად-ი (გუდამაყარ.)
პატარაძალი (დიალექტ., 570).
- ახალსულ-ი (იმერ.) ახალგაზრდა საქონე-
ლი, მოზრდილი პირუტყვი (ი. ქავთ.).
- ახალსულ-ი (ქართლ.) ნახევრად შემწვარი
(შ. ძიძ., ანგარიში).
- ახალსულ-ი (ხევსურ.) ღხინი (ს. მა-
კალ.).
- ახალსულ-ნი (თუშ.) ახალგაზრდები (პ.
ხუბ.); ახალსულსები-ი (ფშ.) ახალ-
გაზრდები, ახალგაზრდობა. „ხევსურ-
თა ახალსულსები გადაიქციან
ტყემლადა“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- ახალწამადევა (მოხ.) ახალი თაობა, ახალ-
გაზრდობა. შდრ.: ახალი (ო. ქაჯ.).
- ახარი (მოხ.) შორისდ. აბა! (ა. ყაზბ., IV,
შ. ძიძ., 496). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ახარდვანა (იმერ.) ასარვა, ხარდნის (სა-
რის, ჭიგოს) შედგმა ვენახისათვის
(დიალექტ., 669).
- ახაწიწება (ქართლ.) მოხარშულ ლობიოს
ხელახლა რომ აადუღებენ და დამწე-
რის უსიამოვნო გემო მიეცება, — ლო-
ბიო ახაწიწდაო — იტყვიან (შ.
ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ახდენა (ფშ.) აყვანა, აზიდვა. „პატრონიც უკო როლია, აქებს და ახდენს ცა-ზედა“ (ი. ქეშიკ.); ახდომა ასვლა. „ხეებზე ახდომა მიყვარს“ (ვაჟა-ფშ. შტ. ლექსიც.).

ახეკა (გურ.) აკრეფა, მოგროვება (ა. ლ.).

ახეჩა (ფშ.) ახლჩა (ვაჟა, IV, ა. შან., 451); აეხეჩება აეხლოჩება, აძვრება (ვაჟა-ფშ. შტ. ლექსიც.).

ახვანხ-ი (აქარ.) ხმამალალი ჩივილი, ოხვრა, ვიში, ვიშვიში, გოდება (შ. ნიყარ.).

ახვევა (ქართლ.) ვაზის ახალი ყლორტების მიყვრა ჭივოზე (დიალექტ., 634).

ახვირი-ი (მთიულ.) ახორი (ლ. კაიშ.).

ახვირაყ-ი, ახვერაყ-ი (ქართლ.) ახმახი, მსხვილი და მაღალი კაცი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ახ(ვ)შა (ფშ.) გახსნა. „მას შემდეგ ყურნი ამეხვენეს“ (ი. ქეშიკ.).

ახთ-ი (იმერხ.) შეთანხმება, გარიგება (დიალექტ., 653). არაბ., თურქ. ahd.

ახია (თუშ.) ლხინი. ნ. აჯაყი (ს. მაკალ.).

ახიკვა (იმერ.) აკრეფა, პირწმინდად, სულ ერთიანად აღება, მოგროვება, ახვეტა. ნ. ახეკა (დიალექტ., 669).

ახიწყილება (ზ. იმერ.) უშნოდ ატება, ახირება (ბ. წერეთ.).

ახირ (ფერეიდნ., ინგილ.) ბოლო: დასასრული, უკანასკნელი (ა. ჩიქ.; დიალექტ., 628, 613).

ახირეკვა (გურ.) აკრეფა დაყრილი მარცვლისა. ნ. ახიკვა (პ. ჯაჭან.).

ახისხურა-ა (აქარ.) ვაშლია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

ახლე (ინგილ.) ახლოხან, ახლოს (დიალექტ., 613).

ახლებ-ი (ფშ.) ახალგაზრდები (ი. ქეშიკ.).

ახლეულებ-ი (მოხ.) ახლობლები (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 497).

ახლი-წილ (ინგილ.) დანიშნულ-დაწინდებული ქალის მოსაქითხავი კერძი (მ. ჯან.).

ახლოაჟს, ახლუაჟს (თუშ.) ახლოს (დიალექტ., 577).

ახლუაში (ფშ.) სიახლოვეს, იქვე ახლოს (დიალექტ., 589).

ახმაზ-ი (ქიზიყ.) მდინარის დაწრეტა თევზის დასაჭერად. (ს. მენთეშ.). თურქ. akmaz.

ახმატ-ი (თუშ.) თათარი. „ვინც უკან დარჩეს ახმანავთ, იყოს ახმატის ქალი“ (ი. ბუჭურ., 84).

ახმე (მოხ.) შორისდ. მწუხარებისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 497).

ახნაშტული-ი (ფშ.) უწესრიგოდ ერთმეორეზე მიწყობილი, არეულ-დაარეული (ი. ქეშიკ.).

ახოვა (ლუჩხ.) ახვევა (დიალექტ., 675).

ახორად (მოხ.) მრავლად, ბევრად (ო. ქაჯ.).

ახორაღ-ი (თუშ.) შუშის ტვირთი, რასაც კაცი წამოიღებს (თ. უთურგ.).

ახორმაზ-ი (ქართლ.). 1. გაუმაძღარი ყველაფრით (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 127, 1900; ი. ყყონ.); 2. ტანად მოდილო კაცი; 3. მეტისმეტად გულწვიადი, თავმოძწონე, ფრანტი. „შენ ძალიან ეახორმაზები ი გოგოსა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ახობორიკება (ოკრიბ.) ახობოლება, ერთმანეთზე შელაგება ნივთებისა და სხვა რამესი (დ. თომაშე.).

ახტაჯ-ი (გურ.) ახტაჯანა, თამამი ქალი, მეტისმეტად ცელქი, ცეტი (გ. შარაშ.).

ახტაუჯა (გურ., აქარ.). ნ. ახტაჯი.

ახტაჯანა-ა (იმერ., გურ., აქარ.) მოურიდებელი, მოუსვენარი. ნ. ახტაჯი (ა. ლ.; შ. ნიყარ.).

ახში (ფშ., თუშ., მოხ., ქიზიყ., თიან.) როვირც იქნა, ბოლოს, დასასრულს, უკანასკნელად (ვაჟა-ფშ. შტ. ლექსიც.; თ. უთურგ.; ო. ქაჯ.; ს. მენთეშ.; დიალექტ., 597). შდრ.: ქეგლ.

ახჩ-ი (მოხ.). ნ. ახში.

ახჯრი (ინგილ.) ბოლოს. ნ. ახირ (გ. იმნ.).

აქაბუჯა-ა (მოხ.) უსწორ-მასწორო (ო. ქაჯ.).

აქლომა-ა (თუშ., ფშ., მთიულ.) ასვლაზეზე გასვლა. ნ. ახდენა (თ. უთურგ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 589; ლ. კაიშ.).

აქბუჯე-ა (თუშ.) ზღაპრით, ზანტად მოსიარულე ადამიანი (პ. ხუბ.).

აქაღ-ი (თუშ.) გაბმული ქეიფი ერთმანეთის გადაპატივებით (დიალექტ., 577; მ. ხუბ.).

აქოტილი-ი (ქიზიყ.) უშნო, მაღალი ადამიანი (ს. მენთეშ.).

აქრუჭაყ-ი (თუშ.) ვიწრო, კლდიანი ბილიცი (თ. უთურგ.; მ. ხუბ.).

აჯა (ფშ., გურ., მოხ.). 1. თხოვნა (ვაყა. II, ა. შან., 431; ვაყა-ვშ. მც. ლექსიკ.); 2. ძალა, ღონე, შესაძლებლობა. „მსურდა, ხალხზე შემეწირა ჩემი ღონე, ჩემი აჯა“ (ა. ღლ., I); 3. შეება, იმედი, ხალისი (ო. ქაჯ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

აჯაბა (აჭარ.). ნ. აჯავ.

აჯა-ბაჯა (იმერ., გურ.). 1. მოიმახი, ფეხმოქცეული, ფეხებმოჩორთილი (ე. ზერ.); 2. ფეხგამლოთ სიარული, სიარულისას აქეთ-იქით გადახრ-გადმოხრვა (გ. შარაშ.).

აჯათ-ი (ქართლ., ქიზიყ.). 1. დაუღალავი, დაუსვენებელი მომუშავე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., მ. ხუბ.); 2. სამუშაო იარაღი. მაგ., გუთანის, ბარის, ურემის, წერაქვი და მისთ. (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ. არაბ., თურქ. hacet.

აჯაღლა (ლეჩხ.) ზღაპრული გმირის სახელია (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე., 142).

აჯანღება (ფშ.) აჯანყება (ვაყა. II, ა. შან., 431).

აჯარყელა (აჭარ.). ნ. აჯორიკა.

აჯაფ (აჭარ.) ნეტავ, მართლა! (დიალექტ., 656). არაბ., თურქ. acep.

აჯაყ-ი (ფშ.) აუგი, ცუდი სახელი, წუნი (ი. ქეშიკ.).

აჯაჯვა (მესხ.) აჩაჩვა, ტანსაცმლის ჩაცმა ულაზათოდ, უშნოდ (ი. მისსურ.).

აჯია, აჯიი (ქვ. იმერ.) ათხაჯელა, აღქაჯი (ბ. წერეთ.).

აჯი-მაჯი-ი (გურ.) კოჭლი; გარდიგარდმო სიარული (ა. ღლ.).

აჯიბუქირა (გურ.) უშნო, მოუქნელი (გ. შარაშ.).

აჯილაყ-ი (მესხ.) დაბალი, ფიჩქამოყრული კედლის სკამი (ე. დონდ., 368).

აჯიღლა (ყაბ.) გადატ. ქალაბიჭა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

აჯინჭლიღება (ფშ.) გაღვივება. „ცეცხლი აჯინჭლიღებდა“ (ი. ქეშიკ.).

აჯირღაყ-ი (თუშ.) ულაყი. „კაცუფს კარგ აჯირღაყ ხყავის“ (მ. ხუბ.).

აჯიღ-ი (მესხ., აჭარ.) ჭავრი, მწუხარება; ჭიბრი (დიალექტ., 651); უინი, გუშანი „მისი აჯიღი მკლავს“ (მ. ჭაჯან.), თურქ. acik.

აჯიჭიქა-ა (მოხ.) ერბოში შემწვარი ყველი ზოგჯერ კვერცხთან ერთად (ო. ქაჯ.).

აჯლა (ჯავახ.) ტახტი, რომელზედაც მფე-დედოფალი ჯდება და ღგება (დიალექტ., 646).

აჯმეზ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) უზარმაზარი ზღაპრული არსებანი (ე. ვირსალ).

აჯო (აჭარ.) ა, ბიჭო! „აჯო, როის გამუყრა განცხადებო?“ (მ. ჭაჯან.).

აჯოღღება, აჯოღღება (ქიზიყ.) ბევრი ხალხის შეყრა ქეიფში ან მისთანა ადგილას (ს. მენთეშ.).

აჯორიკა (აჭარ.) მაკენძალა, მცენარეა (ა. მაყ.).

აჯოყრება-ა (თუშ.) თიბვის ღროის გადაცილება, დაბერება სათივე ბალახისა (მ. ხუბ.).

აჯუჭმაჭუჭ-ი (გურ.) დაბალი, უშნო ტანის ადამიანი (ი. ჭყონ.).

აჯღ-ი (ჯავახ.) ჭავრი; ჭიბრი. ნ. აჯიღი (დიალექტ., 646).

აჰ! (მოხ.) შორისდ. მწუხარებისა (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ., 496).

აჰანდე! (მოხ., ქართლ.) 1. შორისდ. მოწოდების ან მითითებისა; 2. ჭავრის ამოყრის შემთხვევაშიაც იტყვიან: „აჰანდე, ეგეც შენაო!“ (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ., 646; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., მ. ხუბ.).

აჰუ (მოხ.) შორისდ. ზიზღის და მწუხარებისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 497).

აჰრ (ინგილ.) არ, აღარ (დიალექტ., 613).

ბ

- ბა** (აქარ.) შიდასტურებელი აბა. „ქართულ ენაზე ლაპარაკობდენ წინწინ, ბა!“ (პ. ჯაფან.; შ. ნიყარ.).
- ბა**, **ბაო** (ქიზიყ.) ჩვილი. ძუძუთა ბავშვი (ს. მენთეშ.).
- ბაა** (ინგილ.) შორისდ. ვაა! (დიალექტ., 613).
- ბააბან-ი** (იმერ.) ძალიან გავ აღგილი (პ. ჯაფან., X).
- ბაბა-ი** (გურ.). ნ. ბაბაა.
- ბაბა** (იმერზ., აქარ., გურ.) მამა (დიალექტ., 653; 656; ა. ლ.). შდრ.: ქეგლ.
- ბაბაჰ** (ქართლ., ქიზიყ.) პური ბავშვის ენაზე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ბაბაგალი-ი** (ქართლ.) მშრომელი, გამარჯვლი (მ. მესხ.).
- ბაბაგინ-ი**, **ბაგესწორ-ი** (გურ.) პირსავსე, მაგ., ფქვილით პირამდის სავსე ჭურჭელი. აქედან: გაბაბაგინებული (გ. შარაშ.). შდრ.: ქეგლ.
- ბაბათ-ი** (ქიზიყ.) კარგი, კეთილი; სიკარგე, სიკეთე, შნო. „ერთი ბეწო ბაბათი არა აქვ“ (ს. მენთეშ.).
- ბაბალუღ-ი** (ზ. აქარ.) მამობილი, მამად მიჩნეული (შ. ნიყარ.). თურქ. babalik.
- ბაბან-ი** (ქართლ., მოხ., ფშ., გუდამაყრ.) კანკალი, თრთოლა; ბაბანე ბა კანკალი; ბაბანე ბს კანკალებს, ძაგბაგებს (ა. ლ.; ო. ქაჯ.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; დიალექტ., 570). შდრ.: საბა (სიცივის აუოლის ქმა). დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ბაბასილი** (ინგილ.) ბუბასილი (მ. ჯან.). ბავასირი (საბა); ბაბასილი-ი (რაქ.) ქათმის ავადმყოფობაა ერთგვარი. ნ. სკუტურაქა-ე (ვ. ბერ.). შდრ.: ქეგლ.
- ბაბაყველა** (ქართლ.) მცენარეა ბუჩქნარიანი, რწყილს წყვეტს (ი. ჭყონ.).
- ბაბაყულ-ი** (მოხ., ქართლ., ქიზიყ.) დუნდობელი, გაუტანელი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.); პირქუში, გამოუთქმელი (ო. ქაჯ.); გაიძვერა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ქვეშქვეშა, გაიძვერასავეთ, გაუ-

- ტანელი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.
- ბაბაშტელა** (რაქ., ლეჩხ.) ონტოფა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ბაბიდა/ე** (გურ.) მამიდა (ს. ჯლ.; ა. ლ.). შდრ.: ქეგლ.
- ბაბილა** (გურ.) ვენახის ფოთოლი (კ. გვარ.; ს. ჯლ.); (ქართლ., მთიულ.) უნაყოფო უსტურვაზი (რ. ერისთ.). ლიტ.: „მალალი ვენაქი“ (საბა); „რქა ვაზთა და სხვათა ნერგთა, ანუ შიშალი“ (ნ. ჩუბ.); „რქა ვაზთა და სხვათა ნერგთა, ნორჩი, შიშალი, კრიკინა, რძლეამლი, უსტურვაზი, მორცხულა“ (დ. ჩუბ.); „ტყის ვაზი, უსტურვაზი“ (ქეგლ.).
- ბაბლაურა** (თუშ.) ნადველა. ნ. შქარია (ა. მაყ.).
- ბაბლაყვერა** (ლეჩხ.) ბლაყვი, მოუხერხებელი, ჩობანო (მ. ჩიქ.). შდრ.: ვ. ბერ.
- ბაბლი-ი** (ქიზიყ.) ბაბლები, ნაქარგის ერთ-ერთი სახეა; სამკუთხედად ნაქარგი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.
- ბაბნიყ-ი** (გურ.) ერთ აღგილას ტყეპნა. „ღვიწყებს ახლა მამი მისებურა ბაბნიყს და ქე ღუღურჩება გუშუკეთებელი საქმე“ (გ. შარაშ.).
- ბაბო**, **ბებე** (ქართლ.) ბებია, დიდედა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ბაბო-ი** (ზ. აქარ.) მამა (შ. ნიყარ.; ი. მეგრ.).
- ბაბო-ა** (თუშ.) ბაბა (თ. უთურგ.; დიალექტ., 577).
- ბაბორ-ი** (ქართლ.) წამოსასხამი, შალი. „ეს ბაბორი წამასხამი“ (ა. ლ.).
- ბაბრ-ი** (ფშ.) ძალიან დიდი დათვი (თ. რაზიყ., „ევერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ბაბრია** (ქართლ.) ჩასუქებული ლეკვი; გაღატ. ადამიანზეც იტყვიან (უმთავრესად ბავშვზე). სალანძღავ სიტყვადაც ხმარობენ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ბაბუა** (იმერ.) ბერულა, ბალახია ერთგვარი (ა. მაყ.).

- ბაბუა**² (ქართლ., მთიულ.) ბებია (დიალექტ., 634; ლ. კაიშ.).
- ბაბუაწვერა** (იმერ.) ბურბულშელა, ბალახია ერთგვარი (ა. მაც.).
- ბაბულა** (იმერ.) პაპის და (ქვეგლ.).
- ბაბუნა ყვავილი** (მთიულ.). ნ. ნაბადა.
- ბაბუნა** (იმერ.) წითელი კუნელი. ნ. ბაბუნსაკაძა (ა. მაც.).
- ბაბუნსაკაძა** (იმერ.) წითელი კუნელი. ნ. ბაბუნსა (ა. მაც.).
- ბაბუნსანგალა** (იმერ.). ნ. ბაბუნსაკაძა.
- ბაბუნშტელა/ე** (ლუჩხ.) ბალახია ერთგვარი (მ. ჩიქ.).
- ბაგა**, **ბაგა-ა** (ქართლ., ქიზიყ., ფშ., თუშ., გურ.) გადაფიცრული ან მოწულთ-გადლობილი ადგილი ბოსელში (გომში), ბაქში ან ეზოში საქონლისათვის საკვების ჩასაყრელად (ლ. ლეონ.; დიალექტ., 634; ს. მენთეშ., 1; დიალექტ., 589; თ. უთურგ., ა. ლ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქვეგლ.
- ბაგა**² (ქართლ.) ახალგაზრდა, ახალჩაყრილი ვენახი (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ზუბ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქვეგლ.
- ბაგა**³ (კახ.) წისქვილის ზედა ქვის გარშემო ხის ან რკინის რკალი, რომ ფქვილი არ გაიბნეს (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ბაგა**⁴ (ქიზიყ.) ქვევრის პირის გარშემო გაკეთებული მოქვაბული, რომ სარქველდახურული ქვევრი მაინც მიწის პირის დაბლა იყოს და სარქველიანი ქვევრის პირის გარშემო ხელის შემოსმა შეიძლებოდეს (ს. მენთეშ., 2).
- ბაგბაგ-ი** (ფშ.) თრთოლა, კბილის კბილზე ცემინება სიცვიისაგან. ნ. ბაბანი (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქვეგლ.
- ბაგეხწორ-ი** (გურ.). ნ. ბაბაგინი.
- ბაგე-ი** (იმერ.) შალის სქელი წინდა, რომელსაც თოვლში ატარებენ (ე. ბერ.).
- ბაგუნდი-ი** (ლუჩხ.). ნ. ჭიქუნჯი.
- ბადაბუდი-ი** (მესხ.) ნელი და ზანტი, მოშვებული სიარული (ი. მაისურ.).
- ბადაბუდი-ი** (აქარ.) უაზრო, შეუსაბამო ლაპარაკი, როტვა, რომვა (შ. ნიყარ.).
- ბადაგ-ი** (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი, რომელიც გავრცელებული ყოფილა სოფ. მაკვანეთსა და მის ახლომარხო სოფლებში (ე. ნაქაშიძე, მევენახეობა-მელენეობა გურია-სამეგრელო-აქარაში და აფხაზეთში, 1925, 26; ა. ლ.).
- ბადაღ-ი** (ზ. აქარ.) ჩვარი. „ჩასაცვამი არ ჰქონდა, ბა და დე ფ ში იყო გახეეული“ (შ. ნიყარ., 148).
- ბადაღო** (რაჭ.) ბაყაყი. „ჩვენ ჭურში დეინო, სხვის ჭურშია ბა და დო“ (მ. ძიძ., 202).
- ბადაღ-ი** (თუშ.). 1. თამამი მალაღი ბალახი, ხარობს გააპტივებულ ადგილზე ბოსელთან, კალოსთან (დიალექტ., 577); მსუქან ადგილზე ამოსული თამამი ბალახი (თ. უთურგ.); 2. სამაგიერო; 3. ტოლი, მსგავსი (თ. უთურგ.); (მთიულ., გუდამაყრ.) მაგიერი, სანაცვლო (ე. ვირსალა). შდრ.: დ. ჩუბ., ქვეგლ.
- ბადაღო** (ქიზიყ.) ზვართქლა (ნ.), ბალახია. „საწყალი ობლის ყანასა გადაახვევია ბა და ღო“ (ს. მენთეშ.); ცვალებადი ცერცველა (ა. მაც.).
- ბადაბად-ი** (აქარ.). ნ. ბადაბული.
- ბადაგუნ-ი** (ლუჩხ.) ფრთებით ცემა, ფართხალი, ფათქუნი ფრინველთა (მ. ჩიქ.).
- ბადე** (ხევისურ.) საფარველი. „არხოტის კვარამ რომ გაიგ, წასულა და მამდინარ ქისტის ლაშქრისად ბადე გადაუხურაე თავზე“ (ა. შან., 165, 31).
- ბადექონ-ი** (გურ.) შიგნულზე მოღებული ქონი (გ. შარაშ.).
- ბადეშალი-ი** (მთიულ.) თავზე მოსახურავი მოქსოვილი თხელი შალი (ლ. კაიშ.).
- ბადია** (კახ.) დიდი საწვენე ჯამი (ა. მარტ., გ. იმნ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქვეგლ.
- ბადიანი-ი** (მესხ.) მცენარის სურნელოვანი ნაყოფია. ხმარობენ სასმელისა და ნამცხვრისათვის სურნელების მისაცემად (ი. მაისურ.); „ბალახია სამყურნალო“ (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ბადიმ-ი** (იმერ.) ბადინი, ქვევრის სახურავი ხისა (ბ. წერეთ., პ. ჯაჭან., X).
- ბადიშ-ი** (გურ., აქარ., მესხ.) შვილიშვილი (ე. ნინ., 11; თ. კიკე., 274; ა. ლ.);

ლიალექტ., 656; კ. ღონდ., 368). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბაღლი-ი (ხევსურ.) შავი, ადვილად სათხრელი მიწა, წყალს ვერ იკავებს, კედლის გასალესად უფარგისია (ა. კინჭარ., 276).

ბაღლები-ი (თუშ.) ცხვრის ხანგრძლივად ნადვომ ადვილზე ამონული ატეხილი ბალახეულობა (პ. ხუბ.).

ბაღუნი-ი (გურ.). ბლაცუნი (ნ.), უშნოდ, უსაროდ სიარული (გ. შარაშ.).

ბაღური-ი (გურ.). ნ. ბაღური.

ბაღური-ი (გურ.) ბაღისებური ნაქსოვი რამ: შარვალში გასაყარი წითელი ღარი (ხვანჭარი), თავებში სირშიანი (გ. შარაშ.).

ბაგრაყი-ი (მთიულ.) ხატის ღროშა (ს. მაკალ.). თურქ. bayrak (?).

ბაზი-ი (იმერხ.) ხანდახან, ზოგჯერ (ლიალექტ., 653). არაბ., თურქ. bazi.

ბაზი-ი² (პყარ.) შხამიანი დიდი მწერი, ბზის ჩამოკავს (შ. ნიყარ.).

ბაზალა (ფშ.) ხანჯლის ერთ-ერთი სახე (ი. ქეშიყ.); ერთგვარი თოფია (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

ბაზალაყი-ი (თუშ.) თოფია ერთგვარი (თ. უორგ.).

ბაზალუყი-ი (მთიულ.) არაყის გამოხდის შემდეგ ქვების ძირზე დარჩენილი ქუქყი (ლ. კაიშ.).

ბაზე, **ბაზი**-ი (გურ.) სიმწიფეში შესული, მაგ. ბაზე ლობიე. დაბაზე ბულა ლობიე (გ. შარაშ.); ხმელი, მაგ. სიმინდი დაბაზ დაო (ი. ჟყონ.).

ბაზბალ (ინგილ.) დიდღუმიანი ვერძი, თუშური ყოჩი (მ. ჟან.).

ბაზმა (გურ.) ნიგვზისა და თხის (ან ღორის) ქონის შეზავებით გაკეთებული ლამპარი, რომელსაც ანთებდნენ ბატონების (ნ.) ან სხვა რომელიმე ინფექციური დაავადების გამომწვევ სულთა პატივსაცემად (ა. ღლ.); „როდესაც ოჯახში რაიმე ვადამდეგი სენი გაჩნდება, თხის ქონისა და ნიგვზისაგან შეზავებულ მალამოს ცეცხლს უკიდებენ და ასე ილოცებიან: ბატონებო, თქვენს

გზაზე ია და ვარდი, საიდან მობრძანებულხართ, იქითკენვე წაბრძანდითა, შევიღობით მობრძანებულხართ, შევიღობით წაბრძანდით“ (გ. ბერ.); ბაზმა (ფშ.) ლამპარი (ვაჟა, I, ა. შან.); (ქიზიყ.) ნიგვზის ზეთი ანთებული; ბაზმა (ინგილ.) სანათი (გ. იმნ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბაზო! (ქართლ., რაჭ., ქიზიყ., ზ. იმერ.) კარის ან დარაბის ჩარჩოს სიგრძივი ნაწილი; კარის ჩარჩო. ნ. ბაო (ი. ჟყონ.); შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ვ. ბერ.; ბ. წერეთ.).

ბაზო (ქართლ.) სამწვანილე კვლებს შუა დარჩენილი ცარიელი ადგილი; ბოსტანში კვლებს შორის შემადლებული ზურგი, ამაღლებული ნაპირა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჟყონ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბაზუნე-ი (გურ.) მძიმე ნივთის (მაგ. ხის დიდი უროს) ცემა; უბაზუნე ფს დიდ უროს ურტყამს, სცემს (ა. ღლ.). **ბაზუნაყი**-ი (თუშ.) პატარა ხის ჟამი (თ. უთურგ.).

ბათათა (ქართლ.) სალანძღავი სიტყვაა: „აი, შე ბათათაე!“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბათარა (ქართლ.) კისერსქელი და თავპირდელი ძაღლი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბათური-ი (გურ.) მსუქანი, მაგ. ბაეშვი. ლეკვი და ა. შ. (გ. შარაშ.).

ბათქი-ი (ქიზიყ.) ქალის სასქესო ორგანო, იტყვიან გამაირების ღროს (ს. მენთეშ.).

ბაიბუათ (ფშ.) არაფრად, არაფრად ჩავდება. „ყველა შეუშინებია და შეუძრწუნებია ზამთრის სუსხსა. მხოლოდ ბაიბუათაც არ ავდებს ფიორი“. ნ. ბაიბუში (ი. ქეშიყ.).

ბაიბუში-ი (მთიულ.) ბაიბუში ც არ არის აინუნში ც არ მოსდის (ლ. კაიშ.).

ბაითალი-ი (მოხ.) ოჭერ-ტიალი (საწყევარი სიტყვაა), ვერანი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 497).

ბაითალმანი-ი (მოს., ფშ.). ნ. ბაითალი. არაბ., თურქ. beytümal (II baytalmal).

ბაიკოზი-ი (გურ.) მაგარი თამბაქო (გ. შარაშ.).

ბაიმი (თუშ.) შორისდ. მწუხარება-გაკვირებებისა, აბაიმი! (ვაჟა, I, ა. შან.).

ბაინდურა! (ქართლ.) მთის ბრტყელფოთლებიანი ბალახია ერთგვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბაინდურა² (გურ.) უხეირო შესახედაობისა; უხეიროდ მოსიარულე კაცი (გ. შარაშ.).

ბაიხანი-ი (აჰარ.) ბარე სამი, ბერი (პ. ჯაჟან.).

ბაიტარი-ი (გურ.) უგზო-უეკლოდ მოხეტიალე. ნ. აბლაუცი (ა. ღლ.).

ბაკი! (ქართლ., თუშ., მთიულ.) ცხვრის სადგომი, შემოზღუდული ყორით ან ღობით (ა. ღლ.; თ. უთურგ.; დიალექტ., 566; 577). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბაკი² (მესხ.) ძველებურ მიწურ სახლში შესასვლელი, ვიწრო და ბნელი დერეფანი (ი. მაისურ.).

ბაკია (ქიზიყ.) ცხვარი ბავშვის ენაზე (ს. მენთეშ.).

ბაკანი (ხევსურ., მოხეგ., ფშ., ინგილ., თუშ.). 1. დიდი ჯამი ხისა ან სპილენძისა; 2. ვარცლის მსგავსი მრგვალი ჭურჭელი, რომელშიც რძეს ჩაწურავენ. საინგილოში იხმარება საწყაოდ, მაგ., ოთხი ბაკანი ერთი ფუთია (ა. შან.; ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ო. ქაჯ.; ა. ჭინჭარ., 267, 295; დიალექტ., 550; 613; ი. ქეშიკ.); ბაკანი-ი ქვაბი (პ. ხუბ., თუშ.); კუს ზურგის ფარი (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ბაკანა (მთიულ.) 1. თავის ქალა; 2. ხის ან თიხის ჯამი. ნ. ბაკანი (ლ. კაიშ.).

ბაკე (გურ.) შუქის რკალი მთვარეზე, ბაკი. „მთვარემ ბაკე გეიყეთა“ (ა. ღლ.).

ბაკლა (ქართლ., ჯავახ.) ამოუხეღელი (მოსარშული) ღობით ან ცერცვი, სირსვალი; ცერცვი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მაყ.). თურქ. bakla.

ბალაბოშა-ი (გურ.) ბალახბულასი, ბურბუმელა; ვადატ. დაუდევრად, ავდებულად მოსაქმე (გ. შარაშ.).

ბალახბულა (ლენჩ.) ბალახბულასი (მ. ალავე, 1).

ბალახურღო (ზ. იმერ.) აბდაუზდა (ბ. წირეთ.).

ბალახუშა-ი (გურ.). ნ. ბალაბოშა.

ბალაგანი-ი (აჰარ.) სათივე. „ბალაგანი-ბინა გავამსო თივით“ (პ. ჯაჟან.).

ბალაღა (ქიზიყ.) ლოგინი, აკვანი ბავშვის ენაზე; ძილი. „აა, ბალაღა, შვილო, ბალაღა გინდა, შვილო? — ეტყვიან დედა თავის შვილს“ (ს. მენთეშ.).

ბალაგარა-ი (გურ.) უსუფთაო, ეწესრიგო (გ. შარაშ.).

ბალაწლო (აჰარ.). ნ. ბაწუნტალა.

ბალაურ-ი (გურ.). 1. მაგარი შეშა, რომლითაც ჭვის კეცს ახურებენ; 2. ბალავარი, სამირკველი (ა. ღლ.).

ბალახათა (ქიზიყ.) შარი, დავა, დავიდარაბა (ს. მენთეშ.).

ბალახ-კაჭახ-ი (ფშ.) მსხვილღეროანი ბალახი (ი. ქეშიკ.).

ბალახტარა-ი (გურ.) საქმის ნაჩქარევად და უხეიროდ გამკეთებელი. „ყოლიფერს მიაბალახტარეფს“ (გ. შარაშ.).

ბალბა (ხევსურ.) სათიბი ბალახია ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 225). ამ ბალახს სხვადასხვა კუთხეში სხვადასხვა სახელით იცნობენ: ქართლ.: ჩიტბურა, მესხ.-ჯავახ.: კორკოტინა, ხევსურ.: აბაზა, მოხეგ.: კორკოტაი, ქვ. იმერ.: დონვის ფხალი, რაჭ.: მოლოქა ფხალი. რაჭ. ლენჩ., იმერ., გურ.: მოლოქი მოლოქა, მალოქი (ა. მაყ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბალბას მოხარშვა (ქიზიყ.) ვადატ. სამავიეროს გადახდა, სანაცვლოს მიგება, ობტში მოსვლა (ს. მენთეშ.).

ბალღუზი-ი (ჯავახ.) ცოლის და (დიალექტ., 646). თურქ. baldız.

ბალღაზი-ი (აჰარ.) ზანტი, უფხო აღამიანი, ძალიან დამშუელი, ბებრეკი (შ. ნიჟარ.).

ბალღუმი-ი (იმერ., ლენჩ., გურ.) კურტნის

- დასამაგრებელი ტყავი, ძუის ქვეშ ამოდებული (ი. ჭყონ.); უნაგირის ან სასაზღვე კეხის საძუფე. ავეთებენ ფართო და გამძლე ტყავისაგან ან ქსოვილისაგან (ლ. ლეონ.; ს. ყლ.; ა. ლ.).
- ბალთანი-ი** (ხევსურ.) ხმლის სამკაულია (ა. ჭინჭარ., 307).
- ბალთვა** (ჭიხიყ., ფშ., მოხ.) ჭრა, უწყსროგოდ ჭრა; გადატან. ამოხოცვა, გაწყვეტა (ს. მენთეშ.; ვაყა. III, ა. შან.; თ. ქაჭ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქემღ.
- ბალით-ი** (მოხ.) ალერსი (თ. ქაჭ.).
- ბალია** (ჭიხიყ.) კოკლი; თითქოს უფრო შემსუბუქებული სახელია კოკლისა (ს. მენთეშ.).
- ბალიმარცოდ** (ინგილ.) საალერსო; ბლისმარცოდის შესადარებელი, ლამაზი (დიალექტ., 613).
- ბალინჯ-ი** (მოხ.) ბაღლინჯო; გადატ. ჭუჭა და ფიზიკურად მახინჯი ადამიანი (თ. ქაჭ.).
- ბალო-ა** (თუშ.) ჩიტის მახუ ძუისა (პ. ხუბ.).
- ბალულა** (ნესხ.) გაბმულა. თოკებით გაბმული ბავშვის საწოლი პამაკივით, ზეგნს შორის ორკეცი თოკით ჩამობმული, ხმარობენ აყენის ნაცვლად ზაფხულში საავარაკო ან სახელდახელო ცხოვრების პირობებში (ი. მაისტრა.).
- ბალტყემალა** (იმერ., ოკრიბ.) ტყბილი ტყემლის ჯიშია; მსხვილმარცვლოვანი და გემრიელი ტყემალი (ი. ქავთ.; შ. ალავე.).
- ბალქაში-ი** (ოკრიბ.) ღომის საცხველი შდრ.: ბარქაში „მოღრმო თეფში“ (საბა), „პატარა გობი“ (მეგრ.).
- ბალქი** (ფერეიდნ.) ძალიან (დიალექტ., 628). სპ., თურქ. belki.
- ბალღაშა** (თუშ.) რძინა (ა. მაყ.).
- ბალღაუჭი-ი** (ყაბ.) ბალღი, ბაღუჭი (ა. მარტ., გ. იშვ.).
- ბალღაჩუნა-ა** (მოხ.) ვაყური ქეცვის ქალი (თ. ქაჭ.).
- ბალღოჯ-ი** (ზ. იმერ.) თამელი (ა. მაყ.).
- ბალღუმი-ი** (ქართლ.) ნ. ბალყუმი.
- ბაღლუნჯ-ი** (ინგილ.) ბაღამწარა (ა. მაყ.).
- ბაღლშავა-ი** (მოხ., მთიულ.) ბიჭის კნ. საალერსო სახელწოდება (დიალექტ., 560); ბაღლშავა (ლ. კიშ.).
- ბაღუ-ი** (რაჭ.) დამდგარი წყლის ზედაპირზე მოყენებული მწვანე ან ყვითელი ლამისებური მასა — ყლარტი; ბაყლი (შ. ალავე., 3).
- ბაღუშ-ი** (ქართლ., ხევსურ., მოხ., ლეჩხ.) სუფთა ფეხვიერი მიწა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.), მიწის ნიადაგი (ი. ჭყონ.). შავი ნიადაგი (თ. ქაჭ.), ქვახარევი მიწა, რბილნარი (შ. ალავე., 2).
- ბაღუშ-ი²** (ჭიხიყ.) ბაღლამი, ჩირქი, ბაყლი; გადატ. მწარე, უსიამოვნო ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ბამბაბაღბ-ი** (ოკრიბ.) ნ. წორისფხა.
- ბამბაბუერა** (ქართლ.) შვია (ა. მაყ.).
- ბამბაბონე** (ჭიხიყ.) ძროხის ქონში მოშუშული ბამბა, რომელსაც ნაღრძობსა და დაყევილს დაადებენ ხოლმე დასაამებლად. ნ. ბანბაბონე (ს. მენთეშ., დამატ.).
- ბამბამაყვალ-ი** (იმერ., რაჭ.) ძაღლმაყვალა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ბამბამაყვალა²** (ლეჩხ., იმერ.) ეკალბარდი, რომელიც მაყვლის მსგავს ნაყოფს იხსამს (შ. ალავე., 2); მაყვლისა და ნარეკლების ბუჩქები. „ვენახი სადაა ახლა იქა, ბამბამაყვალათია გადავლილი იქოურთობა“ (ი. ქავთ.).
- ბამბაცო** (აჭარ.) მრავალწლოვანი ბალახი, ვრცელდება პირობის შესართავთან (შ. ნიყარ.).
- ბამბაძარღვა** (ქვ. იმერ.) მრავალძარღვა (ა. მაყ.).
- ბამბაძვცლა** (ფშ.) ვაცვეთილი, დახეული ტანსაცმელი ბამბისა (ი. ქეშვიკ.).
- ბამბეკალა** (ზ. იმერ.) მცენარეა ერთგვარი, ფართოფოთლიანი (ბ. წერეთ.).
- ბამბის ხაპ-ი** (გურ.) მსხვილი, თეთრი გოგრა (ა. მაყ.).
- ბამბუყა** (აჭარ.) ჩაქვის ბალახი, ნ. ბარბაცა (ა. მაყ.).
- ბამბურა/ე-ა, ბომბორა/ე-ა** (იმერ.) დიდბეწვიანი, ბანჯგვლიანი (ვ. ბერ.).

ბანბალონე (ქიზიყ.). ნ. ბამბალონე.
ბანდ (ინგილ.) ცხელი ჭურჭლის შესადგამ-ვალდოსადგამი ჭეჭიმის ნაბაღვალაკრული ნაჭრები, ჭეჭო (საბა; მ. ჯან.).
ბანდი-ი (ქართლ., მთიულ.) საქონლის სენია: ფეხის გაკავება იცის (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ლ. კაიშ.).
ბანდი-ი² (მთიულ.) ნახველი (ლ. კაიშ.).
ბანდი-ი³ (ზ. იმერ.) ჩვარი, რომლითაც თიხის გამოუწვავ ნედლ ჭურჭელს ასწორებენ (ბ. წერეთ.).
ბანდი-ი⁴ (გურ.) ცუდი, უფარგისი. „ყველაფერი ბანდი მეზარება“ (პ. ჯაჭან.).
ბანდალი-ი (გურ.) ბორძიცი, ქანაობა სიარულის დროს სისუსტის ან სიმთვრალის მიზეზით (ს. ჟღ.).
ბანდალა (მთიულ.) პურის სარეველა მცენარე (ლ. კაიშ.).
ბანდვა (ხევისტურ.) ჭლის ძირის გამოქსოვა თასმით. ნ. ჭლანი (ა. შან.); (გურ.) მიღებ-მოღება, უსწორ-მასწოროდ ლაპარაკი. სხაპში (ნ.) გაბანდვა მახეში გაბმა (ა. ლ.); ბანდვა-ა (თუშ.) ძველი საცმელის კერება. ნ. საბანდი (თ. უთურგ.).
ბანდული-ი (მოხ., ფშ., რაჭ.) მთაში სასიარულო ქალამანი, რომელსაც ძირი თანმებისაგან აქვს გამოწნული, რათა არ დაცურდეს; დაწნულძირიანი ფეხსაცმელი. ნ. ჭლანი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 497; ვეჯა, I, ა. შან.; შ. ძიძ.).
ბანდური-ი (გურ.) უსაქმოდ სიარული, ხეტიალი, ყიალი. ნ. ბანტური (ა. ლ.).
ბანდურაჲ-ი (თუშ.) ზარმაცი, ზანტი ადამიანი (პ. ხუბ.).
ბანდუშ-ი (ქართლ.) ბოძზე დასამატებელი ფიცარი სიმბაღისათვის (კირიონი).
ბანდლი-ი (იმერ.) ფანთხი, ობობას ქსელი (ვ. ბერ.).
ბანდლი-ი (მთიულ.) ბანჯველი; ბანდლიანი-ი მეტად ბალნიანი, ბანჯველიანი (ლ. კაიშ.).
ბანგა (კახ.) ლემა, მცენარე (ა. მაყ.).
ბანგლ (ინგილ.) ბანჯველი, წვრილი ბეწვი (მ. ჯან.).

ბანგურა (ინგილ.) ამობურცხული, ბანჯველიანი, უფრო ძალზე იტყვიან (მ. ჯან.).
ბანედა-ი (თუშ.) ბანი (ს. მაკალ.); ბანედაჲ-ი მიწის სახურავი, ბანი (პ. ხუბ.).
ბანის აყრა (მოხ.): ბანს მიყრის, გადატყველას ატყობინებს, „ქვეყანას შემოყრის“ (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).
ბანყია (ინგილ.) დევეაცი, ტროყი (მ. ჯან.).
ბანცალი-ი (იმერ., გურ.) ბანდალი, ბარბაცი, ცანცარი (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
ბანცალა (იმერ.) ძაღლის ავადმყოფობა, ქარბივით გაუღდება ტანში (ვ. ბერ.).
ბანძური-ი (რაჭ.). ნ. ოფსინო.
ბანძლი-ი (იმერ.) ხიფათი, უბედურება. „ღმერთი არ გაწყრეს და რამე ბანძლი არ შეგვეღვეს“ (ვ. ბერ.).
ბანჯგვალ-ი (ლენჩ.) ბანჯველი, ტანზე დიდი თმა (მ. ჩიქ.).
ბანჯგლი-ი (გურ.) ბანჯველი, უხეში ბალანი, თმა, წვერი; ბანჯგვლიანი-ი უხეშ თმა-წვერიანი (ა. ლ.).
ბაიბა (ფერეიდნ.) პატარა; ცოტა, მცირე (დილიქტ., 628).
ბაო! (რაჭ.) მოლი უზოში (ვ. ბერ.).
ბაო² (ქიზიყ.) ჩვილი, ძუძუთა ბავშვი. ნ. ბა (ს. მენთეშ.).
ბაჟუნი-ი (ლენჩ.) გური. დაუზოგავად ცემა, გალახვა; მობეჭევა ცემა, გალახვა (მ. ჩიქ.; ა. ლ.).
ბარ (ინგილ.) ღვიძლის ნაჭერი. „ფურტს — ფილტვს წვრილად დაშვრიან. ნაწლევებს მოახვევენ და მოჰხარშავენ. ამას ბარი ჰქვია“ (მ. ჯან., 163; ა. შან., 347).
ბარა (გურ.) მიდამო, ქონება. „აფერი არაა ჩემ ბარაზე“ (ს. ჟღ.).
ბარავალი-ი (კახ.) ბალავარი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
ბარათ-ი (კახ.) სახნავ-სათესი მიწა, რომელიც საზღიდან დიდი მანძილით არის დაშორებული. ბარათში ათო მეზობელი ერთიანდებოდა, ერთი კაცის წილს აქ ნადელი ჰქვია (ნ. ზუჯაკ., ე. ხუციშვი.).
ბარათეფე (აქარ.) ნ. ბარათეფე.

- ბარათქეჯე** (აქარ.) ღამე: „იმ ღამეს იწერება, ვინ უნდა მოკტეს წლის განმავლობაში“ (პ. ჯაჭან.). არაბ., თურქ. gece.
- ბარამბაი** (ლენხ., იმერ.). 1. კარის საყრტი, ლურსმნით, მიჭედელი სარაზავი (მ. ჩიქ.); 2. ორკაბა ხის ჯოხი, იხმარება სუთის მაგივრად, აგრეთვე ლობიოს ამოსაზევლად („კომუნისტი“, № 88, 1967).
- ბარამბო, ბარანბო-ა** (ზ. აქარ., ინგილ.) ბუერა, ბალახეული მცენარეა (შ. ნიჟარ.); საფუტკრე სურნელოვანი ბალახი (მ. ჯან.). ნ. ბულლო. შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ბარამბუა-ი** (გურ.) ძაფის სახევევი (გ. შარაშ.).
- ბარამულა-ი** (გურ.) ღომის ჭიშია ერთგვარი (კ. გვარ., ა. ღლ.).
- ბარანი** (ფერეიდნ.) მოსასხამი, საწვიმარი (დიალექტ., 628). სპ. baraní.
- ბარანბო-ა** (ინგილ.). ნ. ბარამბო.
- ბარაქალაყ-ი** (თუშ.) უნაგარიშოდ, უთავბოლოდ გამცემი ქონებისა (პ. ხუბ.).
- ბარაღმა-ი** (გურ.) ბარემლა (ა. ღლ.).
- ბარახუა** (ქსნის ხეობ.) ძველი ტანსაცმელი ან ფეხსაცმელი (ვ. სომხიშვი.).
- ბარხალ-ი** (გურ.) ცეცხლის ალის ბრიალი, პრიალი, „ცეცხლის ბარხალმა გამოაღვიძა“ (გ. შარაშ.).
- ბარხარუა** (ქართლ., მესხ., ჯაქახ.) გონგოლა, ცახის ბალახი (ა. მაყ.).
- ბარხადა** (გურ.) ჩაქვის ბალახი. ნ. პურაპურა (ა. მაყ.).
- ბარგანაოზა, ბარგანაოზა-ა** (ქსნის ხეობ., თუშ., ფშ.) ტორტმანი, ბარხაცი. „ეს კაცი სიღზე რა *გაღოდა, და ბარგანა ავდა“ (ვ. სომხიშვი.; თ. უთურგ.; ი. ქეშიკ.). შდრ.: საბა, ქეგლ.
- ბარგანაოზა-ა** (თუშ.). ნ. ბარგანაოზა.
- ბარგან-ი** (ქიზიყ.) სიარულში ფეხის ჩაყეცვა (ს. მენთეშ.).
- ბარგაშ-ი** (გურ.) ღრმა თეფში (ი. მეგრ., 177).
- ბარგ-ბანდ-ი** (თუშ.) ბარგი-ბარხანა (ი. ბუქურ.).
- ბარდ-ი** (იმერ., რაჭ., გურ., აქარ.) ვაზის, კვახისა და მისთანათა ლეროები და ფოთლები (ვ. ბერ.; დიალექტ., 681); (გურ.) ეკლიანი მცენარე, ეკალ-ბარდი (ა. ღლ.), მაცყალი (ა. მაყ.).
- ბარდ-ი** (ფშ.) საფარველი. „თოვლის ბარდი ჰფარავდა მაგის შაოსან სახესა“ ნ. ბარდანი (ი. ქეშიკ.).
- ბარდაბარ-ი** (ქართლ.) თანასწორი, თანაბარი, ბარიბარ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ბარდაგ-ი** (რაჭ.) ათი გირვანქა ღვინო და სხვ. (ი. ჭყონ.).
- ბარდალა** (მთიულ., გუდამაყრ.) ბარდნარი, შამბი (ვ. ვირსალ.); მინდვრის ბარდა, ხანდური (ა. მაყ.).
- ბარდალო, ბადალო** (კახ.) ცვალეზადი ცერცველა (ა. მაყ.).
- ბარდან-ი** (ფშ.) ხის ტოტზე დადებული თოვლი. „ქარმა ახალი თოვლი და ხეებიდან ჩამონადენი ბარდანი შეყარა ყურებში“ (ი. ქეშიკ.).
- ბარდანაყ-ი** (თუშ.) სამატყლე დიდი ტომარა (პ. ხუბ.).
- ბარდალ-ი** (ზ. აქარ.) დოქი, ჭურჭელი თიხის ან სპილენძისა (შ. ნიჟარ.).
- ბარდაყვავილ-ი** (გურ.). ნ. ბარდი.
- ბარდო** (ფშ.) გაუვალი, ეკლიანი ჯაგი. ნ. ბარდი (ი. ქეშიკ.).
- ბარდულა** (აქარ.) ცხვრის დაავადება ერთგვარი, კურნავენ დადაღვით (შ. ნიჟარ.).
- ბარდლ-ი** (ქართლ.) ბარტყი, ხის ძირზე ამოსული ყლორტი, ამონახეტოქი, ამონაყარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ბარდლა** (აქარ.) ლამაზი, პირბადრი (ი. მეგრ.).
- ბარდლალი** (გურ., აქარ.) 1. უხეიროდ, ფრთაჩამოყრილად ფრენა; 2. ბობღვა (ა. ღლ., 1); 3. ლაყბობა (ი. მეგრ.).
- ბარდლალა** (ქართლ.) ბანჯგვლიანი საქონელი (ს. მენთეშ.).
- ბარდლლ-ი** (ფშ.). ნ. ბანჯგლი.

ბარდღლიან (ინგილ.) აბურძგნულ-ჭუჭყიანი (მ. ჯან).

ბარეზარი-ი (ქართლ.) ნ. ბარდაბარი.

ბარევალი (ფშ.) ბარემ (ი. ქეშიკ.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბარეულა (ოკრიბ.) ადგილობრივი ჭიშის ვაშლი, საშემოდგომო, მრგვალი, მოწითალო ფერისა (მ. ალავ.).

ბარემლა-ი (გურ.) ბარემლა (გ. შარაშ.).

ბართ-ი (მობ., მთიულ.) წივა (ლ. ლეონ.; ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.).

ბართ-ი (მთიულ.) ძონძი (ლ. კაიშ.).

ბართუენა-ა (მობ.). სახლის უკან ადგილი (ო. ქაჯ.).

ბარიზ-ი (თუშ.) დროშა, ბაირალი (თ. უთურგ.). თურქ. bayrak.

ბარიზარში (მობ.) თანაბრად, თანასწორად, ქვეთ. ნ. ბარდაბარი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.). სპ. bārabār.

ბარიდ (ქართლ.) კიკინი თხათა (კირიონი).

ბარიოლი-ი (ზ. აქარ.) ბევრი, მრავალი, დიდძალი (შ. ნიყარ.).

ბარისკატარი-ი (ხევსურ.) მთის შროშანი, მცენარეა (ა. მაც.).

ბარიშალი-ი (ქიზიყ.) ჩხუბი, დავიდარაბა. „მოვილა და ერთი ბარიშალი-ი ამიტეხა“ (ს. მენთეშ.).

ბარკალი-ი (ხევსურ.) ცხოველის უკანა ფეხი მთლიანად (ა. ჭინჭარ., 240).

ბარკლის მოკეთე (მობ.) ცოლეური, არასისხლით ნათესაეები (ო. ქაჯ.).

ბარშა-ა (თუშ.) ბრმა (თ. უთურგ.).

ბარნელა (ფშ., თიან.) ჯოხზე გაკეთებულ ჭვარი ნაღების შესაღვრებად (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.; დიალექტ., 597).

ბარხამი-ი (ზ. აქარ.) ბარე სამი; ბევრი, მრავალი (შ. ნიყარ.; ი. მეგრ.).

ბარხვლა-ა (თუშ.) ფეხეზაწევი ბირალმა დაცემა, მოურიდებლად ჭდომა; განსაკუთრებით ქალისა (პ. ხუბ.).

ბარტყ-ი (ქართლ., იმერ., ლეჩხ.). 1. ახალნაყარი ფუტყარი; 2. მოჭრილი ხის ძირზე ამოყრილი ყლორტი. ნაბარტყი. 3. ხის ან სიმინდის ძირში უსარგებლო

ამონაზარდი (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.);

4. მოკლე ლარსაყანი, გადასაკიდელი, რომელიც სახლის სათავემდე არ უწევს (ვ. ბერ.); 5. ჩასაკერებელი, დაამატებული (მ. ჩიქ.).

ბარტყანი-ი (ფშ.) რაიმე საგნის მიერ დაბლა დაცემისას გამოცემული ხმა (ი. ქეშიკ.).

ბარუთ-ი (ზ. აქარ.) თოფის წამალი, დენთი (შ. ნიყარ.). თურქ. barut.

ბარულა (ქართლ., ვახ., ფშ., თიან.). 1. ბოსტნის საჩიჩქნი, პატარა, წვეტიანი იარაღი; 2. პატარა ბარისებრა ჯოხი გუთანზე მოდებული ტალახის ჩასაფხევად; 3. აკვანში ჩაყრული პავშვის შესახვევი (გ. შატბერ., 281; ა. მარტ., გ. იმნ.; დიალექტ., 597; ს. მენთეშ.).

ბარქაშ-ი (გურ.) პატარა ვოხი, ხელოვბა (ს. ელ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბარღოჯანა (ფშ.) ავი სული, ამ სახელით აწინებენ ბალღებს (ი. ჭყონ.).

ბარყუმი-ი (ქართლ.) ნ. ბალყუმი.

ბარჩხალი-ი (გურ.) მარჯვე, ყოჩაღი (გ. შარაშ.).

ბარცაკალი-ი (ქიზიყ.) ბარცაკელი, ტაბტის ნაწილი; თავთან ირიბად დადებული ფიცარი, რომელიც მუთაქის მაგიერობას ეწეოდა (ს. მენთეშ.).

ბარცმანდუჯ-ი (ვახ.) კუტი ბალახი (ა. მაც.).

ბარცხა (გურ.) ვარცხა; დაბარცხნილი-ი დაეარცხნილი (ა. ლ.).

ბარძაყ-ი (გურ.) ბალახია ერთგვარი (კ. გვარ.; ა. ლ.).

ბარძაშ-ი (ქიზიყ.) ბარძაყი, ფეხის ნაწილი მუხლის წვერიდან მენჯამდე (ს. მენთეშ.).

ბარძგალი-ი, ძარძგალი-ი (იმერ.) კანკალი, ძიგძიგი, ძაგძაგი. „ისეთი დღე დავაყენე, სულ ბარძგალეა შეეუყენე ტანში!“ (ვ. ბერ.).

ბარძგ-ი (იმერ.) ეკლიანი მცენარეა (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ., 52).

ბარძყ-ი (იმერ.) ბორძივი (პ. ჯაჯან., IX, 244; ი. მეგრ., 166).

ბარძყუ-ი (იმერ.) ბორძივი, ბანცალი; ქი-

- დაობა, შექცევა; ღლაბუცი. ნ. ბარძევი (ი. ქავთ).
- ბარძღ-ი**, **ბარძღუშ-ი** (იმერ.) დაბალი ტანის კაცი. ნ. დაბარძღული (ვ. ბერ.)
- ბარჭო** (მთიულ.) ერთმანეთში არეული დაბურდული მატყლი; მატყლის ერთი პატარა ფთილა, წავლეჭი. „მატყლის პატარა ბარჭოც არა მაქვს“ (ლ. კაიშ).
- ბარხალა** (იმერ.) თავის წრფუნა (ი. ქავთ).
- ბარჯ-ი** (ქიზიყ., ქართლ., ფშ.). 1. თევზის საჭერი იარაღი, მოკლე ჭოხი, რომელსაც ბოლოზე კბილებიანი ჩანგალი აქვს (ს. მენთეშ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 634; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); 2. აღამიანს ხუმრობით გელოვამენ უკან რამეს, რომელიც აეთრევა და დაუწყებენ დაცინვას: „ძალღა ბარჯი ჰკიდი, ეერა გაუვია რა“ (ს. მენთეშ.).
- ბარჯე-ი** (გურ., იმერ.) ბოძი, ბურჯი, სვეტი (ს. ჟღ.; ა. ღღ.).
- ბარჯე-ი** (ქიზიყ.), ნ. ბარჯი.
- ბარჯი-ი** (ზ. აჟარ.). ბოძი. ნ. ბარჯეი. „ე ვაშლი ზეზი ისა დაზღურთული, რომ ბარჯიკები თუარ შუყენეთ, თლათ დასკდება ტანები“ (შ. ნიქარ., 184, 20).
- ბარჯუ-ი** (რაქ.) ხის ბარი, ქვევრის მოსახდელად ხმარობენ, ძეღბარი, ძერბალი (ვ. ბერ.).
- ბარჯღალა-ი** (თუშ.) ცხვრის გრძელბეწვიანი ტყავის ქუდი (პ. ხუბ.).
- ბარჯღ-ი** (გურ.) ეკლიანი ბუჩქი. ნ. დავარჯღული (ი. მეგრ., 173).
- ბასალიკო-ი** (ლენჩ.) ტანმომცრო მარჯვე კაცი (მ. ალავე., 1).
- ბასარა** (მოხ.) ეპითეტი ძაღლისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 497).
- ბასარსბალ-ი** (გურ.) ბარტყი, მართვე ჩიტისა, წვრილი ბავშვები; ბასარსხლები ბარტყები ჩიტისა. იტყვიან აგრეთვე ბავშვებზეც. „იმ ქალს ბასარსხლები დაესია“ (ი. ჭყონ.; ა. ღღ.).
- ბასას-ი** (მთიულ.) დაბალმოსავლიანი ყანა (ლ. კაიშ).
- ბასასხეზ-ი** (იმერ.) ჩიტის ბარტყები; გადატ. იტყვიან ბავშვებზეც. ნ. ბასარსხალი, ბასარსხლები (პ. ჯაჟან., X).
- ბას-ბასი** (კახ.) ძაღლის დამახება დასატყეებლად, — დასისიანება (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ბასილა**, **ბასილა-ა** (ქართლ., ქიზიყ.) პურის ცომისაგან აკეთებდნენ მამაკაცის გამოსახულებას, რომელსაც თვითებისა და პარის ადგილას ჩვევებს ჩაუსხამდნენ და გამოაცხობდნენ თორწეში. მასში გულსმომბდნენ „წმინდა ბასილს“. აღამიანის ამ გამოსახულებას საახალწლოდ აცხობდნენ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.).
- ბასეი**, **ბასეა** (იმერ., გურ., ლეჩხ.) თხლად გათლილი მუხის (ან სხვა გამძლე) ხის ნაფორი, რომელსაც აქედებენ ყავარს დასამაგრებლად. „ბასეა ლურსმით იყო დაჰედილი“ (ვ. ბერ.; ს. ჟღ.; ა. ღღ.; შ. ჩიქ.). თურქ. basket.
- ბასეა** (გურ.). ნ. ბასეი.
- ბასეუნ-ი** (გურ., იმერ.) ცემა, რტყმევა (ს. ჟღ.; ვ. ბერ.).
- ბასეუნჭაღა-ი** (გურ.) მარღი, ღამაზი, ჭვეიანი ბიჭი მორჩილი ტანისა (ა. ღღ.).
- ბასეუნჭ-ი** (მთიულ.) ფასკუნეი (ლ. კაიშ).
- ბასლიყა-ი** (მოხ.) ბაშლაყი, ყაბალაზი. თაჟნაბურავი (ო. ქაქ.). თურქ. başlık.
- ბასმა** (მოხ., ქიზიყ.) საღებავი, ლეჩქაძის დასაქრელებელი თეთრი საღებავი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.; ს. მენთეშ.). თურქ. basma.
- ბასრ-ი** (ხევსურ.) მგარი. „თუ მახკვედ, ღმერთმა გაცხონას, გულადად ბასრო ქვისაო!“ (ა. შან., 225, 8).
- ბასტაბასტა**, **პასტაპასტა** (ქართლ.). 1. მწარე, გულის გამგმირავი სიტყვები; 2. სახრის ტლაშენი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ბასტუნ-ი** (იმერჩ.) თავდასხმა. „თაში ბასტუნე დემევა“ (ნ. მარი; შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. baskın.

ზატ-ი (თუშ.) საქსოვი ჯარის ნაწილია (ს. მაკალ.).

ზატობაძე-ი (თუშ.) საბავშვო თამაშობაა ზატობანა (პ. ხუბ.).

ზატარძალ-ი (მოს., მთიულ.) ზატარძალი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ლ. კაიშ.).

ზატატია (ოკრიბ.) რძიანა, ბალახია ერთგვარი (მ. ალაფ.).

ზატატურ-ი (ხევსურ.) ფეხების განზე გადაგმა (ა. შან.; ლ. ლეონ.).

ზატბატა (მესხ., ჯავახ.). ნ. ლორცოფინა.

ზატიბალახ-ი (ლექს.) ღორის ქადა (ა. მაყ.).

ზატიბილა (ქართლ.) კუწრწა (ა. მაყ.).

ზატილა (ქართლ.) თეთრად დახლილი (დახალული) სიმიანი, ზატიბუტი (ი. ჭყონ.).

ზატისასუქა (მესხ.) ღორის ქადა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ზატისუქანა (მესხ.) ღიქა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ზატიფხა (ჯავახ., ლექს., რაჭ.) კოფჩილა; სეარცხელა (ა. მაყ.; მ. ჩიქ.).

ზატიტუყა (კახ.) მდგნალი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ზატისკურტუმა (ქართლ.) ბალახია ერთგვარი (ი. ჭყონ.).

ზატყ-ი (გურ.) შემოდგომაზე ნაშობი შინაური საქონელი: ხბო, ზატყანი ან თიყანი (ი. ჭყონ.; ა. ლლ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

ზატკბილა (იმერ.) ღორის ქადა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ზატკნიდედა (მთიულ.) მამე ცხვარი (ლ. კაიშ.).

ზატკნიჭამია (მთიულ.) თეთრბლუსებია-ნი ბალახია ერთგვარი (ლ. კაიშ.).

ზატყუცა (ზ. იმერ.) ზატარა და სიმსუქნი-სავან გამრგვალებული (ქ. ძოწ.).

ზატონ -ი (ფშ.) ხატი, ღვთაება. „ყამი მოვიდა საუფლო, ხალხი ხატობას დიოდა; უნდა აცნობონ ზატონსა, ვისაც კი რამე სტკიოდა“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ზატრა-ი (თუშ.) ცხოველის ტუჩი, უფრო ოხენის ჩიჩვირი (პ. ხუბ.).

ზატონებ-ი (გურ., იმერ.) გადამდებ (სახად) ავადმყოფობათა ზოგადი სახელია: ყვავილი, წითელა, ყვიანა ზველა, ქუნთრუშა და სხვ. (ყვავილ-ზატონები, წითელ-ზატონები, ზველა-ზატონები და ა. შ.). მათი „მკურნალობა“ ლოცვით, სიმღერითა და „მობოდიშებით“ იცოდნენ. ხალხური წარმოდგენით, ზატონები ამ გადამდებ სნეულებათა გამოწვევი უჩინარი სულებია (ა. ლლ.; ვ. ბერ.).

ზატუა (ქართლ.) დიდედა, ბებია (კირიონი; ქველ.).

ზაუა (ქართლ., ფშ., კახ.) ზატარა ბავშვი (კირიონი; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; პ. ხუბ., ანგარიში).

ზაურა (ფშ.) ბუზზე მოზრდილი პარაზიტი მწერი. კოლოს მხგავსად პირტყევს სწოვსაძისხლს (ი. ქეშიყ.); მწერია, საქონლის შემაწუხებელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.).

ზაფთურა (მთიულ.) ალალ ნაქსოვზე შიბებს შორის გამოყვანილი რაიმე სახე (ლ. კაიშ.).

ზაქან-ი (ქსნის ხეობ.) საჩეჩლის ხის რკალი (ვ. სომხიშვი.).

ზაქმაქ-ი (ქიზიყ.) ზაქიბუქი, კვეხნა, ტრაზახი. „იმი ზაქმაქმა ყურები გამამიქვდა“ (ს. მენთეშ.).

ზაქვა (ფშ.) გაწყრომა, გაჯავრება, დაწყველა (ი. ქეშიყ.).

ზაქურა-ი (გურ.) მსუქანი ძაღლის სახელია (ვ. შარაშ.).

ზაღ-ი (გურ., ზ. აჭარ., ინგილ.) სარტყელი, ზონარი, წვივსაკრავი (ს. ულ.: შ. ნიყარ.); ქალამნის შესაკრავი თასმა, ზაწარი (ა. შან., ინგილ.). თურქ. bağ.

ზაღალი (აჭარ.) ბარზალი (ი. მეგრ.).

ზაღანი-ი/ე (იმერ., გურ., აჭარ., ფშ.) ბავშვი, ბალი, უწლოვანი (ვ. ბერ.; ა. ლლ., 1; ი. მეგრ.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

ზაღარა (ქართლ.) მცირე ტყე (კირიონი).

ზაღადა-ი (ქიზიყ.). ნ. ლოცვის სარტყელი.

- ბალდავანი-ი** (ლექს.) კარგი, ბარაქიანი ადგილი. „ბ ა ლ დ ა ვ ა ნ ა დ გ ი ზ ზ ე ც ხ ო რ ო ბ ს, ნ ა დ ი რ ს ა ც კ ი დ ა ე კ ა რ გ ე ბ ა თ ე ლ ო“ (შ. ალავ., 1).
- ბალდავანი-ი** (მოხ.) პასუხისმგებლობა, პირიანობა (ო. ქაჯ.).
- ბაღვი** (რაჭ., შ. აქარ.) ბავშვი, ბალღი. ნ. ბაღვინა (ვ. ბერ.; შ. ნიყარ.).
- ბაღვა** (ქიზიყ., ქართლ.) მწვანილის მთლად მოკრეფვა; გლეჯა (საბა), გლეჯა, ვაგლეჯა (ნ. ჩუბ.), ეპგლეჯ, მიბაღვა, დამწყევლა, დამქოლა (დ. ჩუბ.). „ეე დასაქცევი გოგო ბოაბანში ვაღასულიყო და გეგებაღა წიწმატი სუ ერთიანად“ (ს. მენთეშ.); ჩქარ-ჩქარა კრეფა ბევრისა (ს. მენთეშ., ქართლ.).
- ბაღვინა**, **ბაღვი** (რაჭ.) ბავშვი, ბალღი. ნ. ბაღვი (შ. ძიძ., 202).
- ბაღნობა** (გურ.) ბავშვობა, ბაღლობა (ა. ლ.).
- ბაღურ-ი** (ინგილ.) გოგრის ჯიშია (ა. შან., 347).
- ბაღურა-ი** (გურ.) ბელურა (ა. ლ., 1).
- ბაყალიკა**, **ბაყალწიკა** (ხევსურ.) ჩოჩორი ვირისა, ბაჭალიკა (ა. ჭინჭარ., 246).
- ბაყალწიკა** (ხევსურ.). ნ. ბაყალიკა.
- ბაყატი** (კახ.) ბაყაყი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ბაყაყ-ი** (მოხ., ქიზიყ.) ცხენის ფეხის შუაგული, რომელსაც ნალი არ ედება; ხორცმეტი ცხენის ფეხის გულზე. „ადვილად შეამჩნევდით უნალო ცხენის ნაფეხურს და ჩლიქების იმგვარ ბეჭედებს, რომელსაც „ბაყაყს“ ეძახიან და დედაშიწას მხოლოდ მაშინ დაეტყობა, როდესაც ცხენი უნალო არის“ (ა. ყაზბ., I, 23; შ. ძიძ., 497; ს. მენთეშ.).
- ბაყვი-ი** (გურ.) ბავშვი, ბალღი. ნ. ბაღანაი (ა. ლ.).
- ბაყვი-ი** (ხევსურ.) დლაყვი, ადგილი, სადაც ბარკალი ეკვრის მუცელს (ა. ჭინჭარ., 240).
- ბაყვი-ი** (თუშ.) ფრინველია ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- ბაყია** (ქიზიყ.): თავზე ბაყიის დატეხა, საყვედურის თქმა ხშირად (ს. მენთეშ.).
- ბაყიაყ-ი** (თუშ.) შეურაცხყოფა (ა. უთურგ.).
- ბაყილა** (მთიულ.). ნ. ბაყილო.
- ბაყილა** (ქართლ., ქიზიყ., თუშ., ქსნისხეობ.) ახალგაზრდა, ერთი წლის ხე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ვაღასარგავი პატარა ხეხილი (კირიონი); ახალნორჩი კაკლის ხე (ს. მენთეშ.); ნამყენი ხეხილის მიერ გამოტანილი ნორჩი ტოტი, ბაყილა (ვ. სომხიშ.).
- ბაყლი-ი** (ქიზიყ., მოხ., თუშ.) ჩირქი, ბაღლამი; მწიკული, ჩირქი (საბა), შალალი, წათხი, თრამლი, ჩირქი წყულლისა (ნ. ჩუბ.), თხრამლი, ბაღლამი, ჩირქი (ქეგლ., ს. მენთეშ.; ო. ქაჯ.; პ. ხუბ.).
- ბაყონ-ი** (ხევსურ.) უხარისხო მატყლი. „ბ ა ყ ო ნ ი ს ი ფ ე ქ - ბ ა რ კ ა ლ ს რ ო დ ა ე კ რ ე ვ ე ი ს, მ ო ნ ა, მ ო კ ლ ე“ (ა. ჭინჭარ., 252).
- ბაყოტი** (ფშ.) ბაყაყი. ნ. ყოტი! (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- ბაყუნ-ი** (იმერ., გურ.) ღონიერად რტყმევა. ნ. ბაკუნე (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
- ბაშაგ-ი** (ქართლ.) უფლება ღარიბთა დარჩენილი თავთავების შეკრებისა მომკის შემდეგ (კირიონი).
- ბაშარა** (ქიზიყ., თუშ.) ცხოვრების ხერხი, მომპირნეობისა და თადარიგიანობის უნარი. „ერთი ბეწო ბ ა შ ა რ ა ა რ ა ა ქ ე“ (ს. მენთეშ.); ჯანი, ღონე, უნარი. „კოტალეს მეტაჲ ბ ა შ ა რ ა ა ა ა ქ ე ი ს“ (პ. ხუბ.).
- ბაშკია-ა** (მოხ.) პატარა ძაღლი, ფინია (ო. ქაჯ.).
- ბაშლულ-ი** (შ. აქარ.). 1. ყაბალახი, ბაშლაყი; 2. საცოლის დანიშვნის დროს გაღებული საჩუქარი, ქრთამი ქალის მშობლებსათვის (შ. ნიყარ.).
- ბაშლუყ-ი** (მოხ.) ჩაბალახი, ყაბალახი. ნ. ბაშლული (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.). თურქ. *başlık*.
- ბაშო** (მოხ.) მთის ღანძილი (ა. მაყ.), იყენებენ საქმლის სანელებლად (დილიქტ., 560).
- ბაშტი-ი**, **ბაშტა-ა**, **ბაშტე-ა** (თუშ.) ბოსელი, გომური (ი. ბუქურ.; თ. უთურგ.).

ბაძლა (ზ. იმერ.) გაზაფხულის თავყვითე-
ლა (ა. მაყ.).

ბაწარ-ი (თუშ., ფშ., კახ., ქიზიყ., ჯავახ.,
ინგილ.) შინ დართული მატყლის ძაფი,
მკელი (და არა თოკი), ძაფი საწინდელ
(თ. უთურგ.; ვაჟა, I, ა. შან.; დიალექტ.,
604; 646; ს. მენთეშ.; მ. ჯან.). შდრ.,
საბა, ქეგლ.

ბაწარ-ი (ხევსურ.) თაშმა ჭღნისა (ა.
შან.).

ბაწარ-ი (რაქ., გუდამაყრ., იმერ.) წერილი
თოკი, თოკი (დიალექტ., 570, 669, 681)

ბაწარ-ი (ლენხ.) გადატ. კაკლის ხის ყვა-
ვილი (მ. ალავე, 2).

ბაწარ-ი გზა (აჭარ.) ბილიკი (პ. ჯაჯან.);
საქალაქებო გზა (შ. ნიყარ.).

ბაწარა (ზ. იმერ.) ოქროსფერი სოკოა (ბ.
წერეთ.); მარწყვა ბალახი (ა. მაყ.).

ბაწარაულ-ი (ხევსურ., ფშ.) ხმლის ეპი-
თეტია, კარგი ღირსების ხმალი (ა. კინ-
ჰარ., 307; ვაჟა, I, ა. შან.).

ბაწაწყ-ი (ქართლ.) მთხოვარი (ს. მენთეშ.).

ბაწლაყ-ი (იმერ.) ავი, ანჩხლი, უსახური
(ი. ქავთ.).

ბაქაჭყ-ი (იმერ.) კიმი. მრგვალი ჭოხი
სივრცეზე ორად გაყოფილი. მუწუნაგრე-
ნი ხმარობენ ტყავის გასაქიმივად (ე.
ბერ.).

ბაქაჭყ-ი (ლენხ.) პატარა ბავშვი. ნ. ბა-
ჩაჩუყი (მ. ჩიქ.).

ბაქაჭყანა (ქართლ.) უსიამოვნო შესახე-
დავი ადამიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
ხუბ.); პატარა, დაბალი და სქელი ყმა-
წვილის მოფერებითი სახელი (ს. მენ-
თეშ.).

ბაქაჭყებ-ი (იმერ.). ნ. ბასარსხალი, ბასა-
რსხლები, ბასახები.

ბაქიტა (იმერ.) დანახვა ბავშვის ენაზე (ი.
ქავთ.).

ბაქიკ-ი, ბაქიგნ-ი (ხევსურ.) კაცის ტა-
ლავარია (ი. კინჰარ., 261, 264).

ბაქკო (ხევსურ., მოხ.) საწვიმარი მწყემ-
სისა (ა. კინჰარ., 228); თბილი ტანისა-
მოსი (ო. ქაჭ.).

ბაქულ-ი (რაქ.) ხაქაპური საერთოდ, ჩა-
5. ალ. ღლონტი, სიტყვის კონა.

რთული აქვს ხაქო და არა ყველი. ნ.
შერთული (ე. ბერ.).

ბაქყია გველისა (მთიულ., გუდამაყრ.)
გველს წიწილი (ე. ვირსალ.).

ბახარხალი-ი (ლენხ.) ახლად დაბადებულა
თავი (მ. ჩიქ.).

ბახარხალა (იმერ.) წერილი ბავშვები. ნ.
ბასარსხალი, ბასარსხლები, ბასახები,
ბაქაჭყები (ე. ბერ.).

ბახ-ი (იმერ., ლენხ., გურ.). 1. უვარგისი,
ძლიერ გამხდარი ცხენი (ე. ბერ.; მ.
ჩიქ.); 2. შერცხვენა; გაბახე ბა სახე-
ლის გატეხა, შერცხვენა (ა. ლ.).

ბახია (ქიზიყ.) ხარახებში მიღებული ტერ-
მინია: ეწოდება ნაკერის თითო გა-
დასოტებამ და ავრეთვე ჩისტის ქუს-
ლებზე შემოვლებულ ნაკერს. „ერთი-
ორი ბახია მეტი უნდა დავარტყათ.
რო ჩუბტი არ დაირღვიოა“ (ს. მენთეშ.).

ბახახ-ი (მესხ.) მავარი, ბოხი ხმით ხე-
ლება (ი. მაისურ.).

ბახურ-ი (იმერ.) მთლიანი ხისგან გამოთ-
ლილი კეხი (ე. ბერ.).

ბახშიშ-ი (იმერხ.) საჩუქარი, გასამრჯელო
(დიალექტ., 653). სპ., თურქ. bahşiş.

ბაქლა (იმერხ.) გოგო, ქალიშვილი (ნ.
მარი, 82).

ბაქალიყა (ხევსურ.). ნ. ბაყალიყა.

ბაქბაჭ-ი (მოხ.). 1. წარამარა ლაბარაყი;
2. უშნოდ სიარული (ო. ქაჭ.).

ბაქუჩაღ-ი (თუშ.) პურისა და მკადის
დიდი ნატეხი; დიდი ვაშლი, მსხალი
(პ. ხუბ.).

ბაქანაღ-ი (მესხ., აჭარ.) ქვისლი (შ. ძიძ.,
ქრქტ.; ი. მეგრ.). თურქ. bacanak.

ბაქაჭღუნა (ქართლ.) დაბალი და უშნო კა-
ცი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბაქაჯღანა (ქართლ., ქიზიყ., ლენხ.) უსა-
ხური, დაბალი ტანისა (კირიონი); და-
ბალი, სქელი და უშნო ადამიანი (ს.
მენთეშ.); ჭუჭა კაცი (მ. ალავე, 1).

ბაქაჯღუნა (ქართლ.). ნ. ბაქაჯღუნა.

ბაქგ-ი (ლენხ.) დაბალი ბოძი. ნ. ბარჯგი
(მ. ჩიქ.).

ბაჭვა (ზ. აჭარ.) ლობიოს ჯიშია (შ. ნიჟარ.).

ბაჭვა (ფშ.) მალვა-პარვით გაუბარაქოვე-ბა რამესი (ი. ჭყონ.).

ბაჭვი-ი (აჭარ.). 1. გან-გან, უშნოდ, ულა-ზათოდ დგმა ფეხებისა, — ფარჩხვა, ბაჭბაჯი; 2. დიდი ნაბიჯებით სიარული, — ლაჭუნი (შ. ნიჟარ.).

ბაჭუჭა (ქართლ.) ფეხებზე ბუმბულგა-მოსული წათანი (კირონი).

ბაჭლარუჯა (აჭარ.) შესახედდავად უშნო, — ბაჭაქლანა, ჭუჭა კაცი (შ. ნიჟარ.).

ბგალვა (იმერ.) დაბუვევა, დაწვა (ვ. ბერ.).

ბგოვა (გურ.) დასევა, დახვევა; ე ბ გ ო ვ ა ეხვევა, ესევა; ქიანსველა, ბუზი ან სხვა მწერი რომ მიესევა რასმე სქლად, იმა-ზე იტყვიან (ვ. შარაშ.).

ბღეშ-ი (ხევსურ.) ფიხი (ს. მაკალ.).

ბღღვენ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ბღღვრი-ალი, ბრჭყვიალი, ბრწყინვალეობა (ე. ვირსალ.).

ბღღვრიან-ი (მოხვე.) უშნო, ულამაზო (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

ბე! (გურ.) ჰო, როგორ არა, დიამ, რასა-კვირველია. „ხალხი ბევრია ბახმარო-ზე? — კი, ბე!“ (ვ. შარაშ.).

ბებე (ქართლ.). ნ. ბაბო.

ბებერა (მესს., ჯავახ.) ბებია, დიდედა. „ბე ბე რ ა ჩ ე მ ი იტყოდა, მანდავრო-ბაში ბევრი ტყე იყოვო“ (ი. მაისტრ.: დიალექტ., 646).

ბებერა, ბებერა-ი (ქიზიყ., მოხ., მთიულ.). 1. ობობა; ბე ბე რ ა ბუ დე ობობას ქსელი, ალაბუდე. „რა ბე ბე რ ა ბუ-დეს ავით გააბი და აღარა ადგებო!“ (ს. მენთეშ.); ბე ბე რ ა მ ს ტ ო ლ -ი ობობას ქსელი (ო. ჭაქ.); 2. შეშის დი-დი ღერი (ს. მაკალ.; დიალექტ., 560). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბებეტ-ი (მთიულ.) ჩერჩეტი. ნ. ბერბეტ-ი (ლ. კაიშ.).

ბებიდა (ქართლ.) ბებიის, დიდედის და (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბებო (ქართლ., ფშ.) ბებია (ა. ლლ.); ბერ-დედა (ს. მაკალ.).

ბებრა-ა (ინგილ.) ბებია, დიდედა. ნ. ბე-ბერა (მ. ჯან.).

ბებრაიონა (ქართლ.) მხალია ერთგვარი (პ. ვაჩეჩ.).

ბებრის ქიბა (ქართლ.) მხალია ერთგვარი (ი. ჭყონ.); ქვაბურა (ა. მაყ.).

ბებრუშა (ოკრიბ.) საშემოდგომო მსხლის ჯიშია, მრგვალი, მოშაო ფერისა (მ. ალაგ.).

ბებრუხუნა (ქართლ.) ბებრუცუნა, ბებე-რი; ბებერი დედაკაცი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბეგ-ბუგ-ი (მოხ.) უსწორმასწორო, ბორ-ცივანი ადგილი (ო. ჭაქ.).

ბეგ-ი (მოხ.) მინდორში შემალღებული ადგილი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 497).

ბეგარა (მთიულ.) ერთი თეფში ხორბალი, რომელსაც განიავების დროს ინახავენ და ხატობაში ფქვავენ (ლ. კაიშ.).

ბეგთარი (ხევსურ., გურ.). 1. ჯაჭვ-მუ-ზარადი. „რად არ ჩაეციომ ბე გ თ ა რ -ს ა, წელზე შავირტყამ ქმალსაო?“ (ა. პინქარ., 308); 2. მაგარი, მტკიცე ტან-საცმელი. „მაი დარაია ძან მაგარი გა-ჟოდვა, ბე გ თ ა რ ი ა. ბე გ თ ა რ ი!“ (ვ. შარაშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბეგობ-ი (მოხ.). ნ. ბეგი.

ბეგობა (მოხ.). ნ. ბეგი.

ბეგოურა (იმერ.) საქარა (ა. მაყ.).

ბედ-ბოლო (ფშ.) ბედ-იღბალი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბედგამოცვლილ-ი (ხევსურ.) მეორედ გა-თხოვილი, ნაქერივალი (დიალექტ., 550).

ბედგერა-ი (გურ.) უბედო, უიღბლო (ვ. შარაშ.).

ბედგონიო (ქართლ.): ბე დ გ ო ნ ი ო კ ე - დ ე ლ -ი შენების დროს მრუდედ აყვა-ნილი კედელი (ვ. შატბერ., 29).

ბედენ-ი, ბედენა (ქიზიყ., ფშ., ხევსურ., მოხ., თუშ., გუდამაყრ.). 1. ახალუხის წინა ფერდი ზედმოყოლებული თავი-სი კალთით, მთლიანია (ს. მენთეშ.); 2. განსხვავება, სხვაობა; ა რ ა ბ ე დ ე - ნ ე ბ ს უ ფ რ ო არ არჩევს, ყურადღე-

ბას არ აქცევს; ბე დ ე ნ ა დ განსხვავებულად, სხვადასხვანაირად (ა. შან.; ვაჟა, I, ა, შან.; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 497; თ. უთურგ.; დიალექტ., 571).

ბედენა (ფშ., ხევსურ., მოხ., თუშ.). ნ. ბედენი.

ბედენა² (მთიულ.): თვალი ბე დ ე ნ ა ა სხვადასხვა ადამიანს სხვადასხვა თვალი, გემოვნება აქვს (ლ. კიში).

ბედიკვერა (ქიზიყ.) ბედისკვერი. სახალწლოდ ქალისათვის თორწნეში გამოცხობილი კვერი (მრგვალია და შუაში გახრეტილი). თუ კარგად გამოცხვა, კარ ბედისა იქნება, ვის სახელზედაც არის გამოცხვარი: თუ ვინცობაა, თორწნეში ჩაეარდა, ან დასახიჩრდა, უბედური იქნებაო (ს. მენთეშ.).

ბედისკვერა-ი, ბედისკვერა (ფშ.). ნ. ბედიკვერა.

ბედნას-ი (ქიზიყ.) ნასიანი (ნ.), ფათერაკიანი ბედის კაცი (ს. მენთეშ.).

ბეე! (ქსნის ხეობ.) ცხვრის მოსახზობი ძახილი (ვ. სომხიშვი.).

ბეებანი-ი (იმერ.) ძალიან ვაკე ადგილი. ნ. ბაბანი (პ. ჯაჭან., IX, 244).

ბეევესი, ბეევესი! (რაჭ.) ხარის დაძახება, მოხზობა (ვ. ბერ.).

ბეესაბ-ი (იმერ.) ხათაბალა, უბედურება; თავსამტვრევი, საწვალეზელი საქმე. „რა ბეესაბეში ჩაეარდი, რას მევესწარი ამას!“ (ი. ქავთ.).

ბევრა (ხევსურ., ფშ.) კინწობითი ფორმა ბევრისა. „ბევრაის ხვეწნით შაარივებენ“ (ა. შან., 138, 16).

ბეზან-ი (ლენჩ.) დიდი, მსხვილი (მ. ჩიქ.).

ბეზარ (ინგილ.) მობუზრებულნი, თავმოქლებულნი. „ბეზარ მაყონს“ თავს მოაბუზრებს (დიალექტ., 613). სპ., აზერბ. *bezap*.

ბეზ-ი (გურ., იმერხ.). 1. კინწი, რომელსაც თოფის გატენისას წამალს დაატენიან (ი. ჭყონ.); 2. კოკა, ჩაფი (დიალექტ., 653). არაბ., თურქ. *bez*.

ბეზვა (იმერ.) ძალზე გაძლომა. „ღვეზელი, ღვეზელი, მუცლის გამომბუზე-

ლი!“ გარტყმევა-პროლასაც ნიშნავს (ვ. ბერ.).

ბეზიერება (მესხ.) მოფერება, ალერსი, განებირება. „ბოეშს დიდი ბეზიერება უნდა“ (ი. მაისურ.).

ბეზირგანი-ი (ფშ.) ცული ყოფაქცევის დედაკაცი. „ერთ ბეზირგანსა დიაცსა, — იმის სახელიმც კრულია, არ გამოყოლია ცოლად“ (ვაჟა, I, ა. შან.; ვაჟა-ფშ. შტ. ლექსიყ.). სპ., თურქ. *bezirgân*.

ბეზუნა (ლენჩ.) დიდი და მძიმე. „კაი ჯიშის ქათამია, სულ ბეზუნა-ბეზუნა კვერცხებს დებს“ (მ. ალავ., 1).

ბეთარი-ი (ჯავახ.) უარესი, უფრო ცული (დიალექტ., 646). სპ., თურქ. *beter*.

ბეთმეზ-ი (ზ. აჭარ.) ხილის (მსხლის, ყურძნის, თუთის) წვენი, ზადავი, ბეემეზი (იმერხ.), ბეტმეზი (გურ.) (შ. ნიჟარ.). თურქ. *pekmez*.

ბეთქვა (გურ.) ცემა, ბეგვა, რტყმევა, მიტყებვა (ა. ლ.).

ბეიანი-ი (გურ.) ნაყოფიერი, ხევირიელი. „ბეიანი მუშაობა ვიცოდით ახალგაზრდობაში“ (პ. ჯაჭან.).

ბეიზურ-ი (მესხ.) ღამენათევი, დათენთილი, გალახული ადამიანი (ი. მაისურ.). სპ., თურქ. *bihuzur*.

ბეკნა (იმერ., გურ.) მიწის ტყეპნა; დაბეკნილი დატყეპნილი (ვ. ბერ.; ა. ლ.).

ბეკურა-ა (მოხ.) დათვის ბელი, ბოკვერი (ო. ქაჯ.).

ბელა (გურ., ინგილ.). 1. გაჭირვება, დაბრკოლება, განსაცდელი. „ისე უბედური დავრჩი, ემატა ბელა-ბელაზე“ (ა. ლ., 1); 2. უბედურად, გაჭირვებულად. არაბ., თურქ. *belâ*; 3. ძალიან, მეტისმეტად, ასე, ამდენად (დიალექტ., 613).

ბელაზანი-ი, ბელეზანი-ი (იმერ.) დიდი, უზარმაზარი (ვ. ბერ.).

ბელახინი (გურ., აჭარ.) უბედურება, საწვალებელი. „რა ბელასინს გადაეკიდე!“ გვხვდება გამოთქმაში: „ჯან-

დაბა და ბელასინი“ (ი. ჯყონ.; ს. ქლ.; ი. მეგრ.). არაბ., თურქ. belâsinî.
ბელატი-ი (გურ.) მელოტი, უთმო კაცი (ე. ნინ., I, თ. კაც., 257; ს. ქლ.).

ბელგა (ქართლ., კახ., ქიზიყ., მთიულ.) საწინდარი (ბეჭედი ან ფული), დასა-
 ნიშნი ქალისათვის მიერთმეული სასი-
 ძოსაგან (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ., ს.
 მენთეშ.; დიალექტ., 604; ს. მაკალ.).
 შდრ.: ქეგლ. თურქ. belge.

ბელენძეყ-ი (აჭარ.) ძუ ძაღლი, გადატ-
 მაწანწალა, უქნარა, შარახვეტია (შ.
 ნიყარ.).

ბელენძეშხა/ე-ა (იმერ., გურ.). 1. უშნო,
 უსუფთაო, პელენწუჟა (ვ. ბერ.); 2. დი-
 დი, უზარმაზარი (ს. ქლ.)

ბელეყანტა-ი, ბელაყანტა-ი (გურ.) დოყ-
 ლაპია, ზარმაპი, უსაქმური, არაფრის
 მაქნისი (ა. ლლ.).

ბელეს-ი (იმერ.) ბერსულა, ბალახია ერთ-
 გვარი (ა. მაყ.).

ბელეშა (ქართლ.) უხეირო, ულაზათო. „ი
 ჩვენი პატარძალი ერთი ბელეშა რამ
 არი“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბელი-ბელი-ი (ქართლ.) ბეგრი (ცირიონი).

ბელყაში-ი (გურ.) ტყავის სარტყელი,
 რომლის პირველი ნახევარი ორმაგი
 და განიერია, მეორე კი — ცალმაგი
 და ვიწრო. კარგი ბელყაშის ფართო
 ნაწილი ოქრომკედლითაა მოქარგული
 (ე. ნინ., I, თ. კაც., 257; ს. ქლ.).
 თურქ. bel-kayış.

ბელყაი-ი (აჭარ.) აყყა, ბოროტი (ი.
 მეგრ.).

ბელწ-ი (ლენჩ.) ბერწი, უზვი (ლ. ლონ.).

ბემბელი-ი (გურ.) ბუნებით ზანტი აღა-
 მანი; ზოგჯერ ცხოველებზე იტყვიან
 (ი. ჯყონ.).

ბემბეცო (ლენჩ.) წყვდიადი, ბნელი.
 „ისეთი ბემბეცო ღამე იყო, თვალ-
 თან თითს ვერ მოიბანდი“. ნ. ბენცი,
 ბენბეცო (მ. ალავე., 1).

ბემბლი-ი (გურ.). ნ. ბემბელი.

ბენბეც-ი (რაჭ.). ნ. ბენცი.

ბენბეცო (ლენჩ.) ნ. ბემბეცო.

ბენდ-ი (ზ. აჭარ., მესხ.). 1. წისქვილის
 ან სარწყავი წყლის სათავეში გამართუ-
 ლი ჭებირი წყლის გამოსაყოფად მთა-
 ვარი კალაპოტიდან; 2. ადგილი, რო-
 მელიც გამოდგება წყლის არხის გა-
 საყვანად (შ. ნიყარ.; ი. მაისურ.). სპ.,
 თურქ. bend.

ბენდამ (ინგილ.) ულო (მ. ჯან.).

ბენდელა-ი (გურ.) ძაღლის ჭირია; ამ
 დროს ძაღლი ბენდელით, ბარბაციო
 დაღის (გ. შარაშ.).

ბენტერ-ი (ქართლ.) ჩერჩეტი, გამოსუ-
 ლელებული (ი. ჯყონ.).

ბენტერა (ქართლ., ქიზიყ., ინგილ., გურ.)
 გამოშტერებული, ჩერჩეტი, უყურად-
 ლებო კაცი. ნ. ბენტერი (შ. ძიძ., ნ.
 კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ., მ. ჯან.; ა.
 ლლ.); ბენტერა-ა (აჭარ.) ჩერჩეტი,
 ყყეყი, ლენჩი (შ. ნიყარ.).

ბენქ-ი (ლენჩ.) ბელტი, ერთი ნიჩბის პი-
 რი თოვლი (მ. ჩიქ.).

ბენჩ-ი (თუშ., ქიზიყ., ლენჩ., რაჭ.). 1. დი-
 დი კენძი (თ. უთურგ.); 2. მსუქანი და
 მძიმე რამე, უფრო მსუქან ქათამზე
 იტყვიან. „ბენჩი ერთ დედალი მა-
 მიყვდა, ქაა“ (ს. მენთეშ.); 3. დიდი ნა-
 ფოტი (მ. ჩიქ.); 4. საყავრე ხის მუყ-
 თხედი ან შექმნილი ნაწილი („კომუ-
 ნისტ“, № 88, 1967).

ბენჩეელა (ზ. აჭარ.) საზაფხულო მსხალი,
 ნაყოფი მრგვალია, მომეფეო, ქარში
 ცეცია (მ. ალავე., 3).

ბენჩქ-ი (ზ. აჭარ.) ბუჩქი (შ. ნიყარ.).

ბენცი-ი (რაჭ., ლენჩ.). 1. ბენბეცი, ბერ-
 ბეცი, ძლიერ ბნელი ღამე. „ისეთი ბენ-
 ცი ღამე იყო, თვალში თითს ვერ
 იკრავდი“. ნ. ბემბეცო (ვ. ბერ.); 2. ბე-
 ცი; 3. ბენი, წინდაუხედავი (მ. ჩიქ.).

ბენცელ-ი (გურ.) ბარბაცი. „დათრენ და
 აბენცელდენ ყაზახებმა“. ნ. ბან-
 ცალი (მ. ჯაჯანი).

ბენძებ-ი (გურ.) უშნოდ მოყვანილი,
 ტლანქი ტანის ადამიანი (გ. შარაშ.).

ბენძო (იმერ.) ზის ტანის ქვედა ნაწილი
 ფესვებთანად (ვ. ბერ.).

ბენმღ- (იმერ., გურ., მესხ.) ძველი, დამ-
პალი, გაფუჭებული, ობპოდებული
რამე. **ბენძლი** ადამიანი დახვე-
სებული, მოხუცებული კაცი, საშინლად
გადაბერებული. „ბენძლი ბებერი“
(ვ. ბერ., ა. ლ., ი. მიახურ.). შდრ.
საბა, ქეგლ.

ბერა (ქსნის ხეობ., გუდამაყრ., მთიულ.,
ქიზიყ., ზ. აჭარ., მოხ., მესხ., ოკრიბ.).
1. ბაკი, სადაც ცხვარს წველავენ;
ცხვრის სამწყვდევე. ფიხის ან ქვის
მრგვალი ღობით შემოვლებული (ს.
მაკალ.; ა. ბექ., 222); 2. თივის დასა-
ნავრებელი ზე მარხილზე (ვ. სომხიშვი.);
3. ვაშლის ჭიშია ერთგვარი (მ. ნი-
ქარი); 4. ვიწრო გასასვლელი; ცხვრების
საწველი ადგილი (ო. ქაჯ.); 5. ვიწრო
გასასვლი; გადატ. ბერაში გატა-
რება გატყუება, წამების მიყენება (ს.
მენთეშ.); 6. მინდორში საგანგებოდ
შემოღობილი ადგილი ცხვრის ფარის
მოსაწველად (ი. მიახურ.); 7. წბერის
(კაპის საწნეხი მანქანის) ნაწილი (მ.
ალავ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.,
ქეგლ.

ბერა-თითი, ბერაჰს თითი (ხევსურ., მოხ.,
ფშ., მთიულ.) ცერი (ა. შან.; ო. ქაჯ.;
ლ. კაიშ.); „ფანდურსაც შაჰლარუ-
ნებს, თითს ააჩამებს ბერაჰსა“ (ვა-
ჯა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბერაო (რაჭ.) მუხლუხო (ვ. ბერ.).
ბერაჩუჩუა (ზ. იმერ.) სოკოა ერთგვარი
(მ. წერეთ.).

ბერაძარღვა (აჭარ.) მრავალძარღვა (ა.
მაყ.).

ბერაღ-ი (თუშ.) მოხუცი ქალი (თ.
უთურგ.).

ბერაზადურ-ი (ფშ., ხევსურ.) გუდანის
ჭერის სახელია (ვაჯა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბერბეტი (გურ., ლეჩხ.) ჩერჩეტი, ყერ-
ყეტი, შტერი (ი. ჰყონ.; მ. ალავ., 1).

ბერბეტა-ი (გურ.). ნ. ქერქეტი.
ბერბეც-ი (იმერ.). ნ. ბენცი. ბერბეცა
ელმსაც ნიშნავს (ვ. ბერ.).

ბერბეცო (რაჭ.) წყვდიადი, ბნელი (მ.
ალავ., 3).

ბერდედა-ა (თუშ.) ბებია (თ. უთურგ.);
ოჯახის უფროსი დიასახლისი (ს. მა-
კალ.).

ბერდელი-ა (თუშ.). ნ. ბერდელი.

ბერდაჰცი (თუშ.) მოხუცი ქალი (თ.
უთურგ.).

ბერვა (გურ.) ვალიზიანება, გახელება
„შაი ციცი რომ ვარზეა, არ წახვობო,
ვინცა უბერავს, ალბათ!“ (ვ. შა-
რამ.).

ბერთუჯ-ი (ქართლ.) ლავაში გახვეული
ყველი (ვ. რევაზიშვილი, ბორჯომი).

ბერაზორა (ფშ.) ბერიზვარა; ბერიზვარა-
კი, ხატისათვის შეწირული პირუტყვი
(ი. ქეციკ.).

ბერილი-ი (რაჭ., ლეჩხ.) ბუჩქების ან წაქ-
ცეული ხის ტოტებისაგან შეკავებული
თოვლის გროვა. თოვლით დაფარული
ჩირვების ძირში დარჩენილი უთოვლო
ადგილი. „ყურდგელი ბერილიში
შემძვარაღყო“ (ვ. ბერ.; მ. ჩიქ.).

ბერილი-2 (აჭარ.) დათვის ბუნავი (ი.
მეგრ.).

ბერილა (ზ. იმერ.) შვია. ნ. კვახაბუა (ა.
მაყ.).

ბერიყაყვი (გურ.) ბებერი, ღრმად მოხუ-
ცი. ბებრეტუნა (ა. ლლ.).

ბერკავ-ი (ქსნის ხეობ.) მორკალული ზე,
რომელიც მარხილის ბოლოზე წნელით
არის დამავრებული (ვ. სომხიშვი.).

ბერკლავი-ი (რაჭ.) ძონძები, გაცვეთილი
ტანისამოსი. „ის ბერკლავები რაც
ეცვა, გაიხდა ჯა დასტოვა, ჩაიკვა კაი
ტანისამოსი“ (შ. ძიბ., 202).

ბერო (ფშ.) პაპა (ს. მაკალ.).

ბერხელა-ი (გურ.) ბალახია ისლის მსგავსი
(ვ. შარამ.).

ბერუხანა (იმერ.) მსუქანი (მ. ალავ., დ.
მლდ. ლექსიკ., 52).

ბერღარ-ი (ქართლ.) წისქვილის დიდი
ღარი ბორბალზე წყლის მოსაშვებად
(დალაქტ., 634); ბერღარა (იმერ.)
წისქვილის დიდი ღარი (ვ. ბერ.); ბერ-
ღარა (ქიზიყ.) დიდი ღარი, რომელიც
კოდის წისქვილში კოდის მაგივრობას
ეწევა; ბელღარი (ს. მენთეშ.).

ბერყაბულად (ფშ.) დანდობით, მოულოდ-
ნელად (ი. ქეშიკ.).

ბერყაფულად (ქიზიყ., ქართლ.) ისე, ვა-
რუდით. „იგრე ბერყაფულად
ნივეცი“ (ს. მენთეშ.); უცერად, მოუ-
ლოდნელად (მ. მესხ.).

ბერძეგანი (გურ., რაქ.) შემღებული,
მდიდარი. „რა ბერძეგანი შამა
გყავს“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი, 274; ვ.
ბერ.). სპ., თურქ. bezirgan.

ბერძულა-ი (გურ.) მსხვილი, მაგარნაჭუ-
ჭიანი, ბერძნული ჯიშის თხილია (ვ.
შარაშ.).

ბერწელი-ი (ოკრიბ.) ნიგვზის წენვო, ნედ-
ლი გარეყანი, რომლის წვენით შალე-
ულს წაბლისფრად ღებავენ (მ. ალავე.).

ბერწია-ი (აქარ.) წლის ხბო, დეკეული
(ი. მეგრ.).

ბერხუნდი-ი (ფშ.) მოხუცი, უმწეო (ი. ქე-
შიკ.).

ბერტენი-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) დაბერე-
ბული ჯიხვი (ე. ვირსალ.).

ბესა (ოკრიბ.) კარტოფილის შეხანახი
მშრალი ადგილი მიწაში (მ. ალავე.).

ბეტე-ა (თუშ.) მოსულელო აღამიანი (ვ.
ხუბ.).

ბეტლუში-ი (ქიზიყ.) უგუნური, მოსულე-
ლო. „მე, ბეტლუში, გამაიღვიძე!“
(ს. მენთეშ.).

ბეტმეზი-ი (გურ.) გადადუღებული ტკბი-
ლი (ს. ფლ.); გადადუღებული მაჭარი
(ა. ღლ.). თურქ. pekmez.

ბეუსტარი-ი (ქართლ.) გამაბრუებელი სა-
სმელი, ბანგი. „ბეებერმა ამოიღო ერთი
ბოთლი ბეუსტარი და რო პურსა
სკამენ, იმათ დააღინა“ (ა. ღლ.).

ბექი-ი (ფშ., ქიზიყ.) წყლისაგან ან მეწყ-
რისაგან ჩამოხრამული ადგილი, კბოდე
(ვაჟა, I, ა. შან.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.);
მაღალი და სწორი ადგილი, პლატო
(დიალექტ., 589); სიგრძეზე ოდნავ ამა-
ღლებული ადგილი, გრძელი გორაკი
(ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

ბექი-ი² (ქართლ.) კერპი, გაუტეხარი, შეუ-
პოვარი (კირიონი).

ბექითავა (ქართლ.) მიწის ნაკვეთი ფერ-
დობზე (დიალექტ., 634).

ბექირა-ი (გურ.) უხეში, გაუთლელი (ვ.
შარაშ.).

ბექურ-ი (ქიზიყ., ფშ.). ნ. ბექი.

ბეღელი (გურ., ზ. აქარ., თუშ., ფშ.).
1. საბოსტნე მიწა; 2. მეტირე შენობა
ფქვილის, სიმინდის, ბოსტნეულისა და
სხვა საწოვავის შესანახავი; 3. 22 საბა-
ლნე ახილი ყავარი (ა. ღლ.); 4. სა-
ზამთრო სახლი (ი. ბუქურ.); 5. ბე-
ღელი ყავარი (ზ. აქარ.) სამასი
ცალი ყავარი; ყავრის ზომის ერთეულია
(შ. ნიყარ.); 6. შენობა ხატში, სადაც
ხატის პური, ლუდი და მისთ. ინახება
(ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბეღელა (ლეჩხ.) ორი ერთად შეზრდილი
ტარო (მ. ჩიქ.).

ბეღვაცი-ი (თუშ.) ერთ ან ორკედლიანი
შენობა, ბანით გადახურული, ფარღა-
ლალა, კედლად უმეტესად მიწაა გამო-
ყენებული (თ. უთურგ.).

ბეღლეთურა (აქარ.) მსხალია ერთგვარი,
მოზრდილი ნაყოფი აქვს თხელი და
ნაზი კანისა (შ. ნიყარ.).

ბეღო (ქიზიყ.) ბეღლის ჩიტი — ბეღურა
(ქეგლ.).

ბეღურა (ოკრიბ.) წნელი, რითაც სახუ-
რავის კუთხეში ისლს ამაგრებენ (მ.
ალავე.).

ბეყერა-ი (გურ.) უშნოდ გასუქებულ-გა-
ბერილი კაცი (ვ. შარაშ.).

ბეყვა (იმერ., ლეჩხ.) ღონივრად რტყმე-
ვა, ძალზე გალახვა, დასეყვა, დაძნევა,
დაცემა (ე. ბერ.; მ. ჩიქ.).

ბენი-ი (გურ., ზ. აქარ.) ლენი, მოსულე-
ლო, უქკუო (ა. ღლ.; შ. ნიყარ.). შდრ.:
საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბენია (მოხ., გურ., რაქ.) შორისდ. გაცი-
რებებისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 497);
„ბენია, რაშია საქმე?“ (ა. ღლ.); „წა-
დი, ბენია, ზახარუნდო“ (შ. ძიძ., 202);

- ბეჩა-ა (აჭარ.) კაჯოვანა სიმინდის ერთ-ერთი სახეობა (შ. ნიყარ.).
- ბეჩენიო** (ქიზიყ.). 1. უხეირო, ჩანჩურა კაცი; 2. კაცის მეტსახელადაც იხმარება (ს. მენთეშ.).
- ბეჩო** (იმერ., ლეჩხ.). 1. ღრუ მდინარეში, სადაც ბუდობს თევზი და კიბო, ჯილყ (ვ. ბერ.); 2. დათვის ბუნავი გამოქვაბულში (მ. ჩიქ.; მ. ალავე., 1).
- ბეციკი**-ი (რაჭ.) პატარა თხა (შ. ძიძ., 202).
- ბეწორა** (გურ.) უნაყოფო მიწა (ს. ფლ.).
- ბეწონინა** (ქართლ.) ერთი ბეწო (კირიონი).
- ბეწვა** (იმერ., მესხ.) კინწილაკი (ვ. ბერ.); ურმის ნაწილია. ხელნების შეერთების ადგილზე ჩამსული ხის პალო, რაზედაც ასაყრავს ამოაბამენ (ი. მისიურ.).
- ბეწიკაუ** (ხევსურ.) პაწაწა; კაცის სახელია (ა. შან.); ბეწეწიკურეები-ი პატარ-პატარები, პატარები (დიალექტ., 550).
- ბეწო** (მოხ.) იოტისოდენა, ძალიან მცირე, ძალიან პატარა (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.). შდრ.: ღ. ჩუბ., ქეგლ.
- ბეწუკა** (მთიულ.) შალის ქსოვის სახეა (ლ. კაიშ.).
- ბეწულა/ე** (ლეჩხ.) ბუწი, თოხლი (მ. ალავე., 2).
- ბეჭი**-ი (ხევსურ., ჩ. თუშ., ფშ., მთიულ-გუდამაყრ., ქსნის ხეობ.) ბეკის ფორმის კბილებიანი ზელსაწყო, ნაწილი საქსოვი მოწყობილობისა, იყენებენ ფარდავის ქსოვის დროს (ა. კინკარ., 258; კ. ჭრელ., 268; დიალექტ., 589); შალის საქსოვი იარაღი (ს. მაკალ.; ა. ბექ., 226; ვ. სომხიშვი.).
- ბეჭა-ა** (აჭარ.) ყაერის დასახდელი იარაღი (შ. ნიყარ.).
- ბეჭედა** (კახ.) აბრეშუმა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ბეჭეპი**-ი (ლეჩხ.) მეჭეპი (მ. ალავე., 1).
- ბეჭვა** (ქიზიყ., ლეჩხ.) ქსოვის დროს დამნის ან საეარცხლის ცემა ქსელზე და მოსაქსოვის მიჯიდთვა; ქსოვილის თავის მომაგრება (ს. მენთეშ.; მ. ჩიქ.).
- ბეხი**-ი (ქართლ., ფშ., მთიულ.) ბეხრეკი, ძალიან დაბერებული საქონელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ი. ქეშიყ.; ლ. კაიშ.).
- ბეხვი**-ი (ხევსურ.) უფარგისი, გახვრეტილი კასრი (სხვა ჭურჭელიც), რომელიც სითხეს ვერ იჭერს (ა. კინკარ., 295).
- ბეხვია** (ხევსურ.). ნ. ბეხვი.
- ბეხვენე** (თუშ.) საბაასო ადგილი. ნ. საფიხენო (ს. მაკალ.).
- ბეხლერწი**-ი (იმერ.) დიდი, მაღალი და უშნო შესახედაობისა. იტყვიან ყველა ცოცხალ არსებაზე (ი. ქავთ.).
- ბეხრაკი**-ი (ქართლ., მთიულ.). ნ. ბეხი.
- ბეხრეკი**-ი (იმერ.) ხრონცი, უშნოდ დაბერებული (ვ. ბერ.).
- ბევენე**-ი (ხევსურ.) დაბერებული (ა. შან.); მამალი ჯიხვი ხუთი წლის შემდეგ. „ჯიქვსა თოფ დავხკარ ბევენსა, ჭალას ჯაქ იქნეს რქისანი“. ნ. ბითლა (ა. კინკარ., 238).
- ბეჯათად** (ქიზიყ.) იშვიათად. „ბეჯათად მოხდება ხოლმე ჩვენში კაცის კლა“ (ს. მენთეშ.).
- ბეჯითად** (გურ., ხევსურ., მოხ.) ნამდვილად. „აბა, მოხვალ ბეჯითად?“ (გ. შარაშ.); უეჭველად, უსათუოდ. „ბეჯითად დეიდუბებოდა ის საწყალი“ (ა. ღლ.); უეჭველად, ნამდვილად (დიალექტ., 550; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ბზარი**-ი (მთიულ.) ზემოდან მოყინული თოვლი (ლ. კაიშ.); თოვლი გამაგრებული (საბა).
- ბზე**-ი (გურ.) მზე (ს. ფლ.).
- ბზეკალი**-ი (გურ., იმერ.) ხის პატარა მშვილდი საბავშვო. ნ. ბზეკალოდალი (ი. ჭყონ.).
- ბზეკალოდალი**-ი (გურ., იმერ.) მშვილდისარი, ბავშვთა სათამაშო მშვილდისარი (ა. ღლ.).
- ბზეკალოკალი**-ი (გურ.) ნ. ბზეკალოდალი.

ბუნა (ფშ.) ბრწყინვა, ციმციმი (ი. ქე-
შკა.).

ბუნწარილი-ი (მთიულ.). ნ. ნაბუგალი.

ბუნვირ-ი (ქართლ.) მხეფი, წინწყალი. „ქა-
ლმა შემოდგა რძეი და აადულა, სუ
ბუნვირს ისვრის“ (ა. ლ.).

ბუნია (ფშ.) ნამიერეთია (ა. მაყ.).

ბუნიაქ-ი (გურ.) წინწილების მოშლილი ხმა,
როცა მკბენარი აწუხებთ, ან კრუხი
შორს არის და მარტო რჩებთან. ნ. წია-
ჭი (გ. შარაშ.).

ბუნით-ი (გურ.) მზითვეი (ა. ლ.). 1).

ბუნიაოხა (მთიულ.) ბუნსემყდარი საქონ-
ლის სირბილი; კუნტრუში (ლ. კაიშ.).

ბუნინდი-ი (ლენჩხ.) ბლის ხის კანი (მ. ალავ,
1).

ბუნინდარა (რაჭ.) საათა (ა. მაყ.).

ბუნირ-ი (გურ.) მყურბელი, მცველი,
ყარაული, დარაჯი. „ვინაიდან მყავს
ბრეველი ბუნირი“ (ა. ლ., 1).

ბუნისუნახე-ი (გურ.) მზეთუნახევი (დია-
ლექტ., 662).

ბუნილობა (იმერ.) ყველიერის ოთხშა-
ხათს გაუთხოვარი ქალები ღღისით
არ ჰკამენ და არ სვამენ, საღამოთი ავე-
თებენ ძლიერ მლაშე ზეპაბურს და გზა-
ყვარდინზე ჰკამენ, რომ არავინ შე-
მოესწროთ; უსმელი წვებიან. რადგან
საქმრო მოგა და დაგვაღვიინებსო. ამას
ბუნილობა ჰქვია (გ. ბერ.).

ბუნელი-ი (მთიულ.) ძროხის ხმამალაღი
ხმინობა, ბღავეილი (ლ. კაიშ.).

ბუნე-ი (გურ.) წყლული, მუნევი. ნ. წი-
ტი (ა. ლ.).

ბუნე-ი (მთიულ., ფშ.) ერთგვარი ბუნია
(ლ. კაიშ.); ბუნე (ი. ქეშკა.).

ბუნეა/ე-ა (იმერ.) მუნევი, სხმო. ნ. ბუნ-
ეი (გ. ბერ.).

ბუნეუნ-ი (ქართლ., მოხ.) ზღუქუნე; ნე-
ლი, გულამოსკენილი ტირილი (შ. ძიძ.,
ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. ყაზბ., IV. შ. ძიძ.).

ბუნეუნა-ი (გურ.) ბუნეილა, ბუნებესა და
კოდოზე იტყვიან უფრო (ა. ლ.).

ბუნეტუნ-ი (მთიულ.) ძროხის ხმინობა
მოგების დროს (ლ. კაიშ.).

ბუნალ-ი (აქარ.) ბზარი; ქუქრუტანა (შ.
ნიყარ.).

ბუნარტუ-ი (გურ.) დაბალი ტანის, ქონ-
დრის კაცი (ე. ნინ., II, თ. კიკე., 274).

ბუნელი-ი (ლენჩხ., იმერ.) კვერცი მწერი-
სა. „ბუნელუმს ხორცზე ბუნელი
მიუყრიაყე“ (მ. ალავ, 2); მსხმილი (სა-
ბა), მსხმილი (ს. მენთეშ.). ნ. ბუნელი.

ბუნე-ი (იმერ., აქარ.) ბუნელი, ტილი
(გ. ბერ.; შ. ნიყარ.).

ბუნე (ფშ.) ფრთა. „განჯას რო განჯის ცი-
ხე დგა, შიგ სამინ ბუნეი ყრიანო“
(ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბუნა (გურ., იმერ., ქიზიყ.) 1. კომში; ვე-
ლური კომში (ა. ლ., ს. მენთეშ.); 2.
საქონლის ნალურსმნევი ჩლიქის აყრო-
ლება დაჩირქების გამო (ს. მენთეშ.).

ბუნან-ი (ფერეიდნ.) უწყლო ადგილი,
უღებო (დიალექტ., 628).

ბუნბრო (ქიზიყ.) შეურაცხყოფა, ბუნბრუ.
„ბუნბრო მამაყენა“ (ს. მენთეშ.).
შღრ.: ლ. ჩუბ, ქავლ. სპ., აზერბ.
სინაყუ.

ბუნბრო (ფშ.) სასაცილოდ, გასაკიცხა-
ვად, შესარცხვენად. ნ. ბუნბრო (ი. ქე-
შკა.).

ბუნბური-ი (ქართლ.) ბუნბური, ჩამიჩუმი
(შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბუნბრუ-ი (კახ.) გარეული წვრილი კომ-
ში (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ბუნბუნელი-ი (აქარ.) მამიდაშვილი (ი.
მეგრ.). თურქ. *bibi*, მამიდა.

ბუნბილა (ქიზიყ., ინგილ.) 1. ყვავილია:
ბუნბილასავით მამწყე და იტყვი-
ან, ავადმყოფობა ერთბაშად რომ მოს-
წყვეტს ხოლმე კაცს. აქედან გვარი
ბუნბილასვილი (ს. მენთეშ.); 2.
ბუნბილა-ა (ინგილ.) ლამაზი ბავშვის
ენაზე (მ. ჯან.).

ბუნბილა (მოხ., მთიულ.) ყურის ქვედა
ბრტყელი ჩამონაზარდი (ა. ყაზბ., IV,
შ. ძიძ.); ქათმის ჩიყვი (ლ. კაიშ.).

ბუნბილო-ბი (ზ. აქარ.) კაბის ბოლო, ნა-
კეცი, წვრილნაკეცი (შ. ნიყარ.).

ბიზინი-ი (ხევსურ.) ფრენა (არწივისა), ქე-
 ნება (ცხენისა), მღელვარება (ყანისა),
 მეტაფორულად: ხალხის წასვლა გამა-
 ლებით (ა. შან.).

ბიზიკი (ხევსურ.) ობი პურისა (ა. ქინ-
 ქარ., 215).

ბიზო, **ბიზნიკა** (ოკრიბ.) უღოვლათო,
 ხელგამოუვალი ადამიანი, ვის შრომა-
 საც ბარაქა არა აქვს; ბოთე, უგუნური
 (მ. ალაფ.).

ბიგი-ი (ლენხ.). ნ. ბიგაჲ.

ბიგა (ფშ.) წვრილი თაგვი მინდვრისა და
 ტყისა, წვრილი ცხვირი აქვს (თ. რა-
 ზიკ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ქე-
 შიკ.).

ბიგაჲ, **ბიგა-ი** (ფშ., ზ., ქვ. იმერ., გურ.,
 ლენხ.). 1. ხის ნაჭერი, რამესთვია გა-
 სამაგვრებლად შეყენებული (ი. ჟყონ.;
 პ. ჯაჭან., XI, 244); 2. ორ- ან სამთი-
 თი, ფიწალი (ა. ლ.; მ. ჩიქ.; დია-
 ლექტ., 662); 3. ბიგა (ქან., მეგრ.)
 ჯოხი (Н. Марр, Грам. чанского
 языка, 1910, ლექსიკ.; И. Кипши-
 дзе, Грам. мингрельского языка,
 1914, ლექსიკ.).

ბიგალი-ი (აჭარ.). ნ. ბიგაჲ.

ბიღარა (მთიულ.) საძოვარი ან სათიბი
 (ლ. კაიშ.).

ბიდილი-ი, **ბიდილა** (რაქ.) ხის დიდი კოდი
 (ვ. ბერ.), კასრი, დიდი კოდი საფუარის
 ჩასაყენებლად, ნალბის, ხაჭონ ან ყვე-
 ლის შესანახად (დიალექტ., 681).

ბიღინა-ი (გურ.) მოსულელი (ვ. შარაშ.).

ბიღნა (მესხ.) ფითრი (ა. მაყ.).

ბიზი-ი (ქიზიყ., აჭარ.) სადგისი, სარაჯია
 (ნ. იარალი (ს. მენთეშ.; ი. მეგრ.).
 თურქ. biz).

ბიზა-ა (ინგილ.) ბიძა, მამის ძმა (პ. ჯან.).
 „იპ შენი ბიზა-ა რაბე არ კეთტევისა
 რაზიან?“ (დიალექტ., 230, 613).

ბიზბიზა (კახ.) ცხრაფერა (ა. მაყ.).

ბიზინ (იმერ.) გაბიზინება, გაზინება,
 ჰალზე ვაძლომა, გავსება, ვაბერვა (ვ.
 ბერ.).

ბიზინო-ა (თუშ.) ზანტი, მკონარე ადა-
 მიანი (პ. ხუბ.).

ბიზინი-ი! (ხევსურ.) თიეთიკი, თხის ნაზი
 მატყლი (ა. ქინქარ., 252).

ბიზინი-ი! (ქიზიყ.) კურდღლის ფრჩხილა.
 ნ. ჟართხა (ა. მაყ.).

ბიზიშულ (ინგილ.) ბიძაშვილი (დია-
 ლექტ., 613).

ბიზოვანი-ი (ქართლ.) წმინდა თივა (ნ.
 კეცხ., 23).

ბიზლა (ზ. იმერ.) ოსერო, მკენარეა
 (ა. მაყ.).

ბიზღება (ფშ.) გამხელა, გმობა, გამოაშ-
 კარება (ვაჟა, II, ა. შან.).

ბიზღინი-ი (ზ. იმერ.) გაჯაგრება, გულის
 მოსვლა (პ. წერეთ.).

ბითე, **ბითე** (ინგილ.) მთელი, მთლიანი
 (დიალექტ., 613). თურქ. bitevi.

ბითაო! (შოხ.) კარგი, ლამაზი (ო. ქაჯ.).

ბითაო (იმერ.) საქონლის ხორცის საუ-
 კეთესო ნაწილი (ი. ქაჯთ.).

ბითაო (ფშ.) კაცი, რომელსაც გვერდის
 ძელები და წინმკერდი სულ ერთი
 ძეღისა აქვს (თ. რაზიკ., „ივერია“,
 № 128, 1900; ი. ჟყონ.).

ბითები-ი (აჭარ.) მთლად, ყველაფერი.
 ნ. ბითაფ. „ყურაღმა ბითები დას-
 წვა“ (პ. ჯაჭან.). თურქ. bitevi.

ბითევი (აჭარ.). ნ. ბითები.

ბითლა (ხევსურ.) მამალი ჭინვი ხუთ
 წლამდე (ა. ქინქარ., 238).

ბიჯა-ა (თუშ.) ობი (პ. ხუბ.).

ბიჯ-ი (ლენხ.) სკა, ბუკი, ფუტკრის ბი-
 ნა (მ. ჩიქ.; მ. ალაფ., ზეპირსიტყვი, 142).

ბიჯე-ი (იმერ.) დამპალი ჭირკი. ნ. ბუქუნ-
 ტალა (ვ. ბერ.).

ბიჯევი-ი (იმერ.) ხმელი ნამტვრევები, ნა-
 ძირები შეშისა; ხმელი და ცივი ნამ-
 ტვრევები მკადისა (ი. ქაჯთ.).

ბიკონი-ი (ქიზიყ.) კვარი (ს. მენთეშ.).

ბილი-ი (გურ.) რბილი, ხორცი, „ძვალი
 ცაყე მაქ და ბილი ცაყე“ (ე. ნინ., II,
 თ. კოკე., 274).

ბილა-ა (აჭარ.) საბავშვო თამაშობა, რიკ-
 ტაფულა, ჩილიკაობა (შ. ნიყარ.).

ბილაზუკი-ი (იმერხ.) სამაჭური (დიალექტ.,
 653). თურქ. bilezik.

ბილანი-ი (ფშ.) მიამიტი, გამოუცდელი, გულბურყვილო (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ქავლ.).

ბილანსი-ი (ქართლ.) ვაშლის ჭიშია ერთგვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბილბანდი-ი (ზ. იმერ.) ბინდ-ბუნდი (ქ. ძოწ.).

ბილენცრა (ზ. აქარ.) ბალახეული მცენარეა გვიმრისნაირი (შ. ნიჟარ.).

ბილიგი-ი (ხევსურ.) ბილიცი (ა. შან.).

ბილიკაობა (კახ.) ასკინკლაობის (ნ.) ერთი სახეობაა (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ბილილა (ქართლ., მოხ., ქიზიყ.) მცენარეა პატარა ნაზყავილიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); მინდვრის ყვავილია ერთგვარი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.); მინდვრის ყვავილები საერთოდ (თ. ქაჯ.); მინდვრის ნაზი ყვავილია. ზავშეს ყვავილებზე ეტყვიან: „აა, ბაო, ბილილია“; ვადატან. ბილილიასავით მააწყდა ამ ყვავილსავით დაქქდა, მოყვდა (ს. მენთეშ.).

ბილჩი-ი (ფშ.) სამხრე, ტვირთის ზურგზე მოსაკიდებელი საბელი (დილაქტ., 589).

ბიმბილი-ი (იმერ.) თხმელისა და თხილის ყვავილი (ვ. ბერ.).

ბიმბილი-ი² (ლეჩხ.). 1. ყურძნის მარცვლი მტენვის კინწზე ან კიმბალზე; 2. ყურძის ბიბილო (მ. ჩიქ.; მ. ალავ., 1; დილაქტ., 675).

ბიმბილა (გურ.) ბლის ჭიშია ერთგვარი, ბიმბილა ბალი (ა. ლლ.).

ბიმბურა (რაჭ.) შეშმორებული პური, ნაბოლარი ფქვილისაგან გამომცხვარი (ვ. ბერ.).

ბინა, **ბინა**-ა (თუშ., ფშ., თიან., ხევსურ., კახ., მთიულ.) მწყემსების სადგომი ქოხი იალადებზე, დროებით საცხოვრებელი სახლი, საქონლის სადგომი (თ. უთურგ.; დილაქტ., 550, 577, 597, 604); ფარეხი (ლ. კაიშ.).

ბინა² (მთიულ.) ბარგი ყოველგვარი (ლ. კაიშ.).

ბინდი-ი (ქიზიყ.) თვალების ავადმყოფობა: ადამიანი შელამებისას ვეღარა-

ფერს ხედავს (ს. მენთეშ., დამატ.).

შდრ.: ქეგლ, 2.

ბინდ-ბანდი-ი (ფშ.) შელამება, ბინდ-ბუნდი (ი. ქეშვი.).

ბინდგელა (იმერ.) დინდგელი (ვ. ბერ.).

ბინდიობა (თუშ.) მკრთალი სიბნელე. „ხუთშაბათს თენებისასა პირია ბინდობისათ“ (ი. ბუჭურ., 72).

ბინდურა (მთიულ.) თვალის დაავადება, რომლის დროსაც კაცი შორსა და ღამე ვერ ხედავს (ლ. კაიშ.).

ბინიცი-ი (იმერ., ლეჩხ.). 1. რტყმევე; მუჭულუგუნი (ვ. ბერ.); 2. ქარის ძლიერი ქროლა, ცემა (მ. ჩიქ.).

ბინული-ი (ლეჩხ.) წყარო მიწიდან ამონატუხი (მ. ჩიქ.). **შდრ.**: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბინწყვლი-ი (იმერ.) ბეწო, ნამცეცი, ციქქნა. „ისე ამოხვეტა ონჯარო, ერთი ბინწყვალი აღარაფელი დატოვა“ (ი. ქავთ.).

ბიო-ბიო! (ქართლ.) ინდურების დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბიუოვა-ა (ინგილ.) ეშმაკობა (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ბირბილი-ი (გურ.) ცეცხლის ალის ამოვარდნა; აბირბილიდა ააღდა, ცეცხლი აენთო, ალაპლაპდა (ს. ქლ.).

ბირბილო (გურ.) ქათმის ბიბილო (ა. ლლ.).

ბირდგინაილი-ი (ფშ.) ძლიერ ხმაური, გრუხუნი, გრიალი (ი. ქეშვი.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბირდუმ (ქიზიყ.) მთლად, სულ, სრულიად (ს. მენთეშ.).

ბირკა (კახ.) ზოგიერთი ბალახის ეკლიანი ნაყოფი, რომელიც ეკერის ტანისამოსს, ცხოველს (დილაქტ., 604; ქავლ.).

ბირკალუა (ქე. იმერ., ლეჩხ.) ცეცხეკალა (ა. მაყ.).

ბირკალუე (იმერ.) მცენარეა ერთგვარი. ნ. ბირკალუა (ვ. ბერ.).

ბირკანარი-ი (ქართლ.) ცეცხეკალა (ა. მაყ.).

ბირკაწვრილა (კახ.) ბირკალუა (ნ.), მცენარეა (ა. მაყ.).

- ბირკვილი-ი**, **ბირკილი-ი** (იმერ., გურ.) რიკული, მოაჯირი, ბალკონი (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
- ბირკინტი-ი** (ხევსურ.) მორი (ა. ჭინჭარ., 278).
- ბირნელა** (ხევსურ.) ჩვეულებრივ ურძნის ხისაგან გაკეთებული სადღეები რძისა (ა. მავალ.; ა. ჭინჭარ., 269).
- ბირობა** (მთიულ.) ჩხუბი, ცილობა. „ბირობენ ქათმები საქმელზე“ (ლ. კაიშ.).
- ბირტული-ი** (აქარ.) ხიდან ჩამოცეენილი თოვლს ფიფქი (შ. ნიყარ.).
- ბირძინი-ი**, **ვაბირძინება** (იმერ.) ძალზე გავლესება, გულზე შეკედომა (ვ. ბერ.).
- ბირწკნილი-ი** (ხევსურ.) ფრჩხილი (ი. ჭყონ.).
- ბირხლა** (ფშ.) ეპითეტი ვაყაცისა (ვაყა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ბირჯა** (ქსნის ხეობ.) ბალახია ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).
- ბისტა-ი** (კახ.) თვალზე რომ თეთრი გადაეფარება, იმას ეძახიან (ლ. ლეონ.).
- ბიტირ-ი** (ფშ.) უხეში მატყლისა და ბალნის ქვეშ ამოსული ნაზი ბეწვი — ღინღლი (ვაყა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ბიტლი-ი** (ფშ.) წერილი, ხილზე იტყვიან (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.).
- ბიტლარაყოზა-ა** (თუშ.) რაიმე ნივთის ხელში თამაში (პ. ხუბ.).
- ბიქს-ი** (აქარ.) კარზე ან ქიშკარზე მისაბრჭენი კეტი — ურდული (შ. ნიყარ.).
- ბიღ** (ინგილ.) კატის უღვაში (მ. ჯან.); **ბიღებიანი-ი** (ფშ.) დიდუღვაშებიანი, ბიღების მქონე (ვაყა-ფშ. მც. ლექსიკ.). აზერბ. БИГ თურქ. büyük.
- ბიში** (ზ. აქარ., ჭავჭავ.) ნამცხვარი ღვეხელსავით; ერბოსა და ზეთში გამომცხვარი თხელი მრგვალი ნამცხვარი (შ. ნიყარ., დიალექტ., 646). თურქ. bişi.
- ბიშინ-ი** (ხევსურ.). 1. ლევა, მოლურჯო მიწა მავარი; 2. ლეზვის დროს გა-
- მოსაყენებელი ერთგვარი სიმკავე (ა. ჭინჭარ., 276).
- ბიშმა** (ქართლ., ქიზიყ.) ცხვრის ჩლიქების ავადმყოფობა, კოკლობა, ჩლიქების დაწყლულება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.).
- ბიშტი-ი** (ლენჩ.) ლენჩი, შტერი (მ. ალაფ., 1).
- ბიჩინჩაღე** (გურ.) პატარა, ერთი ბეწო (დიალექტ., 662).
- ბიცი-ი** (გურ.) კეცზე გაციებულ-გამაგრებული მჭადი. აქედან გაბიციებული ვაციებელი (გ. შარაშ.).
- ბიციუნჯელა** (იმერ.) პატარა, ჩია ტანის უჯიშო საქონელი (ი. ქავთ.).
- ბიძგ-ი** (ქსნის ხეობ.) ობი; დამიძგდა დაობდა; ცომს მეტი გავლევებისაგან ზედამირი დაუსკდა (ვ. სომხიშვი.).
- ბიძიეთ-ი** (რაჭ.) ბიძიშვილი (შ. ძიძ., 202).
- ბიწია** (მოხ.) ბილწია (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).
- ბიწკალი** (იმერ.). ნ. ბირკალუე.
- ბიწკინტა** (თუშ., ხევსურ.) ღრიახუველა. ნ. ბიწკინტარაი (ა. მაყ.).
- ბიწკინტარა-ი** (თუშ.) ღრიახუველა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ბიწკოტი-ი** (ქართლ.) გაწრიოკებული, მაგ., სიმინდი (მ. მესხ.).
- ბიჭი-ი** (ხევსურ.) ნაბიჭვარი, ბუში (ა. შან.).
- ბიჭა-ა** (მოხ.) პატარა ბიჭი მოფერებით (თ. ჭაქ.).
- ბიჭაბატკანი-ი** (ქიზიყ.) დაბიჭებული, მოლონიერებული, საკმაოდ მორბილი ბატკანი, სიარული რომ შეუძლია მთამდე (ს. მენთეშ.).
- ბიჭა-ბიჭა** (ზ. იმერ., გურ.). 1. ვაზის მუხლის ძირში ამოსული ზედმეტი ფოთლები (ბ. წერეთ.); 2. ვაზის მთავარ ლერწზე ამოსული ზედმეტი ყლორტები, მორჩები (ი. ქავთ.); 3. სიმინდის უვარგისი ღეროები დედა ღეროს გვერდს ამოსული, თანარსი (ვ. ბერ.; ზ. ჭუმბურ., 281).

ბიჭობა (კახ.) ბევშეთა თამაშობაა ერთგვარი, გადახტომობა (ა. გვენც, თ. ბერიაშვი.).

ბიჭას ჩავარდნა (ქიზიყ.) აბრეშუმის ქიის თესლში თითო-ოროლა რომ დაიწყებს გამოჩეკას და ქია გამოკა, იტყვიან: ბიჭა ჩავარდაო. აპრილში ბიჭა ჩავარდება (ს. მენთეშ.).

ბიჭაჭუა (ქიზიყ.) გოგო, ბიჭსავეთ რომ იქცევა (ს. მენთეშ.).

ბიჭიშვილი-ი (აპარ.) ვაჟიშვილი (ი. მეგრ.). **ბიჭიჭვლიტე** (ქართლ.) შავი, პატარა ჩიტია ერთგვარი (მ. გაჩეჩ.).

ბიჭონ-ი (ხევსურ., თუშ.). 1. ბატი-ბუტი (ა. კინკარ., 214); 2. დახალული ქერი (ან სიშინდი ქერთან ერთად), რომელსაც შემდეგ ფქვავენ. დაფქვის შემდეგ ქუმელს ეღებულობთ (თ. უთურგ.); დახალული ქერი (ს. მაკალ.).

ბიხვი (ლეჩხ.) ხის დამპალი ძირი, მიწიდან ამოთხრილი გადანაჭრები (მ. ჩიქ.).

ბიხუნხულია-ი (გურ.) მსხვილი, ჩამრგვალებული, მეტრამეტად მსუქანი (ა. ღლ.).

ბიჯა-ი (იმერ.) საკაცე (ვ. ბერ.).

ბიჯი-ი (გურ.). 1. საყრდენი, ბრჯენი; 2. ბარჯი (გ. შარაშ.); 2. სამავრი მასალა ხისა. „მიყუღებულნი ქონდა ბიჯი-ბი“ (ა. ღლ., 1).

ბიჯიენა-ი (გურ.). 2. ბარჯი, ბიჯი.

ბიჯიენა-ი (გურ.) კნინობითი ფორმა ბიჯისა (ნ.), პატარა ბრჯენი. 2. ბიჯი (გ. შარაშ.).

ბლაგუნ-ი (გურ.) უხეიროდ სიარული. „უგლაგარძათ და ბლაგუნოფს“ (ა. ღლ., 1).

ბლადუნ-ი (გურ., იმერ., მესხ.). 1. უძალიად სიარული. „მოეხუცთი: ახლა... ესოში ბლადუნო შემიძლია, მეტი აფერი“ (მ. ჯაჭან.); 2. უგზო-უკვლად სიარული (ი. ქავთ.); 3. გზაარეული, ზანტი სიარული, ხეტიალი. „რას მობ-

ლადუნამ, ზეირიანათ წამო“; 4. უხეიროდ სიარული, რომეა (ი. მაისურ.).

ბლანდი-ი (კახ.) აბრეშუმის ქიის მიერ პარკის გაცეთებამდე გაბმული ძაფი, ქსელი (ა. მარტ., გ. იმ.).

ბლანდვა (გურ.) გადატ. მიღებ-მოღება, ცუდად კერვასავეთ ლაპარაკი (ა. ღლ.).

ბლანჩვი-ი (ზ. იმერ.) ლენჩი, გამოშტერებული (ბ. წერეთ.).

ბლარდნა (ქიზიყ.) ტანისამოსის უხეიროდ მიკვრა ტანზე; ტანისამოსი ზედ ებლანდნებაო (ს. მენთეშ.).

ბლარტი-ი (იმერ.) უძრავი, ზანტი (ვ. ბერ.).

ბლარწი-ი (ქართლ.) უფორმო ქსოვილი. უმთავრესად შალის ქსოვილზე იტყვიან (გ. შატბერ., 30).

ბლასტი-ი (გურ.) ტანდაბალი, ჩასკენილი (მ. ჯაჭან.).

ბლატუნ-ი (ქართლ., მოხ.). 1. უთავბოლო ლაპარაკი; 2. ტანმოშვებით სიარული; 3. თვალების უშნოდ ხამხამი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); თვალების უხეიროდ ცეცება (დილაქტ., 560).

ბლაუცი-ი (გურ.) ყიალი, უსაქმოდ ხეტიალი. 2. აბლაუცაი, ბიტიარი (ა. ღლ.).

ბლაყვი-ი (გურ., აპარ.) ჩოფანო, შეუძლო, გაუგებარი კაცი. ლენჩი (გ. შარაშ., ი. მეგრ.; შ. ნიყარ.).

ბლაყნა (გურ., ლეჩხ.) უშნოდ, მაგრამ ხარბად ქამა. „რაფერ მუაშივე ასე აი ბლანაი, ციე მუდს რომ იბლაყნენ ბა“ (გ. შარაშ.); ქამა, ღეჭვა. „თვითონ კი მაღიანათ იბლაყნებოდა ლამაზათ გამოცხვარ კვრს“ (ა. ღლ., 1); უშნოდ ქამა, ღეჭვა (მ. ჩიქ.).

ბლაყუნ-ი (ზ. იმერ.). 1. უშნოდ და უთავბოლოდ სიარული (ბ. წერეთ.); 2. ღონივრად, მაგრამ უხეიროდ ცემა (ი. ქავთ.).

ბლაყუნა-ი (გურ.) ბლაყუნა, უხეიროდ უუნარო. 2. ბლაყვი (გ. შარაშ.).

ბლაჩუა (იმერ., გურ.) უმარჯული კაცი, რომელსაც არაფერი ეხერხება და მა-

ლევ ვერაფერს შეისმენს და შეიგნებს.
ნ. ბლაცვი, ბლახუთაი (ი. ჭყონ.).
ბლახუნ-ი (აქარ.). ნ. ბლაცუნი.
ბლაცუნ-ი (გურ.) ტანმოშლით, უშნოდ,
უპაროდ სიარული. ნ. ბადუნი (გ.
შარაშ.).
ბლახუნ-ი (მესხ.) უშნოდ. უხეიროდ სი-
არული. ნ. ბადუნი, ბლაცუნი (ი. მაი-
სურ.).
ბლევვა-ა (თუშ.) მაგრად ცემა, მიბერ-
ტყვა (თ. უთურგ.).
ბლენჩვი (ზ. იმერ.). ნ. ბლანჩვი.
ბლეტა (ფშ., ქართლ.) თვალთვალი; უპა-
როდ ცეკრა; ჭყეტა (ი. ქეშიყ.); თვალის
დახუჭვა; კუტტვა (ა. ლღ.).
ბლანჩა (ქიზიყ.): ნუ ჰბლიანობო
ეტყვიან სიცხიან აღმძინს, როცა ოფ-
ლიანია, შფოთავს, საბანს იბღის და
ხელებს მალა იყრის (ს. მენთეშ.).
ბლაც-ი (იმერ.) ქაჩალი (ვ. ბერ.).
ბლიც-ი (იმერ.) ცივი და ხმელი რამ:
ბლიცი პურები (ი. ქავთ.).
ბლიცინ-ი (ლეჩხ.) ენაბლუს ლაპარაკი. ნ.
ბლუყუნი, ბლუყუნი (მ. ალავე, 2).
ბლიჯ-ი (იმერ.) ჭლიქეი, მუშტი, მუჭლუ-
გუნი (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიყ., 52).
ბლიუ-ი (ლეჩხ.) ჩიყვი (მ. ჩიქ.).
ბლიყინ-ი (გურ., ლეჩხ.) ბლუყუნი, ბლუ-
ყუნი (ნ.), უწესრიგოდ ლაპარაკი (ა.
ლღ.); ერთნაირი ცუდი გამოთქმით
ლაპარაკი; იტყვიან დაუფიქრებელ, სუ-
ლელურ ლაპარაკზედაც (ი. ჭყონ.); ყელ-
ში ლაპარაკი გაურკვეველად (მ. ჩიქ.).
ბლიჯინ-ი (ქართლ.) გაურკვეველი ლაპა-
რაკი მთვრალისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
ხუბ.; ქეგლ.).
ბლიქინ-ი (აქარ.) ვაჭაერებით, ხმამალა
და უსიამოვნო ხმოთ ლაპარაკი, დლო-
ფანი (შ. ნიქარ.).
ბლიყინ-ი (ქიზიყ., გურ.) ბოყინი (ს. მენ-
თეშ.; ა. ლღ.).
ბლუყუყუნი (მობ.) უშნო ხმით სიმღერა-
ლიდინი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).
ბლუყ-ი (იმერ.) დადამბლავებუღივით.
ხელგამოუვალი, დონდლო (ი. ქავთ.).

ბლუყუნი (იმერ., გურ.) უშნო, უხეირო
ლაპარაკი. ნ. ბლუყუნი (ვ. ბერ.); ლა-
პარაკი ენაპორძიყით. ნ. ბლოყინი (გ.
შარაშ.).
ბლუყუტა-ე-ა (იმერ., გურ.) თავმსხვი-
ლი ჯოხი (ვ. ბერ.); ხის ან ადამიანის
ტანზე ამობურთული ადგილი (ა. ჯღ.);
ბოლოწაუმახავი სარი; და ბლუყუ-
ტე ბუღ-ი დამრგვალებული (ა.
ლღ.).
ბლუყუნი (იმერ.). ნ. ბლუყუნი.
ბლურჩვა (ქიზიყ.) წყლის (და სავითოდ
სიოხის) ერთბაშად სმა (ს. მენთეშ.).
ბლუყა-ა (აქარ.) ურქო ან რქამოტეხილი
ცხოველი (შ. ნიქარ.).
ბლუყუნი (იმერ.). ნ. ბლუყუნი.
ბლუჩუნა (ზ. იმერ.) უხეირო, უშნო, ჩო-
ფანო (მ. წერეთ.).
ბლუწუნი (ზ. იმერ.) ბლუყუნი (ნ).
ბლუყუნი (ნ.), უშნო, უხეირო ლაპა-
რაკი (მ. წერეთ.).
ბლუწუნა (იმერ.) გადატ. დოყლაპია, პირ-
ლია (ი. ქავთ.).
ბნე (მესხ.) შუქის ნახახი; თვალის ჩინი.
„თვალში ბნე გამოეცალა“ (ი. მაი-
სურ.).
ბნედელა (აქარ.) ბნედა, ავადმყოფობა
(პ. ჯაჯან.).
ბობაობა (ქართლ.) თამაშობა ხისგან გა-
მოჭრილი კოჭით (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
ხუბ.).
ბობ-ი (ქიზიყ., ქართლ.). 1. თუთის სის
(ფურცლის) ოდნე გაშლილი კვირტი,
რომლითაც აბრეშუმის ქიას პირველ
დღეებში კვებავენ; 2. ნეკრესის ქარი
(ს. მენთეშ.); 3. საქონლის ფეხის ავად-
მყოფობა — დახუთვა (ს. მენთეშ.,
ქართლ.).
ბობიანი (ქიზიყ.) ნეკრესის ქარიანი, ფე-
ხებში (თითებში) სტიყვა კაცს და
ძლივს დადის (ს. მენთეშ.).
ბობო (მთიულ.) ობი (ლ. კაიშ.).
ბობოლი (გურ.). 1. აბრეშუმის ქია;
2. მატლი საზოგადოდ (გ. შარაშ.).
შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბობოლო-ი (აჭარ.) კაკლის (ნიგვზის) მთლიანი გული, ორი ღებანი ერთად. ნ. თექმელი (დიალექტ., 656).

ბობოლა (ქიზიყ. ფშ.) დიდპარხვაში დიდი ხახვის თავს შვიდ ბუმბულს შეურ-კობდნენ და ჭერში ჩამოჰყიდებდნენ. ყოველი კვირის გასვლის შემდეგ თითო ბუმბულს გამოაძრობდნენ. ამით ითვლიდნენ, რამდენი კვირაღა რჩებოდა აღდგომამდე. ამით აწინებდნენ ბავშვებსაც (ს. მენთეშ., დამ.); ნაცირით ზაყე პარკი, რომელსაც იმდენ ბუმბულს (ფრთას) ურკობდნენ, რამდენი კვირაც გრძელდებოდა მარხვა და ოთახის ან აიენის ჭერზე ჰყიდებდნენ. შემდეგ ყოველი კვირის გასვლისას თითო ბუმბულს აცილიდნენ (ი. ქეშიკ.).

ბობოლია (ლენჩ.) თეთრი. „რომელი ბობოლია მყავხარ, რო შენ გაშავებას ვერიდო ამ სიცხეში“ (მ. ალაფ., 1).

ბობოლიცა (გურ.) ობობა. ნ. ბორბალი (გოგოლიის უბანი, ქს. სიხარულიძე).

ბობორიკა/ე,-ა (იმერ., გურ.) ობობა. ნ. ბორბალი (გ. ბერ.; ს. ყლ.).

ბობორიკი-ი (თუშ.) მარხილის ქალი (პ. ხუბ.).

ბობორჩხიკა-ი (გურ.) 1. ერთგვარი მწერი; 2. ჭუსტი, უღონო ადამიანი (გ. შარაშ.); 3. კოკლი, ფეხმოტეხილი; ბობორჩხიკობა-ს ბობლავს, ფოფხავს (ა. ლლ.).

ბობოყვაური-ი (გურ.) ღომის ჯიშია, მეჩხეკუბერიანი, მსხვილთავთავიანი (გ. შარაშ.).

ბობოწვერა (აჭარ.) მც., ბურბუმულა, ბაბუწვერა (შ. ნიყარ.).

ბობრი-ი (იმერ.) ქერა (გ. ბერ.).

ბობლა (ვაზ.) ვაზის უნაყოფო ტოტი ძირიდან სამაშულ რქამდე, ბჯლა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ბობლანაყ-ი (თუშ.) დონდლო, უუნარო ადამიანი (პ. ხუბ.).

ბოგა (გურ., იმერ.) 1. ხიდი, ბოგირი. „საძაგელი საქმე მიქნეს ამ უნაგერაის ბოგაზე“; 2. ბოსელი, ხის იატაკიანი სადგომი პირუტყვისა. ნ. ბავა! (ა

ლლ., 1; დიალექტ., 669); 3. ბოგა (ზ. აჭარ.) სახელდახელოდ, უბრალოდ გაყვებულ თარო (შ. ნიყარ.).

ბოგაზენი-ი (ზ. აჭარ.) ჩალის ზეინი, რომელიც ამართულია ბომებზე დაწყობილ ფაცრებზე, შედგმული ზეინი (შ. ნიყარ.).

ბოგვალაბა (იმერ.) ბერსელა (ნ.), ბალახი (ა. მაყ.).

ბოგვი-ი (იმერ.) ჩაქვის ბალახი (ა. მაყ.).

ბოგინება (გურ.) ყოფნა, ჭაჭინი, ჭაჭინება. „ვამეტალე, თვარა შენ აქ არ გაბოგინებ“ (ი. ჭყონ.).

ბოგირა (ქართლ.) ვაუთლევი, ახირებული (თ. რაზიკ., „ივერია“, 14: 128, 1900; ი. ჭყონ.).

ბოვრად (ფშ.) მრავლად. „თავი სად მოურჩებოდა ბოვრად გამოსულ კატებსა“ (ი. ქეშიკ.).

ბოდოდდე (ლენჩ.) 1. ობობა, მწერი ობობასავით მავალი; 2. პირფართო ყმაწვილი (მ. ჩიქ.).

ბოდოშა (ქიზიყ.) უსუფთაო, ჭუჭყიანი, თავისი თავისა და ოჯახის სისუფთავე რომ არ უყვარს (ს. მენთეშ.).

ბოვრაყ-ი (თუშ.) დროშა (ს. მაყალ.). თურქ. bayrak.

ბზვრუ (ინგილ.) ბევრი (დიალექტ., 613).

ბოვში-ი, **ბოვშვი**-ი (ლენჩ., რაჭ., გურ.) ბავშვი. ნ. ბოჭში (დიალექტ., 675, 682; ა. ლლ.).

ბოზა (ინგილ.) ტეხილისაგან მოდულეებული ღვინო (მ. ჯან.); ფეტვის ბურაბი (საბა). შღრ.: თურქ. boza.

ბოზალუყ-ი (ქსნის ხეობ.) ნაბადი, რომელიც არაყის გამოხდის შემდეგ რჩება. ფაფასავით სქელი სითხეა. შღრ.: ბოზა (გ. სომხიშვი.). თურქ. bozalik(?).

ბოზანდარა (გურ.) უზანდარა (ნ.), კედელში დატანებული თახჩა, კარადა (ს. ყლ.).

ბოთარი-ი (იმერ.) მოუხეშავი. „რას ბოთარობ მაქანეა?“ (გ. ბერ.).

ბოთბად-ი (იმერ.) ქართული უნაგირის სამკაული (ი. ჭყონ.; ლ. ლეონ.).

ბოთვერა (ქართლ.). ნ. ბათარა.

ბოთილი- (ლენხ.) ბორიალი, უსაქმოდ სიარული ადგილობრივი. „რას ბოთილობ, კაცო, მაქანე?“ (მ. ალავ., 1).

ბოიდალი- ბოიდახ-ი (ქიზიყ., ლენხ., იმერ.). 1. თავმოყმონესავით და მკვეხარასავით. „ჩვენი გიორგი ძალიან ბოიდალი ბიჭია“ (ს. მენთეშ.); 2. ზანტი, მოუქნელი ადამიანი. „ცოტა ბოიდახი რო არ იყოს, კაი ტანადია“ (მ. ალავ., 1); მოიმახი, უშნო, უღამაზო (ი. ქავთ.). თურქ. boydak.

ბოიყ-ი (თუშ., რაქ.) მოზვერი (პ. ხუბ.); პატარა ჩიხვი. „ნუ მოკვლავ ჩიხვის ბოიყსა, თვარემ გადავადებ კდესაო“ (მ. ძიძ.); ორი წლის ქარი (საბა).

ბოიყ-ი (გურ.) მოზრდილი, წამოზრდილი. „კაი ბოიყია“ (ს. ჯღ.).

ბოიყ-ი (ლენხ.) ზარმაცი, მოუქნელი (მ. ალავ., 1).

ბოიყ-ი (იმერ.) უპატიები ხბო; გამხდარი და უჯიშო საქონელი (ი. ქავთ.); უხეირო. უვარგისი საქონელი (დ. თომამც., ოკრიბ.).

ბოილი- (გურ.) ბორიალი, უსაქმოდ, უზროდ ხეტიალი (ვ. შარაშ.).

ბოინ (ინგილ.) „ტყიდვან უღელზე ბმით მოთრეული ტივი, აკაფული ხე“ (მ. ჯან.).

ბოინ-ი (ფშ., ხევსურ.) გროვა ფრინველისა, ცხოველისა (ვეა, I, ა. შან.); ბოინო ბ-ს ნელ-ნელა ცურავს პაერში. „ქიმლის კლდეთ არწივ ბოინობს, არ წირავს თავის მთათაო“ (ა. შან., ხევსურ., 218, 15).

ბოინუს-ი (ინგილ.) ლეჩაქზე მოსაბმელი ვერცხლის სამკაული (მ. ჯან.).

ბოირაყ-ი (იმერ.). დამწვრის სუნის მქონე კვამლი ან ორთქლი. „არიჭა, ჭაჭა დეეწვა ვეგბა ქებას ძროზე, იმისანა ბოირაყი გამევიდა მილიდან“ (ი. ქავთ.).

ბოყ-ი (გურ.) ხის სვეტი, ბურჯი (ა. ლლ.).

ბოყერა (ზ. აქარ.) ვაშლილი საძოვარი ტყის შუაგულში (შ. ნიყარ.).

ბოყ-ი (ფშ., თუშ.) წვერმომრგვალებუ

ლი, ბლაგვი (ი. ქეშვი.); ნეკერჩხალი (პ. ხუბ.).

ბოყერა (აქარ.) მსხვილი, უხეში (ი. მევრ.).

ბოკო (ქსნის ხეობ.) ქანჭურის მსგავსი უქურკო ნაყოფი ხეხილისა (ვ. სომხიშვი.).

ბოკოკა (ქიზიყ.) მომრგვალო (ოღონდ არა ბურთივით); დამორილი; ბლაგვი ბოკოკა თავი დამორილ-დამრგვალებული თავი ჯოხისა ან ხხვა რისამე (ს. მენთეშ., დამ.).

ბოკოკია (მთიულ.) სუსტი; ბოკოკია თით-ი მოკლე თითი (ლ. კიშ.).

ბოკოლა (გულდამყარ., ფშ.) მოკლე და სქელტყიანი საქონელი (ლ. ლეონ.).

ბოკონ-ი (იმერ., გურ.) სახლის საძირკვლის ბურჯი, ბოძი (ვ. ბერ.); ხის დიდი მორი, რომელზეც ეყრდნობა სახლის სახურავი (ს. ჯღ.).

ბოკონ-ი (ლენხ.). 1. სამი ფიცრით გაცელებული სკამი ბავშვებისათვის; 2. გათლილი კუნძი სიმინდის საფშვენი ჩელტის ქვეშ დასადები (მ. ჩიქ.); 3. საწველედი, ხის ჭურჭელი საწველად, მთლიანი გულამოდებული ხის კასრი. ვერდოსავით მაღალი (დიალექტ., 675).

ბოკონ-ი (იმერ.) ძველებური ოდა-სახლის გამოუშენებელი ადგილი ბალავერსა და საძირკველს შორის, სივრცე სახლის საძირკვიდან მიწის პირამდე; ძირდადგნული უიატაკო ძელური სახლის საძირკვიდან მიწამდე არსებული არე, გამოშენებული ქვა-ალიზით (დიალექტ., 669).

ბოკონა (იმერ.) დაბალი სკამი ფიცრისა (ი. ქავთ.); ფიცრის პატარა, დაბალი სკამი (ქ. ძოწ.).

ბოკორა (ქართლ.) ურჭო ღონიერი, დოლა ხარი (მ. მესხ.).

ბოკოტა (კახ., ქართლ.) კოტიტა — უშნოდ მოკლე და მსხვილი („კომუნისტი“, № 88, 1967); კოტიტა თითები (მ. მესხ.).

ბოლო-ი (იმერ., გურ.) ტოტი (ვ. ბერ.) ხის ტოტი (პ. ჯაფან., X); ტოტი, შტო. ყლორტი ხისა. „ამასობაში მოსკტა აი ბოლიანი წიფელა, დინარცხა თავზე დეფეგს და სამიფეს გუშუქეკა თავი“ (ა. ლ., 1).

ბოლო-ი² (ინგილ.) უხვი, დოვლათიანი (დიალექტ., 613). შდრ.: თურქ. bol.

ბოლოთ (ჯავახ., აჭარ.) ბოლომად. ნ. ბოლო². (დიალექტ., 646; შ. ნიყარ.).

ბოლოთ-ი (გურ.) თევზის შესაძრომი დრუ მდინარესა ან ტბაში (ი. ჭყონ.); ქვაში ან ხის ძირში ერთად თავმოყრილი თევზების გროვა (ს. ყლ.).

ბოლოდომ-ი (ოკრიბ.) მოწითალო გრძელი თევზი, თავი და ტანი ერთნაირი ზომისა აქვს, მდ. წყალწითელაში მრავლდება (მ. ალავ.).

ბოლოება-ა (ინგილ.) ძლიერი ციებ-ცხელება (მ. ჯან.).

ბოლოიარ-ი (რაქ.) ოთხფეხთა ყიალი (ვ. ბერ.).

ბოლი-ბოლი-ი (იმერ.) ბატების მოხმობა, დაძახება (ვ. ბერ.).

ბოლიქ-ი (ფშ.) ჯოგი, ფარა. „მალ-მალ მომაგონდება საზე იმ ალაგებისა, სადაც ჰღის ჯოგი ირმისა და ბოლიქები შვლებისა (ი. ქეშეკ.).

ბოლყო (აჭარ.). ნ. ბორყო.

ბოლოთრია (ქართლ., მოხ., ქსნის ხეობ.) ძნის საზიდი სათრეველა ურემი (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); მთაში გავრცელებული ურემი, დაბალი თვლები აქვს უღელთან ახლოს დაყენებული და ამიტომ ურმის ბოლო მიწაზე ეთრევა (დიალექტ., 634); ურემზე მოხმული ხე, რომელიც უშლის ურემს თავქვე ჩქარ სიარულს (ო. ქაჯ.); პატარა ორბორბლიანი მთის ურემი, რომელსაც ბოლო მიწაზე ეთრევა. „მინდორში ბოლოთრია სა გაუქმეთე შინდის კოფა“ (ვ. სომხიშვი.).

ბოლოლა-ი (ქართლ.) ბოლო, უმცროსი (დიალექტ., 634).

ბოლოლურჯა (ქართლ.) ჩიტია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბოლომძოვარა (ქიზიყ.) თმის სენია, ემართებათ ქალებს (ს. მენთეშ.).

ბოლოფუტღმა (მთიულ.) წალბა-უქუღმა (ლ. კაშ.).

ბოლოქანქარა (ქიზიყ.) ჩიტია მომცრო ტანისა, ბოლოქანქალა (ს. მენთეშ.).

ბოლოშავ-ი (გურ., ზ. აჭარ.) ჩიტია ერთგვარი, შავი ბოლო აქვს; შაშვზე ოდნე პატარა ჩიტია (შ. ნიყარ.).

ბოლოწითელა (ქართლ.) ჩიტია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბოლტი-ი (მოხ.) ბელტი (დიალექტ., 560).

ბოლქვი-ი (ფშ., თუშ.) გროვა, ჯგუფი. „ბოლქვი შვლების და არჩეების ირმებს კვალდაკვალ ჰყეებოლა“ (კაყაფუშ. მც. ლექსიკ.); ამაღლებული მიწა; ბელტი მიწისა (პ. ხუბ.).

ბომბო (გურ.) დაბეველი კანაფი, ძენძი (ვ. შარაშ.).

ბომბორა/ე-ა (იმერ.). ნ. ბამბორა.

ბონგვერა (ლეჩხ.) უღარდელი. „ბონგვერა აფერს ჯაგრობს“ (მ. ალავ., 2).

ბონდვერა-ი (რაქ.) ზანტი, ფეხუმარჯვო. ნ. ბონდრიყი, ჩოლბოტი (ვ. ბერ.).

ბონდო (გურ., აჭარ.) ხმელი ბალახ-ბულახი, ჩალაბულა, ჩალის ნარჩენები, ერთად მოგროვილი დასაწეავად (ვ. შარაშ.; დიალექტ., 656).

ბონძვერა (გურ.). ნ. ბონძღვერაი.

ბონძღალი-ი (ზ. იმერ.) კლერტი მტევნისა (პ. წერეთ.), ბურძღენი (საბა); მარცელისაგან გაცილილი მტევანი (ზ. ტუმბურ., 82).

ბონძღვერა-ი, **ბონძღვერა-ი** (გურ.) ძონძეში გამხვეული, ჩაძონძილი. „რაცა ბონძღვერა, რქებანი და უშველებელი, ფრხილებიანი, გარჯდანთა ბალნებთ დაფარული, აბრიალეს თვალფს“ (ა. ლ., 1).

ბონძღვერა-ი (გურ.) ბანჯგელიანი და უსუფთაო (ძაღლი). ვადატ. აღამიანზედაც იტყვიან (ვ. შარაშ.).

ბონძღ-ი (იმერ.) ყურძნის მარცვალგაცილილი კლერტი. ნ. ბონძღალი (ი. ქავთ.).

ბონძღლი-ი (ზ. იმერ.). ნ. ბონძღალი.

ბოჟინი-ი (იმერ.) ბოგინი (ვ. ბერ.).
ბოჟირი-ი (ფშ.) წამოშლა, აყრა, ყრია-
 მული; დაწითლება, ჩოჩქოლი (ვაჟა, I,
 ა. შან.; ქეგლ.).
ბორა! (ფშ., ხევსურ., მოხ., ქართლ.) ერთ-
 გვარი ძერაა (ვაჟა, I, ა. შან.; ს. მაკალ.)
 ძერის მსგავსი ფრინველი, დიდი ძერა.
 „მადლა დადის როგორც ბორა“ (ა.
 ღლა); „ფრინველი, ძერას ჰგავს, უდი-
 დეა“ (საბა), „ძერას ჰგავს და უდიდესი
 მისია“ (ნ. ჩუბ.), დიდი ძერა (დ. ჩუბ.),
 „მოზრდილი მტაცებელი ფრინველი;
 ძერის მსგავსი“ (ქეგლ.).
ბორა² (მთიულ.) მცენარის ფოთოლი,
 რომელსაც ფორს ქვეშ უფენენ; კარგი
 ფორი გამოდის (ლ. კაიშ.).
ბორა-ა³ (მოხ.) მერინოსის ცხვარი (ო.
 ქაჯ.).
ბორავაშლი-ი (ქართლ.) ადგილობრივი
 ვაშლის ჯიშია, წითელხოლებიანი (შ.
 ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ბორაწი-ი (აჭარ.) ერბოში მოხარშული,
 შემწვარი ყველი (ი. მეგრ.).
ბორაო (აჭარ.). ნ. ბორანი.
ბორბალი-ი (აჭარ.) მავთულზე ან ორპო-
 ტიკა (ნ.) ჯოხზე ასხმული სიმინდი ფო-
 ჩებით (შ. ნიყარ.).
ბორბალა (ქართლ., ხევსურ.) მსხლის ჯი-
 შია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.), შეიტა
 (ა. მაყ.).
ბორბალა-ი (გურ.) ობობა. ნ. ბაბაქუა (კ.
 გვარამ.; ა. ღლა).
ბორბალაბალაბ-ი (რაჭ.) მარმუჭი, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).
ბორბოლი-ი (მთიულ.) ბორბალი წისქვი-
 ლისა (ლ. კაიშ.).
ბორბოლიჭყ-ი (ხევსურ.). ნ. გველთსა-
 ლოკი.
ბორბოჟ-ი (მთიულ.) ცხერის ღუმის ხი-
 წიწი (ლ. კაიშ.).
ბორბოც-ი (გურ.) ენაბგრილის ლაპარა-
 კი (გ. შარაშ.).
ბორბოცა-ა (აჭარ.) ბარბაცა, სიარულის
 დროს წონასწორობას რომ ვერ იცავს
 (შ. ნიყარ.).

ბორბოწია (ხევსურ.) ქარბორბალა (ა. კინ-
 კარ., 206).
ბორბოწიაობა (ფშ.) ერთ ადგილზე ტრი-
 ალი. „ბინების წინ ბორბოწიაობდა“
 (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
ბორბოხველა-ა (მოხ.) მთის ბროლი, აქვს
 პირამიდის ფორმა (ო. ქაჯ.). *|| მთა-ყველა*
ბორგვა (მთიულ.): ბორგავს წყევლის
 (ლ. კაიშ.).
ბორგის-ი (გურ.) ავეჯის (მაგიდის, სკამე-
 ბის) რყევა ფეხების უსწორ-მასწორო-
 ბის გამო (გ. შარაშ.).
ბორდობ-ი (გურ.) უსიამოვნო, ბოხი ხმით
 ლაპარაკი (გ. შარაშ.).
ბორდობ-ი² (რაჭ.) გულდამძიმებულად
 რო დაიზღაზნება. „ბორდობობს
 საწყალი დევი დაჭრილი“ (შ. ძიძ.,
 202).
ბორდობ-ი³ (ზ. იმერ.) მსუქანი, ფერხორ-
 ციანი (ქ. ძოწ.).
ბორიო¹, ბორია (გურ.) ნელი ქარი, სიო
 (ე. ნინ., I, თ. კიკვ., 257).
ბორიო² (ქიზიყ.) ოქრომჭედლის ხელსაწ-
 ყო: გრძელი მილია, რომლითაც ჭრა-
 ქის ცეცხლს უბერავენ და ოქროს ან
 ვერცხლს ახურებენ (ს. მენთეშ.).
ბორკო (გურ.) ხის მორის ნაჭერი, რომელ-
 ზედაც დგამენ ქურჭელს (პ. ჯაჯან.).
ბორო! (გურ.) ერთგვარი ზნე; ბორო-
 იანი კაცი, რომელიც ერთ აზრს
 ერთ საქმეს ვერ შერჩება და ხშირად
 მოულოდნელად და უმიზეზოდ იც-
 ვლის ხოლმე გუნებას (გ. შარაშ.).
ბორო² (რაჭ.) დიდი მთა, მიყრუებულ
 ადგილი მთაში (ვ. ბერ.).
ბოროლი-ი, ბორიალი-ი (მოხ.) დაყოვნება;
 დაბორთლებული დაყოვნებულა
 (ო. ქაჯ.).
ბოროტი-ი (თუშ.) დარდი, ვარამი (თ.
 უთურგ.).
ბორუ-ი (ინგილ.) ვალდებულება, მოვა-
 ლეობა (გ. იმან.). თურქ. borç.
ბორტი-ი (მთიულ.) უძრავი მიწა (ლ.
 კაიშ.).

6. ალ. ღლონტი, სიტყვის კონა.

ბორტვი-ი (ფშ., თუშ., ხევსურ.) ბელტი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.; თ. უთურგ.); „გულის პირს დაგვა დაშნაი, ბორტვი დაქმიჩე მტერიაინი“ (ი. ბუქურ., 22); უხნავეი ან ნახნავეი და მერმე გაბალახებული მიწა. ასეთ მიწას გაბორტვებულ ყანას ან ნაყანობასაც ეძახიან (ა. ჭინჭარ., 195).

ბორტო-ა (ინგილ.) გორახი, მრგვალი ბელტი მიწისა. ნ. ბორტვი (მ. ჯან.).

ბორჩხალა (ზ. იმერ.) ვაშლილი ხშირტოტებიანი ხე, ბორჯღლა, ბორჯღლი (შ. ნიყარ.).

ბორძალ-ი (გურ.) ისარი, ბოძალი (ს. ელ.).

ბორძალი (ოყრიბ.) ბოჯახი (ნ.), ბორჯოყო (ნ.), ჯოჯღი (ნ.), მსხვილი ტოტის განაყოფი. წვრილი ტოტი დედა ტოტზე (მ. ალავე.).

ბორწკალი-ი (ხევსურ., თუშ.). 1. ასტამი (ა. ჭინჭარ., 290); 2. წებწკალი, წარბების გასაქეთებელი პინცეტი (თ. უთურგ.).

ბორწნელ-ი (მთიულ.) შენობის რომელიმე გვერდზე აყვანილი ან წნელით გაქეთებული კედელი, რომ სითბო შეინახოს და წყალი არ შეუშვას შენობაში (დილაქეტ., 566).

ბორწნელ-ი (მთიულ.). 1. ლასტისაგან მოწნული პატარა ქოხი, რომელსაც სამზარეულოდ ხმარობენ; 2. ოთახის გასატიხის ხეები (ლ. კაიშ.).

ბორხალ-ი (გურ.) დიდ-დიდი ნატეხი ყინულისა (გ. შარაშ.).

ბორხენა (ფშ., ქართლ., კახ.) ბალახია, ორავანდი, მსხვილი ძირი და დიდი ბრტყელი ფოთლები აქვს; ბუერა (ვაჟა, I, ა. შანი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მყა.).

ბორხონა (ქართლ.). ნ. ბორხენა.

ბორჯ-ი (გურ.) დრო. „ბორჯსა არ ითხოვსო“ (ე. ნინ., II, თ. კიკე., 274; ი. ჭყონ.).

ბორჯა (ფშ.) ირმის ეპითეტია (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბორჯალ-ი (იმერ.) ვადა, დანიშნული დრო. ნ. ბორჯი (ი. ქავთ.); „პაემნის ეამი“ (საბა).

ბორჯგი-ი (იმერ.) გაუთლელი ხის სვეტი, ბოძი. ნ. ბარჯგი (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ., 52).

ბორჯვა-ა (აქარ.) ერთგვარი ჭიშის ღობი (შ. ნიყარ.).

ბორჯიგადგმა (ქიზიყ.) გაღივებული თესლი რომ ამოიყრის და ფესვებს გადგამს. „რაკი ჯევილმა ბორჯიგაიდგა, ფიქრი არა აქ“ (ს. მენთეშ.).

ბორჯოყო (ლენჩ.) ტოტების გასაყარი ადგილი ხის ტანზე. ნ. ბოჯახი (მ. ალავე., 1).

ბორჯღ-ი (მესხ.) რკინის დიდი ფოცხი მოხნული და გაფხვიერებული მიწის დასაქვლავად (ი. მაისტრ.).

ბოხელ-ი (ხევსურ.) პირველი სართული ქვიტყირის შენობისა, საძროხე (ა. ჭინჭარ., 279).

ბოხლო (გურ.) რელიგ. სალოცავი (ა. წულ., 114).

ბოხლობა (ფშ., რაქ.). 1. დედათწესის (თვიურის) დრო (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ქეგლ.); 2. წეს-ჩვეულება, რომელსაც ასრულებდნენ ზამთრის მიწურულს (გ. ბერ.; ქეგლ.).

ბოხტანა (ხევსურ.) ბოლოვი (ი. ჭყონ.).

ბოხტანტია (მთიულ., გუდამაყრ.) გოგრის ყვავილი (ე. ვირსალ.).

ბოხტოღანი-ი (აქარ.) მსხლის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

ბოტი-ი (ფშ., ხევსურ., თუშ.) დაუკოდავი ვაცი (ვაჟა, I, ა. შანი; ა. ჭინჭარ., 236). ერკემალი (პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.

ბოტა (ზ. აქარ.) ვაშლის ჭიშია (შ. ნიყარ.).

ბოტაობა (მთიულ.): ბოტაობს ინერბება (ცხვარი) (ლ. კაიშ.).

ბოტია-ა (აქარ.) ვაშლის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

ბოტიტანა (ფშ.) დიდი, ზორბა, ღონიერი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.).

ბოტლაკაძე-ი (თუშ.) წრუწუნა, ღლაპი (პ. ხუბ.).

ბოტროო (ქიზიყ., ქართლ.) დიდი სიცხე, თან ნიავეც არ ქრის. აქედან: დაბოტორაგება (ნ.). „ოპო-პო-პო, როგო და ბოტორაკედა, ერთი ბეწო ნიავეც რო არსაიდან ქრის, გული შაწუხდა!“ (ს. მენთეშ.).

ბოფში-ი (იმერ.) ბავშვი. ნ. ბოფში, ბოქში (დიალექტ., 669).

ბოქა-ა (მოხ.) ფალაენი. ბავშვებს რომ დააპიდებენ ერთმანეთს, იტყვიან: ეს ჩემი ბოქაა, ეს კი—ჩემიო (ო. ქაჯ.). **ბოქაყოჩი-ი** (მოხ.) მოჭიდავე ყოჩი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).

ბოქმოქი-ი (რაჭ.) უწნოდ ხმამალა ლაპარაკი, შოქშოქი (ვ. ბერ.).

ბოქში (ლენჩხ.) ბავშვი. ნ. ბოფში, ბოფში (დიალექტ., 675).

ბოქშო (იმერ.) შიბაქი, ხის მილი, აყვანში ჩასადები შარდის სადენად (ვ. ბერ.).

ბოქშოტ-ი (ზ. იმერ.) დაუკვირებელი, ქუჩანაკლები (ქ. ძოწ.).

ბოქშუა-ი (აქარ.) მსხალი მსხვილნაყოფიანი (პ. ჯაჯან.).

ბოლაზ-ი (გურ.) ტივების მისადგომი, ნავთსადგური (ე. ნინ., I, თ. კიკე., 257). თურქ. ხიჭაზ სრუტე, არხი.

ბოლდარა სახლი-ი (ქართლ.) სახლი, რომელშიაც დაუთითხავად შედიან (მ. მესხ.).

ბოლვერი-ი (თუშ.) ტახტის სართაულის ხე (პ. ხუბ.).

ბოლიჩა-ა (მოხ.) ერთი წლის მოზვერი (ო. ქაჯ.).

ბოლღარო (ქართლ.) უპატრონო, გაპარტახებული (ლ. ნოზ.).

ბოღო (იმერ.) ხის ფულურო (ი. ქავთ.).

ბოღოზ-ი (იმერ., გურ., აქარ.) მსუქანი, ნოყიერი მიწა. „ძველათ უფრო ბოღოზი მიწები იყო სუფსაში“ (ვ. ბერ.; პ. ჯაჯან.); ყელი კედლისა (პ. ჯაჯან.).

ბოღორა (ქართლ.). ნ. ბათარა.

ბოღოლა-ა (ინგილ.) დაბუა (ქათამი) (მ. ჯან.).

ბოღოქია (იმერ.) ჭია-ლუა ბავშვის ენაზე (ი. ქავთ.).

ბოღრა (ფშ.) ებითეტი ვაჟაკისა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბოღრიალ (ინგილ.) ყვირილი ირმისა ანუ ღმუილი მოზერისა (მ. ჯან.).

ბოღრო (იმერ.) დიდი ღრუ, ფულურო (ვ. ბერ.).

ბოღჩა (ქიზიყ.) ლოცვის სარტყელი (ნ.), ოსტატის მიერ შეგვირდისათვის მიცემული სარტყელი, რომელშიაც თავისი ხელობის იარაღი ელავა. ნ. ლოცვის სარტყელი (ს. მენთეშ.). თურქ. ხიხჩა.

ბოღჩურო-ი (რაჭ.) კვახის თესლჩართული ხაჭაპური (ვ. ბერ.).

ბოყაღო (ლენჩხ.) დიდი და სქელი პარკი აბრეშუმისა (მ. ალავე., 2).

ბოყვი-ი (ლენჩხ.) ტყემლის ორლებნიანი ნაყოფი (მ. ალავე., 1).

ბოყვი-ი (ზ. იმერ.) კრამიტის ყალიბი, კეთდება ხისაგან (ბ. წერეთ.).

ბოყვი-ი (ქართლ.) კურკოვანი ხილის (ტყემლის, ქლიავის, ჰანჭურისა და მისთ.) მომცდარი ნაყოფი, სოკოვანი ავადმყოფობისაგან დაზიანებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ი. ჭყონ.); მომცდარი ნაყოფი ტყემლისა ან ქლიავლოდნაშოსი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 128, 1900).

ბოყვი-ი (გურ., იმერ.) ხის ჩარჩო, რომლითაც ამაგრებენ ფიცრული სახლის კედელს (ა. ღლ.); ჩარჩო, რომელშიაც კედლის ფიცრებია ჩასმული; ამგვარად აშენებულს ჰქვია ბოყვიანი სახლი (ვ. ბერ.); სახლის საძირკველსა და სარტყელს შორის ვერტიკალურად აღმართული სქელი ფიცარი, რომლის ამოღარულ კედლებში კედლის ფიცრის თავებიც შეშვებული (პ. ჯაჯან., IX, 245; დიალექტ., 669); ბოძი. „ჩემი სასიმილდე ბოყვებზე დვას“ (დ. თომაშე., ოკრიბ.).

- ბოყვი**-ი⁵ (ქიზიყ.) უკურკო ნაყოფი ტყემლისა და ქლიავისა, ვერ ვითარდება და ცვივა (ს. მენთეშ.).
- ბოყვი**-ი⁶ (ხევსურ.) რძის პროდუქტების, კერძოდ ცხიმულის ობი (ა. ჭინჭარ., 270).
- ბოყვი**-ი⁷ (კახ.) აბრეშუმის მსხვილი პარკი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ბოყვი**-ი⁸ (იმერ.) საჯდომი ძვალი (ლ. ლეონ.).
- ბოყვი**-ი⁹ (აჭარ.) ბოქლომი, კლიტე (შ. ნიყარ.).
- ბოყვერი**-ი (ზ. აჭარ.) ზაქი (შ. ნიყარ.).
- ბოყვიჩა** (ლენხ.) მაჩვის ტყავის ჩანთა, რომელშიც კაჟიან თოფებს ათავსებდნენ: ჩახმასხა და ლულას სინესტისაგან იცავდა; ნემსის, ძაფის, სათითისა და მისთანა წვრილმან ნივთთა შესანახი (მ. ალავე., 2).
- ბოყო** (მთიულ.) დამძაღებული ცხიმუელი (ლ. კაიშ.).
- ბოყოლა** (ოკრიბ.) უშნო ტართო სასმისი (მ. ალავე.).
- ბოყორა/ე**,-ა (იმერ.) ბოხი ხმა (ვ. ბერ.).
- ბოყოტი**-ი (თუშ.) ბაყაყი (პ. ხუბ.).
- ბოყოჭა** (მთიულ.) ძალიან წერილი ქლიავი (ლ. კაიშ.).
- ბოყტუნაჯ**-ი (თუშ.) ნ. ბუქტუნაყი.
- ბოყუნა** (ლენხ.) ნ. ბოყვიჩა.
- ბოშ**-ი¹ (რაჭ., ლენხ.) ნ. ბოვში, ბოფში, ბოქში.
- ბოშ**-ი² (ფშ., მოხ., ქიზიყ.) ფონე, მოდუნებული (ვაჟა, 1, ა. შან.); რბილი, სუსტი, მოშვებული (ო. ქაჯ.); რბილი, არამავარი, მოშვებული (ს. მენთეშ.).
- ბოშა**, **ბოშ**-ი (რაჭ.) გოგო. „ხყავდეს ცხრა შვილი; ოთხი ბოში და ხუთი ვაჟაჲ“ (შ. ძიძ., 202).
- ბოშათ დაწნულ**-ი (ქართლ.): ბოშითა და აწნულ-ი მოშვებით, არამჭიდროდ დაწნული. ნ. ბოშე (შ. ძიძ., ანგარიში).
- ბოშაყ** (ინგილ.) საიდომე კონა-თავთაეები (მ. ჯან.).
- ბოშე** (ქართლ., ფერეიდნ.) ღუნე, ფონე, მოშვებული, არამავარი, ნ. ბოში² (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); სუსტი (ა. ჩიქ.).
- ბოშვერე** (გურ.) შერქმული გვარი (ა. ლ.).
- ბოში** (გურ.) ცოლ-ქმრის საურთიერთო მიმართვა. ადრე ცოლი და ქმარი ერთმანეთს სახელებით არ მიმართავდნენ. ჩვეულებრივ ასე მიმართავდნენ: ბოშო, კაცო, შენ (ე. ნინ., 1, თ. კიკვი.).
- ბოში**-ი (იმერ.) მწერი (ვ. ბერ.).
- ბოშიყ**-ი (რაჭ., ქიზიყ.) ზამთარგამოვლილი ხბო, ბოხოლა (ვ. ბერ.; ს. მენთეშ.); წლის ირემი (საბა).
- ბოშიყ**-ი (ზ. აჭარ.) 1. პატარა, დაბალი ტანის პირუტყვი; გადატ. ჭუჭა ტანის კაცი, ქონდრის კაცი; 2. ჯოხები, რომლებზედაც მიკრულია დასაქვად წამოქცეული ხარი, რომ ვერ იმოძრაოს (შ. ნიყარ.).
- ბოშიკა** (ქართლ.) ხბო ერთიდან ორ წლამდე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ბოშინ**-ი (გურ.) უაზრო და უშედეგო საქმიანობა (ვ. შარაშ.).
- ბოშიოლა** (ქართლ., თიან., ფშ.) ნ. ბოჩიკა.
- ბოშიოლე** (ლენხ.) ოჩოკოჩი (მ. ჩიქ.).
- ბოშიოლო** (ჯავახ.) ბოშიოლა (ნ.), მეორე წელში გადამდგარი ხბო (დიალექტ., 646).
- ბოშიორიყ**-ი (გურ.) მოზრდილი, ახალგაზრდა. გამობოშიორიკებული-ი გაყმაწვილებული, გაახალგაზრდაებული (ა. ლ.).
- ბოშიზანებ**-ი (რაჭ.) საგანგებოდ გამომცხვარი პური მელაკულტარობისას (შ. ძიძ., 202).
- ბოცო** (გურ.) წყლის ერთგვარი მცენარეა (პ. ჯაჯან.).
- ბოცონცო** (აჭარ.) პურეულის ბურდო, ჩალა-ბულა (შ. ნიყარ.).
- ბოცორაგ**-ი (ხევსურ.) ჭვავის ჯიშია (ა. ჭინჭარ., 200); ჩვეულებრივი ჭვავი (ა. მაყ.).
- ბოცორ**-ი (იმერ.) ბაჟია, ბოცქვერი (ვ. ბერ.).

ბოცოცა (ქიზიყ.) მსუქანი, თვალადი ბავ-
შვი, საერთოდ: თვალადი ადამიანი (ს.
მენტეშ., დამ.).

ბოძი (თუშ.) ჩითას (ნ.) ელემენტია (ს.
მაკალ.).

ბოძალი-ი (ლუჩხ.) საბოძე ხე, ხის თავზე
ორი ტოტია, ორივეს თანაბარი სიმსხო
აქვს (მ. ალაფ., ზეპირსიტყვე., 142).

ბოძალი-ი² (გურ., გუდამაყრ.) ლახვარი.
ორპირი ისარი. „გულს ბოძალი უნ-
და ვიცი“. ნ. ბორძალი (ა. ღლ., I);
ისარი (დიალექტ., 571). შდრ.: ქეგლ.

ბოძალი-ი (ფშ.) თოფის მსგავსად სასხ-
ლეთი მშვილდ-ისარი (თ. რაზიყ.,
„ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.).

ბოძა(ლ)-მშვილდ-ი (ქართლ.) მშვილდ-
ისარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბოძალი ხე (რაქ.) ერთად მოჭრილი ორი
ხე (შ. ძიძ., 202).

ბოძანძარა (ქართლ.) ქვაბის ჩამოსაკიდი
სამფეხა. „ბოძი, ბოძი, ბოძანძარა
ზედ ქვაბი და ზედადგარა“ (გ. შატ-
ბერ., 31).

ბოძინტი-ი (ხევსურ., ქართლ., მთიულ.)
1. პატარა ბოძი (ა. ჭინჭარ., 277); 2.
ნაყოფით დაზუნძლული ტოტის შესა-
ჯენებელი სარის სიმსხო პატარა ორკა-
პა ბოძი, ტოტი რომ არ ჩამოიმტვრეს
(შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); კაპიანი
სარი, რომელსაც ხის მეტად მსხმოიარე
ტოტებს უყენებენ (ლ. კაიშ.).

ბოძონძლი-ი (ზ. იმერ.). ნ. ბონძალი.

ბოძური-ი (ქიზიყ.) ისრის კილო, ცხვრის
ან ძროხის ყურის სერი. ყურის წვერი
ისეა მოჭრილი, რომ ბოძის ყბას ან ის-
რის კილოს მოვავონებს (ს. მენტეშ.).

ბოწ (ინგული) ბეწვი, თმა (დიალექტ.,
613).

ბოწვა (ქვ. იმერ.) მცენარეა, ეუნერუკი
(ა. მაყ.).

ბოწიწკობა (ფშ.) ფეხების მაგრად დადგ-
მა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 128, 1900;
ი. ჭყონ.).

ბოწკინტი-ი (ქართლ.). ნ. ბოძკინტი.

ბოწლოყი-ი (იმერ.) ბევრი ლაპარაკის მო-

ყვარული, ზედმეტი მოლაპარაკე, ენა-
ქარტალა (ი. ქავთ.).

ბოწოწია (ზ. იმერ.). მცენარეა, ეუნერუ-
კი (ა. მაყ.).

ბოწოწკო (იმერ.) სიმინდის ტაროზე შე-
რჩენილი ნაზი ბეწვები. ნ. ბოწოწო
(ი. ქავთ.).

ბოწოწო (გურ.) სიმინდის ფოჩი (გ.
ბერ.; ს. ელ.), ეუნერუკი (ა. მაყ.); სი-
მინდის უღვაში (შ. ნიყარ., აქარ.).

ბოწოწუა (გურ.) ეუნერუკი. ნ. ბოწოწო
(ა. მაყ.).

ბოტეკუა (გურ.) ქათმის წვრილი ტილი
(გ. შარაშ.).

ბოტიალი-ი (იმერ.). 1. ნელა სიარული.
„გამოუჩქარე პაწა, რავა შენი სიცოცხ-
ლე და ბოტიალი ფ“; 2. უსაგნო
ლაპარაკი (პ. ჯაჭან., X).

ბოტიკო (გურ.) თავტოტიანი ბოძი (პ.
ჯაჭან.).

ბოტიტა (იმერ.) სახლის კედელში საგან-
გებოდ დატანებული ნახვრეტი, სათო-
ფური (პ. ჯაჭან., IX, 245).

ბოტიტა/ე/-ა (იმერ.) ბოტიკა/ე/-ა, ბოჯლა-
ტა/ე/-ა, მრავალტოტიანი ხე (გ. ბერ.).

ბოტნიერი-ი (ზ. იმერ.) მომჭირნე. „რძალი
ბოტნიერი ქალი გამოდგა“ (მ.
ალაფ., 3).

ბოტკო, **ფოტკო** (ქართლ.) სიმინდის ტა-
როს ფოჩი, ბეწვები. ნ. ბოწოწო (შ.
ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბოტოკვა (იმერხ.) ობობა (ნ. მარი, 82).

ბოტოკვა-ი (აქარ.) ნ. ბოტოკიე.

ბოტოკიე (ლუჩხ.) კიანჭველა (მ. ალაფ.,
1).

ბოტოკუა-ა (მესხ.) ობობა (ი. მაისურ.).

ბოხე-ი (ფშ.) ბოხი (ვეჯა, II, ა. შან.).

ბოხე-ი პარკი-ი (ქიზიყ.) ცუდი, არა მაგა-
რი პარკი (ს. მენტეშ.).

ბოხიყი-ი (მოხ.) ძალიან გამხდარი პირ-
უტყვი (ო. ქაჯ.).

ბოხიყი-ი² (მთიულ.) ორი წლის დაუყო-
დავი მოხვერი (ლ. კაიშ.).

ბოხლიწი-ი (რაქ.) უშნო, მოზღაზნული
(გ. ბერ.).

ბოხნა (რაქ.) გაფხეკილ მინდორზე საქონლის ძოვნა (ვ. ბერ.).

ბოხოორიკა-ი (გურ.) ძალზე გამხდარი და მაღალი კაცი. იტყვიან საქონელზეც. ნ. ხოხოორიკაი (ა. ლ.).

ბოხოჭიანი (იმერ.). ნ. ბოხოხიანი.

ბოხოხა-ა (აჭარ.) ბოხოხა კაკალი, ნიგვზის ერთ-ერთი ჯიშე (შ. ნიყარ.).

ბოხოხია-ი (იმერ.) ზოგადი სახელია მწერთა. ნ. ბოხი (ვ. ბერ.).

ბოხოიკ-ი (ზ. აჭარ.) მსხვილფეხა საქონელი გამხდარი; გადატ. უშნო, ულამაზო, უსანდომო კაცი (შ. ნიყარ.).

ბოხოზა (მობ.) ოხერა, დარიდი (ო. ქაჯ.).

ბოხოჩუან-ი (რაქ.) ოთხკუთხეი პატარა ხაჭაპური. ნ. ბოლიჩური (ვ. ბერ.).

ბოხოჩუანა (რაქ., იმერ.) მცენარეა, ტაბლასურა. ნ. ბოხოჩურა (ა. მაყ.).

ბოხოჩურა (ხევსურ.) ჭანჭატა. ნ. ბოხოჩურა (ა. მაყ.).

ბოჯაყ-ი (გურ.) ნ. ბოჯახი.

ბოჯახ-ი (გურ.) ერთად აზრდილი რამდენიმე ტოტი ხეზე. „ვეიდა მუხაზე და გადაყდა ბოჯახში“ (ა. ლ., I).

ბოჯგ-ი (ქართლ., იმერ.) დაბალი ბოძი (კირიონი); ბარჯგი (ნ.), ბოძი (ვ. ბერ.).

ბოჯგა! (გურ.) ღომის ჯიშეა ერთგვარი (ვ. შარაშ.).

ბოჯგა? (აჭარ.) სამფეხა სკამი (დაზგა) ხარის ფეხების გასაკვრელი, — ხიბორკილი (დაქედვისას), ხირაგა (შ. ნიყარ.).

ბოჯგით (ლენჩ.) ხარის საკვდი ხელსაწყო (მ. ჩიქ.).

ბოჯი-ბოჯი! (ხევსურ.) ვაცის მოსახმობი სიტყვებია (ა. ჭინჭარ., 237).

ბოჯინჯგალი (ზ. იმერ.) პატარა, ძლიერ გადადგმული ნაბიჯი, „ისე დევიდალე, რომ ბოჯინჯგალი ველარ გადავდგი წინ“ (ბ. წერეთ.).

ბოჯიყა (აჭარ.). ნ. ბოჯახი.

ბოჯოჯდ-ი (ფშ.) ბორჯლი, დატოტვილი, მრავალტოტებიანი (გვაჟ-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბოჯლატა/ე,-ა (იმერ.). ნ. ბოჯკიტა/ე,-ა.

ბოჯლოტ-ი, ბოჯლატ-ი (ლენჩ.) ხის ის ნა-

წილი, სადაც მსხვილი ტოტებია ამოყრილი (მ. ჩიქ.; მ. ალაგ.).

ბუანტ-ი! (ქიზიყ.) მინდორში (ხშირად ტაობიდან) გამომდინარე წყარო (ს. მენთეშ.).

ბუანტ-ი? (ქართლ.) ქამარი. „ახალი ბუანტი მოუჭერია“ (მ. მესხ.).

ბუანტილ-ი (კახ.) სახანავად უფარგისი მიწა, წყლით გაყვანილი (ნ. ზუკაყე. ხუციშვი.).

ბუანტობ-ი (ქართლ.) ადგილი, სადაც დამდგარი წყალია, ჭანჭრობი (თ. სალარ., ალაგ., 85).

ბუიკ-ი (ზ. აჭარ., ქართლ.) წვრილი, წვნიკი, უმწიფარი, მოუსვლედი ხილი, ბუიტი (შ. ნიყარ.); ბუიკა-ი ბუიტი ტარო (ი. მეგრ.); ბუიკი (ს. მენთეშ.).

ბუიორა (გურ., ზ. აჭარ.) პატარა ჩატი, გუნდ-გუნდად იცის ფრენა, ბელურა (ს. ყლ.; შ. ნიყარ.).

ბუირ-ი (ქიზიყ.). ნ. ბუიტი.

ბუიბ-ი (გურ., ლენჩ., ქიზიყ., ქართლ.)

1. ბატის წიწილი (ვ. შარაშ.; მ. ჩიქ.).
2. უმწიფარი, წვრილი მარცვალი სიმინდისა (ვ. შარაშ.; დიალექტ., 634);
3. მშვიერი, უგულო ფეტვი (ს. მენთეშ.).

ბუო (ზ. რაქ., ქართლ.) საშემოდგომო მსხალი, ნაყოფი მრგვალია და მსხვილი, მომეათ (მ. ალაგ., 3); გარეული მსხლის ჯიშია (ლ. ნოზ.).

ბუოლ-ი (გურ., აჭარ.) თუთა, თუთის ხე. ნ. ბუოლა (ა. მაყ.).

ბუოლა (იმერ., რაქ., ლენჩ.). ნ. ბუოლი.

ბუორა-ი (აჭარ.). ნ. ბუიორა.

ბუოფხხალი (ლენჩ.) საზაფხულო მსხლის ჯიშია. ნაყოფი საშუალო ზომისაა, მოგრძო, მეტად შაქრიანია (მ. ალაგ., 2).

ბუოქო (გურ.) დაუმწიფებელი, უგემური. „შარაშან ბუოქო ყურძენი იყო“ (ვ. შარაშ.).

ბურუალ-ი (იმერ.) უაზროდ ლაპარაკი (ვ. ბერ.).

ბუუ-ი (გურ.) გონებაჩლუნგი, შეუგონებელი (ი. ჭყონ.); უვიცი, გამოუცდელი; გამობუუებულ-ი სმენა- და გონება დაკარგული; გაბუუება მწარე

ტკივილების უცებ შეჩერება, სისხლის მიმოქცევის შენელება (ა. ლ.).

ბეთალ-ი (ლექს.) ბუჟილი, უმიზნოდ ერს ალაგას სიარული (მ. ჩიქ.).

ბეთუნტალ-ი (ფშ.) ბეთუტვა, ოდნავ სინათლის გამოცემა (ვუჟა, I, ა. შან.).

ბეთუტურ-ი (გურ.) უთავბოლოდ, უზაროდ ლაპარაკი (ე. ნინ., II, თ. კიკვი, 274).

ბეთუქურა (გურ.) სანათი, ქრაქი (პ. ჯაჟან.).

ბეთუქურა-ი (გურ.) მომყავო, უღონო ღვინო (გ. შარაშ.).

ბეთალ-ი (გურ.) ქდალი, ღია ნაცრისფერი (გ. შარაშ.).

ბუღარტ-ი (იმერ., ლექს.) ბღარტი (ნ. გ. ბერ.); ბავშვი, შვილი. „ჩემი ბუღარტები“ (მ. ჩიქ.).

ბუღენვა (ლექს.) ბრწყინვა (მ. ალავე, 3).

ბუღვრიალა (ქართლ.) ბრჭყვიალა, შიგნითაც ბრჭყვიალი რომ გააქვს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბრავაწოზა (გურ.) მრავალწლოზა, შობის წინა დღე. ამ დღეს საშობაო სამზადისისათვის საგზნებოდ ანთებდნენ ცეცხლს წიფლის შეშით (გ. შარაშ.).

ბრაზვა (ქართლ.): ბრაზამს სვამს, ყლაბავს. „ჩემი ქმარი... ბრაზამს ღვინოსა“ (მ. მესხ.).

ბრპაყრულობა (ყახ.) გადატ. გაუნათლებლობა, შეუსმენრობა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ბრანდი (ლექს.) მრუდი (მ. ალავე, 1).

ბრანდვა (გურ.). 1. ცუდად კერვა, ბანდვა; 2. მიჭარვა, მიღებ-მოდებით ლაპარაკი. „რას ბრანდავ, კაძახო? — ქალბანს ვბრანდავ, ბატონო!“ (გ. შარაშ.).

ბრანძე-ი (ქართლ.) ძალიან ძველი ტან-საცმელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ბრანძე-ი (მესხ.) ძონძი, კონკი, ძველმანი (ი. მისსურ.); ბრანძე-ი, ბრანძე-ი (ე. ზუჟაყ., ე. ხუციშვილ.); ძალიან ძველი ტანისამოსი. „ერთი ბრანძე-ი მა-მიგდედა და მთელ ზამთარ იმაში გამატარებინდა“ (ს. მენთეშ.).

ბრანძ-ი (ლექს.) როსკიბი, გარყვნილი (მ. ალავე, ზეპირსიტყვი, 142).

ბრაატ-ი (ქიზიყ.) ძველი, გაცვეთილი ტანისამოსი (ს. მენთეშ., დამატ.).

ბრაატვა (ქიზიყ.) ხოცვა, ელტა. ნ. ამობრაატვა (ს. მენთეშ.).

ბრაქვა (გურ.) ტრაბახობა, კეცხნა, ბაქიობა; რას იბრაქები? რას ტრაბახობ? (გ. შარაშ.).

ბრაციბრუც-ი (ქიზიყ.) ბარბაცი, უხეირო სიარული მთვრალი კაცისა. „დამთვრალიყო ჩვენი გვიგოლა და ბრაციბრუცით მოდიოდა“ (ს. მენთეშ.).

ბრაცუნ-ი (მესხ., ქიზიყ.) ნელი, უხეირო სიარული. ნ. ბლაცუნი (ი. მისსურ.), უხეირო სიარული, ფეხის წამოკვრითა და მუხლის კეცვით სიარული; ბეცო ადამიანის სიარული. „რა აბრაცუნებ, მანდ ვინა ხარ, ბნელაში ფეჭი არაფერ წამაქრა და კისერი არ მათუხო!“ (ს. მენთეშ.).

ბრაწ-ი (გურ., იმერ.) ნიშნის მოსაგებად ნახშირი სიტყვა: ბრაწი შენ! (ა. ლ.).

ბრაწ-ი (ფშ.) გრაცლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ბრაზვა (ფშ.) ხმაურით დაგდება, დაცემა (ი. ქეშვიკ.).

ბრბო (ქართლ.) ბული. „ჩამაიდრებლეს და ბრბო დატრიალდა სიცხისაი“ (მ. მესხ.).

ბრდემ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ჭერი (ე. ვირსალ.).

ბრე (გურ., ქიზიყ., ლექს.). 1. ახალგაცეხვილი ღომის მტვერი (ე. ნინ., II, თ. კიკვი, 275); 2. მსხვილი ბზე (ს. მენთეშ.); 3. ღომის, ზანდურის ან მახის ნაცეხვი, მარცვლის ბუდე (დილიქტი, 675); 4. ბრე-ა (ინგილო.) ბრინჯისაგან გაცლილი კანი. ნ. ბრელო (მ. ჯან.); 5. ბრე (მთიულ.) სიმინდის ბზე, რომელიც სიმინდის განიავების დროს ცეხვა (ლ. კაიშ.); (ყახ.) წმინდა ბზე (ნ. ზუჟაყ., ე. ხუციშვილ.); 6. ბრე (აჭარ.) სიმინდის მარცვლის კანი, რომელიც რჩება დარკვევის შემდეგ (შ. ნიყარ.).

ბრეგ-ი (იმერ.) მიწის მომალლო ადგილი, მთის მცირე კონცხი (ი. ჭყონ.).

ბრეთელა, ბრეველა (ქიზიყ.) ლიბრიან-

თვალეზიანი; თვალეზის მობრღვევით.
ნ. ჭყეტილა (ს. მენთეშ.).

ბრეკი-ი (ლენჩ., იმერ.) გორაკი, შემადღებელი ადგილი, ბეგი (მ. ჩიქ.; მ. ალავე, 1).

ბრეღვა (ლენჩ.) განუწყვეტლად თოვა (მ. ჩიქ.).

ბრეღო (ქართლ., ლენჩ., იმერ.). 1. ლობიოს ჩენჩო, ლობიოს პარკის გარეგანი ჩენჩო (კირონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); 2. სიმინდის მარცვლის კანი, რომელიც ცეხვის დროს შორდება (ი. ჭყონ.); 3. ღომის ან ზანდურის ნაცეხვის ქატო, ბრე (მ. ალავე, 1.); 4. სიმინდის მარცვლის მტვერი (ა. ღლ.); ბალახის მარცვალი, ფოთლისა და ყვავილის ნაფშვენი (ს. მენთეშ., ქართლ.).

ბრეჟღი (გურ.) ბევრი (ა. ღლ.).

ბრეჟა (გურ., ქიზიყ.) გაქიმვა, წელში გამართული, გაქიმული სიარული (ს. ჟღ.); ქიმივა, ბზევა (ს. მენთეშ., დამატ.).

ბრეჟია (ქართლ.) ამპარტავანი, თავის მალა დამკერი, ქიმივა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბრეშა (ფშ.) ხარი როცა ხართან საჟიდაოდ ემზადება, ბრეშას იწყებს (ი. ჭყონ.); ბღვერა, მრისხანე გამომეტყველება (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიც; ქეგლ.).

ბრეცელა (ქართლ., ქიზიყ.) თვალბრტყელა. ნ. ბრეთელა (გ. შატბერ., 32).

ბრეწეულ-ი (ფერეიდნ., გურ.) ბროწეული (დიალექტ., 628; ა. ღლ.).

ბრილა (კახ.) თუნუქის პატარა ხელის ლამაზა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ბრიე-ქსხიე! (ფშ.) ცხვრის გასარეკი შეძახილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიც).

ბრინჯა-ი (გურ.) ზანტი, ზარმაცი, ნელი, მცონარა (ა. ღლ.).

ბრინჯა (აჭარ.) სიმინდის ერთ-ერთი ჯიშია, თეთრი (შ. ნიყარ.).

ბრინასოლი-ი, ბრშა სოლი-ი (ქიზიყ.) პატარა სოლი (ს. მენთეშ.).

ბრინჯვა (ქიზიყ., ზ. იმერ.). 1. ძალიან ძლიმა. „მაგრე რო იბრინჯე ბი, განა ბეზიანთასა ხარ, კუჭი, რა!“ (ს. მენ-

თეშ., დამატ.); 2. გაბერვა, გაპრანკვა (ბ. წერეთ.).

ბრინჯულა-ი (გურ.) ხაჭაპურისებრი ნამცხვარი: პურის ფქვილს, კვერცხის გულსა და წყალში ზელენ, კვერცხში ჩვილი ყველია აზელილი. ზოგჯერ ყველის მაგიერ მოხარშულს, შაქრით შემზადებულ ბრინჯს ურთავენ (გ. შარაშ.).

ბრიქვა (აჭარ.). ნ. ბრაქვა.

ბრიც (ქიზიყ.) იგივეა, რაც ჩხიტი (ნ. ს. მენთეშ.).

ბრიხ-ი (მოხ.) ელამი (ო. ქაჯ.).

ბრიხინი-ი (იმერ.) ხმაურობა; რიხიანი ლაპარაკი. „ძალიან ბრიხინობდა, მარა ისე დასეყვეს, სამ დღეს არ ამდგარა ზეით!“ (გ. ბერ.).

ბრობალ-ი (ქიზიყ.) ბუჭულა (კოდის) წისქვილის ბობალი (ს. მენთეშ.).

ბროგო (ქიზიყ.) ბევრის მონაცვლეობით გოგოსთან შერიბული სიტყვა: „გოგო, ბროგო, ასატეხო შენა“ (ს. მენთეშ.).

ბროგვა (ლენჩ.) ბორგვა, შფოთვა. „ვერსივენებს, ბროგავს“ (მ. ალავე, 2).

ბროი-ბროი გაუღის (მესხ.) პარპაშობს, ლაღობს, სიმღიდრის გამო განცხრომაშია. ნ. კოჭობა (ი. მაისურ.).

ბროიანი-ი (მოხ.) თავისი გუნების კაცი ან ცხოველი (ო. ქაჯ.).

ბროყე (ლენჩ.) ლენჩი, შტერი (მ. ალავე, 2).

ბროლ-ი (ხევსურ.) თეთრი კაცი, ხმარობენ ხატისა და სამარხი კოშკების მოსაპირკეთებლად. იხმარებოდა ციხეების მშენებლობაშიაც, როგორც სამკაული (ა. კინჭარ., 274).

ბროლა-ა (ზ. აჭარ.) სიმინდის ჯიშია (შ. ნიყარ.).

ბროცი-ი (ქიზიყ.) სუფთა, თეთრი რამე. „გაიბანა და ბროცივით გამოიდა“ (ს. მენთეშ.).

ბროწი-ი (რაჭ., ქართლ.). 1. სიმწიფით შეწითლებული ნაყოფი (გ. ბერ.); 2. მუქი წითელი ბროწეული. ნ. ბროწილი (ი. ჭყონ.).

ბროწილ-ი (ქიზიყ.) ბროწეული, ბროწე-

- ულის ჯიშებია: ტკბილი ბროწოლი, მკავე ბროწოლი, მალა (ტკბილსა და მკავეს შუა) ბროწოლი. ნ. ბროწი, ბრტყულმალი (ს. მენთეშ.).
- ბრტყელფურცელა** (გურ.) ხებუერა, მცენარეა (ა. მყ.).
- ბრულა** (იმერ.) ღვარძლა, მცენარეა (ა. მყ.; ვ. ბერ.).
- ბრულა**-ი (გურ.). 1. ირგვლივ ტრიალი. წისქვილი ბრულა ფ-ს წისქვილი ბრუნავს, ტრიალებს; 2. თავის ბრულა-ი თავბრუს დასხმა (ა. ლლ.).
- ბრული** (ინგლ.) მყვლისა ან ეკლის დაბურული ბუჩქი, ბარდი (მ. ჯან.).
- ბრუმი** (აჭარ.) ბრმო, დიდი მუწუცი (შ. ნიქარ.).
- ბრუნელი**-ი (თუშ.) კარაქის სადღეებია (ს. მაკალ.).
- ბრუნვალე** (ლუჩხ.) ქვეწარმავალი; მკბენარი (მ. ალაგ., 1).
- ბრუჟვა** (ქიზიყ.) სმა; თრობა. „ღვინი ბრუჟვარო გიყვარს, ვენაჭი გაკეთებაც უნდა გიყვარდეა“ (ს. მენთეშ., დამატ.).
- ბრუსიალი**-ი (იმერ.) რისიმე გარშემო ბრუნვა, ბრული (პ. ჯაჯან., 245).
- ბრუსკუნა** (იმერ.) ჩასკვნილი, კუნთმაგარი, ჯანმრთელი (ი. ქავთ.).
- ბრუტდახეული**-ი (ფშ.) ბრუტდახეული, დარტიანებული (ქეგლ.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- ბრუტსაბძელა** (ზ. იმერ.). 1. ქათმის ნაწილი კისერსა და კურტუმოს შუა; 2. მალალი მთა, სადაც, ცრურწმენით, კუდიანები იკრიბებოდნენ (ბ. წერეთ.). შდრ.: ქეგლ.
- ბრუყ** (ინგლ.) ბრიყვი (ა. შან., 347).
- ბრუშუნ**-ი (გურ.) უთავბოლოდ და უწომოდ ლაპარაკი (ვ. შარაშ.).
- ბრუცო**, **ბუცო** (ქიზიყ.) ბეცი, ახლომხედველი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ბრუცუცა**, **ბრუცუც** (ქიზიყ.) ბეცი, ბეცისადმი მიმართვა. „ეე, ბრუცუცო აქეთ წამო, საით მიხვალ?“ (ს. მენთეშ.).
- ბრუწუმალ**-ი (აჭარ.) ბროწეული. ნ. ბროწოლი (დილაქტ., 656; შ. ნიქარ.).
- ბრჟყალ**-ი, **პჟყალ**-ი (ზ. იმერ.) ვაზია წვრილი უღვაში, ბოლოებდაგრებილი (ბ. წერეთ.).
- ბრძამ**-ი (ფშ.) დაბალი მცენარეა, მარად მწვანე (ვაჟა, II, ა. შან.); **მცენარეა** კლდისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჟყონ.).
- ბრძან**-ი (ქართლ.) მცენარეა, ბრძამი (ნ.), ბრძამა (ა. მყ.).
- ბ(რ)ძნა** (გურ.). ნ. ბძნა.
- ბრწკალი**-ი (ფშ.). ნ. ბწკალი.
- ბსხილ**-ი (გურ.) საქონლის მკბენარი (ა. ლლ.).
- ბსხიტ**-ი (იმერ.) ერთი ციკქნა, უშნო და სუსტი (ი. ქავთ.).
- ბუაკ**-ი (იმერ.) აქეთ-იქით ტრიალი, ბრული. „რას დაბუაკობ, კაცო, მაქანეა?“ (ვ. ბერ.).
- ბუანდე** (ფშ.) შტერი, ლენჩი (ვაჟა-ფშ., მც. ლექსიყ.).
- ბუარა** (მოხ., ხევსურ., მთიულ.) ბუერა, ბორბენა, ფართოფოთლებიანი მცენარე (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ა. მყ.); მც., მის ფოთოლს მწვანე საღებავად ხმარობენ (ლ. კაიშ.).
- ბუბკა** (ზ. იმერ.) წისქვილის ქვედა ქვის შუაგულში ჩადგმული მრგვალი, შუაში გამოჭრილი რიკი: ის გაქეჭილია სოლებით, რომ რყევა არ დაიწყოს და მარცვალი არ მიმოფანტოს (ბ. წერეთ.); კოდის წისქვილის ხის ვიწრო მილი (ზ. ჭუმბურ., 283).
- ბუბლა** (ქართლ.) ტყის ბალახია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ბუბნა** (ფშ.) დაძლეულის, დამორჩილებულის ცემით წაქეცვა (ი. ქეშვი.).
- ბუბულა**, **ბულულა** (ხევსურ.) წითელი გვირილა (ა. მყ.).
- ბუბუნ**-ი (ფშ., ხევსურ.) ხარის ხმიანობა, ხარირმის ყვირილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 128, 1900; ვაჟა, I, ა. შან.; ი. ჟყონ.; ა. ჭინჭარ., 233).
- ბუბღ**-ი (აჭარ.) ზანტი, ზოზინა, ჩანჩურა, ზარმაცი კაცი (შ. ნიქარ.).

ბუგე, ბუგელა (იმერ.) გუბე, დამდგარი წყალი. შდრ.: ბუყე (პ. ჯაჭან., IX, 245).

ბუგეთი (იმერ.). 1. გუნდად, ჭგუფად, რამდენიმე ერთად; 2. ყრულ. „ბუგეთი ისმოდა ხმაი“ (პ. ჯაჭან., IX, 245).

ბუგეთა (იმერ.). ნ. ბუგე.

ბუგნა (ოკრიბ.) მაღიანად ჭამა ნამცხვრისა. „ბინულთან იჭდა და ხაჭაპურს ბუგნიდა“ (მ. ალავე.).

ბუგრი-ი (მთიულ.) ტილი, მკებნარი. ნ. ბუგრიანი (ლ. კაიშ.).

ბუგრიანი-ი (მობ.). ა. ყახბეგის განმარტებით: „მუწუკებიანი, ქაჩალი, უხეირო“. შ. ძიძიგურის დასკვნით, ამჟამად მოხეურ დიალექტში ეგ სიტყვა ესმით როგორც მკებნარიანი, ტილიანი (ა. ყახბ., II, შ. ძიძ.).

ბუღი-ი (მესხ.) საქონლის ბარკლიდან ანაკერი რბილი ზორცი. აბობტად ახმობენ. საკლავიდან ორი ბუღი გამოდის (ი. მაისურ.).

ბუღალა-ა (ზ. აპარ.) სულელი. ნ. აბდალა (შ. ნიქარ.). თურქ. budala.

ბუღარი-ი (გურ.) უნაგირის ბალიშზე გადასაფარებელი ტყავი (ს. ჟღ.).

ბუღარა (იმერ.) კეახის გული, რომელშიც თესლია მოთავსებული (პ. ჯაჭან., X).

ბუღარაობა! (ქართლ.) უმიზნო საქმიანობა შინ, უმიზნო ფაცა-ფუცი, ფუს-ფუსი; „ნეტა არა ბუღარაობდე ტყუილათა!“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბუღარაობა? (კახ.) ბავშვის თავისთვის თამაში, ჩუმად გართობა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ბუღარობა (ფშ.) ფრინველთა ბუღობის დრო (ი. ჭყონ.).

ბუღბადი-ი (ლენხ.) ბორიალი, უსაქმო სიარული ერთ ალაგას (მ. ალავე., 1).

ბუღაყი-ი (მთიულ.) ძალზე გასუქებული საქონელი (ლ. ლეონ.).

ბუღე! (კახ.) მარცვლის კილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ბუღე², ბუღე-გახადებ-ი (მთიულ.) კლიტე (ლ. კაიშ.).

ბუღნა (ქართლ., იმერ.). 1. ერთი თოხის

პირზე ამოღებული ორმო და შიგ ჩათესილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); 2. ხელით ჩარიგებული ლობიო ვენახში (ი. ჭყონ.); 3. მარცვლეულის ჩასათესად ამოთხრილი პატარა ორმო; 4. თივა, რომელიც ქათმის ბუღეშია ჩაფენილი; 5. აბრეშუმის ნაძირი (პ. ჯაჭან., IX, 245).

ბუღნა-ბუღნა (კახ.) ჭგუფ-ჭგუფად (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ბუღრააშ-ბუღრააშ! (გურ.) კრუხის მოხმობა ბუღეში ჩასაჯდომად (გ. შარაშ.).

ბუღუა/ე-ა (გურ.) ნათლია (ი. ჭყონ., ს. ჟღ.; ი. მეგრ., 121).

ბუღუნ-ი (ლენხ.) დუღდუნე, ცხვირში ლაპარაკი, ბუღდუნე (მ. ალავე., 2).

ბუღუფო (ქიზიყ.) საკაბე ფარჩა (ს. მენთეშ.).

ბუემა (მობ.) გაშლა, გაჩეჩა თმისა (ო. ქაჯ.).

ბუერა! (ფშ.) ბალახია ფართოფოთლიანი (ეაქა, I, ა. შან.); ბუერაჲ-ი (თუშ.) დიდფოთლიანი ბალახია (თ. უთურგ.).

ბუერა? (კახ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი (ნ. ჯობ., 57).

ბუერა ვაზ-ი (ქიზიყ.) ვაზის ადგილობრივი ჭიშია (ს. მენთეშ.).

ბუე-ი (ფშ.) ბუ (დიალექტ., 589; ქეგლ-ბუზალაყ-ი (ფშ., ხევსურ.) არაყის გამოწახადი. ნ. ბუყი (ი. ჭყონ.).

ბუზანი-ი (იმერ., რაჭ.) დიდი ტვირთი (ი. ქავთ.: ქეგლ).

ბუზარა/ე-ა, ბუზარიე (იმერ., ლენხ., გურ.) მკებნარა მწერია, საქონელს ერჩის, ნაკებნი საქონელი გარბის. „ბიჭო. ბუზარეა ხო არ შეგიჭდა, ერთალაგას რო ვერ იციდი?“ (ვ. ბერ.; მ. ჩიქ.; ს. ჟღ.).

ბუზვანი-ი (თუშ.) მუშტი (თ. უთურგ.).

ბუზიყა (ფშ.) პატარა გარმონი (ი. ქეშიყ.).

ბუზიტვენი (ფშ., თიან.) ბუზისტოლა, ბუზისოდენი (დიალექტ., 597).

ბუზრუყ-ი (თუშ.) კრაზანა, ბზიყი (პ. ხუბ.).

ბუზუკელა (რაჭ.) ბუზი მოფერებით (შ. ძიძ., 202).

- ბუზული**-ი (ლეჩხ.) ბუზი. ნ. ბუზუნა (მ. ალავე, 1).
- ბუზულაქი**-ი (ქართლ.) ბზიკი, კრანაწა. ნ. ბუზრუკი (კიბორჩხა).
- ბუზუნა-ა** (მოხ.) ბუზი. ნ. ბუზული (ო. ქაჯ.).
- ბუზუნვლო** (იმერ.) ჩონჩხი მტევნისა უმარცვლოდ (ი. ჭყონ).
- ბუზურ-ი** (იმერ.) ბუზურანაკბენ საქონელივით სირბილი, ბუნძული, ძუნძული (ვ. ბერ.).
- ბუზურა** (ფშ., მთიულ.) მწერი, რომელიც მიწაში აკეთებს თავს. „ბუზურა ბევრი ბუზისო, ფუტყართან ყველა ტყუისო“ (ი. ჭყონ.); ბუზი (ლ. კაიშ.).
- ბუზურაგობა** (ქსნის ხეობ.) გადატ. საქონლის კონტრუში (ვ. სომხიშვი).
- ბუთა** (ქიზიყ.) ოქრომჭედლის ხელსაწყო, საღნობელი (ს. მენთეშ.).
- ბუთარა** (გურ.) ბუშტარა სიმინდი. ნ. თათარა³ (ა. მყა.).
- ბუთუთ-ი** (ხევსურ.) ხშირმატყლიანი მატყვიერის (ნ.) ეპითეტია (ა. ჭინჭარა, 237).
- ბუთუმ** (ინგილ.) ყველა (გ. იმნ.), თურქ. bütün, აზერბ. БҮТҮН.
- ბუთუნ-ი** (მოხ.) ქეთინი. „რას ღბუთუნე ბ შენა?“ (ო. ქაჯ.).
- ბუთუნია-ა** (მოხ.) მსუქანი, ფუნთუშა (ო. ქაჯ.).
- ბუთქი-ი** (მოხ.) ხშირი. „ბუთქი ტყე დვას“ (ო. ქაჯ.).
- ბუთქი-ბუთქი-ი** (ინგილ.) აბუთქებული მცენარე. შდრ.: ბუთქი (მ. ჯან.).
- ბუთქიხე** (ფშ.) დაბურული ხე (ი. ჭყონ.).
- ბუთხუზ-ი** (ქართლ.) მსხლის ჭიშია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ბუილი-ი** (კახ.) ვაბერვა, აფხორვა მამალი ინდაურისა (ა. მარტ., გ. იმნ.; ქეგლ).
- ბუინა** (ქიზიყ.) წვრილ ცხოველთა ფარა (ჯოჯი) ან ფრინველთა გუნდი, გადატ. ბევრი, უღვევლი. „მთელი ბუინა ქათამი აყავ“ (ს. მენთეშ.).
- ბუკი-ი** (გურ.) 1. დიდი კუნძი, რომელსაც ზამთარში შუაცეცხლს დაუდებენ

- ცალი მხრით და იწვის ნელ-ნელა, 2. სკა (ა. ღლ.). შდრ.: ქეგლ.
- ბუკათა-ა** (აჭარ.) ზმნა, უთხილამუროდ; ბუკათა და დღის უთხილამუროდ დაღის (შ. ნიყარ.).
- ბუკაქი-ი** (კახ.) ქინქლა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ბუკაკა** (ქართლ.) გამოშტერებული, გამოლენჩებული; მეტსახელია კაცისა (გ. შატბერ., 32).
- ბუკაყაქი** (თუშ.) კოლო (პ. ხუბ.).
- ბუკაულა/ე** (ლეჩხ.) ბირკა (მ. ალავე).
- ბუკვან-ი** (თუშ.) ფიჭვის წებოიანი კუნძი, ხმარობენ კვარად ან ცეცხლის დასანთებად (თ. უთურგ.).
- ბუკნათა-ა** (აჭარ.) თეთრშუბლიანი ცხოველი (ძროხა და მისთ.), სანათაჲ (შ. ნიყარ.).
- ბუკნათა** (გურ.) ბუ (ა. ღლ.).
- ბუკნაჭოკი** (ქართლ., თუშ.) ბუკნაჭო, ბუკიოტი, პატარა ბუ (ი. ჭყონ.; პ. ხუბ.).
- ბუკუ** (იმერ.) ნ. ბოკოლა.
- ბუკუნ-ი** (თუშ.) კვარი. ნ. ბუკვანი (პ. ხუბ.).
- ბუკუკა** (ფშ.) კოლო. ნ. ბუკაკაქი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.).
- ბუკუნტალა/ე-ა** (იმერ.) ჭირკი (ვ. ბერ.).
- ბულანგარა** (ლეჩხ.) ჩუში, ემპაკი აღამიანი (მ. ალავე, 1).
- ბულა** (მთიულ.) საშინელი რამ, ვისი სახელითაც ბავშვებს აშინებენ (ლ. კაიშ.; დ. ჩუბ.).
- ბულდულუა-ა** (აჭარ.) მსხლის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).
- ბული-ბული-ი** (ქართლ.) ბატების დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: საბა, ქეგლ.
- ბულულ-ი** (ქართლ., რაქ., გულამაყრ.) თივის ან გათიბული პურის პატარა ზეინი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ლა. ლექტ., 571, 682). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ბულულა** (ფშ., ქიზიყ., ხევსურ.) 1. ყვავილი (ი. ჭყონ.); 2. ფიწლით აღებული თივის თლამი (ნ.); გადატ. მსუბუქი

რამ (ს. მენთეშ.); 3. მცენარეა, წითელი გვირილა. ნ. ბუბულა (ა. მაყ.).

ბულუღვაი-ი (გურ.) მცენარეა ერთგვარი (ა. ლ.).

ბულღვი-ი (ლენჩ.) ბოლჭვი. „სოლო ხახვს პატარა ბულღვი აქვს“ (მ. ალავ., 2). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ.

ბულღვა (გურ.). ნ. ბურღვაი.

ბულღვი-ი (ლენჩ.) ბურღი (მ. ჩიქ.).

ბულღვა, **ბულღვა** (ქვ. იმერ., ლენჩ., რაჭ.). ნ. ბურღა, ბურღვაი.

ბულღო (აჭარ.) მცენარეა, ანჩხლა, ბუერა (ა. მაყ.; შ. ნიყარ.).

ბულღუმი-ი (ქართლ.). ნ. ბალყუმი.

ბუმბლა ბალახი-ი (მთიულ.) ბალახია ერთგვარი, ცხვრის საჭმელი (ლ. კაიშ.).

ბუმბულა (აჭარ.) მსხლის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

ბუმბულა (ქიზიყ.) მც., ლომისკბილა (საბა, დ. ჩუბ., დ. გონაშვილი, „ლიტ. საქ.“, № 19, 1972).

ბუმბულა (ლენჩ.) ლაქაში, მცენარეა (ა. მაყ.).

ბუმბრუქი-ი (ლენჩ.) პურის ფართო ნამცხვარი. „ბუმბრუქები სიფართოთ მოვს“ (მ. ალავ., 1).

ბუმბრუქა (გურ.). ნ. ბუთქი.

ბუნ-ი (ხევსურ.) ხმლის ნაწილია (ა. კინქარ., 307).

ბუნ-ი (ზ. იმერ.) ერთი პაპის შთამომავალი (ქ. ძოწ.).

ბუნა (იმერ., ლენჩ.). 1. ნაწილი, ზომა. „ერთ ბუნაზე ქვეითად მივდიოდი და მერე ცხენი ვიჭირავ“ (ვ. ბერ.); 2. გუნდი, ჯგუფი (მ. ჩიქ.).

ბუნაგ-ი (ხევსურ., თუშ., ფშ.). 1. ჭურჭელი. „ამას ხქვიან ბუნაგთ და სახლის დაბეჭვდა“ (ა. შან., 150, 12); საერთოდ ჭურჭელი (ა. კინქარ., 218); 2. ბარგი-ბარხანა (თ. უთურგ.); სასმელ-საჭმლის შესანახი ჭურჭელი (ი. ქეშიყ.).

ბუნაკ-ი (ქიზიყ.) ხარახის ნემსზე აგებულ იაფი, რომელსაც ჩააგრებენ ტყავის საყვრავ მსხვილ ძაფს (ს. მენთეშ.).

ბუნგ-ი (იმერ.) არეული; დვინოს ბუნგ-ი მისცა ღვინო აირია (ვ. ბერ.).

ბუნგალი-ი (მობ., ფშ., თუშ.) ბუქი, ქარბუქი; მტვერი, ბღღერი. აქედან მობუნგალე ქარი (ა. ყაზბ., III, IV, შ. ძიძ.; თ. რაზიყ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.; თ. უთურგ.).

ბუნგლი (ქართლ.) ფქვილის კია (მ. მესხ.).

ბუნგლა-ა (მობ.) ყოჩალი. „ბუნგლაა ბიჭაა“ (თ. ქაჯ.).

ბუნდ-ი (მთიულ.) მუქი ფერისა (ლ. კაიშ.).

ბუნდვა, **შებუნდვა** (გურ.) რაიმეს შეხვევა, შეკვრა (ა. ლ.).

ბუნდრ-ი (თუშ.) აღმური, დიდი სიცხე (პ. ხუბ.).

ბუნდრად (ფშ.) ყრულ, გაურკვეველად (ვაყ-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ბუნდრაობა (კახ.) ბავშვთა თამაშობა ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ბუნდულა (ლენჩ.) წყნარი და გვიანი კაცი (მ. ალავ., 1).

ბუნტურ-ი (იმერ.) უმიზნოდ სიარული. ხეტიალი (პ. ჯაფან., X).

ბუნჩ-ი (ქართლ.) დიდი კუნძი (ა. ლ.); ხმელი კუნძი (საბა; დ. ჩუბ.; ქეგლ.).

ბუნჩო (ქართლ.) ბურღო, ჩალაბულა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.); უკოხო (უკაყო) კევრით ქერის გაღრწვის შემდეგ დარჩენილი ნამჭ- (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბუნჩულა (გურ., ქიზიყ.). 1. თვინიერი, სიტყვაძუნწი, ჩუმი კაცი; გაღატ. მსუქანი ბავშვი (ა. ლ.); 2. ფუნჩულა (ს. მენთეშ.).

ბუნძული-ი (გურ.) ძუნძული (ა. ლ.).

ბუნძლალი-ი (გურ.) ბურხალი, კოტრიალი, თამაში, შეხლა-შემოხლა. „იგი მალე მოგესრება: ჩემთან ყოფნა და ბუნძლალი“ (ა. ლ., 1).

ბუნჭველი-ი (ლენჩ.). ნ. ბუჭუნჭველა.

ბუნჭყველა (რაჭ.) კიანჭველა. ნ. ბურჭყველა (ვ. ბერ.).

ბუნჯუხა (ქართლ.) მსუქანი, მოკუნტული (გ. შატბერ., 32).

ბუობანაობა (კახ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი, ოპობანა (ა. გვენც., თ. ბერიანშვი.).

ბუჟიერ-ი (ფშ.) ცხვარი (ს. მაკალ.; ი. ქეშიკ.).

ბუჟუჟ-ი (იმერ.) ქაფი (გ. ბერ.).

ბუჟუჟ-ი (გურ.) უხვად გაშლილი ყვავილი; გაბუჟუჟებულ-ი ვარდი-ი უხვად გაშლილი ვარდი (გ. შარაშ.).

ბუჟუჟა, ბუჟუჟა ყვავილი-ი (გურ.) პორტენზია (ა. მაყ.).

ბუჟუჟა ყვავილი-ი (გურ.). ნ. ბუჟუჟა.

ბუჟუჟება (ფშ.) დამყავება. „კაცის ზორცს აბუჟუჟებენ“ (ი. ქეშიკ.).

ბუჟლა (ქიზიყ.) მოხდენილი და თმახუ-ქუქა ადამიანი; უფრო ბავშვი: როგორ ბუჟლა ყმაწვილია! (ს. მენტეშ.).

ბუჟღებ-ი (იმერ.) მსხვილი ნაპერწკლები „ჭრაქი სულ ბუჟღებს ისროდა“ (ი. ქავთ.).

ბურა! (ფშ.) თბილი მოსასხამი (ვაჟა, I, ა. შან.).

ბურა² (ხეცსურ., ფშ.) ფალიანი თოფის ეპითეტი. „ციხით დასჭენხა ბურამა, ყაწიშინ ლამჩი ხყრიანა“ (ა. ჭინჭარ., 310); კარგი თოფის ეპითეტი (ი. ქეშიკ.).

ბურახ-ი (ხეცსურ., ფშ.) ხშირი, მაღალი ბალახი. ნ. ბუყაყი (ა. ჭინჭარ., 225); ბუერა (ი. ქეშიკ.). შდრ.: ქეგლ.

ბურბურ-ი (ქართლ.) ცეცხლის გურგური (ი. ჭყონ.).

ბურბურ-ი² (ფშ.) ძლიერი ხმაურისაგან გამოწვეული გუგუნი (ი. ქეშიკ.).

ბურბუტ-ი (ლენჩხ.) ერთ ადგილას ხეტიალი (მ. ალავე, 1).

ბურგალი-ი (გურ., ლენჩხ., ქვ. იმერ.). 1. თევაშეებული თამაში; ბავშვების უხეირო ჭიდაობა, თამაში, ცელქობა (გ. შარაშ.; პ. ჯაჭან., IX, 245); 2. მშრალ თოვლზე სიარული (მ. ალავე, 1).

ბურგალი (იმერ.) ჩასუქებული და დაბალი პირუტყვი. ზოგჯერ აღამიანხედაც იტყვიან ხოლმე (პ. ჯაჭან., X).

ბურგნაობა (ქართლ.) კატრიალი (თ. სალარ.).

ბურღ-ი (იმერ.) ჩირგვი (ი. ქავთ.).

ბურღანი-ი, ბურღანი-ი (გურ.) ქათმის ბუდეში ან ღორის ბუნაგში ჩასაგები თივა (ს. ჟღ.); ფუჩჩი, ბურბუშელა (ა. ლლ.).

ბურღანა (იმერ., ლენჩხ.) გამდგარი კვამლი (გ. ბერ.); ბუღი, კვამლიანი მტვერი. „იმისთანა ქარი ამოვარდნილა, რო ბურღანაში გაგახვია“ (მ. ალავე, 1).

ბურღე (იმერ.) გაუვალი ბუჩქნარი, ჩირგვი (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ., 52).

ბურღვა (მესხ.) ბურღვა ძაფისა ძაფის დაშლა, დაწეწვა (ი. მისურ.).

ბურღნა (ქიზიყ.) წარმოქმნილია ბუღო სიტყვისაგან, ფეტვის ლეწვა (ს. მენტეშ.).

ბურღო (ფშ.) ზორბლის, ქერის ან ფეტვის გალწვილი ჩალა (ი. ქეშიკ.).

ბურღოხ-ი, ბურღოხ-ი სახე (ქართლ.) მოლუშული, პირქუში (გ. შატბერ., 32).

ბურღუ (იმერ., ლენჩხ.) ქალტამი, ძიგვე; ხმელი ბალახები ერთად თავმოყრილი (გ. ბერ.; მ. ჩიქ.).

ბურღუგანა (კახ.) პატარა, უხეირო, სახელდახელო აგებული სახლი (დიალექტ., 604).

ბურღლა (გურ., აჭარ.) ფრინველის ბუმბული (ს. ჟღ.; შ. ნიყარ.).

ბურღლაშ-ი (გურ.) დაუნდობლად ხევაგლეჯა (მაგ. ჩხუბის ან ჭიდაობის დროს); გაბურღლაშემა განადგურება, დაფლეთა, დაგლეჯა რისამე (გ. შარაშ.).

ბურღლული-ი (გურ.) ბუტბუტი, გაურკვევლად ლაპარაკი, ბუტბუტი, ბურტყუნი (ს. ჟღ.); ხმადაბალი გაურკვეველი ლაპარაკი. (შ. ნიყარ., აჭარ.).

ბურღმყ-ი (გურ.) პატარა ხის ბორბალი, რომელსაც ხმარობენ ქვაბში მოხარშული ლობიოს ამოსალესავად (ა. ლლ.); ორკაბი (საბა), ნაქცევი, ნანგრევი (დ. ჩუბ.).

ბურღვა (ლენჩხ.) ხურვა სახლისა (მ. ჩიქ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბურვალე-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) თავბრუ (ე. ვირსალ.).

ბურველა-ა (ინგილ.) ობობა, სიტყვა ბურვა, დაბურვა ზმნისაგან წარმოქმნილა. ნ. ბორბალაი (მ. ჯან.).

ბურვილიანი-ი (ფშ.) დაბურული, ჩაბნელებული (ი. ქეშიკ.).

ბურზღუმ (ინგილ.) უსურვაზი (ა. მაყ.).

ბურკ-ი (მოხ.) კობი, სიმისიენე. „შუბჩი ბურკი გამაუვიდა“ (ო. ქაჯ.).

ბურკა (გურ., იმერ.) კურკა (ს. ელ.; ვ. ბერ.).

ბურკაულა (ლენხ.) ეკლიან-ბუსუსებიანი მცენარეა (მ. ალავე, 1).

ბურკვი-ი (ხევსურ.) ერთი მუქა ჯალი (ქუმელი) შეკრული (ა. ჭინჭარ., 214).

ბურკვი-ი ჩალისა (თუშ.) ფეხით დატყეპნილი და ნაბადივით დახვეული ჩალა. ასაღებად რომ ადვილი იყოს, სხვადასხვა სიდიდისაა (დიალექტ., 577).

ბურკვა (ფშ., ქართლ.). 1. მუშტის ტოლა გუნდა, მუჭით ან პეშვით დაგუნდავებული რამ. ნ. ბურკვი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); 2. სველი, ტენიანი ძნა, რომელიც არ იღეწება (ქეგლ).

ბურკული-ი (მთიულ.) ცომის ან ბალახის კომტი, ბურკვი (ლ. კაიშ.).

ბურკული-ი (იმერ.) უთავბოლო სიარული, ტრიალი, ფუსფუსი (ი. ქავთ.).

ბურმა (ხევსურ.) ისეთი ნაქარგი, რომელშიც მკრთალი ფერები შეხამებულადაა გამოყვანილი (ა. ჭინჭარ., 262).

ბურნა (იმერ.) შავი კოლოსებრი მწერი, უჩნდება ძველ სიმინდს (ი. ქავთ.).

ბურნა² (ინგილ.) ქინქლა (მ. ჯან.); ღვინის ქინქლა (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).

ბურნათობა (გურ.) ბობოქრობა, გაცხარება. „თელი დღეი უსაქმით ბურნათობს მაი“ (პ. ჯაჯანი).

ბურნალე (ლენხ.) ბალახია (მ. ჩიქ.).

ბურნუთა (კახ.) ფშუკურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ბურყულა-ა (ინგილ.) კუნწულა. შდრ.: ბურჩხი (მ. ჯან.).

ბურსა (ქართლ.) თოვლიანი ნისლი (კირიონი).

ბურსალე-ი (რაკ.). ნ. ბურხალი.

ბურსოული-ი (ზ. იმერ.) თხელი ქსოვილის ცხვირსახოცი (ქ. ძოწ.).

ბურტყულა (გურ.) ფუჩფუქა. ნ. ბურტყულა (ა. მაყ.).

ბურტყუნა (იმერ.) დაბალი ტანის, ჩასკენილი, ბუსკუნწულა (ნ.) (ე. ბერ.).

ბურტულე-ი (მოხ.) ყირამალაკოტრიალი, გორკვა (ო. ქაჯ.).

ბურტყაღე (ზ. აქარ., ლენხ.) ფუჩფუქა ნ. ფართაშეკრილა (ა. მაყ.).

ბურტყილა (რაკ., იმერ., გურ.) მცენარეა, ფუჩფუქა (ა. მაყ.).

ბურულე-ი (იმერ., გურ., ლენხ.) ისლის სახურავი (ე. ბერ.), ისლით დახურული ნაგებობა (გ. შარაშ.), საღვთო, ნაგებობა (მ. ჩიქ.).

ბურულე-ი² (იმერხ.) ბინა (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ბურუხანა (იმერ.) დიდი და მსხვილი რამ (ი. ქავთ.).

ბურუხუნა (იმერ.) ნ. ბურუხანა.

ბურკვი-ი (ზ. იმერ.) გროვა, ჭვუფი (ბ. წერეთ.); კუკური (ქ. ძოწ.).

ბურქო (ქართლ.). ნ. ლული.

ბურღავა-ი (გურ.) ფართოფოთლებიანი ბალახეული მცენარეა (გ. შარაშ.), ბუერა (ა. მაყ.).

ბურღველა (იმერ.) დიდფოთლებიანი ბალახი, ჩადა. ნ. ფურღველა (ი. ქავთ.).

ბურჩხი-ი (გურ.). 1. თხილის მარცვლები, ერთად თავმოყრილი თანანაყოფთა სახით; 2. ბურჩხაი სარევლა ბალახია (ა. ლ., ა. მაყ.); 3. თხილის ქურჩელა, ჩენჩო (გ. შარაშ.).

ბურცხალა (იმერ., გურ.) ღიქა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ბურძაყე-ი (იმერ., ლენხ.) ხუმრობით, შექცევით ჭიდაობა (ი. ქავთ.); შეჯახება, შექვიდება, არც ჭიდაობა და არც ჩხუბი, თუმცა ორივეს მსგავსი შეხლა-შემოხლა (მ. ალავე, ზეპირობით, 142).

ბურძგე-ი (გურ.) ეკალი, გადატ. ჯაგარივით, ეკალივით ბალანი. ნ. ბურძგალა (ა. ლ.).

ბურძვალე-ი (ფშ.) გინგლი, აშლილი ბეწ-
 ვი (ი. ჭყონ.).
 ბურძვალე-ი² (იმერ.) თხილის ნაყოფის
 ბუდე (მ. ალავე, 3).
 ბურძვალე-ი (გურ.) ბალახია; ეძახიან წა-
 ბლის გარე ეკლიან კანსაც (ს. ჟღ), გო-
 ქშო (ა. მავ.).
 ბურძვალე (აქარ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი
 (შ. ნიყარ.).
 ბურძვალე (გურ.) ნ. ბურძვალე, ბუძვა-
 ტაი.
 ბურძვალე-ი (გურ.) ეკლიანი მცენა-
 რეა ერთგვარი. ბურძვალე (კ. გვარამ.;
 ა. ღღ.).
 ბურძვალე (გურ., იმერ.) ტანში ყრიალი,
 ბალანის ჩხვლეტა. „რაცხა ისე მბურ-
 ძვალეს, ციება უნდა იყოს“ (ვ.
 ბერ.).
 ბურძვალე-ი (ოკრიბ.) ხელგამოუვალი, გაუ-
 წაფავი „ეს ქალი ბურძვალეა“ (დ.
 თომაშვი.).
 ბურძვალე-ი (იმერ.) ბარძლი; და ბარძლუ-
 ლი-ი დაბალი ტანისა და უშნო; ჩა-
 ბარძლუ-ი ჩასვრილი, დაუვარცხ-
 ნელი (ვ. ბერ.).
 ბურძვალე-ი (ლენჩ.) ბლადქენი; უშნო,
 უმსგავსო ქიდაობა-თამაში. ნ. ბუნძვალე
 (მ. ალავე, 2).
 ბურძვალე-ი (გურ., ზ. აქარ.) მარცვალ-
 გაცლილი ყურძნის მტევანი, კლერტი
 (გ. შარაშ.; შ. ნიყარ.).
 ბურწანი-ი (ზ. აქარ.) უშობელი, ფერი,
 რომელიც ხზოს არ მოიგებს, ბერწი
 (შ. ნიყარ.).
 ბურწანი-ი (გურ.) დიდი საღვინე ჭურჭე-
 ლი, კასრი (ი. ჭყონ.).
 ბურწუმელა (იმერ., რაჭ., ლენჩ.) ნ. ეკა-
 ლა.
 ბურწუნახე-ი (თუშ.) კუდიანი ქარი (პ.
 ხუბ.).
 ბურძვალე-ი (იმერ.) ცელქობა, თავის შექ-
 ცევა ბავშვთა. ნ. ბურგალი (ი. ჭყონ.).
 ბურძვალე-ი (იმერ.) ნ. ბურძვალე.
 ბურძვალე (იმერ.) ჭიანჭველა. ნ. ბუნ-
 ძვალე (ვ. ბერ.).
 ბურძვალე-ი (იმერ., გურ., რაჭ.) უწესოდ

ქიდაობა, აყალ-მყალი, ჩხუბი (ი.
 ჭყონ.); ნავარდი, ტრიალი (შ. ძიძ.,
 203).
 ბურძვალე-ი (მობ.) ბურძვალე, სიცივის
 დროს ჭირხლი, თოვლის მსგავსი ფიფ-
 ქები (ო. ქაჯ.).
 ბურჯ-ი (მობ.) დიდი კოშკი, ციხე-სიმაგ-
 რე (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.). არაბ. burc.
 ბურჯგვანა (გურ.) ხელით ძებნის დროს
 ნივთების არე-დარევა სკივრში, გან-
 ჭინაში და სხვ. (გ. შარაშ.).
 ბურჯვალე-ი (ფშ., იმერ.) ერთდროულად
 გაფანტული ნაპერწკლები (ი. ქეშვი.);
 მსხვილი ნაპერწკალი (ი. ქავთ.). შდრ.:
 ქეგლ.
 ბურჯვალე-ი (ხევსურ., ფშ.) პაერში გაშ-
 ლილი ნაპერწკლები (ა. ჭინჭარ., 290);
 ურთად გაყრილი ნაპერწკლები (ვაჟა-
 ფშ. მც. ლექსიკ.).
 ბურჯვალე-ი² (ფშ.) კუნწულა, სიმრავლე
 ერთ ტოტზე მოსხმული ხილისა (ი. ქე-
 შვი.).
 ბუხილა (ლენჩ.) გაბუსული, გაწეწილი,
 თმა-წვერ გაწეწილი (მ. ალავე, 2).
 ბუხუნა (ქიზიყ.) ბავშვის ან პატარა ცხო-
 ველის ძალზე გაძლიერება (ს. მენთეშ.,
 დამ.).
 ბუხუნაობა (იმერ.) საქონლის თავ-რქით
 ქიდაობა; ებუხუნება ეკიდავება;
 ხარების ბუხუნაობა ხარების
 ქიდაობა (ი. ჭყონ.).
 ბუხუნაობა-ა (თუშ.) ბავშვების კოტ-
 რიალი, გორაობა (პ. ხუბ.).
 ბუხუნტელა (ლენჩ.) მომცრო, ჩამრგვა-
 ლებული. ნ. ბუხუნტულა (მ. ჩიქ.).
 ბუხუნტულა-ი (იმერ., გურ.) დაბალი
 ტანის, ჩასკენილი (ვ. ბერ.); მარდი,
 მკვირცხლი, ცოცხალი და ჭკვიანი ბი-
 ჭი დაბალი ტანისა. ნ. ბუხუნტუნა, ბუ-
 რუნტუნა (ა. ღღ.).
 ბუხუნტუნა-ა (აქარ.) ბუთხუნა, ჭანიანი,
 ჭან-ღონით სავსე ბავშვი (შ. ნიყარ.).
 ბუხუნტუნა (იმერ.) ნ. ბუხუნტულა.
 ბუსლი-ი (გურ.) ძელი; ხის ქობი. „გაცა-
 ბრძანება, ბუსლი არ უნდა გეშვან-
 დუწევი“ (პ. ჭაჯან.).

ბუნლა (ქიზიყ.) მეტსახელი ქერა ადამიანისა (ს. მენთეშ.).

ბუნლუკი (ქიზიყ.) გოქი ორ თევმდე (ს. მენთეშ.).

ბუნსათი, **ბუნსო**, **ბუნსარი**-ი (მთიულ., გულამაყრ., ფშ.) ამაღლებული ბექობი მინდორზე, დაფარული ახალი ბალახით (ე. ვირსალ.); ამწვანებული ველი, მდელო (ი. ქეშიკ.); ბუნსარი-ი კორდი მალაღბალახოვანი (საბა).

ბუნსო (კახ.) ნ. ბუნსათი.

ბუნსტარა (ქართლ.) უგერგილო, გაუგებარი ადამიანი (მ. მესხ.).

ბუნსტულა (მთიულ.) ნ. ბებერა (ლ. კაიშ.).

ბუნსენი (იმერ.) ჩუმი ხმა, ჩამი-ჩუმი (ე. ბერ.).

ბუნსუნა, **ბუნსო** (კახ.) ახალმოსული ბალახი. ნ. ბუნსათი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ბუნსუნკა-ი (გურ.) ბატარა, მცირე, გაუზრდელი მცენარე ან ფრინველი (ა. ლ.).

ბუტაყი (ქიზიყ., ფშ.) 1. პირმსუქანი, მაგრამ არა უშნო ადამიანი. ნ. პირბუტაყი (ს. მენთეშ.); 2. მსუქანი, დიდი; მსუქან ბავშვზე იტყვიან (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.).

ბუტია/ე (გურ.) ქათამს რომ ყურბზე ბუმბული სქლად ექნება და თავდიდად მოჩანს, ბუტიას ეძახიან (გ. შარაშ.).

ბუტია (კახ.) მცენარეა, ქრიზანთემა (ა. მაყ.).

ბუტკო (აჭარ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

ბუტკუცუნა (ქართლ.) მსუქანლოყებიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბუტრაობა (ქიზიყ.) ბავშვთა ყირამალა კოტრიალი ლოგინში (ს. მენთეშ.).

ბუტუა (ქართლ.) მოღუნებული, უშნო, დონდლო (თ. სალარ.).

ბუტულ-ი (ქიზიყ., ინგილ.) ბორას მატლი. ბორა ზაფხულში კვერცხსა დებს საქონლის ტყავში. იგი ვითარდება ტყავსა და ხორცს შუა და მეორე წელს გამოიჩეკება და გამოვა მატლი. მატლის მოძრაობით შეწუხებული სა-

ქონელი დარბის. „რა დაგემართა, რატო ვერ დაჰქდარხარ ერთ ალაგაჲ, ბუტული ხო არ შავიჯდა, რო დადარბიხარუ“ (ს. მენთეშ.); ბუნჯალი (მ. ჯან.).

ბუტუნ-ი (ზ. იმერ.) უშნოდ, ულაზათოდ სიარული (ბ. წერეთ.).

ბუტუნ-ი (რაჭ.) ბურტყუნი (შ. ძიძ., 203).

ბუტურა (აჭარ.) მსხლის ერთ-ერთი ჭიში (შ. ნიყარ.).

ბუტურა/ე-ა (იმერ.) მოსულელოსავით (ე. ბერ.).

ბუტუსარა-ა (მესხ.) მოფუსფუსე ადამიანი (ი. მაისურ.).

ბუტუსურა (ქართლ.) უვარგისი, უნიათო კაცი (ა. ლ.; ქეგლ.).

ბუქ-ი (მთიულ.) მატყუარა (ლ. კაიშ.).

ბუქსუტა-ა (აჭარ.). ნ. ბუსკუტაჲ.

ბუქური (ლჩხ.) წაბლის ბუსუსებიანი ნაკუჭი (მ. ჩიქ.).

ბულაური-ი (ქართლ.) იგივეა, რაც დედაბოძი (ს. მენთეშ.).

ბულაური-ი (ქიზიყ.) ბოძის თავზე დადებული დაქრელებული ხე. ამაზე დებენ ძელს (ნ.), რომ ძელს ბოძის შეხების მეტი ადგილი ჰქონდეს და არ გატყდეს (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ბულაღ-ი (ზ. იმერ.) ფუმფლა, წვრილი ბუხი (ბ. წერეთ.).

ბულდავანი-ი (რაჭ.) კაი მისადგომი ადგილი. ნ. ბაღდავანი (ე. ბერ.).

ბულდავა (იმერ., რაჭ.). 1. ტყემლის ტყლაპიდან გაყვებულნი საქამაღი (ე. ბერ.); 2. ქალაკოდას (მცენარეა ერთგვარი) შექამაღი (დილაექტ., 682).

ბულდეჭაჲ-ი (თუშ.) ზღაპრული საშიში არსება, რომლის სახელითაც ბავშვებს აშინებენ (პ. ხუბ.).

ბულბობა (აჭარ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

ბულრანაყოზა-ა (თუშ.) ბულრაობა, ხარების მიერ მიწის თხრა ფეხითა და რქით (თ. უთურგ.).

ბულუღვა-ი (გურ.) მცენარეა (ე. გვარ., 946).

- ბუყი**-ი (თუშ., ხევსურ.) არაყის გამობდის შემდეგ დარჩენილი ნახარში (თ. უთურაგ.); სითხე, რომელიც ქვაბში რჩება არაყის გამობდის შემდეგ. ნ. ბუზალაყი (ა. ჰინჭარ., 217); ქატო (ს. მაკალ.).
- ბუყაყი**-ი (ხევსურ.) ხშირი, მაღალი ბალახი. ნ. ბურახი (ა. ჰინჭარ., 225).
- ბუყდუნა** (თუშ.) კალტის (ნ.) ხავიწია (ს. მაკალ.).
- ბუყე** (იმერ.) გაურკვეველი ხმაური. ნ. ბუგე (პ. ჯაჭან., IX, 245).
- ბუყნა** (გურ.) ბუქნა-ბრაგვანი; გააღინა ბუყნა მიწაზე დაეცა (ა. ლ.).
- ბუყტუნაღ-**ი (თუშ.) ოღნავ დაყოვნებულნი ხაჟო, რომელიც კარგად იწელება; მისგან აკეთებენ ხავიწის, ქაღას. ნ. ბუყდუნა (პ. ხუბ.).
- ბუყყყი**-ი (აჭარ.) დაც., პატარა, დაბალი, უშნო ადამიანი (შ. ნიქარ.).
- ბუშ-ი** (ლეჩხ.) „ნაყარი“, ამონაზარდი, ვაზის ფურცლის ძირში ამოსული ზედმეტი ყლორტი (დილაექტ., 675).
- ბუშალიე** (გურ.) ნაბიჭვარი, ბუში (ე. ნინ., I, თ. კიკე., 257).
- ბუშკაობა** (ფშ.) თამაშია ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- ბუშყენა** (გურ.) რჩოლა, რქენა, რქებით დაჯახება, ბუშყენა (გ. შარაშ.).
- ბუშტი**-ი (ზ. იმერ.) ჩონგურის მუცელი, გამოზერილი ნაწილი (ბ. წერეთ.).
- ბუშტარა** (იმერ.) გახურებულ რაზედმე სიმინდის მარცვალს დებენ, მარცვალი სკდება და თეთრი გული გარეთ ჩნდება (ვ. ბერ.).
- ბუშტურა/ე,-ა** (იმერ.) მდუღრის ან ცეცხლის დამწვარ ხორცზე კანის ამობერვა, ამოფუთქვა, ამობუშტვა (ვ. ბერ.).
- ბუჩი**-ი (ფშ., მოხ.) ჩალა-ბულა, ბურდო, ბუჩო (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); ჩალის, თივის ნარჩენი, არეული მტვერში. ნ. დაბუჩება (ო. ქაჯ.).
- ბუჩაკი/ე** (ლეჩხ.) ცუდი მეწველი ძროხა. ნ. ბაჩაკი (მ. ჩიქ.).
- ბუჩაობა** (ქართლ., ფშ.) საქონლის თამაში რქებით, თითქოს ჭიდაობენო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); რჩოლა პატარა ურქო პირუტყვისა (ი. ქეშიკ.).
- ბუჩრა** (ზ. იმერ.) გობისცხვია, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ბუჩვა** (იმერ.) ღონივრად შემოკვრა. „იმისთანას გ ბუჩვა ვ, რომ შემხედო, ვერ მიცნო“ (ვ. ბერ.).
- ბუჩიმა** (ფშ.) ხარების ჭიდილი (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ბუჩინა** (ქიზიყ.) ზაქი წლამდე. ნ. ფუჩინა (ს. მენთეშ.).
- ბუჩო** (ქართლ., მთიულ.) ჩალაბულა (კირიონი); ნაგავი (ლ. კააშ.).
- ბუცი**-ი (ქართლ.) ყურმიდებულის, შტერი, ჩერჩეტი (მ. მესხ.).
- ბუცება** (მოხ.) დატყება, დაჯახება (ო. ქაჯ.).
- ბუცო** (ქიზიყ.). ნ. ბრუცო.
- ბუცუნა** (მოხ.) მუცელი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).
- ბუცუნაყი**-ი (აჭარ.) ქინქლა, პაწაწინა მწერი (შ. ნიქარ.).
- ბუცუნცხა** (ლეჩხ.) ბურნა, მაჭრის ქინქლა (მ. ალავე., 3).
- ბუძგატა**-ი (გურ.) წვრილი ეკლებით შემოსილი რამ, მაგ., წაბლის ბუდე (გ. შარაშ.). შდრ. საბა: ბუძგური.
- ბუძგვი**-ი (ლეჩხ.) წაბლის ეკლიანი საფარი (მ. ალავე., 1).
- ბუძგნარ**-ი (ქართლ.). ნ. ბუწგნარი.
- ბუძე** (იმერ.) ადგილი ძირდადგმული სახლის კარებთან არსებულ აფრებზე, ურდულის გასაყარის ზევით ჩაკიდებული (პ. ჯაჭან., IX, 246).
- ბუძო** (იმერ.) ურდულის გასაყრელი ყურები (ვ. ბერ.).
- ბუძუ** (გურ.) ნაფოტი, რომელსაც აჭედებენ ურემს, რომ ბორბლები არ მიედოს (ს. ელ.); თარო (ჩოჩხათი, იასონ ბლაგიძე).
- ბუძუა** (რაჭ.) ბიძია (მიმართვისას), ბიძა (დილაექტ., 682).
- ბუძულა-ა** (მესხ.) ბუძუ ბავშვის ენაზე (ი. მაისურ.).
- ბუძუნდო** (იმერ.) ყურძნის გაკუმპლული მტევანი (პ. ჯაჭან., IX, 246).
- ბუძუნმელ**-ი (ხევსურ.). ნ. ბუთუთი.

ბუძენძლო (ზ. იმერ., ქართლ.) ნუჯები ქათმისა. ნ. გუძენძლო (ზ. წერეთ.); ხუ-სვის ანუ კიტრის გული, რომელშიაც ახვევია თესლი (კირიონი).

ბუძუძა/ე, ა (იმერ.). ნ. ბუძო.

ბუწ-ი (მთიულ.) გამხდარი, გაღეული სა-ქონელი (ლ. კაიშ.).

ბუწავა (რაჭ.). ნ. გველივენახი.

ბუწალია, **ბუწალიე** (რაჭ., ლეჩხ.) ბირკა, მცენარეა. ნ. ზოზიკა, ღორნიკა (ა. მაყ.).

ბუწაულა/ე (ლეჩხ.) ყანის ბირკა. ნ. ბუწა-ლია, ბურკაულა (მ. ალავე, 2).

ბუწალია (იმერ.) ბირკა, მცენარეა. ნ. ზოზიკა, ღორნიკა, ბუწალია (ა. მაყ.).

ბუწკალუე (იმერ.). ნ. ბირკალუე.

ბუწწარ-ი (ქართლ., ქიზიყ.) ხშირ-და წვრილტანიანი ჩირგვნარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.), ბურწწარი, ჩირგვნარი (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ჭეგლ.

ბუწუე-ი (მთიულ.) მუწუეი (ლ. კაიშ.).

ბუწუწ-ი (ქიზიყ., ფშ., თიან.) თბა (ს. მენ-თეშ.; დიალექტ., 597); ბუწუწუე ბა. (ფშ.) თმის გაშლა (ი. ჭყონ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ჭეგლ.

ბუჭბუჭ-ი (მთიულ.) ფუსფუსი; ბუჭ-ბუჭბუჭ-ის ფუსფუსებს (ლ. კაიშ.).

ბუჭონ-ი (თუშ.). ნ. ბიჭონი.

ბუჭულა¹ (ხევსურ., ფშ., ლეჩხ.) პატარა წისქვილი (ა. ჭინჭარ., 208; ი. ჭეშვიკ.; მ. ალავე, 1). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ჭეგლ.

ბუჭულა² (მთიულ.) პატარა ტანის კაცი (ლ. კაიშ.).

ბუჭუნტო (ქიზიყ., ქართლ.) პატარა სახ-ლი, ქოხივით სახლი (ს. მენთეშ.); პა-ტარა მიწური სახლი (მ. მესხ.).

ბუჭუნჭველა (ლეჩხ., იმერ., აჭარ.) ჭიან-ჭველა (მ. ალავე, 1; ი. ჭავთ.; ი. მეგრ.).

ბუჭყა (ფშ.) მავარმზრიანი მწერები, სა-ზოგადოდ (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 128, 1900; ი. ჭყონ.).

ბუხ-ი (გუდამაყრ.) უვარგისი ცხენი (ლ. ლეონ.).

ბუხავი (იმერხ.) ჭაჭვი, ბორკილი, ფალ-

ვანი (დიალექტ., 653; შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. bukağı.

ბუხახ-ი (მესხ.) პირწმინდა (ა. მაყ.).

ბუხბუხ-ი (ქართლ., მთიულ.) ბუყბუყი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ჭეგლ.); ძლი-ერი ხველა (ლ. კაიშ.).

ბუხვა (ქართლ.): და ბუ ხ ვ ა, მ თ ბ უ ხ-ვ ა მოკუნტვა, ვაშუმება ნამეტურ სი-ცივისაგან (შ. ძიძ., ანგარიში).

ბუხტუნ-ი¹ (თუშ.) სიბრაზისაგან მოუსვე-ნრობა აღამიანისა, ბორკვა, თავისთვის ლულულეი (პ. ხუბ.).

ბუხტუნ-ი² (მთიულ.) დიდგულობა. „ერ-თთ არ გავაკეთეთ, რას შე ბუ ხ ტ უ-ნ ა ვ ე ბ ი?“ (ლ. კაიშ.).

ბუხუა¹ (ქსნის ხეობ.) კოჭრიანი ხისგან გათლილი ურო (გ. სომხიშვი.); ბუჭუ ა ნეღლი კუნძი (საბა).

ბუხუა-ი² (გურ.) მსუქანი, ცელქი და ღო-ნიერი ბიჭი (ა. ლ.).

ბუხუნტალე (ლეჩხ.). ნ. ბიხვი.

ბუხუნძელა (ქართლ.) სხვადასხვა მწერე-ბის ბუხუსიანი მატლები (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 160, 1900; ი. ჭყონ.).

ბუხუნხულა-ი (გურ.). ნ. ბიხუნხული.

ბუტუა (მთიულ.). ნ. ბუხუა.

ბუტუნჩალა (მთიულ.) მეტად სქელი შეშა. შდრ.: ბუტუა (ლ. კაიშ.).

ბუჯარობა (იმერ.) დიდი ხნით რაიმეს ძე-ბნა ერთ ადვილს. „თელი დღეი სახში ბუჯარობდა“ (პ. ჯაჭან., X).

ბუჯად-ი (ზ. აჭარ.) ხის (მცენარის) ნაწი-ლი, საიდანაც იწყება განშტოება ტო-ტებისა; 2. კუთხე, ვთქვათ, ოთახისა ნ. ბოჯახი (შ. ნიყარ.).

ბუჯახირა (ფშ.) ზოზინით საქმის მკეთე-ბელი, ზანტი, მოუხერხებელი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

ბუჯგვაჟ-ი (თუშ.) მატყლისა თუ სხვათა ხელში დამჯიღვა (პ. ხუბ.).

ბუჯგი-ი (აჭარ.). ნ. ბურბგი.

ბუჯგურ-ი (იმერ., გურ.) წაღმა-უკუღმა ტრიალი, რისამე ძებნა. „შენ რომ ბუ-ჯ უ რ ო ბ, მაგდენ ხანს ქვეყანას ააშე-ნებდა კაცი!“ ნ. ბუჯარობა (გ. ბერ., ს. ჟლ.).

ბუჭერი-ი (რაკ., ლეჩხ., გურ.). 1. დიდი გობი ცომის მოსაზღვლად (ვ. ბერი); 2. სახლის კუთხეში დატანებული თარი (პ. ალავე, 1); 3. ჭურჭლეულობის დასაწყობი თარი სამზარეულო სახლში (ს. ყლ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგელი; შინაურ ფრინველთა ბუდე (შ. ნიქარი).

ბუჭერი-ი (ლეჩხ.) სახაბაზოში დადგმულ მაგიდა ცომისათვის (მ. ჩიქ.).

ბუჭური-ი (იმერ.). ნ. ბუჭური.

ბუჭლი-ი (ხევსურ.). საბუჭლი ფარის ხელმოსაკიდი. „მწარზე გადიცა ჭირი-მი, და ისაბუჭლა ფარია“ (ა. შან, 214, 12).

ბუჭება (ჭიზიყ.) ზრომა. „წელეები მიბუჭდება“ (ს. მენთეშ.).

ბუჭტუნაჲ-ი (თუშ.) მწკლარტე, მძახე (თ. უთურგ.).

ბლავანი-ი (ქსნის ხეობ.) ნატამალი. „თქვენი ბლავანი ცარ დარჩება, თუ მაიგოიანა თავი“ (ვ. სომხიშვი).

ბლავანი-ი (ჭიზიყ.) მბლავანი, რაც ბლავის. „მემცხვარეა იგრე გაუწყდა მცხვარი, რო ბლავანი აღარ გადურჩა“ (ს. მენთეშ.).

ბლავანი-ი (ქართლ.) მაცენე, მოამბე, ამბის მიმტან-მომტანი (ა. ღლ.).

ბლავანი-ი (მოხ.) ეპითეტი პირუტყვისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 498).

ბლავა (მთიულ.). 1. წყალში გახსნილი ნაკელი; 2. ჭუჭყი (ლ. კაიშ.).

ბლავი-ი (აჭარ.). ნ. ბლავი.

ბლავალი-ი (გურ.) კანკალი, შიშით ძაგ-ძაგი. „ჩოფანოს გული გუთქანდა. დუ-უწყო ხელეშმა ბლავალი, ამასობაში დუთუშა ხელიც ბოლზე და ზეთ ღორს დიეცა ზურგზე“ (ა. ღლ., 1).

ბლანძალი-ი (ჭიზიყ.) ხუმრობით ჭიდაობა. „მთელი დღე ბლანძალობთ“ (ს. მენთეშ.).

ბლანჯი-ი (მოხ.) დათვის, ვეფხვის თათები, გადატ. იტყვიან დიდი ხელის მქონე ადამიანზე: „როგორი ბლანჯები აქუ!“ (ო. ქაჯ.).

ბლარი-ი (იმერ., ჭიზიყ.) ბავშვი (პ. ჯაჯან., IX, 246); ბალღი, ბავშვი (ს. მენთეშ.); ყრმაშვილი (დ. ჩუბ.).

ბლარა-ა (მოხ.) ჭუჭყიანი, მოთვლელი, ჩაუტყმელი (ო. ქაჯ.).

ბლარტი-ი (ფშ., კახ., ქართლ., ჭიზიყ., ლეჩხ., ზ. აჭარ.) მართვე, ბარტყი, შვილი გარეული ფრინველისა და მწერისა (ვაჟა, IV, ა. შან; ს. მენთეშ.); ბავშვი (აგდებით), უსუსური (შ. ნიქარი); ბარტყი. ნ. ბლარტი (დიალექტ., 604). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგელი.

ბლარტი-ი (კახ.) მცენარის ძირის ამონაყარი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ბლარჭი-ი (აჭარ.) სუსტი (ბავშვი), დალეული (შ. ნიქარი).

ბლარჯი-ი (ქართლ.) მიხრილ-მოხრილი, ირიბად მავალი; დაბლარჯვა დაღრეცა (ა. ღლ.).

ბლატება-ა (ფშ., თუშ.) ბლოტება, გაჰირვებით ასვლა, აძრომა (ი. ქეშიკ.; თ. უთურგ.).

ბლავტი-ი (აჭარ.) ბავშვი, ბალღი, ღლაბი (შ. ნიქარი).

ბლავი-ი (ჭიზიყ.) ბალღი, ბავშვი. ნ. ბლარტი (ს. მენთეშ.).

ბლავები-ი (თუშ.) ოღრო-ჩოღრო, კლდე-ღორღიანი გზა (პ. ხუბ.).

ბლავი-ი (მთიულ.) გაშლილი ხელის გული; ბლუჯი (ლ. კაიშ.).

ბლავი-ი (გურ., აჭარ.) ძლიერ ავი ძაღლი (გ. შარაშ.); ავი, მყუფარა (პ. ჯაჯან.).

ბლაველი-ი (გურ.) ცხვრის, ხბოს ბლავილი (ი. ქყონ.; გ. შარაშ.).

ბლავა, **ბლავა** (მოხ.) შურით ცქერა, ავი გულით გამოხედვა (ო. ქაჯ.).

ბლაველი-ი (აჭარ.) ნ. ბლაველი.

ბლავილი-ი (გურ.). 1. ხბოს გაბმული ბლავილი; 2. ბავშვის თავშეუკავებელი, ხმაშალი ტირილი, ღრიალი. ნ. ბლაველი (ა. ღლ.).

ბლავრი-ი (ლეჩხ.) მშრალი მარცვლოვანი მიწა (მ. ჩიქ.); მიწის ნაფშენი, დაფშენილი მიწა, ფხვიერი მიწა, მტვერი. ნ. ბურდანა (დიალექტ., 675).

ბღერიალი- (ქართლ.) ბრწყინვა, ბღღერიალი (ა. ლ.).

ბღილი- (ლექს., გურ.) ხის მატლი (მ. ჩიქ.); პირუტყვის ავადყოფნობა ერთგვარი (ა. ლ.).

ბღინკი- (იმერ., ლექს., გურ.) ძლინკი, გამხდარი, მკლე. „რამ უნდა დაარჩინოს ამ ზამთარს ჩვენი დაბღინკულე საქონელი“ (ვ. ბერ.); მოუვლელი, დამშეული, სუსტი გოჭი (მ. ალავ., 2); დააბუნებული, გამხდარი (ს. ქლ.); დაავადებული, დამკლევებული ღორი. „სხვისას დაკლეს ღორი, ჩემსას დაკლეს ბღინკი, სხვისას ვპრაწვე თვალეფს, სახში არ აქვ ხინკი“ (ა. ლ.).

ბღინჭურა (გურ.) ავეგულიან, ბრაზიან კაცუნე იტყვიან (ს. ქლ.).

ბღლაძაბღღუძი- (ქართლ.) ბღლარძენი. „ყამირ რო ვხნამთ, ზღლაძაბღღუძით გადადის ბელტები“ (შ. ძიძ., ანგარიში).

ბღღუძი- (მოხ.) ხევა, გლეჯა, დღღუჯა (დაილექტ., 560).

ბღორი- (ფშ.) უკანონო შვილი, ბუში. ნ. ტრიკი (ი. ქეშიკ.).

ბღორინი- (გურ., აჭარ.) ბღავილი, ყვირილი (ს. ქლ.; ი. მეგრ.; შ. ნიყარ.).

ბღორო, ბღოჭი- (გურ.) დიდი ღრუ, ფულურო (გ. შარაშ.).

ბღორტვა (ფშ.): ბღორტავენ (ბარტყები) ძლივს იძვრიან ადგილიდან (ვაჟა, I, ა. შან.).

ბღორტვა (ქიზიყ.) ტორტვა. ატორტვა. „სად ებღორტები, არ ჩამავარდე, არ გასაადელო, შენა!“ (ს. მენთეშ.).

ბღორტიალი- (გურ.) მალღობიდან ან ხიდან გაჭირვებით ჩამოსვლა. ნ. ბღორტვა (გ. შარაშ.).

ბღოჭი- (გურ.) ნ. ბღორო.

ბღოჭიალი- (ქართლ.) ხელების პოტინი.

ბღაუჭი. „ხალხი ებღოჭიალეებიან“ ნ. ბღოტიალი (ა. ლ.).

ბღოჭინი- (გურ.) უსამოვნო, მაღალი ხმით ყვირილი, ღრიალი. ნ. ბღორინი (გ. შარაშ.).

ბღოჭი- (მესხ.) ფესვი, ძირი. „ხეს მავარი

ბღოჭები ჰქონდა გადგმული“ (ი. მაისურ.).

ბღუილი- (მოხ.) დათვის ბურტყენი, ბღუვილი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., 498).

ბღუნაობა (ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) თავსა და მუხლებზე ბრუნვა ჰიდაობის ან მუცლის ტკივილის დროს. „რასა ბღუნაობ, ხო არა კტყევა რა?“ (ს. მენთეშ.); ხელის გულზე ცოცვა (ე. სომხიშვი.).

ბღუნვა (ფშ., ქიზიყ., ქართლ., მოხ., ინგილ.) ფორთხვა. „ბეჩავი ეხში ვბღუნდები“ (ი. ქეშიკ.); თავით ტრიალი, რამე მიზეზის გამო ადამიანის მიერ თავით მიწის თხრა (ს. მენთეშ.); ბღუჯვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ხოხვი, ადგილზე ტრიალი (ო. ქაჯ.); ბობღვა (მ. ჯან.); ოთხზე დგომა (საბა).

ბღუნკი- (გურ.) ნ. მობღუნკული.

ბღუნტი- (მოხ.) ირონ. პატარა ცხვარი. „ოცა ბღუნტააღა მიყრია“ (ო. ქაჯ.).

ბღუნძელი (ქართლ.) 1. მავნე მატლი; ვადატ. ითქმის საქონელზეც; 2. ზღარბი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგელ. **ბღუნძვა** (ფშ.) კუმშვა, მოხრა (ი. ქეშიკ.). **ბღუნძვა** (ქიზიყ.) ცუდი შეკერილობის გამო ნაყერზე ნაოჭების ყრა (ს. მენთეშ., დამ.).

ბღურტუნი- (კახ.) დავარდნისას გამოცემული ხმა, — ბარტყანი. „ღარ გავიდა ცოტა ხანი და დაიძახა ამ ტორტვა ბუნგენი და გააცვივდა დაბლა ამ კაც ბღურტუნი“ (ა. მარტ., ვ. იან.).

ბღუმტი (აჭარ.) ნ. ბღაშტი.

ბღუჯი, ბღუჯა (ქართლ.) მუჭი, პეშვი, მუშტი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგელ.

ბძნა (გურ.) ცრურწმენით, რაიმე საქმის ან სიტყვის თქმის აკრძალვა, თაკილობა, ტაბუ. დედამთილი რძალს ორშაბათობით, მავალითაღ, მეზობლისას წასვლის ნებას არ მისცემდა; იმავე ორშაბათობით არ გასცემდნენ ფქვილს, ცეცხლს, მარილსა და ა. შ. ამაზე იტყოდნენ — იბძნისო (ა. ლ.).

ბწილა (ქვ. იმერ.) პატარა მკბენარია (მ. ალავ., 3).

ბწკალ-ი (ქართლ., ფშ., თუშ.) ბრჭყალი, კლანჭი პატარა ფრინველისა ან ცხოველისა (ვაჟა, I, ა. შან.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; თ. უთურგ.).

ბწკალი ქვისა (ქართლ.) წვრილად წანამტვრევი, ანატეხი. „ბწკალი ცვერ შეატეხეს ლოდსა“ (გ. შატბერ., 32).

ბწყარ-ი (ფშ.) სკლომის შედეგად დატოვებული ადგილი, ნახეთქი (ი. ქეშიყ.).

ბწყილ-ი (მთიულ.) ფრჩხილი (ლ. კაიშ.).

ბწყლევა-ფხობილ-ი (ფშ.) ფორთხვა, გაჭირვებით, ხელ-ფეხის მოხმარებით სიარული (ი. ქეშიყ.).

ბწყნა (ფშ.) გაწევა, ჭიდილი გაშვებისათვის (ი. ქეშიყ.).

ბწნა (ზ. იმერ.) დაბწნა, წენა, დაწენა (ბ. წერეთ.).

ბჭე, ბჭეებ-ი (მოხ.) თემობის მიერ არჩე-

ული მოსამართლეები, მოთათბირენი, მრჩეველნი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ბჭყალ-ი (ფშ.) ბჭლალი, ბრჭყალი, დიდი ფრინველის ან დიდი ცხოველის კლანჭი (ვაჟა, I, ა. შან.).

ბჭა (ქართლ., მესხ.) ძნის ზეინი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ყანის დადგომა გასალეწად (შ. ძიძ., ანგარიში); ძნა (ი. მამისურ.).

ბჭინი-ი (აქარ.) ბოძი, ბიჭვი (შ. ნიყარ.).

ბჭენა (მთიულ.) ნიძლავის, თამამობისა, ან რაიმე რიგობის დროს ჯოხზე მუშტით ხელის მოკიდება. ეისი ხელიც ჯოხის ბოლოს მოხვდება, ის მოგებული ან წაგებულია ან მისი რიგია (ლ. კაიშ.).

ბჭლალ-ი (ფშ., გუდამაყრ.) ბრჭყალი, მხეცის კლანჭი (ი. ჭყონ.; დიალექტ., 571).

ბჭლლა (ქიზიყ.) გაბარდული ტოტები, გრჯლა. ნ. ჩხა (ს. მენთეშ.).

ბჭულ! (მოხ.) ბუღს (ჭოტის) ხმა (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).

ბ

გააბეჩხრებულ-ი (ფშ.) უპატრონოდქცეული, გაპარტახებული (ვაჟა, I, ა. შან.). შდრ.: ქეგლ.

გაავწინებდა (ქართლ.) გაკაპასება, ზნე-ხასიათის შეცვლა; **გაავწინებულ-ი** გაკაპასებული. ზნეშეცვლილი (გ. შატბერ., 32).

გააზაქრებულ-ი (ფშ.) გათამამებული, გაზულუქებული, გაზარმაცებული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

გაამინება (გურ.) დათანხმება, დასტურის მიცემა დაშოშმინების მიზნით (უფრო ბავშვისა). „ბლანას რომ ყოლიფერს გაუუამინებ, ქე ეიგდებს თლა თავს“ (გ. შარაშ.).

გაანდეება (ქიზიყ.) ორიენტირება; წარმოდგენა, ვარაუდი. ნ. ანდე (ს. მენთეშ.).

გაანტრება-ა (თუშ.) გაოცება, გაკვირება,

სახტად დარჩენა უჩვეულოს ნახვით ან თქმით (პ. ხუბ.).

გაანძრახება (იმერ.) გააანძრახებს, შეაგულიანებს, წააქეზებს; დაარიგებს (ი. ქავთ.).

გაარხილება (მთიულ.) თოვლის ზემოდან შეყინვა (ლ. კაიშ.).

გაასკვება (ზ. იმერ.) გააასკვა თავ-ი გაჯიუტდა, გაჯიქდა. „გააასკვა თავ-ი და აღარაფრით აღარ წამოვიდა ჯორი“ (ბ. წერეთ.).

გაასრება (ქიზიყ., ქართლ.) მეტისმეტად გაბრაზება, განრისხება; **გაასრებულ-ი** გაბრაზებული. „დღეა ჩვენი რძალი გაასრებული იყო ძალან“ (ს. მენთეშ.); სიბრაზით გაცეცხლება (მ. მესხ.).

გაასფიფება (ხევსურ.) სწრაფად და ხარბად ჭამა. „ერთბაზად გააიასფიფეს, ლუკმა აღარ გაწირესალ“ (ა. ჭინჭარ., 215).

გაბაბაგინებულ-ი (გურ.) ლაღაგადასმული, ბაგესწორი. „ჭვილით გადაბაბაგინებულ-ი კოთხო წეიდო და ჩემდა ჩენჩელაი (ნ.) მუუტანია იმ ციცას“. ნ. ბაბაგინი (გ. შარაშ.).

გაბაბუა (ზ. იმერ.). ნ. ბაბა.

გაბაზარგნება (მოხ.) მოხეტიალედ გახდომა (ო. ქაჯ.).

გაბალთვა (ქიზიყ.). 1. გადატ. ამოწყვეტა, ამოხოცვა. ნ. ბალთვა (ს. მენთეშ.), შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ; 2. გაბალთვა (ქართლ.) მჭრელი დანით გაჭრა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაბამბალეზულ-ი (ლენჩ.) მსუქანი, ხორც-შესხმული სანდომიანი ქალი (მ. ალაფ., 2).

გაბანდებულ-ი (მთიულ.) გასესხებულ (ლ. კაიშ.).

გაბანებულ-ი (აქარ.) გასუქებულ. „მოხვერი გაბანებულ იყო, დაკლეს და ბითები ქონი გამეღდა“ (პ. ჯაჭან.).

გაბარგაღებულ-ი (გურ.) გაბეკნილი, დატყეპნილი თოვლიანი გზა. „გზაი გაბარგაღებულ ღლია და ქე გუუღმეი, ძმაო, აწი!“ (გ. შარაშ.).

გაბარჯღული (ქიზიყ.) ერთმანეთში გახლართულტოტებიანი (ხე, ტყე). „გაბარჯღული ტყე იყო“ (ს. მენთეშ.).

გაბასრვა¹ (ფშ.) სისხლით შეღება, გასვრა, შეფერვა (ი. ქეშიყ.).

გაბასრვა² (აქარ.) გასვრა, გაუქუყიანება (შ. ნიყარ.).

გაბაღვა (ქიზიყ.). ნ. ბაღვა.

გაბახება (გურ., ლენჩ.) სახელის გატება, შერცხვენა (ე. ნინ., 1, თ. კიკვი; მ. ჩიქ.).

გაბაჩაჭგინება (ზ. იმერ.) ფეხების გაშლით დგომა; გადატ. გაჯიუტება (ბ. წერეთ.).

გაბაჩაყინება ფეხისა (გურ.) ფეხების გაჭოტება ერთი მეორისაგან შორიშორ დადგმით (გ. შარაშ.).

გაბ-გამ! (თუშ.) შეძახილი ხარებისადმი: ქვევით! „ჭარო, გაბ-გამ, სი მიხუალი“ (პ. ხუბ.).

გაბგილება (გურ.) თოფის გასროლა (ს. ჟღ.).

გაბგილებული-ი (გურ.) ძალიან გასუქებული (გ. შარაშ.); ძალიან გახურებული ღემელი, ბუხარი (შ. ნიყარ., აქარ.).

გაბდღვრიალება (ქართლ.) ძლიერ ვანათება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაბებლილ-ი (ქართლ.) ჩასუქებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ).

გაბეგვა (რაჭ.) გამხმარი ღობიოს პარკისათვის მარცელის გაცლა ჯოხის ცემით (დილექტ., 682).

გაბედენება (ფშ.) განსხვავება (ვაყა, IV, ა. შან.).

გაბედითება (ფშ.) დამცირება, ფასის დაკარგვა (ი. ქეშიყ.).

გაბედნახება (ფშ.) გაუუქება, წახდენა (ი. ქეშიყ.).

გაბედჩაულ-ი (მთიულ., გუდამაყარ.) გაბედშავებული, დაბეჩავებული (ე. ვირსალ.).

გაბეწვა (იმერ.) ძალზე გაძლომა, ამოყორვა მუცლისა (ი. ქაეთ.); გავსება, დატენა (შ. ნიყარ., აქარ.).

გაბელთვა (ლენჩ.) გაუუწვა. „წუმა მ გამბელთა“ (მ. ალაფ., 2).

გაბენდრაგება (ქსნის ხეობ.) გაუქუყიანება; გაბენდრაგებულ-ი უქუყიანი, უსუფთაო ადამიანი (გ. სომხიშე).

გაბენწვა (მოხ., მთიულ.) გაძლომა (ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.).

გაბენძახებულ-ი (მთიულ.). ნ. დაბენძახებული.

გაბერკნა (ლენჩ.) გატყეპნა მიწისა ან თოვლისა; გაბერკნილ-ი გატყეპნილი.

„არ მოუყინევას, გაბერკნილი გზა იყო და სიარული არ გამჭვირებია“. ნ. ბეკნა (მ. ალაფ., 2).

გაბესკვა (ლენჩ.) კარგად, ძლიერ გაძლომა. „ძროხა ნათიბარში ბალახობდა და მალე გეიბესკა“ (მ. ალაფ., 2);

ძლიერ გაძლომა (მ. ჩიქ.). ქიზიყ. გაბუსკვენა ბავშვის ან პატარა ცხოველის ძალზე გაძლომა; გადატ. დიდზედაც იტყვიან: გაიბუსკენაო; გაბუსკენული ძალზე გამძლარი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

გაბეწვა (ლენჩ.) კარგად, ძლიერ გაძლომა. „ძროხა ნათიბარში ბალახობდა და მალე გეიბესკა“ (მ. ალაფ., 2); ძლიერ გაძლომა (მ. ჩიქ.). ქიზიყ. გაბუსკვენა ბავშვის ან პატარა ცხოველის ძალზე გაძლომა; გადატ. დიდზედაც იტყვიან: გაიბუსკენაო; გაბუსკენული ძალზე გამძლარი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

გაბესკა

გაბესკა (იმერ.). ნ. გაბისკა.
გაბერჩავება (კახ.) მცენარის ნახევრად გა-
 ხმოზა, გაფუჭება მოუფლელობით (ა.
 მარტ., გ. იმნ.).
გაბერაულ-ი (მთიულ.) გამხდარი, საცო-
 დავი (ლ. კაიშ.).
გაბერება (აჭარ.) გამოშტერება, გასულე-
 ლება (შ. ნიჟარ.).
გაბერხრება (კახ.) მიწის გამოფიტვა, გამ-
 წირება (ა. მარტ., გ. იმნ.).
გაბეცება (გურ.) გაშეშება; გაბეცე-
 ბულ-ი გაშეშებული (ა. ლ.).
გაბეჭვა (ფშ.) ბეჭებში მოხვედრა; გაი-
 ბეჭოს ბეჭებში მოხვედეს (ჯეა, I,
 1946, ა. შან.).
გაბეჭვნა (მობ.) ქსოვის დროს შალეულის
 მოქსოვილ ნაწილზე სავარცხლის ცემა
 ნაქსოვისათვის სიმტკიცის მისაცემად
 (დიალექტ., 560).
გაბზევება (ქიზიყ., კახ.) 1. პურეულის
 წველის (ღეროს) ქცევა ბზედ (ს. მენ-
 თეშ., დამ.); 2. განიავება ნალეწისა (ა.
 მარტ., გ. იმნ.).
გაბზინება (ფშ.) გაფერჩქვნა, ვადაპენ-
 ტვა (ი. ჭეშვი.).
გაბზნა (იმერ.) გაბზარვა (ი. ჭავთ.).
გაბიბკულ-ი (იმერ.) წმინდად გაცრილ-
 განმტკიცული ფქვილი. ნ. ბიბკი (ი.
 ჭავთ.).
აბიბლულ-ი (ქართლ.) ნ. გაბებლილი.
აბიღნვა (იმერ.) ნაპრალის ან ამოთხრი-
 ლი ორმოს ამოვსება (პ. ჭაჭან., IX,
 246).
გაბიზინება (ლენხ.) ფერღების ამოვსება,
 სისაესე (მ. ჩიქ.); გავსება, დატენა (შ.
 ნიჟარ., აჭარ.).
გაბინდება-ა (თუშ.) ბინდის გაფანტვა გა-
 ნთიადისას, გათენება (დიალექტ., 577).
გაბინთქოლება (იმერ.) გათეთრება, გას-
 პეტაკება, გასუფთავება თეთრეულისა,
 საცვლებისა, ტანსაცმლისა (ი. ჭავთ.).
გაბიბთყება (მთიულ.) წვეწმში ჩახალული
 პურის გაშლა (ლ. კაიშ.).
გაბიფინებულ-ი (იმერ.) გასიფებული, შე-
 შუბებული. ნ. გაფიფინებული (ი.
 ჭავთ.).

გაბისკა (იმერ.). 1. მაგრად გატენა ჭურ-
 კლისა. „სამი გოდორი მარტენა ერთი
 ძირი ბეოლის ფოთლით გაბისკ-
 ნეს“; 2. ძალიან გაძღომა (უპირატე-
 სად პირუტყვისა). „ცხვრები გეიბი-
 სკნა ბალახით“. ნ. გაბესკვა (ი. ჭავთ.).
გაბისკანილი-ი (ზ. იმერ.) გაჭუჭყიანებული,
 გალიფული, სიბინძურით სავსე. „გა-
 ბისკანილია სავარცხალი თებოთი“
 (ბ. წერეთ.).
გაბიშტვა (მესხ.) ეულვ. სიკვდილი, ჩა-
 ძაღლება (ი. მისურ.).
გაბიცება (გურ.) ღომის დიღხანს გაჩერე-
 ბა დაუხელავად. ნ. ბიცი (ი. ჭყონ.);
 მქადის გაციება კეცზე დიღხანს დატო-
 ვების მიზეზით (ს. უღ.).
გაბიცებულ-ი (გურ.). ნ. ბიცი, გაბიცება.
გაბიჯგულ-ი (გურ.) ერთ ალაგას უშნოდ
 გაჩერებული ფეხების გაბოტებით, უფ-
 რო ადამიანზე ითქმის (გ. შარაშ.).
გაბლანდულა (მესხ., ჭაქან.) აბრეშუმა,
 მცენარეა (ა. მაყ.).
გაბლამვა (მესხ.) გაფლაშვა, გაფართოე-
 ბა, ვაგანიერება (ი. მისურ.).
გაბლენილ-ი (აჭარ.) უსაქმოდ, უშნოდ
 და უაზროდ გაჩერებული (შ. ნიჟარ.).
გაბლევცილი-ი (გურ.) გაბერილი; ზარმა-
 ცი, უეარგისი (ა. ლ.).
გაბლიგვება (იმერ.) გალიგვება (ნ.), ძა-
 ლიან გაცივება (პ. ჭაჭან., IX, 246).
გაბლიკება (ზ. იმერ.) გაყინვა; გაეიბ-
 ლიკე გაყიყინე. ნ. გაბლიგვება (ბ. წე-
 რეთ.).
გაბლიკებულ-ი (იმერ.) გაციებული და
 გამხმარი; გაბლიკებულ-ი ჭადი-
 იგივეა, რაც დაბლუკებულ-ი. „სიცივი-
 საგან ხელები მაქ გაბლიკებულ-ი“
 (ი. ჭავთ.).
გაბლიღუნვა (აჭარ.) გაღლეჯა, გახლეჩა (ი.
 მეგრ.).
გაბლიხება (ლენხ.) გაყუღება, უშნოდ
 დღვომა (მ. ჩიქ.).
გაბმა (კახ.) ერთმანეთში გაქნა, შერევა.
 „ნიხბით ავრეთ, გავაბამთ, ვავჭ-
 ნით“ (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გაბმულა (ქიზიყ.). 1. ჰამაქისებრ ორ ხეზე გაბმული თოკი, რომელსაც უაკვნობის დროს ბავშვის ჩასაწვენად ხმარობენ ხოლმე (ს. მენთეშ.); 2. ხვართქლა (ა. მაყ.).

გაბნელება (აჭარ.) წყრომით წასვლა, წათრევა, წაშეება (შ. ნიჟარ.).

გაბობება (ფშ.) ბობღვით, ხელებისა და ფეხების მოხმარებით გავლა (ი. ქეშიკ.).

გაბოგირება (გურ.) გაბოგირებულ-ი უადგილო ადგილას გაბმული, გახირული (გ. შარაშ.).

გაბორტეხული (ხევსურ.) უხნავი ან ნახნავი და მერმე გაბალახებული მიწა. ნ. ბორტვი, ნაყანობა (ა. ჭინჭარ., 195).

გაბორტულ-ი (მთიულ.) ნახნავი, მაგრამ სულ ბალახად ქცეული. ნ. გაბორტეხული ყანა (ლ. კაიშ.).

გაბორტება (გურ., იმერ., თუშ.) დროგადაუწყვეტლად შეფერხება საქმისა; გაბორტებულ-ი დროგადაუწყვეტლად შეფერხებული საქმე (ი. ჭყონ.); ყანის მკისათვის დროის გადაცილება (პ. ხუბ.).

გაბორტება (ქართლ.) ფეხების შორს გაბრუნება. წარმოქმნილია ბოტისაგან, რაც მამალ თხას ნიშნავს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაბორტვა (მთიულ.) თხის დამაქება (ლ. კაიშ.).

გაბორტვა (ქიზიყ.) გადატ. გაკერება, გაჭუტება, თავის ნათქვამის შესრულება. წარმოქმნილია ბოტისაგან (ს. მენთეშ.).

გაბორტინებული (ფშ.) განზე გაწეული ფეხებით მდგარი, გაბორტილი (ი. ქეშიკ.).

გაბოყვა (გურ.) გაყოფა, განაწილება, გაცალკეება (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; ა. ლ.).

გაბობება (ლენჩ.) გაჩხირვა გზაში, გაბოგირება. „რას გეებოხე, გაგვიშვი!“ (მ. ალავე., 1).

გაბობირება (იმერ.) გზაში, გასასვლელში ვაჩხირა, გაქედვა. „მილში ანგური იყო გაბობირებული და წყალს არ უშობდა“. ნ. გაბობება (ი. ქავთ.).

გაბუნიება (გურ., ლენჩ.). 1. გაყინვა კაცისა სიცივისაგან (ი. ჭყონ.); 2. გაქრობა, მოსპობა. ქათმებს ეტყვიან, რომ მოიშორონ: „აქშო, თქვე გასაბუნიებლებო!“ (მ. ალავე., 1); გაქრობა, დაკარგვა, გაპარვა, გამოფიტვა. „მთელი ღღე ისე გამიბუნიდა, რო ჩემი ხელიდან არაფერი გამოსულა“ (მ. ჩიქ.).

გაბუყება (ლენჩ.) გაფშეკა, გახმობა ძლიერ; გაბუყებულ-ი ძლიერ გამხმარი (მ. ალავე., 1).

გაბუშუყება (მთიულ.) დაბუყება (ლ. კაიშ.).

გაბუღალღებულ-ი (გურ.) გაჩირადნებული, ძალზე განათებული (გ. შარაშ.).

გაბრაჯტვა (ქიზიყ.) გაწყვეტა, დახოცვა, ამოყლტვა. ნ. ბრაჯტვა (ს. მენთეშ.).

გაბრექილი (გურ.) უშონო გამართული. ნ. ბრექა (გ. შარაშ.); გაჭიმული, გაბღენძილი (შ. ნიჟარ.).

გაბრიგინება (გურ.) გაბერვა, გასივება. გასუქება. ნ. გაბრიგინებული (ა. ლ.).

გაბრიგინებული (გურ.) გაბერილ-გასივებული და თან გამაგრებული (გ. შარაშ.).

გაბრიგნა (იმერ.) მაგრად და ხმაურით გატენა ჭურჭლისა. „ძრები და გოდრები სიმიდის ტაროებით გაბრიგნეს“ (ი. ქავთ.).

გაბრინცვა (ლენჩ.) დათრობა; გაბრუება, გამოჩერჩეტება. „გაბრინცულია ღვინო არ დეღეღვა!“ (მ. ალავე., 1).

გაბრინჯულ-ი (გურ.) მეტისმეტად მორიდებული, უხმოდ, უძრავად ყოფნა ქალისა. „რაფერ სტუმარსავით გაბრინჯულხარი!“ შდრ.: გადაბრინჯული (გ. შარაშ.).

გაბრინჯული (ქიზიყ.): გადაბრინჯული, საესე თავთავი; გადატ. ძალიან გამძლარი ადამიანი; ძალიან მთვრალხედაც იტყვიან. „გაბრინჯულიყო და

- და ძლივ მოდიოდა“. ნ. ბრინჯვა, გაბრინჯული (ს. მენტეშ.).
- გაბრიქინებული-ი** (ლენჩ.) ძლიერ გამხმარი ტყავი (მ. ჩიქ.).
- გაბრიცინება** (გურ.) გაქიცინება. ხმარობენ მარტო „თავის“ შესახებ. „შენი თავის გაბრიცინებამ ისე, შენ ეს არ იცოდეთ“ (ი. ჭყონ.).
- გაბრუსილება** (იმერ.) ძლიერი დარტყმის, დიდი მწუხარების ან სიხარულის გამო აზროვნების დაქარგვა, გაბრუება, თავბრუსდახვევა (პ. ჯაჭან., IX, 246).
- გაბრუსული** (ქართლ.) გაბრუებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- გაბრჯნა** (იმერ.) გაჯდომა, ძვალ-რბილში შესვლა-გაღწევა. „ვეანტყოფობა გეებრჯნა ტანში“ (ი. ქავთ.).
- გაბტყვილი-ი** (ფშ.) ფრთებ- და ბუმბულ-გაცლილი (ვაჟა, IV, ა. შან.). შდრ.: ქეგლ.
- გაბუდაყებული-ი** (მთიულ.) გასუქებული (საქონელი) (ლ. კაიშ.).
- გაბუდებული-ი** (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ.) ხშირი, გრძელი (ვაჟა, IV, ა. შან.; ე. ვირსალ.). შდრ.: ქეგლ.
- გაბუება** (ქართლ.) თავგზის დაქარგვა, გაოცების გამო ენის დაბმა, გაშტერება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- გაბუზურება** (ზ. იმერ.) გაგდება. „კუდამოთეებული გააბუზურა უკან“. ნ. ბუზური (ბ. წერეთ.).
- გაბუკვილი-ი** (იმერჩ.) გაბუტული (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- გაბულთიება** (გურ.) გაწიბლება, შორს დაქერა; გამიბულთია უარი მითხრა, გამაწიბლა, სიტყვა შორს დამიჭირა (გ. შარაშ.).
- გაბუნდაგება** (მოხ.) განადგურება (ო. ქაჯ.).
- გაბუნძურება** (იმერ.) გაგდება, მოცილებება. „ბერიკაშვილი კი ახლავე მომამორეთ, თუ არ გინდათ, რომ ბიჭებს გავაბუნძურებინო“ (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ.).
- გაბუხუხუხება** (ქიზიყ.) ხმელი რამის წყალში დაღობვა და გაფუხება (ს. მენტეშ.).
- გაბუხუხუხებული-ი** (გურ.). ნ. ბუხუხუხი.
- გაბურღლაშება** (გურ.). ნ. ბურღლაში.
- გაბურსალება** (გურ.) სულის განაბვა (გ. შარაშ.); დიდი სიციხისაგან ვარეტიანება, ვაოგნება (ა. ლ.).
- გაბურსალებული-ი** (გურ.) გაჯავრებული: ნახევრადგულწასული, ვაოგნებული (ს. ჟღ.); ანთებიანი ავადმყოფი, დიდი სიციხისაგან ვარეტიანებული (ა. ლ.).
- გაბუსანებული-ი** (მთიულ., გუდამაყრ.) გაჩუმებული, გაქვევებული, გაბუსუნებული (ე. ვირსალ.).
- გაბუსკვანა** (ქიზიყ.) ბავშვის ან პატარა ცხოველის ძალზე გაძლომა. ნ. ვაბესკვა, ვაბისკვანა (ს. მენტეშ.).
- გაბუსუნებული-ი** (იმერ.) გაბუსული, მწყურალად გაჩუმებული (ი. ქავთ.). შდრ.: ქეგლ.
- გაბუსული-ი**, **ბუსილა** (ლენჩ.) თმაგაწეწილი, წვერ-უღვაშგაუპარსავი ადამიანი. „საწყალი დაგლახავდა: დაუბანელი და გაბუსული დადიოდა“. ნ. დაბუწვა (მ. ალავ., 2).
- გაბუცება** (ქართლ., ზ. აჭარ.) შეკრთობა; გაშტერება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.): განერება, გაყურება, გაჩუმება, შეჩერება (შ. ნიყარ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- გაბუწურებული-ი** (ქართლ.) გაწვრილებული, გაწრიოკებული (გ. შატბერ., 33).
- გაბუჯრა** (ლენჩ.) გაყინვა თოვლისა. „ყინვამ გაბუჯრა თოვლი და სახურავში წყალი აღარ ჩამოდის“ (მ. ალავ., 2).
- გაბლუხვა** (გურ.) გაჯავრება, მოღუშვა (ს. ჟღ.).
- გაბლენკილი-ი**, **გაბლინკული-ი** (იმერ.) დიდ-მუცლიანი, უშნო, დაბალი და პატარა ადამიანი ან თთხფეხი (ი. ქავთ.).
- გაბლინკული-ი** (იმერ.). ნ. გაბლენკილი.
- გაბძინილი-ი** (ქიზიყ.) გამხნილი, ძალიან ნასწავლი, გამოცდილი, ქვეყანაშემოვლილი (ს. მენტეშ.).
- გაგა-ა** (ინგილ.) მიუხვედრი, გაუგებარი (მ. ჯან.).

- გაგალება** (გურ.); ღვინო გაგალდა ღვინომ სიმაგრე დაკარგა (გ. შარაშ.).
- გაგალვა**¹ (ქართლ.) დანაყვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- გაგალვა**² (ლენჩ.). 1. ვალბობა. „წუხანდელ წვიმას მიწა არ გაუგალავს“ (მ. ჩიქ.); 2. დაღობობა, სიმწიფის დაწყება; გაგალულ-ი დაღობობილი „ფსხალი ჭერ არ იჭმება, გაგალულიც არ არის“ (მ. ალავე, 2).
- გაგამირება** (ლენჩ.) გახიმება, გაჩხირება (მ. ჩიქ.).
- გაგანი** (ქართლ., მოხ.) ხმაურობა, უთავბოლო, უაზრო ლაპარაკი (კირიონი; თ. ქაჯ.).
- გაგანგალება** ხმისა (იმერ.) ხმის გაწვრილებულად გაგრძელება. „ამ სიმღერას რომ ამბოთ, ბოლოს ხმა უნდა გააგანგალო“ (პ. ჯაჭან., X).
- გაგანება** (ქართლ.) ურცხვად ლანძღვა (მ. მესხ.).
- გაგანია**-ი (იმერ., გურ.) დიდი, ძლიერი, მაკ, სიტყვ, პაპანაქება, ქაქანაქება, ქაქარაქება (ე. ბერ.; ს. ქლ.).
- გაგაძი**-ი (თუშ.) პური ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).
- გაგება**¹ (ზ. იმერ.) თევზის საჭერია, რამდენიმე ანეკსი ერთად (ზ. წერეთ.).
- გაგება**² (ქიზიყ.) დარგული ან დამყნობილი მცენარის გახარება. „ჩვენმა ნაშენმა გაიგო“ (ს. მენთეშ.).
- გაგერშვა** (ფშ., თუშ.) გაწაფვა, გაწვრთნა (ეაუა, IV, ა. შან.; ი. ბუქურ., 130).
- გაგერშილი**-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) დაგეშილი, გაწვრთნილი (ე. ვირსალ.).
- გაგეშილი**-ი (ქართლ.) დაგეშილი, გაწვრთნილი, გაჩვეული ნადირობაში ძალდი; მღუშობას შეჩვეული საქონელი. ნ. დაგერშვა, დაგერშილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.
- გაგლა**¹ (მოხ., ქართლ.) დანაყვა, დაცეხვა. ნ. გაგალვა (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).
- გაგლა**-ა² (თუშ., ფშ.) გათელვა (თ. უთურგა); გათქერვა. „წამოუშინოს სეტყვამა, ყანა მიწაზე გაგალოს“ (ი. ქეშიყ.).
- გაგლასუნება** (ქართლ.) გახახუნება; გადატ. მოფერება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- გაგლახავება** (მთიულ.) გალატაკება, დაგლახავება (დილაქტ., 566).
- გაგლეჯილი**-ი (გურ.) შერცხვენილი, გაუპატიურებული. „მაი დედა გაგლეჯილი რაფერ მიჩივა რამეს, თავზე დეხედოს, რაც წიქიდა“ (ა. ლ.).
- გაგლეჯილა**-ა (თუშ.) თამაშობა ბავშვთა (პ. ხუბ.).
- გაგლი**-ი (მთიულ.) განადგურებული. მოსპობილი. „გაგლილიდა ვარ სიკვდილისაგან“; გაგლილი ყანა, საქონლის მიერ შეჭმული, გათელილი ყანა (ლ. კაიშ.).
- გაგლინება** (ფშ.) ნელა, შეუმჩნეველად წასვლა, გატოვება (ი. ქეშიყ.).
- გაგლისბული**-ი (აჭარ.) გასიბული, გალიბული, სრიალა (შ. ნიგარ.).
- გაგლურჭვა** (ლენჩ.) გულმოსვლა, გაგულინება (მ. ჩიქ.).
- გაგნავება** (ლენჩ.) გაოგნება; გაგნავებული-ი გაოგნებული. „დაჭრილი დათვი რო დენიხა, შიშმა გააგნავა“ (მ. ალავე, 2).
- გაგნება** (რაჭ.) გაგება. „იმის გაგნება არა აქვს“ (შ. ძიძ., 203). შდრ.: ქეგლ.
- გაგნებული**-ი (მესხ.) ვარკვეული, შეგნებული, გონიერი. ნ. გაგნება (ი. მაისურ.). შდრ.: ქეგლ.
- გაგოზგრა** (ქიზიყ.) ჩახსაკრავის (ნ.) ფოჩებზე სირმის დახვევა, რომ არ დაიშალოს, შეიკრას კონსავეით და ბოლო გაეშალოს (ს. მენთეშ.).
- გაგოზვა**-ა (თუშ.) გაქონვა, გაბოზვა ერთბოთი (პ. ხუბ.).
- გაგოროვნება** (გურ.) გაბრაზება, გაანჩხლება. ნ. გოროზი (ა. ლ.).
- გაგოზვა** (ქართლ.) მკვანე ხილის გაკრფვა (თ. სალარ., ალავე, 87).
- გაგრება** (ქართლ.) სახრის გადაწვნა, სახრის ან წნელის გარტყმა ღონივრად. „ისეთი სახრე გავაგარიხე წვივებში, რომ ცხრანაირად დაიკვლანკა“ „აზნაურო, ვანა გლეხო, სახრე უნდა

გაგაგრეხო“ (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაგრილება! (ხევსურ.) გადატ. გარდაცვალება (ს. მაკალ.).

გაგრილება-ა (თუშ.) გაყინვა. „თუშეთ წინის ვაბროა გუჰგრილებაჲ“ (პ. ხუბ.).

გაგულნილი-ი ცხორ-ი (მთიულ.) მატყლავალილი ცხვარი (ლ. კაიშ.).

გაგულული (თუშ.) კაცი, რომელიც ხშირად ჩუმდაა, ლაპარაკი ეზარება (თ. უთურგ.).

გაგუება, გაგუება (მობ., თუშ., მთიულ., ქსნის ხეობ.) გაბუტვა, მცირე რაშეზე გაბრაზება; გაჩუმება, გაყუჩება (ო. ქაჯ.; თ. უთურგ.; დილექტ., 566; ვ. სომხიშვი.).

გაგუება (მთიულ., ქსნის ხეობ.) ნ. გაგუება.

გაგუზება-ა (თუშ.) გაბუტვა, განაწყენება. ნ. გაგუება (პ. ხუბ.).

გაგუნგულა (ქართლ.) ფევილში, მტვერსა ან მისთანა ფხვიერში ამოსვრა (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაგუნგურაზებულ-ი (იმერ.) გასუქებული და გაალღებული. „ორი დღის დამბა არ მოკლავს ძალს; მაგ ისეა გაგუნგურაზებული, მეტსაც ეიტანს“ (ი. ქავთ.).

გადა-ა (ინგილ.) ბიჭი, ვაჟი (გ. იმნ.).

გადაბარბაშებულ-ი (იმერ.) აბინინებული, აყვავილებულ-ამწვანებული, კარგად განარებული ვენახი, ბოსტანი, ყანა (ი. ქავთ.).

გადაბარდღვა (ქართლ.) ტოტების გადაშლა. ნ. ბარდღი (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადაბარვა (იმერ.) ვაზის გადაწვენით გამორავლება, გადაწიდნვა, გადამაგინება. „ახალშენი ჩხარი (მეჩხერი) იყო, მარა გადავბარე და ქე შეიყარა ახლა თავი“ (ი. ქავთ.). შდრ.: ქეგლ.

გადაბარვლა (ქართლ.) წაქცევა (ან დაწოლა) ფეხების მალა აშვერით; გადატ. უშნოდ დაჭლომა. „მე რო ტახმა საქმი მიყო, თავი ძალათ შემომავლა, აღმართში თოფი ვესროლე და თავ-

ქვეში გადაბარვლა“ (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადაბაღვა (ქართლ.) ცხერის ტყავზე მატყლის აკრევა (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადაბარჭღღულ-ი (მთიულ.) გადაშლილი (ხე, ბუჩქი) (ლ. კაიშ.).

გადაბმა (ქიზიყ.) შეამხანაგება გუთნეულის გასამართავად. შდრ.: მოღვაში (ს. მენთეშ.).

გადაბოძება (ქიზიყ.) სხვისთვის მიცემა, ჩუქება რისამე (ს. მენთეშ.).

გადაბოტვა (ფშ.) გადალაჭება, დიდი ნაბიჯების გადაღება (ვაჟა, I, ა. შან.).

გადაბრაწული (გურ.) მზისაგან დამწვარი (ა. ლ.).

გადაბრინჭულ-ი (ზ. იმერ.) გადაბრანჭული, გაბღენძილი. ნ. ბრინჭვა (ბ. წერეთ.).

გადაბრუნება ძაფისა (ზ. იმერ.) დაძახვა, დავრება ძაფისა. „უოტათია გადაბრუნებული ნართი“ — მაგრად არ არის დავრებილი (ბ. წერეთ.).

გადაბრუნებით (თუშ.) ზზ., იქით, უკან; გორის გადაბრუნებით გორს გადაღმა (თ. უთურგ.).

გადაბრუნებულ-ი არაყ-ი (გურ.) მეორედ გამოხდილი არაყი. ნ. ქელშაქცეული და შაბრუნებული (ა. ლ.).

გადაბუცება-ა (თუშ.) სასმისის დაცლა შეუსვენებლად (პ. ხუბ.).

გადაგარგვა (ქვ. იმერ.) აკლება. „ერთი აჯი გოგოა, სახლი სულ გადაგარგებული აჲ“ (ბ. წერეთ.).

გადაგება (ზ. იმერ.) რაიმე საქმეზე მთელი არსებით გადაყოლა; გადაგებულ-ია შვილებზე თავს სწირავს შვილებს (ბ. წერეთ.).

გადაგრივლა (იმერ.) ღობის თავის გადაწვნა ტალღისებურად მსხვილი წნელით (ი. ქავთ.).

გადაგონთებულ-ი (მობ.) გამოჩერჩეტებული, გამოყრუებული (დილექტ., 560).

გადაღოჭრვილი (ფშ.) უსუფთაო, მინარეეებიანი ხორბალი (ა. კინჭარ.).

გადავარდნილი-ი (გურ.) ყაჩაღად (ფირალად) გავარდნილი, ტყეში გახიზნული (ა. ლ.).

გადავლება (მთიულ.) ქსოვის დროს ერთი რიგის მოქსოვა (ლ. კაიშ.).

გადავლინება (იმერ.). 1. მოსპობა, ამოწყვეტა, გადაშენება. „ღმერთო, შენ გადაავლინე ჩვენი მტერი და დამაწყვეარი“; 2. გადავარდნა რაიმე ჩვეულებისა, მივიწყება. „მარეშლობა ახლა აღარ იციან, რამდენი მაგისტანა მანამდელი დღეობა გადავლინდა“ (ი. ქავთ.).

გადაზავება (გურ.). 1. უხვად გადაყრა (ჭურჭელში ფხვიერი ნივთიერებისა, მარცვლეულისა); 2. მარცვლეულის ფართოდ გაშლა (გასაშრობად). „ამ სიმინდს თუ არ გადაუზავე, წელიწადს არ გაშრება“ (გ. შარაშ.).

გადაზელილი-ი (იმერ., გურ.) გადაზელილი ყველი, სულგუნი (გ. ბერ.; ა. ლ.).

გადაზანება (ფშ.) გადაწედნა (ი. ქეშიკ.); გადაზოჟვა (შ. ნიქარ., აჭარ.).

გადათანგლვა (ქართლ.) დაუტირებლად სიკვდილი (ა. ლ.).

გადათბილება (ფშ.) კეცში ჩაქრულ პურზე დაყრილი ნაცარ-ნაკვერცხლის არე-დარევა, გააბლება, თან საფხეკლის დარტყმა, რომ ხმით გაიგონ, გამოცხვარიან, თუ არა (ი. ქეშიკ.).

გადათხება (ფშ.) გადაყარვა; გადაითხია გადაიყარვა (ვაჟა, I, IV, ა. შან.).

გადათხეფილი-ი (ფშ.) მოსვრილი, გათხეპნილი (ი. ქეშიკ.).

გადათხოვება (მთიულ.) გაწვევა ცეკვაში, თამაშში, კიდაობაში (ლ. კაიშ.).

გადაიკვინტლება (მთიულ.) გადაირევა (ლ. კაიშ.).

გადაინჩებულ-ი (ფშ.) გამოთაყვანებული (შ. ძიძ., ქრესტ.).

გადაკამარავება (კახ.) გოდრის მანების წვერთა ერთიმეორეში ჩადება, — მოკალვა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გადაკამარება (მთიულ.) აივანზე რაიმეს გადაფარება (ლ. კაიშ.).

გადაკაფვა (ქიზიყ.) გადატ. მიკერება. მთარველობის გაწვევა. აქედან: გადაკაფული. „დღეაჩენი სუ თავი ქალებისაყენ არი გადაკაფული, ჩვენ არც კი ვაქსონვართ“ (ს. მენთეშ.).

გადაკვალვა (თუშ.) გადასვლა (ი. ბუქურ., 130).

გადაკვინტლა (ფშ.) გადარევა, ხასიათის ქცევის გამოცვლა (ი. ქეშიკ.).

გადაკიანთება (გურ.) განათება, სიბნელეში მთვარის ნათელის, შუქის გამოჩენა. ნ. გადაკიანთებული, გაკიანთება, კიანთი (ა. ლ.).

გადაკიანთებული-ი (გურ.) ძლიერ განათებული (ე. ნინ., I, თ. კიკვი); გადაკაშვაშებული, მთვარიანი ღამე (ა. ლ.).

გადაკიშარტლება (ლუჩხ.) გადაკიდება (მ. ალავ., 1).

გადაკლიტულება-ი (მთიულ.) ძალიან დამეგობრებულები (ლ. კაიშ.).

გადაკნავება (გურ.) ძალზე მისუსტება; გადაკნავებულ-ი ძალზე მისუსტებული, მიმკვდარი, მიღწავებული. (გ. შარაშ.).

გადალაკლაკება (ქიზიყ.) ღონის წართმევა, გადაღევა. „დღევანდელი დღე გადალაკლაკდი“ (ს. მენთეშ.).

გადალიხვა (იმერ.) მიუგნებელ ადგილზე შენახვა; საერთოდ გადაშლვა, მოშორება თავიდან, შორს გადაყარვა. „დასაკარგავში გადალიხეს“ (ი. ქავთ.).

გადალიხული-ი (ფშ.) გადათელილი, ჩალახული (ი. ქეშიკ.).

გადამაგინება (გურ.) გადაწვენა ვენახის ლერწმისა, რომელსაც ფესვები ამოუყვა (ა. ლ.).

გადამაკვავ-ი (ლუჩხ.) გამკვდარი — ზედ გადაყოლილი. „თავგადაღებული მუშაა — საქმეზე გადამაკვავი“ (მ. ალავ., 3).

გადამეტ-ი (იმერ.) ნამეტნავი (ი. ჭყონ.).

გადამეტ-ი (მთიულ.) ყველაზე უკეთესი. „შენი დედამთილი მთიულეთის ფასი იყო. შენი მამამთილი — იმაზე გადამეტ-ი“ (ლ. კაიშ.).

გადამთიელი-ი (გურ., იმერ.) გადაღმა-
 მთიელი, შორიდან ჩამოსული (ა. ლ.);
 უცხო, შორეული: „შე კაცო, ნათესა-
 ვია, გადამთიელი არ გეგონოს!“
 (ვ. ბერ.; ქეგლ).

გადამინვა წყლისა (გურ.) წყლის სხვა
 მხარეს გადაშვება დაგუბების საშუა-
 ლეობით (გ. შარაშ).

გადამკედღულ-ი (გურ.) სახელდახელოდ
 ფიცრებით გაყოფილი საღვთო; გადა-
 ტიხრული (გ. შარაშ).

გადამკიდე (გურ., იმერ.) გამო; შენი
 გადამკიდე შენ გამო. „უშენობის
 გადამკიდე, დამაყოვნდა შუამარ-
 ხემდის“, ე. ი. უშენობის გამო დამა-
 ყოვნდა შუამარხემდისო (ი. ჭყონ).

გადამლიავება (მთიულ.) რაიმეს გაფლან-
 გვა ან დაკარგვა (ლ. კაიშ).

გადამრევა (ლენჩ.) მომაკვდავის მიერ
 თვალის გადაბრუნება (მ. ჩიქ.).

გადამღრძვალ-ი (ფშ.) გადაბერებელი,
 გამხმარი (ი. ქეშვიკ).

გადამშური-ი (ზ. რაქ.) საზღვხლო მსხლის
 ჭიშია, ნაყოფი შაქრიანია, მსხვილი (მ.
 ალავე, 3).

გადამცვივანე (ლენჩ.) ხაზი, სადაც ვაე
 ადგილი თავდება და ფერდი იწყება.
 „გადამცვივანეს გადმოღმა ვერ
 გადმოვდიოდით“ (მ. ალავე, ოკრიბ).

გადამცნილი-ი (ქართლ.) გადაგვარებული
 (კირიონი).

გადანაუთრება (იმერ.) გადანაკლულება,
 მოკლება, საესე ჭურჭლიდან სითხის
 ოდნავ გადაღრა ისე, რომ თავზე მო-
 ყენებული ჭუჭყი (კურკა, ბრკე...) მო-
 შორდეს (ი. ქავთ).

გადანარვა გულზე (გურ.) სიამოვნების
 გრძნობა, გამოწვეული ღარდის მოშო-
 რებით, შემსუბუქებით (გ. შარაშ).

გადანაცემარ-ი (გურ.) ხატზე გადაცემუ-
 ლი, დაწყველილი, ანათემას მიცემული
 (ა. ლ.).

გადანახულება (იმერ.) საქმროს მიერ სა-
 ცოლის ნახვა. „ბოჭმა გუშინ გედე-
 ინახულა გოგო“ (მ. ალავე, 3).

გადანდარება (გურ.) მეტად გახურება.
 „ქევი გაგიდანდარებია ნამეტა-
 ნი, ქე დაწვავს მკადს“. ნ. გადარდარე-
 ბა (გ. შარაშ).

გადაოგნება¹ (ფშ.) დაბლაგვება, დაჩლუ-
 ნგება. ნ. გადაოგნება (ი. ქეშვიკ).

გადაოგნება² (ქიზიყ.) დალილობისაგან
 მესხიერების, გონის დაკარგვა; გა-
 დაოგნებულ-ი გულმაგიწყი ადა-
 მიანი (ს. მენთეშ).

გადაოგნებულ-ი (ხევსურ., ფშ.). 1. იტყ-
 ვიან გაულესავ, ბლაგვ ხმაღზე (ა.
 ჭინჭარ., 307); 2. დაჩლუნგებული (ი.
 ჭყონ).

გადაორგნება (მოხ.) გაბრუება; დაჩლუნ-
 გება. ნ. გადაორგნება (ო. ქაჯ).

გადაორჯელება (მთიულ.) მეორე საბატკ-
 ნის გაკეთება, როცა ბატკანი ერთში
 აღარ ეტევა (ლ. კაიშ).

გადაპანწალებულ-ი (ლენჩ.) წანწალით
 დაქანცული. „ძაღს შამოუვლია თელი
 სოფელი, ველარ ინძრევა და აგერ
 წეეს გადაპანწალებული“ (მ.
 ალავე, 2).

გადაპაჯარება (იმერ.) მტკიცედ დამკ-
 ვიღრება, დაფუძნება (ქონებაზე, ად-
 გილზე); დაპატრონება, დაუფლება (ი.
 ქავთ).

გადაპინწილებულ-ი (იმერ.) შიმშილით
 შეწუხებული, ძალმიხდილი (ი. ქავთ).

გადაპირადებულ-ი ჭურჭელი-ი (გურ.) მე-
 ტად საესე, პირამდის აესებული ჭურ-
 ქელი (გ. შარაშ).

გადაუაყრება (ფშ.) გადაყრუება, გონე-
 ბისა და მესხიერების დაკარგვა (დია-
 ლექტ., 589).

გადაუღართულ-ი (კახ.) გულღმა დაცე-
 მული, გულღმა გათხლამული (ა.
 მარტ., გ. იმნ.).

გადარდარება (ლენჩ.) გახურება, გავარგა-
 რება. „ნამეტანი გაგიდანდარე-
 ბია ე თონე“. ნ. გადანდარება (მ.
 ალავე, 1).

გადარება (იმერ., გურ.). 1. გადაბიჯება,
 გადასვლა. „შარავზით მიმავალმა ზე-
 ნათიმ გზის შესამოკლებლად ღობეზე

გადარება დაპირა“ (მ. ალაფ., დ. კლდ. ლექსიკ.); 2. გადავლება; წყალს გადავარებ წყალს გადავავლებ (დიალექტ., 662; ა. ლლ.).

გადარევა (ფშ.) უცბად გადავარდნა; გადავარეოდი გადავვარდებოდი (დიალექტ., 589).

გადარევა (მთიულ.) ქსოვისას თვლების გადაყვანა მეორე რიგში (ლ. კაიშ.).

გადარეული- (მთიულ.) წინწანაქარი და ნაბოლვარი არაყი ერთმანეთში არეული (ლ. კაიშ.).

გადარეხვა (მოს.) გადავარდნა (ო. ქაჭ.).

გადართევა (ზ. აპარ., გურ.). 1. სურათის გადაღება; 2. თმის გადაღება, გადაკრევა, გადაპარსვა (შ. ნიჭარ.; ა. ლლ.).

გადართვინება (იმერ.) წუხილის, გულის დარდის, წყენის გადავიწყებინება, გართობით გულის გადაყოლება. „წიყყენე მაგ ბოვში, რო ტირის, დაანახე რამე და გადაღერიოთვინებს“ (ი. ქავთ.).

გადარონიება (ზ. იმერ.) მცირედით დაკმაყოფილება. „არ მეცალა, თვარა ამ სადილზე არ გადაგარონიებდი“, ე. ი. არ დაგვარდებოდი ამ სადილს (ბ. წერეთ.).

გადარწევა¹ (ლენხ.) დაქანცვა, ძლიერ დაღლა (მ. ჩიქ.).

გადარწევა² (გურ.) აკვნის ღრმად გადახრა აქეთ-იქით (ა. ლლ.).

გადასაგდავი- (გურ.). ნ. საგდულაი.

გადასაგდებულა (რაჭ.) წისქვილის ღარში ჩასადები თონისმაგვარი ფიცარი, რომლითაც წყალს ღარის გვერდებზე აგდებენ. ნ. საგდულაი (ვ. ბერ.).

გადასავალაჟი- (თუშ.) გადასავალი, გადასასვლელი (თ. უთურგ.).

გადასაკრავი- (რაჭ., მთიულ.) არტახი (დიალექტ., 682; ლ. კაიშ.).

გადასალოცი- (კახ.) საჩუქარი, რომელსაც პატარძალს მთავრადმევენ ქორწილის ღროს (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გადასამწელება (მთიულ.) მესამე საბატკნის გაკეთება, როცა ორში აღარ ეტევა ბატკანი (ლ. კაიშ.).

გადასასმელი- (ქიზიყ.) გულგამოღებულ ყალიბია კრამიტის ზურგის გამოსაყვანი. კრამიტის დასაყალიბებლად გულის გამოსაყვანი ყალიბი არსებობს, ზურგის გამოსაყვანად კი ყალიბში ჩადებულ საკრამიტე გუნდას ზემოდან გადასასმელს გადაუსვამენ (ს. მენთეშ.).

გადასაშობი- (გურ.) სიმღერაში მუხლი, რომლის შემდეგაც მელოდია იცვლება (გ. შარაშ.).

გადასევა (ფშ.) გადაკიდება, აყოლა (ი. ქეშიკ.).

გადასისინება (ლენხ.) მეტისმეტი შეწუხება ლაპარაკით; გადასისინებულ-ი ლაპარაკით შეწუხებული. „დითხანს მიყობოდა თავისი გაკვირების ამბავს და გადასისინიან“ (მ. ალაფ., 2).

გადასისნა (იმერ.) გადაქმა; გადასისინიან გადაჭამენ, არაფერს დატოვებენ. „მოფარდებიან და ერთი თვალის დახამხამებაში ბოსტანს სულ ერთიანად გადასისნიან“ (მ. ალაფ., დ. კლდ. ლექსიკ.).

გადასკვანტილება (იმერ.) ფეხების ერთმანეთზე გადასასკვა, გადაწვეენ-გადახლართვა. „ისე გადასკვანტილა ფეხები ერთმანეთზე, რომ ვერაფრის დიდებით ვერ გოუსხენი“ (ი. ქავთ.).

გადასკმანვა (იმერ.). 1. გადათქმა; გადაფიცვა, „ჭერ — გათხოვეთო, — მითხრა, მარა, რომ მევედი, ქი არ გადასკმანვა“; არ მაქო, ცივი უარი მტკიცა“; 2. გადაყარვა, გადამალვა. „სა გადასკმანეთ ე დანა, რომ ვეღარ ვნახულოფ?“ (ი. ქავთ.).

გადასულფერება (რაჭ.) გულის შეღონება (ვ. ბერ.).

გადასხვაგანება (გურ.) გადასხვაფერება. გადაკეთება (ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ა. ლლ.).

გადასხვაგანება (გურ.) სხვა ადგილზე გადატანა ან გადაყვანა. „გადასხვაგანე და ვეღარ მიაკლოვენ ბაღნები“.

ნ. გადასხვაგანება (გ. შარაშ.).

გადასხვოვება (მთიულ.). 1. გადადგმა, ადგილის შეცვლა; 2. რაიმეს დაკარგვა, სხვისთვის მიცემა (ლ. კაიშ.).

გადასხმა თოფებისა (ხევსურ.) საყრდენზე თოფების დადება და დამიზნება (დიალექტ., 550).

გადატყვარცალემა (იმერ.) გადაეკისება, გულიანი სიცილი. „ეს რო უთხარი სონიას, ერთი გადაეტყვარცალე:— ბეჩა, იმას რაეა წაეყოზიო“ (ი. ქავთ.).

გადატრინკვა (აჭარ.) გადახრა, გადაზნექვა, გადაღუნვა (შ. ნიქარ.).

გადატუებილი-ი (ფშ.) თავით ფეხებამდე შეიარაღებული (ვაჟა-ფშ. მ. ლექსიკ.).

გადაფაღვა (რაქ.) გადაგვა (დიალექტ., 682).

გადაფაფრება (ქართლ.) საფრთხისას ფრთების გადაფარება წიწილებზე კრუხის მიერ, მთელი ტანით გადაფარება; გადატ. გამოსარჩლება, დაცვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადაფაქვა (იმერ.) მთელი ტანით გადაფარება, გადახურვა. „კრუხი წიწილებს გადაეფაქვა“ (ი. ქავთ.).

გადაფაჩინება (ლეჩხ.) გულის შეწუხება, „იმდენი ვიციან, კილამ გული გადაამიფაჩინდა“. ნ. გადაფაჩინება, გადაჩაჩინება (მ. ალაფ., 1).

გადაფელიკვა (ქართლ.) წვიმის გადაღება, გამოღრბება (თ. სალარ., ალგ., 85).

გადაფერტვა, გადაფეხვა (მოს., ქიზიყ.) გზის იქით გადავარდნა, კალაპოტიდან ამოვარდნა (თ. ქაჭ.); გადავარდნა, გადაჩეხვა. „ცხენიდან ჩამოვარდა და კლდეში გადაიფეხვა“ (ს. მენთეშ.).

გადაფეხვა (ქიზიყ.) ნ. გადაფერტვა.

გადაფიჩინება (იმერ., გურ.). ნ. გადაფაჩინება.

გადაფლუქვა (იმერ.) ტყავის გადაწევა, გადახსნა, გაღალღუნვა (ი. ქავთ.).

გადაფხანთვა (ფშ.) სქლად, უხეშად გაკემსვა. „მძებმა კობრე... ჩასვეს ერთ გოდორში, გადაუფხანთეს პირი“ (ი. ქეშვიკ.).

გადაქანჭვა (მესხ.) გადაკარგვა, მიუგნე-

ბელ ადგილას რაიმეს გადადგება. „სად გადაქანჭე ცოცხი!“ გადაქანჭული-ი გადაკარგული, გადადგებული (ი. მაისურ.).

გადაქარაფურება (გურ.) გადატყმა, ერთხელ ნათქვამის გადაკეთება მიჩქმალვის მიზნით. „ერთი ქე წამოცთა და მეტრე ქე გადაქარაფურა“ (გ. შარაშ.).

გადაქართულება (ქართლ.) გადავიწყება, სათქმელის გულიდან გადავარდნა. როცა უცებ რამე სათქმელი ან სიტყვა დაევიწყდებათ, იტყვიან, ლაბარაკში გავერთე და გული გადამიქართულდაო (გ. შატბერ., 33; მ. მესხ.); გადამიქართულდა გადამავეიწყდა (ნ. კეცხ., 14).

გადაქაჩვა (გურ.) გაამაყება, თავისთავზე დიდი წარმოდგენის შექმნა (ა. ლ., გურ.).

გადაქჩება (ფშ.) გადადენა, გადარეკვა. „გადაქჩება ცხერისაო“ (ი. ქეშვიკ.).

გადაქაჭება (აჭარ.) გადაკარგვა, გადახვეწა, გადამალვა (შ. ნიქარ.).

გადაქმანჭვა (მოს.) გადაკარგვა, გადაღუპვა (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).

გადაქნა თავისა, გადაქობვა (ზ. იმერ.) თავის ვაკეთება, თავის მოწევა ჭილობისა, კალათისა, წინდისა და მისთანათათვის; ნაწიბურების ვაკეთება (ბ. შერეთ.).

გადაქობვა (ზ. იმერ.). ნ. გადაქნა თავისა.

გადაქულავება (მთიულ.) მატყლის მეორედ გაჩეჩა (ლ. კაიშ.).

გადაქუნება (ქართლ.). 1. ავდრის სწრაფად გადასვლა, გამოღარება; 2. უღროოდ ამოწყვეტა. „ისე გადაიქუნეს, ვერაფერს მოესწრნენ“ (გ. შატბერ., 33); გადაქუნდება- გადაშენდება, ამოწყდება (თ. სალარ.).

გადაქცევა (მთიულ., ქართლ.) გულის წასვლა; გადიქცა გული წაუვიდა (დიალექტ., 566).

გაღიანილება (გურ., აქარ.) გაღილება წვიმისა. ნ. ღანილი (ა. ღლ.; შ. ნიქარ.).

გაღიანლული — საყულო (ქიზიყ.) გაღიანლული, გასსნილი საყულო (ს. მენთეშ.).
გაღიანრილი — (ქართლ.) სამტროდ გაღიანრილი (გ. შატბერ., 33).

გაღიანვლება (იმერ.) ღვედით, ქაბრით ცემა (პ. ჭაჭან., IX, 247).

გაღიანჯა (ლენჩ.) თმის უსწორმასწოროდ გაღიანჯვა მაკრატლით; გაღიანჯილი — ცუდად გაღიანჯული (მ. ალავე., 2).

გაღიანლა (მთიულ.) გაღიანვება რძისა, მეტი ღღვეებით გაფუქება (ლ. კაიშ.).

გაღიანმერთილი — (ქართლ.) გაღიანქელი, უსწოდ გაღიანრეილი ხე, მარგილი, სარი, ღობე. ითქმის გაღიანმერთილიც (გ. შატბერ., 33).

გაღიანძობა (ფშ.) მოსძობა, ჩაძალდება (ი. ქეშიყ.).

გაღიანწვა (მთიულ.) დაბერება; გაღიანწეული — მეტად დაბერებული; მეტად გაღიანლილი (ლ. კაიშ.).

გაღიანფვა (გურ.) გაღიანფვა, გაღიანფვა; გორა გაღიანფვა მთა გაღიანფვა (ა. ღლ.).

გაღიანწება (ქიზიყ.). 1. კევრში შებმული ცხენის კალოდან ფანჩატურში გაღიანწება დასასვენებლად; 2. ბავშვის გაღიანწება მოსაშარდავად (ს. მენთეშ.).

გაღიანჩული — (იმერ.) გაღიანჩული, მეტისმეტად თავმოწონე. „ახირებულ არსება იყო გაღიანჩული ვინერალი“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიყ.).

გაღიანმეწა — (თუშ.) საკვების შემოღევა, შიმშილი (პ. ხუბ.).

გაღიანრა თესლისა (მთიულ.) გაღიანრის თესლს დათესილზე ხელმოორედ დათესს (ლ. კაიშ.).

გაღიანრანტებული — (ფშ.) ძალიან დაბერებული, საყოლად უვარგისი (ძროხა...) (ა. ქინჭარ.).

გაღიანუდრება (გურ.). ნ. ყუდრება.

გაღიანულება (ფშ.) დაამება, მორჩენა (ი. ქეშიყ.).

გაღიანურწვა (ლენჩ.) გაღიანურწვა — გაღიანურწვა ლექმისა; გაღიანურწვული — გაღიანურწვული. „ერთი კობზი ფელანდუში გაღიანურწვული და ყელი ჩამიკოკროზინა“. ნ. ყლანწვა, ყლანწვა (მ. ალავე., 2).

გაღიანურწული — (თუშ.) გახუნებული (თ. უთურკ.).

გაღიანშლვა (მოხ.) გაღიანსა, გაღიანღვლა (ო. ქაჯ.).

გაღიანშვლილი — (იმერ.) გაღიანშვლილი, გაღიანშვლილი. „ზურგი აქვს გაფუქებული, სულ ერთიანად გაღიანშვლილი“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიყ.).

გაღიანშვლება (იმერ.) იძულებით, ძალდატანებით გაღიანსა. „მე ვაყურებინებ იმათ სეირს, სამქვრეივოს რომ გაღიანშვლებიყებ“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიყ.).

გაღიანშლება (ქიზიყ.) გაღიანარება, გამოღიანარება. „ძლივ გაღიანშიდა ამოქერმა, შეგვაწუხა ამთენშა ავღარმა“; გაღიან. მტირალის ან დაღვრემილის გამხიარულება. ნ. იშილი (ს. მენთეშ., დამ.).

გაღიანალა (მოხ.) ბზის აჩეჩა-ანიავება ლეწვის დროს (დილაქტ., 560).

გაღიანჩიჩება (ქიზიყ.) მეტისმეტი დაღიანობისაგან აზრის დაკარგვა. აქედან გაღიანჩიჩებული. „ამთენი საქმისაგან გაღიანჩიჩებული ვარ“ (ს. მენთეშ.).

გაღიანჩება (აქარ.) გაღიანწევა, გაღიანარდნა. „წყალჩი გაღიანჩიღენ დაღიანჩინ“ (პ. ჭაჭან.).

გაღიანჩინება (გურ.) გულის შეწუხება მეტად ძლიერი სიცილისა ანუ ტირილისაგან (ი. ჭყონ.); ხეღის, სიცილის ან ტირილისაგან სუნთქვის შეგუბება (გ. შარაშ.); ბავშვის გულის შეწუხება ტირილისაგან. ნ. გაღიანჩინება, გაღიანჩინება (ა. ღლ.).

გადაჩქურჩვა (იმერ.) ტყავის (კანის, ჩუჩის) გადაწვევა (ი. ქავთ).

გადაცალვა (ქიზიყ.) საკიდრის (ნ.) ტვირთის წონასწორობის დარღვევა: ერთი ცალის გადაწონვა (ს. მენთეშ).

გადაცემა (გურ.) დაწყველა; ხატზე გადაცემა, ხატზე დაწყველა, შეჩვენება (ა. ლ.).

გადაცოდინარებულ-ი (იმერ.) გადაწვევებული, ცოდნის შეძენის უნარდაკარგული. „გადაცოდინარებულ-ი მაქ გული“ (პ. ჭაჭანი, 247).

გადაცხინკილება, გადაცხინცილება (ლენჩხ., იმერ.) საქმლის ნამცეცის გადაცდენა სასულეში. „ქამასა და ლაპარაკში ქადის ფინჩხა გადამცხინცილად კილამ დევიზჩვი“ (მ. ალაფ., 2; ი. ქავთ).

გადაძაფვა (ქართლ.) გაღებვა (გ. შატბერ., 34).

გადაძვევა (კახ.) გადაკარგვა, ოჯახს მოცილება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გადაძრახება (ფშ.) გადალაპარაკება (ვაჟა, V, ა. შანი); გადაძრახება, გასაუბრება, შესხიანება (ი. ქეციყ.).

გადაწვადინება (რაქ.) გადაწვდომა. „გადაწვადინა იმათაც ვაჟამ“ (შ. ძიძ., 203).

გადაწვარწვადინება (ფშ.) თავით გადავარდნა სწორად (დილექტ., 589).

გადაწინდრვა (იმერ.) გადაწინდვა, გადაწვენა ვაზისა (ლ. ლექ., 66).

გადაწირვა (ქართლ.) შამშილით დასუსტება, გულის მიღვევა, ღონის დაკარგვა, უღონობა. „ხანდახან სიმშილით ისე გადაწირება ხოლმე, რომ... გული გადამწირა“ (გ. შატბერ., 34).

გადაწიწვა (აქარ.) გადაწვევა, გადაღუნვა (შ. ნიქარ.).

გადაწმარწმარვა (ქართლ.) გადაგრება. ნ. წმარწმარ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადაწოკინება (იმერ.) რისამე ახლოს მისატანად თუ მისათრევედ ხელის გაწევა (პ. ჭაჭანი, X).

გადაწოვლი-ი (მთიულ.) გადატიხრული; 8. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

გადაწოვლა-ს გადატიხრავს (ლ. კაიშ.).

გადაწრება (მთიულ.) გადაგრება; გადაწრება-ს გადაგრება (ლ. კაიშ.).

გადაჭრა (გურ.) გადავარდნა; წყალში გადიჭრა წყალში გადავარდა (ა. ლ.).

გადაჭყვევა (ფშ.) გადასინჯვა. „ქავთარი ნამცეცებს ეძებს, სულ გადაჭყვენა ვარცილია“ (ვაჟა, I, 27, 1946, ა. შანი).

გადახდურება (თუშ.) გადადება, გადაყვანა (ი. ბუქურ., 130).

გადახენცვა (ქართლ.) გაღებვა, გადაკარგვა. „ისეთ ღრმა ხეხულებში გადახენცეთ, რომ მზი შუქი აღარა ჩანდა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადახეჩვა (ქართლ.) შეჩვენება, შეყრა, შეხედრა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადახიანება (კახ.) გონის დაკარგვა, რაიმე მოულოდნელობის გამო, დაბნევა, სახტად დარჩენა, გაშტერება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გადახიწვა (გურ.) სახელდახელოდ შეკავება, შეღობვა; შეკეთება გარღვეული ღობისა (გ. შარაშ.).

გადახოზრილი-ი (ქართლ.) გადაკრეპილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადახრეხილი-ი (ქართლ.) გადაცვეთილი, გადახეხილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადახრეშილი-ი (ფშ.) გადახეხილი. „ჩემს ღილას რქები ამშვენებს, უნათობს როგორც ბროლია, და ქელი გადახრეშილი — მძიმე უღელი სწოლია“ (ვაჟა-ფშ. შ. ლექსიყ.).

გადახტომიაობა (კახ.) ბევრეთა თამაშობა ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

გადახშირება (მთიულ.) მეორედ დათესვა დათესილზე (ლ. კაიშ.).

გადახწნეული-ი (ქართლ.). 1. ძალიან დაბერებული. „გადახწნეულხარ, ბებრო, დაუხრამიხარ ჭიასა, საცა შენ დაიძრახები, ნეტავ იმ ეცლესიასა!“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გადაჯაფრვა-ა (თუშ.) გადაკარგვა, უგზო-უკვლოდ დაკარგვა, წასვლა (პ. ხუბ.).

გადაწაღა (მთიულ.) გასელა საცეკვოდ, საჭიდაოდ; გადაკდება გავა (საცეკვოდ, საჭიდაოდ) (ლ. კაიშ.).

გადაჯამბვრა (ქიზიყ.) საყვერის ხარის ფეხის ჩადგმა ჯამბარაში (ნ.). ამ შემთხვევაში ყვეარი აირევა და ხენა ან ურმის ტარება ჩერდება, სანამ ფეხს არ გადამოადგმევენებენ; გადატ. დაფინება; კაცი რომ დაფინებს და აღარ გადათქვამს. „გა დ ი ჯ ა მ ბ რ ე ბ ა და ვეღარაა შაასმენინებ“ (ს. მენთეშ.).

გადაჯილაგება (ქართლ.) წარმოქმნილია ჯილაგისაგან, გადაჯიშება, გადაგვარება (შ. ძიძ., ნ. კეტხ., პ. ხუბ.).

გადაჯოკმაჭებულ-ი (ხევსურ.) იტყვიან ბლავგ, გაულესავ იარაღზე. ნ. გადაოგნებული (ა. ჰინჭარ., 307).

გადვალვა თავისა (იმერ.) მშვიდად, მოსვენებით დადება თავისა. „ჩვენ ნისლას (ხარის სახელია) რომ მოფხან, გადალაკეს თავს, გეგონება, იძინებსო“ (ი. ჭავთ.).

გადა ვაშლ-ი (ლეჩხ.) საზამთრო ვაშლის ჯიშია. ნაყოფი საშუალო ზომისაა, ნახევრად წითელი და ნახევრად თეთრი ფერი აქვს (მ. ალავე, 2).

გადაღვინებულ-ი (ზ. იმერ.) გასუქებული (ბ. წერეთ.).

გადაღრაჭება (ზ. იმერ.) გადიღკაცება, გაუკადრისება (ქ. ძოწ.).

გადაღვაება (ქართლ.) დილით მოწველამლის ძროხის გადენა საბალახოდ. „პრობა გავადილავე... ჯერ არ გამიდილავებია“ (გ. შატბერ., 34); დილაღრიან საქონლის გარეკვა საქობად (პ. ხუბ., ანგარიში).

გადაღვაპ-ი (თუშ.) ნორმალური ზომის დანა (პ. ხუბ.).

გადაბანება (ხევსურ.) გადმობტომა (დი-ალექტ., 550).

გადაბარახვა (მოხ.) გადმოძახება, გადმოლაპარაკება (დიალექტ., 560).

გადაბარასტუნება (მესხ.) ირონ. გადმოვარდნა, გადმობრძანება. „იმდენი იგორაეა, რო ტახტიდანაც გადამობრასტუნდა“ (ი. მისურ.).

გადაბარასტუნება (გურ.) ყველაფრის გადმობრუნება, არევე-დარევა, უწესრიგობის შეტანა (ა. ლლ.).

გადმოგანძულ-ი (ფშ.) გადმოკარგულად გადმოხეწილი (ი. ქეშვიკ.).

გადმოთხეულ-ი (ფშ.). ნ. გადმოგანძული. **გადმოყუსვა** (ლეჩხ.) სიბრაზით თვალის გადმოქაჩვა (მ. ჩიქ.).

გადმოყულვა წიწილებისა (მთიულ.) გამოჩეკა; გადმოყულანეს (წიწილებს) გამოჩეკს (ლ. კაიშ.).

გადმორევა-ა (თუშ.) გადმოვარდნა; ჩამოვარდნა (დიალექტ., 578).

გადმორეცება-ა (თუშ.) გადმოსროლა, გადმოგდება (დიალექტ., 578).

გადმოსრეულ-ი (ფშ.) გადმოსროლილი (ვაჟა, I, ა. შან.).

გადმოყულმუწუნება (ფშ.) კისრის წაგრძელებით გადმოხედვა, თვალთვალი (ი. ქეშვიკ.).

გადმოყუდება-ა (თუშ.) გადმოგდება; გადმინესყუღ გადმოკარდა (თ. უთურგ.).

გადმოშლარტვა (ქართლ.) გადმოშლართვა, გადმობრუნება, გადმოშლა (შ. ძიძ., ნ. კეტხ., პ. ხუბ.).

გადმოწკრინება (მთიულ.) გადმოფურთხება; გადმოაწკრინტებას გადმოაფურთხებს (ლ. კაიშ.).

გადმოზინცულ-ი (ქართლ.) სხვაგნდან მოსული, გადმოხეწილი (თ. სალარ.).

გადნაშობ (ინგილ.) საშვედ გადაჭრილი ტყის წარაფი (მ. ჯან.).

გაღოილ-ი (თუშ.) ძალიან ჭრელი. ნ. ჯოთიშაღი (თ. უთურგ.).

გაღოყება (ქიზიყ.) ახლადამოყრილი ყლორტების გათამამება. ნ. დოყი (ს. მენთეშ.).

გაღრეცილ-ი (კახ., ფშ.) გაღრეცილი, გაღუნული, მოხრილი (ა. მარტ., გ. იმნ.); აზნეჭილი, აჭიმული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გაღუყება (მოხ.) გასუქება (ი. ქაჯ.).

გაღლაშვა (იმერ.) ღონემისდილად ძირს გართხმა, გაშხლართვა. „გაღლაშული ეგლო მიწაზე“ (ი. ჭავთ.).

გადღობა (იმერ.) გაშხლართვა, წაქცევა. მთელი ტანით დაწოლა. „გუი დღობა ზემა ხომე თელის ჩეროში და ძინავს“ (ი. ქავთ.).

გადღობა (მთიულ.) წასმა (ცხიმისა). გადღობის წაუსვამს (ცხიმს) (ლ. კაიშ.).

გადღობილი-ი კარაქ-ი (მთიულ.) პერიანი კარაქი, რომელიც თბილი რძის შედღობის დროს გამოდის (ლ. კაიშ.).

გადღობა (ქართლ.) მეტისმეტი სიმსუქნისაგან უშნოდ გავანერება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაე-გამოს (ფშ.) გავსლა-გამოსვლისას (ი. ქეშვიკ.).

გაეი (თუშ.) გასელის დრო (პ. ხუბ.).

გაეიღება (მოს.) ძალიან შეშინება (ო. ქაჯ.).

გაემინება (ქართლ.) გამოდარება, გაამინდება. „გუშინ ავდრობდა, დღეს გადიყარა და გაემინდა“ (გ. შატბერ., 34).

გაენება (მოს.) გაკვირება, დაბნევა (ო. ქაჯ.).

გავანებულ-ი (მთიულ.) გავეებული (ლ. კაიშ.).

გავაღ-ი (თუშ.) გავა ცხენისა (თ. უთურგ.).

გავაღა (მოს.) გავლენა, სახელი, გასავალი (ო. ქაჯ.).

გავაღებულ-ი (ზ. იმერ.) გავერანებული, გაპარტახებული (ქ. ძოწ.).

გაზ-ი, გაზა (გუდამაყრ.) მხეცის ბრჭყალი. ნ. გაზა (დიალექტ., 571).

გაზ-ი (გურ.) გასწი, გაიქეცი. „გაზი გამიძხვ, სოლადა, ამ ხვანთქრის მიადანზედა!“ (ა. ლლ., გურ.).

გაზა (ხევსურ.) ბრჭყალი (ცხოველის), ან კლანჭი (ფრინველისა). „გაზით გაართენა კალთანი ჭაჭვისა, ჭაჭვანისა“ (ა. შან.); ფრინველის კლანჭი და საქონლის ფეხი კვირისტავიდან ჩლიქამდის (ლ. ლორ.).

გაზამბარება (კახ., მესხ.) გაზვიადება, გაქიანურება („კომუნისტი“, № 88, 1967); გაქიანურება. „საქმის გაზამბარება იცის“ (ი. მისურ.).

გაზარავანდება პირისა (მთიულ.) პირის გაწარება (ლ. კაიშ.).

გაზარკვლება (ფშ.) გარიგება, მოგვარება-საქმისა; გაზარკვლა გარიგა, მოგვარა საქმე, მოახერხა (დიალექტ., 589).

გაზდვა-ა (თუშ.) დართვა ძაფისა. „რა უდრაჲ გაგიზდაჲ, ნანელ!“ (პ. ხუბ.).

გაზბ-ი (ფშ., ხევსურ., ქართლ., ქიზიყ.). 1. ფრინველთ კლანჭები ან საქონლის ფეხები (ი. ჭყონ.; ა. შან.); 2. წვივები (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); 3. წვივის ძელები (ს. მენთეშ.).

გაზბ-ი (ლეჩხ.) წვივები. ნ. გაზბი, კაწრახები (მ. ალავ., 1).

გაზევა-ა (თუშ.) დატკენა, გატენა, მაგტომრისა მატყლით, გუდისა კალთით (ნ.), დატკენა მიწისა (პ. ხუბ.).

გაზელა (ლეჩხ.) ყურძნის დაჭყლეტა (დიალექტ., 675).

გაზენზვა (ქართლ.) ძალზე გაძლომა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაზევა! (მთიულ., ქართლ.) დატკენა (დიალექტ., 566; თ. სალარ., ალგ., 86).

გაზევაჲ (გურ.) მაგრად გაძლომა. „გეი-ზევა მარათ“. რაიმეს მაგრად გატენასაც ნიშნავს (ს. ჟღ.).

გაზევილი-ი (მოს., მთიულ.) დატკენილი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

გაზერკინილი-ი (მთიულ.) გატკენილი (ლ. კაიშ.).

გაზვა-ა (თუშ.) კაწრა, ფხაუნა. ნ. გაზა, დავაზული (თ. უთურგ.).

გაზევა (ქიზიყ.) გატყევა, მაგრად ცემა; გაზევაბილი გატყევილი. ნ. ზევა (ს. მენთეშ.).

გაზვირინებულ-ი (გურ.) უშნოდ გასუქებული (გ. შარაშ.).

გაზვიანილი (ლეჩხ.) გასვრილი, გაუჭყევიანებული, გათხუნული (მ. ჩიქ.).

გაზიდება (ფშ.) გაწევა (ი. ქეშვიკ.).

გაზიდვა! (ფშ.) საქმიანობა, ჩხირკედლობა (ი. ქეშვიკ.).

გაზიდვაჲ (მთიულ.) საჩხუბრად გაწევა (ლ. კაიშ.).

გაზივება (მთიულ.) გაკორვა; გაზივილი-ი გაკორილი (ლ. კაიშ.).

გაზიზინებულ-ი (ლენჩ., გურ.) გავსებულ-ი, გატენილი. „სიმინდით ნალიები თავამდეა გაზიზინებული“ (მ. ალაფ., 1; ა. ლ.).

გაზიზნა (ლენჩ.) გაზიზნვლა, გაზიზნილი, გაზიზნულ-ი. „ყასაბს ხელები ღორის ქონით ზონდა გაზიზნილი“ (მ. ალაფ., 2).

გაზითხულ-ი (იმერ.) გაზითული, ცხიმინანი რამით გავერილი (ი. ქავთ.).

გაზმანა (მობ.) გაზომვა (დიალექტ. 560).

გაზოდვილ-ი (ზ. იმერ.) ზოდვიით დადებული. „ხის ნამორი კერაზე იყო გაზოდვილი“ (ბ. წერეთ.).

გაზრახებულ-ი (ფშ.) შეპირებული, შეთანხმებული. „ქალს მეზობლის ბიჭი გაზრახებული ჰყავდა“ (ი. ქეშიყ.).

გაზრდენილ-ი (აჭარ.) გატკეპნილი, გაზრდენილი (შ. ნიყარ.).

გაზუაულ-ი (თუშ.) ზანტი, მოშვებული, მასთან ყოყოჩა ადამიანი (პ. ხუბ.).

გაზუთხულ-ი (გურ.) ლალა, მხარგაშლით გაწოლილი (გ. შარაშ.).

გაზუღუქებულ-ი (იმერ.) გასუქებული, მოვლილი, ნაპატივები; განებვირებული (ი. ქავთ.).

გაზუშჰვა (გურ., აჭარ.) დასველება, ერთიანად გაწუწვა (ა. ლ.: შ. ნიყარ.).

გაზღვარზღვარება (ქიზიყ.) ვადიდება, გაზვიადება (ს. მენთეშ.).

გათავაზება (ქართლ.) გულხალვათად გაცემა (შ. ძიძ., ნ. კეც., პ. ხუბ.).

გათავთავება (მობ.) თავ-თავისთვის წასვლა, გაცალკეება (დიალექტ. 560).

გათათანება (თუშ.) გაუიცხება, სიბრაზისაგან წონასწორობის დაკარგვა (პ. ხუბ.).

გათაკარება (გურ.) გაცხელება, გახურება; გათაკარებულ-ი სიცხისაგან გაოგნებული, გახურებული (ა. ლ.).

გათანადება-ა (თუშ.) გამხანადება; გიქთანაჲ გაიამხანაჲ (თ. უთურგ.).

გათანთახებულ-ი (კახ.) ჩასუქებული (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გათარანება (გურ.). ნ. გათაკარება. გათარგულ-ი (ქსნის ხეობ.) მეტისმეტად გამხდარი ადამიანი (გ. სომხიშვი.).

გათარჭულ-ი (იმერ.) თარჯდადებული, საზღვარდადებული, გამიჯნული (ი. ქავთ.).

გათაულ-ი (ფშ.) გათავებული; მოშვედარი. „ცოცხალი ამას ვერ ვნახავ, თქვენი დღეც გათაულია“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

გათაუზლარება (გურ.) გაუთარება (ს. ქლ.).

გათერძვა (ქ. აჭარ.) ყამირის ვატება, შეთოხნა ან მოხვნა (შ. ნიყარ.).

გათესლისპირება (მთიულ.) კვალში დათესილი ადგილის ჩვენება, რომ მეორედ არ დათესონ (ლ. კაიშ.).

გათვალვა (გურ.) თვალის ცემა ცრურწმენით, ავი თვალთ შეხედვა და დაავადება ადამიანის ან პირუტყვისა (ს. ქლ.).

გათვალულ-ი (გურ.) თვალნაკარავი ცრურწმენით და დაავადებული ბავშვი ან პირუტყვი. ნ. გათვალვა (ი. ჭყარ.; გ. შარაშ.).

გათვალყმა (რაჭ.) გათვალვა. ნ. გათვალვა, გათვალული (გ. ბერ.).

გათვლა (თუშ.) მოხსენება. „ქალზე შაირში გათვლიან, თუშეთს მბრუნენი ბანზეო“ (ი. ბუქურ., 14, 130).

გათითქინებულ-ი (გურ.). ნ. თითქინაი.

გათოთინებულ-ი (გურ.) ძალიან მსუქანი. „გათოთინებული ბლანე“ (ს. ქლ.).

გათოთხარება (ქიზიყ.) საქმის გართულება, ორჭოფობა; გათოთხარებულ-ი დაბნეული, ვერც ერთი საქმისათვის თავი რომ ვეცრე გაურთმევია. ნ. თოთხარი (ს. მენთეშ.).

გათოფვა (იმერ.) გადატ. გაწყრომა, დატუქსვა. „ის კი გავთოფე რჭულზე; კრინტი არ დაუძრავს“ (გ. ბერ.).

გათოხვა (გურ.) სიმინდის მეორეჯერ გათოხნა, გამარჯვლა (ა. ლ.).

გათუშვა (ლენჩ.) დათრობა; გათუშულ-ი დამთვრალი (მ. ალაფ., 2);

გათქერა (ზ. იმერ.) ფეხით გასვრა, გატყვანა, გაქეღვა. ნ. განთქერა (ბ. წერეთ.).

გათქვლიშვა (იმერ.) გათქვლეშა, გასკდომა, გახეთქა, გატყვრომა (ი. ქავთ.).

გათქირვა (ლუჩხ.) წასმა; შეითიხნა. „ქონით გათქირე მაკოკა, ხო ხელავ, ქვერავს!“ (მ. ალავ., 1).

გათქმა (იმერ.): გათქმა პირისა, გათქვამს პირს სიტყვის მასალას იპოვის და რაიმე მთავარი, მისთვის დიდმნიშვნელოვანი საქმის ან სათხოვრის შესავლად გამოიყენებს; სანამ პირდაპირ საქმეს და ძირითად სათქმელს დაიწყებდეს, განზრახ სხვაზე ჩაშთავდებს სიტყვას, შესავალს გაუკეთებს (ი. ქავთ.).

გათქორვა (ქართლ.) სარწყავი წყალი რომ წელ-წელა და კარვად გაუჭდება მიწას (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გათხფაღი (ფშ.) გასვრილი, გათხუნილი (ვეფა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გათხინვა (გურ.) გათხინვა, გასვრა. „ავსა კაცსა ნუ ენდობი ნურცა გზასა, ნურცა კვალსა, ჯოხს გათხინავს, ხელში მოგცემს, ვერას გამოორჩები მასა“ (ი. მკონ.).

გათხლარწული (გურ.) თხელი და უღონო, მაგ., რაიმე ქსოვილი ან ტყავი (გ. შარაშ.).

გათხლარწებული (გურ.). ნ. გათხლარწული.

გათხორვა (ქართლ.) გაქონვა წყლისა (კირიონი).

გაიბანებული (აქარ.) განადირებული, გამხეცებული. „თაზე ჩემი მოხვეერი გაიბანებული იყო; ეილა, წყესებმა დამეხმარეს და დევკავეთ“ (პ. ჯაჯანი).

გაიბრაშტა (ფშ.) გაწყდა, ამოიხოცა (დი-ალექტ., 589).

გაიდაბანი (გურ.) დაბალი, ნაკლებად დახრილი. ნაკლებად დახრილ სახლის სახურავზე იტყვიან, გაიდაბანიაო (ს. ძლ.).

გაიდონა (გურ.) ბულბული (ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ს. ძლ.).

გაიპარა (ქართლ.) ქლიავის ჯიშია ერთგვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაიშ-ი გაიშე! მოიშე! (ქართლ., ქიზიყ.) შეძახილი გუთნისდღდისა. როდესაც ხარი ნახნავისაკენ იწეეს და ვიწრო კვალი გააქვს, გუთნისდღდა შესძახებს: გაიშო! ან მოიშე! მეხრეც კვალის ხარს გარეკავს, რომ უხნავისაკენ გაიწიოს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.).

გაიჭერა (ქიზიყ.) თავნება, კერპი. „ძალიან გაიჭერა, ვერაფერ უზამ“; გაიჭერაობა თავნებობა, კერპობა, თავისნათქვამობა; ქალებზე იტყვიან: „დაჩვეული ხარ გაიჭერაობა და გაჯავ შენი, მე არ გაჯავიანინებ“ (ს. მენთეშ.); 2. მათრეველა (დ. ჩუბ.).

გაჯავება, გადაჯავება (გურ.) გაღობვა, გამაგრება ღობისა, გამოღობვა (გ. შარაშ.).

გაჯაშვა (ზ. აქარ.) გაწმენდა, გასუფთავება, ვთქვათ, სიმინდის, პურის მარცვლისა და მისთ. (შ. ნიყარ.).

გაკაიბება! (აქარ.). 1. გამაგრება, გაშეშება, გახევება; 2. გადატ. გრძნობის დაკარგვა, გაოგნება (შ. ნიყარ.).

გაკაიბება? (გურ.) შებოკვა, გაბაწრვა, „გამაკაიბეს, გაკაიბებული ვარ“ (გ. შარაშ.).

გაკაკალება (გურ.) გაბნევა, გაფანტვა. „გუუკაკალე სიმინდს“ (ს. ძლ.).

გაკაჯარება (მესხ.) ძლიერ განათება, გასხივონება, კაჯარის (ნ.) დაყენება (ი. მახიტა).

გაკანვა (იმერ.) ხისათვის კანის გაცლა (ზ. ქუმბურ., 83).

გაკანკვა (ქიზიყ.): სულის გაკანკვა ხმის ჩაწყვეტა, ხმის გაკმენდა, გაჩუმება (ს. მენთეშ.).

გაკანძვლა (მთიულ.) ბუმბულის გაცლა; კანის აცლა, გატყავება, ტყავის გაძრობა (დი-ალექტ., 566); გატყავება (ლ. კაიშ.).

- გაკაწოწება** (ფშ.) ბევრი შრომა, ყველაფრის გაკეთების ცდა. „სულ თქვენთვის გააკაწოწე ბი, შემოგვეღებოთ თავსაო“ (ი. ქეშიცი).
- გაკაჭკაჭება** (ქართლ.) გაზაფხულზე ნასიმინდარიდან სიმინდის კაჭკაჭის ამოყრა, ნიადაგის გაწმენდა, ახალი თესვისათვის მომზადება (გ. შატბერ., 34).
- გაკაჭვა** (ქიზიყ.) მოცეღვა; გაკაჭვა, გაჩეხა; ვადატ. გაწყვეტა, ამოხოცვა; გაკაჭულ-ი გაჩეხილი ტყე; ამოხოცილი ხალხი, საქონელი და სხვ. (ს. მენთეშ.).
- გაკეთება** (ლენჩ.) 1. ძროხის დამაკება (მ. ალავე., 1); 2. ყვავილით სიყვდილი. ბატონებით (სახადით) გარდაცვლილზე არ იტყვიან „მოკვდა“ ან „მოკლო“, ამბობენ მხოლოდ „ყვავილმა გააკეთაო“ (მ. ჩიქ.).
- გაკეთება** (გურ.) შობა შვილისა; გააკეთა ბაღანა ბავშვი შობა, დაბადა (ა. ლ.).
- გაკეკეღვება** (ქიზიყ.) ძილის გაფრთხობა. „გაკეკეღვდა და აღარ დაიძინა“ (ს. მენთეშ.).
- გაკელაპტრება** (ლენჩ.) გაშეშება; გაკელაპტრებულ-ი გაშეშებული (მ. ალავე., 1).
- გაკენჭვა** (მთიულ.) კენჭების მოცლა; გაკენჭილ-ი კენჭებგაცილი (ლ. კაიშ.).
- გაკენჭვა-ა** (თუშ.) გაანგარიშება; გაკენჭ გაანგარიშა (თ. უთურგ.).
- გაკერკეშება** (აქარ.) ძალზე გახმობა, გამაგრება (შ. ნიყარ.).
- გაკერძება** (მესხ.) საშვლის განაწილება, კერძების ჩამორიგება; საერთოდ რამის განაწილება. „ბოგშეებს სადილი გაუკერძა“ (ი. მასურ.).
- გაკეტება** (გურ.) გაყვებება; გიეკეტა გაყვება, დარჩა გარბილი, ვერ გავიდა. ნ. გაკეტება (ა. ლ.).
- გაკეტნილი** (ფშ.) ნაკეტი; უსწორამსწოროდ დაკორტნილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- გაკვარჯღულ-ი** (გურ.) ჯმუხა, დაბალი, ჩასკენილი, უშნო (ა. ლ.).
- გაკვება** (ქსნის ხეობ.) ძროხის ვაბარება გამოსაკვებად (გ. სომხიშვი.).
- გაკვეთილ-ი** (კახ.) დაწესებული, დადგენილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- გაკვერვა** (თიან.) გაკვალვა თოვლისა; გიეკვერნა თოვლი (დიალექტ., 597).
- გაკვეტება** (ლენჩ., იმერ.) რამეში გაჩეხრა, გარკობა, გაუღეღა. „გოჭი ღობეში გიეკვეტა და აუყვირდა“ (მ. ალავე., 2); ეკვეტება რამეში ეჩრება, ეჩხირება, ეხირება; ეკვეტება (ქეგლ).
- გაკვობატება** (ფშ.) გაკაყება, გაკერპება, უჩრობა (ი. ქეშიცი.).
- გაკვთა** (ფშ.) სწრაფად წასვლა. „ცხენებით გაკვთეს, დილაზედ იქ აღარ იყო ჯდომისა“ (ი. ქეშიცი.).
- გაკვრა-ბურთ-ი** (ზ. იმერ., ქიზიყ.) ერთგვარი ბურთობა (ბ. წერეთ.; ს. მენთეშ.).
- გაკვრტილ-ი** (მოხ.) გაძვალტყავებული, ვალარიბებული (თ. ქაჯ.).
- გაკვრეღვება** (კახ.) ყანის გათხელება, თხელი ყანა (ნ. ზუჯაყ., ე. ზუციშვი.).
- გაკვიციება** (ქართლ.) გათითოება; გაკვიცივებულ-ი გათითოებული, გაფანტული, იშვიათი (გ. შატბერ., 34).
- გაკილორება** (ლენჩ.) სიმინდის თესლის ვალვივება (მ. ჩიქ.).
- გაკიშუტება** (ფშ.) კლდედ. ქვად ქცევა (ი. ქეშიცი.).
- გაკლაპჭა** (ქიზიყ.) გაფხეკა; ფენის გაკლანჭვა ფენის გაფხეკა. საქონლის ენას ნაკვერჩხლებზე დადებენ, ცოტათი დასწავვენ და დანით გაუხეკენ (ესაა გაკლანჭვა), შემდეგ მწვადად ააგებენ, შეწვავენ და ჭამენ (ს. მენთეშ.).
- გაკლურტება** (ქართლ.) გაწიწკანა, გაუცქენა. „მოცვიდგენენ ეშაქები და გაკლურტეს ეს სოფდაგარი“ (ა. ლ., ქართლ., 286). ფოთლების შემოცლა, გასაჩება; საქონლის მიერ ფოთლების შეჭმა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- გაკლიპვა** (ლენჩ.) ტყავის ან ქსოვილის გაჭიმვა რაიმე საგანზე. „ხარის ტყავი ჯობებზე გაკლიპა განახმობად“ (მ. ალავე., 2).

- გაკლოვა (გურ.) გავლევა, გაგნება გზისა. „ღამე იყო, ვეფერი გევიკლიე“ (პ. ჯაჭანი).
- გაკლოვილი-ი (გურ.) გზაგავალული, შეგნებული, გამოცდილი (ა. ღლ.).
- გაკნაჰვა სულისა (იმერ.) სიკვდილი, გარდაცვალება, სულის გაფრთხობა (ი. ქავთ.).
- გაკნაჰული-ი (მობ.) გამხდარი; გაკნაჰული-ი ტანი გამხდარი ტანი (ა. ყაზბ., II, შ. ძოდ.).
- გაკოპიტება (გურ.) ხის მორის გათლა, გალაპაზება; გადატ. საქმის გაცეთება მოხერხებულად. „გაკოპიტა საქმე“ (ს. ჟღ.). შდრ.: ღ. ჩუბ., ქეგლ.
- გაკოპინება (ლენჩ.) თავამდის აესება. „ღვინოს სულ გაკოპინებულ ხელიანებით სვამდენ“ (მ. ალავე, 1).
- გაკორაწება (ქიზიყ.) ძალიან გახმობა; გაკორაწებულ-ი ძალიან გამხმარი. ნ. კორაწი (ს. მენთეშ.).
- გაკორტინილი-ი (ქართლ.) 1. უსწორმასწოროდ გათლილი, გაკოპიტებული ხე; 2. მაკრატლით არათანაბრად გაკრეჭილი თმა (შ. ძოდ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- გაკოჭვა¹ (გურ., აჟარ.) შეკვრა, რაიმეს შეკვრა თოკით (ა. ღლ.); საპალნის შეკვრა (ი. მეგრ.).
- გაკოჭვა² (კახ.) კოჭების დაწყობა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- გაკრიანებულ-ი (ფშ.) გაყინული, სიცივისაგან გამხმარი (ი. ქეშიყ.).
- გაკრიანხვა, გაკრიცხვა (ქიზიყ.) გაპორვა, გაკოლოვა, სხვის შესახებ აუგის თქმა. „მაგან რო სხვისა აგეთი გაკრიანხვა იცის, თითონ როგორილა?“ ნ. კრიანხვა (ს. მენთეშ.).
- გაკროცა (ქიზიყ.) წინგოს შემოცლა კაკლისათვის; გადატ. გასუფთავება; გაკროცილი-ი წინგოშემოცილი; გადატ. სუფთა, ტანდაბანილი. ნ. კროცი (ს. მენთეშ.).
- გაკრული-ი (ფშ.) გასროლილი, გატყორცნილი (დიალექტ., 589).
- გაკრული-ი² (მთიულ.) გიყი (ლ. კაიშ.).
- გაკრწილი-ი (ქსნის ხეობ.) გაყინული. „ხევი გაკრწილი იყო“ (ვ. სომხიშვი.).
- გაკრწულება (იმერ.) გავულისება, გაბუტება. „არ შემეძლო და ვერ წამოუღე, ამაზე გამიკუნტულდა?“ (ი. ქავთ.).
- გაკრწუნდურება (ოკრიბ.) განწყენება მცირე საყვედურზე (მ. ალავე).
- გაკურკობა (მთიულ.) ხორბლის კარგად დაცეთება (ლ. კაიშ.).
- გაკურჩხოვება (მთიულ.) გაყინვა. „ყინვამ სულ გააკურჩხოილა ჭელუხი“ (ლ. კაიშ.).
- გაკურწვა (მთიულ.) შტოების გაცლა მოჭრილი ხისათვის (ლ. კაიშ.).
- გაკუჭება (გურ.) გულის მოსვლა, გაბრაზება. „მოწიფული კაცი გავაკუჭე“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.; ს. ჟღ.); გაკუჭებულ-ი გაბრაზებული, ბრახმორებული, გამწარებული, ბრაზით აღელვებული (ა. ღლ.).
- გაკუჭვა (ზ. იმერ.) გულის ამოღება რისგანმე, მაგ., კაკლისაგან (ბ. წერეთ.).
- გალა-ი (ხევსურ., მობ.) მომცრო ხე, რასაც კაცი ასაღებად მოერევა, ტოტებგაცილილი, ან ჯოხი (ა. შან.); მოკლე წვრილი ხე, ლატანი (ა. ჭინკარ., 278). სწორი ჯოხი; შეშის ღერი; ძაფის ერთი წვერი (დიალექტ., 560); ცხენების დასაბმელად გადებული ფიცარი, ნ. კადონი (ლ. ლიონ.).
- გალა¹ (ფშ.) გალო, წვივის ძვალი (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- გალა² (კახ.) საქონლის ნაკვალევი ბილიკი ტყეში ან მინდორში (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- გალა³ (გურ.) ნელი, სუსტი; თხელი, ითქმის სითხეზე; გალაღვინო სუსტი ღვინო, ნელი ღვინო; გალაჩაი თხელი, ღია ჩაი (გ. შარაშ.).
- გალა⁴ (ქიზიყ., მესხ., თუშ.). 1. დაწნული ხახვი, ნიორი, ღოღო და სხვა, დაახ-

ლოებით 1-2 მეტრის სიგრძისა. გარინ-გაზე (ნ.), ხარისაზე გადაჰყიდებენ და საზამთროდ ინახავენ. სათვალავ ერთეულადაც არის გამოყენებული; იტყვიან ხოლმე: ერთი გალა ნიორი, ორი გალა ხახვი, ათი გალა ღოღო და სხვ. ანდა-ზა: „ჭურდი, ჭურდი ბაყაყა, ნივრი გალა მამტაცა“ (ს. მენთეშ.); 2. ასხმულა, ძაფზე ასხმული და წრედშეკრული ხმელეთლი: ჩირი, მწვანილი, მიძივი და მისთანები (ი. მაისურ.); გალაყ-ი დაწნული ნედლი ხახვი, ნიორი და სხვა ბოსტნეული, რომელსაც საზამთროდ აშრობენ (პ. ხუბ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

გალაბვა (იმერ.) წვნიანი ან ფაფისებური სითხის (საჭამადის) ზედაპირის შესქელება, თავზე თხელი აპკის გაყეთება, გაროს მოყენება (ი. ქავთ.).

გალავლავება (ქართლ.) ნ. ალავლავება. **გალაკაიტება** (მოხ.) მოლაყებედ გახდომა. „ეგ რალა კაცია, გალაკაიტებულე ია“ (ო. ქაჯ.).

გალაღვა (ქართლ., კახ., ხევსურ., თიან.) გარეყვა, გაღენა, გაგდება, გაგზავნა პირუტყვისა (ა. ღლ., დიალექტ., 550, 597).

გალამბვა (გურ.) ნ. ლამბი.

გალანცული-ი (გურ.) ნ. ლანცვა.

გალანჯვრა (ლექს.) გამურვა, გაშავება, გალანძვა. „კედლები სულ გოთულანჯრავს ამ ჩხოლს!“ ნ. ლანჯვა (მ. ალავ., 1).

გალაპუწება (ქიზიყ.): სილის გალაპუწება სილის შემოკვრა შეურაცხყოფლად. „ერთი იგეთი გაულაპუწეა, რო თავი მოსაკლავად გაუქდა, თუ კაცია“ (ს. მენთეშ.).

გალართხულ-ი (კახ.) დაგებული, გაწყობილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გალაუგა (ხევსურ.) სათიბი, რომელიც მთის ფერდობზე არსებულ სწორ ან ტაფობ ადგილასა (ა. ქინჭარ., 224).

გალაქსარება (იმერ.) ენის გატლევა. „რომ

გალაქსარა ენა, დლიდან საღამომდი სულ ტლიკინობდა“; გალაქსარებულ-ი ენამრავლა, ბევრი ლაპარაკის მოყვარული, უზრდელი მოლაპარაკე (ე. ბერ.).

გალაღება¹ (ფშ.) გახარება (ი. ჭყონ.); გაღლებულ-ი გახარებული (ვაყა, 1, ა. შან.); გათამამებული, გაამაყებული (ვაყა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გალაღება² (გურ.) პირამდის ავსება, გაღალაღება. ნ. გაღალვა (ა. ღლ.).

გალაღება ღვინისა (იმერ.) სიმაგრის დაკარგვა, გაწყალება; ღვინო გაღალღა ღვინო გაწყალდა (ი. ქავთ.).

გალაღებულ-ი (მთიულ.) გასუქებული (საქონელი) (ლ. კიშ.).

გალაღვა (გურ.) თავამდე გაესება. „გოღალღვენ ზანდუქს“ (ე. ნინ., 1 თ. კიკვი.).

გალაღლაღება (ინგილ.) გავლება; გაღლაღლაღა გაავლო სარეცხი; ლაღლაღობს-ს ქუყუმბალაობს (მ. ჯან.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

გალენგება (მთიულ.) ნაპურალზე დაფქული სიმინდის გაფუჭება და გაშავება (ლ. კიშ.).

გალენგვილ-ი (მთიულ.) გათხზნული, ქუჭყიანი (ლ. კიშ.).

გალენჯვა (ქართლ.) კაცლის ვაკროღვა, ლენჯოს (ნ.) შემოცლა; დაშრიფებისას კაცლის, თხილისა და მისთ. გამოსვლა ჩენჩოდან (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გალეულ-ი (მოხ.) ძალზე დასუსტებული, გამხდარი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

გალექება (ქართლ., მოხ.). 1. დათრობა. „მოიდა გალექებული ღორი“ (ა. ღლ., ქართლ., 286); ძალზე მთვრალი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.); 2. ძალზე ადიდებული (ღელეები) (ა. ყაზბ., 1, შ. ძიძ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

გალენგება (ფშ., ქიზიყ., ქართლ.) ცხელი შეჭამადის (ყერძის) გაცივება. ნ. ლეღეჩი (ი. ქეშვიკ.; ს. მენთეშ., დამ; ა. ღლ.).

გალეშვა (ქიზიყ.) ნადირთა და ძაღლთა ძალიან გაძღომა ხორციით; გადატ. ძალიან დათრობა (ს. მენთეშ.).

გალეშვა (ქიზიყ.) ტყავისათვის ზედ გაყვითლი ხორცის ნაწილების ვაცლა. ნ. ლეშვი (ს. მენთეშ.).

გალეჩება (მესხ.) ცხელი ჩაის ან წვნიანი საქმლის ვაცივება. „ჩაი სულ გალეჩი და“. ნ. გალეჩიჩება, ლელეჩი (ი. მაისურ.).

გალავება (გურ., ლეჩხ.) გაყინვა, ძალზე ვაცივება (ა. ღლ.; მ. ალავე., 1).

გალიყინილი (იმერ.) გატყავებული, არაფრის მქონე (მ. ჯაჭან., 257).

გალაცლიცება (ქართლ.) პირამდის ვავსება. ნ. გალაღვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.

გალიჭყება (ქართლ., ქსნის ხეობ.) გზის ატალახება (ვ. სომხიშვი.); გალიჭყებულ-ი ატალახებული გზა (ა. ღლ.).

გალმეშა (ხევსურ.) ხბოს კოჭა (ა. ჭინჭარ., 240).

გალნი ფარცხისა (ხევსურ.) სამი ლატანი, ორიოდ მეტრის სიგრძისა თითოეული, რომლებიც წნელითაა ერთმანეთზე დამაგრებული (ა. ჭინჭარ., 198).

გალო (ფშ., თუშ., ხევსურ.) ძვალი, ფეხის წვივი; დიდი ნაჭერი ბარკლისა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 161, 1900; ი. ჭყონ; ი. ბუქურ., 130; თ. უთურგ.; ა. ჭინჭარ., 240).

გალომარვა (ხ. აქარ.) ხის ქერქის ვაცლა; გალომპრილი-ი ქერქვაცილი, ნ. გალოპრვა (შ. ნიყარ.).

გალოპორწყლებულ-ი (ფშ.) სანახევროდ გამდნარი, წყალნარევი (ი. ქეშვიკ.).

გალოპრვა (ქართლ.) ვასხლეა, ხისათვის ტოტების შემოჭრა. „მოგლიჯა ერთი დიდი მუხაი, გაყრა ხელი, გალოპრა“ (ა. ღლ., ქართ., 286); ვასხელა ისე, რომ ყველა ტოტი შეეცალოს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.); გალოპრილი-ი ქერქშეცილი. შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

გალოცვა (გურ.) წარმართული რიტუა-

ლი იყო. ახალწელიწად დილას (კალანდას) სახლის უფროსი ხონჩაზე დაწყობილი შემწვარი და ცივად მოხაშული ქათმით, ღორის თავითა და სხვა საქმლებით, სახლის კარს გარედან მიადგებოდა, კარს შიგნით ცოლი იდგა. ქმარი დააბრაზუნებდა და დაიძახებდა: „კარი გამიღეთ!“ ცოლი შეეკითხებოდა: „რა მოგაქვს?“ ქმარი სხვადასხვა ვარიანტით მიუგებდა, რომ მოქაონდა წმინდა ბასილის ლოცვა-კურთხევა, ცისა და ქვეყნის სიკეთე, ამა და ამ გამოჩენილი კაცების რაიმე თვისება და სიმდიდრე და სხვ. ეს დიალოგი სამჯერ მეორდებოდა. შემდეგ ქმარი შინ შევიდოდა, ხონჩას დადგამდა შუა ოთახში, მთელი სახლობა შემოეხვევოდა გარს და შეილოცავდნენ, რომ ახალი წელიწადი ყველა მათგანისათვის ბედნიერი და ნაყოფიერი ყოფილიყო; მერმე მთელი სახლობა დაივილიდა კარმიდამოს — ბოსელს, საქათმესა და სხვ. (ი. ჭყონ; ს. ჟღ.).

გალუბება (მოხ.) გახდომა, დამქლევება (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

გალულვა (გურ.) შუშის ზედპირის ვალვა ცეცხლის ერთბაშად მოყიდებით და სწრაფად ჩაქრობით (გ. შარაშ.).

გალუმვა (გურ.) დასველება, თავიდან ფეხებამდის გაწუწვა; გალუმპულ-ი გალუმბული, დასველებული (ა. ღლ., გურ.). შდრ.: ქეგლ.

გალუნვა (მოხ.) ვასერა. „რას გაგოლუნგია პირი?“ (ო. ქაჯ.).

გალურთვა (ლეჩხ.) გაბზარული თიხის ქურქლის გახიზვა, გაგლესა ქონით. ნ. ლურთი, შდრ.: ვათქირვა (მ. ალავე., 1).

გალურსება (გურ.) ვალურსვა, გაშეშება, გაჩუშება, სულის განაზვა. „გალურსული უყურედს“ (ა. ღლ., გურ.). შდრ.: ქეგლ.

გალურტვა (ქიზიყ.) ვალევა, გაწვრილება, გახდომა; გალურტული ვალეული, გაწვრილებული, გამხდარი (ს. მენთეშ.).

გალურხული (ფშ.) ვალუმბული, დასველებული. ნ. ვალუმვა (ვაყა, I, ა. შან.).

- გალუფვა** (ქართლ.) ტალახში ამოსვრა; ძირია ლუფხ. „ფქვლი წყალში გაქნილი“ (საბა). ნ. გალუფხული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- გალუფხული**-ი (ქართლ.) გაწუწული წვიმისაგან. ნ. გალუმჰვა, გალუსკული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჟუონ.).
- გამათება-ა** (ინგილ.) გაკვირვება (გ. იმნ.).
- გამაიგნობა** (ფშ.): გამაიგნობას გამოჯანსაღდება, ავადმყოფობისაგან გათავისუფლდება (ა. ჭინჭარ.).
- გამაიგნება** (ხევსურ.) სათიბის აქა-იქ გამოთიბვა (ა. ჭინჭარ., 224).
- გამაიკლ-ი** (მთიულ.) მაკე (ლ. კაიშ.).
- გამანძილება** (კახ.) საკმაო მანძილის გავლა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- გამარავისება** (იმერ.) მომზადებული დახვედრა; ჩასაფრება. „ჰე, გოთმარავის დით კარქათ, არ შემგაგებაროსყ“ (ი. ქავთ.).
- გამარმალება**¹ (ლენჩხ.) გავარვარება. „ცეცხლმა გაამარმალა თონე“ (მ. ალავე, 2).
- გამარმალება**² (გურ., ლენჩხ.) კარგად გალესვა, რკინის იარაღის გალესვა, გაჩარხვა; გაამარმალებულ-ი კარგად გალესილი (ა. ლ., გურ.; მ. ალავე, 2).
- გამარჩხალება** (ლენჩხ.) ძალზე კარგად გარეცხვა, გაწმენდა (მ. ალავე, 1).
- გამალალული**-ი მიწა (ხევსურ.) მწირი, მშვიერი მიწა (ა. ჭინჭარ., 196).
- გამალაღვა** (მოხ.) გამოტყუება, გამოძალვა, გამოცანცლვა (ო. ქაჯ.).
- გამაშირება** (ქიზიყ., ფშ.) გაკვეთა, ხელის გაკვეთა, გავარჯიშება, გაწაფვა, დასწავლა. ნ. მაშირობა (ს. მენთეშ.); გამაშირებულ-ი გაწაფული, დაზემირებული; გამუდმებული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- გამაჩუქვა** (ხევსურ.) გულიანი ნამცხვრისათვის (ან ხილისათვის) გულის გამოცლა (ა. ჭინჭარ., 213).
- გამაცად-ი** (მესხ.) მცდელი, მარჯვე, უნარიანი, ყველაფერში მოხერხებული აღამიანი (ი. მასტურ.).
- გამაცხურვა** (მოხ.) გამოჭრა, გამოკვეთა, გამოხერცვა (ო. ქაჯ.).
- გამაწკერება** (მოხ.) დაყოვნება, დიდხანს დარჩენა (ო. ქაჯ.).
- გამაწურვა** (ხევსურ.): გამაწურვა არაყისა გამოხდა (დიალექტ., 550).
- გამახვეწება** (ხევსურ.) გამოღწევა, გამოქცევა, გამოსხლევა (დიალექტ., 550).
- გამახივნვა** ძელოსა (ხევსურ.) ძელის გამოხერვა გულდასმით (ა. ჭინჭარ., 272).
- გამაჩლება-ა** (თუშ.) ჭრილობის, წყლულის გამიხეზება (პ. ხუბ.).
- გამბედვანი**-ი (ლენჩხ.) გამბედავი, უშიშარი (მ. ალავე, 3).
- გამგლეღ-ი** (მოხ.) გამგმირავი, მომკვლელი, გამაწვრილებელი გულისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- გამგნე** (ზ. იმერ.) მცოდნე, გამგები (ქ. ძოწ.).
- გამგუარი**-ი (თუშ.) მორიდების, მოუხერხებლობის გამო გაჩუმებული (პ. ხუბ.).
- გამგუნება** (იმერ.) გალაყება; გაუფქება. „კრუხმა ოცდართი კვერცხიდან ჩვიდმეტი გაამგუნა, მარტვა ოთხი წიწილი გამეიყვანა“ (ი. ქავთ.).
- გამედგრება** (მოხ.) გამძვინვარება, განჩხლება; გამედგრებულ-ი გამძვინვარებული (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.); აღიდებული, აზვირთებული (იქვე, IV).
- გამელღუნება** (ფშ.) ნაბვით, ქურდულად, ჩუმად გაპარვა (ი. ქემიკ.).
- გამერულვა** (გურ.) სალომედ მოთოხნილ მიწის მერულით (ნ.) გასწორება (გ. შარაშ.).
- გამერჩვა** (იმერ.) მერჩის (ჭერის) გაწყობა სახლში, კედლების თავსა და სახურავს შორის ჭერის გამოშენება (ი. ქავთ.).
- გამეტ-ი** (გურ.) გარდა ამისა. „ამის გამეტი არ მაქ“ (ს. ჟღ.).
- გამეჩხერება** (ზ. აჭარ.) სიმინდის ყანის გათხელება, გაიშვიათება (შ. ნიჭარ.).

გამეხბოვება (ფშ.) მეხბორედ წასვლა (ი. ქეშიყ.).

გამზივარა-ა (მოხ.) კორიკანა (ო. ქაჯ.).

გამზინილი- (ქიზიყ.). ნ. გაბძნილი.

გამთაბარება (ქართლ.) განავარდება, თა-
ვის აშვეება. „რაც ქმარი ჭარში წაუვი-
და, ძან გამთაბარა“ (გ. შატ-
ბერ., 35).

გამთება (ლენჩ.) 1. გაიკიდება უკან; 2. გა-
რტყმა სახეში (მ. ალავე., 1).

გამთქივება (ლენჩ.) გასუქება (მ. ჩიქ.);
გამთქივებულ-ი გასუქებული.
„გამთქივებულ-ი ცხენები სათიფ-
ში ბალახობენ“ (მ. ალავე., 3).

გამინდვრება (მესხ.) გათამამება; გა-
ინდვრა გათამამდა, თავს გავიდა,
გაბედულება მოიმატა. „მაგ ბოვშემა
ძალიან გაინდვრა, აღარავის
ეულება“ (ი. მისურ.).

გამიორედება (გურ.) სიმინდის მეორედ
ვათხნა. ნ. მორადი (გ. შარაშ.).

გამირი-ი¹, **გამირა** (გურ., მთიულ.) ბოძებ-
ზე გადებული ხე; დირე, რომელზე-
დაც დასახერხავ ხეებს დებენ (გ. შა-
რაშ.); მოხრილი რკინა, რომლითაც
სახლის მოსღებსა და კოჭებს ამაგრე-
ბენ (ლ. კაიშ.). შდრ.: საბა.

გამირი-ი² (ლენჩ.) მაგიდის ან სკამის ფე-
ხების შემეგრთებელი ფიცრის ნაწიბუ-
რი; განივი კოჭი (მ. ალავე., 1).

გამირა (გურ.). ნ. გამირი.

გამლამ-ი (ფშ.) თავის შენახვის უნარის
მქონე, ყოჩაღი (პირუტყვი, ფრინვე-
ლი...) (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

გამოზაზვა თვალებისა (რაჭ.) გამოკარკე-
ლა, გამოზურთვა თვალებისა (შ. ძიძ.,
203).

გამოზაიანება (ზ. აპარ.) გამოაშკარავება,
გამომჟღავნება, გამხელა (შ. ნიყარ.).

გამოზღვიანება (მთიულ.) გამოზანთება,
გამოშუქება (ლ. კაიშ.).

გამოზეჟსა (გურ.) გამოვსება, გამოტენა;
გამოზეჟსნილი-ი გამოვსებული, გა-
მოტენილი (ა. ლ., გურ.).

გამოზიუმეტებულ-ი, **გამოფიუმეტებულ-ი**

(გურ.) გამხდარ-გაყვითლებული (გ. შა-
რაშ.).

გამოზობიყვა (ლენჩ.) გამოძლომა, ბევრის
წამა (მ. ჩიქ.).

გამოზენსილი-ი (ლენჩ.) გამხდარი, სუსტი.
„საწყალი ავანტყოფობს, გამოზენ-
სილათ არი“ (მ. ალავე., 2).

გამოზუზარება (ლენჩ.) გამოგდება, ბუზა-
რასავით გამოძევება (მ. ჩიქ.).

გამოზუზურება (ლენჩ., იმერ.) გამოძვეე-
ბულის ლანძღვა-გინებით წამოსვლა.
„გარეთ გამოზუზურეს“ (მ.
ალავე., ზეპირსიტყვე.); გამოგდება, კუღ-
ამოძებება, უბატიგვემულოდ გამოსტუ-
მრება (ი. ქავთ.).

გამოზურთვა (ფშ.) გაძლომა, ზომავე მე-
ტის წამა (ი. ქეშიყ.).

გამოზურკვა (აპარ.) კურკოვანი ხილისათ-
ვის ბურკის (კურკის) გაცლა (შ. ნი-
ყარ.).

გამოვავაშვა (ზ. იმერ.). ნ. გვამი.

გამოვანება (ფშ.) გონზე მოსვლა, გამოვ-
კვევა (ი. ქეშიყ.).

გამოვორჯოლება (გურ.) რისამე შოვნა,
ხელში ჩავდება. „უყურე ამას, რამხე-
ლა ხორცი გამოუგორჯოლე-
ბია!“ (გ. შარაშ.).

გამოვულული- (გურ.) გამობერილი, გუ-
დასავით გამხდარი (გ. შარაშ.).

გამოვოზვა (ქსნის ხეობ.) გამოვდება, მო-
შორება. „სუ გამოვდოხამ აქი-
დან“ (ვ. სომხიშვი.).

გამოვუშული- (გურ.) ზუსტად, ძალიან
სწორად გაზომილი. ნ. ზუზი (გ. შა-
რაშ.).

გამოთავისახლება (რაჭ., იმერ.) გათხო-
ვილი ქალის ყოფნა მშობლების ოჯა-
ხში. „რძალმა კარქა ხანს ქვე გამე-
თავისახლა“ (მ. ალავე., 3).

გამოთანიება (გურ.) ერთი წესის შესრუ-
ლებისას მეორისაც ჩართვა და ორი
წესის ნაცვლად ერთის შესრულება (ა.
წულ., 24).

გამოთანთვლა (გურ.). ნ. თანთელი.

გამოთეგვა (გურ.) თეგით (ნ.) ამოვსება
ქუპრუტანებისა. ნ. თეგვა (გ. შარაშ.).

გამოთარაქვა (იმერ.) ხმაურით ბოლომდე დაღევა სასმელისა, სასმისის დაცლა ხარბად; დათრობა. „ორმა კაცმა ხუთი ბოთლი ღვინო გამოთარაქა“ (ი. ქავთ.).

გამოთხლეშა (იმერ.) წართმევა, გამოტაცება. „ეკვირინემ არც კი აცალა ოტი-ას ხეირიანად გატენა დამბაჩისა, ხელი-დან გამოთხლიშა და ბაღყონზე გამოსვლისთანავე დასცალა“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).

გამოთხობა (გურ.) მიზეზი; შენი გამოთხობით შენი მიზეზით. „შენი გამოთხობით მე დღესაც აფერი მანბადია, ჩემო რძალო!“ (ა. ღლ.).

გამოყავება მიწისა (გურ.) სახნავი მიწის გამოხობა გვალვისაგან იმდენად, რომ ხენა-თესვა შეუძლებელია. „სახნისი კი აღარ ეკარება, ისე გამოუყავებია ამ გვალვას მიწა“ (გ. შარაშ.).

გამოყანკლული-ი (ფშ.) გამაწყობილი, გამოპრანჭული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გამოყანწული-ი (ლენჩ.) გამხდარი პირუტყვი (მ. ალავე, 1).

გამოყარება (ქართლ.) გამოდარება. „დღემ გამოიკარა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გამოყავშენა (იმერ.) შერჩევით გამოყავება. გამოჭრა ტოტებისა, რომ ქარმა თავისუფლად გაუაროს და დარჩენილი ტოტები ლალად გაიზარდოს (ი. ქავთ.).

გამოყაქაჭებული-ი (მთიულ.) ძალიან გამხდარი (ლ. კაიშ.).

გამოყევა¹ (გურ.) გამოჩევა. წიწილების გამოჩევაზე იტყვიან (ს. ჟღ.).

გამოყევა² (აჭარ.) გამოყენება, გამოკორტნა (შ. ნიგარ.).

გამოყვანთული-ი (ქართლ., იმერ.) გამოწყობილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

გამოყვანწული-ი (იმერ.) კოხტად გამოწყობილი, კვანწია (ნ.). ნ. გამოყვანჭული (ი. ჭყონ.).

გამოყვანჭული-ი (გურ.) კოხტად გამოწყობილი (გ. შარაშ.).

გამოყვარაჭინებული-ი (გურ.) გამოლამაზებული, გამოკოხტავებული. ნ. გამოკვარაჭინებული (გ. შარაშ.).

გამოყვარაჭინებული-ი (გურ.) გამოლამაზებული, კოხტად და მოხდენილად ჩაცმულ-დახურული (ა. ღლ.).

გამოყვრა (გურ.) შემთხვევის, უცაბედი განსაცდლის შეხვედრა: გლახასაქმე გამომეკრა ცუდი საქმე შემეტხვა (ს. ჟღ.).

გამოყიწლება (მთიულ.) ძაფის თანდათან გამოსვლა ჭარიდან (ლ. კაიშ.).

გამოყლიპვა (ლენჩ.) გამოწყობვა, გამოპრანჭვა. „ახალი ტანისამოსი ჩეიცვა, გამეიკლიპა“ (მ. ალავე, 2); გამოკლიპული-ი გამოპრანჭული. „მღვდელი გამოკლიპულია“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვი).

გამოყლოზინება (ქართლ.) გამოწყობა, ღამაზად მორთვა (ა. ღლ.).

გამოყობიტება (გურ.) გასაკეთებელი ნივთის წინასწარ შავად გავეთება (გ. შარაშ.).

გამოყრინტვა (ზ. იმერ.) კრინტის ძლივს დაძვრა (ბ. წერეთ.).

გამოყრუხებული-ი (იმერ.) როდესაც ქერი-ვი გამოიგლოვს და სხვას დაეძებს (ვლ. ბზვან., „ივერია“, № 172, 1900).

გამოყრუხული-ი (ლენჩ.) გამოწყული, გამოშვერილი, გამოზუყული, „წუნია, ყოველთვის ტუჩები აქ გამოკრუხული“ (მ. ალავე, 1, 2).

გამოყუსვა თვალისა (გურ., იმერ.) უძილობისაგან თვალბრის დასივება ანუ გადმოვარდნაზე ყოფნა (ი. ჭყონ.).

გამოყუშვა (გურ.) კუჭ-ნაწლავის გამოცლა, გამოზიგნვა (გ. შარაშ.).

გამოლალვა (ქართლ.) გამოღენა, გამოჩევა. წამოყვანა. „გამოლალა ეს ხალხი და წამოიდა“ (ნ. ვალაღვა (ა. ღლ., ქართლ., 286).

გამოლახტული-ი (მთიულ.) მშვიერი, გამხდარი (საქონელი) (ლ. კაიშ.).

გამოლათათინებული-ი (იმერ.) ძალზე დამშვიული, შიმშილით გამხდარი და ფურ-ღებჩაკევენილი (ი. ქავთ.).

გამოლიხვა (ზ. იმერ.) გამოთრევა; გამოლიხავს გამოათრევს (ქ. ძოწ.).

გამოლოდება (მთიულ.) გაღმიდან ვინმეს ლოდინი (ლ. კაიშ.).

გამოლოფნა (გურ.) ცუდად, უხეიროდ გამოცხობა (ა. ლ.).

გამოლორდვა (ზ. იმერ.) გამომორჩევა, ზედმეტი ლორდის (ნ.) გამოკლება ვაზისათვის (ბ. წერეთ.).

გამოლოწვილი-ი (იმერ.) არაქათგამოცლილი, დასუსტებული და გამხდარი (ი. ქავთ.).

გამოპალება (ფშ.) სწრაფად წამოსვლა, გამოქანება, გამოშურება (დიალექტ., 590).

გამოპანანება (გურ.) მანანა ჭიების ცალკე გამოყოფა, გამოკვება და საპარკე მოწყობილობის ცალკე გაკეთება მათთვის. „ცაე! რაფერ კარქა გამოგომანანებია აი ბზლიტი ბობოლი“ (ნ.) (გ. შარაშ.).

გამოპზიგულება (ქართლ.) მზეზე გამოსვლა, გამომზეურება (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გამოპორჩვა (იმერ.) ვაზისათვის ზედმეტი მორჩების (ყლორტების) გამოცლა (ი. ქავთ.).

გამოპურალი-ი (გურ.). ნ. მოყრობა.

გამოპხნა (ქიზიყ.) ცხელი წყლითა და სხვა საშუალებით (ჭინჭრით, მარილითა და სხვ.) ჭურჭლის გამორეცხვა (ს. მენთეშ.).

გამომოცება (გურ.). ნ. მომოცება.

გამომოცნა (იმერ.) ხბოს, კრავის მიერ ძუძუს გამოწოვა, გამოგენვა. „ხბომ ძროხა გამომოცნა“. ნ. მომოცება (ი. ქავთ.).

გამომწოდილი-ი (მთიულ.) ძვალგამოცლილი რბილი ხორცი (ლ. კაიშ.).

გამომწლეული-ი (იმერ.) ისე გამხდარი და დასუსტებული, თითქმის შიგნეული აღარა აქვსო (ი. ქავთ.).

გამომჭრელი-ი (ფშ.) გამომკეტავი კარისა; გადატ. დამღუბელი, მომსპობი (ვაჟაფშ. მც. ლექსიკ.).

გამონაბირებულ-ი (მთიულ.) დაჩაგრული, გარიყული (ლ. კაიშ.).

გამონალია/ე,-ი (გურ.) პატარა კვერცხი; ტანად პატარა (ს. ჟღ.); კვერცხმოლული ქათმის მიერ უქანსკენლად დადებული პატარა კვერცხი, რომლიდანაც წიწილა არ გამოიჩეკება (ა. ლ.).

გამონთება (გურ., იმერ.) უქან გამოდევნება, გამოკიდება. „გამონთეთო უქან თუნაქულით“. ნ. გამოთება (ა. ლ.; დოაღეტ., 669).

გამონიჭებულ-ი (ლეჩხ.) უვარგისი, უინტერესო, უაზრო. „სახელოვანი დედამა ხავდა, მარა თვითონ იყო გამონიჭებული (მ. ალაფ., ოკრიბ.).

გამონურიება (აჭარ.) გამოვლა, გამოტარება. „სახში არ გამოუანურიებენ, ისე წიყყანებენ“ (ბ. ჯაჯან.).

გამონენჭევა (აჭარ.) ამოვება ჭურჭლთანებისა, ჭურჭლის აესება, დატენა (შ. ნიყარ.).

გამოპწკარვა (ლეჩხ.) გამომწკრივება, მწკრივად, ერთმანეთის მიყოლებით გამოსვლა (დიალექტ., 675).

გამოუფედვა (ქიზიყ.) ნედლი რამის უხეიროდ გაღუწვა, დანაყვა. „ძლივ არ გამოფეფედეთ ე ოჭერი კალო!“ (ს. მენთეშ.).

გამოუუკვა (ზ. აჭარ.) გამოწოვა, გამოწრუპვა (შ. ნიყარ.).

გამოუთრვა (ქიზიყ.) ამოწურვა, დაღევა გათავება. „ერთი ბეწო ღვინო იყო და სუ გამოფურა მაგ მუტეღასახეთქმა“ (ს. მენთეშ.).

გამორგვა (აჭარ., გურ.) მომცდარ ადგილას მცენარის ჩარგვა, ხელახლა ჩარგვა მცენარისა იქ, სადაც არ იხარა პირველჩარგულმა (დიალექტ., 656); გამოორგულ-ი ხელახლა ჩარგული ნერგი მომცდარ ადგილებში (ა. ლ.; შ. ნიყარ.).

გამორება (გურ.) სახურავიდან წვიმის წვეთების ჩამოსვლა. „სახში არ გამოუუარს წუმა: კაი დახურულია“ (ბ. ჯაჯან.).

გამორეზილება (იმერს.) შერცხვენა (დი-
 ლექტ., 653).

გამორეხვა (ფშ.) გატყუება და გამოგდება
 (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 161, 1900; ი.
 ჭყონ.).

გამორიგება (აქარ.) გამოკლება, გამოყო-
 ფა. „ჩემი ბადიში გამო რ ი გ და და
 ცალკე დეიწყო ცხოვრება“ (პ. ჯაჭანი).

გამორჩეულ-ი (ფშ.) სწორებში გამოს-
 ხლეთილი, მკვდარი, „მკლავიც გვაქვს
 შამქორს ნაცადი, არა ვართ გამო რ-
 ჩე ული“ (ვაჟა, I, 26, ა. შანი).

გამორჩეულ-ი (მთიულ.) გლახაკი, საცო-
 დავი (ლ. კაიშ.).

გამორჩვა (იმერ.) ზედმეტი მორჩების
 (ყლორტების) შეცლა ვაზისათვის. ნ.
 გამომორჩვა (დილექტ., 669; ლ. ლექ.,
 66).

გამოსაკლარტი (ქართლ.) პირის გასასვე-
 ლებელი. უმთავრესად ზაფხულის ხი-
 ლზე ითქმის. „პირის /გამოსაკლარ-
 ტი არაფერი გვაქვს წელსა“ (გ. შა-
 ტბერ., 35).

გამოსამება (მესხ.) გამოსტერება; გამო-
 სამებულ-ი გამოსტერებელი (ი. მა-
 ისტრ.).

გამოსტერებულ-ი (აქარ.) გამოსტერე-
 ბული, გარეთიანებული (შ. ნიყარ.).
 თურქ. sersem, ბრიყვი, შტერი.

გამოსკვინჩულ-ი (გურ.) მარდი, მალხაზი,
 კარგად ჩაცმული ახალგაზრდა კაცი
 (გ. შარაშ.).

გამოსრიბნვა (გურ.) გამოჭრა, გამოლად-
 რვა ყელისა; გამოოსრიბნვა კისე-
 რ-ი გამოსჭრა ყელი (ა. ლ.).

გამოსულ-ი (მთიულ.) დამწიფებული (ყა-
 ნა) (ლ. კაიშ.).

გამოსულ-ი (აქარ.) გაზაფხული. „გა-
 მოსულზე ვთესევი და ვხნევი“
 (პ. ჯაჭანი).

გამოსხება (ფშ.) გამოჭრა. „ბეპელად
 გადაქცეული გამოვსხებე მიწის
 ზღუდესა“ (ი. ქეშიკ.).

გამოსხლტვა (იმერ.) გამოკლება, გამო-
 ტოვება, ჩამოშორება. „ღმერთო, კარ-
 გათ ამყოფე და ნუ გამოსხლიტავ

თავის ტოლებიდან“ (ი. ქავთ.).

გამოსხრიკება (აქარ.) გამოდევნება. „გა-
 მესხრიკა ვაპარულ კაც“; გამოჭ-
 ცევა. „ცხენი მომიყვანა და გემევე-
 სხრიკე“ (პ. ჯაჭანი).

გამოტანტვლა (ქსნის ზეობ.) ცხერის გაკ-
 რეკა სახელდახელოდ (გ. სომხიშვი.).

გამოტენტერებულ-ი (იმერ.), გურ.) შტე-
 რი, დაბნეული (ი. ქავთ.); ჩერჩეტი,
 გამოთაყვანებული (ა. ლ.).

გამოტიალება (ზ. აქარ.). ნ. გამობაიანე-
 ბა.

გამოტირილი-ი (გურ.). მიცვალბულის
 დატირება დასაფლავებიდან 40 დღის
 ან ერთი წლის გასვლის შემდეგ, შე-
 ტირილი (გ. შარაშ.).

გამოტიტება (იმერ.) გამოყოფა. „ენა გა-
 მოტიტა“ (მ. ალავე, 3).

გამოტკაპუნება (ქართლ.) თამბაქოს მო-
 წვევისას პირში ჩაყვნილი თამბაქომ
 გამოყრა ენით; ტუჩებით გამოგდება
 (შ. შიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გამოტობარიკაყება-ა (თუშ.) გამოწი-
 ლება (თ. უთურგ.); გამოტობარ-
 იკება-ა შეკითხვაზე უსწორ-მას-
 წორო, მიკიბულ-მოკიბული პასუხი (პ.
 ხუბ.).

გამოტონა (აქარ.) ნახვრეტის გაყვება,
 გამოხვრეტა (შ. ნიყარ.).

გამოტრუწული-ი (იმერ.) ტანსაცმელში
 ძლივს ჩატეული, ვიწრო ტანისამოსში
 გამოკრული. „ნამეტანი გამოტრუ-
 წული ხარ მავ კაბაში“ (ი. ქავთ.).

გამოტრულილება (მთიულ.) გამოგდება (ლ.
 კაიშ.).

გამოტყვრომა (ფშ., ქიზიყ.) გამოსქლომა,
 უეცრად გამოჩენა (ვაჟა, IV, ა. შანი);
 გამოჩენა, გამოვარდნა, გამოხტომა (მე-
 ტიჩრად). „ეს ჭირი საიდანა გამო-
 ტყვრა, ეს ოჯერი?“ (ს. მენტეშ.).
 შდრ.: ლ. ჩუბ., ქეგლ.

გამოტყუწვა თვალისა (ქართლ.) ამოვარ-
 დნა თვალისა (ა. ლ.).

გამოფაციკრება (იმერ.) სახლის კედლების
 გამოღება, დაცლა, დაცალიერება (ვ.
 ბერი.).

გამოთარება-ა (თუშ.) გამობრუნება და წამოსვლა (დილაქტ., 578).

გამოფიქციონებული-ი (გურ.) ფერ-უმარილით შეთეთრებული (გ. შარაშ.).

გამოფიქცვა (ზ. იმერ.) საონსა და ცხელ წყალში გამოსარწვა ნართისა; ძაფი აქ თეთრდება და ფიქცდება (ბ. წერეთ.).

გამოფურფუტება (იმერ.) ფურფუტად ქცევა, გახდომით გამოჩატება. „მარტვა ხალა ქი არ გამოფურფუტებს ძროხას!“ გადატ. გამოჩერჩეტება; გამოფურფუტებულია ამ ქვეყნის აღარა ესმის რა (ი. ქავთ.).

გამოფქვა (გურ.) ნ. ქვოცა.

გამოფშეტა (იმერ.) გამოშრობა, გამოხმობა; გადატ. მოხუცება, სიკვდილი (პ. ჯაჭან., IX, 248).

გამოფხიტვა (ქიზიყ.) გამოფხეტა ყურისა; გადატ. გავონება. „გამამიფხიტე ყურები!“ (ს. მენთეშ.).

გამოქარჩიხვა (აქარ.) გაწერთნა, გამობრძმედა, გამოწრთობა (შ. ნიჟარ.).

გამოქაჭვა (ქიზიყ.) წნებით გამოწურვა წვევისა ჭაჭისაგან და სხვ. (ს. მენთეშ.).

გამოქვანქვალდება (გურ.) გამოგოგება, გამოხაზაზაზება, ბაჭბაჭით გამოსვლა (ა. ლ., გურ.).

გამოქიატება (მზისა) (ქართლ.) მზის გამონათება ღრუბლებში შემალვის შემდეგ (შ. ძიძ., ანგარიში).

გამოქლარჩვა (აქარ.) მოქანცვა, არაქათის გამოცლა, დასუსტება (შ. ნიჟარ.).

გამოქნა (ქართლ., ქიზიყ.) გახედნა, მოზვრისა და ზაქის პირველად შეხმა უღელში; გამოქნილი-ი გახედნილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გამოქუთნა (გურ.) ნ. ქუთნა.

გამოქუჩება-ა (თუშ.) ბევრის ერთბაშად გარეთ გამოსვლა (თ. უთურგ.).

გამოქლალული-ი (ფშ.) იტყვიან მიწაზე: გამოწირებული, ღალადაკარგული მიწა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გამოქლევრა, გამოქლევრა (იმერ.) გამოგონება, შეთხზვა, მოჭორვა. „შიამცი-

რებინო? სიდან გამოქლევრეს ახლა ეგე?“ (ი. ქავთ.).

გამოქლევრა (გურ.) ძუძუს გამოწოვა. „თურმე ის ძროხა ყოველ საღამოს სახში გამოქლევრილი დადის“ (ა. ლ., გურ.).

გამოქლევრული-ი ქალამანი-ი (აქარ.) თასმებით შეკერილი ქალამანი (პ. ჯაჭან.).

გამოქლვიძლული-ი (ფშ.) გამოშიგნული, გამოვარტული. „ვეფხვს ტორით, იმას ხანჯლითა დღე დაღამათ მზიანი და ბოლოს გამოქლვიძლული, ძირს დაენარცხა ბრწყლიანი“ (ი. ქეშიკ.).

გამოქლვრა (იმერ.) ნ. გამოლვება.

გამოქლვებულ-ი (ლექხ.) მისუსტებული, ძალზე გამხდარი (მ. ალავე., 1).

გამოქლვება (ქართლ.) მეტისმეტად გახდომა (ლ. ნოზ.).

გამოქლვვა (ლექხ.) გაკუჭვა, ნიგვზის გულის ამოღება. „როგოს (ნ.) ნუ ლუქავთვარა ხელუბი გავიფუქვდება“ (მ. ჩიქ.).

გამოყვიცვებული-ი (ლექხ.) გამხდარი (მ. ალავე., 1).

გამოყინვა (ლექხ.) ყელმოღერება, თავის აწევა. მამალზე იტყვიან (მ. ჩიქ.).

გამოყირაულა (ფშ.) გადმოყირავებულა, გადმოტრიალებულა (დილაქტ., 590).

გამოყლანწვა (იმერ.). 1. ხმაურით გამოცლა სასმისისა. „სულ რო გამოყლანწე ეს წყალი, მე აღარ დამიტოვე!“ 2. ავადმყოფობისაგან ერთბაშად გახდომა, დასუსტება. „რავა გამეიყლანწა ორი დღის ავტანყოფობით, უყურე!“ (ი. ქავთ.).

გამოყრუტუნებული-ი (იმერ.) გამოყრუჩუნებული, გამოყრუებული (ი. ქავთ.).

გამოშეხვვა (ფშ.) გამოწლვა. (მონადირემ) „მი ძუძუებზედ, რომლებსაც მე უწოვდი, დაუსო ხანჯალი და გამოშეხვა“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გამოშვიწდილება (იმერ.) რაიმე ფსიქიკური განცდის, აგრეთვე ღრმა ძილის, ტირილის... შემდეგ გამოფხიზლება, დამშვიდება (ი. ქავთ.).

გამოშიგვა (გურ.) ზომამე მეტად გაძლ-

- მა; გამეიშიმა ძალიან გაძლა, გაიბერა უამისაგან (დილაქტ., 663).
- გამოშხაფვა** (გურ.) წყევლა: მოსპობა, სიკვდილი, ამოწყვეტა (გ. შარაშ.).
- გამოშხევა** (მთიულ.) წყლის გუბისათვის ქუქუის მოწმენდა (ლ. კაიშ.).
- გამოშხლარტვა** (ქსნის ხეობ.) პირის გაუგემურება (გ. სომხიშვი.).
- გამოჩაკვირება** (ლენჩ.) გამოსულელება, მესხიერების დაკარგვა (მ. ჩიქ.).
- გამოჩაღვა** (იმერ., ლენჩ.) ჩალის გამოტორა, გამომარგვლა (მ. ჯაჭან., 248); ზედმეტი სიმიინდის ან ღომის გამორჩევა, ძირებიანად ამოთხრა მოროდზე. «უანაპავით გოუშეია, ცოტა სიმიინდი გამოჩაღალავს». გამოჩაღულ სიმიინდს ან ღომს პირუტყყეს აკმევენ, არ ახმოებენ და ზამთრისათვის არ ინახავენ. ნ. მოჩაღვა (მ. ალავე.).
- გამოჩაღთვა** (გურ.) გამოწყობა, მოკაზმვა; გამოჩაღთულ-ი მოკაზმული, გამოწყობილი. «ყოჩიღ, რომ გამოჩაღთულ ხარ ასე უნდა სასიძო ბიჟი!» (ა. ღლ.).
- გამოჩაქურება** (გურ.) ჩაქურაში (ნ.) გამოწყობა. «სიმიონა ისე გამოჩაქურებულა, ახლა ცოლს ითხოვსო» (ენინ., 1, თ. კიკვი.).
- გამოჩერება** (ლენჩ.) ჯავრისაგან აზრის დაკარგვა დროებით; გამოჩერებულ-ი გონწასული. «რაცხა მკითხა, მარა ვერ გამევერკვიე, ხმა არ ამომიღია — დარღმა გამომაჩერა» (მ. ალავე., 2).
- გამოჩირჩენა** (ქართლ.) გამოცდილების მიღება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- გამოჩორტნა** (გურ.) ულამაზოდ გამოტორა, გამოყვანა. ნ. ჩორტნა (ა. ღლ.).
- გამოცაცვა** (ქსნის ხეობ.) გამოგვა სახლის ან რაიმე ადგილისა. «ე სახლ-არ გამაძაცვავ ხოლმე?» (გ. სომხიშვი.).
- გამოცინდლულ-ი** (ლენჩ.): ცინდლაძან, სუსტი, გამხდარი ბავშვი (მ. ალავე., 2)
- გამოცხადება** (მთიულ.) დაბეზღება (ლ. კაიშ.).
- გამოცხვირვა** (მესხ.) სატივე ხის ცულით ამოხვირვა თოყის ან წნელის ამოსამეღლად (ი. მაისურ.).
- გამოწაღვა** (მთიულ.) გამოშიგნვა (ლ. კაიშ.).
- გამოწანწაღლ-ი** (ლენჩ.) მუცელმიღლული, წელწერილი (მ. ჩიქ.).
- გამოწვადვა** (რაქ.) გამოძრობა. «ენა გამოსწვადეო» (შ. ძიძ., 203).
- გამოწყება** (ქიზიყ.) გამოპირვა, პირდაჩლუნგებული იარაღის (სახნისის, ცელოს, წალდის, ნამგლისა და მისთ.) ცეცხლში ვახურება დასარბილებლად და გამოყვირვა გასათხელეზლად, რომ ისევე მჭრელი ვახდეს (ს. მენთეშ.).
- გამოწყვირმიღლა** (ქიზიყ.) ბარგი-ბარხანის ან სხვა რამის გამოყრება და წაღება. «ჩვენმა ქვრივმა სახლი მთლად გამოწყვირმიღლა, რო ვათხოვდა, და თან წაიღო» (ს. მენთეშ.).
- გამოწორწოტება** (გურ.) გამოზოგება, გაქიანურება, გახანგრძლივება (მ. ჯაჭან.).
- გამოწორწინება** (ქართლ.) გამოზოგება, დიდხანს ყოფნა (მ. მესხ.).
- გამოწორწინება** (მთიულ.) იოლად გამოსვლა; გაიწორწინებ-ს იოლად გამოვა, იკმარებს (ლ. კაიშ.).
- გამოწრუტვა** (ქიზიყ.) გამოწრუტვა, პირში გაწურვით სულ დაღვევა წყლისა ან ღვინის. «ქელადა გამოწრუტა» (ს. მენთეშ.).
- გამოწუნა** (ზ. აქარ.) გამოწოვა, გამოწრუტვა, გამოწუნა (შ. ნიყარ.).
- გამოძაქვა** (ქართლ.) მუწუტყის გამორწყვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- გამოძებვა** (ქართლ.) გამოწოვა (კირიონი).
- გამოძიანება** (იმერ.) შერცხვენა, თავის მოტორა. «ქვეყანაში ნუ გამოძიანებთ» (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიყ.).
- გამოძყვრენა** (ქიზიყ.) გამოჩენა, გამოძვრენა. «ეგ საიღამადა გამაძყვრენე?» ნ. ჭყვრენა (ს. მენთეშ.).

გამოხამება (გურ.) ზედმეტად მსუქანი ცხენისათვის საჭმლის შერჩევა და ისე მოვლა, რომ დონეზე დაღვეს და მსუბუქედ სვლა შეძლოს. აქედან: გამოხამებულ-ი. „იმ ცხენს ცხენი არ ჯობდა, გამოხამებულნი არ იყო თვარა“. შდრ.: ხამი (საბა) (გ. შარაშ.).

გამოხანძვა (აქარ.) ნათესის (სიმინდის, თამბაქო...) ფოთლების ალაგ-ალაგ გახმობა და ლაქებად დარჩენა (შ. ნიჟარ.).

გამოხანხვლა (ქიზიყ.) პირი გამოხანხვლა პირის დაწვა. „წიწკამ პირი გამოამხანხლა“ (ს. მენთეშ.).

გამოხენდა (ქართლ.) ცხენის გაწვრთნა საჯდომად (პ. ვაჩეჩ.).

გამოხვარბლება (ქიზიყ.) მტევანში ყურძნის მარცვლის ხორბლისოდენად გახდომა (დიალექტ., 604).

გამოხიყვა (ზ. იმერ.) გამოცარიელება. ნ. გამოხირეკებული (ბ. წერეთ.); გამოხიკვა (აქარ.) გამოცარიელება; გაღარიბება, გაღატაკება (შ. ნიჟარ.).

გამოხირეკებული (გურ.) გამოცარიელებული; ითქმის სახლზე, განჯინაზე, ზანდუქზე და მისთ. (გ. შარაშ.).

გამოხიწვა (ქიზიყ.) გამოცარიელება; გადატ. ძალზე გახდომა. ნ. გამოხიყვნა (ს. მენთეშ.).

გამოხრუწვა (ფშ.) გაქურდება (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

გამოხშირვა (იმერ., გურ.) ხშირი ნათესის თუ ნარგავის გამეჩხრება, შიგა და შიგ გამოჭრა ან გამოთხრა, გამოჩალვა, ზედმეტი ნერგების გამოცლა (ი. ქავთ.).

გამოჰანდრვა (იმერ.) გაქონილი ჭურჭლის გამოწმენდა ცხელი ნაცრით (ი. ქავთ.).

გამოჰარება (მთიულ., გუდამაყრ., თუშ.) გამოხურვა; გადატ. გულის დახურვა, დაღარდიანება (ე. ვირსალ.), გამოხურვა კარისა (თ. უთურგ.).

გამოჰეცილი (ფშ.) გამობრძმედილი, გამოწაფული (ვაჟა, IV, ა. შან.).

გამოჰრა (ფშ.) გამოხურვა კარისა. ნ. გამოჰარება (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).

9. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

გამრეკავი (მთიულ.) დღის მეხრე (ლ. კაიშ.).

გამრიგე-ა (თუშ.) გამოგებელი; გამორიგე-ა თუ შეეთისაო თუ შეეთის გამოგებელი (თ. უთურგ.).

გამრუაჟი (თუშ.) გაძლიერებული და გამომტყულებელი (თ. უთურგ.).

გამრჩეველი (მთიულ.) ქალი, რომელიც ჩაშატულ ძაფს არჩევს (ლ. კაიშ.).

გამსტარი (გურ.) გადატ. მეტად გამოძლარი ან გასუქებული (ა. ლ.).

გამხხვიენებული (ფშ.) შეძლებული (ს. მაკალ.).

გამტაციცვა (ზ. აქარ., ქიზიყ.) ფქვილის გაცრა წმინდა საცერში; გამტაციცული წმინდად გაცრილი, სამტაციცში გაცრილი ფქვილი (შ. ნიჟარ.); წმინდად გაცრა (ს. მენთეშ.). შდრ.: დჩუბ, ქეგლ.

გამტლოშვა (ფშ.) ვალკოვკოცნისას, მეტისმეტად კოცნა (ვაჟა, V, ა. შან.).

გამტრუყვა (ფშ.) გაბუტვა. „ქალო, ნუ გამემტრუყვები“ (ი. ქეშიყ.).

გამტრუჩვილი (მთიულ.) გაბუტული (ლ. კაიშ.).

გამტყვრალი (მთიულ.) გახეთქილი. „თავი ქონიყო გამტყვრალი“ (დიალექტ., 566).

გამტყროლი (მოს.) გამსყდარი, გახეთქილი. ნ. გამტყვრალი (თ. ქაჯ.).

გამუშტვა (ფშ.) მუშტით ცემა. „რა რიგ ბეწინტურ ვიქნები, გამოვიარო. გაგამუშტო“ (ი. ქეშიყ.).

გამქანვარე წყალი (გურ.) მდინარე, გაქანებული წყალი (გ. შარაშ.).

გამლაღვი (ლენჩ.) მჭრელი. „გამლაღვი თვალი ჰქონდა“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.).

გამლაფრება (ქიზიყ.) ტრილობის დაიარაღება, გართულება (ს. მენთეშ.).

გამუივანი (გურ.) კრიმანჭული (გ. შარაშ.); გამუივანი ხმა წერილი, საკრიმანჭულო ხმა (ა. ლ.).

გამურაზა (გურ.) გაჯდომა, გაედენტა, მავ. წყალი (თიხის) ჭურჭლისა, წვიმის წვეთებით ყავრის ან ისლის სახე-

გამჩვირული

რავისა (გ. შარაშ.); შესრუტვა, შემ-
რობა; კარ იკამ წყალი გემიყ-
რო თიხის დოქმა წყალი შეისრუტა,
შეიწრო (ა. ლ.).

გამჩვირული- (მთიულ.). ნ. გამტრუჩვი-
ლი.

გამძღავება (ლენხ.) მძღავეში (ნ.) გატარე-
ბა მარცვლისა (მ. ჩიქ.).

გამწლო (მთიულ.) ტოლი, ერთი სიგრძი-
სა. „ფიცარი მოსლის გამწლოა“
(ლ. კაიშ.).

გამწეტახტი- (ქვ. იმერ.). ნ. სივრძის ლო-
გინი.

გამწვივარი- (თუშ.) გამხდარი ადამიანი,
საქონელი (პ. ხუბ.).

გამწკაერება (აქარ.) გამწკრივება, მწკრი-
ვად დაწყობა (შ. ნიყარ.).

გამწლევულ- (ქართლ.) გალეული, გამხ-
დარი (გ. შატბერ., 35).

გამწრიტულ- (იმერ.) გალეული, გაწვრი-
ლებული, გამხდარი. ნ. გამწლევებული
(ი. ქავთ.).

გამწყო (ქართლ.) მორგებული, სასურვე-
ლი ზომის ტანისამოსი, ფეხსაცმელი და
სხვ. „ჩემი გამწყო შარვალი ვერ ვი-
შოვნე“ (გ. შატბერ., 35); მორგებული
ტანისამოსი (პ. ხუბ., ანგარიში).

გამჟყავი- (ხევსურ.) ცუდად მიხსენებე-
ლი, მძრახავი (ი. ჟყონ.).

გამჟორებელი- (გურ.) ჭარბად სუნადენი-
ლი, ნელსაცხებლით გაუღენთილი (ე.
ნინ., I, თ. კიკე.).

გამჟრელობა (იმერ.) გამჟრიაობა (ი.
ქავთ.).

გამხალვა (მთიულ.) გაჭრა (ლ. კაიშ.).

გამხანე (ხევსურ.) სადღე ცხენი, დიდი
ნახტომებით რომ რბის და მანძილს
მცირე დროში ფარავს (ა. ჟინჭარ.,
243).

გამხანებელი- გზისა (ფშ.) გზის ადრე გა-
მვლელი, ფეხმარდი; გამხანებელი-
საქმისა ბარაქიანი მუშა (ი. ჟყონ.).

განაბდული- (მთიულ.) დაბურდული, შე-
თელილი (მატყლი); ჩაწეწილი (ლ. კა-
იშ.).

განაგრული (ლენხ.) გაფითრებული, ძლი-
ერ შეშინებული (მ. ჩიქ.).

განაბტენა (ხევსურ.) მატყლის მესამეჯერ
გადაჩეხვა. ნ. ნაბტენა (ა. ჟინჭარ., 253).

განაოშრება მიწისა (ქიზიყ.) მიწის გაფ-
ხვიერება კარგი დაშუშავებით. მეორე
წელიწადს კარგი მოსავალი იცის (ს.
მენტეშ.).

განარდიშება (ფშ., ქიზიყ.). 1. თავს გას-
ვლა, გახალისება ვიწვედმე, დაჩვევა
(თ. რაზიყ., „ივერია“, № 129, 1900; ი.
ჟყონ.); 2. გავარჯიშება, ხელის გაკვე-
თა, შეჩვევა საქმისა, დასწავლა; დაჩ-
ვევა. „ამან ერთი და ერთი განარ-
დიშა გაღმა სიარული და აღარ ეშვე-
ბა, ელაღება ლეკები ჭარებ, თუ ტყავი
იქ არ დაჩრჩა“ (ს. მენტეშ.).

განარება (ქიზიყ.). 1. გაცოფება, გაცეც-
ხლება, ძალიან გაჭავრება; 2. მუშაო-
ბაში, სიარულსა თუ ჭამაში სიმარჯვის
გამოჩენა; განარებულ-ი გაცოფე-
ბული, გაცეცხლებული. ნ. განარება, გა-
დანარება გულზე (ს. მენტეშ.).

განარებულ- (ინგოლ.) ამწვანებული, ახუ-
რებული; განარებულს გასათხო-
ვარ ქალზეც იტყვიან ხოლმე (მ. ჭან.).

განარვა (გურ.). 1. ქვეყრიდან ღვინის
ამოღების დროს ამოსადები ჭურჭლით
ღვინის ზედაპირის შენძრევა, რომ
ბრემს გვერდებზე მოიყაროს თავი და
ღვინო სუფთად ამოიღონ. „ღვინო გა-
ნარე და ისე ამეიღე!“ (გ. შარაშ.);
2. ნავის ან სხვა რამესი წყლის ზედა-
პირზე მარჯვედ და მსუბუქად გაცუ-
რება; გა და მანარა გულზე სასი-
მოვნოდ გადაშიარა გულზე (ი. ჟყონ.);
3. ნავის მიერ დატოვებული კვალი
მდინარეზე (ს. ყლ.).

განაქაჯი- (ქიზიყ.) გამოწაფური, წნეხით
გამოწურული სითხე ჭაჭისა და სხვა-
თაგან; სულ ბოლოს გამოწაფური ყურ-
ძნის წვენი (ს. მენტეშ.).

განაყელა (მესხ.) ნაპირი, კიდური, ბო-
ლო; განაყელაზე მიყვანა
დამთავრებამდე მიყვანა. „საქმეს გა-

- ნაყელაზე რო მიყვანს, მერე გადიდგულდება“ (ი. მასურ.).
- განაცრებულო**-ი (ქსნის ხეობ.) ამოწყვეტილი. „შე განაცრებულო, შენა“, წყველა (ვ. სომხიშვი.).
- განაყოფი**-ი (გურ.) სისხლით ნათესავი, გვარის კაცი (ა. ლ., გურ.).
- განაშვა** (ქიზიყ.) წყველა: დაშლამვა; ვალატ. ამოწყვეტა (ს. მენთეშ.).
- განაჩაღება** (ინგილ.) ავად განდომა (ვ. იმნ.).
- განაცალი**-ი (იმერ.) განაყოფი. „ე იმ ეზოში ჩემი განაცალი ბიძა ცხოვრობს“ (ვ. ჯაჭან., IX, 248).
- განაძიმება** (ფშ.) ნაკუწ-ნაკუწად ქცევა, დამსხვრევა (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).
- განაწერა** (მესხ.) ნაწერის ერთი რიგი, სტრიქონი, პწკარი. „ჰალა ერთი განაწერა წამიკითხე მანდედან“ (ი. მაისურ.).
- განაჭყვა** (ქართლ.) ნ. ნაჭყვა.
- განგათი** (ფშ.) მითქმა-მოთქმა, კოორიკანობა; განგაში (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- განგლი**-ი (ქიზიყ.) მწვირი; განაგალი; მანგლიანი მწვირიანი, ქუტყიანი (ს. მენთეშ.).
- განდვალვა**, **გაპრწყილება** (გურ.) განაბვა, გაბურსალება (ნ.), გაჩუმება; განდვალულო-ი გაჩუმებული, გატრუნული (გ. შარაშ.).
- განდღრეული**-ი (ქართლ.) დაბალი, უშნოდ გასუქებული ქალი (მ. მესხ.).
- განეწურება** (აქარ.) გათესლება (თხის, ღორის), ნეზვის გაცემა სანაშენოდ (ი. შიგრა.).
- განერბვა** (კახ., მთიულ.) ცხვრის დამაკება. ნ. ნერბვა (ა. მარტ., გ. იმნ.); განერბილი-ი დამაკებული (ლ. კაიშ.).
- განერცხებული**-ი (მთიულ.) ძალიან თბილი (წყალი) (ლ. კაიშ.).
- განთ**, **განთა** (ხევსურ.) განა, განა თუ (ა. შან.).
- განთება** (გურ.) სასწრაფოდ გამოყიდება, გამოღვენება; გიენთო, გეენთო დიდი სისწრაფით გამოუღვა, გამოუღვენა დასაწვეად, დასაქერად (გ. შარაშ.).
- განთქერა** (გურ.) ხელით გაქვლეტა, გახეთქა, მიგა, ყურძნის მარცვლისა, დამწიფებული მუწუტისა და სხვ. (გ. შარაშ.).
- განიორწყლება** (იმერ., გურ.) განადგურება, გაცამტვერება (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
- განიღება** (ფშ., კახ., მოხ.) დაყინება, ანეშება (ვაჟა, IV, ა. შან.; ა. მარტ., გ. იმნ.; ო. ჭაჭ.).
- განის კარი**-ი (გურ.) გვერდის კარი (ა. ლ.).
- განიღვრა** (კახ.) ფასის ან გადასახადის დაწესება, დაღვენა, — განიხვრა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- განკარი**-ი (რაჭ.) მიუკარებელი, ჯიუტი, ძნელად დასაჭერებელი ადამიანი (ვ. ბერ.).
- განკევა** (გურ.) ტანტრაბეჩი ანუ კბილსაჩიჩქნი, ბალახის ღერო კბილის საჩხრიკელად („კომუნისტი“, № 88, 1967).
- განკეფილა** (მთიულ.) დაკლული საქონლის ერთი ნახევარი (ლ. კაიშ.).
- განჯა** (იმერ.) გარჯა, ჭათა (დიდიქტ., 669).
- განჯებება** (გურ.) 1. მაგრად განიხრება, გაქვდება (გ. შარაშ.); 2. კარის მაგრად, ხმაურით გახურება (ა. ლ.).
- გაძაძა** (ფერეიდნ.) გააძაძა ბოლო-გაიკლავნა ბოლო, კვამლი (ა. ჩიქ.).
- გაოგნება** (ქართლ.) 1. გადაყრუება, გამოღვენება; 2. შეწუხება (შ. ძიძ., ანგარიში).
- გაორყნება** (ქართლ.) გათამამება, გაურჩება, გარყვნა, თავის აწყვეტა. „რამ გააორყნა და გათამამა ასე ეს კამეჩი?“ (გ. შატბერ., 35); გაორყნებულ-ი ნახირიდან გაპარული თავნება საქონელი (მ. მესხ.).
- გაოშვა** (აქარ.) მეორეჯერ ზეზეურად მოხვნა, მეორედ მოხვნა, აოშვა (დიდიქტ., 656).
- გაბანკლული**-ი (ქართლ.) გაბანკლული, ბანჯგელიანი (ლ. ნოზ.).

გაბარება (იმერ., გურ., ზ. აჭარ.) ცეცხლის, სინათლის გაქრობა, სინათლის შექუმინევილად ჩაქრობა (გ. ბერ.; ს. ჟღ.; შ. ნიჟარ.).

გაბარტყნილი-ი (იმერ.) მიწაზე გართხმული და ფართოდ მოდებული, მაგ., ზოგიერთი ბალახი (ი. ქავთ.).

გაბარტიკება (ლეჩხ.) გარდაცვალება (მ. ჩიქ.).

გაბარტიკნა (აჭარ.) გაჩირვა, გაჩჩვა, ზოგიერთი ხილის დათლა-დახლეჩა საჩირედ (შ. ნიჟარ.).

გაბარტიყვა (ქართლ., იმერ.) უშნოდ გაშლა ხელ-ფეხისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ფეხების გაშლა, გაჩჩხვა, გაფარჩხვა (ი. ქავთ.). შდრ.: ქვეგლ.

გაბაჰნა (აჭარ.) მოკვლა. „ბიძიშვილი ჭერე გაჭუცეს, მერე ესროლეს და გაჰაპანეს გზაში“ (ბ. ჭაჯან.).

გაბერვა (მოხ.) გაოფლიანება. „გაბერილი ცხენი ჩამოიყვანა მთაჩიგათა“ (ო. ქავთ.).

გაბეყილი-ი (იმერ.) ძალზე გამძლარი, ფერდებსავსე პირუტყვი (ი. ქავთ.).

გაბეწინიკებული-ი (ფშ.) გამოპრანჭული, გამოკოხტავებული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გაბილთუშებული-ი (ქართლ.) პირამდის გავსებული (მ. მესხ.).

გაბილპილებული-ი (მთიულ.) სითხით პირამდე სავსე. ნ. გაპიბინებული (ლ. კაიშ.).

გაპინტრიშება (ზ. იმერ.) უდიერად გაგდება; გაპინტრიშა უდიერად გააგდო (ბ. წერეთ.).

გაპინტრიშება (გურ.) გაჩანაგება, იავარქმნა, განადგურება (ა. ლლ.).

გაპიბინებული-ი (გურ.) სითხით სავსე ჭურჭელი (ა. ლლ.).

გაპიპყული-ი (გურ.) წმინდად გაცრილი, გამტყიცილი (გ. შარაშ.).

გაპირქული-ი (ქართლ.) გამაგრებული, გაქვაებული, გაშეშებული (გ. შატბერ., 36).

გაპიტკინებული-ი (გურ.) ძალიან ვასუქე-

ბული ან გამძლარი. ნ. პუტყუნა (გ. შარაშ.).

გაპიტლებული-ი (მთიულ.) ძალიან ფერმერთალი, გაყვითლებული (ლ. კაიშ.).
გაპიწკინება (აჭარ.) კარგად შეწვა, გამოცხობა, დაბრაწვა (შქადისა, პურისა...) (შ. ნიჟარ.).

კაპიბინება (გურ.) ბევშვის გულის წასვლა ტირილისაგან. იტყვიან აგრეთვე: „გაპიბინდა სიცილითო“ (ს. ჟღ.).
გაპკიალება (აჭარ.) გაპრიალება, გაწმენდა, გასუფთავება (შ. ნიჟარ.).

გაპლეზილი-ი (ქსნის ხეობ.) ძალიან ჭუჭყიანი (გ. სომხიშვი.).

გაპოკვა (ქიზიყ.) 1. პოპოკების (ნ.) მოსხმა მცენარის მიერ; 2. მუწუტების დაყრა მთელ ტანზე (ს. მენთეშ.).

გაპორკვა (ქართლ.) გაუჭყყიანება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაპრეწა (იმერ.) ჩითის გახვევა ხმაურით, გაფხრეწა (ი. ქავთ.).

გაპუშპვლა (ლეჩხ.) გატრუსვა; გაუტვა ფრინველისა; გატყავება (მ. ალავე, 1).
გაპუტყუნება, **გაპუტყუნებული**-ი (გურ.) ნ. გაპიტკინებული.

გაპწყილება (გურ.) ნ. განდვალვა.

გაპკობილი-ი (იმერ.) დაბნეული, ორჭოფულ, მერყევ მდგომარეობაში მყოფი, გადაუწყვეტელი (ი. ქავთ.).

გაუანქალაღება (გურ.) წყალში რაიმეს (ქსოვილის, ნაპრის) ამოვლება, აქეთ-იქით გაწევა-გამოწევა, გაქან-გამოქანება (ს. ჟღ.).

გაუთქვლა (ქიზიყ.) ნედლის უხეიროდ გალექვა, დანაყვა (ს. მენთეშ., დამ.).

გაუტყენა (მოხ.) გაყდენთა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

გაუთივება (ფშ.) გაკირვეულება, გაბრაზება (ბავშვისა) (ა. ჭინჭარ.).

გაუთივება (ქართლ.) წარმოქმნილია ეთი სავან; წყლით გაყდენთა, ძალიან დასველება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქვეგლ.

გაუთივება (გურ.) დასივება. გაუთივებული-ი გასივებული (ა. ლლ.).

გაქვეყნული- (გურ.) ფერხორცი თ სავცე, გასუქებული (ე. ნინ., I, თ. კიკვი).

გაქიშურება-ა (თუშ.) შუშის გაქლენთა წყლითა; გაქიშურებულ-ი წყლით გაქლენთილი (ბ. ხუბ.).

გაქინთული- (მთიულ.) გაქლენთილი (ლ. კაიშ.).

გაქინთილებული- (გურ.) წითლად გასუქებულს ადამიანი (გ. შარაშ.).

გაქინთილებული- (გურ.). ნ. გაქინთილებული.

გაქმეტა (თუშ.). ნ. გაქმენტა.

გაქმენტა (ჭიხიყ.) გაქლეტა, გაწყვეტა. ნ. ქმენტა (ს. მენთეშ.).

გაქუვება (მთიულ.) გაბრუებება (ლ. კაიშ.).

გაქულვა (მთიულ.) ჩურჩოს (ნ.) გაცლა (თხილისათვის); გაქულვილი-ი ჩურჩოგაცილი (თხილი) (ლ. კაიშ.).

გაქუთვა (მოხ., გურ., თუშ., აჭარ.) გაწყვეტა, მოსპობა, დახოცვა, განადგურება (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 578, 656).

გაქლამპარება (იმერ.) გამქლავნება, გამხელა; არავისთან გაქუქლამპარებია არავისთან გაუმქლავნებია (ი. ქავთ.).

გაქლვართვა (გურ.) გაშხლართვა (გ. შარაშ.).

გაქლვებრა (ყაბ.) რისამე დაფლეთა რქებით (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გაქლოღვა (იმერ.) მიიმედ გალახვა. „ისე გაქლოღეს, სულ „ვამ დედაას იძახოდა“ (გ. ბერ.).

გარა¹ (ფშ., ხევსურ., გუდამაყრ., მთიულ., ჩ. თუშ.) ქსლის იარაღი, კეტი, შუაზე გასაყრელი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ქყონ.); საქსოვი დაზგის ხელაწყოა (ა. კინჭარ., 257); თხოროს (ნ.) ამწევე-დამწევი მსხვილი ჯოხი (ე. ჭრელ., 268; ს. მაკალ.; ა. ბექ., 226).

გარა² (ჭიხიყ.) ნაკაფი თეთის ხე (ს. მენთეშ.).

გარა³ (ოკრიბ.) ურმის უკანა ნაწილი, კოფო (გ. ბერ.).

გარა⁴ (ოკრიბ.) თავსაბეჭდავი წნელის ან ტყეწის გრებილი; ქვაბის ყელ-პირი (მ. ალავე.).

გარა⁵, გარე (ზ. იმერ.) სასროლი ბადის ნაპირი, რომელშიც უყრიან ნეკის სისხო ბაწარს და ზედ ასხამენ ერთმანეთსაგან დამორგვით ტყევიბს; შემდეგ აკეცავენ გარას და ამაგრებენ კედით ნაპირებს. გარაში (ღონაში) შესული თევზი გარშემო უვლის, მაგრამ გარეთ გამოსვლა აღარ შეუძლია. ნ. ღონა (ბ. წერეთ.).

გარა-აშ (მოხ.) მოკლე ჯოხი (ო. ქაჯ.).

გარა⁷ (გურ.) ჩიტის მახის ნაწილი, კომშის მოღუნული ტოტი, ჯოხი (ა. რაბაქ., 158).

გარათრევა (იმერ.) თავის არიდება, თავის დანებება, თავიდან მოშორება; გარეთრევა თავზე (დიალექტ., 669).

გარაკირკაუებულ-ი (იმერ.) გადატ. გამაგრებული, გაკეცილი, ძალ-ღონე შენარჩუნებული, გაუტეხელი (დიალექტ., 669).

გარანც-ი (ფშ.) ლატანი, ხარისა, რომლითაც შეღობილია ეზო-კარმიდამო (ი. ქეშიკ.).

გარაცივნება (ლენჩ.) მიძინებული ნაკვერცხლის გადაწევა, მოღიაება ცეცხლის გასაღვივებლად. „ცოტა უნდა გაროუციწოთ ნაკვერცხლას“ (დიალექტ., 675).

გარაწყუნება (აჭარ.) გაწყარუნება. ნ. რაწყუნი.

გარახუნებულ-ი (ლენჩ.) გადახუნებული (დიალექტ., 675).

გარბოდა (ჭიხიყ.) გამწყრალი შვილი, წარამარა რომ გაუქცევა მშობლებს. „ჩვენი გარბოდა იგრევე დაბრუნდა?“ (ს. მენთეშ.).

გარგალ-ი (გურ.) გუზგუზი ცეცხლისა; აგარგალდა აგუზგუზდა ცეცხლი (გ. შარაშ.).

გარგვის-ი (გურ.) გარდამვისი (ნ.), ვაისის მომდევნო წელი (გ. შარაშ.).

გარდამ (გურ.) გარეთ (ა. ლ.).

გარდამეისათ (ლენხ.) მომავალი წლის შეზღვევა (მ. აღვ., 1).

გარდანაყ-ი (მესხ.) საგორავე, მრგვლად გამოთლილი და გაშანდაკებული ზეცომის გასაშლელად (ი. მაისურ.).

გარდით (თუშ.) შორიახლო; გარდითა კითხულობენავე შორიახლო კითხულობენო, საცდელად კითხულობენო (თ. უთურგ.).

გარდა-ა გადახვლა (ქიზიყ.) რისამე ზომას გადაქარბება; გადატ. ძალიან გამდიდრება. „შენ კი ვარდაა გადახველი, აი!“ შენ კი ძალიან გამდიდრდი (ს. მენთეშ.).

გარდილი-ი (ქართლ., ქიზიყ.) გაზრდილი (დიალექტ., 604).

გარდგენა (ფშ.) გაყრევინება ფოთლები-სა და ნაყოფისა (ვაჟა, IV, ა. შან.).

გარდგენ-ი (რაქ.) გარეთ. „ე უფროსი გარდგენი დარჩა“ (შ. ძიძ., 203).

გარდგნობა (ქართლ.) ხალხური დღესასწაული, მოდიოდა აღდგომის მეორე დღეს (პ. გაჩეჩ.).

გარევე! (ფშ.) უკან. „გარევე მამბრუნებს ქარით“ (ი. ქეშვიკ.).

გარევე? (თუშ.) კვლავ, ისევ; ღა, მხოლოდ (თ. უთურგ.).

გარევეა (მთიულ.) წყალში ფეხით გაღმა გასვლა (ლ. კაიშ.).

გარევიღება (აქარ.) შერცხვენა, შეურაცხება (დიალექტ., 656).

გარეთა სიღვდრი (ქიზიყ.) ცოლის ძალუა (ნ.), ცოლის ბიგოლა (ს. მენთეშ.).

გარეკარი-ი (მესხ.) სახლის გარემიდამო, ეზო-კარმიდამო. „გარეკარზე რო გაველი, ცივ ქარმა დამკრა“ (ი. მაისურ.).

გარეღე (გურ.) კაი გარეღე კარგა მოშორებით, შორს (ა. ღლ.).

გარემრგვალათ (ქართლ.) ირგვლივ, გარშემო. „გალარეს გარემრგვალათ, ვერ იბოვეს კარი მისი“ (გ. შატბერ., 36).

გარესამხრობა (ფშ.) გარეთ უსახლკაროდ ცხოვრება, ცხვარში ან ლაშქრობას (ი. ჭყონ.).

გარეშე მაზლ-ი (კახ.) ქმრის გვარისა და ამასთანავე ქმრის ტოლი კაცი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გარეცრეცება (გურ.) გარეტიანება, გონების არევა. ნ. რეკრეცი (ა. ღლ.).

გარეწანა (რაქ.) მარხილის ნაწილი (შ. ძიძ., 203).

გარეწარ-ი (ფშ.) გარე-გარე მავალი, თავისიანთათვის ინტერეს მოკლებული (ვაჟა, IV, ა. შან.); გარეწარ უხალისოდ გინა უნდომლად (საბა); მცონარი, წარმდები, უთათრად მოქმედი (ნ. ჩუბ.); მცონარი, წარმდები, უთაუარი (დ. ჩუბ.); გარე-გარე მავალი, გაქსუებული; უზნეო, უსინდისო ადამიანი (ქეგლ.).

გარეჯული-ი (ქიზიყ.) გარეჯელი, სოფ. გარეჯის მკვიდრი (დიალექტ., 604).

გართხმა (მთიულ.) ღიად დაგდება (კარისა, ფანჯრისა) (ლ. კაიშ.).

გარიაღება! (ქართლ.) მეწველი ცხვრის საბალახოზე გარეკვა დილით (გ. შატბერ., 34).

გარიაღება? (გურ.) 1. გინება, კიცხვა, გაართალა გაიციხა (ი. ჭყონ.); 2. ხელის ან ფეხის ჩაყვრა რაიმე სიბუნეში. „მე ურიალა ფეხი ტალახში“ (ს. ტლ.); გაიციხვა, გალანძღვა, შეგინება; გარიაღებულ-ი გალანძღული, შერცხვენილი (ა. ღლ.).

გარიგებულ-ი (თუშ.) გაშლილი, გამზადებული; სუფრა გიდგ გარიგებულ-ი ვ სუფრა გიდგას გაშლილი (თ. უთურგ.).

გარიღლა (ფშ., ქართლ., ქიზიყ.) ფრინველია ერთგვარი (ი. ქეშვიკ.; შ. ძიძ., ნ. კეცე., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

გარიკვა (ქიზიყ.) რიკვ დაყენება, ტოტზე დაყენება, ტოტისათვის ფოთლის შეცლა (ს. მენთეშ., დამატ.).

გარიკნვა მატყლისა (ფშ.) ჯოხის (რიკნის) ცემით გარეცხვა მატყლისა მდინარეში (დიალექტ., 590).

გარიღება! (ლენხ.) თოვლის აღება. ნ. რილი (მ. ჩიქ.).

გარილება² (იმერ.) გადაშენება, ამოწყვეტა. „ვთი, ის გაარილა ღმერთმა!“ (ი. ქავთ.).

გარინვა (კახ.—ჭიზიყ.). 1. ლასტებისაგან გაკეთებული სართული (ნ.) აბრეშუმის ჭიისათვის (ა. მარტ., გ. იმნ.); 2. ხარხა, ლატანი, ორ ბოძზე გადებული ჭოკი, რომელზედაც გამოჰკიდებენ ხოლმე აქიდოებს, გალებსა (ნ.) და მისთანებს (ს. მენთეშ.).

გარისინება (გურ., ზ. იმერ.) გაბრაზება, გახელება. „გარისინდა გულზე“ (ს. ქლ.); გარისინებულ-ი გაბრაზებული, გულზე გამსკდარი (ბ. წერეთ.).

გარკოვება (ქართლ.) გამაგრება, გაუხეშება. შენაკრული ყურძნის მარცვალი მაგრდება და უხეშდება. ამაზე ამბობენ: „ყურძენი გარკოვებულაო“ (გ. შატბერ., 36).

გარმისად (იმერ.) გაისის შემდეგ, ორი წლის მერმე (ი. ქავთ.).

გარნა-ა (მოხ.) სათევზაო ჭრაქი (ო. ქაჯ.).

გარნახ-ი (ქართლ.) გარნახის წვერი. მნიშვნელობა დაუდგენელია. ხალხურ ლექსში ნათქვამია: „წყლისა რღვენსა მოვესწარი, წვერი მქონდა გარნახისა“ (გ. შატბერ., 36).

გარო (იმერ., გურ., ლეჩხ.) ხარჩოზე ან ღომზე მოყენებული ქონი (ვ. ბერ.); მსუქანი ხორცის მოხარშვის შემდეგ წყლის ზედაპირზე მოყენებული ქონი (ს. ქლ.); თავზე მორთმეული ქონი ქვაბში საქმლის მოხარშვისას (მ. ალავე., 1).

გაროკვა (ქართლ., მესხ.) როკ სიტყვისაგან; ხის გასხება, ტოტების გაცლა, (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ზუბ.); ხის კარგად, გულდასმით გათლა, როკების ჩამოცილება (ი. მაისურ.). შდრ.: ქეგლ.

გაროკნა (აჭარ.) ტოტების (როკების) გაცლა, გაროკვა (შ. ნიქარ.).

გაროფვა (გურ.) მაგრად გაყინვა; გატეხა, გაპობა. „გულუროფა თავი“ (ს. ქლ.); გაროფი-ი გასიებული, ძლიერ გაყინული (გ. შარაშ.).

გარსაბეზ-ი (რაჭ.) წისქვილის მბრუნავი ქვის გარშემო შემოწყობილი ფიკრები („კომუნისტი“, № 88, 1967).

გარსლოს გარსლ-ი, გასლის გასლ-ი (ჭიზიყ.) ნათესავის ნათესავი, შორეული მოკეთე. „ღმერთმა ყველა ქრიტანი დაიფაროა იმი გარსლის გარსლისაგან“ — იტყვიან ავი რძლის შესახებ (ს. მენთეშ.).

გარუსვა (კახ.) გარისვა, ცხვრის პარსვა. ნ. გარუსული (ლ. ლეონ.).

გარუსპება (ინგილ.) გაჩანაგება (მ. ჯან.). **გარუსულ-ი** (თიან.) საქონელზე იტყვიან. ძველი ბეწვი რომ გასცივა და ახალს ამოუვა გაზაფხულზე („კომუნისტი“, № 88, 1967).

გარუჟა-ა (აქარ.) გამხდარი, გალეული, ტანწვრილი (შ. ნიქარ.).

გარუჭვა (გურ.) გატრუსვა, ცეცხლის ალზე ბეწვების გატრუსვა; გარუჭული-ი ცეცხლის ალზე გატრუსული (ა. ლლ.).

გარფა (ჭიზიყ., მთიულ.) სიმინდის ფქვილის შექამალია (ს. მენთეშ.); რძეში მოხარშული ხალი (ლ. კაიშ.). შდრ.: ქეგლ.

გარშამო (მესხ.) სვია (ა. მაყ.).

გარჩვენობა (ჭიზიყ.) გარჩევა. „შვილებში გარჩვენობა არ იქნება, ყველა შვილი ერთნაირად უნდა უყვარდეს ადამიანს“ (ს. მენთეშ.).

გარცმულა (ჭიზიყ.) საწერელი, მუწუცი, თითში იცის, ძალიან მტკივანია (ს. მენთეშ.).

გარჯლა (ქართლ.) კნ. მშრომელი, მუყაითი ადამიანი (გ. შატბერ., 36).

გარჯულვა (მოხ.) გასამართლება (ო. ქაჯ.). **გარჯლა** (გურ.) ბარძაყის ზემო, შიგნითა არე (გ. შარაშ.).

გასაგნა (ფშ., ხევსურ.) გაყრა ისრისა ან ჯირითისა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 127, 1900; ი. ჭყონ.); ისრის უმიზნოდ, შორ მანძილზე სროლა (ა. ჭინჭარ., 304).

გასავათება (ოკრიბ.) გადაღლა; გასავათებულ-ი მეტად გადაღლილი (ლ. თომაშვი.).

გასავალაქი-ი (თუშ.) გასასვლელი (თ. უთურგ.).
 გასაიება (ქსნის ხეობ.) თავდახურვა, მო-
 რთვა. „გ ა ვ ს ა ი ე ბ დ ი ხოლმე, გავი-
 დოდი ლხინში და იტყოდნენ, ნეტა ვინ
 არიო“ (ე. სომხიშვი.).
 გასაკეთებელი-ი (მთიულ.) დაუკოდავი
 (ლ. კაიშ.).
 გასაპატივება (ქართლ.) გარიგება, სამად
 თანასწორად გაყოფა (თ. რაზიყ,
 „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).
 გასანახ-ი (გურ.). ნ. გასანახავი.
 გასანახავი (გურ.) გემოს გასაინჯად
 აღებული ლუკმა ახალდამზადებული
 საჭმლისა (კ. გვარ., 946; გ. შარაშ.).
 გასანახლებული-ი (გურ.) ძლიერ გაღესი-
 ლი, გამარმარებული ცივი იარაღი. ნ.
 სანახლა (გ. შარაშ.).
 გასაპვა, საპვა (გურ.) უძრავად გაჩუმება,
 განაპვა დამალვის ან ნადირის დაჭერის
 მიზნით. „ჩ ი ე ს ა პ ვ ა, მერე გადახტა
 და დეიჭირა ჩიტი“ (გ. შარაშ.).
 გასაპვა² (ლექს.) გაოფლიანება, დაღლა,
 დაქანცვა (მ. ჩიქ.).
 გასარდალავება (ქიზიყ.) დედა-შვილი
 ცხვარ-ბატყნის ერთმანეთს მოხვედ-
 რება დასაწოვებლად (ს. მენთეშ.).
 გასართვა (გურ.) მოწესრიგება. იტყვიან
 აბრეშუმის ჭიის გამეჩხრებოსათვის:
 ჩელტზე დასმულ ჭიას უკანასკნელად
 გამეჩხრებენ, მოაწესრიგებენ, მოამ-
 ზადებენ ცახის მისადგომად. „გ ა ვ ს ა რ
 თ ე ჩემი ჩელტები და ევიშვი ტან-
 ში“ (გ. შარაშ.).
 გასარქვა (იმერ.) მოხერხებულად და
 სწრაფად დაჭერა, გათოკვა, შეპყრობა,
 დაპატიმრება. „ქურდი სასამიდეში შე-
 ისტრეს და გ ა ს ა რ ქ ე ს“ (ი. ქავთ.).
 გასარყვა (ქიზიყ.) გათანგვა (ნ.), გამოშეშ-
 ბა, სიცივისაგან ვაფრჩხება, გაყინვა;
 გ ა ს ა რ ყ უ ლ ი გაყინული. „სიცივი-
 საგან გ ა ს ა რ ყ უ ლ ი მოიდა და ძლიე
 გავათბეთ“ (ს. მენთეშ.).
 გასასანატება (ქართლ.) მისუსტება, ავად-
 მყოფობით განახება (მ. მესხ.).
 გასასანება (ქიზიყ.) რაიმეს ნდომით შე-

პყრობა, ძალიან მონდომება; გ ა ს ა ს ა -
 ნ ე ბ უ ლ -ი რისამე, მაგ., საჭმლის (უფ-
 როკი ნებადაურთველისა) ნდომით შეპ-
 ყრობილი. „გ ა ს ა ს ა ნ ე ბ უ ლ ი ა
 ლენითვინი“ (ს. მენთეშ.).
 გასასპვა ((ზ. იმერ.) მეტად მჭიდროდ,
 ვიწროდ შემოჭირება რისამე, გაკვრა.
 „გ ა ს ა ს პ უ ლ ი ვ არ ამ კაბაში: საძ-
 რაობა აღარ მაქვს“ (ბ. წერეთ.).
 გასაურება (მთიულ.) ყურადღების მიქ-
 ცევა (ლ. კაიშ.).
 გასაშუალება (ქიზიყ.) შუაზე გაყოფა,
 გაშუალება (ს. მენთეშ.).
 გასაყარი-ი (ქართლ., მესხ.) თავებზე დაწ-
 ყობილი კოკი, გასაყრები (შ. ძიძ., ნ.
 კეცხ., პ. ხუბ.); სახლის სახურავზე გა-
 დებული ბოძი კედლიდან კედლამდე;
 რაზედაც გაწყობილია კოკები, უფრო
 მომცრო ხეები (ი. მანსურ.).
 გასაყრები-ი (ქართლ.). ნ. გასაყარი.
 გასაჭყერი-ი (გურ.) გასახედავი, გაართო-
 ბი. „ძველათ თვალის გ ა ს ა ჭ ყ ე რ ი
 აფერი იყო“ (პ. ჯაჭან.).
 გასახვლა, გასაქვლა (ქიზიყ., ქართლ.) სახე-
 ლოში ხელის გაყოფა და ტანისამოსის
 ჩაცმა (ს. მენთეშ.); ჩასაცმელის ჩაცმა
 (ს. მენთეშ., ქართლ.).
 გასახვრა (ქართლ.) სახრით ცემა (შ. ძიძ.,
 ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 გასაქვლა (ქიზიყ.). ნ. გასახვლა.
 გახენვა (ფშ.) სენის მოღება, ავად გახ-
 დობა (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).
 გახესკვა (ლექს., იმერ.) ძლიერ გაძღობა
 მ. ჩიქ.; პ. ჯაჭან., IX, 248); გ ა ს ე ს -
 ვ ა (აქარ.) ძალიან გაძღობა (შ. ნიყარ.).
 გახივება-ა (თუშ.) გაბუტვა (თ. უთურგ.).
 გახიფხიფებული-ი (მთიულ.) გამხდარი, სუ-
 სტი (ლ. კაიშ.).
 გახილავება (ქართლ.) პირამდის ავსება;
 გ ა ს ი ლ ა ვ ე ბ უ ლ -ი პირამდის ავსე-
 ბული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.:
 ქეგლ.
 გახილაქება (იმერ.) სილის (თუ სილა-
 ქის?) გარტყმა. „გ ა ა ს ი ლ ა ქ ე ბ ს
 ერთი მაგრათ და ასწავლის ქუქას“ (ი.
 ქავთ.). შდრ.: ქეგლ.

გასინტრიკებული-ი (რაქ.) ძალზე გასუქებული (ვ. ბერ.).

გასიპული-ი (გურ.) ნ. გაროფილი.

გასირავება (მესხ.) ჩარიგება, გამწვრივება. „ყველანი მიდიანზე გაასირავეს“; გასირავებული-ი გამწვრივებული (მ. მასურ.).

გასისინებულ-ი (გურ.) 1. მეტად გამძლარ-გაბერილი, გაზინებული; ძალზე სავსე (გ. შარაშ.).

გასინტრიკებული-ი (რაქ.) ნ. ბუდაყი.

გასკანჩვა (ზ. იმერ.) გაკოჭვა, დაჭერა. ნ. გასკანჩვა, ქაჩვა (ბ. წერეთ.).

გასკვანჩვა (იმერ.) 1. ხელ-ფეხის შეკვრა; სწრაფად გაკოჭვა. „დეიჭირე და გასკვანჩე მაგ ქათამი“; 2. შეპყრობა, დაპატიმრება. „გასკვანჩეს დამნაშავე“ (ი. ქავთ.).

გასკუჭვა (აქარ.) გაღვტა, წაგლეჯა (შ. ნიჟარ.).

გასლოჯინილ-ი (გურ.) გასუფთავებული, გააღვქილი (გ. შარაშ.).

გასლურტვა (ქიზიყ.) გახლომისაგან გაწვრილება; გასლურტული-ი სიგამხდრით გაწვრილებული. „იგრე ვარ გასლურტული, რო ტანისამოსი ზედ აღარ მადგება“.

გასლურტვა (ს. მენთეშ.).

გასოსენა (ლეჩხ.) სუფთად გატყავება (მ. ალაფ., 1).

გასოსინება (ქართლ.) საქონლის ძალიან გასუქება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გასტებელი-ი (მოხ.) ქადა (ო. ქაჯ.).

გასტუპრება ქალისა (ქართლ.) ქალის გათხოვება და მზითვეის გატანება. „მუფროსი კი გავისტუმრე, ახლა პატარეების ჭერია“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გასულფერება (რაქ., ლეჩხ.) გადასულფერება, სუნთქვის შეკვრა და ფერის წასვლა (მ. ალაფ., 3).

გასუნგლოლ-ი (ქართლ.) გატვრენილი, განაპული (ლ. ნოზ.).

გასუტილ-ი (მოხ.) გამხდარი, წვრილი (ო. ქაჯ.).

გასხევეა ტყავისა (ზ. იმერ.) გაჭიმვა, გასწორება ტყავისა. ნ. გასხევევა, გასხლიბვა (ბ. წერეთ.).

გასხვაჭურება (მესხ.) გაგარეულება, სახლიდან გავარდნა, ვადასხვისება; გასხვაპურებულ-ი, გადასხვისებული, გაგარეულებული. „ეს კაცი სულ გასხვაპურდა, ველარ ცნობულობ“ (ი. მასურ.).

გასხლმევა (ზ. აქარ.) საქალამნე ტყავის გაჭიმვა წაწვეტებული ჭოხებით, გასწორება. ნ. გასხმევა ტყავისა (შ. ნიჟარ.).

გასხლიბვა (რაქ.) ნედლი ტყავის ჭოხებით გაჭიმვა გასახმობად, გასკობარტება. ნ. გასხმევა ტყავისა, გასხლმევა (ვ. ბერ.).

გასხრტვა (მოხ.) ტოტების მოცილება, გასხმევა (შ. ძიძ., ქრესტ.).

გასხრიფვა (გურ.) ნ. გაფუჭვა.

გატარიხება (აქარ.) გაბზევა; კუდის გატარიხება კუდის გაბზევა (შ. ნიჟარ.).

გატანე (გურ.) ლელო ბურთის თამაშობის ერთი სახეა (ა. ლლ.).

გატეტკილი-ი (გურ.) ფერმიხილილი, ჩატეტკილი (საბა, გ. შარაშ.).

გატეხა ჩხირისა (გურ.) გამოტეხა, ყველაფრის გამჟღავნება, თქმა. „გუუტეხ ჩხირს“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.).

გატიალება (გურ.) განათება, გათენება (ა. ლლ.).

გატიელება (მოხ.) ვანადგურება, ვავერანება, აობრება, არარად ქცევა (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

გატიჯვა (ქართლ.) გაბერვა, გავსება; ვადატ. ძალიან გაძლომა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.

გატიჯნული-ი (გურ.) შიშველი, ჩაუცმელი (ს. ქლ.).

გატინტრაქება (რაქ.) გაშიშვლება. „გატინტრაქა ღედაშობილად ეს ერთი შალიკომ“ (შ. ძიძ., 203); გატინტრიქებული-ი (გურ.) გატიტვლებული, გაშიშვლებული (ა. ლლ.).

გატიტპება (გურ., იმერ.) ჭურჭლის ავსება პირადის. ნ. გატიტპებული (ა. ლლ.).

გატიბტიპებულ-ი (იმერ.) გაბიბინებულღ
 ვალიცილებული, თავამდე გავსებული
 (ი. ქაეთ.).

გატისნა (ქართლ.) მებნარის გაყრევილება,
 გახილვა (ს. მენთეშ.).

გატიტველაძეება-ა (თუშ.) გატიტველება
 (თ. უთურგ.).

გატიტყება (იმერ.) ქურჭლის პირამდის
 აესება. ნ. გატიბტიპება, გატიბტიპებუ-
 ლი (პ. ჯაჯანი, IX, 248).

გატიტინილ-ი (ლექს.) ნ. გაშიშნილი.

გატაჩუნება (გურ.) გატყლაშუნება, შო-
 ლტის მოქნევით ხმის გამოცემა. ნ. გა-
 ტყაჩუნება (ა. ღლ.).

გატიცვა (ლექს.) ვალახვა (მ. ჩიქ.).

გატკლევა (გურ., აჭარ.) გახეთქა, გასკლო-
 მა, გაპობა; მიწა გასატკლევ-
 მიწა გასახეთქი; მოტკლიცა ბო-
 ლი ტოტი მოხეთქა, მოგლიჯა (ა. ღლ.;
 დიალექტ., 656).

გატკრიალღებულ-ი (ქართლ.) გაბრწყინე-
 ბული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.:
 ქეგლ.

გატლევაძე-ი (თუშ.) ჩხუბის შედეგად სა-
 ხეზე კვალის დატყობა დაკაწერის, ტყა-
 ვის დაზიანების, სიმსივნისა და დაბეგ-
 ვის სახით (პ. ხუბ.).

გატლევიალ-ი (გურ.) ნ. გატლიკინებული.

გატლიკინებულ-ი (იმერ., გურ.) გრძელი
 ენის ბატრონი, ბევრის მოლაპარაკე,
 აყვია (ელ. ზზვანი, „ივერია“, № 172,
 1900).

გატლუებულ-ი (ხევსურ.) სიმსუქნისაგან
 მოღუნებული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გატნევა (ლექს.) გატანება; გატნეუ-
 ლი გატანებული. „წერილს ვინმეს
 გავეატნევ“ (მ. ალაფ., 2).

გატოტოჩება (იმერ.) გაყოფილება, გამე-
 დიდურება, გამპარტავნება (ი. ქაეთ.).

გატოშვა (ხევსურ.) ცემა, სილის გაწნვა
 (შ. ძიძ., ქრესტ.).

გატრიზება (ქიზიყ., მთიულ., გუდამაყრ.,
 იმერ.). 1. მოტყუება, იმედის გაცრუე-
 ბა; გატრიზებულ-ი მოტყუებულ-
 ლი, იმედგაცრუებული (ს. მენთეშ.);
 2. შერცხვენა, მასხარად აგდება (ე. ვი-

რსალ.); აგდება, გამასხარაება, გაკილ-
 ვა; გატრიზვა გამასხარაება (ი.
 ქაეთ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

გატრისვა (იმერ.) გათქერა, გათელვა.
 „გატრისეს აქოურობა მაშინებით,
 სულ მოასარვალეს“ (ი. ქაეთ.).

გატრუება (ზ. იმერ.). ნ. გატრუებული.
გატრუებულ-ი (ზ. იმერ.) გაბრუებული
 (ბ. წერეთ.).

გატრუება (ქართლ.) გასუქება (ს. მენ-
 თეშ.).

გატურნა (კახ.) გატრუნვა, გატვრენა (ა.
 მარტ., გ. იმნ.).

გატუტვნა (ლექს.) დაკლული ღორის გა-
 სუფთაება ჯაგრისაგან მღულარე
 წყლით (მ. ჩიქ.).

გატუტულ-ი (გურ.) ქოსა, უწვევრულვა-
 შო, უბალნო, ბალანგაცევენილი; გაპუ-
 ტული (გ. შარაშ.).

გატუჩულ-ი (ქართლ.) გაბუტული, უუბა-
 რი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გატყაჩუნება (ქიზიყ.) გატყლაშუნება,
 შოლტის მოქნევით ხმის გამოღება, სო-
 ლის გაწვნით ხმის გამოღება. „შოლტა
 გაუტყაჩუნა ჭარებ“; „სილა გა-
 უტყაჩუნა ყბებში“. ნ. გატყაჩუნე-
 ბა (ს. მენთეშ.).

გატყვერვა (გურ.) გაჩუმება, ლაპარაკის
 შეწყვეტა; გატყვერა სულ-ი შეწყ-
 ვიბა სუნთქვა, ხმა გავმინდა (ა. ღლ.).

გატყვრომა (ფშ.) გასკლომა (ვაჟა, I,
 1946, ა. შანი).

გაუგონთება (მოხ., მთიულ.) გონების და-
 კარგვა (ო. ქაჯ.); გაუგონთებე-
 ლ-ი ჩერჩეტი (ლ. კაიშ.).

გაუთაურება (გურ.) თავის აშვება. „რა-
 ფერ გაუთაურდენ იი მამაძალი
 ყაძანები“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვ.); გა-
 თავეხდება (ს. ჟღ.).

გაუმეტარი-ი (ქიზიყ.) გაუმეტებელი, ძუ-
 ნწი, ვინც ვერც თავისთვის იმეტებს და
 ვერც სხვისთვის. „ძალიან გაუმეტა-
 რი იკაცია, ერთ კაპიკ ვერ დაახწევ, თა-
 ვი თავითონაც არ ემეტება“ (ს. მენ-
 თეშ.).

გაურავება (გურ.) ნ. გაუთარება.
 გაურწნება (ქართლ.) საქონლის გაბერწე-
 ბა; ფური რომ არ მაკლება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 გაურჯელა (ზ. იმერ., ქიზიყ.) ჩიხტისკო-
 ში (ბ. წერეთ.); ძველებური ჩიხტაკობი.
 ნ. გაურჯილა, გორჯელა (ს. მენთეშ.).
 გაურჯელა² (ქართლ.). 1. სახელდახელოდ
 ჩაყურებულელი თუ ჩახრაკული საქო-
 ნლის შიგნეული. მის გაკეთებასა და
 ქამას დიდი გარჯა არ სჭირდება და ეგ
 სახელი ამიტომ ჰქვიათ; 2. ქიწნურა
 ვაზს შეწამლეა და ლოლიაობა არ სჭი-
 რდება და ამიტომ მასაც გაურჯელა
 შერქმევია; 3. კოპოანა: მარჯვე მოთა-
 მაშე ერთი მორტყმით რომ მოიგებს
 და წამოხვეტავს (გ. შატბერ., 36).
 გაურჯილა/გა-ა (იმერ.) ჩიხტაკობის სამ-
 კუთლი. ნ. გორჯელა (ვ. ბერ.).
 გაუძღობი (ქართლ.) აუტანელი, გაუძლე-
 ბელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 გაუფიანება (რაჯ.) გაბრაზება. „ე საწყა-
 ლი კაცი გაუხვიან და-და შენ ქვე
 მასხრობ და მე ქვე არ მემასხრებო“
 (შ. ძიძ., 203).
 გაუბტლნა-ა (მესხ.) ქალბიკა გოგონე იტ-
 ყვიან, „მუდამ მოუხვეწარია, ბტიპ,
 დარბის, არემარეს ეღება, ნაწღვილი
 გაუბტუნაა“ (ი. მიახურ.).
 გაუ-ი (ფერეიდნ.) ამბავი, საქმე (ა. ჩიქ.;
 შ. ძიძ., ჟრესტ.).
 გაფათლანება (ქსნის ხეობ.) გაღაგება, გა-
 ქუტყუიანება. ნ. ფათლანი (ვ. სომხიშვი.).
 გაფანჩაღება (გურ.) ნ. ფანჩაღი.
 გაფარფარავება (ქართლ.) გამქლავება.
 გაშვარავება (მ. მესხ.).
 გაფარმავება (ქართლ.) გაზიარება; გა-
 ჩანაგება (თ. რევაზიშვილი, ბორჯომი).
 გაფარჩხვა (ქართლ., ფშ.) უშნოდ გაშლა
 ხელგებს, ფრთებისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ.,
 პ. ხუბ.); ვაწვე გაშლა ტოტებისა (ვაეა,
 II, ა. შან.).
 გაფეთვა (გურ.) კარის სწრაფად და ფარ-
 თოდ გაღება. „რაფერ გაგიფე-
 თიათ ყველა კარები“ (გ. შარაშ.).
 გაფეთქვა (გურ.) ნ. გაფეთვა.

გაფენჩხვა (იმერ.) გაკვირება, ზედმეტი
 კვირტის გაცლა (პ. ჯაჭან., IX, 248).
 გაფერფერებულ-ი (გურ.) ამსუბუქებუ-
 ლი. იტყვიან ჰქუანაკლებზე (ს. ჟღ.).
 გაფეშვავება (ქიზიყ.) საკლავის შუაზე
 (ხერხენალზე) გაჭრა, ფეშვავად გაჭრა
 (ს. მენთეშ.).
 გაფეღაგება (მესხ.) ფართოდ გაღება კა-
 რისა, გაღნიოშება; გაფილაკებუ-
 ლი ფართოდ, ყურამდე გაღებულ-
 ი. „ქარს კარები გაუფილაკებია“
 (ი. მიახურ.).
 გაფიჯეგება (გურ.) გახვევა, გაფხრეწა, გა-
 გლეჯა (ა. ღღ.); გაფილეკებულ-
 ი გამებტებით გახვეული, გაფხრეწილი, გაყ-
 ვეთილი (გ. შარაშ.).
 გაფიფინებულ-ი (ქვ. იმერ.) ნ. გაბიფი-
 ნებულ-ი.
 გაფირთხაღება (გურ.) ნაფლეთებად ქეც-
 ვა; აკუწვა. განადგურება (ა. ღღ.).
 გაფირთხაღება (ლენხ.) გამთბარ წყალში
 გათქვეფა ფქვილსა პირუტყვისათვის;
 გაფირთხილე ბულ-ი პირუტყვის
 საქმელი გათქვეფილი წყალში (მ.
 ალავე, 2).
 გაფირქება (მოს.) გაუხეშება, გამაგრება
 (ო. ჯაჭ.).
 გაფიჩანებულ-ი (ლენხ.) გაფიფინებული
 ვაშომწარალი. „სიციხეს სულ გოუფი-
 ჩინებია სიმიღები“ (მ. ალავე, 1).
 გაფინინებულ-ი (გურ.) ძალიან გამხმარ-
 ბი (პ. ჯაჭან.).
 გაფიცება (გურ.) ცივი მკადის გაცეღუ-
 ბა ცეცხლზე, შეხუხვა (ს. ჟღ.). შდრ.
 დ. ჩუბ., ქავლ.
 გაფოთნა (ლენხ., იმერ.) გაძარცვა. „ქუ-
 რღებმა გამიცარიელეს სახლი, სულ
 გამფოთნეს“. ნ. მოფოთნა (მ.
 ალავე, 2); გაფოთ (გ) ნა სულ ერთი-
 ნად გაჭურღვა, ყველაფრის წაღება (ი.
 ქაიფი).
 გაფოლვა (ხევსურ.) მატყლის მეორეჯერ
 გაღაჩეგვა (ა. ჰინჯარ., 253).
 გაფოლორცებულ-ი (იმერ.). 1. თავგასუ-
 ლი, უზნეთ; 2. გაქსუებულ-ი, ხელიდან

წასული; გადატ. ცუდი ყოფაქცევისა (ი. ქავთ.).

გაფოფერა, გაფოფერილი- (გურ.) ნ. ფოფერა.

გაფრანგება! (ქიზიყ., ქართლ., ინვილ.) გადატ. ძალიან გაბრაზება, განრისხება; გაფრანგებულ-ი ძალიან გაბრაზებული. ნ. დაფრანგვა (ს. მენთეშ.; გ. შატბერ., 36; მ. ჯან.).

გაფრანგება² (გურ.) გამრულება. ნ. დაფრანგვა, დაფრანგული (ა. ლ.).

გაფრაზება (მოს.) გაყვება (ო. ქაჯ.).

გაფრეწა (იმერ., გურ.). ნ. ვაპრეწა.

გაფრთხილი- (გურ.) გართხმული, გაშოტვილი, მთელი სიგრძე-სიგანით გაწოლილი (გ. შარაშ.).

გაფრიოდა- (გურ.) მეტად სუსტი აგებულების ადამიანი (გ. შარაშ.).

გაფრიწინებულ-ი (გურ.) გახვითწინებულ-ი, გასუქებული. ქალიშვილზე იტყვიან (ა. ლ.).

გაფხვეწულ-ი (იმერ.) მოუვლელობით ან ავადმყოფობისაგან გამხდარი და გაყვითლებული ბავშვი. „უიმე, რავე გაფხვეწულა ეს ბოვში“ (ი. ქავთ.).

გაფხუებულ-ი (ლეჩხ.) გაქსუებული, ცუდი ყოფაქცევის ადამიანი (მ. ჩიქ.).

გაფულუყება (აჭარ.) გაბოლება, ბოლის გამოშვება (შ. ნიყარ.).

გაფულჩევა (ზ. იმერ.) გაშლა, მოცულობის მომატება, გაფუება (ზ. წერეთ.).

გაფურჩენა (კახ.) ვაზის რქისათვის ფოთლების გაცლა (ნ. ჯოხ., 59).

გაფუკვერა (ლეჩხ.) უშნოდ გაშვერა; გაფუკვერილი-ი უშნოდ გაშვერილი (მ. ალავე., 2).

გაფუგილი- (ქიზიყ.) გადატ. მოუხეშავი, ბრიყვი, უზრდელი ადამიანი. „გაფუგილი ხარ“ (ს. მენთეშ.).

გაფუშვა (გურ.) სიმინდის ტაროს დამარცხა, გალუწვა (ს. ქლ.).

გაფცკროვება (რაქ.) გამწკრივება; გაფცკროვებულ-ი გამწკრივებული; გაფცკროვებულობით (დაილექტ., 682).

გაფხავებულ-ი (ფშ.). 1. კარგად გალუწვილი; 2. კარგად მოლაპარაკე (ვაჟა, 1, ა. შან.).

გაფხაკუნება (გურ.) გახმაურება. ნ. ფხაკუნი (ს. ქლ.).

გაფხლაკვნა (ფშ.) გაფანთხალება (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ქყონ.); გატოკება, განძრევა (ი. ქეშიყ.).

გაფხრევება (ფშ.) გაღება (ი. ქეშიყ.).

გაქანჯალება (გურ.) ძლიერ გარბევა, შენძრევა (მ. ჯაჯან.).

გაქარვანება (კახ.) განაევარდება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გაქარულ-ი გზა (მთიულ.) გაკვალული გზა, რომელიც ქარმა კვლავ თოვლი მიაყარა (ლ. კაიშ.).

გაქენქერბულ-ი (ლეჩხ.) გამაგრებული. „პური სულ გაქენქერბულა“. ნ. ქენქერი (მ. ალავე., 1).

გაქენჯა (ქიზიყ., თუშ., ქსნის ხეობ., ფშ.) გეზის, მიმართულების მიცემა ფარისა ან ჯოჯისათვის; ცხვრის ფარას რომ წინ გაუძღვება თხა ან თვითონ მეცხვარე და გაიყოლიებს მთელ ფარას. „ბიჭო, წადი და გაქენჯე ცხვარი!“ (ს. მენთეშ.; ი. ბუქტურ., 130; თ. უთურგ.; შ. სომხიშვი., ი. ქეშიყ.).

გაქვილიყება (იმერ.) გამასხარავება, გაბიბრუება, არად ჩავლება. „ნუ იცი შენ ჩემი სიტყვის გაქვილიყება“ (ი. ქავთ.).

გაქვისნა (იმერ.). 1. მავრად გატენა ქურჭლისა; 2. ძალზე გაძლომა პირუტყვისა. „სულ გაქვისნე ხარები“ (ი. ქავთ.).

გაქიაქება (გურ.) გახევა, დაფლეთა, დაგლეჯა ტანისამოსისა (ს. ქლ.).

გაქილვა ენისა (ქართლ.) დაკლული პირუტყვის ენის გაუხეკვა-გასუფთავება და მომზადება მოსახარზად ან შესაწვავად (გ. შატბერ., 37).

გაქილიყება (ქსნის ხეობ.) გაქირდვა, დაცინევა, მასხარად ავლება. ნ. გაქილიყება (გ. სომხიშვი.).

გაქინძლავება (კახ.) ფეხით გასრესა, გათელვა, გაქელვა; გადატ. შეურაცხყო-

ფის მიყენება, დამცირება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გაქინძურავება (ფშ.) გაქნევა, გაქანავება. «ერთხელ კიდევ გააქინძურავე დედამ შვილი» (ი. ქევიცი).

გაქირი, **გაქირის გაწევა** (ყახ., ქიზიყ.) ჭიუტი, ვერბი, თჩანი ცხენი, ჯორი, ვირი (ს. მენთეშ.); გაჯიუტება, გავერბება (ა. მარტ., გ. იმნ.). შდრ.: ქეგლ.

გაქიშტვა (ქიზიყ.) ფეხსაცმლის საძირე ტყავის გასუფთავება, ლეშვის (ნ.) აპრა და მისთ. (ს. მენთეშ.).

გაქლერთვა (ქიზიყ.). ნ. ქლერთვა.

გაქლეთა (ყახ.) ოღნავ კანის აძრობა, აყვლეფა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გაქლიავება (ქიზიყ.) უხვად გაცემა რისამე, დარიგება, თითქმის გადაყრა, გაფლანგვა, განიავება ქონებისა. «აქლიავებს მამი მონაგარ» (ს. მენთეშ.).

გაქუხვა (იმერ.) ახლად მოჭრილი ჩალის კონების ერთმანეთზე თავმიდებით აყუდება გასახმობად (ი. ქავთ.).

გაქურქენა (ლეჩხ.) გაფექენა, კანის გართმევა (მ. ალავე, 1).

გაქურცენა-ა (თუშ.). ნ. გაქურქენა.

გაქუხვლა (ყახ.) ფეხით, ქუსლით დაზეღა საჭურჭლე ტალახისა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გაქუცვა (ქიზიყ.) ბალნის გაცეივნა; გახუნება; გადატ. გაღარიბება, გაკოტრება; **გაქუცულ-ი** თმაგაცეივნული; გახუნებულ; გადატ. გაღარიბებული, გაკოტრებული (ს. მენთეშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

გაქუცული (გურ., იმერხ.) 1. გაეშმაყებული, სიყალბეს შეჩვეული (გ. შარაშ.); გაქნილი, ეშმაკი (ს. ქლ.); 2. გაძარცვული, გაქურდული (დილაქტ., 653).

გაქშერება (ფშ.) გამეტება, რომ არაფერი დენანოს სხვისთვის (თ. რაზიყ., «ივერია», № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

გაღავება (ქართლ.) გაშანშელა, გაფანტვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაღაღვა (ლეჩხ.) გათვალვა (მ. ჩიქ.).

გაღანცებულ-ი (მთიულ.) მეტად გაშანშელი (ლ. კაიშ.).

გაღარსვლა (ქიზიყ.) გაფექენა, გაღარიბება, გაღატაკება; გაღარსლულ-ი ლარიბი, ღატაკი. «განტყოფობისაგან მთლათ გაიღარსლა უბედური, სუ დაიღუბა» (ს. მენთეშ.).

გაღაღებება (აპარ.) კარგად გარეცხვა, გაქათქათება (შ. ნიყარ.).

გაღება (ფშ.) წასვლა, გზის აღება. «ვინღა დაექებს ნადავლსა, ნეტავ გაიღონ გზანია!» (ვაჟა, I, 31, 1946, ა. შან.).

გაღეჭებულ-ი (ქართლ.) გაღიეებულნი ხორბალი. «მარცვალი უძვე გაღეჭედა» (გ. შატბერ., 37).

გაღვარცლა (ქართლ.) გარჩევა, გასუფთავება. «პური სარვევლასაგან გაღვარცლე» (პ. ხუბ., ანგარიში).

გაღვერევა (ზ. იმერ.) გამრუდება, გაღუნვა. «ღირეებს იმიტომ ვღებთ სარტყელზე, რომ კედლები არ გვიღვეროს» (ბ. წერეთ.).

გაღვერევა (ქიზიყ., მთიულ.) ცხვრისა თუ თხისათვის მატყლის ხელით გაცლა, გაღვევა გაზაფხულზე (ს. მენთეშ.); გაღვერილი ცხორ-ი მატყლაცალი (ს. მენთეშ.).

გაღვიწნა (იმერ.) ბალნის გაცლა, გაპუტევა, გასუფთავება დაკლული გოქისა (ი. ქავთ.).

გაღვერევა (ქიზიყ.) გაბანა, გასუფთავება; გაღვერევილი-ი გაბანილი, სუფთა, კრიალა (ს. მენთეშ.).

გაღირება (გურ.) გაწევა; დამიზნება; გააღირა თავი-ი გაწია თავი; დუღირა დაღმიზნა (ა. ლლ.).

გაღირება (მთიულ.) ხელის გაშვერა, მიწინაშე ხელით (ლ. კაიშ.).

გაღლიავებულ-ი (ქსნის ხეობ.) გაშლილი უსწორმასწოროდ (ვ. სომხიშვი.).

გაღნიშება (გურ.) გარღვევა ღობისა, გაჩანაგება, განგრევა (ა. ლლ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

გაღორება-ა (თუშ.) გახელება ჭო. უთურგ.).

გალორება² (ინგილ.) ძალიანი ზრდა მცენარეთა (მ. ჯან.).

გალორვა (ზ. იმერ.) თესლის გალივება (ბ. წერეთ.).

გალორვა (ფშ.) გაწითლება. „ქალავ, გილუის ლოყები ვაყების საკოცნელად“ (ი. ქეშიყ.).

გალორვი (ქიზიყ.) გატირება (უკან), გატირილი; ტირილი. „დღეა გააღუის თავი შვილი გზაჲ“ (ს. მენთეშ.).

გალორვა (იმერ., ლეჩხ.) წვიმისაგან მეტისმეტად დასველება, გაწუწუვა. „შეფარება ვერსა მოვასტარით და ისე გევიღუდეთ, ძლივს ვაგვრით“ (ი. ქავთ.; მ. ალავე, 1).

გალორვა (მოხ.) გამურვა (ო. ქაჯ.).

გალორვატურება (იმერ.) საქმის გაადვილება, გაბათილება (ვ. ბერ.).

გალორვა (ინგილ.) გატეხა. „თხილი გაყეჩე, არ დეგეზინოს“ (გ. იმნ., 196, 17).

გალორვილი (მთიულ.). ნ. ყინწორი.

გალორვინებულ-ი (ლეჩხ.) ძლიერ გასუქებული (მ. ალავე, 1).

გალორვა (ქართლ.) გამყიდება, მსხვრევადი, მტვრევადი თვისება საგნისა. „ვაზის რქა ადრე გაზაფხულზე მორჩილია, მერე, წყალი რომ ჩაუდგება და გაყიდდება, ადვილად იმტვრევა... გაზაფხულზე რქას წყლიანობა ემატება და ყიდდება... ყიდია“ (გ. შატბერ., 37).

გალორვილი-ი (გურ.) მქადი რომ გაცივდება და გამაგრდება, იმაზე იტყვიან (ს. ქლ.).

გალორვა (გურ.): ერთი გაყოლა ერთი რიგი, ერთი წყება, ერთი მოყოლა. „ერთი გაყოლა ვზაიქე ვაგვნი და მერმე ქე მოვტრუალი“ (გ. შარაშ.).

გალორვა (თუშ.) გაცივება; წყალს გაყრილი ყენეს წყალში გაცივებულიყენენ (თ. უთურგ.).

გალორვაბაგება (მოხ.) გამასხარაგება (ო. ქაჯ.).

გალორვა (ზ. იმერ.) უშნოდ, უსიციოხლოდ გაჩუგება. „რას გაყუმივებულხარ, ამოიდე ხმა!“ (ბ. წერეთ.).

გალორვა (ქიზიყ.). 1. გახლომა; 2. საქმის ბოლომდე მიყვანა. „როგორც იქნა, საქმე გაიყუნა“; აქედან გაყუნაწული-ი (ს. მენთეშ.).

გალორვა (მთიულ.) ძველ ქალამანზე დაყრება (ლ. კაიშ.).

გალორვა (იმერ.) გაშლა, გაბერვა, გაფართოება (ვ. ბერ.).

გალორვა (ქიზიყ.) ნივთების, ავეჯის, ნაგვისა და მისთანათა მიყრა-მოყრა. დიასახლისი, თუ სახლი დაულაგებელი აქვს, მოულოდნელ სტუმართან მოიბოდიშებს ხოლმე: „გალორვაბიქვამა გამიშანსლეა აქაერობა, უკაცროთ“ (ს. მენთეშ.).

გალორვა (ქართლ.) ხილის კანის გაუხეშება, დახეთქვა; საერთოდ გაუხეშება. „გაშაპრებული მამულა მხალ და ვაზის რქა ადარ იქმევა“ (გ. შატბერ., 37).

გალორვილი-ი (მთიულ.) განასკული ძაფი (ლ. კაიშ.).

გალორვილი (ფშ., მთიულ.) გაშავებული (ვაფა, 1, ა. შან.; ლ. კაიშ.).

გალორვა (მესხ.) სიამაყისაგან გამართულად, გაშეშებულად გაჩერება კერპივით; გაშეშებულ-ი გაბადრული, გაქმული, გაშეშებული (ი. მთისურ.).

გალორვა (გურ.). ნ. გაშვანტალებული.

გალორვა (გურ.) სწორი, უტოტო, მაღალი; ვადატ. მაღალი ტანის ქალი ან კაცი (ა. ლლ.).

გალორვა (ქართლ.) თხილის ჩენჩოს ან ნიგვზის წენგოს გატლა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გალორვა, გალორვა (ხევსურ.) ტანსაცმელის სამკაულისაგან გაძარცვა (ა. ჭინქარ., 263).

გალორვა (გურ.) ძალზე გაძლომა, გაბერვა (გ. შარაშ.); გაბერვა, გასუქება (ა. ლლ., გურ.).

გალორვილი-ი, გალორვილი-ი (ლეჩხ.) გაშინვლებული, შინველ-ტიტველი. „ღარტა-

კი იყო, ცოლ-შვილი გატყაულ-გაშისხენილი ხადა“ (მ. ალაგ., 2).

გაშისხენა-ა (თუშ.) გაფატერა (პ. ხუბ.).
გაშისხენულ-ი (ქსანის ხეობ.) აქეთ-იქით, მიყრილ-მოყრილი (ვ. სომხიშვი.).

გაშობილა/ე-ი (გურ.) შეუღობავი ადგილი, სადაც საქონელს უშვებენ საძოვრად (ს. ქლ.); საძოვრად გაშობილი მინდორი (ა. ღლ.).

გაშორტებულ-ი (მთიულ.) მოუხვენელი, ბალახმოდებული (ლ. კაიშ.).

გაშოკვა (აპარ.) ფურცლებისაგან გაცლა ხისა (შ. ნიქარ.).

გაშობა (გურ.) მოსხლევით უცებ გაქცევა; გაშპა გაიქცა, გახტა; მოშპა გამოიქცა; გაშპა-გამოშპა გახტა-გამოხტა; ამოშპა ამოხტა (ი. უყონ.); უცებ გაქცევა, მოწყვეტით (ა. ღლ., გურ.).

გაშტრიკინებულ-ი (იმერ.) გამოქიმული, გამოჭვივებული, საფულდაგულოდ გამოწყვებილი (ი. ქავთ.).

გაშურებულ-ი (ქართლ.) აჩქარებული, გაჩქარებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

გაშხაფვა, გაშხაფება (გურ., აპარ.) მოკვლა, გაწყვეტა (პ. ჯაჭან.); გაშხაფული-ი მოკლული, მკვდარი (ა. ღლ.); გაშხაფვა გაწყვეტა, მოსპობა (ი. მეგრ.).

გაშხანტლულ-ი (ქართლ.) მზეზე დამწვარი, გამავეებული (ლ. ნოზ.).

გაჩაფება (მოს., ქიზიყ.) გამელაფება, საიდუმლოს გამხელა (ო. ქაჯ.); საიდუმლოს გამხელა. როცა ვისმე საიდუმლოს გაანდობენ, ეტყვიან: არსად გაჩაფო (ს. მენთეშ.).

გაჩაჩხულ-ი (ლეჩხ.) ფეხებგაშლით მჭდომარე (მ. ჩიქ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

გაჩეყვა (ქართლ., ზ. იმერ.). 1. სარის წვერის წამახვა, წათლა; 2. ქვის ტლანქად გათლა (ბ. წერეთ.).

გაჩეყება (გურ.) გაჩერება, გაჩუმება. „რას გაჩეყებულხარ, ჩქარა წაი“ (ა. ღლ.).

გაჩეო (მთიულ.) გაჩერდო (დიალექტ., 566).

გაჩენახილ-ი (ქართლ.) ისე დამტვრეული, რომ ნაწილები ერთმანეთს არ იყოს მოცილებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაჩევატება (ქიზიყ.) გაჩენა, გაშენება. „აქ ეს ბოტანი ეშმაკად გაჩევატა“ (ს. მენთეშ.).

გაჩევა (ინგილ.) საიდუმლოს გამხელა. ნ. გაჩევა (მ. ჯან.).

გაჩიჩინება (გურ.) გაშტერება, გაოცება. „აი რომ გევიგონე, გაჩიჩინდი“ (გ. შარაშ.); გაშეშება, გაჩერება (ა. ღლ., გურ.).

გაჩირახება (მოს.) კუჭის აშლა, გაფალარათება (ო. ქაჯ.).

გაჩირახვა (კახ.) ცხერის დაავადება ფალარათით (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გაჩისრიხება (ფშ., კახ.) მოწყობა, მომზადება. „ვხაშამი გაჩისრიხა ხელად“ (ი. ქეშვი.); ჩისრიხში გატარება, გაშენდა (ქ. სიხ.).

გაჩორენა (ქიზიყ., გურ.) გაკობიტება (ნ.), შეად გათლა, უხეიროდ გათლა (ს. მენთეშ.; ა. ღლ., გურ.). შდრ.: ქეგლ.

გაჩოყება (ქიზიყ.) ვაზის ვათამამება, ვაზი მსხვილ რქას რომ დაიყრის და არ მოისხამს (ს. მენთეშ.).

გაჩოტება (გურ.) გაწევა, ნელ-ნელა გაწევა, გაქანება. „გეიჩოტა ფელუკამ შუაგულ ზღვისაკენ“ (ა. ღლ., გურ.).

გაჩოტვა (ხევსურ.) ოდნავ განძრევა (შ. ძიძ., ქრესტ.).

გაჩქერება (ინგილ.) გამეტება; როგორ გაიქერი? როგორ გაიმეტე? (მ. ჯან.).

გაჩქურება (მოს.) გაჩუმება, ხმის გაკმენდა (ა. ყაზ., IV, შ. ძიძ.).

გაჩხაკვა ტყემლისა (იმერ.) მოხარშული ტყემლის ცხრილში გატარება. ნ. ჩხაკი (პ. ჯაჭან., X).

გაჩხიკინება (გურ.) გაცივება; გახლომა; გაღატ. სიკვდილი; გაჩხიკინა ფე-

ხი გარდაიცვალა, მოკვდა (ა. ლ., გურ.).

ვაკალწერება ცხორისა (მთიულ.) ცხერის წველის შეწყვეტა, ჯერ დღე გამოშვებით, მერმე ორდღეში ერთხელ, რომ ცხვარი თანდათან გაშრეს და ჯიქანი არ დაუყოფრდეს (ლ. კაიშ.).

ვაკვეთა (გურ.). 1. მიწასთან გასწორება, განადგურება. „გაჩუმიდი, თვარა გააკვეთ ახლავე!“ (გ. შარაშ.); 2. სიკვდილი. „შიეყარა ქირი და სამ დღეში გასცვიოთა“ (ა. ლ.).

ვაკთომა (გურ.) ვაციება, სიკვდილი. „ბურდლა შიახე და ხელათ ვაკთებოა“. ნ. ვაკვეთა, 2 (ა. ლ., გურ.).

ვაკი! (ქართლ.) შეძახილი ძაღლის გასაგდებლად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ვაკი! (მესხ.) ვასწი! „გაკი, ხელათ და წყალი მოიტა!“ (ი. მიასურ.).

ვაკილნება (ფშ.): ვაკილინათვის წინ გაუშვა ისინი (დილაქტ., 589).

ვაკიმციმება (გურ.) გაჩუმება, გაყუჩება (ა. ლ., გურ.).

ვაკინდლულ-ი (იმერ.) გამხდარი (ცინდალივით) და ფერდაკარგული ადამიანი (ი. ქავთ.).

ვაკინულ-ი (ზ. იმერ.) ვაცინებულნი (მ. ალავე, 3).

ვაკისკრება (მოს.) გათენება (ო. ქაჯ.).

ვაკიცაყება (ზ. აქარ.) ჩაქრობა ცეცხლისა (შ. ნიყარ.).

ვაკიცინება (იმერ.) პირამდგე ვაცსება; ვაპიპინება, ვალიცილიცება (ი. ქავთ.).

ვაკიცქინილ-ი (გურ.) მეტად გამხდარი და ფერწასული (გ. შარაშ.).

ვაკცულ-ი (კახ.) მიწაში ძირებგადგმული მცენარე (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ვაკრუება (ფშ.) ვაკობტაპრუწაყება, გაბრანჭვა. „გაკატრუებულხარ, წვრილო, გვერდზედლა ჩაიხედები“ (ი. ქეშვიკ.).

ვაკრცვილ-ი (ფშ.) გაძარცვული, ფოთლებდაყრეინებული (ვაჟა, V, ა. შან.).

ვაკუღვა (ლენჩ.) სახელდახელოდ გაკერვა (მ. ალავე, 1).

ვაკუცურაგება (გურ.). 1. შერცხვენა, გაბახება, მოტყუება; 2. გაქცევა, ჩუმაღ ვაბარვა (ა. ლ.).

ვაკფობა (გურ.) შერცხვენა, უხერხულ მდგომარეობაში ჩაეარდნა (ს. ქლ.).

ვაკცინტულ-ი (გურ.) სახეგამხდარი, სახელდაპატარავებული სიგამხდრისაგან (გ. შარაშ.).

ვაკცნაფვა (კახ.) სულის განაბვა, ვატერენა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ვაკცება სულის ან ფეხისა (გურ.) სიკვდილი. „ხელათ ვაკცებია ფეხი“ (ა. ლ., გურ.).

ვაკცხიკინება (გურ.). ნ. გაჩხიკინება.

ვაძაგვრა (გურ., მოხ., მთიულ.). 1. მაგრად გაცვრა; ისე დაჭერა, რომ გასაქანი აღარ ჰქონდეს. „ვაძაგვრეს და წიეყვენს“. ნ. ძაგვრა (გ. შარაშ.); 2. ვაქიშვა (ო. ქაჯ.); 3. ვაწიეღვა, ვაწურვა (ლ. კაიშ.). შდრ.: ქეგლ.

ვაძაძღვა (ქართლ.) ვაწიეღვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ვაძგნაფვა სულისა (ქიზიყ.) განაბვასავით, სულის ვატრუნვა, გაჩუმება (ს. მენთეშ.).

ვაძგუფვა (გურ.) ვაწყვეტა, ხმაურით ვაგლუჯა; ვაძგუფულ-ი ვაწყვეტილი (ა. ლ.).

ვაძმევა (ქიზიყ.) მაგრად ვატენა, ვატევენა (ს. მენთეშ.).

ვაძეკილ-ი (ქართლ.) ვატენილი. ნ. ვაძეკვა (კირიონი).

ვაძენძვა (მოს.) დაშლა, დაწეწვა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ვაძვარცვა (გურ.) ვაძარცვა (ა. ლ.).

ვაძვერიე (გურ.) კალია, რომელიც ისლის ბუჩქებში დაძვერება (გ. შარაშ.).

ვაძვრა-ა (თუშ.): ვაძრვაა ვაქვევა; ვაიძარ, ჯიქეო, ვაიძარ! ვაქვევა, ჯიხეო, ვაქვეც! (თ. უთურგ.).

ვაძირებულ-ი (ფშ.) ვამდნარი, დუდილით ვაწმენდილი. „დამა მაქმია სადილი, კარაქი ვაძირებული“ (ი. ქეშვიკ.).

ვაძმარვა (ლენჩ.) უეცარი სიკვდილი, მუცელზე ვაკდომა (მ. ჩიქ.).

გაძლია (იმერ.) იტყვიან გამორჩენის მოყვარულ ადამიანზე, რომელიც სხვის პურ-მარილში (ხშირად დაუბატიებელადაც) გამოძლება და უბოდიშოდ წავა (ი. ქავთ).

გაწალიცება (ქიზიყ., მთიულ., მოხ.) გამწკრივება. ნ. წალიცი (ს. მენთეშ., დამ.; ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.); დაწალიცება (საბა).

გაწამარება (იმერ.) თქმა, გამყვანება, გამხელა. „არაფერი გოუწამარებია“ (ი. ქავთ).

გაწარბვა (ზ. აქარ.) გაკვალვა, ხაზის გაყვანა თხობით, წალღით, სადაც უნდა გავიდეს, ვთქვათ, გზა, რუ და მისთ.; გაწარბულ-ი, გაკვალული, მაგ., თხილამურებით გაწარბული გზა. ნ. წარბვა, დაწარბვა, დაწარბული (შ. ნიჟარ.).

გაწარმალება (გურ.). ნ. გაწარმალებული.

გაწარმალებულ-ი (გურ.) ტკივილისაგან მოუსვენარი, გამწარებული; „ციებან გიეწარმალებია საწყალი“ (გ. შარაშ.).

გაწევვა (გურ.) გაგლეჯა, გაწყვიტა. ნ. გაძეგუვა (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; ს. ძღ.).

გაწეწებულ-ი (ლენხ.) ცოცხალ-მკვდარი, მეტისმეტად გამხდარი ადამიანი. „საწყალი სულს ძლივა ღაფავს, მარტვე ძვალი და კანი აქვს, გაწეწებულ-ი არი“ (მ. ალავე., 2).

გაწეწიკლა (რაქ.) საწებელი, მზადდება ნიგვზით, ნივრითა და მარილწყლით („კომუნისტი“, № 88, 1967); შექამადია. ერთად დანაყულ ნიორს, მარილსა და ნიგოზს წყალში გახსნიან და ჰამენ ცხელ მჟადთან ერთად (მ. ალავე., 3).

გაწვართვა (გურ., ხევსურ.). 1. გაზმორება; გაქიშვა, გაწვდა; გაიწვართვა გაიშობა, გაიჭიმა. ნ. გაწვოღინება (ა. ლღ.); 2. საქონლის გაზმორება; გაწვართულ-ი გაზმორებული (ა. ჰინჰარ., 234).

გაწვრეთა (ხევსურ.). ნ. ნაწვრეთი.

გაწიპება (აჭარ.) გაწევა, გაქიშვა; გაწიპება (შ. ნიჟარ.).

10. აღ. ღღონტი, სიტყვის კონა.

გაწიღულ-ი (მთიულ.) დაბურღული, განაბღული (ღ. კაიშ.).

გაწივება (გურ., ქსნის ხეობ.) მეტად გახმობა, გახდობა; გაწივებულ-ი მეტად გამხდარი. „საე რამ გააწივია იი ჰადი, აღარც იჰომა“ (გ. შარაშ.; ვ. სომხიშვი.).

გაწივება (ქართლ.) ცეცხლის განღება. „მიხედე, არ გაწივდე ცეცხლი“ (მ. მესხ.).

გაწინავა (ინგილ.) თითო-თითოდ მოგება და ხელცარიელი დასმა კაცისა; გაწინავ მოგეგ სრულად (მ. ჯან.).

გაწინწილება (გურ.) გაწვრილება; წეღში გაწინწილებულ-ი წელში გაწვრილებული (ს. ძღ.).

გაწინწილება (ფშ.) წილ-წილად დაყოფა (ვაჟა, IV, ა. შან.).

გაწინწრაქება (ლენხ.) წინწრაქის (ნ.) მოუთმენლობის შეჩვევა; გაწინწრაქებულ-ი მოუთმენლობას შეჩვეული (მ. ალავე., 2).

გაწირვა (ფშ., მოხ.) დატოვება, მიტოვება; უკან გაწირვა ჩამოტოვება (ღილაქტი., 560).

გაწიფინება (გურ.) გაწიფინება; შუუწიფინდა ლოყები-ი შეუწიფილდა ლოყები (ა. ღღ., გურ.).

გაწიწილაკება (გურ.) ცოტ-ცოტათი, ნაწილ-ნაწილ ჩამორიგება რისამე; დაწიწილაკება (გ. შარაშ.).

გაწიწმარიტება, **გაწიწმარიტებულ-ი** (გურ.). ნ. გაწიწმარიტება.

გაწიწმარტება (გურ.) გამწარება, გახელება, გაბრაზება. ნ. გაწიწმარტებული (ა. ღღ., გურ.).

გაწიწმარტებულ-ი (იმერ.) გაანჩხლებული, გაჯავრებული. „ზომავ მეტად გაწიწმარტებულმა სოლომანმა ქედსა და ყაბალასს წამოავლო ხელი“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.). შდრ.: ქეგლ.

გაწიპარტება (იმერ., ოკრიბ.) ნედლი ტყავის გაქიშვა ჯოხებზე გასახმობად „წყნარათ იყავი, თვარა საქალაბნე ტყავივით გაგაწიპარტებ!“ (ვ. ბერ.); წიპარტებზე ტყავის გადაჭიმვა

გასახმობად. „ძროხა დაჯალით და იმავე დღეს ტყაიცი გაეაწყობარტეთ“ (მ. ალავე).

გაწყობული-ი (აქარ.) გაბიშული (შ. ნიქარ.).

გაწყრინვა (ქიზიყ.) გაყურცხლევა, სწრაფად გაქცევა პატარისა. „აბა, ბიჭო, გაწყრინდი!“ (ს. მენთეშ).

გაწყურულ-ი (ლეჩხ.) შიშისაგან გაჩუმებული; დარცხვენილი. „ყურდგელივით გვერწყურე მამასახლისის დანახეაზე“ ნ. წყურვა (მ. ალავე, 1).

გაწყურული-ი (მოხ.) უშნოდ გამხდარი, მაღალი ადამიანი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

გაწლობილი-ი (ქართლ.) ძალიან გამხდარი, გაღეული, გაწვრილებული ადამიანი. „რამ გააწლო და გალია ეს გოგოსე, ლამის წელში გადაიმტერეს“ (გ. შატბერ., 38).

გაწოლინება (გურ.) გაზმორება. ნ. გაწვართვა (ა. ლლ.).

გაწოკინება (იმერ.) გაზმორება, ხელები-სა და ფეხების გაკიმვა. ნ. გაწვართვა, გაწოლინება (პ. ჯაჭან., X).

გაწოლვა (მოხ., მთიულ.) გაყოფა, გატიხრვა (ო. ქაჭ.); გაწოლვილი-ი გატიხრული (ლ. კაიშ.).

გაწოწინება (ქნის ხეობ.) საქმის გაჯანჭლება, გაკინაურება. „შენ თუ არ გაუწოწინე საქმე, ხო არ იქნება“ (ე. სომხიშვი.).

გაწოწლოკინაგებულ-ი (ფშ.) წვერილად ვაგრძელბული, ვაზრდილი. „გაწოწლოკინაგებულ-ი ტოტი ლერწამივით იდრიკებოდა“ (ი. ქეშიკ.).

გაწრევა (მოხ.) ძაფის მტკიცედ დაგრება (ო. ქაჭ.).

გაწრეტილი-ი (ლეჩხ.) სუსტი, გაწრეპულა (ნ.) ძლიერ გამხდარი ახალგაზრდა (მ. ალავე, 2).

გაწრიოკებულ-ი (ქართლ.) გაწვრილებული, გაბეჩაგებული (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 161, 1900; ი. ქყონ.).

გაწრიპული-ი (ლეჩხ.). ნ. გაწრეტილი.

გაწყაზრება (ზ. იმერ.) გამწყაზრება საქმისა, გაჩარხვა საქმისა (ზ. წერეთ.).

გაწყალება (იმერ., ქართლ.) წართმევა, მოტაცება, გაცლა. „სულ გაგვაწყალა შინაური ფრინველისგან ი დაღუპულმა ტურამ“ (ე. ბერ.); გადატ. დაღუპა, გაცვეთა; გაწვრილება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); გაწყალებულ-ი წყლად გადაქცეული, გაღარიბებული „გამონახეს გაწყალებულ-ი ქაჩალი, ძრიან ღარიბი“ (ა. ლლ., ქართლ., 286).

გაწყება (ლეჩხ.) რაიმე სეზონური მუშაობის დაწყება, თესვის, მარგვლის, მკის, რთელის დაწყება; გაწყებულ-ი დაწყებული (მ. ალავე, 2).

გაწყობა (გურ.) ღომის თავთავის ხელოვნურად გახმობა (ე. გვარ., 946; ს. ელ.).

გაქანებულ-ი (ყაზ.) დამაკებული ვიერი, ცხენი (ა. მარტ., ე. იმნ.).

გაქალაგება (ზ. აქარ.) 1. გამოფიტული საყანე მიწის საბალახოდ დატოვება; 2. თავის დროზე გაუთოხნელ ყანაში სიმინდზე ბალახის წასწრება, ბალახი დაფარვა; გაქალაგებულ-ი დასასვენებლად დატოვებული საყანე მიწა; ბალახწასწრებული სიმინდის ყანა (შ. ნიქარ.).

გაქანთვა (გურ.) გაბერვა (ა. ლლ.).

გაჭარვა (ქართლ.) სინესტისაგან მოსავლის გაფუჭება (კირიონი).

გაჭარჭყვა (გურ.) გაქყლები; როცა კაცმაიმე ტვირთი მიაქვს, იტყვიან გეიქარჭყაო (ა. ლლ.).

გაჭაგებულ-ი (მთიულ.) ძალიან გამხმარი (პური) (ლ. კაიშ.).

გაჭეწილი-ი (ქართლ.). ნ. გაჭეკილი.

გაჭერილი-ი (ფშ.) გაწვერილი (ევა-ფშ. შ. ლექსიკ.).

გაჭეკვა (გურ.) გაქყლები, გასრეხვა; გუჭეკეკვა თავი გაუსრისა თავი. ნ. გაჭარჭყვა (ა. ლლ., გურ.).

გაჭეჭყვა (გურ.). ნ. გაჭეკვა.

გაჭკარება ძილისა (მოხ.) ძილის დაფრთხობა (ო. ქაჭ.).

გაქვიცნა (ქართლ., ფშ.) ძალიან გავსება, გატენა (მაგ., ფქვილით ტომრისა, მარცვლით თავთავისა, რძით ძუძუსი და სხვ.); გადატ. ძალზე გაძღობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ძალზე გატენა გულისა, მუცლისა, ჯიბისა; გაქვიცნული-ი გატენილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

გაქვისტულ-ი (ინგილ.) ზეთგამოკლილი ნიგოზი (პ. ჯან.).

გაქვიფხვა (მოხ.) გაბერვა (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.); გაქვიფვა (ო. ქაჯ.).

გაქვიფხულ-ი (ქართლ.) ძალიან დატვირთული ურემი (პ. გაჩეჩ.).

გაქვიჭებულ-ი (ქართლ.) დაბერებულნი, აბოლებულნი მწვანილი (კირიონი).

გაქვიჩინება (იმერ.) ბავშვის ხანგრძლივი ტირილი (პ. ჯაჭანი, IX, 249).

გაქვიჭყვანა (ქიზიყ.) ხელში ხშირი დაქვერით ჩვილი რამის გაქყლუტა (ს. მენთეთ.).

გაქვიჯულ-ი (მოხ.) ძალზე გამხდარი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

გაქვიღვა-ა (თუშ.) თოვლის ზედაპირის გაყინვა (პ. ხუბ.).

გაქრა ყანა (გუდამაყრ.) მომკა. „მარიანობისთვეში გაქრიალია ყანა“ (დი-ალექტ., 571).

გაქრება (მოხ.) გაშლა (ო. ქაჯ.).

გაქროლებულ-ი (ქართლ.) გახუნებისაგან აქრელებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაქყაყვა (გურ.) გაქყლუტა, გასრესა, გაზნევა, ჩაზნევა. ნ. გაქყეყვა (გ. შარაშ.).

გაქყაყრება (გურ.) ერთი მწუხარების ანუ სამგლოვიაროსი სხვა ახალი მწუხარების ან სამგლოვიაროსაგან განღლება (ი. ჭყონ.).

გაქყვა (ზ. იმერ.) მეტისმეტად ბევრი წყლის დაღვევა, წყლით გაძღობა (ბ. წერეთ.). შდრ.: ქვეგლ.

გაქყერა თვალისა (გურ.) თვალის გახელა (ა. ლ., გურ.).

გაქყლარტვა (მოხ.) გაქვიფვა, გამხლართვა (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

გაქყუნტლვა (თუშ.) გასრესა (პ. ხუბ.).

გაქყურტვა (ზ. აქარ.) საუბარში არასერიოზული კილოთი ჩარევა, სასაცილოდ აგდება, სასხვათაშორისოდ ჩათვლა სერიოზული საქმისა, გაბიაბრუება (შ. ნიქარ.).

გახალარება (რაჭ.) მოჩხუბართა გამველეება, გაზავება (ვ. ბერ.).

გახანცლუცაქება-ა (თუშ.) გაუბარაქობა (თ. უთურგ.).

გახანხვლა (ქართლ.) ტყუილის გამოცობა ხელდახელ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

გახარსვლა (ფშ.): გახარსლავს გაძარცვავს, გაფცქვნის (ა. ჭინჭარ.).

გახასება (მესხ.) გახუმრება, გასართობად გამოლაპარაკება. „ისე გახასებოდა ხოლმე, თითქოს იმისი ტოლი ყოფილიყო“ (ი. მაისურ.).

გახასებულ-ი (ქართლ.) შეჩვეული, გაშინაურებული (ლ. ნოზ.).

გახასილება (აქარ.) გაახლება, გადახლისება, გაქლიბევა, გაპრიალება. ნ. ხასილი (პ. ჯაჭანი).

გახდენა (ფშ.) გაყვანა. „წყალსა რატომ არ გამახდენ“ (ი. ქეშიცი.).

გახდობა (აქარ., ფშ.) დადგომა, დაწყება „ზამთარი რომ გახდებოდა, ჩვენში დიდი თოვლი იცის“ (პ. ჯაჭანი); გახვლა. „ხევზე ხიდად დევს... ყველა იმაზე გახდებოდა და გამოხდებოდა“. შდრ.: გახდენა (ი. ქეშიცი.).

გახებრვა (ზ. აქარ.) გაფანტვა, ფოქვათ, ქსოვილის ნაჭრის იმგვარად გაქრა-განაწილება, რომ შემდგომ ამ ნაწილების გამოყენება შეუძლებელი იყოს (შ. ნიქარ.).

გახენება (ხევსურ.) გახედვა. გახენებდ გახედვდა; გახენ გახელა (დი-ალექტ., 550).

გახერება (ფშ.) უძრავად დადგომა, გაშეშება (ი. ჭყონ.).

გახეშვა (ქართლ.) ცალ მორგვეში ღერძის თავის გაქედვა წერილი სოლებით, რომ ღერძმა არ იტრიალოს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გახეწა-ა (თუშ.) გაქცევა თავის დაღწევის მიზნით, თავის საშველად (თ. უთურგ.; დიალექტ., 578).

გახეწიკებულ-ი (ხევსურ., ლეჩხ.) გასუქებული ცხენი (ა. ჰინქარ., 243); გასუქებული პირტუყვი (მ. ალავე., 3).

გახეწომა (ფშ.) გაგნება, გაღება, გახსნა. „შვიკრიკო, გზანი გაიხეწენ“ (ი. ქეშიკ.).

გახეწინა (ზ. იმერ.) კარგად დაბანა, კარგად გაწმენდა (ბ. წერეთ.).

გახელევა (ქართლ.) გაყველფა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900).

გაზაბებულ-ი (იმერ.) გამეღაცნებული, ხმაგავარდნილი. „მართლაც ყველაფერი დაიფიწყა სონიამ ამ გაზაბებულ-ი საქმის გამო“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.).

გაზიბაკვა (გურ.) ზაბაკის, ბარგის, ნივთების ძალად წაღება (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).

გაზიზვა (ქსნის ხეობ.) ქვევრი რომ გაიზზარება, მას სანთელს წაუსვამენ. ამას გაზიზვა ჰქვია (ე. სომხიშვე.).

გაზიკნა (იმერ.) გაროცვა, ტრატისთვის ფოთლების სულ ერთიანად გაცლა. „რა უხვთოდ გოუზიკნიაცყე ეს ბეოლა“ (ი. ქავთ.).

გაზიწვა (იმერ.) გაცეხვილ ღომს რომ ვადარეკვენ და გაწმენდენ მტვერი-საგან (ი. ჭყონ.).

გაზისქერქებულ-ი (მთიულ.) ძალიან გამაგრებული, გამხმარი (ქალამანი) (ლ. კაიშ.).

გაზიდნა (ქართლ.) გაფტქვნა, ნაწილ-ნაწილად ქცევა. „ისე გაზიდნეს, რო ასო-ასო გამოუტანეს საურმე გზაზე“ (ა. დღ., ქართლ., 286).

გაზიწნა სახლბისა (ქართლ.) სახლიდამ ყველაფრის გაზიდნა შესაქმველად ან ფარულად (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.; კირიონი).

გაზლათვა (ხევსურ.) სამყოფოსა. და სასაქონლე ბინების გატიხვრა (ა. ჰინქარ., 298).

გახსნა (თუშ.) გაღება, გახსნა (ი. ბუქტარ., 130).

გახოზარება (მთიულ.) გატიტვლეს (ლ. კაიშ.).

გახოვება (კახ.) განიაგებული პურის ხელმეორედ განიაგება კალოზე (ნ. ზუკაი., ე. ხუციშვი.).

გახოკრებულ-ი (მთიულ.) გამაგრებული, მოუქნელი (ტყავი) (ლ. კაიშ.).

გახორდვილ-ი (მთიულ.) გაყინული წყალი (ლ. კაიშ.).

გახოშვა (ხევსურ.) ნ. გაშიღვა.

გახრეკილ-ი (იმერ.) გატყავებული, ძალზე გამხდარი. „პლატონი გაუძღვა თავის გახრეკილ ცხენს“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

გახრეშა (მოხ., ფშ.) ქვეშით, ხრეშით გახეხვა (ო. ქაჯ.); გახრეშილ-ი გაცვეთილი, გახეხილი (ვაყა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გახრეშილ-ი ქედ-ი (ფშ.) უღლისაგან ბანაგადაცლილი და დაბეგვილი კისერი (ეყა, I, 1946, ა. შან.).

გახრიგნილ-ი (იმერ.) გაცარიელებული. „ეს დაბალი გახრიგნილი ოთახი, სანახევროდ ჩამოხნელებული, სულ უხუთავდა მას“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.).

გახუღუღებულ-ი (ფშ.) გაბრაზებული, გააგებებული, გაბოროტებული (ა. ჰინქარ.).

გახუზვა (მთიულ.) ხილის მთლიანად გაკრეფა (ლ. კაიშ.).

გახუშტურება (მესხ.) გადიდგულება, უბრალო რამეზე გულის მოსვლა და გაბუტვა, განაწყენება (ი. მისურ.).

გაჯატრება (მოხ., მთიულ.) გაშრობა, გახმობა (ო. ქაჯ.); გაჯატრებულ-ი გამხმარი (ლ. კაიშ.).

გაქდილ-ი (ფშ.) გამხდარი (დიალექტ., 590).

გაქლომა-ა (თუშ.) მოსვლა; გაქდომი-
უ ომი-ი მოქსელოდათ ომი (თ. უთურგ.).

გაქეითელ-ი (ხევსურ.) წყალგამელი. „წყალს გაქეითელთ ვაყებსა საომრად აწვედიანო“ (ა. შან.).

გაქვლება (კახ.) ხელში მოგდება, მოხელთება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გაქვლისებულ-ი (მთიულ.) შინ გასუქებულ-ი (საქონელი) (ლ. კაიშ.).

გაქვრება-ა (თუშ., მოხ.) გაქვავება, გაშვება, გაშტერება; წოვ. ჰერ ქვა. ნ. გახერება (თ. უთურგ.; ო. ქაჯ.).

გაქვრვა! (ინგლი.) გატეხა, გაჩეხა; გაქეჩ გატეხ; ნაქეჩ პურის ნატეხი (მ. ჯან.).

გაქვრვა² (ხევსურ.) ვაზობა. „გაქეჩა თოფის ყონდაყი, მუჭლი შაიკრა ხითაო“ (ა. შან., 240).

გაქვრვა-ა (თუშ.) გაწეწვა, გაჩეჩვა, ითქმის უფრო ადამიანის თმაზე (თ. უთურგ.).

გაქვიდულ-ი (მთიულ.) 1. გაჩხირული; 2. მეტად ჯიუტი (ლ. კაიშ.).

გაქინულ-ი (თუშ.) ქუქყ-ჩამყვდარი, გათხუნული (თ. უთურგ.).

გაქირჩებულ-ი (მთიულ.) გვერდობ ადგილზე მდებარე მამული (ლ. კაიშ.).

გაქირჭულულ-ი (მთიულ.) გაჩხირული, ვადებული (ლ. კაიშ.).

გაქმეწილ-ი (მთიულ.) მეტად გამხდარი (ლ. კაიშ.).

გაჯავრდნა (კახ.) გარეცვა პირუტყვისა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

გაჯავანება (იბერ.) გაჩხერა, გაშედვა. „ნაპობ შეშაში სოლის გაჯავანება“; გადატ. გაქირვება, გაქვლეტა: გაჯავანებულ-ი საქმე (ი. ქავთ.).

გაჯაჭლულ-ი (ფშ.) გაბარჭლული. „შორს არის კლდეებში გაჯაჭლული“ (ი. ქვიცი.).

გაჯალადირება (გურ.) გაწვალება, გამწვარება. „საქმე გაჯალადირდა“ (ს. ელ.).

გაჯახირება (გურ., იმერ.) გაწვალება (ი. ტყონ.). შდრ.: ქეგლ.

გაჯავივა (გურ.) ამაყად, წელში გასწორებულად დგომა (ა. დლა.).

გაჯეჩვა (ლეჩხ.) გასება, გატენა; გაჯეჩგილ-ი გავსებული, გატენილი. „ძარს ტაროებით გაჯეჩგავს“;

„გულა დაქვლით გაჯეჩგა“. შდრ.: ჯიჯვი (მ. ალაე., 2).

გაჯეცილება (ქართლ.) გადატ. გათამამება. „ითმინა, ითმინა და მერე გაიჯეცილა“ (გ. შატბერ., 39).

გაჯი-გაჯი-ი (ხევსურ.) ბატკნის მოსახმობი სიტყვებია (ა. კინკარ., 238).

გაჯილა-ა (მოხ.) გაპარსული თოხლი (ო. ქაჯ.).

გაჯინჯივება (ქიზიყ.) გაძნელება, გაქირვება. „ძალიან მიჯინჯიდება ეგ საქმე“. ნ. ჯინჯივი (ს. მენთეშ.).

გაჯიფთება (ქსნის ხეობ.) გაჯიბრება. „შუშუნებ გაუშობდნენ და გეეჯიფთებოდნენ“ (გ. სომხიშე.).

გაჯიჯნილ-ი (მთიულ.) გაწეწილი. „რა გაჯიჯნილი დადისარ?“ (ლ. კაიშ.).

გაჯიჯიხება (რაჭ.) გაბოვირება, გზაზე გადაღობვა (გ. ბერ.).

გაჯიჭლულ-ი (მოხ.) პატარა ბალახსა და კაცზე იტყვიან. „ძლიერ გაჯიჭლული ბალახია“ (ო. ქაჯ.).

გაჯლაგნა (აქარ.) ფეხით გადაქვლევა, გადათელვა, გაფუჭება, აობრება (შ. ნიქარ.).

გაჯმეჯა-ა (თუშ.) ყვავილის მიერ ადამიანის სახის დაჩერება (პ. ხუბ.).

გაჯრა კარობა (ფშ.) გახურვა (დიალექტ., 590).

გაჯუნჯვლა-ა (თუშ.) ცხოველისა თუ ფრინველის ტანზე უშნოდ აშლა ბეწვისა, ბუმბულისა (პ. ხუბ.).

გაჯურვა-ა (თუშ.) გაწურვა (დიალექტ., 578).

გაჯულურება (ფშ.) დასახიჩრება, დამახინჯება (გვა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

გაჯღინულ-ი (ქართლ.) გასივებულ-ი, უშნოდ დამრგვალებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გაჯღლაბარდება (ქიზიყ.) დახლართვა, გართულება საქმისა; გაჯღლაბარდებულ-ი საქმე დახლართული, გაუთავებელი საქმე. „კაცო, ერთი საქმე გამიჯღლაბარდა და იმიტო ვერ მოველი“ (ს. მენთეშ.).

გაჭღნაბული-ი (მთიულ.) ცხვირგაჭყვლეტილი, ულამაზო (ლ. კაიშ.).

გღმინება (გურ.) პირღმინება (ს. ჟღ.).

გება (მთიულ.) დოლი (ლ. კაიშ.).

გეგენახ-ი (ოკრიბ.). ნ. კუკუნახი.

გეგენია/ე-ი (გურ.). ნ. გაგანია.

გეგეჩო (რაჭ.) ზანტი, მოუხეშავი (გ. ბერ.).

გეგილა (ლეჩხ.) უვარგისი, უქნარა, დოყლაპია, გლახა (მ. ჩიქ.).

გეგეშაშ-ი (ლეჩხ.) ქალის კაბა (მ. ჩიქ.).

გეგეჭი-ი (აჭარ.) ცუდად მოსიარულე ცხენი (შ. ნიყარ.).

გეგეზობა (ზ. აჭარ.) წრეს გადასული. თავშეუვავებელი ოხუნჯობა (შ. ნიყარ.). თურქ. geveze, ყბელი.

გეზ-ი (გურ., ზ. აჭარ.) თოფის ზუმბა, დასატენი (ს. ჟღ.); თოფის დასატენი, ზუმბა (შ. ნიყარ.).

გეზ-ი² (კახ.) ტყეში ბილიყის მიმართულება (ა. მარტ., გ. იმნ.); გეზის გაკეთება (ქიზიყ.) შამბიანში ან ტყიანში გასასვლელის გაჭრა და ბილიყის გაკეთება, ბილიყის დაქნა (ს. მენთეშ.).

გეზ-ი **გზა** (ქართლ.) ირიბი გზა (თ. სალარ., ალგ., 86).

გეზგეზ (ქიზიყ.) აღმაცერად; გეზგეზყურება აღმაცერად ყურება. „რა გეზგეზ მიყურებ, შენი რა მმართებს?“ (ს. მენთეშ.).

გეზელ-ი (რაჭ.) მამალი ქორ-მიმინო. ნ. გეზელქორი (შ. ძიძ., 203).

გეზელ-ი² (თუშ.) დაუმთავრებელი, სუსტი, წოვ. გეზელ მშისარა, სუსტი, უღონო (თ. უთურგ.).

გეზელა/ე-ი (გურ.) ყვითელთვალეზიან მიმინოზე იტყვიან (ს. ჟღ.); ერთი წლის მამალი მიმინო (ა. რობაქ., 158).

გეზელქორ-ი (ქართლ.) მამალი ქორი; გადატ. თამამი ქორი. „მთიდან მოსული ვაყვაცი გეზელქორი ვითჰყოდა, ასი ნახმლევი უჩანდა, მკერდს სისხლი ჩამოსდიოდა, სამოცზე მეტი მოეკლა, უვაყვაციობას ჩიოდა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გეიშა (ქიზიყ.) ტყავის ჩასაცემელი ზამთარში, მოკლეა, წელზევით არის კურტაცივით. ღარიბები იცვამდნენ, რადგან გრძელი ტყავის შეკერვის შესაძლებლობა არა ჰქონდათ (ს. მენთეშ.).

გელ (ინგილ.) გველი (მ. ჯან.).

გელ-ი (ქართლ., გურ.) მგელი (დიალექტ., 635, 663).

გელა (ზ. იმერ., იმერ.) ლურსმნის ამოსადები ორკაპა რკინა (ბ. წერეთ.); მოკლე, ცალ ბოლოში ორკაპიანი რკინის ხელკეტი; სამუშაო იარაღია, ხმარობენ ლურსმნის ამოსაძრობად, ასაწეველ და სხვ. (ი. ქაეთ.).

გელა² (ფშ.) ელვა, ელვარება. „იქამც გაგემარჯვება, საცა ხმალნ იქმენ გელასა“ (ვაჟა-ფშ., მც. ლექსიკ.).

გელაბრიშა-ა (ინგილ.) ანკარა, ქვემპრომი (მ. ჯან.).

გელაზ-ი (ოკრიბ.) დოლაბი. „წისქვილის, ღია კარიდან ისმოდა გელაზების ხმაური“ (მ. ალაფ.).

გელბარან (კახ.) დიდი მარწუხი, რკინის მსხვილი ნაჭრების დასაჭერად (პ. ხუბ., ანგარიში.).

გელბეშური-ი (გურ.) უგემური, უღონო ღვინო (ჩოჩხათი, იასონ ბლაგიძე).

გელინ-ი (ზ. აჭარ.) რძალი, პატარძალი, მოსული (შ. ნიყარ.; ი. მეგრ.). თურქ. gelin.

გელოზა (ხევსურ.) ლაღაბი ცელისა. „ბარჩი ჩქამობდას ნამგალი, მთაჩი გელოზდას ცელიო“; „ქიშველ მთიბლები არ თიბდაეო, ცელები არ უგელოზდაეო“ (ა. უინჰარ., 223). **გილცმული**-ი (ლეჩხ.) მგელცემული-ი, პირუტყვის ავადმყოფობაა, ქირი (მ. ალაფ., 1).

გეშა (ხევსურ.) გეშნა, წვრილფეხა საქონლის ტყავის საზელი, ორკაპი ხეა, რომლის ერთი ტოტი მოკლედაა წაჭრილი, მეორე კი — მეტრნახევარი სიგრძისაა (ა. უინჰარ., 249).

გემრა (ქიზიყ., ფშ., გულამაყრ., მთიულ.) ცხვრის კურკლის წივა (ს. მენთეშ.). ცხვრის ძველი ნეხვი (ლ. ლეონ.).

გემს-ი (იმერ.) სქელი და მოშავო ქერტ-ლი (ი. ქავთ.).

გენგერჩაგ-ი (იმერ.) აბუსალათინი, მცენარეა (ა. მაყ.).

გენვა (იმერ.) ხბოს მიერ ძუძუს გამოწოვა. მეგრ. გენ-ი ხბო (ვ. ბერ.).

გენის კუპრი (გურ.) ჯოჯოხეთის კუპრი ცრურწმენით. „ჯოჯოხეთი ჩაგაგდებენ, გენის კუპრი თურმე იქ ყარს“ (ა. ლ., გურ.).

გენტურ-ი (ინგილ.) ვაზის ჭიშია, განჯური (ა. შან., 348).

გენტერ-ი (იმერ.) ულამაზო; აბურძგნული და უხეში თმა. „შეიკნაჰე ეგ გენძერი“ (ი. ქავთ.).

გენჯე (რაჭ.) გონჯი, მახინჯი (შ. ძიძ., 203).

გერ-ი, აგერ-ი (ხევსურ.) მოზვრის გადენისას ამბობენ ასე (ა. ჭინჭარ., 232).

გერგელა (ზ. აჰარ.) ფარფლიანი ქუდი; ჩვეულებრივი ქუდი (შ. ნიყარ.).

გერგეც-ი (გურ.) კანკალი, თრთოლვა: ა გ ე რ გ ე ც ე ბ უ ლ ი აკანკალებული, ათრთოლებული (ა. ლ.).

გერგეცა/ე-ა (იმერ.) ელამი, ბეცი, ბერბეცი. „სერაფია გერგეცა, დაბადება დეგეძეა! შენ თუ კაი თვალი გქონდა, ცოლი რატომ გეგეძეა?“ (ვ. ბერ.).

გერგილ-ი (გურ.) 1. ზარმაცი (ს. ქლ.); 2. მარჯვე; საქმის მარჯვედ მქნელ (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ; ს. მენტეშ.).

გერივ (ფერეიდნ.) ისევ, კვალად (ა. ჩიქ.).

გერისთობა (ქართლ.) ხატის დღეობა იყო ლიანების ხეობაში, სოფ. გერში, სადაც წმ. გიორგის საყდარია და წმ. გიორგის ხატს ძლიერად თვლიდნენ, მისი ნიშნით სოფ. არბოშია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).

გერსლ-ი (ქართლ.) გინგლი (მ. მესხ.), ატმის, ვაშლის გინგლი, თმა, ბალანი (თ. სალარ.).

გერში-ი (ხევსურ.) ამა თუ იმ პირის გამართლებელი ან გამამტყუნებელი ნიშანი (ა. ჭინჭარ., 229).

გერში-ი, გეშ-ი (ქიზიყ., მთიულ.) გული საქონლის რაიმე ნიშანი, მაგ., ძვლები, რქები და სხვ. (ს. მენტეშ.); ნადირის მიერ შეჭმული საქონლის ნარჩენი (ტყავი, ძვალი...) (ლ. კაიშ.).

გერც (ინგილ.) გვერდს—გვერც—გერც (მ. ჯან.).

გესაშანია (გურ.) მიხედვრილი ადამიანი, არაფერი რომ არ გამოთბარება (გ. შარაშ.).

გეტენ-ი (თუშ.) შენი გავხდი (თ. უთურგ.).

გეჩ-ი გეჩ-ი (ხევსურ.) ხბოს გადენა, გარეკვა. მაგეჩი ნიშნავს „მოდი“ (ა. ჭინჭარ., 232).

გეჯ-ი (მობ.) გულამოღებული მორი წყლის ჩასასხმელად. ნ. გეჯა (დიალექტ., 561).

გეჯა (მობ., ქიზიყ., ლეჩხ., მთიულ.). 1. ხის ჭურჭელი, რომელშიაც ათავსებენ ძაღლის საჭმელს (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); 2. გულგამოღებული მორი წყლისა და სალათავის ჩასასხმელად პირუტყვისათვის; 3. ბუცი, შუაზე გამობილი მორის ორსავე ნახევარს გულს ამოუღებენ და ერთმანეთზე დადებულს ფურცარს უდებენ სკად (ს. მენტეშ.); 4. ბობლის რკინის ნაწილი დოლაბთან შემერთებული (მ. ჩიქ.); ზარფუშის (ნ.) მილის საცივარი (ს. მაკალ., მთიულ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

გეჯერ-ი (ქართლ.) ჯაგარი (მ. მესხ.); გეჯერა მსხვილი და სწორი თმა (ლ. ნოზ.).

გეჯეჯ-ი (ლეჩხ.) ჭუჭუცი, უსუფთაობა, მწვირე (მ. ჩიქ.).

გვალ-ი (იმერხ.) მრგვალი (დიალექტ., 653).

გვალ(ე) (თუშ.) 1. წაეიდეთ! ზმნისწინ: არ დაირთავს, მუდამ ინკლუზიურია; 2. იარე, წადი! (თ. უთურგ.).

გვამ-ი (ზ. იმერ.) თიხის ჭურჭლის მუცელი, გამობერილი შუატანი. ნ. გამოგვამვა (ბ. წერეთ.).

გვან-ი (გურ.) ნავი (ვ. ბერ.; ს. ქლ.).

გვანგვალი- (ლენჩ.) კარგად, ლამაზად, მოკლე ნაბიჯებით სიარული დაბალი, ჩამრგვალებული ადამიანისა. „ხვალ გეყოლება იმისთანა გვანგვალი რძალი“ (მ. ალავე, 1); ქალის შნოიანი სიარული, მოკლე ნაბიჯით სვლა. ნ. ქვანჭვალის (მ. ჩიქ.).

გვანდრუცა (იმერ.) გვერდულად მოსიარულე, ოდნავ კოჭლი (ი. ქავთ.).

გვარალი- (ლენჩ., აჭარ.) უღო, მომცილი პურის შესაყოფი, ძნის შესაყრავი (მ. ალავე, 1); გვარალი-ი გორგალი, თავსახვევი, ჩალის კონის შესაყრავი, თივის თოვი (ი. მეგრ.).

გვარდა (ზ. აჭარ., გურ.) ოვალური კასრი, რომელშიც ინახავენ ჩვეულებრივ რძის პროდუქტებს (შ. ნიჭარ.); სასაპალნე ოთხკუთხა კასრი ან ყუთი, რომელშიაც ყველს, კარაქს დებენ (ა. ღლ.).

გვარგვლა (ზ. იმერ.) სარეველა მცენარის ნაყოფი, რომელიც ხორბალში ურევიან. ნ. გორგვლა (ქ. ძოწ.).

გვარის მაქიქი- (მესხ.) გვარის შემარცხვენელი, სახელის გამტეხი, გვარის ამომგდები (ი. მაისურ.).

გვარჯილა (ლენჩ.) ქვევრის კედლებზე ან სარქველქვეშ ღვინის დუღილის შედგად მიმხმარი ნივთიერება. აშორებენ სილითა და სარცხით (მ. ალავე, 3).

გვაცა (ლენჩ.) პატარა, დაბალი ტანის ქალი (მ. ჩიქ.).

გვაცანცხალა (ლენჩ.) ხალისიანი ადამიანი (მ. ალავე, 1).

გვაჯა (იმერ.) პატარა ტანის, დაბალი, ბანძილი, ჭუჭა (ე. ბერ.).

გვაჯილი- (ლენჩ.) სულგუნი (მ. ჩიქ.).

გვედაბო (რაჭ.) სისხლად და ბალღამად გახეთქა (ე. ბერ.).

გველანა (ქართლ.) თევზია ერთგვარი (ი. ჭყონ.).

გველაფშუტა (ზ. იმერ.) სოკოა, სისხლისდენის შესაწყვეტად იყენებენ (მ. ალავე, 3).

გველე! (ფშ.) ჭამე! ხეთქე! (უპატივც.). „ბაღლო, მანდ ლაშს ნუ იწრებ-იგრებ,

ე პური გველე!“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსი).

გველერწო (რაჭ.) ძაღლიწორა (ა. მაყ.).
გველთსალოცა (ხევსურ.) ბროლის კრისტალი (ა. ჭინჭარ., 274).

გველივენახი- (რაჭ.) აბრეშუმა, მცენარე (ა. მაყ.).

გველიმარწყვა (ოკრიბ.) დათვიმარწყვა. ნ. ორჯამო, ჭიგლიგა (ა. მაყ.).

გველისაყურე (მთიულ., მოხ.) საყურე, მცენარე (ა. მაყ.).

გველისგვიმრა (იმერ.) მამასწარა, მცენარე (ა. მაყ.).

გველისია (კახ.) ყაზახა, მცენარე (ა. მაყ.).

გველისმძივა (თუშ.) აბრეშუმა, მცენარე (ა. მაყ.).

გველისდობე (კახ.) ნ. ბეჭედა.

გველიყლაპია (ქიზიყ.) გრძელნიკარტა, წყლის ფრინველი (ს. მენთეშ.).

გველიძაფი- (ლენჩ.) ნ. გველივენახი.

გველი ზე (ქიზიყ.) ზეა ერთგვარი (ს. მენთეშ.).

გველიწყებია (რაჭ.) ერთგვარი მწერი, ყანაში იცის, ფეხსახსრიანია („კომუნისტი“, № 88, 1967).

გვერგვი- (ლენჩ.) ვაზის, ან წნელის ხვეული (მ. ჩიქ.); ღველებს ან დახვეულები წნელის საღებო საზოგადოდ (მ. ალავე, „ზეპირსიტყვა“); რგვალი ძელი. შუა ამოჭრილი, რომელსაც გადაცემენ ღობის ორ სარს გასამაგრებლად (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.

გვერდი- (ხევსურ.) წონის ერთეულია, 6-7 ჩარქვი; ფქვილ-ხორბლის საწყაო (ა. ჭინჭარ., 207, 218).

გვერდა (ხევსურ.) არათითი (ს. მაკალ.).

გვერდალი- (ხევსურ., ფშ.) დამრეცი ადგილი, ყანა (ა. ჭინჭარ., 195); გვერდად დაქანებული ადგილი (ი. ჭყონ.), გვერდალა, ფერდობი (დილოქტ., 590).

გვერდალაფი- (თუშ.) ფერდობი. ნ. გვერდალი (თ. უთურგ.).

გვერდელა (ქიზიყ.) ტანჯორი, ბუზია (ს. მენთეშ.).

გვერდო (მოხ., მთიულ., იმერ.) ფერდო-

- ბი, გვერდობი, დაქანებული ადგილი, დაღმართი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; დიალექტ., 566, 669).
- გვირდნელი**-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) უფსკრული (ე. ვირსალა).
- გვეხიო** (რაჭ.) ყანის ნიორი (ა. მაყ.).
- გვეხა ვაყრია** (გურ.) ძალიან მაგრად დეცა. „დღუცთა ვეხი და გვეხა ვაყრია მიწაზე“ (გ. შარაშ.).
- გვიბიანი-ი ამიღ-ი** (იმერ.) ნისლიანი ამინდი (ი. ქავთ.).
- გვიგვინ-ი** (ლენჩ.) გუგუნნი, ვიზვიზი; გვიგვინობს გუგუნებს. „თონეში ცეცხლი გვიგვინობს“. (მ. ალავე, 2).
- გვიზი-ი** (გურ.) დიდი მუცელი; გაგვიზული-ი მუცელგაბერილი (ა. ლლ.).
- გვილანერა** (გურ.) დიდი რამ საგანი ანუ ცხოველი (ი. ჭყონ.).
- გვიამ-ი** (რაჭ., ლენჩ.) ღრუდო (გ. ბერ.); წისქვილის ნაწილი, წყლის საგროვებელი ერთიანი მსხვილი ღრუ ზე, კოდი, რომელსაც გამოწვევენ, ფშტილს (ნ.) გაუყეფებენ და ბორბალს წყალს მიაწვდის (მ. ჩიქ.; მ. ალავე, 1).
- გვიმრაჟა** (ზ. იმერ.) გვიმრისმსგავსი მცენარე; ფესვებს ხმარობენ ღორის ჭირის წამლად (ბ. წერეთ.).
- გვიმღი-ი** (გურ., ზ. იმერ., ლენჩ.) 1. ეკალ-ბარდი, გაუვალი ბუჩქნარი; ჯაგები, ეკლიანი ბუჩქები (გ. ბერ.; ს. ძღ.; ა. ლლ.); 2. გაბერილი და მსხვილი ჭუჭა კაცი. ნ. გონძლო, ჩუმბი, ძორძლი (ბ. წერეთ.; მ. ალავე, 1).
- გვირილა¹** (რაჭ., ლენჩ.) თეთრი ქლიავის ჯიშია (მ. ალავე, 3).
- გვირილა²** (ფშ.) კვირია, ფრინველია (თ. რაზყ., „ივერია“, № 129, 1900).
- გვირიშტი**-ი (გურ.) გვირისტი, ხელით კერვა, ქარგვა (ა. ლლ.).
- გვიჩაბი**-ი (იმერ.) შიგნეულისაგან (გულ-ღვიძლი, თირკმელი, ფილტვი, კუჭმაჭი) შემზადებული უწვნო საქმელი. ნ. გუჩაბი (ი. ქავთ.).
- გვიჭიჭი**-ი (ლენჩ.) ჭუჭყი ხელზე დიდი ხნის დაუბანლობის გამო. ნ. გოჭიჭი, გეჭეჭი (მ. ალავე, 1).
- გვინოლი**-ი (რაჭ.) სახუნელის (გუთნის) ხელნა, რომლის ძირი ქუსლში ზის და თავი უღელს ებმის (დიალექტ., 682).
- გვიფი**-ი (ქვ. იმერ.) ტვიფი, ჰაერში გაშვარი კვამლი (მ. ალავე, 3).
- გვიჩიჩი**-ი (ლენჩ.). ნ. გვაჯა.
- გვლიშამ** (გურ.) იგრველივ, ირგველივ. ნ. გვლიშამ (ა. ლლ.).
- გვრალ-ი** (იმერ.) მრგვალი. „მურგვეით გვრალი იყო“. ნ. გურგვალი (მ. ალავე, 3).
- გვრეზა-ა** (თუშ.) დახუჭუჭება. ნ. გრეზაჟი (თ. უთურგ.).
- გვირობა** (გურ.) გვირობს პატიოსანი შრომით იძენს. „ის კაცი შოულობს და გვირობს“ (ი. ჭყონ.).
- გვირილშამო** (ქვ. იმერ.) გარშემო, ირგველივ (ბ. წერეთ.).
- გვინი**-ი (ხევსურ., ფშ.) კაფია (ნ.), მთიბლური სიმღერა. „მთაში მთიბლები წაგიღებსაო, ცელის ტარზედა გიქმენ გვირისაო“ (ა. ჭინჭარ., 227); მთიბლების სიმღერა (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).
- გვირთა** (ლენჩ.) ნაღველა, მცენარე (ა. მაყ.).
- გვირში**-ი (თუშ.) დაღერდილი, მსხვილად დაფქული (თ. უთურგ.); გვირშია მსხვილად დაფქვა (ს. მაკალ.).
- გვირწინა** (ლენჩ.) ძალზე ლამაზზე იტყვიან (მ. ალავე, 1).
- გვირჟა** (რაჭ., იმერ.) მრგვლად დახვეული ძაფი, ძაფის გორგალი, მორგვი, ხვეული ძაფისა (შ. ძიძ., 203; დიალექტ., 670).
- გვირხა** (ზ. იმერ.) კოშტი, გორიხი. „სააგურე სილა ფხვიერიც ქე არი და გვირხათაც ქე არი“ (ბ. წერეთ.).
- გზაბაწარა-ა** (ზ. აქარ.) ვიწრო, საცალფეხო გზა (შ. ნიჭარ.); ბილიცი (ი. მეგრ.).
- გზაბოძალი**-ი (რაჭ., იმერ.) გზაჯვარედინი, მეზობირი, გზავასაყარი (გ. ბერ.; დიალექტ., 670, 682).

გზავრიო (იმერ.) ერთგვარი სოკოა, რომელიც აუცილებლად გზის პირს ამოდის (მ. ჭაჭან., X).

გზა-ი მიზნერს (გურ.) გზა მიცქერის, გზის გავლა მელის (ა. ღლ.).

გზიანი-ი (ხევსურ., ფშ.) კარგი, ჭკვიანური, სასარგებლო. „რად ვაგინარდათ, ქისტებო, არხოტიენების ზიანი? უშიშამ ოჩიაურმა არ დაგებართა გზიანი“ (ა. შან.; ვეჟა, IV, 26, ა. შან.).

გზიურ (მთიულ.) პირდაპირ გზიდან, შინ შეუვლელად (ლ. კაიშ.).

გზობა (გურ.) ჭერი, ხელ; ცხრაი გზობა ცხრაჭერი; ორი გზობა ორჭერი (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; ს. ჟღ.).

გზოვანი-ი (მთიულ.) შორს მდებარე საყვანე მიწა, მამული (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).

გიაურით-ი (აჭარ.) მამულა, მცენარე (ა. მაყ.). თურქ. *gıyur*, ურჯულო, ქრისტიანი; *ot*, ბალახი.

გიარე (რაჭ.) საალერსო მიმართვა, გენაცვალე, თავს შემოგვევლე (ონი, გ. კალმახელიძე).

გიგაბა (ლენჩ.) წილის მსგავსი მკბენარი. ნ. ქიქაბა (მ. ალავე., ოკრიბ.).

გიგლა-ი (ლენჩ.) ძლიერ შავი (მ. ალავე., 1).

გიდეღ-ი (გურ., იმერ., აჭარ., ლენჩ., რაჭ.). 1. ყურძნის საკრეფი გოდორი, თავფართო და ბოლო ვიწრო; მალღარი ყურძნის საკრეფი გრძელი, მრგვალი და ბოლო ვიწრო კალათი (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; კ. გვარ., 247; ი. ჭყონ.; ს. ჟღ.; მ. ჩიქ.; დიალექტ., 656); 2. ტირიფის წნელისაგან მოწნული კონუსისებური კალათი, რომელსაც დგამენ ქვევრში, სადაც ბევრი ჭაჭა ღვინოსთან ერთად, გიდეღში შედის სუფთა ღვინო და იქიდან იღებენ ორწიმიით (ი. ქავთ.); 3. კალათივით დაწნული მრგვალი და მალღალი, ფსკერიანი, ზურგზე მოსაკიდი გოდორი, ზოგჯერ სახეღარსაც აკვიდევენ (დიალექტ., 683).

გიდეღა (ქართლ., კახ., ქიზიყ.). 1. ზურგზე ასაკიდებელი კალათი; 2. ტყავის გრძელი გულა ზურგზე მოსაკიდებე-

ლი; 3. პატარა ნამჭის კალათი, უყურრო, შიგ მატყლის ფთილებს დებენ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მარტ., გ. იმნ.); 4. პურეულის წებრის, ნამჭის კალათი, მრგვალია, უყურრო (ს. მენთეშ.).

გიდეღ-გიდეღ (ფშ.) ნაპირ-ნაპირ. „მოგკრავდი მათრახის წვერსა, ცის გიდეღ-გიდეღ გავარედი“ (ი. ქეშიკ.). **გიდეღს მცვედეღ-ი** (გურ.) ვინც მალღარ ვენახში გიდეღს (ნ.) უცვლის ყურძნის მკრეფელებს, საესე გიდეღს ჩამოართმევს და ცარიელს გაუყიდებს თოჭზე (გ. შარაშ.).

გიდეღის წადება (ფშ.) საქორწილო წესია: სიძე-პატარძლის მისვლა ქალის მშობლების ოჯახში ძღვნით (ს. მაკალ.).

გიერა (თუშ.) შალგი, მცენარე (ა. მაყ.).

გიონტარა (თუშ.) თხის ძუძუ, მცენარე (ა. მაყ.).

გილძობა-ა (თუშ.) თამაშობა ბავშვთა (პ. ხუბ.).

გიშა (ინგილ.) სალაყბო ადგილი სოფლის გზაზე (მ. ჭან.).

გინ (ინგილ.) გინდა (დიალექტ., 614).

გინგილი-ი, **გინგილებ-ი** (ზ. იმერ.). ნ. ჩიტები.

გინგლი-ი (იმერ., ფშ.). 1. ძინძგლი, ჭუჭუყი, მწვირე (ვ. ბერ.); 2. ახალი ფრთა ბარტყისა (ვეჟა, I, 1946, ა. შან.).

გინდაარ (თუშ.) აუცილებლად, უთუოდ (თ. უთურგ.).

გიორგელა (ლენჩ.) ხელაკი (მ. ჩიქ.).

გიორგობელა (კახ.) ქრიზანთემი (ა. მაყ.).

გიჟანა (ფშ.) შმაგა, მცენარე (ა. მაყ.).

გიჟ-გიჟ (ინგილ.) ძროხის დასამაყებლად მოზერის წაქეზება (მ. ჭან.).

გირგალი-ი (ლენჩ.) ღობის ზევითა მავარი ნაწილი. ღობეს ერთ პირს მსხვილ წნელს გაყოლებენ, ამას გირგალი და მოგირგვლა ჰქვია (მ. ჩიქ.).

გირგალი-2 (რაჭ., ლენჩ., გურ.) გრიგალი (ვ. ბერ.; მ. ალავე., 3; ა. ღლ.).

გირგალი-3 (ქართლ.) ქვევრის, თორნის ფარფლი (ლ. ნოზ.).

გირგვლა (იმერ.) ღობის თავის გაცეთე-
ბა: გირგალ-ი ღობის თავი არშისას-
ვით. ნ. გირგალი (ვ. ბერ.).

გირგილი-ი (გურ.) ქროლა ქარისა. „ბიჭო,
სიიდან ამოგირგილდა აი წყეუ-
ლი ზენას ბინდი“ (ა. ღლ.).

გირგოლი-ი (მოხ.) რგოლი (დიალექტ.,
561).

გირზინებულ-ი (გურ.) გამთვალავი, ავი
თვალის ადამიანი (ს. ჟლ.).

გირგისალი-ი (რაჭ.) ერთსა და იმავე ალა-
გას ტრიალი, ბუაკი; სირსივლი (ვ.
ბერ.).

გირკალი-ი (ხევსურ., თუშ.) მუხის ან არ-
ქის ხის რკალი, მეტნაკლები სიდიდი-
სა, მსხვილფეხა პირუტყვის საბმელი
(ა. კინჭარ., 287; თ. უთურგ.); ჩიხრი-
ზის (ნ.) ნაწილია (ს. მაკალ.; კ. კრელ.,
266).

გირსლი-ი (ქართლ.) ნ. გერსლი.

გირც (ინგელ.) ხინკალი ჭინჭრისა, ხორ-
ცისა, არჯაკოსა, ცხვრის ნაწლავისა
(მ. ჯან.).

გირწყალი-ი (ხევსურ.) რწყილი (ა. შან.).

გიშათა (ქსნის ხეობ.) მოგეშვა, დავიამ-
და. „ცოტა არ გიშათა?“ ცოტა არ
დავიადა? — იტყვიან ტყვილის
დროს (ვ. სომხიშვი.).

გლა (ფშ., ქართლ., მოხ., მესხ.) ჩეჩქვა,
ხეთქება: თავსა მიწაზე უგლიდა
ვაჟა, II, ა. შან.); რტყმევა, თელვა, ხეთ-
ქება (ო. ქაჯ.); ტანსაცმლის ან ფეხ-
საცმლის მოჭირებით სხეულის დაბეგ-
ვა-დაზიანება. „გამოცვეთილში შეყრი-
ლი სილა ფეხს მაგლიდა“ ნ. მა-
გალვა, ვაგლა (ი. მაისურ.).

გლან-ი (გურ.) მრგვალი, პატარა ხე, ქო-
რთუხის (ნ.) ქვეშ ამოსაღებდ გასათრე-
ვად (ი. ჭყონ.); სასრიალო კუნძი, რო-
მელზედაც დადებენ მორს ან საწნა-
ხელს და ადვილად ახერხებენ ერთს
ადგილიდან მეორეზე გადატანას (ა.
ღლ.).

გლარჯი-ი (ქართლ.) ბორჯღლიანი დიდი
ხე, კუნძი; გადატანით კაცზედაც ითქ-
ვის (ს. მენთეშ.); ძნელად საპობი შეშა,

ძნელად მოსახარში ხორცი (ლ. ნოზ.).

გლარჯანა (კახ.). ნ. კუტეკალი.

გლანჯვა (იმერ.) გადაკვრით სმა. ნ. ხუ-
ხვა (ვ. ბერ., ღამ.).

გლასუნ-ი (მესხ.) სიყვარულით, ალერ-
სით შეხება; ეგლასუნეზა ესიყ-
ვარულება, ეალერსება (ი. მაისურ.).

გლაჯუნ-ი, **გლარჯუნ-ი** (იმერ., გურ.) ხმა-
ურობით სიარული; რტყმევა ღონივ-
რად; უხეზედ სიარული (ვ. ბერ.; ა.
ღლ.).

გლემურდი-ი, **გლემურჯი**-ი (ქიზიყ.) ღონივ-
რი და გამბედავი კაცი, თან, ცოტა არ
იყოს, უხეზიც. „გლემურჯი ბიჭია“.
ნ. ჯღემურდი, გლემურძი (ს. მენთეშ.).

გლემურძი-ი (იმერ.) მაგარი, ძლიერი,
ხელმარჯვე. ნ. გლემურდი (ი. ჭყონ.).

გლემურჯა (ზ. იმერ.) მარჯვე. ნ. გლემუ-
რდი (ქ. ძოწ.).

გლერტა (ლეჩხ.) კლარტა (ნ.), მრავალ-
ძარღვა ბლახი (მ. ჩიქ.).

გლერძა (ჯავახ.). ნ. ლეღერძა.

გლერჯი-ი (ქართლ.) ბებერი საქონლის
მკლე ხორცი (მ. მესხ.).

გლიან-ი (გურ.) სრიალი, ყინულზე ცურ-
ვა; ფეხის დაგლიანება ფეხის
დაცდენა ყინულზე (ა. ღლ.).

გლიმ-ი¹ (ქიზიყ.) მკრელობა, სიბასრე.
„ერთი ბეწო გლიმი არა აქვ იმ ოქერ
ცულ“ (ს. მენთეშ.).

გლიმ-ი² (ქართლ.) კრინტი (კირიონი).

გლიმურჯი-ი (გურ.) მოუხეშავი, უშნო.
ნ. გლემურძი, გუმურდი (ვ. ბერ.).

გლიშამ (ზ. აპარ., გურ.) ირგვლივ, გარ-
შემო (შ. ნიყარ.; ა. ღლ., გურ.).

გლიხორხა (რაჭ.), მგლისხორხა (საბა). ნ.
კახა.

გლიჯიშალი, **გლიჯინ-ი** (გურ.) ხმაურით
სირბილი, ჩქარა და ხმაურობით გაქცე-
ვა (ვ. ბერ.; ს. ჟლ.).

გლიჯინ-ი (გურ.). ნ. გლიჯიშალი.

გლო-ი (ქიზიყ.). ნ. გლოვი.

გლოვ-ი¹ (ზ. იმერ., ოკრიბ., ქართლ.) შა-
ლაშინის ერთ-ერთი სახეა, ფიცრის
წყრილად ამოსადარავი (ბ. წერეთ.; დ.

• თომაშვილ.); ლამფის ნაბირების მრგვლად ამოსაღები სადურგლო იარაღი (პ. გაჩეჩი).

გლოვ-ი, **გლო-ი** (ქიზიყ.) დურგლებში მიღებული ტერმინია: ფიცრის კუთხე დამრგვალებული (ს. მენთეშ.).

გლოთნა (მოხ.) ალერსი, დამშვიდება, დაწყნარება მოფერებით (ო. ქაჯ.).

გლორძი-ი (მოხ.) წნელით შეკრული კონა დეკისა (ო. ქაჯ.).

გლოუ (ზ. იმერ.) მიუვალი, ბნელი, მაგ., ტყე (ბ. წერეთ.).

გლოვი (ფშ.) ტლუ (ი. ჭყონ.).

გლოუნა (ქიზიყ.) თავმობრილი ჯოხი, ერთნახევარ-ორი მეტრის სიგრძისა, ყინულზე ავლუნაფებენ. ნ. გლუნაობა (ს. მენთეშ.).

გლოუნაობა (ქიზიყ.) ერთგვარი თამაშია თავმობრილი ჯოხებისა, რომელთაც ყინულზე აცურებენ (ს. მენთეშ.).

გლოუნვა (ქიზიყ.) ყინულზე ცურვა, სრიალი. „გაყინულია და ფეჭი გლუნვამს“. ნ. გლუნაობა (ს. მენთეშ.).

გლოუნჯი-ი (იმერ.) გულჩათხრობილი, ექვიანი, მიუყარებელი ადამიანი (პ. ჯაჭანი, X).

გლორძი-ი (იმერ.) ტლანჭი, უხასიათო. ნ. გლოჯი (ი. ჭყონ.).

გლოჯი-ი (იმერ.) ავი გულის, დაუჭერებელი. ნ. გლოჯი (ვ. ბერ.).

გმანვა (იმერ., ლეჩხ., გურ.) ქუქრუტანების ამოვსება რითიმე; დაგმანილი-ი ვალესილი ქუქრუტანები. ნ. დასკმანვა, კმანვა, კკმანვა, კპანვა (ვ. ბერ., მ. ჩიქ.; ა. ღლ.).

გმინვის ყრა-ა (თუშ.) ოხვრა. გ მ ი ნ ვ ი ა ს ხ ყ რ ი ს ო ხ რ ა ვ ს ; გ მ ი ნ ვ ა ყ რ ა ი ო ხ რ ა (თ. უთურგ.).

გნახი (ქსნის ხეობ.) ძალა. „გნახი აღარა მქონდა“ (ვ. სომხიშვილ.).

გნატვა, დაგნატვა (რაქ., იმერ.) დაფაღვა, მეტისმეტად დასუფთავება; ღვინის ისე დაღვება, რომ სასამომში წვეთი არ ჩარჩეს (ვ. ბერ.).

გნაცი-ი (ქართლ., ლეჩხ.) ძალი, ღონე (კირიონი); ძალ-ღონე (მ. ჩიქ.).

გნაწვა, დაგნაწვა (რაქ., იმერ.). ნ. გნატვა-**გნახი**-ი (ქიზიყ.) არაქათი, ძალ-ღონე. ნ. გნასი, გნაცი (ს. მენთეშ.).

გნახს-ი (მოხ.) ხმაური; აურზაური (ო. ქაჯ.).

გო (აქარ.) შეკვეცილი გო გო, ჩვეულებრივ იხმარება ქალიშვილისადმი მიმართვისას (დილიქტ., 656).

გობი-ი (ქიზიყ.) ფიცრისაგანაა შეკრული, საკალატოხო საქმეში იხმარება კირის მოსატანად (ს. მენთეშ.).

გობანი (რაქ., მოხ.) ქვეშაგები, ლეიბი ძირს საგები (ვ. ბერ.; ა. ყაზბ., 1. შიძ.; ო. ქაჯ.).

გობეგი (ზ. აქარ.). 1. კიბი; 2. საბნის გული; 3. კარგი, მისაღდომი საყანე ადგილი, სადაც ქარი არ უდგება (შ. ნიყარი). თურქ. göbek 'კიბი'.

გობლიტა (რაქ.) პატარა გობი („კომუნისტი“, № 88, 1967).

გობრეგი-ი (აქარ.) ხელფასი, გასამრჩელი (პ. ჯაჭანი).

გობრიალა (ლეჩხ.) დიდი ცეცხლი, აბრიალებული ცეცხლი. შდრ.: გურგუზალა (მ. ალაფ., 1).

გოვი-ი, გონგი-ი, იგოვი-ი (ზ. იმერ.) მთავარი ბოძი, რომელზედაც სახლის თავია დადგმული (ბ. წერეთ.).

გოვა (იმერ.). ნ. ვაყა.

გოგა (ქართლ.) წისქვილის ნაწილია: სარეკელა (შ. შიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გოგილაური-ი (ზ. იმერ.) შავი ქლიავის ჯიშია, ბრტყელი ნაყოფი იცის (მ. ალაფ., 3).

გოგლანდი-ი (ლეჩხ.) ცირცელი. ნ. მქნავი, მჭნავი (ა. მაყ.).

გოგლობინა (მთიულ.) ხაში (ლ. კაიშ.).

გოგოთობა (გურ.) მოთქმა, ტირილი (ს. ჟღ.).

გოგორა/ყ-ი (გურ.) ბორბალი ურმისა (ს. ჟღ.); „ეგრეკანთ თვალი საბრუნავი“ (საბა); „მცირე ურმის თქალი, მხოლოდ მორგვსაგან შექმნილი მჭირივად თვნიერ ფერსოებისა და სოღებისა, უფრორე იხმარების ეგრქანთათჳს“ (ნ. ჩუბ.); „პატარა ურმის თვალი; ან მო-

რგვი ურმის თვლისა“ (დ. ჩუბ.); „ურ-
 მის, ეტლის და მისთ. თვალი, ბორბა-
 მის“ (ქეგლ.).

გოგორა² (აჭარ.) მარხილი (პ. ჯაჭან.).
 გოგოშვილ-ი (აჭარ.) ქალიშვილი, ასული
 (ი. მეგრ.).

კოგრამხხალ-ი (კახ.) სასტვენა (ა. მაყ.).
 გოგრაქა-ი (გურ.) მთიან ადგილებში სა-
 თრევი ურემი. ნ. ბოლოთრია (ა. ღლ.).

გოგორდინა (მესხ.) ტილისაგან ან სიმინ-
 დის ფუჭეჩისაგან მოწნული მრგვალი
 საჭედომი („კომუნისტი“, № 88, 1967).

გოგოსაბუჩქ-ი (რაჭ.). ნ. დათვისბალი.
 გოგოშვა (თიან.) გოგო, მოფერებითი
 (საალერსო) სახელწოდება ქალისა (დი-
 ალექტ., 597).

გოგოშვილ-ი (აჭარ.) ქალიშვილი (დი-
 ალექტ., 656).

გოგოჭუა (ქიზიყ.) ბიჭი, გოგოსავით რომ
 იქცევა, გოგოჩუა (ს. მენთეშ.).

გოგროზ-ი (კახ.) ნ. გოდრულა.

გოგროზა-ი (ქართლ.) ჭირნახულის შესა-
 ნახი დიდი გოდორი ნეხვითა და ნაცრით
 გალესილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გოგროზინა (ქიზიყ.) გოდროზინა, პატარა
 გოდორი ყურძნის საკრეფად. ნ. გოგ-
 როზაი („კომუნისტი“, № 88, 1967).

გოგოცი-ი (ქართლ.) პატარა გოგო (კირიო-
 ნი).

გოგჩო (თიან.) გოჭმო, მცენარეა (ა. მაყ.).

გოდაგაოზა (ქიზიყ.) ქვეშაგებში კოტრია-
 ლი, ალაყმალაყის ქნა უმთავრესად ბა-
 უშვების მიერ. „რასა ა გო და გ ა-
 ი ბ თ, ქვეშაგები ნუ დაახვიეთ, თქვე
 გასაწყვეტნო, აღექით, აიშალენით!“
 (ს. მენთეშ.).

გოდაფშუტა-ი (გურ.) სოკოს მსგავსი
 მცენარეა ერთგვარი (ა. ღლ.).

გოდნა-ა (ინგილ.) დევთა და მათთანათა
 უკანა ტანი (მ. ჯან.).

გოდორა/ე-ი (გურ., აჭარ.) გიღლის (ნ.)
 მსგავსი გოდორი, თევზის საჭერი (ს.
 ელ.); მდინარეში ჩადგმული ძარი, ქვე-
 ბით ავსებენ წისქვილის წყლის დასა-
 გუბებლად (ი. მეგრ.).

გოდორა (ლეჩხ.) მც., ნ. ასტმოლე.

გოდრვა (გურ.): უ გო დ რ ა მაწყენარმ-
 საქმელმა მუცელზე წამობერა, უჯიჭ-
 გვა (ნ.) (გ. შარაშ.).

გოდრიელა (ზ. იმერ.) კობაჭრელი, მცე-
 ნარეა (ა. მაყ.).

გოდრულა (კახ., ქიზიყ.) პატარა გოდორი
 (ს. მენთეშ.); საზამთროდ ყურძნის შე-
 სანახი ჭურჭელი, გოდორი. ნ. გოგრო-
 ხი (ნ. ჯოხ., 61).

გოზა (ხევსურ., მთიულ., გუდამაყრ., ფშ.)
 ადგილი მშვილდის სახელურიდან წვე-
 რამდე, მშვილდის ფეხი (ა. ჭინჭარ.,
 304; ე. ვირსალ.); მშვილდის მარცხენა
 და მარჯვენა მხარე (ი. ქეშიკ.).

გოზაყ-ი (თუშ.). ნ. გოზა.

გოზგარ-ი (ქიზიყ.) ოქრომკედის ფუნჯი,
 სირმა. ნ. გავოზგრა (ს. მენთეშ.).

გოზგოზ-ი (ლეჩხ.). ნ. ხორხოცი.

გოზვა (გურ., ლეჩხ.) ქვევრზე მიწის და-
 ტყებნა; წებვა; აყალო მიწით ქვევრის
 თავის მოწებვა (ს. ელ.; მ. ჩიქ.).

გოზლა (ზ. იმერ.) ბევრი ნეხვი ერთად
 დაყრილი; გოზლა (იმერ.): „რა დი-
 დი გოზლა გგონია შენი თავი?“ ე. ი.
 რას იჭიმები, რა დიდად მოგაქვს თა-
 ვიო (ვ. ბერ.).

გოთ-ი (ქიზიყ., კახ.) თავკომბალა ჯოხი,
 ჭაჩაობის დროს ხმარობენ. ნ. ჭაჩი (ს.
 მენთეშ.); მაგარი ხის (უმთავრესად
 შინდის) კომბლის მსგავსი თავმოკაუ-
 ტებული ჯოხი, ბავშვთა სათამაშოჲ
 იყენებენ (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

გოთაოზა (კახ.) თამაშობაა ერთგვარი.
 ნ. კუქურაკოზა (ა. მარტ., გ. იმნ., ა.
 გვენც., თ. ბერიაშვი.).

გოთაულ-ი, გოთაურ-ი (გურ.) საერო ანუ
 სათემო საქმისათვის გამდგარი და ია-
 რალით მებრძოლი ადამიანი (ი. ჭყონ.).

გოლ-ი (მთიულ.) თვით ფუტკრების მი-
 ერ აშენებული ფიჭა (ლ. კაიშ.); თაფ-
 ლის წვეზა (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

გოლ-ი² (აჭარ., იმერხ.) გუბე, დამდგა-
 რი წყალი. ნ. გოლა (პ. ჯაჭან.); მორევა
 (შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. გმლ' ტბა'.

გოლ-ი³ (აჭარ., იმერხ.) გუბე, დამდგა-
 რი წყალი. ნ. გოლა (პ. ჯაჭან.); მორევა
 (შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. გმლ' ტბა'.

გოლ-ი⁴ (აჭარ., იმერხ.) გუბე, დამდგა-
 რი წყალი. ნ. გოლა (პ. ჯაჭან.); მორევა
 (შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. გმლ' ტბა'.

გოლა (მესხ.) გუბე, ტბორი. ნ. ვოლი¹ (დიალექტ., 651).

გოლავი (რაჭ.) მოზვრის ასელა ავარდნილ ძროსაზე (ე. ბერ.).

გოლგოთინა, **გოლგოთო** (მესხ., ჯავახ.) თავკომბალა, მცენარეა ერთგვარი (ა. მაყ.).

გოლვა (თიან., ქიზიყ.) გვალვა (დიალექტ., 597, 604).

გომი (ფშ., მოხ., მთიულ., ქიზიყ., ქართლ., ფერეიდნ.). 1. გვამი, მუცელი, მუცლის ღრუ. „სხვამ ვასვას და ვაჭამოს, ამოვიყაროს გომია“ (ვაჟა, I, 236, ა. შან.; ო. ქაჯ.; ლ. კიხ.); 2. გომური, ბოსელი, საქონლის საზამთრო შინა (დიალექტ., 604, 628, 635; ს. მენთეშ.).

გომბატი (თუშ.) ხატოტი. ნ. ხონოტა (ა. მაყ.).

გომბაქი (გურ.) გონბაქი, ქოფაკი, ძალღია (ვ. შარაშ.).

გომბიე (გურ.) ბაყაყი (ე. გვარ., 947; ა. ლ.).

გომბიო (ლენჩ., აჭარ.) გოგო დამცირებით (მ. ჩიქ.; დიალექტ., 656).

გომბრო (ლენჩ.) მსხლის ადრეული ჯიშია (მ. ჩიქ.).

გომიჯი (ლენჩ., რაჭ., აჭარ.) ცოტათი მოგრძო, ერთ მხარეს სქელი და მეორე მხარეს თხელი პური (დიალექტ., 675; შ. ძიძ., 203); ფეტვის მჭადი (ი. მეგრ.).

გომური (ქართლ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი, ჭრელია, თეთრწითელა (ვ. შატბერ., 68).

გონამქდარი (მოხ.) გონებადაკარგული, გონებაშასული (ო. ქაჯ.).

გონა (ქიზიყ., იმერ.). 1. მექვევრის ხელსაწყო: ხელის ფიცარი, ფრთა. ხელისგულის ოდენა თხელი ფიცარი, მექვევრეს ხელში უქირავს და ქვევრის კეთების დროს კედლებს უსვამს, ასწორებს და გამოჰყავს ქვევრი (ს. მენთეშ.); 2. ბრტყელი ჯოხი თიხის დოქის, ქოთანისა და მისთანათა გასაღუსად, გასაპრიალებლად. ნ. გოგი (ვ. ბერ.).

გონგოლა (ქართლ., ქიზიყ., გ. კახ.). 1. გრძელი ფოთლიანი ტოტების კონა საკონავეთი სამგან შეკრული და წყლის დასაწყვეტად მდინარეში ჩაღებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.); 2. ერთგვარი ბალახი, წვნიკი შტო და ფოთოლი აქვს (ს. მენთეშ.); 3. ცახის ბალახი. ნ. ბარბარუკა (ა. მაყ.).

გონგორა (ქიზიყ.) რთელის შემდეგ ვენახში აქა-იქ შემთხვევით დარჩენილი ყურძენი (ს. მენთეშ.).

გონებური (ქიზიყ.) ღურგლის იარაღი: ირიბი, მახვილკუთხიანი გონიოა (ს. მენთეშ.).

გონთ (თუშ.) ზხ., კარგად; გონთ ვარ-ი კარგად ვარ; გონთ გასკეთ კარგად გააკეთა (თ. უთურგ.).

გონთვადადდება (მოხ., ფშ.) ქეუდიან გადაცდენა, შეშლა, გონიერების დაკარგვა, გაგიყება (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).

გონთით გადავარდნა (მოხ., ფშ.) ნ. გონთვადადდება.

გონიერა (ზ. აჭარ.) ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

გონიო (ქართლ.) უპატრონო ადამიანი. „ერთი გონიო ვინმე!“ (თ. სალარ.).

გონიილე (ლენჩ.) დაბალი კაცი (მ. ჩიქ.).

გონძლო (იმერ.) დიდი, გამოშვერილი მუცელი, გვიზი (ვ. ბერ.).

გონჯი (მოხ., გურ.) ულამაზო, მახინჯი, ცუდი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); გონჯათ ყოფნა ცუდად, ავად ყოფნა; „რაა, გონჯია თუ?“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი. ს. ჟღ.).

გონჯა (ქიზიყ.) ორი ჯოხი ერთმანეთზე გადაჯვარდინებული ადამიანის სახედ და ზედ ჩვრებზე მოხვეული. დაქვეთ გონჯა-გონჯაობის (ნ.) დროს კარდაკარ (ს. მენთეშ.).

გონჯა (იმერ.) ლაზარობა. თუ ზაფხულში გვალვაა და ნათესები დაზარალდა, ბავშვები და ქალები ფეხშიშველა დადიან სოფლად სიმღერით, რომლითაც ღმერთს ევედრებიან წვიმის მოყვანას; ყოველი მოსახლე შეძლებისდაგვარად

- ასახულებს მათ და თანაც ფეხზე წყალს მიასხამს. ნ. გონჯა-გონჯაობა (ი. ჭყონ).
- გონჯა-გონჯაობა** (ქიზიყ.) ლაზარობა, ზაფხულში გვალვის დროს იციან (ს. მენთეშ.).
- გონჯათ ყოფნა** (გურ.) ავადმყოფობა. ნ. გონჯი (გ. შარაშ.).
- გონჯაობა** (რაჭ.) გვალვის საწინააღმდეგო ცერემონიალი, დაკავშირებულია ადამიანის შეჯონგვა-გამურავსთან. ნ. გონჯა, გონჯა-გონჯა (შ. ძიძ., 204).
- გონჯობა** (აქარ.) სიციულდე, გონჯი (ნ.), სიციულდე, სიაფე, სიბოროტე (შ. ნიქარ.).
- გოგა** (ზ. აქარ.) ვითომ, ვითომც, თითქოს (შ. ნიქარ.).
- გოგო** (გურ., აქარ.) 1. ყვითელი, გამზდარი და მუცლიანი ბავშვი (ი. ჭყონ.); 2. ბავშვის ავადმყოფობა, რომლის დროსაც ბავშვი მკვდვდება, მუცელი უდიდდება, ძვლები უსუსტდება; რახიტი (გ. შარაშ.); რაქიტი (ი. მეგრ.).
- გორი** (მოხ., ინგილ., გუდამაყრ.) გვარი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; შ. ჯან.; დიალექტ., 571).
- გორანაყ-**ი (თუშ.) ახალი ხაჭო (თ. უთურგ.).
- გორაშესკენილ-**ი წარბ-ი (გურ.) შეერთებული წარბები (ი. ჭყონ.).
- გორახ-**ი (ქიზიყ.). ნ. გორახი.
- გორბაგორ-**ი (მესხ.) ბოროტი, ცუდი, საზიზღარი დედაბერი, ქოფაკი (ი. მაისურ.).
- გორგალ-**ი (ქართლ.) დართული მატყლი მრგვლად დახვეული (ა. ლ., ქართლ., 286). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- გორგოლა** (მთიულ.) ჭაჭვის ცალკეული რგოლი (ლ. კიშ.).
- გორგოლა-ა**² (მოხ.) მრგვალი, ბურთისებრი (ო. ქაჯ.).
- გორგოლაჭ-**ი (ქართლ.) პატარა თვალი ურმისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.
- გორგოშიჭელა** (ქართლ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ.). 1. მთლიანი ნიგვზის ლეხნების ჩურჩხელა, კუკრუტუნა კაკლის (ნ.) ჩურჩხელა (კირიონი; ს. მენთეშ.); 2. მთელი კაკალი ასხმული (ვ. სომხიშვი.).
- გორკონ-**ი (გურ.) დიდი ჯოხი (ვანი, თ. თავაძე).
- გორგოშა** (მესხ., ჯავახ.) ხურტკმელი (ა. მაყ.).
- გორგურიანი-**ი (ფშ.) გორებიანი (ი. ჭყონ.).
- გორგუჩაყ-**ი (თუშ.) მოკლე და მავარი პალო; ვადატ. ტანდაბალი, ჩასკენილი კაცი (პ. ხუბ.).
- გორდ-**ი (მოხ.) გვერდი (დიალექტ., 561).
- გორდა** (ლენჩხ.) წელში მოხრილი კაცი (შ. ალავე, 1).
- გორდა**² (ქართლ.) თაბახი ხისა (კირიონი).
- გორდა**³ (ფშ., თუშ.) ხმალია ერთგვარი (ვაეა, I, 1946, ა. შანი; ი. ბუქურ., 131). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- გორდილა** (ფშ., მთიულ.). ნ. გორდილაყი.
- გორდილაყ-**ი (თუშ.) გუნდებად მოხარული სიმინდის ფქვილის ცომი (მოზელენ, დაგუნდავებენ და შემდეგ ხარშავენ) (თ. უთურგ.).
- გორვალა** (გურ., იმერ.) პილიბილი, მგორვალა (ა. მაყ.).
- გორვალებ-**ი (ლენჩხ.) სწრაფი და აღიდებული მიღნარის ზვირთებიანი ზედაპირი ადგილები, სადაც ტალღები ერთმანეთზე გორავენ (შ. ალავე, ზვირთსიტყვ.).
- გორვება** (ქართლ.) გორება, ბრუნება, ტრიალი. „ძირს ჩამოვა გორვებითა“ (ა. ლ., ქართლ., 286). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
- გორველა** (ზ. იმერ.) ჩვეულებრივი ცერცველა. ნ. კატიცერცვა (ა. მაყ.); გორველა (ფშ., ქიზიყ.) სარველა მტენარეა, პარკიანი, რომელიც მრგვალ მარცვლებს ისხამს და ბურში ერევა (ვაეა, IV, ა. შანი; დიალექტ., 605).
- გორზავალ-**ი (ქართლ.) ხის ფეხი (კირიონი).
- გორია** (ქიზიყ.) ქვეშავეები ბავშვის ენაზე (ს. მენთეშ.).

- გორიელა** (ქიზიყ.) მინდვრის ბორცვი, პატარა გორა (ს. მენთეშ.).
- გორილა** (მთიულ.) ბავშვების სათამაშო, მხეზე გამხმარი მიწის კვერი (ლ. კაიშ.).
- გორილა** (გურ.) პატარა ვოდორი, მოგრძო, ორსახელურიანი, რომლებშიც მუშა მკლავებს გაუყრის, ზურგზე მოიკიდებს და ისე მიაქვს (ე. გვარ., 947; ი. ჭყონ.; ს. ჟღ.).
- გორიშაბი** (მთიულ.) მოხნული, მაგრამ გაუქარჩნავი (ნ.) მამული, რომელშიაც მიწა ქვებით ყრია (ლ. კაიშ.).
- გორი** (ლენჩ.) ოთხი ბათმანი, ორი ფუთი; საწყაო ერთეულია (ი. ჭყონ.; მ. ჩიქ.).
- გორიზი** (გურ.) ანჩხლი. ნ. გაგორიზება (ა. ღლ.).
- გორიზი** (გურ., აჭარ., რაჭ.) მიწის ბელტი, გამხმარი ბელტი, უბალახო (ს. ჟღ.; ა. ღლ., გურ.; შ. ნიყარ.; დიალექტ., 683). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., ქივგლ.
- გორიზა** (ხევსურ.) მინდვრის ბარდა, ხანდური. ნ. ცეცხცი; (მთიულ.) ჩვეულებრივი ცერცველა. ნ. თავმტკივანა (ა. მაყ.).
- გორიშხა** (ლენჩ.) ღორის ჭირი (მ. ჩიქ.).
- გორსალალა** (ქიზიყ.) ძალიან მაგარი პურის ცომი (ს. მენთეშ.).
- გორულა-ი** (ქართლ.) მეტად ძვირფასი სუფრის ყურძნის ჯიშია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქივგლ.).
- გორც** (ინგილ.) ახლოს. „გორც გორზობელ დეკაც დეიწივას“ (გ. იმნ., 167, 7).
- გორძამა** (ქართლ., ქსნის ხეობ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი, ძალიან მსხვილ ნაყოფს იძლევა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ვ. სომხიშვი.).
- გორძლო** (ზ. აჭარ.) ურემზე დასადგმელი ძარი, რომლითაც ჩვეულებრივ ნეხვი დაქვთ ყანაში (შ. ნიყარ.).
- გორხალი** (ქართლ.) მოუსვლელი ხილი (ო. სალარ.); მკვახე, შემოუსვლელი ხილი (ლ. ნოზ.).
- გორხული** (აჭარ.) დიდი ქვები, ლოდები (პ. ჯაჭან.).
- გორჩელა** (იმერ.). ნ. გაურჩელა, გაურჩილა/ე.-ა.
- გორჭოლო ქვა** (მესხ.) უსწორმასწორო ფორმის გათლელი ქვა (ი. მაისურ.).
- გოსინა** (ოკრიბ.) თიხის ან ფაიფურის სასმისი (მ. ალავე.).
- გოსპარა** (კახ.) პატარა ძაღლი, გოშია (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- გოფშო** (იმერ.) ვომბეშო (დიალექტ., 670).
- გოში** (აჭარ.) ნაცრისფერი ცხენი (ი. მეგრ.).
- გოშიალა** (მთიულ., გუდამაყრ.) გოშია ძაღლი. ნ. გოსპარა (ე. ვირსალ.).
- გოშპარა** (ფშ., ქიზიყ.). ნ. გოსპარა.
- გოჩა, გოჩია, გოჩიე** (გურ.) ძაბუნე ბერიკაცი (გ. შარაშ.).
- გოჩი-გოჩი** (მთიულ.) ხბოს მოსახმობი შეძახილი (ლ. კაიშ.).
- გოჩიჩია-ა** (მოხ.) პატარა, ჩია (ო. ჯაჭ.).
- გოჭინტა-ა** (გურ.) მანჭვა-გრეხა (ვ. ბერ.).
- გოძო** (მესხ.) ხის დიდი მორი, რომელზედაც საყასბოში ხორცს ჭრიან ან ცუღით ძვლებს ტუნენ, ხმარობენ ოჯახშიაც (უფრო მომცროს) ქუფთის დასანაყავად (ი. მაისურ.; „კომუნისტი“, № 88, 1967).
- გომორძლო** (გურ.) უსუფთაო, ნეხვიანი ადგილი (ა. ღლ.).
- გოჭიწელა** (ზ. იმერ.) ხვართქლა (ა. მაყ.).
- გოჭიყანა, ღოჭიყანა** (ქიზიყ.) ტიტლიყანა ბავშვი. ტიტველ ბავშვს რომ ეალერსებინ, გოჭიყანა, ღოჭიყანას ეუბნებიან (ს. მენთეშ.).
- გოჭიყვერა** (ლენჩ.) თეთრი ქლიავის ჯიშია, ისხამს ვარდისფერ ნაყოფს ტყუბ-ტყუბად (მ. ალავე, 3).
- გოჭკობრა-ი** (გურ.) თევზია ერთგვარი (ს. ჟღ.).
- გობ-ი** (მოხ.) ქუჭყი (ო. ჯაჭ.).
- გობ-ი** (თუშ., ფშ.). 1. დიდი ქვა, ლოდა (თ. უთურგ.; ეაჟა, I, ა. შან.); 2. სალესავი ქვა (ი. ბუჭურ., 131).

გოხ-ი და **გოხ-ი უქნია** (მთიულ., გუდამაყრ.) მოურწყველობით ყანა გამაგრებულია, მიწა გაგოხებულია (ე. ვირსალ.).

გოხა, **გოხ-ი** (ქართლ.) გაუტეხელი ურწყავი მაღალი ადგილი, უხალახოა და მწირი (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გოხგავლებული-ი (თუშ.) გაღესილი (ი. ბუქურ., 131).

გოჯიალა (ლენჩ.) ბავშვების სათამაშო სახლი, ხუხულა. ნ. კოშიალა (მ. ალავე, 1).

გოჯიჯ-ი (რაჭ.) ფეხებზე ამოსული ქუქყი დიდი ხნის დაუბანლობის გამო (ე. ბერ.).

გოჯოლა (იმერ.) სიმინდის ნაქუჩებისაგან გაკეთებული ბავშვების სათამაშო სახლი (პ. ჯაჭან., X).

გრაკლა (ქართლ.) გრაკალი, ფშაურად ბრაწი, ხევს. მაქაცი (დიალექტ., 635).

გრამა-გრუმ-ი (ქართლ.) ხრამა-ხრუმში, ხრამუნს, ხრამა-ხრუმში, რისამე კენეტა. „რკინას ისე გაქონდა გრამა-გრუმში“ (ა. ლ., ქართლ., 286).

გრუმა (ინგილ.) რჩოლა. გურემა, რკინება (მ. ჯან.).

გრიგალი- (ზ. იმერ.). 1. ჭილობის ნაწიბური; 2. წნული სასიმინდის ერთგვარი სახეა: როდესაც სასიმინდე უკვე მოწნულია, ზევიდან გადაავლებენ წნელს, რომელიც ერთგვარ ხვეულ, ტეხილ ხაზსა ქმნის (მ. წერეთ.).

გრიგოლიჩატი- (გურ.) თოფი იყო ერთგვარი (ა. ლ.).

გრიკა-ა (ინგილ.) გურემა (მ. ჯან.).

გრილი- (თუშ.) ცივი (თ. უთურგ.).

გრილო-ა (თუშ.) ჩრდილი (თ. უთურგ.).

გრიტა (რაჭ.) პატარა წისქვილი (ე. ბერ.).

გრიჩი (ინგილ.) რჩოლაღ მისევა მოზერისა და მისთანათა (მ. ჯან.).

გრიჭა (ქართლ.) მავარი თიხა (კირიონი).

გრკალი- (თუშ.) რკალი. „დამდალა შავმა ფიჭრებმა, გრკალად მომხარა წელშია“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გროლი- (თუშ.) რგოლი (თ. უთურგ.).

გროშ (ინგილ.) დაროშვილი; გროშეკა რომეა (მ. ჯან.).

გრუზაყ-ი (თუშ.) ხუჭუჭთმიანი. ნ. გვრეზა (თ. უთურგ.).

გრულია (ლენჩ.) გარშემო, ირგვლივ. ნ. გრულშემო (დიალექტ., 675).

გრულიაშამო, **გრულიაშემო** (იმერ., ლენჩ.) ირგვლივ, გარშემო (ე. ბერ., მ. ჩიქ.).

გრულშემო (ლენჩ.) გარშემო, ირგვლივ. ნ. გრულია, გრულიაშამო (მ. ალავე, 1).

გრძელურ-ი, **გძელურ-ი** სახლი (ზ. იმერ.) ძელური სახლი (ბ. წერეთ.).

გუზბერაჯა (გურ.) დაბალი და მუცელფართო კიბე ან ნივთი (ს. ჟღ.).

გუზადა-ი (გურ.) თევზია ერთგვარი (ს. ჟღ.).

გუზ-ი (მოხ.) მდინარის ღრმა ადგილი ან ჩაგუბებული ადგილი (ო. ჭაჭ.).

გუგაყ-ი (თუშ.) თოჯინა; თვალის გუგა (თ. უთურგ.).

გუგო-ა¹ (თუშ.) ჩეილი ბავშვი (პ. ხუბ.).

გუგო-ა², **გოგო-ა** (ინგილ.) ქალი, გოგო (მ. ჯან.).

გუგრა (ინგილ.) გოგრა (ა. შან., 348; ა. მყა.).

გუგრშივიც (ინგილ.) ჩალამძივი (ა. მყა.).

გუგრუცანა (ჭიხიყ.) თავმოპარსული, უთმო (ს. მენთეშ.).

გუგუა-ჯაკა (ფშ.) ბავშვთა სათირებელია (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

გუგუზო (ლენჩ.). 1. თბილი; 2. შავი ფერის გაფუჭებული სისხლი (მ. ალავე, 1).

გუგული- (ზ. რაჭ.). ნ. გუგულის კაბა.

გუგულა/ე-ა (იმერ., გურ.) გულა, წისქვილის ქვის ნახვრეტი, რომელშიაც ზვიმირიდან მარცვალი ცვივა (ე. ბერ.; ს. ჟღ.); წისქვილის ქვის ნახვრეტში ჩადებული მრგვალი ხის ნაჭერი, რომელშიაც ბრუნავს რკინის დერძი (ა. ლ.).

გუგულისთოვლი- (ქართ.) აპრილში მოსული თოვლი; გუგულის მოფრენის პერიოდში მოსული თოვლი (გ. შატბერ., 39).

გუგულის კაბა (კახ.) იორდასალამი, მცენარეა (ა. მყა.).

გუგულის საგზალი-ი (აქარ.) კუდქანქალა ჩიტი (ბ. ჭაჭან.).

გუგულის ჭამი-ი (ფშ.) წითელი სოკოა, ჭამებოიეთ ამობრუნეთ იცის ამოსვლა ნადირთ დანეხვილზე ტყეში (ი. ჭყონ.).

გუგუმი-ი (თუშ., ზ. აქარ., მოხ.). 1. ლითონის მსხვილი მძივი (ი. ბუქურ., 131). 2. წყლის ჭურჭელი სპილენძისა, სურასა ჰეავს (შ. ნიყარ.); 3. ქართული ნემსიწვერა. ნ. ლუღუნა (ა. მაყ.). თურქ. güğüm.

გუგუბტიანობა (ფშ.) თამაშია ერთგვარი (ს. მაკალ.); ქანაობა, კონწიალობა (ა. ჭინჭარ.).

გუგუბტი, გუგუბა (მოხ., ხევსურ., თუშ.) გუგული (ო. ქაჯ.; დიალექტ., 551; ს. მაკალ.).

გუდაბერა-ი (გურ.) ქათმის ბუშტი (ა. ლ., გურ.).

გუდალა თვალეზი-ი (ზ. იმერ.) ქუთუთოებდაბერილი თვალეზი, ლამაზ თვალეზად ითვლება (ბ. წერეთ.).

გუდამშიერი-ი (ქართლ.) მცირე ქონების პატრონი, ღარიბი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., ბ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.

გუდანორ-ი (ხევსურ.). ნ. ღურა. „გაგიწყრათ გუდანის ჭვარი, ვინც ხართ ბოთლიათ დამთვრალი, ვინაც ჩუმად სომე არაყსა, ხართ გუღანურ ში ჩამძვრალი“ (ა. ჭინჭარ., 251).

გუდაფშუა (გურ.). 1. სოკოა ერთგვარი (ს. ქლ.); 2. ფშუქურა, მცენარეა, გუდაფშუტა (ა. მაყ.).

გუდაფშუტა (კახ.) შამეტვრად ქცეული მარცვალი (გ. მაქავარ., 288).

გუღვა-ა (თუშ.). ნ. გაგუღული.

გუღის ყველი-ი (ქიზიყ.) უმთავრესად ცხვრის ყველი გუღაში ჩადებული. აკეთებენ კახელი, თუში და ფშაველი მეცხვარეები (ს. მენთეშ.).

გუღულა (ფშ.) ფაცერი (ს. მაკალ.); მოწნული, ერთმანეთში ჩადგმული ორი გოდორი თევზის დასაქვრად (ი. ქეშიკ.).

გუღუნ-ი (მთიულ., გუღამყარ.) ნაყარში

გამომცხვარი ქერის პატარა კვერი (გვირხალ.); გუღუნა (მოხ.) ამოგუნდავებული პური, პურის კვერი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ო. ქაჯ.).

გუღუნა! (რაქ.) პატარა გუღა, კინობითი ფორმა გუღა სიტყვისა (შ. ძიძ., 204).

გუღუნა² (მთიულ.). 1. ხმელი შეშის ერთი კონა; 2. შვადის ფქვილის ხმაიდი (ლ. კაიშ.).

გუღურა (ქართ., ქიზიყ., ლეჩხ.). 1. ერთი შეკვრა ფიჩხი ან წვრილი შეშა (ა. ლ., ქართლ.; დიალექტ., 605); 2. უკრძნობი, არარა (შ. ჩიქ.).

გუღ (ლეჩხ.) თივის ან ჩალის ზვინის სამაგრი შეახე („კომუნისტი“, № 83, 1967).

გუღრღულა (მოხ.) დამრეცი, დაქანებული ადგილი, გვერდობი, ფერდობი. ნ. გვერდო (დიალექტ., 561).

გუღუნა-ი (ლეჩხ.) მძიმე ტვირთი. ნ. ბუზანი (მ. ალაფ., 1).

გუღუმბერი-ი (თუშ.) ბუტია (ბ. ხუბ.).

გუთნი აკეტება (ქიზიყ.) ხენის დაწყება. გუთნის ბარსაკვეთით მიწის პირველად გაკვეთა. „გამოისახე პირჯვარი და აუკეტე გუთანი“ (ს. მენთეშ.).

გუთნი გაკინძვა (ქიზიყ.) გუთნულისათვის საჭირო რაოდენობის სახრის მომზადება. ეს საქმე დღის მეხრეს ევალება. კვირა საღამოს (ამ დღეს ისვენებენ) ტყეში წავა და მთელი კვირის საჭირო სახრეს დაჭრის და მოიტანს (ს. მენთეშ.).

გუთნი გატანა (ქიზიყ.) სახნავად მომზადება და მინდორში ვასვლა. სოფელი დედაგენდა: „ენკენითვი პირველში, თურშაბათი იყომ, გავიტანოთ გუთანი“ (ს. მენთეშ.).

გუთნი გატარება (ქიზიყ.) გუთნის კვალის გაღება (ს. მენთეშ.).

გუთნი გაშლა (ქიზიყ.) ზომის ერთეულია (რა თქმა უნდა, საეარაუდო), მანძილი, რაზედაც ერთი გუთნული — ექვსულელა გაიშლება. იტყვიან: ერთი

გუთნი გაშლა, ორი გუთნი გაშლაო (ს. მენთეშ.).

გუთნი დაზეწეურება (ქიზიყ.) ხენის ღროს გუთნის ზევით-ზევით ტარება, არაღრმად ჩაშვება მიწაში. „ნუ დაუ-ზეწეურე გუთანი, თორენ კაი მოსავალი არ მოა და მწიფერი დაარჩები“; „გუთნი დაღრმავება ხენის ღროს გუთნის ღრმად ჩაშვება მიწაში. ღრმად მოხნულზე კაი მოსავალი მოდის (ს. მენთეშ.).

გუთნიდედა (ქიზიყ., ქართლ.) გუთნის დედა, გამოცდილი მეგუთნე, გუთნის მმართველი, მას უციღია ხელი გუთან-ზე და ხენის სარისტას ეწევა; ჩვეულებრივ ხარ-გუთნის პატრონი (ს. მენთეშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქველ.

გუთნიკორა (ქიზიყ.) ხის კოკი, კორა, რითაც მიმაგრებულია ფრთა გუთანზე (ს. მენთეშ.).

გუთნიკულ-ი (ქიზიყ.) გუთნის ის ნაწილი, კული, რაზედაც გუთნისდედას ხელი უღვია (ს. მენთეშ.).

გუთნი საქცევი (ქიზიყ.) ხნულის თავი და ბოლო, საქცევი, მიწის ის ადგილი, სადაც გუთნეული უნდა მობრუნდეს და ახალ კვალს უნდა დაადგეს. ზომის ერთეულივითაც არის; იტყვიან: ერთი გუთნი საქცევი ზე (100-150 საქ.) (ს. მენთეშ.).

გუთნიქადა (მთიულ.) ხენის ღროს გამომცხვარი ქადა (ლ. კაიშ.).

გუთნი შამოვლა (ქიზიყ.) ხენის ღროს მიწის ნაკვეთისათვის ერთჯერ ირგვლივ შემოტარება გუთნისა (ს. მენთეშ.).

გუთნის გაბმა (ხევსურ.) ხენის დაწყება. „რად არ გაამბევე გუთანაჲ; ცოდოში რაზე ზდგებია?“ ნ. გუთნი აცეტება (ა. ჭინჭარ., 199).

გუთირგუალ-ი (მოხ.) გორგალი, მორგვეი; გუთირგულად მრგვლად (დიალექტ., 561).

გულა (იმერ.) ნ. გუგულა.

გულაგარა-ი (გურ.) უგულოდ, გულდაუდებლად. „შენ თავიდანვე გულაგარაი მიეცილე მაგ საქმეს“ (გ. შარაშ.).

გულად გავლა-ა (თუშ.) მიხვედრა (თ. უაურგ.).

გულავშარა (ქართლ., კახ.) უნაგირის მოსართავია (ლ. ლეონ.).

გულაყო (ქიზიყ.) ფხუკიანი, ცოტა რამე რომ მალე ეწყინება (ს. მენთეშ.).

გულამბარი-ი (იმერ.) გულის ააფარებელი ბავშვებისათვის (ი. ჭყონ.).

გულარჯალი-ი (ქართლ.) გულბოროტი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

გულადერძა (ოკრიბ.) წისქვილის ბორბლის ღერძის თავი გულათურთ (მ. ალავე.).

გულბა-ი (ინგილ.) ცერცველა, ფიგი (ა. მაყ.).

გულბამბა (აჭარ.) ვირისტერფა, მცენარე (ა. მაყ.).

გულბანდი-ი (გურ.) მკერდი (გ. შარაშ.).

გულბარანი-ი (ქიზიყ.) მკედლის იარაღი: ყბალია მარწუხია, მოქვაბული ნივთების გახურების ღროს ხმარობენ. მკალავეებს ცალგულბარანიანი მარწუხი აქეთ, ცალი ყბა აქეს მოხეველი (ს. მენთეშ.).

გულბოყვი-ი (ლეჩხ., გურ., იმერ.) გულმკერდი (მ. ჩიქ.); საქონლის წინა ნაწილი (ს. ჟღ.); გულის ფიცარი (ე. ბერ.); გულის კოვზი (ა. ლ.).

გულგაზ (ინგილ.) ცხვირსახოცი. „ერ გულგაზ არის; ჰამ ვაშროვ, ვერ ვაშროვ“ (გ. იმნ., 164, 1).

გულგარა-ი (გურ.) უგულოდ, გულგარეთ. ნ. გულგარაი (დიალექტ., 663).

გულგაწრიოკებულ-ი (ქართლ.) გულგაწერილებული, გულგაწყალელებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გულგვამ-ი (ქართლ.) შეგნეულობა ადამიანისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გულგულა-ი (აჭარ.) ნიუჟა, მცენარეა (ა. მაყ.).

გულგუმა (მთიულ.) შექამალია: სიმინდის ცომი ცხიმეულთან ერთად მოხარშული („კომუნისტი“, № 88, 1967).

გულდაღრია-ი (ხევსურ.) მძლავრი, შემბუსკრელი (დიალექტ., 551).

გულზე გადანარცა (გურ.) სიამის გრძნობა. „სელომ რომ ჩონგურზე დალიდინა, გულზე გადამნარა“ (გ. შარაშ.).

გულზე გადაცილება (გურ.) გადავიწყება. „სულ მასოვდა, რაფერ გადამცილდა გულზე, ველარ გევიკლიე“ (გ. შარაშ.).

გულზე მისვლა (გურ.) გულის შექუხება, გულის წასვლა. „გულზე მუხვი და და ქე დიეცა მიწაზე“ (გ. შარაშ.).

გულზე წამოქვებება (გურ.) ჭამის დროს წამოზიდება (გ. შარაშ.).

გულთა-ი (მოხ.) კალოს შუა ადგილზე ბოძი, რომლის ირგვლივ ტრიალებს მუშა საქონელი ლეწვის დროს (დიალექტ., 561).

გულთათა-ი (გურ.) მასრების (ქილეების) ჩასაწყობი ადგილი ჩოხის გულზე (გ. შარაშ.).

გულთ(ა)ბოძ-ი (მთიულ.) ბოძი კალოს შუაში, რომელზედაც ლეწვის დროს ხარებს აბამენ. ნ. გულთაი (ლ. კაიშ.).

გულთამცენიერ-ი (ლენხ.) გულთმისანი, გულთამხილველი (მ. ალავ., ზეპირსიტყვე.).

გულთმეცარ-ი, გულთმეცარა (რაკ., ლენხ.) გულთმისანი, წინამგრძნობი, წინასწარმეტყველი, ჯადოსანი (შ. ძიძ., 204; მ. ჩიქ.).

გულთოიგ-ი (გურ.) გულთმისანი, წინათმგრძნობელი, წინასწარმეტყველი (ა. ლ.).

გულიზა (გურ.) გულის+და, გულისათვის (ე. ნინ., I, თ. კიკ.).

გულის ღზობა (მოხ.) გულჩვილობა, გულისტყვიელობა (ო. ქაჯ.).

გულყარა-ი (ფშ.) ურყვევი, მტკიცე; გულგოროხი, ამაყი, მრისხანე (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

გულყობი-ი (რაკ.) გულფიცარი (ვ. ბერ.).

გულყუმბი-ი (ქართლ.) გოროხი, შუბლშეკრული ადამიანი (მ. მესხ.).

გულყუბრ-ი (მოხ.) გულშავი, ბოროტი (ო. ქაჯ.).

გულყუბა (ქართლ.) ბრაზიანი, გულფიცანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გულმცენიერ-ი (ქართლ.) ყველაფრის მცოდნე, გულთამხილველი. „რა ექნა, გულმცენიერი კი არა ვარ, რომ ყველაფერი ვიცოდე“. ნ. გულთამცენიერი (გ. შატბერ., 41).

გულნაქცევად ყოფნა (იმერ.) ქალის მიზეზობა ორსულობის დროს (ი. ქავთ.). **გულნობა-ი** (გურ.) ჩადაბლებული ადგილი, ტაფობი (გ. შარაშ.).

გულისამტვრევლა, გულისატებელა (ქიზიყ.) ქვაპურა (ა. მაყ.).

გულისატებელა (ქიზიყ.) ქვაპურა. ნ. გულისამტვრევლა (ა. მაყ.).

გულსგახვლა (გურ.) თავის აგდება, გათამაშება, გაგულდიდება. „ქება რომ დუხუყეს, გულს გევიდა და რაცა გონია, ვარო“ (გ. შარაშ.).

გულისყანა (ხევსურ.) კარგი ადგილის ყანა (ა. ჭინჭარ., 195).

გულრბილი-ი (მთიულ.) გულჩვილი (ლ. კაიშ.).

გულრღმა (გურ.) ღრმა, მაგ., თეფში, ტბა (გ. შარაშ.).

გულღუბი-ი (მოხ.) ფშუტე მარცვალა (დიალექტ., 561).

გულქართლ-ი (ფშ.) პურადი, გამმეტებელი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 129, 1900).

გულღამუტიანი-ი (გურ.) ხარბისა და უნდო გულის კაცი, გულჩახვეული (გ. შარაშ.).

გულღრძუ-ი (ქიზიყ.) გულჩახვეული ადამიანი; გაუტანელი ადამიანი (ს. მენთეშ.).

გულყევა-ა (ინგილ.) შიგნიერობა, გულღვიძლი. „გულყევა-ა დამწო“ (მ. ჯან.).

გულყრუ (ზ. იმერ.). ნ. ხეკრო.

გულყურო (ზ. იმერ.) დუდგულა. მის ღეროს გულს გამოაძრობენ და სალამურებს აყეთებენ (ზ. წერეთ.).

გულშიშველ-ი (გურ.) თხილის ჭიშია ერთგვარი (გ. შარაშ.).

გულშიშველა (გურ.). ნ. გულშიშველი.

გულცულაი-ი (გურ.) ზღაპრული დევი, რომელსაც გულზე ცული აქვს ამოსული (გ. შარაშ.).

გულძმუნდილი (ლენხ.) გული და ფილტვები ერთად (მ. ჩიქ.).

გულწუხი-ი (ლენხ.) უნებისყოფი, საქმეს დიდხანს რომ ვერ უძლებს (მ. ალავე, 1).

გულპიდილი-ი (ქართლ.) გულის ავადობა, გულის ხუთვა, ქიდილი (გ. შატბერ., 41).

გულბადარა (ფშ.). ნ. გულქადარა.

გულხუფუდილი-ი (თუშ.) გულწათხრობილი (თ. უთურგ.).

გულქადარა (ქიზიყ.) გაუთლელი, უკულტურო (ს. მენთეშ.).

გულჭაგარა (ქიზიყ.) გულზე რომ ბალანი აქვს (ს. მენთეშ.).

გუმაჰია (ქართლ.) პატარა (შ. ძიძ., 5. კეცხ., 3. ხუბ.).

გუმბულა-ა (ქართლ.) ერთი წველა ყველი (პ. გაჩეჩ.).

გუმბრა (გურ., აჰარ.) გვიმრა (ა. ღლ.; დიალექტ., 656).

გუმურ-ი (გურ.) შუბი, საომარი იარაღი (გ. შარაშ.).

გუმუტამმუხლა (თუშ.). ნ. ლუსუმა.

გუმუშ (ინგილ.) ვერცხლი. „წელზე გუმუშის ქამარ გოჭონებოდა“ (გ. იმნ., 169, 29). თურქ. gümüş, აზერბ. күмүш.

გუნგრაჰ-ი (რაქ.) ქალის თამაში, კოტრი-ალი, ვნებათაღელვით გამოწვეული (ვ. ბერ.).

გუნგრუშო (ქართლ.) მცენარეა ერთგვარი (ლ. ნოზ.).

გუნგრუც-ი (აჰარ.) ნელი, აუჩქარებელი, უსიციოცხლო მოძრაობა, — ზონინი (შ. ნიყარ.).

გუნდალახუხტაკ-ი (გურ.) შავი საღებავი, რომელსაც თმის, წარბებისა და წამწამების შესაღებად იყენებენ (ა. ღლ.).

გუნდუბო (ზ. იმერ.) თბილი (?). „გუნდუბოს ავიოთ არი გაღუღუნებული“ (ბ. წერეთ.).

გუნდრუშ-ი (იმერ.) საგანგებო მოვლამოფერება ბავშვისა (პ. ჭაჭან., IX, 249).

გუნჯალი, გუნჯალი (იმერ.) გუნდა (ი. ქავთ.).

გუნჯალა (იმერ., ქართლ.). ნ. გუნჯალი; უვარგისი აბრეშუმის პარკი, რომელიც აღარ ამოიხვევა (თ. სალარ.).

გუნჯალი-გუნჯალი-ი (კახ.) კარგად მსხმოიარე ხილი (პ. ხუბ., ანგარიში).

გუნჯალი-გუნჯალი-ი² (ქართლ.) ნაჭერ-ნაჭერი ხორცი (პ. ხუბ., ანგარიში).

გუშ-ი (ინგილ.) ძალა, ღონე, ენერჯია. „იქე დედაკაცმა გუშ-ი მისცა“ (გ. იმნ.). თურქ. გუნჯ.

გურაბ-ი (ფშ.) მორევი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

გურგალ (ინგილ.) მრგვალი (ა. შან., 348).

გურგალი-ი ბალახ-ი (მთიულ.) ქუში ბალახი (ლ. კაიშ.).

გურგანა (ინგილ.) ხორბლეულია (ა. შან., 348).

გურგვალ-ი (კახ., რაქ.) მრგვალი (ა. მარტ., გ. იმნ.; დიალექტ., 683).

გურგლივ (ქართლ., რაქ.) ირგვლივ. ნ. გვლიშამ (დიალექტ., 635; შ. ძიძ., 204).

გურგუზალა (ლენხ.) ჭიკოკონა (მ. ალავე, 1).

გურგუზანი (იმერ.) მოჭირებული შავი (ვ. ბერ.).

გურგული-ი (ქიზიყ.) ალერსი, ფერება. „ზოგ ყმაწვილ ძალიან უყვარს გურგული, ერთი ბეწუზან არ დადგება იგარ, თუ არ დაუგურგულე“ (ს. მენთეშ.).

გურგულა-ი (გურ., ინგილ.) გრგვინვა, ქუხილი (კ. გვარ., 947; გ. შარაშ.).

გურგურ (ინგილ.) ქუხილი, გრგვინვა (მ. ჭან.).

გურგულა² (ფშ.) პურის გული (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

გურგური-ი (ფშ.) გიზგიზი, აალებული ცეცხლის ხმა (ი. ქეშვიკ.).

გურგურიანი-ი (ფშ.) გორებიანი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 161; 1900).

გურგუსი-ი (გურ.) მრავალი ადამიანის უწყსრიგო ხმაურობა და მოძრაობა. მღელვარება (გ. შარაშ.). ერთად თავმოყრა, ერთმანეთში არევა. „ამდონეთმა წერებმა დეიწყეს გურგუსი“ (ა. ლ., გურ.).

გურგუსიალ-ი (გურ.) იტყვიან, როცა არეულობა, ორომტრიალი ან ბევრი ხალხის მოძრაობაა. „ბაზარში ბევრი ხალხი გურგუსი ალობდა“. ნ. გურგუსი („კომუნისტი“, № 88, 1967).

გურგუშ-ი/ი (გურ.) კურკუშელა, დაგუნდავებული რამ, მაგ., თავისაბანი მიწის გუნდა (გ. შარაშ.).

გურგუჩელ-ი (ხევსურ.) ნ. გურჩი.

გურიშამ (აქარ.) გარშემო, ირგვლივ. ნ. გვლშამ (დიალექტ., 656).

გურჩ-ი (ფშ., თიან., ხევსურ., თუშ.) ქვა-სანაყი, სანაყი ქვა, როდინის ქვა, ფილა ქვა (ვაჟა, II, ა. შან.; ი. ქყონ.; დიალექტ., 597; ა. კინჭარ., 274, 294; თ. უთურგ.).

გურძ-ი (აქარ.) გირა, რკინის ბურთი (ი. მეგრ.). თურქ. gürz.

გურჯალ-ი (ქიზიყ.) გადახვეული მატყლი, ბამბა ან ბუმბული (ს. მენტეშ., დამ.).

გუშის (თუშ.) გუშინ (პ. ხუბ.).

გუშისწინ (ფშ., თუშ.) გუშინის წინ, გუშინწინ (დიალექტ., 590; პ. ხუბ.).

გუშხამ (გურ.) გუშინდამ, ამასწინათ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.; ს. ულ.).

გუჩი-გუჩი (ქართლ.) ფუჩი-ფუჩი.. ხბოს დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

გუჭუნძლო (გურ.) ფრინველის ზურგი ფრთებსა და კურტუმოს შუა. ხერხემლის ეს ნაწილი ნეკნებიანია (გ. შარაშ.); ფრინველის მკერდი. ნ. ბუჭუნძლო (ი. ქყონ.).

გუჭამ-ი (იმერ., გურ.) შიგნეულობა, ფაშე-წილები ცხოველისა (ე. ბერ.; ა. ლ.). შღრ.: საბა, ქეგლ.

გუჭამ-ი² (გურ.) მოდგმა, ჯიში, შთამომავლობა. „მეისპო შენი გვარი ღუჭამი“ (წყევლა) (ა. ლ.).

გუჭამაზ-ი (გურ.) შემწვარი გოჭის შენელებული შიგნეული. ნ. გუჭამი¹ (გ. შარაშ.).

გუჭამ სერკვი-ი (ხევსურ.) უშნო, გაბერილი სერკვი (ნ.), ცუდად აგებული (ა. კინჭარ., 203).

გუჭინ-ი (ხევსურ.) ყარტი (ნ.)ძნა., ე. ი. მარცვლიდან დაკლილი სეილის ძნა (ა. კინჭარ., 207).

გუჭინა (ხევსურ.) გოდორი (ს. მაკალ.).

გუჭელბარაე (ლიჩხ.) ნ. ზერბალი.

გუჭელური-ი (ზ. იმერ.), ძელური სახლი. ნ. გრძელური სახლი.

ღ

დაამღება-ა (თუშ.) შიმშილისაგან გახელება (თ. უთურგ.).

დაალბვა (იმერ.) კუჭის აშლილობა (პ. ჭაჭან., IX, 249).

დაამღვა (ხევსურ.) საქონლის ძალიან დამშვივება. „ეგეთებ ძმობილები გყავთ, რო დაამღული მეელიო“ (ა. კინჭარ., 233).

დაამღული-ი (მთიულ.) დამშეული. ნ. დაამღუა (ლ. კაიშ.).

დაარავება (ფშ.) უარყოფა, უარის თქმა (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).

დააფრაკება (ქიზიყ., ქართლ.) გამრუდება, ერთმანეთთან გაუწყობლობა ხის ნაწილებსა. ნ. აფრაკი (ს. მენტეშ.); ფიცრის ან ფიცრებით შეკერილი კარის გამრუდება გახმობის გამო (ა. ლ., ქართლ., 286). შღრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

დააყათრეს გზაზე (ფერეიდნ.) ჩაამწყვრივეს გზაზე (ა. ჩიქ.). სპ., არაბ., თურქ. katar.

დაბავვა (იმერ.) საწნახლის ან ურმის გვერდების ამალება (ფიცრებით, ჩელ-

- ტებით), რათა მეტი ჩაეტიოს (ი. ქავთ).
- დაბადება** (მოხ.): დაბადება არაყისა გამოხდისას არაყის გამოსვლის დაწყება (დიალექტ., 561).
- დაბაზება** (ლენხ., იმერ.) სიმწიფეში შესვლა, შემწიფება; დაბაზებულ-ი სიმწიფეში შესული მარცვლი (დიალექტ., 670, 676).
- დაბალ-ი სადილობა** (გურ.) ადრე სადილობის დრო (გ. შარაშ).
- დაბალთვა** (მოხ.) დაკრა, დასერვა, დაკოდეა (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.; ო. ქაჯ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- დაბალითება** (თუშ.) მოტყუება (ი. ბუქურ., 131).
- დაბანძვა** (იმერ.) კარგად მოსხმა ხეხილია: რა დაბანძულია ეს ხეო, — იტყვიან (ი. ჭყონ).
- დაბანა** (მოხ.) დამბანა (დიალექტ., 561). თურქ. tabanca.
- დაბაჯავება** (ფერეიდნ.) დაბატარაება. ნ. ბაბია (დიალექტ., 628).
- დაბაუღანა-ა** (ინგილ.) ბაჯაღანა (მ. ჯან.).
- დაბარგანავება** (ქართლ., თიან., ქსნის ხეობ.). 1. ფეხის მაგრად მოკიდება, დამაგრება. „დაბარგანავა ფეხი და ჩამოხტა ძირსა“ (ა. ლლ., ქართლ., 286); 2. დაბარბაცება, წაფორხილება (დიალექტ., 597); დატორტმანება (გ. სომხიშვ.).
- დაბართული-ი** (მთიულ.) დაფლეთილი, დახეული (ლ. კაიშ.).
- დაბარცხული-ი** (გურ.) დაბალი ტანის კაცი. ნ. დავგარჯდული (ს. ქლ.).
- დაბარძღული-ი** (იმერ., გურ.) დაბალი ტანისა, მახინჯი კაცი. ნ. დაბარცხული (ი. ჭყონ).
- დაბარჯვა** (მოხ.) თბილად ჩაცმა სიცხეში (ო. ქაჯ.).
- დაბასმა** (მესხ.) ძეხვის ან აპოხტის დაბრტყელება, დატყევა, დატყევა; დაბასმულ-ი დაბეჭდილი, დატყევილი (ი. მაისურ.). თურქ. basma.
- დაბაშღვა** (მესხ.) დაწყება (შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. başlama^ა დაწყება^ა.
- დაბაგა** (გურ.) ფანჯრის ქვემო ფიციარი ამეს ჩამოსადებად (ი. ჭყონ.; ა. ლლ.).
- დაბგალული-ი** (გურ.) დაბლაგული, დაბლუნებული (გ. შარაშ).
- დაბგოღვა** (მოხ.) საქმის კარგად გაკეთება, მოგვარება (ო. ქაჯ.).
- დაბდგვანა** (ოკრიბ.) ღომის ან ღობიოს დაღმვანა (მ. ალაგ.).
- დაბდურ-ი** (ქართლ.) დამბლა; კაცი, რომელსაც არაფერი საქმე არ ეხერხება (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.); მოუხერხებელი, უთაური, უთავბოლოდ საქმის მკეთებელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- დაბედება** (გურ.) დაკვებება, უსიამოვნო შემთხვევის წინასწარ თქმა, ახდება თითქოს ამ თქმის გამო. „მე მგონია, ამ ბაღანას გააცივებს ამელამ. — რას უბედებ წინდაწინ!“ (გ. შარაშ).
- დაბედნავება** (ქსნის ხეობ.) გარჩევა, განსხვავება. „ერთმანეთისაგან არ გვაბედენავებს“ (გ. სომხიშვ.).
- დაბედვა** (გურ.). 1. ცემა, მიბეგვა (ე. ნინ., II, თ. კიკ.); 2. ხის ტოტების დაპრანიშნავს ცემასაც (ს. ქლ.).
- დაბენძაქება** (მთიულ.) დამჯავება; დაბენძაქებულ-ი დამჯავებული, სუნიაანი; გადატ. შინაბერა; მეტად დაბერებული (ლ. კაიშ.).
- დაბერებულ-ი** (მთიულ.) დამბალი (ლ. კაიშ.).
- დაბებება** (აქარ.) დანაძღვევა (შ. ნიქარ.).
- დაბესკანა** (გურ.) დატყეპნა, მეტად დატყენა. „მე დაბესკანილი გავატანე და იმან ჩენჩილაი (ნ.) მომიტანა“ (გ. შარაშ).
- დაბექვა** (მესხ.) დამწყემსვა, მცველობის გაწევა. „ყანები დავბექჩე“ (ი. მაისურ.). თურქ. bekçi, დარაჯი, მცველი.
- დაბელღვა** (ლენხ.) ყავრის ან საყავრე მესრის ბედლა-ბედლად დაწყობა. ათასი ფრთა ყავარი ერთად დაწყობილ ბედლად იწოდება (მ. ჩიქ.).
- დაბეჭებული-ი** (მოხ.) შინაბერა, გაუთხოვრად დაბერებული ქალი (ო. ქაჯ.).

დაბუნელი-ი (თუშ.) მოშვებული, მოღუ-
 ნებული (პ. ხუბ.).

დაბუნელი-ი (გურ.) მრავალ ადგილას
 გაბზარული (გ. შარაშ.).

დაბილობითება (იმერ.) დაპირებებით დაი-
 მედება, შეყოლება: „მოგიტანო, —
 დ ა მ ა ბ ი ლ ბ ი თ ა, მ არ ა სა და ა!“ (ი.
 ქავთ.).

დაბინავება (ზ. აქარ.) ქალის გათხოვება,
 ახალ ოჯახში მოხვედრა (შ. ნიყარ.).

დაბირბათება (გურ.) დანგრევა (ვანი, თ.
 თავაძე).

დაბირკული-ი (რაკ.) უხვად დასხმული.
 „ამისთანე ოქრო გაკეთებულიყო, რო
 სუ თლათ და ბ ი რ კ უ ლ ი ეს ხ ა“ (შ.
 ძიძ., 204).

დაბირკული-ი (მთიულ.) დახლართული,
 განაბდული (მატყლი) (ლ. კაიშ.).

დაბიძგება (მთიულ.) სიცივეზე დასკდომა
 ცომისა (ლ. კაიშ.).

დაბლუტა (ფშ.) დაბრეცა, გადმოკარკვლა
 „შეშლილივით და ძ ბ ლ ი ტ ა თ ვ ა ლ ე-
 ბი“ (ი. ქეშიყ.).

დაბლუცება (იმერ.) რისამე უწესრიგოდ
 ძირს დანარცხება, დაბერტყება. „ბლა-
 რმა პაწა ხანს იკითხა წიგნი, მერე ეი-
 ლო და და ა ბ ლ ე ყ ვ ა მიწაზე“ (პ.
 ჭაჭან., X).

დაბლიყება, დაბლუყება (იმერ.) სიცივი-
 საგან გაშეშება (ი. ქავთ.).

დაბლიყვა (ლენჩ.) გალაზვა, ძლიერად
 ცემა (მ. ჩიქ.).

დაბოზვა (ხეცსურ.) ბევრი წოვისაგან
 უზომოდ გაძლომა და დასუსტება
 ბატყნისა. „რას დასცოცვ და ბ ო ზ-
 ვ ი ლ ს ბ ა ტ ყ ა ნ ი ვ ი თ, ბ ი ჭ ო, ფ ე წ ნ ვ ა მ ა-
 ბ ი ჟ ე ნ!“ (ა. ჭინჭარ., 237).

დაბოზობა (მთიულ.) დაბობა; და ბ ო-
 ზ ო ე ბ უ ლ-ი დაობებული (ლ. კაიშ.).

დაბოლაება (მთიულ.) ურმის თავის მი-
 წაზე დადება (ლ. კაიშ.).

დაბოტილ-ი (გურ.) დაობებული (მთის-
 პირი, მ. თავართქილაძე).

დაბოციცქალება-ა (თუშ.) გაბოწიყება,
 ფეხების მაგრად დადგმა, მტკიცედ

დადგომა, მაგ., კიდაობის დროს (თ.
 უთურგ.).

დაბუერა (კახ.) დაბეკვა, დაქეცვა, დაბეკ-
 ვა (ა. მარტ., გ. იმწ.).

დაბუოლვა (გურ.). ნ. დაბეღვა, 1.
დაბუთალება (მოს.) დაბზირალება, დატ-
 რიალება (დიალექტ., 561).

დაბრა (მესხ.) დაბარება, დაძახება, მოწ-
 ვევა (დიალექტ., 651).

დაბრაზვა (თვალისა) (გურ.) ცრემლებით
 თვალის დასიყება. „კურცხლით თვალი
 დ ე ვ ი ბ რ ა ზ ე“ (ა. ლლ., გურ.).

დაბრანძული-ი (ქართლ., ფშ.) დაკონკი-
 ლი, ძალზე ძველი და დახეული (შ.
 ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ი. ქეშიყ.).

დაბრეხილ-ი (მთიულ.) მოხრილი (ლ.
 კაიშ.).

დაბრკული-ი (აქარ.) წაბორძიკებული,
 უვიცი, უვარგისი (?). „არ ისტავლის
 და და ბ რ კ უ ლ ი და შ ი გ ბ ა ც ხ ო ვ რ-
 ბ ა შ ი“ (პ. ჭაჭან.).

დაბროწილ-ი (კახ.) წენგომეშვოცილი,
 გაკროცილი, გაკროლილი (ა. მარტ., გ.
 იმწ.).

დაბრძინლ-ი (მესხ.) სიბრძნეში შესული.
 ჭკუაღამყდარი (ი. მაისურ.).

დაბუღვილ-ი (მთიულ.). 1. მოღრუბლუ-
 ლი; 2. თავშეხვეული (ლ. კაიშ.).

დაბუღრება (ლენჩ., გურ.) ქათმის დაბა-
 ნავება საღამოს (მ. ჩიქ.; ა. ლლ.).

დაბუება (თუშ.) მოთქმით ტირილი (ი.
 ბუქურ., 131).

დაბუზარაყება (მესხ.) საქონლის შეწუ-
 ხება სიციხეში დახვეული ბუზებისაგან
 (ი. მაისურ.).

დაბუზვილ-ი (ფშ.) მობუზული (ვაჟა-ფშ.
 მც. ლექსიყ.).

დაბულუღება (იმერ.) გულიანად თოვის
 დაწყება, დიდი თოვა. „დ ო უ ბ უ ლ-
 ბ უ ლ ე, ჰ ო, დ ო უ ბ უ ლ ბ უ ლ ე!“ —
 შესძახებენ თოვისაგან გაბარებული ბავ-
 შეები (ი. ქავთ.).

დაბულუღება (ზ. აქარ., ქართლ., მესხ.)
 ახლად მოცელი ბალახის ბულუღე-
 ბად დადგმა (შ. ნიყარ.; შ. ძიძ., ნ.
 კეცხ., პ. ხუბ.; ი. მაისურ.).

დაბურღლაშება (გურ.) დაგლეჯა, დახევა, მიწის დარღვევა, მოხნა. „ტრაქტორმა მიწა დააბურღლაშა“; დაბურღლაშებულ-ი დაგლეჯილი; დიდ ბელტებზედ მოხნული (ა. ღლა).
დაბურჯულება (იმერ.) დაბურჯულ-ობის საქმეს თავს ვერ აბაშს, უთავ-ბოლოდ დადის (ი. ქავთ).
დაბუღაღება (გურ.) დაღობობისა და ღუ-ლილისაგან მარცვლეულის გაყოფინება, მოცულობის მომატება (გ. შარაშ).
დაბუჩვა (მთიულ.) ძალიან ბევრი ტანი-სამოსის ჩაცმა (ლ. კაიშ).
დაბუჭვლა (ქვ. იმერ.) დაფუძნება. „ოჯახ-ში შემოიყვანა და დააბუჭვლა“ (ბ. წერეთ).
დაბუწვა (იმერ.) აწეწ-დაწეწა, ანგრევე-დანგრევა, არევე-დარევა (მ. ალავ.) შდრ.: ქეგლ.
დაბუხვა (ქართლ.) დახუთვა. ნ. დაბუჭვი-ლი (ლ. ნოზ).
დაბუხულ-ი (ფშ.) დამზრალი, მოყინული. „შენ დაბუხული ხელები გექნე-ბა“ (ი. ქეშიკ); სიცვისაგან გათოში-ლი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
დაბუჭვილი (მთიულ.) კუტი. ნ. დაფეხ-ვილი (ლ. კაიშ).
დაბღინკვა (აქარ.) დაჯანა, დაძლევა, მორევა. „დათვი კაც დაბღინკე-და, ბა!“ ნ. ბღინკი (პ. ჯაჭან).
დაბღრაჩნილი (ხევსურ.) დამსკდარი პუ-რი (ა. ჭინკარ., 211).
დაბღუჯულ-ი (გურ.) დაბალი ტანის უშ-ნო კაცი (გ. შარაშ).
დაბწკა (ფშ.) გაქცევა, გაწევა. „ძალმა რომ მეველე ჰნახა, დაიბწკა მის-კენ, ერჩოლა“ (ი. ქეშიკ).
დაბჭყალვა (ოკრიბ.) სიმწიფისაგან დახეთ-ქვა ლედვის ნაყოფისა (მ. ალავ).
დაგაზვა (ფშ., თუშ., მოხ., ქართლ., ქსნის ხეობ.) ფრინველი რომ ფრინველს დაჭ-რის (ი. ჭყონ); დაგაზულ-ი დაქაწრუ-ლი, დაფხაჭნილი (თ. უთურგ.); ფრჩხი-ლებით ან წვეტიანი მაგარი საგნით და-ქაწრული ან დაზაზული. ნ. გაზი, გაზ-

ვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ვ. სო-ხიშვი).
დაგანაღება-ა (თუშ.) 1. დამიზნება; 2. მორ-ტყმა (თ. უთურგ.).
დაგანება (ფშ.) დასარტყმელად მიწევა. „ხელში მიშველა ხმლებითა, რა ერ-თურთს დაეგანენა“ (ი. ქეშიკ).
დაგანვა (გურ.) განის ჩამოკლება, მაგ., ფიცრის დავიწროება, მიტკლის ნაჭრის ჩამოხევა სიგრძედ და სხვ. (გ. შარაშ); ფიცრის კიდეთა ღამაზად და სწორად გაშალაშინება, ან გაწეწდა (ა. ღლა).
დაგეშოვება (ქართლ.) გემოს გაგება, და-ქაშნიკება. „ჭერ მუღეგემურა, მერე კარ-გა რო დავიგემოვე, მომეწონა“ (გ. შატბერ., 41).
დაგეშინილი (იმერ.) გეშით (ნ.) საესე, გეშინიანი, ქერტლიანი (ი. ქავთ).
დაგვაგება (აქარ.) დაზვაგება (პ. ჯაჭან).
დაგვალულ-ი (ლეჩხ.) გვალვისაგან დაშა-ვებული ყანა, საზოგადოდ მცენარე; გადატ. პატარა, დაბალი კაცი (მ. ალავ, 1).
დაგვალულ-ი (მთიულ.) მოუვლელი, და-ჩაგრული (საქონელი) (ლ. კაიშ).
დაგვარება (რაჭ.) დაკლება, დამორჩილე-ბა; ვერაფერი დაუგვარეს ვერა-ფერი დააკლეს, ვერ დამორჩილეს (ღიალექტ., 683).
დაგვარჯულ-ი (იმერ.) ნ. დაგვარჯდული.
დაგვარჯღვა (გურ.) დაგვაჯვა, დაკოლინება, დაჩაივება (ა. ღლა).
დაგვარჯდული (გურ.) დაგვაჯული, და-ბალი ტანის, ჭუჭა კაცი. შდრ.: ბარჯლი (ა. ღლა).
დაგვრეზილი (თუშ.) ხშირი თმა (პ. ხუბ.).
დაგვრიჭნა (იმერ.) დაგვრიტნა, ძალიან სუფთად. საგულდაგულოდ დაბანა (ი. ქავთ).
დაგზება (ხევსურ.) დანთება ცეცხლისა (ღიალექტ., 551).
დაგლაჟ-ი (თუშ.) წვეტიან საგანზე (ღურ-სმანი, ეკალი...) ფეხის დაკვრა (პ. ხუბ.).
დაგმანვა (გურ.) ჭუჭრუტანების დახურ-

ვა, ამოვსება. ნ. გმანვა (ს. ქლ.).

დაგმობა (ხეცსურ.) საქონლისათვის გაწყ-
რომა; შაუგმი! გაუჯავრდი პირ-
უტყეს, რათა ზემოთ წავიდეს; გამა-
უგმი! — ჩვენცენ წამოვიდეს და ა. შ.
„ამა(გ) საქონსა(ლ) დაუგმი, ყანა-
ჩი არ შაიყარას!“ (ა. ქინჭარ., 232).

დაგნახვა (იმერ.) ქვევრის დატყვნა აყა-
ლო მიწით (ზ. ჭუმბურ., 85).

დაგნახვა (მთიულ., გუდამაყრ.) დაფ-
რთობა, ვარეკვა (ე. ვირსალ.).

დაგნება (ზ. აქარ.) წისქვილის ლინგად
(ნ.) ან როხად (ნ.) დასაფქვევად მომარ-
თვა (შ. ნიყარ.).

დაგობვა (ლენჩ.) გობიდან: გამრუდება
ფიცრისა; დაგობილი-ი გამრუდებუ-
ლი. „ფიცარი ნედლი იყო და ვახმა,
მარა დეიგობა“ (მ. ალავე., 2).

დაგოზვა (გურ., აქარ., ლენჩ.). ნ. გოზვა.
დაგოლავება წყლისა (მესხ.) წყლის დატ-
ბორება. „წყალი რო ყანებში არ
დაგოლავედეს, ღარებს გაავლებენ
ხოლმე“ (ი. მაისურ.). თურქ. გწმ, ტბა.

დაგოინჯებულ-ი (ქსნის ხეობ.) უშნო,
ულამაზო. იტყვიან თორენში ჩავარ-
დნილ დაუტეებულ პურზე (ვ. სომხშივე.).

დაგონჯება (გურ., ქართლ.). ნ. დაგონჯ-
ვა, გონჯი.

დაგონჯვა (ქართლ.) ავად გახდომა, და-
ვადება. ნ. გონჯათ ყოფნა, გონჯი (შ.
ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დაგუბაშება (გურ.) ხალხის ან საქონლის
ერთად თავმოყრა (ს. ქლ.).

დაგუდგუდება (ქართლ.) დიდი ცეცხლის
გაჩაღება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დაგუზგუზება (გურ.) დიდი ცეცხლია
დანთება. ნ. დაგუდგუდება (ს. ქლ.).

დაგულვა (ქიზიყ., თუშ., მესხ., ინგილ.).
1. დახურვა, დაკეტვა; კარის და-
გულვა კარის დახურვა, დაკეტვა (ს.
მენთეშ., დამ.; თ. უთურგ.; ი. ბუქურ.,
131; მ. ჯან.); 2. დაგმანვა, კარ-ფანჯ-
რების მჭიდროდ დახურვა, კრილებსა
და ჭუჭრუტანების ამოვსებით; დაგუ-
ლულ-ი დაგმანილი (ი. მაისურ.).

დაგუნჯურუშება (იმერ.) დაყვავება, მო-

ფერება, მოალერება: კრუხმა წიწი-
ლებს დოუგუნჯურუშა (ი. ქავთ.).

დაგუნჯულ-ი (ლენჩ.) დახუნძლული.
ბლომად მოსხმული (დიალექტ., 676).

დაგურგულება (ქიზიყ.) მოალერება, მო-
ფერება (ს. მენთეშ.).

დად, **დადი** (ინგილ., თუშ.) მდადე, პა-
ტარძლის ხელისმოშვიდე ქალი (მ. ჯან.;
თ. უთურგ.).

და-და-და-ი (მობ.) მწუხარების (ოხვრის)
შორისდებული (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

დადა-ი (მობ.) მოძახილი მოთქმით ტი-
რილის დროს. მოტირალი, შევიდოდა
თუ არა ოთახში, სადაც ესვენა მიცვა-
ლებული, დაიძახებდა: დადაი, კი-
რისუფალი კი უპასუხებდა მოთქმი-
თვე: დადაი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; დი-
ალექტ., 561).

დადან-ი (ქართლ.). 1. მითქმა-მოთქმა,
გაკილევა. „გინდა სოფლის სადადა-
ნოც გამხადო?“ (ვ. შატბერ., 41);
2. მოჩხუბარი ადამიანის გაუთაეებელი
ლაპარაკი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დადანდალება, **დადანდარება** (ზ. იმერ.)
დაგუგუნება, აგიზგიზება ცეცხლისა
(ზ. წერეთ.).

დადანდარება (ზ. იმერ., გურ.). ნ. და-
ნანდალება.

დადანდღვა (ქართლ.) ურმის გამართვა
დანდღებით (თ. რაზიკ., „ივერია“.
№ 130, 1900; ი. ჭყონ.). შდრ.: საბა,
ქველ.

დადარიღლება (კახ.) დადარაჭება, ჩასაფ-
რება, თვალთვალი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დადარნება (იმერ.): დაედარნება
შეხვედება, დაემთხვევა, შეეწირება.
„წროულს აღდგომა და პირველი მაისი
ერთმანეთს დეედარნა“ (ი. ქავთ.).

დადაშა-ა (ინგილ.) ზედაშის ქვევრი (მ.
ჯან.).

დადეგი-ი (გურ.) პირველი სექტემბერი.
ახალი წლის დამდეგი, პირველი დღე.
წარმართული დღესასწაული (ს. ქლ.;
ა. ლღ.); კუდიანების დღე, პირველი
სექტემბერი. „უფრთხილდით დადეგ
დღესაო“ (ე. ნინ, II, თ. კიცი.); პირ-

ველი სექტემბერი (ძვ. სტ.), როცა, ხალხის რწმენით, მცენარეების ზრდა წყდება (გ. შარაშ.).

დადედა (ქიზიყ.) რამე შესაღებავის (მაგ., ქსოვილის) გაუფერულება, განეტრალება, რომ კარგად შეიღებოს. დედავენ, მაგ., ფურის დოში, თეთრ შაბში, შინდის მკავეში და სხვ. (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ქეგლ.

დადევა (გურ.) ფოთლებად, ფურცლებად დალაგება, დატკეპნა; ვადატ. იტყვიან ფულის დალაგება-დაკეცვაზე. „ნუ გეშინია, კი იყო ხაზინა გამობეჭნილი და დემული ქაბალდის ფულებით“ (ა. ღლ., გურ.).

დადენთვა (ზ. აპარ.) ცხიმულის ჰამისაგან მადის დაკარგვა, რამდენადმე უსიამოვნო გრძნობაზე დაყენება (შ. ნიკარ.).

დადერაგება (ქიზიყ.) დაწყნარება, დამშვიდება (ს. მენთეშ.).

დადიანი (ქართლ.) დიდი მძიმე ჭაჭვი, რომელიც დატულ იყო არბოს წმ. გიორგის ეკლესიაში (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დადილიმება (მესხ.) ნაქერ-ნაქერ დაქრა თანაზომიერ და ბრტყელ-ბრტყელ ნაწილებად. „დედამ ყველი და ადილი მამა და შვილებს დაურიგა“ (ი. შიხსურ.).

დადონდაღობა (მესხ.) გულის დაცხრომა, დამშვიდება, დამოშმინება (ი. შიხსურ.).

დადოშვა წვერისა (ზ. იმერ.) წვერის ახლად ამოსვლა (ბ. წერეთ.).

დადრება (რაჭ.) დასწრება. „ჩემ კვალზე და ნუ დაეღრება“ (შ. ძიძ., 204).

დადრეცა (ქიზიყ.) მოთხრა; ვადატ. უზრდელი მიხვრა-მოხვრით სიარული (ს. მენთეშ.).

დადრეცილი (მოს.) უსწორ-მასწორი, მოხრილი (ო. ქაჭ.).

დადუბრვა (ლენჩ.) კერვა თავისებურად (მ. ჩიქ.).

დადუნება (ქიზიყ.) დამბლის დაცემა; და დუნებულ-ი დამბლადაცემუ-

ლი (ს. მენთეშ.).

დადურადა (ქიზიყ., ფშ.) დაზრობა; სიცივისაგან დაწვა კანისა (ს. მენთეშ.); ღურალის კერა, დაზრობა, ცხვარი რომ დაიზრება ზამთარში. ნ. ღურალი (ი. ქყონ.).

დადლანი (იმერ.) ნ. ჭაჭლანი.

დადღღღილი (ლენჩ.) ძლიერ დახეული, დაგლეჯილი (მ. ჩიქ.). შდრ.: ქეგლ.

დადღრინალი (მესხ.) სიძველისაგან გამოღრუდებული, დაწყვეტილი, მოღრეცილი, ფორმადაკარგული (ი. შიხსურ.).

დაერთება (თუშ.) დაქორწინება (პ. ხუბ.).

დავარგება (რაჭ.) დამწიფება, ხილის შემოსვლა (დიალექტ., 683). შდრ.: ქეგლ.

დაველება (ქიზიყ.) კვალის გადიდება ხენის დროს (ს. მენთეშ.).

დავეთილი (მთიულ.) ტრელი (ლ. კაიშ.). **დავილი** (იმერ.) დავა. „შეწყდა დავილი“ (მ. ალავე., 3).

დავილი (გურ.) ნ. დავლი.

დავისი (ლენჩ.) მომარაგება, გადაჭარბებით დაკარგება ფულისა ან მოსავლისა; დავინობს იმარაგებს, გადაჭარბებით აგროვებს (მ. ალავე., 2).

დავილი, **დაუვილი**, **დავილი** (გურ.) დოლი. ნ. დარაბანდი (ა. ღლ.).

დავლა (გურ., იმერ.) დამბლა (ა. ღლ.; ვ. ბერ.; დიალექტ., 670). თურქ. damla, 'წვეთი'.

დავლა-ი, **დავლა-თი** (ფშ., თუშ.) დოვლათი (ნ.), ქონება, ნადავლი, ნაღავარი, ომში ნაშოვარი (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.; თ. უთურგ.). არაბ., თურქ. davlat.

დავლა-თი (ფშ.) იღბალი, ბედი, სვე. ნ. დავლაჟ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

დავლათიანი (ფშ.) დოვლათიანი, ბედნიერი, შეძლებული, კარგი (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); ბედი-იღბლიანი, ბედნიერი. „რა უჭირთ მოკლეფრთიანთა, — კაცთა სმა-ჰამის მიმყოლთა, ცოლ-შვილით და ვლათიანთა“ (ი. ქეშვი.).

დაზაბაება (ზ. იმერ.) დასნეულება, დაზიანება (ქ. ძოწ.).

დაზავება (გურ.) მეტისმეტად დაღლა (ფიზიკურად). „ისე და ვ ზ ა ე დ ი, რომ საძარავა აღარ მაქ“ (გ. შარაშ.).

დაზავა (ლუჩხ.) დახუნძლება, უხვად მოსხმა ნაყოფისა; და ზ ა ზ უ ლ ი-ი დახუნძლული (მ. ალავე, 2).

დაზანყება (ქიზიყ.) გზაზე ურმის ცალი თვლის ყოლფუნში (ნ.), ამონათხარში, ორმოში ჩავარდნა და ურმის დარტყმა; ცუდია, შეიძლება ურემი გატყდეს, ტვირთიც ფუჭდება. და ზ ა ნ ყ ე ბ ა კოჭლმა თვალმაც იცის (ს. მენთეშ.).

დაზევება (მოხ., მთიულ., გუდამაყრ.) ჩამოსვლა. „ვეფხუბი და ზ ე ზ და კლდისაო“ (ო. ქაჯ.); აშვება, აწყვეტა; და ზ ე ზ და აიშვა, აიწყვიტა (ე. ვირსალა). შდრ.: ქეგლ.

დაზეწურება (მთიულ.) დაქანება, დაზევება (ურმისა) (ლ. კაიშ.).

დაზერკნა (მთიულ.) დატყებნა; და ზ ე რ კ ნ ი ლ ი-ი დატყებნილი (ლ. კაიშ.).

დაზინწულ-ი (იმერ.) ძალიან დასერილი (პ. ჯაჭან, IX, 249).

დაზმანება (გურ.) ზომის აღება, დაზომება (ს. უღ.).

დაზოვა-ა (ინგილ.) დაბადება. „შენ ქობ მამბალ იყო, ჩონსა დააზო“ (გ. იმნ.).

დაზორტილი-ი (ქართლ.) დახუნძლული (თ. სალარ.).

დაზრუგვა (გურ.) დატვირთვა, ზურგზე მოკიდება; მო ზ რ უ გ ვ ა ზურგით მოტანა (ა. ღლ.).

დაზურგულდება (იმერ.) ერთ ადგილზე დაგროვება რისაზე, ტვირთის გორის დადგმა. „გატანილი მიწა ეზოს ვარეო და ა ზ უ რ გ უ ლ ა“ (ი. ქავთ.).

დათ (ინგილ.) დათვი (მ. ჯან.).

დათავთავადება (კახ.) ერთი მეორის დაცოლება, დაცალკეება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დათავქვეება (ფერეიდნ.) დათავქვეება, თავქვე წასვლა, დაშვება დაღმა (დიალექტ., 628).

დათავწვირება (ფშ.) გათამამება. „და მი თ ა ვ წ ვ ი რ დ ე ნ ქალაფნი, და ვ სწვი მავათ აფუება“ (ა. ჭინკარ.).

დათაკრა (ქართლ., მესხ., ზ. აქარ.) წესიერად დალაგება, დაზინვა (გ. შატბერ., 41); საგნების ზედისუად მწყობრად დალაგება, სიმეტრიულად აგება, თაკრებად (ნ.) დაწყობა (ი. მისურ.); რაიმე საგნების (ფიცარი, შეშა, ლოგინი) გარკვეული წესით დალაგება, დაწყობა; და თ ა კ რ უ ლ ი-ი დაწყობილი, დალაგებული (შ. ნიყარ.).

დათაღვნა (ჯავახ.) დაწიოკება, დაძარცვა, ძარცვა-გლეჯა (დიალექტ., 647).

დათანაღება (ფერეიდნ.) ფულების ართმევა; დაწიოკება, ი თ ა ნ ა ლ ა ლ ა ფულები აართვა (ა. ჩიქ.; შ. ძიძ., ქრესტ.).

დათანაყმება (აქარ.) დათანხმება (დიალექტ., 657).

დათანთარება (გურ.) მზის ძალზე დაცხუნება (ს. უღ.).

დათარვა (ხევსურ.) გადათრევა. „არხოტივენემ ეს ქისტები და თ ა რ ე ს წყლის პირში“ (შ. ძიძ., ქრესტ.).

დათართვა (ქართლ.) დაგრებილი ძაღვის მოშვება. „ძახვის დროს მარჯვნიდან მარცხნივ ტრიალებს თითისტარი, და თ ა რ თ ვ ი ს ა ს — მარცხნიდან მარჯვნივ“ (ნ. დაცარვა (გ. შატბერ., 41).

დათარჯვა (გურ.) მონიშვნა, მოზომვა (პ. ჯაჭან.).

დათაქლამიშება-ა (თუშ.) მუშტის, ჯოხის ჩარტყმა (პ. ხუბ.).

დათეთქვა (გურ.) დამტკრევა, დაბეგვა (ა. ღლ.).

დათელება-ა (თუშ.) მივარდნა, ხელის ტაცება (თ. უთურგ.).

დათე-ი (ხევსურ., მთიულ.) მსხვილი მორი, ბულაური (ა. ჭინკარ., 278); სახლის ბოძის თავზე დადგმული ხის ნაკერი; ურმის ღერძზე გადებული ორი გათლილი ფიცარი (ლ. კაიშ.).

დათვა-ი (გურ.) ხის საკეტი, კლიტე (ა. ღლ.).

დათვა-ი², **სადათვე**, **საბარუნ-ი** (ქიზიყ.). 1. ურმის უბის ანუ ხელნას ის ადგილი, რომელიც ღერძზეა დანდობილი; 2. გუთნის ნაწილი (ს. მენთეშ.).

დათვალტვინება (გურ.) მიმინოსათვის წი-
 ლის თვალისა და ტვინის კმევა (ა.
 რობაქ., 166).

დათვამოცვა (აჭარ.) წერწა. ნ. კიკოტი (ა.
 მაყ.).

დათვამსხალა (გურ., აჭარ.) თამელი (ა.
 მაყ.).

დათვთხურა (თუშ.) ვირის ტერფა. მცენ-
 არეა (ა. მაყ.).

დათვთჟოლა-ი (თუშ.) სვინტრი (ა. მაყ.).

დათვთფება (თუშ.). ნ. ნამა.

დათვთკაალ-ი (რაჭ., აჭარ.). ნ. დათვის

ბალი.

დათვიმოლოქ-ი (ლენხ.) ქატი, ფოხვერა,
 მცენარეა (ა. მაყ.).

დათვიმოცხარ-ი (რაჭ., ლენხ.) მთის მოც-

ხარი, ლაბა (ა. მაყ.).

დათვიმსხალა (რაჭ., იმერ.). ნ. დათვიბა-

ლა.

დათვინიგოზა (რაჭ., აჭარ.). ნ. დათვის

ბალი, დათვიკაალი.

დათვინიორა (ზ. იმერ.). ნ. კრიჭინა.

დათვისბაბა (ქართლ., აჭარ.) ამბურა, მა-
 პურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

დათვის ბალ-ი (ქართლ., აჭარ.) ხეჭრელი,
 მცენარეა (ა. მაყ.).

დათვისბარდალა (მთიულ.) ცვალებადი
 ცერცველა. ნ. ხათხვერა, ვირიგვერდა

(ა. მაყ.).

დათვისაგებელა (ქართლ.) მთის ჩადუნა

(ა. მაყ.).

დათვისება (ზ. იმერ.). ნ. დამისება.

დათვისეკალა (მოხ.) შავი ასკილი. ნ. შავ-
 ესკალა (ა. მაყ.).

დათვისმინდ-ი (ქართლ.) შიშანა, მცენა-
 რეა. ნ. დათვიყანა (ა. მაყ.).

დათვისკიტრა (თუშ.) მთის შროშანი,
 მცენარეა (ა. მაყ.).

დათვისნაწუქა (ქართლ.) ერთგვარი ხეა
 (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დათვისპანტა (ქიზიყ.) პანტაფშუტა, ბრყე-
 ნა, მცენარეა (ა. მაყ.).

დათვისტერფა (ფშ., ხევსურ.) ნიუკა,
 მცენარეა (ა. მაყ.).

დათვისქარქაჩა (მოხ.) ფშუკურა, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).

დათვისყამბრო (მესხ.) კნაპა, კნაპი (ა.
 მაყ.).

დათვისჩაღანდრ-ი (მესხ.) წითელი წალი-
 კა (ა. მაყ.).

დათვისხალა-ი (გურ.) მსხლის ჯიშია (კ.
 გვარ., 947).

დათვიფანჩარ-ი (რაჭ., ლენხ., იმერ.) შვი-
 ტა, მცენარეა (ა. მაყ.).

დათვიყანა (ქართლ.) შროშანა, მცენარეა
 (ა. მაყ.).

დათვიხალა (რაჭ., იმერ.) თამელი (ა. მაყ.).

დათვლა¹ (ხევსურ.) დედის უცრემლო
 ტირილი (ს. მაკალ.).

დათვლა² (მთიულ., გუდამაყრ.) მბობა,
 თქმა (ლექსის, ზღაპრისა და მისთ.);

დათვალე ლექსი თქვი (ლ. კაიშ.;
 დიალექტ., 566, 571).

დათვკადარობა (მთიულ.) ყველეირის ხუთ-
 შაბათის რიტუალი (ს. მაკალ.; ლ. კა-
 იშ.).

დათვყურძენა (ქართლ., აჭარ.). ნ. დათვი
 ბალი.

დათვიცვა-ა (თუშ.) დაკერება; წოვ. თუ-
 კარ კერვა (თ. უთურგ.).

დათილახვრა (გურ.) დაგრება; დაკოჭლე-
 ბა; დათილახრულ-ი დაგრებილი,
 დაკოჭლებული (ა. ლ.).

დათილიმავება (ქიზიყ.) თევზის ასო-ასოდ
 დაქრა დასამარილებლად (ს. მენთეშ.).

დათირება (ფშ., მოხ.) გაჩუმება, დაყვა-
 ვება, დამშვიდება, დაწყნარება ბავშვი-

სა (ვაჟა, IV, ა. შან.; თ. რაზიყ., „ივე-
 რია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.; ო. ქაჯ.).

დათიქსნილ-ი (გურ.) წერილად დაქრილი
 (გ. შარაშ.).

დათორთვლა (ქსნის ხეობ.) ძაფის მსხვი-
 ლად დართვა (გ. სომხიშე.).

დათოფვა (თუშ.) თოფით დახვრეტა (ი.
 ბუქურ., 131).

დათოფლვა (ჯავახ.) მთლიანად, სულ წა-
 ლება ან წაყვანა, წასხმა. „ცხვრიები...
 დაუთოფლიათ“ (დიალექტ., 647).

დათოშვა (გურ.) კანზე წვრილი და ხში-
 რი მუწუკების დაყრა. „რა დემართა,
 ნეტაი, ამ ქალს, თელი პირისახე რომ
 დუუთოშვას“ (გ. შარაშ.).

დათქა (გურ.) ხის ბოქლომი, საკეტი. ნ. დათეი! (პ. ჯაფან.).

დათრა (მთიულ.) მთიდან თივის, მორეზის ცურვით ჩამოზიდვა (ლ. კაიშ.).

დათრაქვა (ქიზიყ.) მოხილვა, დავლა. „ქვეყანა დავთრაქვე და ვერსად ვნახე“ (ს. მენთეშ.).

დათუებ-ი (ქვ. იმერ.). ნ. საცვეთები.

დათუთქვა (ლენხ.) ჭინჭრისაგან დაწვა, დასუსხვა (მ. ჩიქ.).

დათქვირება (მოხ.) დასუქება (ცხენებისა); დათქვირებული (ს. მენთეშ.); დათქვირებული (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

დათქვირიშინება (გურ.). ნ. თქვირიშინი. **დათქვრა** (ქიზიყ.) დაღვრა, თხიერი რამის უზომოდ და უთაბოლოდ დაღვრა; დათქვრილ-ი დაღვრილი. ნ. თქვრა (ს. მენთეშ.).

დათქორვა (მთიულ.) დაქცევა, დაღვრა. ნ. დათქვრა (ლ. კაიშ.).

დათხევა (ფშ.) უცებ დაქარგვა, მიმალვა; დათხევა აქედან წაეთრიე, დაიქარგე აქედან (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).

დათაზებ-ი (იმერ.) ბოდიშები, ცერემონია, მორიდება, პატივისცემა. „მასპინძელმა დიდი დათაზებით მიგვლო“ (ი. ქავთ.).

დათხაღვე (ქართლ.) ახლად შეღამება, დათხი (გ. შატბერ., 42).

დაჯავაულ-ი (ხევსურ.) ქსოვილის ელემენტია (ს. მაკალ.).

დაჯავაულნ ნამქრევნ-ი (ხევსურ.) თიბვის დროს დაქაბილულნი, უსწოროდ, იკანკლურად გატანილი ტოტები (ნ.) (ა. ჭინჭარ., 224).

დაჯავალეზა (იმერ.) ცოტა რისამე შექმა, წაკანსვა. „ცოტა დევიკაკალეთ, თვარა გლახათ იყო ჩვენი საქმე უქმელეა“ (ს. საკაკალო (გ. ბერ.).

დაჯავღვა (გურ.) დაწვრილებით მზობა. „ყოლიფერი დუუკაკალა“ (ა. ლ., გურ.).

დაჯამარებულ-ი სირბილ-ი (ქართლ.) ხტომით, კამარისკერით სირბილი, „და-

ჯამარებული გარბის“ (გ. შატბერ., 45).

დაჯამება (გურ.) 1. დატკობა, დაამება, დაცხრობა. „დუუკამდა ტკივანი“; 2. გამოამინდება, კარგი ამინდის დადგომა (ს. ქლ.).

დაჯამვა (მთიულ.) გბენა (ლ. კაიშ.).

დაჯანებულ-ი (ქიზიყ.) სიღარიბისაგან გაძუნწებული ადამიანი. „ოთ, რა დაჯანებულია საცოდავი, ტანთ აღარ იტყვის და პირში აღარაფერ იღებს სიღარიბისაგან“ (ს. მენთეშ.).

დაჯანაღლება (გურ.) ლოდინში დროის უშედეგოდ დაქარგვა. „ერთი საათი დავაკანკალე და არ იქნა მისი მოსვლა“ (გ. შარაშ.).

დაჯანულ-ი (ქიზიყ.) ლაქებიანი, იტყვიან ორსულ ქალზე, რომელსაც სახეზე ლაქები აქვს (ს. მენთეშ., დამ.).

დაჯანჭვლა (ინგილ.) ავადმყოფობისაგან კაცს სისხმელე რომ დაემართება, გახდება (მ. ჯან.).

დაჯანაზება (იმერ., გურ.) დაძანძვა, ხეხილის კარგად მოსხმა; ურმის ძალზე დატვირთვა (გ. ბერ.; ა. ლ.).

დაჯაპოება (იმერ.) შეპყრობა, ხელში ჩაქვრა. „დედამთილს რძალი დაჯაპოებულ იყავს“ (გ. ბერ.).

დაჯაპტულ-ი (იმერ.) დაობებული, დამმორებული, დაფორებული, დამპალი (მარცვლეული და სხვ.) (ი. ქავთ.).

დაჯარტუზება (ზ. იმერ.). ნ. დაქურტაზება.

დაჯარქვა (გურ.) დაქარგვა, გადასახლება, მშობლიური კუთხიდან მოშორება (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; ა. ლ.).

დაჯარქნულ-ი (ქართლ.) დაკეპნილი (ს. მენთეშ.).

დაჯარქვლა (ლენხ., გურ.) თხილისა და კაკლის გარჩევა, დაჯავღვა (მ. ჩიქ.; ა. ლ.).

დაჯაულ-ი (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ს. მაკალ., ა. ჭინჭარ., 262).

დაჯაფვა (მთიულ.) დაქუწვა, წვრილ-წვრილად დაჭრა (დილაქტი, 567).

- დაკაჩული**-ი (მთიულ.) ძალიან მოკლე კაბიანი. „რა დაკაჩული დადინხარ!“ (ლ. კაიშ.).
- დაკაქვრა** (ოკრიბ.) ნიგვზის გაჩენჩვა. „ნიგოზი მოვხალეთ და დავკაქრეთ“ (მ. ალაფ.).
- დაკბილული**-ი (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი. ნ. დაკაული (ა. ჭინჭარ., 262).
- დაკეთება** (გუდამაყრ.) ხორბლეულის გაწმენდა კალოდან აყოლილი მინარევებიდან (მიწის, ქვის მცირე ნამტვრევების, სარეველა მცენარეების თესლისაგან); დაკეთებულ-ი გაწმენდილი ხორბლეული (დიალექტ., 571).
- დაკეთება**² (მთიულ.) დამწიფება; დაკეთებულ-ი დამწიფებული, დვარგებული (ლ. კაიშ.).
- დაკეცვა** მატყლისა (გურ.) მატყლის დასართავად მოშადება, დაწეწვა (ა. ლ., გურ.).
- დაკეცილებული**-ი (გურ.) ნ. კეცილი.
- დაკერწებება** (აჭარ.) დალაგება; დაკერწებულ-ი დალაგებული. შღრ.: დაკარწახებული (პ. ჯაჭან.).
- დაკეწნება** (გურ.): წაკეწნება, წაჩხუბება, გადამტვრება (ა. ლ.).
- დაკეცვა** (მოხ., ფშ.) დასერა, დაჭრა. შღრ.: დაბალთვა (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.); მსუბუქად დაჭრა ბასრი იარაღით (ვაეა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- დაკვალება** (მესხ.) დარიგება, ქუთის სწავლება (ი. მაისურ.).
- დაკვალება**² (ქიზიყ.) კვალის მობმა კვალზე ხენის დროს. თუ გუთანი ისე მიდის, რომ კვალსა და კვალს შუა ხარვეზებს ტოვებს, მაშინ გუთნისდედა დაიძახებს „ზედას“, მებრეები ველის ხარებს (ნ.) დაიკერავენ და კვალს კვალზე მიბამენ. შღრ.: დაველება (ს. მენთეშ.).
- დაკვალვა** (ხევსურ.) პირველად კვალის გატანა. „ქართ საჭვნიელ გამიტეხეს, დაკვალულ ყანა დამავდებიეს“ (ა. ჭინჭარ., 199).
- დაკვანჩხვა** (გურ.) მოხრა, მოტეხა, ტკივილისაგან წელში მოხრა, კრუნჩხვა (ა. ლ.).
- დაკვარკვალიტება** (ლენხ.) პურის დაგორება გობზე სარეველა ბალახის თესლისაგან გაწმენდის მიზნით (მ. ჩიქ.).
- დაკვებება** (ქართლ.) დაბედება, ბედის დაყოლა, ბედება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- დაკვერვა** (გურ.) მოშვებული ნალის გამაგრება ახალი ლურსმნით (ს. ელ.).
- დაკვერცხა** (ქიზიყ.) მორის თავის შემოსწორება; სოლის თავის შემოსწორება (ს. მენთეშ.).
- დაკვერცხება** (ზ. აჭარ.) მოწყვეტით, ერთბაშად ძირს დაცემა, წაქცევა, დახეთქება, დანარცხება (შ. ნიყარ.).
- დაკვინჭილებული**-ი (გურ.) დაკაიწყებული, გაშზადებული; გულმოსული (პ. ჯაჭან.).
- დაკვირენჩხებული**-ი (გურ.) ნ. კვირენჩხი.
- დაკვირტებული**-ი (ჯავახ.) დაბალი და ჩასუქებული (დიალექტ., 647).
- დაკვლანჯა** (ქიზიყ.) დაგრება (ს. მენთეშ.).
- დაკვლანჯა** (ქიზიყ.) უარის თქმა დავალების შესრულებაზე რაღაცის მომიზეზებით (ს. მენთეშ.).
- დაკვლი**-ი (ხევსურ., ფშ.) ნამწვრის ფერფლი; დაკვლის ფერი ნაცრისფერი (ა. ჭინჭარ., 290); ფერფლი. „სანამ ხალხ მიეშველება, დაკვლილა დარჩა, ნეარი“ (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- დაკვლევა** (ფშ.) შეხედვა, ცქერა. „რომ მნახავ, კარგად დამკვლიე, ვარჩიე თი დამცქერდია“ (ი. ქეშიკ.).
- დაკიაბება** (ჩ. თუშ.) დაჯეჯილება, ყლორტის გამოღება. ნ. კიაბი (კ. ჭრელ., 259).
- დაკილოება**-ა (თუშ.) საპიროდ ცნობა; როცა დამიკილოვდების როცა საპიროდ ვიცნობ (თ. უთურგ.).
- დაკიკანტული**-ი (გურ.) ნ. კიკანტული.
- დაკიწიწება** (ქართლ.) საქმის ლამაზად, კარგად გაკეთება; დალაგება-დასუფთავება, მაგ., სახლისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დაკვიკვიბული-ი (გურ.) სუფთად, ლამაზად ნაწერი. იტყვიან მიჯრით მიწყობილ ლამაზ კბილებზეც (ს. ჟღ.).

დაკმენდილი-ი (ქართლ.) ძალიან დაღონებული, დადარღინებული (ლ. ნოზ.).

დაკმინება (ფშ.) დაჩუმება (ი. ჭყონ.).

დაკნელება (ფშ.) ჩაწყვეტა, გაჭრობა, დაკნინება (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

დაკობა (ქიზიყ.) დაკვება, დაკვებება ბედსავეთ დაყოლა, ცრურწმენა (ს. მენთეშ.).

დაკობილი-ი (მთიულ.) უჭრედებიანი (ლ. კაიშ.).

დაკოდვა (გურ.) დაჭრა, ჭრილობის მიყენება; დაკო დილი-ი დაჭრილი (ა. ლ., გურ.).

დაკოდილა-ი (აჭარ.) ლანცეტა, მრავალძარღვა (ა. მაყ.).

დაკონება (ოკრიბ.) შიშვით ან ავადმყოფობით გახდომა, დაგლახაკება; დაკონებულ-ი გამხდარი, ძალაგამოლეული. ნ. დაკონება (დ. თომაშე.).

დაკოლტება (ქიზიყ.) შედედება, შესქელება, მაგ., სისხლისა; დაკოლტებულ-ი შედედებული (ს. მენთეშ.).

დაკოპვა (ინგილ.) საჩალთუქე ადგილისათვის ბელტით კობების გაკეთება (მ. ჯან.).

დაკოყვება (ქართლ.) დაკოყრება, ბებერის გაჩენა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დაკორულება (ქართლ.) ხის თავის მრგვლად ჩაჭრა თოკისა თუ ჯაჭვის მოსადებად (პ. ხუბ., ანგარიში).

დაკოხება (იმერ.) თავზე ქუდის ამპარტავნულად დახურვა (ვ. ბერ.).

დაკოხება (იმერ.) დაკვრა, დაწებება. „ისე დეეკოსება ერთ ადვილს, რომ ვერას გზით ვერ ააგლეჯ ხევით“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).

დაკოხვა (იმერ.) დაგლახაკება, დაჩაჩანაკება (ი. ჭყონ.).

დაკოტავება (იმერ., გურ.) მუხლზე შარვლის დაკარწახება, დაკაპიწება. „დეიკოტავე შარვალი და გადი წყალში!“ (ვ. ბერ.; ა. ლ.).

დაკოტვა (გურ.) სიმინდის დატარობა; „რო დეიკოტვა ყანიები, ავპარით სილოსიზა“ (პ. ჯაჯან.).

დაკოტვრა (ლენჩ., ზ. იმერ.) საყავრე მესრის კოტრებად (ნ.) დაპობა (დიალექტ., 676); ხის მასალის დაჭრა ზომებას მიხედვით (ქ. ძოწ.).

დაკოფსიალება (გურ.) დაკიდება, ჩამოკიდება კისერზე, თოკზე (ა. ლ.).

დაკოლინება (გურ.) მცენარის ან სულიერის ზრდის დაბრკოლება, შეყენება; დაწვევა მდგომარეობით, სხვებს უკან ჩამორჩენა (ი. ჭყონ.).

დაკოწმახებული-ი (მთიულ., ქსნის ხეობ.) მეტისმეტად დამჯავებული (ლ. კაიშ.; ე. სომხიშვი.).

დაკოკვილი-ი (აჭარ.) გადატ. მოჯადოებულის, ჯადოთი დაავადებული. „გოგო... დაკოკვილია, სამი წელიწადია ზეარ ამდგარა“ (პ. ჯაჯან.).

დაკრანწული-ი (მთიულ.) ვადაგრებილი (ძაფი) (ლ. კაიშ.).

დაკრაობა (ქართლ.) საბავშვო თამაშობა ერთგვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დაკრანწილი-ი (ხევსურ.) დახუტუქებული; დაკრაწილი-ი მაშთაგი დახუტუქებული საქუდე ტყავი (ა. ჭინქარ., 249).

დაკრაიანტულ-ი (გურ.) დაგრებილი, მიხვეულ-მოხვეული, უსწორ-მასწორო (ა. ლ.).

დაკრაიანტულეზული-ი (გურ.) ნ. დაკრაიანტული.

დაკრუება (მოხ.) კაკლის დამტვრევა კბილით (ო. ქაჯ.).

დაკრუშკვილი-ი (ხევსურ.) ნ. დაწიგნული.

დაკრძალული-ი (ქართლ.) თავშენახული, დაცული; ნამუსიანი, პატიოსანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დაკუღნა (ლენჩ., გურ.) 1. შარვლის ტოტის ამოწვევა, დამოკლება (მ. ჩიქ.); 2. ქათმისთვის კუდის მოცლა; დაკუღნულ-ი კუდმოჭრილი, პატარა, მოკლე (მ. ალავე, 1; ლ. ლენჩ.).

დაკუნტალება (მოს.) ჩაყუნცვა (ო. ქაჯ.) დაკუნძვა (გურ.) დაკუნვა, დახრა. „რამდენიმე თავადი დაიკუნძა და გაძვრა“ (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).

დაკუნწულული-ი (ქართლ.) დატუნწული, კარგად მსხმოიარე ხეხილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქველ.

დაკუნჭვა (ქართლ.) დაკმუნწვა (ა. ლ., ქართლ., 287).

დაკურკოშებული-ი (გურ.) მქიდროდ შეკრული (პ. ჯაჯან.).

დაკურკუტება, დაკურკუტული-ი, დაკურკუტებულ-ი (გურ.). ნ. კურკუტაი.

დაკურკუშება (გურ.). ნ. მოკურკუშება.

დაკურტაზება (ლენხ.) ამოკაპიწება, დაკუთნა (მ. ალავე, ოკრიბ.).

დაკუტება (კახ.) იტყვიან, როცა აბრეშუნიან ჭია ბლანდის (ძაფის) გაკეთების უნარს დაკარგავს (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დაკუშნა (ლენხ.). ნ. დაჭუშკნა.

დალა¹ (ქართლ.) კვერნა (დიალექტ., 636).

დალა² (იმერ.) უქნარა, ზარბაცი; უმწეო, სუსტი, უხეირო (დიალექტ., 670).

დალა³ (თუშ.). ნ. დალაობა.

დალაბანდი (ფშ., ქართლ., ზ. იმერ.) დოლი. „დალაბანდს უტარვენ“ (ვაჯა, IV, ა. მან.; კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); დოლი, ბარბანი. „დალაბანდივით გაქონდა ბრახაბრუხი“. ნ. დარბანდი (ბ. წერეთ.).

დალაბორდებულ-ი (ლენხ.) ნესტიანი, სველი. „ბური სულ დალაბორდებულ-ი და თუ არ გავამზევრეთ, ეშმაკიც ვერ გალენწავს“ (მ. ალავე, 1).

დალაღვა (ქართლ.). ნ. გამოლაღვა.

დალაზბრული-ი (ქართლ.) დამლადაცემული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დალაშენება (ლენხ.) დანამვა (მ. ჩიქ.).

დალანძული-ი (გურ.) დაყურსული, დანაბდული (ნ.), დამძიმებული, ნაყოფის სიმრავლის, ე. ი. უხვად მოსხმის გამო (გ. შარაშ.).

დალანჯვა (ზ. იმერ.) დაწვა. „დამლანჯა მისმა სიყვარულმაო“. ნ. ლანჯვა (ბ. წერეთ.).

12. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

დალაობა-ა (თუშ.) მიცვალებულის საპატივცემოდ შესრულებული წესი: ხუთი მხედარი სიმღერით ასრულებს სადალაო სიმღერას. სიმღერის ტექსტი ერთია, მისი შესრულებისას მხოლოდ მიცვალებულის გვარს ჩაურთავენ საპირო ადგილზე. ნ. დალაი (თუთურგ.).

დალაუგაჟი-ი (თუშ.) პატარა ვაკე მიწდორი მთიან ან კლდიან ადგილებში (თუთურგ.).

დალაღანა (იმერ.) ზარბაცი, მოხებრებელი, ფიზიკურად სუსტი კაცი (პ. ჯაჯან., IX, 249).

დალაღება (ფშ.) ვახარება (დიალექტ., 590).

დალაღვა (გურ.) დატვირთვა, კურკლის გავსება (ე. ნინ., II, თ. კიკე.; ა. ლ.).

დალაყობა (მოს.) დალობა, დასველება (ო. ქაჯ.).

დალაშტვა (აქარ.). ნ. დალაშტრა.

დალაშტვრა (გურ., ზ. აქარ.) წყლის უზომოდ, უთავბოლოდ დაღვრა, ბლომად დაქცევა, დასველება (ა. ლ.; შ. ნიკარ.).

დალახვა (ხევსურ., მოს., თუშ.) ფეხის, დაღმა, ფეხით გადავლა; დალაჟვა (დიალექტ., 551, 561); ფეხის დაღმა; გადატ. ყოფნა: თუ მეღირსებ გპირეე მთების დალაჟვაა თუ მეღირსება კიდევ მთებში ყოფნა (თუთურგ.).

დალახვრა (ზ. იმერ.) წესჩვეულება იყო ერთგვარი: ქალი რომ მოილოგინებდა, მეექვსე კვირას მიიყვანდნენ ეკლესიაში და დააწვენდნენ ტრაპეზის წინ. შემოსილი მღვდელი გადააბიჯებდა ამას დალახვრას უწოდებდნენ (ბ. წერეთ.).

დალდე (ფშ.) კლდეში შეზნექილი ადგილი, სადაც ნადირი დაწვება ან თოვლი შერჩება (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 162, 1900; ი. ჭყონ.).

დალღვა (ხევსურ.) გაფუშება (დიალექტ., 551).

დასავლეთკავკასიური-ი (მთიულ.) ძალიან თხელი ციმი (ლ. კაიშ.).

დასავლეთკავკასიური სისხლისა (გურ.) შედედებუა სისხლისა. ნ. ლეკერი (გ. ბერ.).

დასავლეთკავკასიური (გურ.) დაბევილა (ცემისაგან); ლეღვივით განხვარი (გ. შარაშ.).

დასავლეთკავკასიური (იმერ.) დანოყვა, დასველება, დაწესება: „მოუთავაზებელმა წვიმებმა დასავლეთკავკასიურს ადგილები“ (ი. ქავთ.).

დასავლეთკავკასიური (იმერ.) დანიავება (პ. ჯაჭან., IX, 249).

დასავლეთკავკასიური (ქართლ.) ჩაცომებული (ლ. ნოზ.).

დასავლეთკავკასიური (ქართლ.) მორწყვით ან წინის წყლით გაყენთილი მიწა, რომელიც ტალახობს. ნ. ლია, ლიანები (გ. შატბერ., 45).

დასავლეთკავკასიური-ა (თუშ.) ტყენის შედეგად ხელის ან ფეხის დასივება (პ. ხუბ.).

დასავლეთკავკასიური (ქართლ.) პირამდის გაცხება (შ. ძიმ., ნ. კეც., პ. ხუბ.).

დასავლეთკავკასიური (იმერ.) ამოხერგული, ამოხსნული (შ. ძიმ., ქრისტ.).

დასავლეთკავკასიური (მთიულ.) სულის ამოსვლა: დასავლეთკავკასიური სული ამოყვა (ლ. კაიშ.).

დასავლეთკავკასიური, დელიჯა, დელუჯა (ჯავახ., მესხ., ინგილ.) დეარძლი (ა. მაყ.). თურქ. delice.

დასავლეთკავკასიური (იმერ.) მეტად დასველება, წყლით გაყენთა (ი. ქავთ.).

დასავლეთკავკასიური (მთხ., ქართლ.) ძალზე დასველებული (ა. ყაზბ., I, შ. ძიმ.; შ. ძიმ., ნ. კეც., პ. ხუბ.).

დასავლეთკავკასიური (ზ. იმერ.) დაფარაყება (ნ.), დადღარაყენა, გამრუდება. „ხეები დაეხდღარაყენა, რომ არ ღვილორქონ“ (ბ. წერეთ.).

დასავლეთკავკასიური (თუშ., მთიულ.) დამკლევება: დასავლეთკავკასიური დამკლევდება, განდება (პ. ხუბ.; ლ. კაიშ.).

დასავლეთკავკასიური (კახ.) გასაწყლებული, დახეჩაყებული (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დასავლეთკავკასიური თვალებისა (გურ., კახ.) თვალების დაბლა დაშვება უსიამოვნოდ. „ხედავ, რაფერ დასავლეთკავკასიური თვალე-

ბა?“ (გ. შარაშ.); საკბენად გამზადებული ცხენის მიერ ყურების უკან გასწორება (ლ. ლენ.).

დასავლეთკავკასიური (გურ.) ძალზე დაბნელება. „სივ დასავლეთკავკასიური მდა, თვალში თითის ეტრ მიიტან“ (ს. ყლ.; ა. ლ., გურ.).

დასავლეთკავკასიური (მთიულ.) გაბრაზებული (ლ. კაიშ.).

დასავლეთკავკასიური (ქსნის ხეობ.) გაბდომა. „წინელები დასავლეთკავკასიური“ (გ. სომხინე.).

დასავლეთკავკასიური (ფშ.) დაწყვილდა. „დასავლეთკავკასიური ორი ყორანი, ჩაცვინდენ უღრანს ტყეშია“ (ი. ჭყონ.).

დასავლეთკავკასიური (გურ., აჭარ.) გადაწვევა ვაზის ლერწმის ან რომელიმე ხის ტოტისა (პ. ჯაჭან.); გადაწვევა, გადაწვივნა ვაზისა, ვაზის რქის ჩამოწვევა და მიწაში ჩაფვლა ახალი ძირის გასახარებლად (დილაქტ., 657).

დასავლეთკავკასიური (სქიხიყ.) ოქრომკედლის ხელსაწყო: სქიხიყი მილია, პირის მხარეს განიერი, ხმარობენ დამდნარი ოქროს შესაბერად (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ. დამათი (მესხ.) თამბაქოს გამხმარი ფურცლების ერთი დასტა (ი. მისურ.). თურქ. demet.

დასავლეთკავკასიური (ლენჩხ.) მომარაგება, მომზადება წინასწარ (მ. ალავე., 1).

დასავლეთკავკასიური (გურ.) ზრდის დასრულება; დამამანძილებული-ი ხე-ი ზრდა-დასრულებული ხე (გ. შარაშ.).

დასავლეთკავკასიური (ქსნის ხეობ.) მოღუშული, მოღრუბლული. „ცა დამამანძილებული-ი“ (გ. სომხინე.).

დასავლეთკავკასიური (მესხ.) დანოტივება, დანამევა; დამამანძილებული-ი დანოტივებული. „თოფის წამალი დამამანძილებული-ი“ (ი. მისურ.).

დასავლეთკავკასიური (მთიულ.) გადასული, წასული. „ისინა უკვე მთის იქით იყვნენ დამამანძილებული“ (ლ. კაიშ.).

დასავლეთკავკასიური (იმერ.) საგულდაგულოდ დატრიალება, განსაკუთრებული გულმოდგინებით დაფაქტურება, მეტის მისაღებად მონდომების გამოჩენა. „ახლა

რდ ღო უ მ ა რ მ უ თ თ ი მაგ სიმიდს,
 თონის დროს სა იყავი?“ (ი. ქავთ).
დამარჯნება (ლექს.) დამარჩილება, ჯობ-
 ნა (მ. ჩიქ.).
დამატი-ი (ქიზიყ.) გამხმარი თამბაქოს ფოთ-
 ლების კონა. ნ. დამათი (ა. მენთეშ.).
დამაღი (მოზ., კახ., ქართლ., გუდამაყრ.)
 ცხენის ავადმყოფობაა ერთგვარი (ო.
 ქაჯ.); ცხენის მავარი სასა ჩამოსული,
 დასიებული (ლ. ლეონ.). შღრ.: ქეგლ-
 თურქ. damak, სასა.
დამაღრაზება (ქიზიყ.) მოცვეთა, მოჭმა;
 მაგ., მოუხეშე თვალში ღერძი მორგვ-
 რომ მოსჭამს (ს. მენთეშ.).
დამაშვა (გურ.) დაბარული მიწის დათოხ-
 ნა, თოხით გაფხვიერება (ს. ჟღ.).
დამაწივრება (ქართლ.) მაწივრიანი, ყუა-
 თიანი საჭმლის მიცემა. „გაუწეებ ჯი-
 ჳამა ფურკამჩს, სახლში გავზავნი
 რძიანსა, ღონიერად დაამაწივრებ
 ყველა ურქოს და რქიანსა“ (შ. ძიძ.,
 ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); მაწივრ-ი დიდ
 ხანს ეყოს რამე (საბა).
დამბრმალ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) დაბ-
 რმავებული (ე. ვირსალ).
დამგუნება¹ (იმერ., გურ.) დაწუნება. უკარ
 დაბრუნება დაწუნებული, წუნდადებუ-
 ლი ნივთისა (ე. ბერ.; ს. ჟღ.; ა. ღლ.).
დამგუნება² (ლექს.) ფრინველის მიერ
 კვერცხების მიტოვება (მ. ჩიქ.).
დამგუნება თუთუნისა (გურ.) თამბაქოს
 შეტეხილი ფოთლების დემა-დემად (ნ.)
 დაწყობა და დადება შეყვითლებამდე
 (ე. შარაშ).
დამდგინებელ-ი (ლექს.) დადგინებული,
 ზრდადასრულებული, ჰყვინი (მ. ჩიქ.).
დამწანა (რაჭ.) უბედურებისა ან სხვა რი-
 სამე დაჩვევა, დაკვება (ე. ბერ.).
დამწღვლევა (რაჭ.) დამსხვრევა (შ. ძიძ.,
 ქრესტ).
დამთვალუბავ-ი (რაჭ.) გამოვალავი (შ.
 ძიძ., 204).
დამთხლევა (ლექს.) დამტყრევა, დახევა,
 ნაკუწებად ქცევა (მ. ჩიქ.).
დამიღვა (მესხ.) წყლის მოქცევა მიღებ-

ში და მიწვეულ ადგილზე მაყვანა (ი.
 მაისურ.).
დამინათება (მესხ.) დაყვედრება, დამუ-
 ნათება; ვალდებულების ქვეშ მოქცევა.
 „დამამინათა, ყოველთვის შე გი-
 მართავ ხელსაო“ (ი. მაისურ.).
დამინდვა (ქართლ.) დამშვიდება, დაწყნა-
 რება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
დამირწყება (ინვილ.) დავიწყება; და მ-
 შირწყდა დამავიწყდა; დო მ-
 შირწყ დავივიწყე (მ. ჯან.).
დამისება (შ. იმერ.) მითვისება, მიჩემება;
 დამისება მიიწევა. ნ. დათვისება (ბ.
 წერეთ.).
დამკვივება, **დამკვივებულ-ი** (გურ.) ნ.
 კვიმე.
დამკუწება, **დამკუწებულ-ი** (გურ.) ნ.
 კვიმე.
დამოდება (მესხ.) მეზობლების შეერთე-
 ბა ურთიერთდასმარებისათვის სამეურ-
 ნეო სამშუშათა შესრულებაში (ი. მა-
 ისურ.).
დამოკრება (მთიულ.) დანათესაება (ლ.
 კაიშ.).
დამორავ-ი (იმერ.) გარდიგარდმო (ე.
 ბერ.).
დამორება (მთიულ.) საკერებლის დად-
 ბა; დამორებულ-ი დაკერებულო
 საკერებელდადებული (ლ. კაიშ.).
დამორვა (გურ.) მაღალი ხის გასხლეა,
 ტოტების გაღაჭრა; დამორილ-ი
 ნიგოზ-ი ტოტებშეპირილი კაკლის ხე
 (ა. ღლ.).
დამოწმება (გურ., აჭარ., ქართლ.). 1. და-
 ბარება (ე. გვარ., 947); დუ უ მოწმეა
 დაუბარა. ანდერძად დაუგდო. „არ და-
 გავიწყდეს ჩემი დამოწმებულ-ი“
 (ა. ღლ.; დიალექტ., 657, 663); 2. საკე-
 რებლის დადება; დაამოწმებს სა-
 კერებელს დაადება და ამოუხვევს (ლ.
 მონ.).
დამოკვა (გურ.) კრუხის მიერ კვერცხის
 გაფუჭება ბედში, გალაცება. ნ. მოკვა
 (ა. ღლ.).
დამრუშულ-ი (მთიულ.) გაბრაზებული (ლ.
 კაიშ.).

დამარჩალო-ი, დამჩალო-ი (მოხ., ხეცსურ., თუშ., ფშ.) დარჩენილი (ო. ქაჯ.; დიალექტ., 551, 579, 590).

დამარჩო (მოხ.) მეგვიდრე, შთამომავალი (ო. ქაჯ.). შდრ.: ქეგლ.

დამსილო-ი (იმერ.) დაესებული, მეტად გაღარიბებული, „შენი მტერი იქნა დამსილი და დავალაზიებული, ისინი დამსილი არიან“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკა.).

დამსნება (მთიულ.) დაკვებება; დაემსნება დაეკვებება. „საჩუქარს დაეკვებება“ (ლ. კაიშ.).

დამსნილო-ი (მთიულ.) დინჯი (ლ. კაიშ.). **დამსხიტურება** (ფშ.) ჩასაფრება, მიპარება მოსატაცებლად. შესაპყრობად (ი. ქეშვიკა.).

დამტყვარალო-ი (ფშ.) დამტყვარი, დახეტ-ქილი (ი. ქეშვიკა.).

დამუმლულ-ი (ქართლ.) დაფერვლილი, ჩამქარალი ცეცხლი (თ. სალარ.).

დამურება (მოხ.): ცხარი დამურება დიდ სიცხეში ცხვარი რომ არ ძოვს, იმაზე იტყვიან; დასამურებანი ადგილი ადგილი. სადაც სიცხის დროს ცხვარს აჩერებენ (ო. ქაჯ.). **დამურულება** (ქსნის ხეობ.) ცხვრის ერთად თავმოყრა, შეჯგუფება სიცხეში (გ. სომხიშვი.).

დამუხლება (გურ.) დაქლომით დასვენება სიარულში. „პაწას დევიმუხლეფ და ქე წამულ“ (გ. შარაშ.).

დამუხლევა ვაზისა (ქართლ.) ვაზის ძირის მთლიანად გადაწვენა-გადაწინება (გ. შატერ., 45).

დამღლიავება (გურ.) გულხელდაკრევა (გ. შარაშ.).

დამშვარალო-ი (თუშ.) დაღლილი (დიალექტ., 579).

დამშვარი-ი (ფშ.) დამალ-დაობებული და ასულბებული, აშვორებული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ცყონ.).

დამშუპარი-ი (თუშ.) დადარდიანებული, სევდაშუპრობილი (პ. ხუბ.).

დამშხალვა (ხეცსურ.) საფუვარში (ხაშში) დიდხანს დატოვებული ცომის დას-

კდომა (ა. კინჭარ., 211). შდრ.: დამშხალვა. საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.; დამშხალული-ი (თუშ.) დახეტქილი. მაგ., გამომცხვარი პური (პ. ხუბ.).

დამჩიჩვა (იმერ.) დარჩილვა. ნ. დამჩიჩვა (ი. ქავთ.).

დამჩხვილო-ი (ლენხ.) კოჭლად მავალი, კოჭლი (მ. ჩიქ.).

დამჩხვლევა (ლენხ.) დამსხვრევა თიხის ან შუშის ჭურჭლისა; დამჩხვლეულ-ი დამსხვრეული (მ. ალავე, 2).

დამცხრიკულ-ი (ლენხ.) ტანმოძრო, ჩია, დავალული ადამიანი (მ. ალავე, 2).

დამცრობა (ფშ.) დამცირება (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).

დამძიმება პურისა (ხეცსურ.) დაობება გამომცხვარი პურისა; დამძიმებულ-ი პურ-ი დაობებული პური (ა. კინჭარ., 215).

დამწერვა (ზ. იმერ.) ნ. დამწერვა.

დამწლაკებული-ი (მთიულ.) დამყავებული (ლ. კაიშ.).

დამწოდებული-ი (მთიულ.) დაიარაგებული (ლ. კაიშ.).

დამწორ-ი (გუდამაყრ.) დამწვარი (დიალექტ., 571).

დამწყაზრული-ი (ფშ.) დამწვენებული, შემყობილი (ვაჟა, II, ა. შან.). შდრ.: ქეგლ.

დამწყვტილო-ი (ქართლ.) შეუხედავი, უცხვირპირო ადამიანი (მ. მესხ.).

დამჭახდება (ზ. აქარ.) ჭახალი დაწყობა, დალაგება (ვთქვათ, შეშისა); დამჭახდებულ-ი, დაწყობილი, დალაგებული (შ. ნიყარ.).

დამჭახება (გურ.) ჭირნახულის დაუმწიფებლობა ცივი დარების გამო. „წროფელს მთის ყანები დამჭახდა“ (გ. შარაშ.).

დამჭდევა (ქართლ.) დაჭდევა, ხის თავის ჩაქრა თოვისა თუ ჭაქვის მოსადებად (შ. შიძ., ნ. ცეცხ., პ. ხუბ.).

დამჭდეული-ი (მთიულ.). 1. რქებზე ხაზებიანი. რამდენი წლის ნახნავიცა აქვს ხარს, იმდენი წლის დამჭდეულია; 2. შეკაჩილი (ლ. კაიშ.).

დამკლოვილი-ი (აქარ.) დამკლევებული, გამხდარი (პ. ჭავჭავაძე).

დამხვეა (ლენჩ.) ცუდი ამბის (უმთავრესად ჭორის) დაყრა, გავრცელება; დამხვეული-ი გავრცელებული ამბავი, ჭორი. „გამლანძღეს, ხმები დამიმხვიეს“ (მ. ალავე, 2).

დამხვევრული-ი (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ა. კინჭარ, 262).

დამხოზა (იმერ.) ფელამუში (ვ. ბერ.).

დამჭირჩალი-ი (თუშ.) დაობებული ნამცხვარი; სინესტრისაგან ყანის, ნამკალის დაობება (პ. ხუბ.).

დამჭტროზი-ი (ფშ.) უფროსების ბრძანების ამსრულებელი, მორჩილი (ვაჟა-ფშაველას, მც. ლექსიკ.).

დანახდვა (გურ.) დაფიცება, დაწმენება. „ქალმა მისა პირობა, დუუფიცა და დუუ ნახდა“ (ა. ლ., გურ.).

დანახდული-ი (გურ.). ნ. დალანძლი.

დანახოლოს (გურ., აქარ.) დახოლოს, ბოლოს (ა. ლ.; დიალექტ., 657).

დანახულდება (ზ. იმერ.) დანამვა (ბ. წერეთ.).

დანახუნე (ქიზიყ.) დონდლო, დუნე, საქმეში უმარიფათო ქალი. „რა დანახუნე ხარ, ცოტა გაიძარ, გოგო!“ (ს. მენთეშ.).

დანახლევა (ხევსურ.) ნალის დაქედვა, ცხენისათვის ნალის დაყვრა (ა. კინჭარ., 245).

დანახულდება (ზ. აქარ., ზ. იმერ.)—ნახებული, გამოგვალული მიწის წვიმით დაღობვა, რის შედეგადაც შესაძლებელია მოხვნა (ბუნებრივი მორწყვა); დანახულდება-ი წვიმით გაფლენილი, ბუნებრივად მორწყული მიწა (შ. ნიჟარ.; ბ. წერეთ.).

დანახუნევა (ქართლ.) მყნობა, დამყნობა (პ. ვაჩეჩი.).

დანახობა (რაკ.) ბავშვთა თამაშია: დანას ისკრიან და მიწაში ასობენ; ნება დანის გადასროლა ხელის გულიდან; ცი და დანა ცერსა და დიდ თითზეა; კიკინება დანის გადასროლა კბი-

ლებით და სხვ. ნ. დანასობია (ვ. ბერ.).

დანართაულება (ქსნის ხეობ.) განსხვავება, ვარჩევა. „ვერ ვანართაულებ ჩემ შევილებსა“ (ვ. სომხიშვი.).

დანარჩომება (გუდამაყრ.) დამორჩილება; დანარჩომა დაიმორჩილა, მოერიდა, აჯობა (დიალექტ., 571).

დანარწყული-ი (გურ.) დაქცეული, გაპარტახებული (გ. შარაშ.).

დანასისხლობა (ლენჩ., გურ.) სისხლით მტრობა, შუღლი; დანასისხლათა გადიკიდენ სამკვდრო-სასიცოცხლოდ გადაემტერნენ ერთმანეთს (მ. ჩიქ., მ. ალავე, 1; ა. ლ.).

დანასობია (იმერ.) ნ. დანახობა.

დანაფერ-ი (ფშ.) შეფერილი, ფერდადებული (თუ: მიმსგავსებული, მიფერებული?) (ვაჟა, II, ა. შან., ვაჟა-ფშაველას, მც. ლექსიკ.).

დანაფხვა (გურ.) დანაფხვა, დათარსვა (ს. ქლ.).

დანაქვრა (ქიზიყ.) დაშინება; დანაქრული-ი დაშინებული (ს. მენთეშ.).

დანალიტახება (კახ.) გახდომა, დამკლევება, გაღვევა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დანაყა (ხევსურ.) ბორცვის (ნ.) პირველად მოხვნა (ა. კინჭარ., 195).

დანაყვლობა (ლენჩ.) მუწუხი; ალო, სეზონი (მ. ალავე, 1).

დანახჩირი-ი (ზ. იმერ.) ხის წვრილი დანა, რომლითაც ასწორ-ალამაზებენ თიხის ქურჭელს (ბ. წერეთ.).

დანაწიღება (რაკ., ლენჩ.) ნაწილის მიღება, წახმსება. „თელი დღე არ დანაწილებია საქმელს“ (მ. ალავე, 3).

დანაქვა (ზ. იმერ., გურ.) მდინარეში ნაკის (ნ.) ჩაყრა თევზის დასაჭერად (ბ. წერეთ.; ა. ლ.).

დანახარული-ი, **დანახასული**-ი (ქართლ.) ვაზის ძველი ჯიშია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ყურძენია შავი ფერისა (თ. რაზიყ.; „ივერია“, № 130, 1900; ი. კყონ.). შდრ.: ქეგა.

დანახელავებული-ი (გურ.) კარგად, საგანგებოდ გაკეთებული. „ვეო, რა და-

დანწყტოული-ი (გურ.) დამწყვედული (დილაქტ., 663).

დანხაღება. (გურ.) დანარცხება, დახეთქება მიწაზე, იატაკზე. „ეილო და დაანხაღა დანტროვილ კიშკართან“ (ა. ლ., გურ.).

დაადა (ინგილ.) დიად. მეტად; დაადა კაას უფრო კარგია (მ. ჟან.).

დაა-დაა (ინგილ.) ნანა (ა. შან., 348).

დააზიდე (გუდამაყრ.) დააბე, დაქიმი, დასწიე (დილაქტ., 571).

დაათაკილ-ი, დაატაკილ-ი (ქიზიყ.) მეტურკლის მიერ ჭურჭლისათვის აცლილი თბილი ლავი (ს. მენათეშ.).

დაოგურება (ქიზიყ.) დაყოლიება, დათანხმება (ს. მენათეშ.).

დაორკვალება (ლექს.) ნაყვალევის დატოვება კურდღლის მიერ (მ. ალაგ., 3).

დაორყურება სიმინდისა (ზ. იმერ.) ორი ფოთლის გამოღება. „სიმინდი უკვე დაორყურდა“, ე. ი. სიმინდმა ორი ყური, ორი ფოთლი გამოიღო (ბ. წერეთ.).

დაორზელება (ქართლ.) ორივე ხელით რაიმე იარაღის (ცულის, თოხის, უროს...) მადლა აწევა და მოქნევით დაყვრა (გ. შატბერ., 46).

დაოსება (ფშ.) დაღლა; დაოსებულ-ი დაღლილი (თ. რაზიყ., „ივერია“ № 162, 1900; ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ დაოსვა (ზ. აქარ.) სიმინდის დათესვის შემდეგ თხლად (ზეზეურად) მოხვნა (შ. ნივარ.); (ქვ. იმერ.) მიწის მეორედ ხვნა (ზ. ჭუმბურ., 278).

დაორჩებულ-ი (ფშ.) დაქინებულ-ი, დაბეჩავებულ-ი (ვაჟა, I. ა. შან.).

დაოსება-ა (თუშ.) დანაყრება (პ. ხუბ.). დააამალაუშობა (ფშ.) მიმოდენა, ხტუნვა-ტრიალი სიარულისას (ი. ქეშიყ.).

დაანკლუღ-ი (ქართლ.) დაქონილი, დაკონილი და ჭუჭყიანი (მ. მესხ.).

დაანტვა (გურ.) დაფანტვა. „ეშმაკი და უხილაგი მიელ ქევეყანას დაპანტესა“ (ა. ლ., გურ.).

დაპანტრიშებულ-ი, დაპანტრიშებულ-ი (გურ.) გაჩღვეული, ურიგოდ მიფან-

ტულ-მიფანტული, მაგ., ღობე (გ. შარაშ.).

დააპყული-ი (ზ. იმერ.) დავვაჭული, პატარა, ჭუჭყა ცაცი. ნ. პაპუცი (ბ. წერეთ.); ტანდაბალი, გვაჯა, ასათან შეუფერებელი სიდაბლს მქონე მოზარდი (პ. ჯაჭან., IX, 250).

დაპილთუნება (ქართლ.) ჭურჭლის, უმოთერესად ღვინის, ქვევრის პირამდე ავსება. „რალათ დამიპილთუნ მე მარანში ქვევრები, თუ შენი ქელეხისათვის მოხდიდნენ“ (გ. შატბერ., 46).

დაპილწულ-ი (გურ.) დასვრილი; დაპილწვა დასვრა, დათხვრა (დილაქტ., 663).

დაპინტრაშებულ-ი (გურ.) ნ. დაპანტრიშებულ-ი.

დაპიფინება (გურ.) დასივება. ნ. პიფინი (ს. ჟღ.).

დაპიტვა (გურ.) მრავალ ადგილას დახეულის დაყვრა (გ. შარაშ.).

დაპიტოვება (გურ.) პატარა-პატარა ნაჭრების დაყვრა (გ. შარაშ.).

დაპოლღებულ-ი (გურ.) ფიზიკური ნაკლის მქონეზე იტყვიან, დაბრკოლებული (ს. ჟღ.).

დაპალანქვა (ოკრიბ.) ნ. დაბრკვალება (მ. ალაგ.).

დაპნევა (ქართლ.) დაბნევა, მიმობნევა (დილაქტ., 636). შდრ.: ქეგლ.

დაპოტვილ-ი (იმერ.) ბევრ ალაგას დაყვრებულ-ი, დაბეჭილი. „ნეტაი რა უკირს ე იმის ფასი, დაპოტვილი ბლუწა-შარვლით რო დეიარება!“ (ი. ქავთ.).

დაპარანქვა (გურ.) დამანქვა. „პირის კანი დაპარანქოდა, წინა კბილი სულ არ ქონდა“ (ა. ლ.).

დაპოპრვა (გურ.) სატირლად მომზადება, ბავშვი სატირლად რომ მოემზადება, იმაზე იტყვიან: „იპოპრა, იპოპრა და ატირდა“ (ს. ჟღ.; ა. ლ.).

დაპურება (იმერ., რაქ.) ჭმევა, საყვების მიცემა. „დოუჭიჭინე ქათმებს და დაპურე“ (ე. ბერ.); დამწიფება, შემოს-

ვლა: დაპუ რ დ ე ბ ო და ბალახი (დიალექტ., 683). შდრ.: ქეგლ.

დაპნა (გურ.) დაწნვა; თმის დაპნა თმის დაწნვა, დახვევა; დაპნა ილი დაწნული (ა. ლ., გურ.).

დაპნაილი ყველი-ი (ზ. აქარ.) ქალის თმისათვის დაწნული ყველი, ჩვეულებრივ, თავმოხდილია, დაბალი ხარისხისაა (შ. ნიქარ.).

დაქამება (ფშ.) დამწიფება; დაქამებულ-ი დამწიფებული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 162, 1900; ი. ჭყონ.).

დაქანება-ა (თუშ.) დაქველება ტანისამოსისა, იარაღისა (პ. ხუბ.).

დაქარვა (ფშ.) ხილის დაქვევა; დაქარულ-ი გვერდებდაქვევილი და ჩაქველებილი ხილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).

დაქარული (ფშ., ქართლ.) გვერდებდაქვევილი ხილი. ნ. დაქარვა (ი. ჭყონ.); დაბზარული (კირიონი).

დაქდუმლება (ზ. აქარ.) საქორწილო ცერემონიის გარეშე ქალის (საცოლის) მისვლა საქმროს ოჯახში (შ. ნიქარ.).

დაქვერვა (გურ.) ქვეროთი (ნ.) ცემა, გალახვა; ქვერება ცემა ქვეროთი. „გამაბრაზა და ვქვერე ყურისძირში“. ნ. ქვერო (ა. ლ., გურ.).

დაქიღვა (ფშ.) თხილის ანუ კაკლის ჩენჩოს გაცლა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 129, 1900; ი. ჭყონ.).

დაქიფინება (გურ.) ნ. დაპიფინება.

დაქიფყება (ქართლ.) შეშუბება, დასიყვება (?) (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.

დარბანდი (გურ.) დოლი, დაირა, ბარბანი. ნ. დალბანდი (ა. ლ., გურ.).

დარალ-ი (მობ.) დალალი, კულულები თმისა (ო. ქაჯ.).

დარანი (მესხ., ჯავახ., ხევსურ., ფშ., მობ., ოკრიბ., ქიზიყ., მთიულ.). 1. მიწისქვეშ ხელოვნურად გაყვანილი საიდუმლო ხერელი, რომელსაც ძველად სამალავად იყენებდნენ (ი. მისურ.; დიალექტ., 647); 2. ციხის სარდაფი, რომელსაც გარედან კარი არა აქვს. აქ ცი-

ხონთა (ნ.) პროდუქტები ინახება და ღია-ყმაწვილი ჰყავთ შეფარებულნი. დარანი ტყვეების დასამწყვდევადაც იყო გამოყენებული (ა. კინჭარ., 298); 3. სამალავი შიშიანობის დროს თავის შესაფარებლად, ჩვეულებრივ ციხის ქვემო სართულში (ვაჟა, IV, ა. შან.); 4. წყლის გასასვლელი კარი, სადენი (ო. ქაჯ.); 5. ბეჩო, ღრუ ადგილი მდინარეში, სადაც კიბო ან თევზი იმალება; 6. მიწური, სანგარი (მ. ალაკ.); 7. ფენა; დარანი და დარანი ფენა-ფენად, შრეებად. „კრამიტი მიწა და აგური მიწა ერთ ალაგად არი დარანი და დარანი“; 8. თევზის ბუნავი, სადაც თევზი იმალება (ს. მენთეშ.); 9. თბილი საძირკვლის ძირში, რომ წყალი იქ დაგროვდეს და კედელს არ მიეკაროს; 10. ეზოში წყლის გასასვლელი ღარი სიბით დაფარებული (ლ. კაიშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დარანა (ლეჩხ.). ნ. ქელთა.

დარანწყვა (გურ.) დანგრევა, დაქცევა (ქ. სიხ.).

დარაყრახება-ა (თუშ.) დატორტმანება. შექანება (თ. უთურგ.).

დარაფთა (ქართლ.) მოსულელი (მ. მესხ.).

დარაჩული (ქსნის ხეობ.) უშნოდ, ზღაზღვნით მოსიარულე, „რას ირაჩები, კაკო!“ (ვ. სომხიშვი.).

დარბაზი (ხევსურ., მესხ., ქართლ., კახ.).

1. ხატში, ჭვარში აგებული ნაგებობა, რომელშიაც მხოლოდ ხატის მსახურთა აქვთ შესვლის უფლება. „დარბაზს ვისხვით ქვესურნი, დიდ გვედგა საუბარიო“ (ა. კინჭარ., 300; დიალექტ., 551); 2. გვირგვინიანი დიდი საოჯახო ოთახი ძველმესხურ საცხოვრებელ სახლში, დამშვენებული დედაბოძით, ბუნჩოსის ქვით, მოხარატებული განჯინათაროებით, მოაჭირითა და სხვ. (დიალექტ., 651; საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ.).

დარბოზა (კახ.) ხალხური დღეობა სოფ. დარბაში, იმართებოდა აღდგომის მეორე დღეს, ორშაბათს (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დარბოზვა (გურ.) ნახევრად გაცეხვა ღომისა (გ. შარაშ.).

დარდაკი-ი (ფშ., ქიზიყ.) თავცარიელი, ყუყუჩი, სულელი (ვაჟა, I, ა. შან.; ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

დარდალა (იმერ.) მარწყვი (ა. მაყ.).

დარდაღინა (ქიზიყ.) ღია, უკედლო სახლი; უკედლო ნაგებობა, სადაც ნიავი თავისუფლად მუშაობს, ქარი ქრის (ს. მენთეშ.).

დარცევა (გურ.): ხორცი დეირეკა ხორცი დაყარა, გახდა, დაშლევდა (გ. შარაშ.).

დარეშვა (იმერ.) ძირს დაწვენა, დაფენა, დაგება, წაქცევა. „ქარმა სულ დარეშა ყველაფერი“ (ი. ქავთ.).

დარეზა-ა (ინგილ.) ჭიშკარი (დიალექტ., 615). სპ., თურქ. dervaze.

დართვა (მთიულ.) შეკეთება (შემისა). დამატება (ლ. კაიშ.).

დარიალება (ქართლ.): ამბის დარილება ხმის დაყრა-გავრცელება; „ხმა დარიალდა“ (გ. შატბერ., 46).

დარიდება-ა (თუშ.) გაცლა, ჩამოშორება; დარიდ გაცეალა (თ. უთურგ.).

დარიელ-ი (თუშ.) თვალთვალი, ჩუმად თვალყურის ჭერა; უდარიელ უთვალთვალა. ნ. დარილი (თ. უთურგ.).

დარიკაობა (იმერ.): დარიკაობს ფუქსაეატად დადის, ჩიტირეკიაობს (ი. ქავთ.).

დარიგნება, **მორიგნება** წისქვილიხა (ზ. იმერ.) წისქვილის მომზადება, წესრიგში მოყვანა; სიმინდის ჩაყრა ხვიმირაში, ასაწვევლას აწევა, კრიპის ჩამოწევა და სხვ. (ბ. წერეთ.).

დარიღ-ი (ქართლ.) თვალთვალი, ზეერვა. ყურისგდება, დარაჯობა; უდარიღა უდროვა, მომენტის უზოვა, დრო უშოვა; უდარიღებს დროს ეძებს, რომ თავისი ბოროტება მოასწროს; უდარიღებენ უთვალთვალეებენ.

უდარაჯებენ, დროს უზოვნიან; დარიღი გულში ფარულად შენახული რისხვა, გულისწყრომა და განზრახვის შესრულებისათვის შესაფერ ქამთა ძიება (გ. შატბერ., 46-49); თვალთვალი. ზეერვა, საფარიდან თვალყურის დევნება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დარიუვება (იმერ.) დაბინდება, დადამება („კომუნისტი“, № 190, 1967).

დარირურუ (ლჩხ.) მოღვენა დარიით. „ქეიფობდენ და დარირურუ ხონდაყე“ (მ. ალავე, 2).

დარისხვა, **დარისხება** (ქიზიყ., ხეესურ.) წყევლა, რისხვის დაქება ხატის სახელით (ს. მენთეშ., დიალექტ., 551). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დარიფანა-ა (მოხ.) დერეფანი (ო. ქაჯ.).

დარიშხენა (ფშ.) დაწყევლა, გაწყრომა, გალანძღვა, დატუქსევა (ი. ქეშიკ.).

დარიჯა-ი (ქიზიყ.) დარიჯავი, ოქრომკედლის ხელსაწყო; ჩამოსასხმელია, ლითონის ყალიბი (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დარკილულ-ი (გურ.) კრკილისაგან (ნ. რკილი, კრკილი) დახრული ფიცარი (გ. შარაშ.).

დარკო-ა (თუშ.) ლუდი, სანამ სვიას ჩაყარიდნენ (თ. უთურგ.); ლუდის წვენი (ს. მაკალ.); ფორი (ნ.) ჩაყრილი წყალში ასადღუღებლად. ბაცბ. დარკო (კ. ჭრელ., 259).

დარნა (გურ.). ნ. დარნე.

დარნე (გურ.) ღრმა ორმო, მოგრძოდ გათხრილი მიწა. შდრ.: დარანი (გ. შარაშ.; ა. ლ., გურ.).

დაროყვილ-ი (ლჩხ.) რკინის იარაღის დაბეგვილი პირი (მ. ალავე, 1).

დარიშვა (ხეესურ., ქართლ., მთიულ.) ცუდად ფქვა, დაღერღვა (ა. ჭინჭარ., 210); მსხვილად დაფქვა, დაღერღვა, გადატ. უთავბოლო ლაპარაკი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მაკალ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დაროხვა (ზ. აქარ.) სიმინდის, ხორბლის მსხვილად დაფქვა; დაროხვილი-

მსხვილად დაფქული. ნ. დაროშვა (შ. ნიყარ.).

დარღურებული-ი ძაფი (მთიულ.). ნ. ჩამორღურებული ძაფი.

დარღყება (ფშ.) მოშლა კეთილი ცხოვრებისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 162 1900; ი. ჭყონ.).

დარღყვა (ხევსურ.) დაფარცვის (დაფარვის) შემდეგ დაუფარავად დარჩენილი თესლისათვის ფეხით მიწის მიყრა (ა. ჭინჭარ., 200).

დარღურებული-ი ძაფი (მთიულ.). ნ. ჩამორღურებული ძაფი.

დარღალი-ი (იმერ.). ნ. დალაღანა.

დარღენა (გურ.): დარღენა ბურთისა გასაროლილი ბურთის პაერში დაჭერა ხელით (ა. ღლ.).

დარძი (ქიზიყ.) ფეხსაცმლის საძირის გარშემო დანის წვერით ცოტათი აჭრილი ადგილი შესაკერად (ს. მენთეშ.).

დარწხელვა (იმერ.) / დაწურული ყურძნიდან უქანასკნელი წვეწის გამოწურვა საწნახელში დაჭორავით (ი. ქავთ.; პ. ჯაჭან., IX, 250).

დარწუმა (ლეჩხ.) წვიმანარევი მზიანი ამინდი (მ. ალავე, 2).

დარხობა (ქიზიყ.) ურმის თავის დაღება მიწაზე (ს. მენთეშ.).

დარჯაყი (გურ.) ტყვიის ჩამოსასხმელი ფორმა; გამოდარჯაყებულ-ი გამოჭრილი, გამოთლილი, გაფორმებული (ა. ღლ.).

დასაგნები (ზ. აპარ.) წისქვილის ნაწილი (შ. ნიყარ.).

დასაგონება (ფშ.) დაფიქრება, საგონებელში ჩაყარნა. „დავჯდები, დავსაგონდები, ნეტარ რა ვუყვა თავსაო“ (ი. ქეშიკ.).

დასაგულ-ი (იმერ.) მაგრად დაკეტილი (ი. ქავთ.).

დასავება (ზ. აპარ.) დამაკება პირუტყვისა (შ. ნიყარ.).

დასაკარჭლ-ი (იმერ.) დასაკროლავი, წენგო რომ აქვს გასაცლელი, ისეთი კაკალი (დილაქტ., 670).

დასალაზვარავ-ი (ხევსურ.) პირუტყვის სალანქაღვი სიტყვა (ა. ჭინჭარ., 233).

დასალიერ-ი (გურ.) უქანასკნელი ჰუნქტი, ბოლო, „თლა დასალიერს არ ყოფილა!“ (გ. შარაშ.).

დასაწფოჩებელ-ი (კახ.) სამ ფოჩად, სამყურად ამოაყრელი, ვთქვათ, სიმინდი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დასამზრის-ი, **დასამზარ-ი** (იმერ.) ადგილი, რომელიც კაცს უფრო ემარჯება, ემზრობა მისასვლელად ანუ სამოსახლოდ და სხვ. (ი. ჭყონ.).

დასანგება (ქიზიყ.) დაყოვნება. „ბიჭო, რაა დასანგდი მანდ და ვერ მოხველი თაფი დროზე?“ (ს. მენთეშ.).

დასანგლება (ქიზიყ.) ცხვრის (ფარის) გაჩერება სიცივისა ან ქარისაგან, ეს იმის ნიშანია, რომ ცხვარი ზრება (იყინება) და იღუპება. ფარებში უნდა შეყრა, რომ დროზე უშველონ (ს. მენთეშ.).

დასარსამება (მესხ.) დარტყანება, თავგზის აზნევა. „ისე მაგრად შემოპკრა, რომ დაასარსამა“ (ი. მისურ.).

დასაყრელ-ი (ქართლ.) მაკე ცხოველი, რომელმაც მალე უნდა დაყაროს (შვილები) (პ. გაჩეჩ.).

დასაყრება (მოხ.) ერთ ადგილას შეჩერება უგზოობის გამო (ი. ქაჯ.).

დასახურ-ი (ქიზიყ.) ქალის საზაფხულო ზედა სამოსი, საზაფხულო პალტო (ს. მენთეშ.).

დახვევა (გურ.) დაღლა, ძალის გამოღევა (ა. ღლ.).

დახერილ-ი საქონელ-ი (მთიულ.) საქონელი, რომელსაც ყურზე სერა ადევს (ლ. კაიშ.).

დახვებილ-ი (რაჯ.) მოწყვეტილი, მომძვრალი, „მესამე დღეს ამოსწიეს და დასვეპილი კუდები ამოჭყვა ძელეზს ყინულიდან“ (შ. ძიძ., 204).

დახითვა (იმერ.) მცენარის ფოთლის დაწმენდა, მტერის მოშორება. „თუთუნის ფოთოლი კარქა უნდა დასითო, რო მტერი არ შეყვეს“ (პ. ჯაჭან., X).

დასინულ-ი (ფშ., იმერ.) გაკალული (ი. ჭყონ.).

დასისენა (ქიზიყ.) უმწიფარი, მკუხეხ ხილისა და სხვ. დაკრეფა მთლიანად. აქედან: დასისენული. „დეესისენა ქლივარი და მიტანა“ (ს. მენთეშ.).

დასისტიწინება (იმერ., გურ.) შევიწინება. ნ. სისტიწინი (ვლ. ბზვან., „ივერია“, № 172, 1900).

დასისულ-ი კვერცხ-ი (რაჭ.) ლაყე, ნაკრუხალი კვერცხი (ე. ბერ.).

დასისხვა (ქართლ.). ნ. სისხვა.

დასიჯიბიქება (რაჭ.) მაგრად რისამე შეკერა, გაკოჭვა (ე. ბერ.).

დასკვერა, დაბასკვერა (იმერ.) სქელი და ბატარა ტანის ადამიანი, დაბასკული (ი. ქავთ.).

დასკიპარჭვა (გურ.) დაგრეხა, მიღრეც-მოღრეცა (ა. ღლ.); დასკიპარჭული-ი გამრუდებული, მიგრეხილ-მოგრეხილი. ხალხური სიმღერაა: „აქიდან და ქეთათსი დასკიპარჭული გზავიცი“ (გ. შარაშ.).

დასკანვა, დაქსანვა (ლეჩხ.) დაგმანვა, კულტურების აპოკევა. „ი ფარდალა კედლები ისე უნდა დასკმანო. სიცივე არ შევიდეს“. ნ. გმანვა, კმანვა, კქმანვა (მ. ალავე., 1).

დასოდომება (მთიულ.) დანესტიანება (ლ. კაიშ.).

დასოდება (გურ.) დასელება. „სულ სისხლით დასოდდა იქაურობა“ (ა. ღლ.).

დასორტვა (გურ.) თოვლის დაბეკნა მცირე წვიმით (გ. შარაშ.; ა. ღლ.).

დასპარტება (გურ.) თავის დახეთქება (მთაბერი, მ. თავართქილაძე).

დასრევიება (ხევსურ.) დაყრევიება, გაგდებინება (დიალექტ., 551).

დასტავლა (გურ.) დამახსოვრება, დაფასება. „მავას დაგისტავლი დაგადეიბით“ (ა. ღლ.).

დასტავ-ი (ქართლ., იმერ.). 1. იატაკის საყრდენი ხის ბურჯი; 2. კარების სარტყელი (დიალექტ., 670; ქეგლ.).

დასტომილ (ინგილ.) დაცდენილი; დასტირინა დაცდინა (მ. ჯან.).

დასტურ (გურ., აქარ.) ზნ., მართლა (ე. ნინ., 1, თ. კიკე; დიალექტ., 657).

შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

დასტური (ფშ., მთიულ.) ლუდის მხარე-შევი ხატში ანუ სალოცავში დღეობისათვის, ხატის მზარეული. დასტურებს ერთი წლით (ზოგან ორი წლით) ირჩევენ. „წინ უზის ჩოქზე დასტური, შავს ლუდს უმატებს თანშია“ (ვაჟა, I, 241; IV, ა. შან.); კაცი, რომელიც ხატში კურატს ან ცხეარას კლავს (ლ. კაიშ.); ხატის მსახური (ს. მაკალ.).

დასტურჩადანდრი (მესხ.) ჩადანდრი. ნ. ჩიხანდარი, ვიხანდარი, (ა. მაყ.).

დასტუნა (მოხ.) დაწყობა, დადება, დალაგება; დასმა (დიალექტ., 561).

დასულდგნულება (მოხ.) ხატისათვის პირუტყვის შეწირვა წინასწარ, ხატისათვის შეპირება და განკუთვნა (დიალექტ., 561).

დასულვა წაბლისა (გურ.) შესაწავი ახ მოსახარე შევი წაბლის დასერვა, დაჩხვლეტა (გ. შარაშ.).

დასულწუხება (ფშ.) შეპირება, შეწუხება (ი. ქეშვიკ.).

დასუნგალობ-ს (იმერ.) დასუნსულებს, ხარბად დაეძებს საკმელს, იტყვიან ღორზე, ძალღზე (ი. ქავთ.).

დასუნულ-ი (გურ.) გველის ან სხვა ქვემძრომის მიერ პირზეხებული (ე. ნინ., 1, თ. კიკე.).

დასურ (გურ.) ზნ., დასტურ, მართლა, სწორედ (ა. ღლ.; ქ. სიხ.).

დასუსნა (ქართლ.) ტუბილი საკმელების გემოს გასინჯვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დასუფრება (რაჭ.) დანაყრება, გაძლომასავით (სოფ. ჟაშქვა, გ. ქელიძე).

დახხიპება (ფშ.): დახხიპება დასწორდება, დაიტყვანება (დიალექტ., 590).

დახხლტა (ქიზიყ.) ფარიდან მცირე ნაწილის ჩამოცილება, მოწყვეტა, გამოყოფა (ს. მენთეშ.).

დატანა-ა (თუშ.) მოყოლა, ყოფნა;

თქვენთან დატანა მეც მეწაღ თქვენთან ყოფნა მეც მეწაღა (თ. უთურგ.).

დატანით რწყვა (ქართლ.) მოგდებით რწყვა, თავისთავად დინება წყლისა (გ. შატბერ., 49).

დატბორება (ფშ.) დასველება წვიმით ან წყლით (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900).

დატბტვილ-ი (აპარ.). ნ. დატბტვილი.

დატბტვილ-ი (გურ.) დანაყოფივით, მეტად გაცხვილი. ნ. ტბტკვა, წიწკვა (გ. შარაშ.).

დატიკვა (ფშ.) ბევრი ქამისაგან გაბერვა, გაძლიმა. „ძალიან დავიტიკენით“ (ი. ქეშიკ.).

დატიტვა (მოს.) დაძლევა, მორევა, ჯობნა (ო. ქაჯ.).

დატიტვა (ქიზიყ.) ძალიან დამარილება, დამლაშება; დატიტულ-ი ძალიან დამარილებული (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დატიტვა (ზ. იმერ.) ძაფის გამოხარშვა შედეგვის მიზნით. „ძაფს დატიტვამ დენ ბროწეულის კანში“ (ბ. წერეთ.).

დატიტიბვა (ქიზიყ.) ტიტებში (ნ.) დადეღვა (ნ.). დატიტიბვა შავად ან ყვითლად შედეგვისას ხდება. ტიტებს მოხარშავენ და იმის წვეწში ჩადებენ შესაღებ მასალას (ს. მენთეშ.).

დატყვევა (ქიზიყ.) დახურვა; დატვირთვა; მსხმოიარობა. „რაჯულ დავტიკვეფიათ, აღარ იყო, რო ერთი საბანი კიდ დეგვეხურნათ!“ ნ. ტყვევა (ს. მენთეშ.).

დატყრვილ-ი, დატყრუცულ-ი (ქართლ.) დაწითლებული (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დატყრუცულ-ი (ქართლ.). ნ. დატყრვილი.

დატოლება (ფშ.) მიხუტება, მიაღერსება. „რა ბევრჯელ დავტოლებივარ წითელ ვაშლივით ქურხედა“ (ი. ქეშიკ.).

დატოლმეტება (ქიზიყ.) დამეტნაკლებება. ერთი მხარე რომ უფრო გრძელი ან განიერი იქნება, ვიდრე მეორე (ს. მენთეშ.).

დატოლმეტებულ-ი (ფშ.) ყალყზე შემდგარი (ი. ქეშიკ.).

დატოშვა (კახ.) მაგრად ცემა, გალახვა, დაბეგვა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დატრუალება (გურ.) დაბრუნება; დატრუალდენ დაბრუნდენ, გაბრუნდენ (დილაქტ., 663).

დატრუცვა (ქართლ.). ნ. დატყრვილი.

დატუცვა (გურ., ლეჩხ.) ტუკით (ნ.) ცემა. „რაფერ ქვეყნის საშინლათ დუტუცავს იი გელი ამ გადარეულს“ (გ. შარაშ.); სიშინდის ან ლობიოს დაფშენა ტუკით; ჩასართავად მოხარშული ლობიოს დატყულთა გობზე ტუკით; გადატ. ადამიანის ცემა-ტყემა (მ. ალავ., 2).

დატუშნულ-ი (თუშ.) დანესტიანებული (თ. უთურგ.).

დატუნტლაგება (ფშ.) შემოსული ხილის სიმწიფისაგან დარბილება (ი. ქეშიკ.).

დატუნტურება (ფშ.) დაქნევა. „მეველემ... სახრე დაუტუნტურა“ (ი. ქეშიკ.).

დატურა (რაპ.) დასტურ, მართლა, ნამდვილად. ნ. დასურ (დილაქტ., 663).

დატყვილ-ი (ლეჩხ.) მიწას არაცილებული, დაბალზე დაბალი (მ. ჩიქ.).

დატყვიცვა (ფშ.) დატყვითა. „დაუტყვიცვი თვალები და ხტის“ (ი. ქეშიკ.).

დატყვიცვა (ლეჩხ.) დაჩეჩქვა, დაბეგვა (რკინეულზე იტყვიან); დატყვიცვილი დაჩეჩქვილი, დაბეგვილი. „სპილენძის ჭურჭლები დატყვიცვის, დაამტერიეს“ (მ. ალავ., 2).

დატყვიცვა (მოს.) დასუსტება ჭინჭრით ან მათრახით (ო. ქაჯ.).

დატყვაბეგება (თუშ.) ტყუბად დატყვა ან დახოცვა (თ. უთურგ.).

დაუარება (ქართლ.) უარის თქმა, უარზე დადგომა (გ. შატბერ., 49).

ეროვნული
საქმიანობა

დაუბრებელი-ი (იმერ.) დამღერებელი.
ნ. უბრობა (მ. ალავ., 3).

დაუზაკველი-ი (ფშ.) წრფელი, მართალი
(ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

დაუთვალღობა (რაჭ.) დაბრმავება. „და-
უთვალღობულია დვეგი“ (შ. ძიძ.,
ქრესტ.).

დაუღლი-ი (გურ.). ნ. დავილი, დალაბანდი,
დარაბანდი.

დაუშპრახება (ხევსურ.) უშპრახად ყოფ-
ნა, ხმის გაუცემლობა, ხმის ამოუღებ-
ლობა (დიალექტ., 551).

დაუშქერი (მთიულ., გუდამაყრ.) გაუგო-
ნარი, თავისინება აღამიანი (ე. ვირსალ.).

დაუნა (რაჭ.) კნინ. სიტყვისა და—საშულე,
მიშავალი მული (დიალექტ., 683).

დაურმვა (ლენხ.) ურმვებად დადგმა. მომ-
კილ პურს დაურმვავენ — თხუთ-
მეტ-თხუთმეტ კონას ცალ-ცალკე დად-
გამენ ყანაში; დაურმული-ი ურმე-
ბად დალაგებული (მ. ალავ., 2).

დაურწყება (რაჭ.) მარხვის დაწყების წი-
ნა დღე, როდესაც სახსნილოს ჭამა შე-
იძლებოდა. თუ ორშაბათს მარხვა იწყ-
ებოდა, კვირას დაურწყება იყო
(დიალექტ., 683).

დაურჯაკი-ი (გურ.). ნ. დარჯაკი.

დაუფახარი-ი (მოხ.) მოუსვენარი; და-
ფახება დაწყნარება (ო. ქაჯ.).

დაუფერებელი-ი (მოხ.) ქუქყიანი, ბინძუ-
რი, უფერული (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

დაუჩინაღება-ი (თუშ.) დაბნელება (დია-
ლექტ., 579).

დაფა (ქიზიყ.) თიხის ჭურჭლის საკეთე-
ბელი ჩარხის ნაწილია (დიალექტ.,
605).

დაფათვრა, **დაფატვრა** (ქიზიყ.) დაგლეჯა,
დაფრეწა (ს. მენთეშ.).

დაფათლილი-ი (მთიულ.) ფოთლებიანი,
დაფოთლილი (ლ. კაიშ.).

დაფაღვა (რაჭ.) დაგვა, დახვეტა; გაშმენ-
და, გასუფთავება (დიალექტ., 683).

დაფანიერება (ლენხ.) დაფანტვა, შორს
გაქცევა. „ყველა ერთბაშად დავა-
ფანიერე“ (მ. ალავ., 1).

დაფანტვა (ინგილ.) დაგლეჯა, შეშუპა, გა-
ნადგურება, გაიარცვა. „ჩონ ხაზნა და-
ფანტეცა; ვერ ეანავრებს დოუ-
ფანტაე“ (გ. იმნ.).

დაფანციხებული-ი (ლენხ.) დასვრტილი,
დაცხრილული. „თოფი სადათვეში გავ-
ტენე, კურდღელს ვესროლე და სულ
დოუფანციხებია საწყალი“ (მ.
ალავ., 1).

დაფარალებული-ი (გურ.) ლამაზად და-
პოზილი შეშა ან სხვა რამ (გ. შარაშ.).

დაფაფა ძაფისა (ზ. იმერ.) მოღუღებულ
პურის ფაფაში გავლება ძაფისა (ბ. წე-
რეთ.).

დაფაფხვა (მესხ.) სიძველისაგან დაღეწვა,
დაფხვავეება. „სკამები სულ დაი-
ფაფხა აზღენი ხმარებით“ (ი. მათ-
სურ.).

დაფაღართება (ინგილ.) დამშვიდება.
„ღედაკაცს დაფაღართდა“ (გ.
იმნ.).

დაფარცახებული-ი (იმერ.) დანგრევის
პირზე მისული, მოშლილი, უფარგისი;
დაფარცახებული-ი სახლი-
უფარგისი, დანგრევის პირზე მისული
სახლი; გადატ. ავადმყოფობისაგან, ხნო-
ვანებით დაჩაჩანაკებული აღამიანი (ი.
ქავთ.).

დაფაყირება (ფერეიდნ.) დაღარიბება
(დიალექტ., 628). სპ., არაბ., თურქ.
fakir, ღარიბი.

დაფაშრება (ქართლ.) გამომცხვარი პუ-
რის გამოხმობა. ნ. ფაშარი (კირიონი).

დაფაცხატავება (ქიზიყ.) ტყვიით დაცხ-
რილვა, დახვეტა; დაფაცხატე-
ბული-ი დაცხრილული. „მტრი ტყვიით
სუღეფაცხატავებინა“. ნ. დაფანციხე-
ბული (ს. მენთეშ.).

დაფაჭვა (აჭარ.) დაგლეჯა, დაფლეთა (შ.
ნიყარ.).

დაფახება (მთიულ., გუდამაყრ.) დაწყნა-
რება; დაფახდი-ი დაწყნარდი (ე.
ვირსალ.).

დაფერდილი-ი ქლიბი-ი (ქიზიყ.) ოქროშქე-
ლის იარაღია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).

დაფევა (ფშ.) ჭურჭლის პირში დაცობა ან ჭრილობაში (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).

დაფეღევა (იმერ.) გაღება, მაგ., ფანჯრისა და კარებისა (ი. ჭყონ.).

დაფენჭვრა (ზ. იმერ.) დახვრეტა; დაფენჭრილი დახვრეტილი (ზ. წერეთ.).

დაფერცხვა (ქიზიყ.) კვერცხდასადები ქათმის გაბერწება. ხელში რომ დაიჭერენ, ქათამი ფართალს დაიწყებს და ჩვილ კვერცხს დადებს. ნ. ფერცხვა (ს. მენთეშ.).

დაფეხვა (გურ.) შესადებავი ძაფის ან ქათვლის წინასწარ დაღობვა წყალში, რომელშიაც კაკლის ხის ფესვები აწყვეია (გ. შარაშ.).

დაფეფქვა (ფშ.) დაჩეჩქვა; დაფეფქვილი დაჩეჩქვილი, ძვალი და ტყავი ერთმანეთში დანაყილი (ი. ჭყონ.).

დაფეშვა (გურ.) მსხვილად დანაყევა რისამე, მაგ., ნიგვზისა; დაფეშვილი მსხვილად დანაყილი (გ. შარაშ.).

დაფეშვა (იმერ.) მსხვილად დაფქვა, დაღერღვა. „სიმიდი ისე დოუფეშვავს მეწისქვილეს, რომე საცერში არ ვადის“ (პ. ჯაჯან., X).

დაფეხვა¹ (იმერ., გურ., ლეჩხ.) დაკუტვა, დახუთვა; დაფეხვილი დაკუტებული, ფეხებდაზიანებული. „აერ დროს კვი ყმაწვილი იყო, მარა ახლა დაფეხვილი გდაა და კარში ვერ გამოდის“ (ვ. ბერ.; ა. ლლ.; მ. ჩიქ.).

დაფეხვა² (ქიზიყ.) გადავარდნა, გადაჩეხვა. „გუშინ ჩვენებიანთ გიორგი დამთვრალიყო და ჰემეში დაფეხვილიყო“ (ს. მენთეშ.).

დაფილენცხება (გურ.) დავოჭლება. ნ. დაფეხვა (ა. ლლ.).

დაფინვა (ზ. აჭარ., იმერხ.) იატაკის დაგება (შ. ნიქარ.).

დაფინქვადება (გურ.) წვრილ-წვრილად დაჭრა, დატეხვა. „დაფინცქვალა შიშა“ (ს. ყლ.).

დაფიფინება (იმერ.) სახეზე დასივება ლოთობისაგან (ვ. ბერ.).

დაფირთბაშება (გურ.). ნ. დაფურთბაშება. დაფიშანება (ზ. აჭარ.) დაფიქრება, მოლოწრება (შ. ნიქარ.).

დაფლაღნა (ქიზიყ.) დუნედ შეგრება რთვებს დროს; დაფლაღნილი დუნედ შეგრებილი ნართი. ამის ქსოვილი მოსათელად კარგია (ს. მენთეშ.).

დაფოღება (ქიზიყ.) როცა ისეთ რამეს იყიდიან, რომელიც მალე არ გამოიყენება, მაშინ იტყვიან, დამიფოღდაო (ს. მენთეშ.); ჩაფოღება, დაფუნება; დამიფოღა ანუ ჩამიფოღა დამიწუნა (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.

დაფოღებება (გურ.). ნ. დაფილენცხება.

დაფორაჭებული (იმერ.) დაწინწკლული (ი. ქავთ.).

დაფორება (ნეგილ.) დაობება (მ. ჯან.).

დაფორებება (ზ. იმერ. დაკუტება; დაბრუება. „ფეხები დამეფორება, ჯორიდან ჩამოსვლა მენატრებოდა“ (ზ. წერეთ.).

დაფოტრილი (გურ.) დარკილულივით (ნ.) დაფოტოროვებული (გ. შარაშ.).

დაფოციაკება (ქართლ.) დაფაქურება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დაფრანგვა (გურ.). ნ. დაფრანგული.

დაფრანგული¹ (გურ.) აქა-იქ გაღუნული, მიხრილ-მოხრილი. ნ. ფრანგვა (გ. შარაშ.).

დაფრანგული² (ლეჩხ.) დაფლეთილი; დაფატრული. „შენი პერანგი ისე დაფრანგულია, საკერავადაც არ გამოდგება“ (მ. ალავე, 1).

დაფრუხტუნება (მესხ.) ცხვირის დაცემინება (ი. მაისურ.).

დაფსება (გურ., აჭარ.) დასება, დაჭრობა ცეცხლისა, განადგურება, დაღუპვა. „მკუციით დააფსეს ჩვენი სოფელი“ (გ. ნინ., I, თ. კიკვი.); „დააფსემაი ცეცხლი და წამოი!“ დაფსებულნი დაფსებული (გ. შარაშ.; დიალექტ. 657).

დაფსიტვა (ქიზიყ.) აბურძგნა წვერისა. „გაჭარებულ კატასავით დავიფსიტე წვერები“ (შ. ძიძ., ქრესტ.).

დაფსუება (მთიულ.) დაფშენა (მიწისა) (ლ. კაიშ.).

დაფსხრაკულ-ი, **დაფსხრუკულ-ი** (იმერ.) დაღუელი, დაჩივებული (ი. ქავთ.).

დაფსხრუკულ-ი (იმერ.). ნ. დაფსხრაკულ-ი.

დაფუნგვა (გურ.) დანგრევა, აბნევა, დაშლა; დაფუნგულ-ი დაშლილი. დაშლილ ძაფზე იტყვიან. ნ. ფუნგვა (ს. ჟღ.).

დაფუნგვა (ქიზიყ.) დაშლა, დარღვევა. ნ. დაფუნგვა, ფუნგვა (ს. მენთეშ.).

დაფუნჩხვა (გურ.) ნამცეცებად ქცევა; დაფუნჩხულ-ი ნამცეცებად ქცეული, ვთქვათ, გამომცხვარი მჭადი ან პური (ს. ჟღ.).

დაფურეშულ-ი (გურ.) დაფშენილი, დატეხილი, დარღვეული. „მომიედება, გამოლოცნის დაფურეშულ კვერსაო“ (ა. ლ., გურ.).

დაფურეშულ-ი, **დაფურეშული** (გურ.) დახეტოილი (კანი, ხელის გული, ფეხის გული); დაფურეშულ-ი მჭად-ი გამოცხობის დროს დახეტოილი მჭადი და სხვ. ნ. დაფურეშული (გ. შარაშ.).

დაფურთხამება (გურ.) დანგრევა, დაგლეჯა, განადგურება (ა. ლ.).

დაფუცხუნება (კახ.) აჩქარება. ნ. ფუცხუნ (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დაფუზვა (გურ.) დაფეხვა, დაკოკლება; დაფუზულ-ი დაფეხვილი, დაკოკლებული (გ. შარაშ.).

დაფუნგვა (იმერ.) ვენახის გამრავლება გადაწვენით, დაფუნგვა (ნ.), გადაწვიდენა (დიალექტ., 670).

დაფშიტვა, **აფშიტვა** (ქართლ.) უმარცვლო თავთავის გაკეთება (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დაფშუვა (გურ.) დაქრობა, ჩაქრობა; ცეხლი დეიფშუკა ცეხლი ჩაქრა (ს. ჟღ.).

დაფშუქება (ლეჩხ.) დაფრთხობა, თავაწყვეტა (მ. ჩიქ.; მ. ალავ., 3).

დაფხნა (გურ.) დაფშენა, წვრილად დამ-

ტვრევა, ნამცეცებად ქცევა (დიალექტ., 663).

დაფხაება (ხევსურ.) გაღესვა, მაგ., ცულისა. „დაგიფხაება ეფრანგული თიბაში ცელივითაო“ (ა. ქინჭარ., 223); **დაფხავებულ-ი** (ზ. იმერ.) გამხდარი (ჭ. ძოწ.).

დაფხაება (ფშ.). ნ. ფხოკვა. **დაფხლეილ-ი** (ქიზიყ.) კობტა, ჭვირანივით ყმაწვილი (ს. მენთეშ.).

დაფხოკვა (გურ.). ნ. ფხოკვა.

დაქადნება (გურ.) დაქადება, დამუქრება; დაქვენება; დიექადნა დამუქრა (ა. ლ.).

დაქალბნვა (გურ.) დაქრთამვა (გ. შარაშ.).

დაქამვა (გურ.). ნ. ქამი.

დაქანკულ-ი (გურ.) ძალიან დასხმული ნაყოფი, დახუნძლული. „დაქანკული აქ ქლათ ბოლებითა“ (ს. ჟღ.).

დაქარდვა (იმერ., გურ.) მსხვილად დაკაწვრა, დახვევა. „ძროხას დაქარდული აქ კანთები, ეკლებზე თუ დეიზიანა“ (ი. ქავთ.); დაქარდული გრძლად დახვრილი, დაჭრილი. „დაქარდული ხორცი“; „დაქარდული აქ თლა ბარკალი ჭრილობისაგან“ (გ. შარაშ.).

დაქარვა (ლეჩხ.) ნეღლი სვეტის ან ფიცრის დახეთქა გამოშრობის შემდეგ, დაქარულ-ი დახეთქილი (მ. ალავ., 2).

დაქარანებულ-ი (კახ.) ქარებით დაავადებული (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დაქაჩვა (ქართლ.) დაქაჩვა, გამოქაჩვა (ნ.), ჭაჭისაგან წნეხით წვენიის გამოწურვა (დიალექტ., 636).

დაქეთარება (რაჭ.) მეტისმეტი მზრუნველობის გამოჩენა, დაფეთება. „შვილზე დაქეთარებულია“ („კომუნისტი“, № 190, 1967).

დაქვარცხულ-ი (გურ.). ნ. ქვარცხი.

დაქვაფსულ-ი (გურ.) სულ პატარა, დაწინებულ, თავის ასაკთან შედარებით მეტისმეტად პატარა (პ. ჭაჭან.).

- დაქიმიოთვა** (ქიზიყ.) შიშვილის ან წყურვილის შედეგად ხარბი, გაუმძაღარი ქაშა ან სმა; დაქიმიოთვლი-ი ძალიან დამშეული. ნ. ქიმიოთი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.
- დაქიმიტებულ-ი** (მთიულ.). 1. დამშეული, დაქიმიოთებული; 2. ისეთი, უნახავივით რომ იქცევა. ნ. დაქიმიოთვა. (ლ. კაიშ.).
- დაქინთლუშავება** (ფშ.) დათუტვა, მდულრისაგან დაწვა და კანის აბურცვა, ქინთლუშების (ნ.) გაჩენა (დაილექტ., 590).
- დაქირხვლა** (ფშ.) მცირე თოვლის მოსვლა (ეყა, I, 1946, ა. შან.).
- დაქიფვა** (იმერ.) წამოკიფვა, საჩხებრად მოშაადება და დამუქრება, თავის ძლიერად მოჩვენება. „ძან დამექიფვა, მარა თხას ნალეხი არ ამიყაროს ერთბაშად“ (ი. ქავთ.).
- დაქიჩმაჩება** (გურ., იმერ.). ნ. ქიჩმაჩი; დაქიჩმაჩებულ-ი საგანგებოდ, გულდაგულ მოშაადებული რაიმე საქმისათვის, გამოკიფული (ი. ქავთ.).
- დაქიტიტება** (ქართლ.) თვალი და გული რომ ვერ გაუძლება (ი. ჭყონ.).
- დაქნა** (ლექჩ.) კვეთის გაქნა, გათქვეფა რძეში ყველის ამოსაყვანად; დაქნილი-ი გაქნილი, გათქვეფილი. „რძე დავქენი“ (მ. ალაფ., 2; დიალექტ., 678).
- დაქონკილ-ი** (იმერ.) ნამეტანი სიძველისაგან დამდნარი და დაგლეჯილი ტანისამოსი. ნ. დაქონკილი (ი. ჭყონ.).
- დაქორება** (აქარ.) დაბრმავება. „დათემა ამეილო თვალის კეკლები და დაქორდა“ (ბ. ჭაჭანი; ი. მეგრ.).
- დაქსვა** (მთიულ.) ქსოვის დაწყებად ჩარჩოზე ძაღების ვაბმა (ლ. კაიშ.).
- დაქსიტება** (გურ.) ცხვირის დაცემინება (გ. შარაშ.).
- დაქსიტინება** (გურ.). ნ. დაქსიტება.
- დაქუშელება** (გურ.) ნამეცეებად ქცევა (გ. შარაშ.).
- დაქურეცება** (გურ.) ნამეცეებად დახვრა თავისაგან (გ. შარაშ.).
- დაქურულება** (გურ.) კრუხის დაჯდომად ვრთებ ქვეშ წიწილების შემოსხდომით (გ. შარაშ.).
- დაქუსლვა** (ქართლ.). ნ. ჩაქუსლვა.
- დაქუჩება** (ქიზიყ., თუშ., ფერეიდნ.) დაგროვება, თავმოყრა (დაილექტ., 605; 628; თ. უთურგ.). შდრ.: ქეგლ.
- დაქურუტხულ-ი** (ზ. იმერ.) დაჩგრეტილი. „ღრუბელივით არი დაქურუტხული ეგ სოკო“ (ბ. წერეთ.).
- დაქუტუტუნება** (მთიულ.) დაბერვა ქარისა (ლ. კაიშ.).
- დაღადვრა** (გურ.) კეცზე ნადვერდლის დაყრა მჭადის გამოსაცხობად (გ. შარაშ.). შდრ.: ქეგლ.
- დაღინება** (ოკრიბ.). ნ. დაკოინება.
- დაღალ-ი** (ქიზიყ., კახ., ქართლ.). 1. დაბალი ხარისხისა, ცუდი, მდარე; ღარიბი; დაღალ-ი კაც-ი საწყალი, ღარიბი, ბოლო კაცი (ს. მენთეშ.); დაბალი, არათანაბარი, მავალითად, ვაზი (ა. მარტ., გ. იმნ.); 2. უღალი, მცირე მოსავლის მომცემი მიწა (ქეგლ.).
- დაღალ-ი** (თუშ.) კარებში გაკეთებული ხის ბრტყელი და მოძრავი, კბილებიანი საგდულის გასაღები (ბ. ხუბ.).
- დაღაშულ-ი** (თუშ.) დაღამებული (დაილექტ., 579).
- დაღდაღინა** (ქართლ.) ყაყანი, ლაყბობა (მ. მესხ.).
- დაღერღეტება** (ქიზიყ.) უმიზნოდ სიარული, ხეტიალი (ს. მენთეშ.).
- დაღვადება** (გურ.) დაგლაზაკება, დაჩაჩანაკება; ვაზარმაცება, გამოცონარება (ა. ლ.).
- დაღვაჭული** (გურ.). ნ. დაგვარჭული.
- დაღვეზილება** (ლექჩ.) დაზნეჭა, გვერდზე დახრა; ურმის თვალის დამიდვეზილ და ურმის თვალმა სიმრგვლე დაკარგა (მ. ჩიქ.).
- დაღვერილ-ი** (ფშ.) კანგაცილი, ქერკაცილი (ი. ქეშიკ.).
- დაღვირჭნა, დაღურჭნა** (ლექჩ.) დაღვერვა, კარგად დაბანა (საბნითა და სახეხით). დაღვირჭნილი-ი, დაღურჭნული-

ლ-ი გაღვრევილი. „ბოში დაეხანე, ტა
ნი კარქა დო უღვირქნე“. ნ.
ღვრიჭა (მ. ალაგ., 2).

დაღირება (გურ.). ნ. გაღირება.

დაღირსება (ინგილ.) გაჩენა, დაბადება.
„უმაწული დაღირსება“ (გ. იმნ.).

დაღირსება (იმერ., ქართლ.) დანატრუ-
ლება, ვისაც სანატრელად გაუხდება
ის, რასაც ნანგევი იყო (ი. ჯყონ.);
დაღირსებულ-ი დანატრებული
(მ. მესხ.).

დაღირღიტება (კახ.) დანის გასმა-გამოს-
მა, ეთქვათ, ყელში (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დაღირშება (ოკრიბ.) დამწებრება (ს. კო-
ლევი, წყალტუბოს რ., თ. ოქროშიძე).

დაღლარა (ქიზიყ.) ქალი ბიჭური საქცი-
ელისა და ქარიანი, ქარაბიჭასავით (ს.
მენთეშ.).

დაღლარა (რაკ.) დოყლაპია, პირღია (ვ.
ბერ.).

დაღლიზა (აქარ.) გაფცქენა, გაძარცვა.
„იმ კაცმა დაღლიზა ხალხი: ბეჭ-
რი ფული წეიდო“ (პ. ჯაჯან.).

დაღნიომებულ-ი (მთიულ.) პატარა, საცო-
დავი (ლ. კაიშ.).

დაღომება (ლუჩხ.) სიმწიფეში შესვლა
ვაშლისა; დაღომებულ-ი სიმწიფე-
ში შესული (მ. ალაგ., 2).

დაღონება (ფშ.) დატანჯვა, შეწუხება (დი-
ალექტ., 590). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ.
ჩუბ., ქეგლ.

დაღრანცვა (ქიზიყ.) დაღვრღვა, მსხვილად
დაფქვა; დაღრანცულ-ი მსხვი-
ლად დაფქვილი, ქატოიანი; უხეირო
პური გამოდის (ს. მენთეშ.).

დაღრეება (ქიზიყ.) დათრობა. „ხალხი
დაღრედა, ეხლა ალაგებისა და
აშლის ღრთაო“ (ს. მენთეშ.).

დაღრნობა (იმერ., გურ.) დაქნობა; და-
მღნარ-ი, დამღრალ-ი დამქნარი
(ი. ჯყონ.).

დაღრძობა (ქიზიყ.) დახრჩობა; გადატ.
მოკვლა (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ.
ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დაღუებულ-ი (მთიულ.) მოწყენილი, და-
ღარღიანებული (ლ. კაიშ.).

13. აღ. დღონტი, სიტყვის კონა.

დაღურბლებულ-ი (ფშ.) შუბლშეკრული,
გაუცინარი (ი. ჯყონ.).

დაღურდანა (იმერ.) ქვეშევემა და შური-
ანი (ი. ქავთ.).

დაღურეშულ-ი (გურ.) მსხვილად დაფქ-
ვეული, დაღვრღილი (გ. შარაშ.).

დაღურთვა თავისა (იმერ.) თავის ჩაქინ-
ღრვა გაბურტულად ან დარცხვენილად
(ი. ქავთ.).

დაღურღნულ-ი (ლუჩხ.) დაკვარღნილი,
ხუცუქი თმა. „დაღურღნული
თმა ამოუვიდა და მის შეხედვის აფერი
ჯობია“ (მ. ალაგ., 1).

დაღუღულ-ი (ქიზიყ.) მგლოვიარესავით
ძალზე მოწყენილი. „ზის დაღუ-
ღული“ (ს. მენთეშ.).

დაღუჭება (ოკრიბ.) ძლიერ დამწიფება
მსხლისა; ძირია დუჭე. „გულაბი
დაღუჭდა“ (მ. ალაგ.).

დაყადრება (რაკ.) ხეს რომ სიღამპლე შე-
უღდება. ნ. ყანდი (ვ. ბერ.).

დაყანდება (ქართლ., ქიზიყ.) ხეს რომ სი-
ღამპლე შეეპარება; დაყანდებუ-
ლ-ი სიღამპლეშეპარული ხე (შ. ძიძ.,
ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 605);
დაყანდებულ-ი დაობებული (ლ.
ნოზ.).

დაყანთრვა (გურ.) დატვირთვა, დამძიმება.
შდრ.: ყანთარი (ა. ლლ.).

დაყანტება (ლუჩხ.) გალაყება; დაყან-
ტებულ-ი გალაყებული. „კვერცხი
დაყანტდება ყივანში, სიცხეში“
(მ. ალაგ., 2).

დაყარება (ქიზიყ.) ცხერის სატყვიარი:
ტუტუები ასტყვია, დაუჩირქდება და
გაუწრება რძე (ს. მენთეშ.).

დაყაფება (ქსნის ხეობ.) დაობება პურისა,
დაღობა ხილისა (ვ. სომხიშვი.).

დაყაშებულ-ი (ფშ.) დამსკლარი კლდე
მთა (ვყა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ქეგლ.).

დაყაჭება (ქიზიყ.) დაობება (ს. მენთეშ.).

დაყაჭვა (მოხ.) გამოძერწვა; რაიმე ნივ-
თის ლამაზად გაწყობა (ო. ქაჯ.).

დაყაჭყაჭება (ქიზიყ.) დაობება, ძალიან
დაობება, წითლად-ყვითლად ობის მო-
კიდება; დაყაჭყაჭებულ-ი პურ-ი

ძალაან დაობებული, წითლად-ყვითლად
 ობმოკიდებული პური. „პური სუ და-
 ყაჭყაჭებულია, რა შეჭანს“. ნ.
 დაყებვა (ს. მენთემ.).
დაყელვა, **დაყენტვა** (ლენხ.) ჭობნა; თავ-
 დაყირა დგომა (მ. ჩიქ.; მ. ალავ., 1).
დაყენტვა (ლენხ.). ნ. დაყელვა.
დაყვი (ყიზლ.-მოზღ., მოს.) ნიდაყვი
 (დიალექტ., 601); დაყუი იდაყვი
 (ო. ქაჯ.).
დაყვედრება (იმერ.) დაბოყინება (ი.
 ქავთ.).
დაყვერვა (აჭარ.) მოსპობა, განადგურე-
 ბა (პ. ჯაჯან.).
დაყვერვა² (ქართლ.) დაყოდა, თავთავის
 თავ-ბოლოს წაყყვეტა, შუაგულის სა-
 თესლედ შენახვა (თ. სალარ., ალგ.,
 97).
დაყვინტალება (რაკ.) ჩათვლემა (შ. ძიძ.,
 204).
დაყვიდა (ინგილ.) დადიდა; აყვიდა
 ადიდა. ნ. ყიე (მ. ჯან.).
დაყაშაღაყება-ა (თუშ.) თავდაყირა გა-
 დატრიალება (დიალექტ., 579).
დაყლურჭებულ-ი (იმერ.) ძალზე დამწი-
 ფებული (ი. ქავთ.).
დაყმედა, **დაყმედალ-ი** (ხევსურ.) მოში-
 ვება, მოშივებული (ა. ჭინჭარ., 215).
დაყმედილ-ი (იმერ.). 1. ცუდ გუნებაზე
 მყოფი; 2. მწყრაღად განუშებული (ი.
 ქავთ.).
დაყმენდილ-ი (ფშ.) დამშეული. „სანადი-
 როდ, გამოსულა დაყმენდილი
 ყვანჩალია“ (ი. ქეშიკ.).
დაყონება (ქიზიყ., ქართლ.) დამშვიდება,
 დამონინება. „აღელებული კაცი უნდა
 დაყონინო“ (ს. მენთემ.); დაცხრო-
 მა (კირიონი).
დაყრანტებულ-ი (ქიზიყ.) ძალზე დაბერე-
 ბული. ნ. ყრანტი (ს. მენთემ., დამ.).
დაყრუება (გურ.) მოსპობა, მოშლა,
 წყლის დაშრობა. „ამ წყალს აყრუ-
 ებენ“ (პ. ჯაჯან.).
დაყუდება (ქიზიყ.) უსარგებლო სიარუ-
 ლი. „რაა დეეყუდები?“ (ს. მენ-
 თემ.).

დაყუნებულ-ი (ფშ.) დასკუპებული, წა-
 მოჭდარი ძალღი, ბაყაყი (ვაჟა, I, 7.
 შან.).
დაყულვა (ინგილ.) მოხვევა ხელებისა (მ.
 ჯან.).
დაყურსება (ქართლ.) ყურის დაგდება;
 დაწყნარება (თ. რაზიყ., „ივერია“,
 № 130, 1900).
დაყურსვა (გურ.) ძალზე დატვირთვა (ა.
 ლ.).
დაყურსვა² (ფშ., ქართლ.) დადუმება, გა-
 ნაბუა (ი. ქეშიკ.); დაყურსულ-ი
 დადუმებული (ქეგლ).
დაყურსულ-ი (გურ., იმერ., ლენხ.) და-
 პანკული, ერთობ დატვირთული; უფ-
 რი კი იტყვიან ხეხილის შტოზე, რო-
 მელსაც იმდენი ხილი გამოხმია, რომ
 იზნიქება (ი. ჭყონ.); დამძიმებული.
 დამშენდილი. ნ. დაღანძული (მ. ჩიქ.).
დაყურწვა (გურ.). ნ. დაყურსვა.
დაყუყება (გურ.) დაჭდომა მუხლებზე.
 ჩაყუყვა (გ. შარაშ.); მუხლებზე დაყ-
 რდნობით დაყუყვა. „იქვე დაყუყ-
 და“ (ა. ლ., გურ.).
დაშაბათება (მთიულ.) აუქმება, მუშაობის
 შეწყვეტა (ლ. კაიშ.).
დაშაბათება-ა (თუშ.). 1. დამწიფება.
 დაშაქრება ხილისა; 2. ერთობი შეკაზ-
 მვა ქუმლისა (პ. ხუბ.).
დაშაირება (თუშ.) შაირში მოხსენება (ი.
 ბუქურ., 131).
დაშააუშება (იმერ.) დაღალვა, დაქანცვა
 (ვ. ბერ.).
დაშარვა (ქართლ.). 1. ნახნავის ან ნა-
 ფარცხის დაკვალვა; კვლების ახლო-
 ახლო ვაკეთება ბოსტანში, ყანაში ან
 ვენახში; 2. ვახის, ხეხილის მწყრივად
 გაშენება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.);
 3. მწყრივში სწორად ჩაყენება. ნ. შა-
 რი (ს. მენთემ.).
დაშარტვა (ქართლ., ქიზიყ., მოს.) მავრად
 შეკვრა (კირიონი); არტახების შემოკ-
 ვრა; „ძალიან ნუ დააშარტავ, ცო-
 ღოა ყმაწვილი!“ (ს. მენთემ.); მავრად
 გამოკვრა, გამონასკვა (ო. ქაჯ.).

დაშატული (მთიულ.) ალანძული, სახე-
აშლილი (ლ. კაიშ.).
დაშაშრული (ლენჩ.) დახეთქილი; და-
შაშრვა ყინვაში ხელების დახეთქა
(მ. ჩიქ.); შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.,
ქეგლ.
დაშვლვა (კახ.) წყვლით ან სახრით ცე-
მა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
დაშვროშა-ა (თუშ.) დაღლა (თ. უთურგ.).
დაშთაღვა, დაშტიღვა (ლენჩ.) დაჩრდილ-
ვა. ნ. შტილი (დილიქტ., 676).
დაშიბული (ფშ.) წვრილი თასმით დაწ-
ნული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
დაშიშხათება (გურ.) დამინება (გ. შა-
რაშ.).
დაშყუბრული, დაშყუბრული (გურ.)
უწნო, ჯმუხი პირისახის კაცი ან ქალი
(ვ. შარაშ.).
დაშლა (რაქ.) დაშნა, მოკლე ხმალი (დი-
ლიქტ., 683).
დაშლაშვა (იმერ.) დამაშვრა, დასკდომა,
დახეთქა კანისა (ი. ქავთ.).
დაშნა (ხევსურ., გურ.) 1. ცალმხარეს
გალესილი შესაბმელი იარაღია პატა-
რა. „ჭრელა დაშნულა შაუმბავ,
წვესურის დისწულს ღვავისა“ (ა. კინ-
ქარ., 306). 2. ყვარის სახადი იარაღია
(ს. ჟღ.).
დაშორშვლა-ა (თუშ.) დაჭლანვა, დაპრან-
ქვა; დიხშორშლ დაჭლანა (თ.
უთურგ.).
დაშობა (გურ.) დაძრობა ტყაყისა; „ტყა-
ვი თუ არ დავაშობე“ (ე. ნინ., II,
თ. კიკვი).
დაშტაყნება (რაქ.) დაჭიდება, დატყება.
„მოდი, ერთი დამეშტაყნე!“ (ა.
ტყეშვლაშვილი, დები).
დაშტიღება (ქართლ.) გაწყრომა, ხმა-
ლა დატუქსვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
ხუბ.).
დაშურტება (გურ.) დაბანა ხელისა. „მო-
ბძანდით, ბატონო, დეიშურტებეთ ხე-
ლი“ (თ. მითაიშვილი-ბლაგიძე, ჯუ-
მათი).
დაშუშვა (გურ.) დასუსტვა, კანის დახე-

თქვა სიცივისა ან ქარისაგან. ნ. შუშნი
(გ. შარაშ.). შდრ.: ქეგლ.
დაშხოლვა (იმერ.) ახალნერგის, ახალ-
ამოსული ქორთა მცენარეების გათელ-
ვა შიგ მოურიდებელი სიარულით ან
გრივალსაგან. „ნუ დაშხოლავ
კიტრის ბარდებს, ფთხილათ დაადვა
ფეხი“ (ი. ქავთ.).
დაჩაირება (გურ.) გრძელი თოკით სა-
ჭონლის დაბმა საძოვრად (ს. ჟღ.).
დაჩაჩქვნა (ქიზიყ.) გამზადებასავით სად-
მე წასასვლელად. „აბა, დაჩაჩქნე-
ნით, აქა და აქ უნდა წავიდეთ“ (ს.
მენთაშ.).
დაჩაზახება (გურ.) დადაცურება. „და-
ჩაზახდა და გეიქვა“ (გ. შარაშ.).
დაჩეგენა (მთხ.) დასერა, ჩაქრა; გადატ-
დამცირება, დაბრიყვება, დაჩაგერა (ა.
ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).
დაჩეგრილი (მთხ.) დაჩაგრული (დი-
ლიქტ., 561).
დაჩეგებული (ყიზლ.-მოზლ., მოხ.) და-
საკუთრებული, მიკუთვნებული (დი-
ლიქტ., 601). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ.
ჩუბ., ქეგლ.
დაჩენგელება (გურ.) ნ. ჩენგელა.
დაჩენგიღება (იმერ.) ჩალის რამდენიმე
კონის ერთმანეთზე თავმიდებით აყუ-
დება გასახშობად. ნ. დაჩენგელება
(დილიქტ., 670).
დაჩეჩვა (ქსნის ხეობ.). 1. ხილის დაბე-
რტყვა; თუთა დაცეჩეჩეთ თუთა
დავებრტყეთ; დაჩეჩე ეგ მსხალი!
(ვ. სომხიშვი.). 2. დაჩეჩვა მატყლი-
სა (საბა).
დაჩეჩვა (ლენჩ.). 1. გალახვა, ცემა; 2.
საარაყედ ვაშლის დახეთქა (მ. ჩიქ.).
დაჩვენვა (გურ.) ბავშვისაგან სატირლად
სახის დაპრანქვა. „როგორ დაჩვენა
ამ ბავშმა სახე“ (ი. ჭყონ.).
დაჩვენება (მოხ.): დაუჩვენა დაუ-
საკუთრა, „ჩვენად გაუხადა“ (ა. ყაზბ.,
II, შ. ძიძ.).
დაჩაინებული (კახ.) აბუჩად აგდებული,
დაჩაგრული, დაბრიყვებული (ა. მარტ.,
გ. იმნ.).

დაჩითმათება (გურ.) აკრელება. ნ. დაჩითმათებული (ა. ღლ.).

დაჩითმათებული-ი (გურ.) შეთხუზნული, აკრელებული (ე. ნინ., II, თ. კიკვი).

დაჩიჩვა (ლენხ.) დაჩრიღლეა, ჩიჩინაგან (ნ.) დაღრღნა ბეწვეულ-შალეული-სა ან შაშხისა; დაჩიჩულ-ი დაჩრიღლული. ნ. დაჩიჩვა, დაჩიჩვა (მ. ალავ., 2).

დაჩიჩვა (მენხ.) ნაცვეთი ქსოვილის დაქნევა, ძაფებად დაშლა. „ბალტოს სარჩული დაჩიჩვა“ (ი. მაისტრ.).

დაჩიჩხიღება (ქიზიყ.) შეჩუხუნება, მუჯუზლების შეტოკება, მაშით მიწვე-მოწვეა ცეცხლის გასაჩაღებლად (ს. მენთეშ.).

დაჩიქვა (გურ.) ყანაში ხეების ხელმეორედ დასხება, რომ ნათესი არ დაჩრდილოს; ნორჩი ტოტების დასხება (გ. შარაშ.).

დაჩიჩვა (გურ., ზ. აქარ.) დაჩრიღლეა, ქსოვილის შექმა ჩრჩილისაგან; დაჩიჩულ-ი დაჩრიღლული, ჩრჩილის მიერ შექმული. ნ. ჩიჩი (ა. ღლ.; შ. ნიქარ.).

დაჩიჩვატული-ი (ზ. აქარ.) უშნო, ულაზათო (შ. ნიქარ.).

დაჩიჩიღაკება (იმერ.) ხმელი შეშის ძალიან წვრილ ღერებად დაპობა (ი. ქავთ.).

დაჩიჩაეება (ქართლ., ქსნის ხეობ.) დასახინრება. „დაჩიჩიჩაეე კია ეს კაცი და...“ (შ. ძიძ., ანგარიში; ვ. სომხიშვი.).

დაჩიჩავებულ-ი (ქართლ.) დასახინრებულ-ი. ინვალიდი (შ. ძიძ., ანგარიში).

დაჩიჩრიხება (გურ.) ბამბის დაქნება (ა. ღლ.).

დაჩილითვა (ზ. იმერ.) დახეტქვა, დაქნება. „წუნელს თავს რომ მოუგრებს, დეიჩლითება თავი“ (ბ. წერეთ.).

დაჩიჩაბებულ-ი (იმერ.) დაქმახებული, ძმრის სუნისა და გემოს მქონე ცუდი საამელ-საჭმელი (ი. ქავთ.).

დაჩიჩხიღ-ი (ქიზიყ.) კოკლი (ს. მენთეშ.).

დაჩიღოტება (მოხ.) დაბრიყვება, დაჩაგერა, დამონება (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).

დაჩრტულ-ი (მთიულ.) დასვრეტილი (ლ. კაიშ.).

დაჩრხებულ-ი (მთიულ.) ჩრუხი, დახერხებული (ლ. კაიშ.).

დაჩრღვიღ-ი (მთიულ., ფშ.) დაჩრღული. დაგმანული, დამთბარი. „დაჩრღვიღი ოთახი“ (ლ. კაიშ.); დაჩრღვიღია ადგილების, ნახვრეტების რაიმეთი ამოვსება. „ქარი დაქვია, დაჩრღვიღ“ (ი. ქეშიყ.).

დაჩრღეშვა (გურ.) მარცვლეულის მსხვილად დაფქვა. ნ. დალურღეშული (გ. შარაშ.).

დაჩრღთვა (ქიზიყ.) დაგმანვა, ქუჭრუტანის ამოვსება (ს. მენთეშ.).

დაჩხუბვა (ლენხ.) დაწუნება (მ. ალავ., 1).

დაცალვა (ქიზიყ.) ჯობნა; გადაძალვა, გადაწონა. თუ რომელიმე მოჭიდავე ან მოჩხუბარი მეორეს სჯობნის, იტყვიან: დაცალათ. აგრეთვე საკიდარს რომ ტვირთს აჭიდებენ, თუ ერთმა ცალმა გადასწონა, იტყვიან: მარჯვენამ ან მარცხენამ დაცალათ (ს. მენთეშ.).

დაცარვა (ფშ.) დაქნინება, უშინაარსოდ გაბღობა (ვაყა, I, 1946, ა. შან.).

დაცარვა (ქართლ., ქსნის ხეობ.) დაგრეხილი (დაძახული) ძაფის მოშვება, დაცალვა. დაცარვა ეწოდება აგრეთვე თოკის, ნართის დაძველება-დაშლას, თოკის გაწყვეტამდე მისვლას, ქსოვილის დაფხავებას. აქედანაა ხელოს მოცარვა (გ. შატერ., 49-50); ძაფის ორად გაყოფა (ვ. სომხიშვი.).

დაცარვა (ქიზიყ.) უკუღმა დაგრება (ს. მენთეშ.).

დაციმცამებულ-ი (კახ.) თვალბდაციმცამებული (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დაციმცამება (ლენხ.) ციმცამის (ნ.) შესრულება. „უცებ გამედვიძა, წამოვხტენი და დავციმცამდი, ქურდი გამეკა და დევედვენე“. ნ. დაციმცამება (მ. ალავ., 2).

დაციენება (იმერ.) სხეულის კანის ან ტუჩის დასკდომა. „ისე და მი ც ი ც ი ნ ა ქარმა ე ტუჩი, რომ ლაპარაკი არ შემიძლია“ (ვ. ბერ.).

დაცობებულ-ი ძაფ-ი (მთიულ.) ძაფი, რომელიც ფონედაა დართული და დაძახებულია და აღვილად იშლება (ლ. კაიშ.).

დაცრება (ქიზიყ.) გამრუდება; ფეჭსაცმლის და ც რ ე ხ ა ფეხსაცმლის გამრუდება; ვადატ. თ ვ ა ლ ე ბ ი ს და ც რ ე ხ ა თვალების დაელამება; და ც რ ე ხ ი ლ-ი მრუდე, ელამი (ს. მენთეშ.).

დაცკერენა (ფშ.) დასხლტომა, დაძვრენა (ი. ქეშიყ.).

დაცქმატურება-ა (თუშ.) მოულოდნელობისაგან შეკრთომა და გამოსავალი საშუალების გამოსანახავად ასწრავება (პ. ხუბ.).

დაცხავება-ა (თუშ.) რამის გახვრეტა ბევრგან ისე, რომ ცხავს დაემსგავსოს (თ. უთურგ.).

დაცხაულ-ი (მთიულ.) ძალიან გაცვეთილი, დაცრეცილი (ლ. კაიშ.).

დაცხვიწყება (რაჭ.) ცხვირის დაცემინება (შ. ძიძ., 204).

დაცხვირება (მთიულ.) ცხვირის დაცემინება. ნ. დაცხვირება (ლ. კაიშ.).

დაძაბრვა (ქართლ.) ტიყის ყელში ძაბრის ჩადება ღვინის ჩასასხმელად (გ. შატბერ., 50).

დაძავრა, დაძავრულ-ი (მოხ., ფშ.) მაგრად გაჭიმვა, მაგრად გაჭიმული (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

დაძავრულ-ი (ფშ., მოხ.) მაგრად დაჭერილი; გაწეილი. ნ. დაძავრა (ვაჟა-IV, ა. შან.).

დაძაძვურება (ფშ.) დაჭიდება, გამოწევა (ი. ქეშიყ.).

დაძვარუნება (გურ.) დაძვრება, დაჯახება (ა. ლა.).

დაძეკვა (კახ.) მძიმე საგნის დაწოლით ან დარტყმით რისამე გაბრტყელება; და ძ ე კ ი ლ-ი დატყეპნილი (ა. მარტ.,

ვ. იმნ.); დაზეგვა, დატყეპნა (პ. ხუბ., ანგარიში.).

დაძეწკვა (მოხ.) ხორცის დაკვება, დანაყვა, დაეწევა (ო. ქაჭ.).

დაძერგნა (მესხ.) დარეგვა, დათელვა, დაშლა. „თივაში უგორავია და თელი ბალაბი ისე დაუძერგნია, რო აღარ მოითიბება“; და ძ ე რ გ ნ ი ლ-ი დარეგვილი, დათელილი. „ლოგინები და ძ ე რ გ ნ ი ლი დამიხვდა“ (ი. მაისურ.).

დაძეაშვილება (იმერ., გურ.) დაძვალბობა, ძალზე გალახვა (ვ. ბერ.; ს. ელ.). **დაძმუძნა** (ქართლ.) დაჭმუჯნა, დაბუზნა, მოთელვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დაძჩახვა (იმერ.) აუგად ხსენება, ავის თქმა, გაკილვა ვისიმე (დიალექტ., 670). შდრ.: ქეგლ.

დაძჩახვა-ა (თუშ.) რამის დათქმა, ჩათქმა (თ. უთურგ.).

დაძუფუნა წარბებისა (ფშ.) შუბლის შექმუხვნა (ი. ჭყონ.).

დაძეძებულ-ი (ქიზიყ.) გაჭირვებული რომ დადის და საჭირო რამეს (წამალსა და სხვ.) მოწადინებით ეძებს, რისამე შოვნის სურვილით შეპყრობილი. „ხალხი და ძ ე ძ ე ბ უ ლი დადის და ვერ შოულობს უკვდავების წყაროს“ (ს. მენთეშ.).

დაძუძურება (გურ.) ძუძუს მიწოდება, ძუძუმწოვარი ბავშვისათვის ძუძუს მიწოდება (ე. ნინ., I, თ. კიკვ.).

დაძინაულ-ი (იმერ.) ძინკადქცეული, დაპატარავებული და უშნო (ი. ქაუთ.).

დაწალიკება-ა (თუშ., ქიზიყ.). 1. დანაწილება; და წ ა ლ ი კ ე ბ უ ლ-ი დანაწილებული (პ. ხუბ.); 2. დამწყრივება. „და წ ა ლ ი კ და ურმები და მიდის“ (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დაწაპლაპება (კახ.) ცომისათვის ან რაიმე მოხელილისათვის წყლის დასხურება (პ. ხუბ., ანგარიში.).

დაწარბვა (ქართლ., ქიზიყ., ფშ.). 1. ფიცარზე ხიწვების თუ წერილი წვეტების აცლა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.);

2. ხის რამეების (კარის, ბოძის, ურმის ნაწილებისა და მისთ.) დაკვერცხვა-დაკრელება და ნაპირების დასწორება (ს. მენთეშ.). 3. დაწარბუღლი დაღარული (ვაჟა, I, ა. შან.). შდრ.: ქველ.

დაწარწული-ი (მთიულ. ფშ.) დაფლეთილი (ლ. კაიშ.); გაფანტული, გაშლილი (ი. ქეშიკ.).

დაწებრვა (ლეჩხ.) დაწნეხვა, დაპრესვა (მ. ჩიქ.).

დაწეკვაი (მესხ.) დაწხელტვა; დაწეკვილი-ი დაწხელტვილი (ი. მიახტრ.).

დაწეკვა² (გურ.) დაწყეკვა, დაგლეკვა; წეკვა წყვეტა, გლეკა (ა. ლ.).

დაწერვა, დაწერვა (ზ. იმერ.) ქაოვილის, ძაფის კაკლის წერში შეღებვა. ნ. წერი (ბ. წერეთ.).

დაწვარალება (ლეჩხ.) სახნისის დაყენება წვერზე, რომ მიწა ღრმად მოხნას. „მბილ ადგილს ვანოთლებდი და სახნისი დავაწვეერალებ“ (მ. ალავე, 2).

დაწვებრვა (ჩ. თუმ.) ღირკოს (ნ.) დაწმენდა ხარშის ღროს (კ. ჭრელი., 260).

დაწვერვა (ფშ.) ტაბაკით ხორბლის გადაარკვევა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.); ცელის ძლიერი მოქნევის ბალახის წმინდად გათიბვა (ი. ქეშიკ.).

დაწვავრა (ლეჩხ., ოკრიბ.) გადაწიდვა. „ვაზი დავწვიგრა“: ვაზის ან ხის გადაწვენა (მ. ალავე, 2).

დაწვანარება (მოს., მთიულ.) დაწვრილებით თქმა (ო. ქაჯ.); მოყოლა (ლ. კაიშ.).

დაწვანება (გურ.) დაწვრილებით მბობა (ა. ლ.); დაწვიგნვა რაიმეს დაწვრილებით მბობა, გადაცემა. „დუუწვიგნა ყორიფელი“ (ს. ჟღ.).

დაწვიგნული-ი (ხევსურ.) ხელით ნაქსოვი, დაკვართული (ა. ჭინჭარ., 260).

დაწვიწიბვა (იმერ.) წვირილ-წვირილად დაწვიწილება (ქ. სის.).

დაწვარება (გურ.) წნელის დაგრება (ი. ჭყონ.); ტყვილისაგან დაგრება ან წნელის დაგრება. ნ. წირები (ს. ჟღ.).

დაწირვა (ფშ.) დატოვება (დიალექტ., 590).

დაწიწილაკება (გურ.) ნაწილ-ნაწილ დაყოფა. ნ. გაწიწილაკება (გ. შარაშ.).

დაწიწმარტება (გურ.) დაწიწმარტება (ნ.). „დღეწიწმარტა შვიანი მუცელში“ (ა. ლ.).

დაწიწმარტება (გურ.) ტყვილისაგან დაგრება კაცისა. ნ. დაწიწმარტება (ს. ჟღ.).

დაწკრენა (მთიულ.) დალექვა, დაწმენდა (ლ. კაიშ.).

დაწოლილი-ი ყანა (მთიულ.) გაფუჭებულის, განადგურებული ყანა (ლ. კაიშ.).

დაწონვა (მთიულ.) იმის კადრება ვინმესათვის, რაც არ ეკუთვნის (ლ. კაიშ.).

დაწრება (მოს., მთიულ., გუდამაყრ.) დაგრება, დამანჭვა, აფხუწვა (დიალექტ., 561); დაწრეხილი-ი დაგრებილი (ე. ვირსალ.).

დაწურვა (ხევსურ.). 1. ხვავის მეორეჯერ დაწივება (ა. ჭინჭარ., 205); 2. არაყის გამოხდა; დაწურვილები გამოხდილი არაყი (დიალექტ., 551).

დაწუხება (ფშ.) მონატრება; ნახვის, შეხვედრის ძლიერ მოსურვება; დაწუხებულ-ი მონატრებული (დიალექტ., 590; ი. ქეშიკ.).

დაწუხება-ა (თუმ.) დახუჭვა თვალისა (პ. ხუბ.).

დაწუხდომა-ა (თუმ.) ჩაცემა; დაწყყდქმარსა ჩაცემა ქმარსა (თ. უთუტა).

დაწყმხვა (ფშ.) უკან გაყოლა, გამოკიდება. „ვჯაო, მჭრელი ნამგალი სამკალად დავწყყმხვებო“ (ი. ქეშიკ.).

დაწყობა (ინგილ.) შერიგება; დააწყენენ შერიგდნენ (მ. ჯან.).

დაქანებულ-ი (მთიულ.) ცუდად დაკოდილი საქონელი (ლ. კაიშ.).

დაქანებულ-ი (ქსნის ხეობ.) ატალახებული, სველი ადგილი (გ. სომხიშვი.).

დაქართვობა (გურ.) თევზის დახოცვა წყალში და დაყრა (ა. ლ.); დაქარფალებულ-ი უხვად დაყრილ-გაბნეული (გ. შარაშ.).

დაქაფვა (ზ. აქარ.) ვამსჯარი, ვახეთქი-
ლი ან ვამზარული ხის ჭურჭლის (ვო-
ბო, კასრი და მისთ.) რკინის ნაჭრებით
შეკერვა (შ. ნიფარ.).

დაქაყაყაყება (ქიზიყ.) დამკაყება შეჭამა-
დისა, პურის ცოპისა და მისთ. ნ. შპაყე
(ს. მენთეშ.).

დაქახრაკვა (გურ.) დიდი დაწოლით სის-
ველს გამოდენა, გამოწურვა (კ. გვარ.,
947).

დაქეჭყვა (იმერ.) დაქყლეტა, დაწურვა;
ყურძენი დავჭენჭყე ყურძენი
დაქყლიტე, დაწურე (ი. ქავთ.).

დაქერა ბოძალისა (გულდამაყრ.): დაუქი-
რა ბოძალი დაუმინა ისარი (დია-
ლექტ., 571).

დაქებება (მთიულ.) დაქუხება, დაქეძება
(ლ. კაიშ.).

დაქებება (ფშ.) ძლიერი ცეცხლის დან-
თება, აპრილება. „ცეცხლს დააქე-
ხებენ“ (ი. ქეშიყ.).

დაქვირთვა (გურ., ქართლ.) დატვირთვა.
ნ. ჭვირთი (ა. ლ.; დიალექტ., 636).

დაქიკვა-ა (თუშ.) ბარგის მაგრად შეკერა:
კარების მჭიდროდ დახურვა (ბ. ხუბ.).

დაქიკინილი (იმერ.) დაქეცილი, ალაგ-
ალაგ მსუბუქად ამოჩხილი, დაქდეუ-
ლი (ი. ქავთ.).

დაქიკინება-ა (თუშ.) დამიზნება (ბ. ხუბ.).

დაქიშკრება (გურ.) წინა კბილების დაქ-
ლება (ა. ლ.).

დაქიშკრიანებულ-ი კბილები (გურ.) ში-
გა და შიგ, აქა-იქ კბილებნაკლები, კბი-
ლებზაცვენილი (ე. ნინ., I, თ. კიკვ.).

დაქიშანვა (ლერხ.). ნ. დაქიშანვა.

დაქიშორვა (იმერ.) მწვანოლეულობის და-
ქრა (გ. ბერ.).

დაქიშანულ-ი (მთიულ.) დაღრეცილი (ლ.
კაიშ.).

დაქინება (გურ., აქარ.) დაწინება, დაქყლე-
ტა; ყურძენი დაქინება ყურ-
ძენი დაქყლიტა (ა. ლ.; დიალექტ.,
657).

დაქოქება (ქართლ., მესხ., ფშ., მთიულ.,
გულდამაყრ.). 1. წყლის მოსხმა-დატალა-
ხება, დატბორება, ჭოჭის (ნ.) დაყენე-

ბა (თ. სალარ., ალგ.; ი. მაისურ.); 2.
ვიწროპირიან რიბზე ჭურჭელს (მაგ.,
ხელდას) დაწაფება; დაწოდება წყლის
დასალევად; დახრა, დაწაფება; დავე-
ქოქებ-ი დავისრები და პირით დავე-
წაფები წყალს (დიალექტ., 567, 590;
ე. ვირსალ.; ლ. კაიშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ.,
დ. ჩუბ., ქეგლ.

დაქოქვა (გურ.) ფრჩხილით დაკაწრვა
(გ. შარაშ.).

დაქოქინილი (მთიულ.). 1. ლაქიანი; 2.
ნაყვავილარი, დაქეცილი (ლ. კაიშ.).

დაქრეხილი (ფშ.) დაგრეხილი, ხუჭუჭა
(ვაყა. I, IV, ა. შან.); ნაპირებშემომ-
ტრეული, უსწორ-მასწორო (ი. ქეშიყ.).
დაქრეხილი-ი პურ-ი (ხევსურ.)
პური, რომლის ნაპირები ამოწეულია
და ხელით აწმექილ-ჩაზნექილი (დია-
ლექტ., 551).

დაქუნტება (ქიზიყ.) დაქუნტება, დასკუ-
ნება. დაქდომა; მარტო ყოფნა. აქედან
დაქუნტებულ-ი. „რა დაქუნტე-
ბულხარ მარტოყა შინ, გამო გარეთი“
ნ. ჭუნტება (ს. მენთეშ.).

დაქუნტუხება (ქიზიყ.) დასველება. „წვი-
მამ გამოატანა და დამატუნტუნა“.
ნ. ჭუნტუხი (ს. მენთეშ.).

დაქუხვა (გურ.): თვალის დაქუხვა:
თვალის დახუხვა. „დავექუხე თვა-
ლები“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვ.; ს. ქლ;
ა. ლ., გურ.).

დაქუხვა (გურ.) ლამაზად მიწყობა-და-
ლაგება. „ნახა, რომე შეაფშო დაქუხ-
ქულია სხვაფერ-სხვაფერი საქმელები“.
ნ. ჭუხუხვა (გ. შარაშ.; ა. ლ.,
გურ.).

დაქუხუნა (იმერ., ლერხ.) დაქუნა (ნ.),
დაქმუნა; დაქუხუნული დაქმუ-
ნული. „შარვალი დამექუხუნა
და გასაუთოებელი არი“ (ი. ქავთ., მ.
ალაგ., 2).

დაქუხუნულება-ი, ჭუხუნულება-ი (ზ. იმერ.)
ნაკლები კაბაზე. „სუ დაქუხუნუ-
ლები აქ წინ და უკან კაბაზე“; „ქუ-
ხუნულება-ი გამოკეთე კაბაზე“ (ბ. წე-
რეთ.).

დაქუქუქება (ფშ.) დაწაფება, დაწაფებით სმა. „მისჯლომია ერთ ტბას, და ექუქუქება, ამოპწრუხავს“ (ი. ქეშიკ.). **დაქუქება** (აქარ.). ნ. დაქუნება.

დაქუქეწვა (ფშ.) გულმოდგინედ რაიმეს ძებნა, ჩხრეკა (ი. ქეშიკ.).

დაქურიაღება (ფშ.) ფრინველის ხმაური, ქახქახი. „შაშვმა გულსაკლავად დაიქურიალა“ (ი. ქეშიკ.).

დახაფრება (მოხ.) გასიება, დასიება ჭრილობისა სიცივისაგან (ა. ყაზბ., I, შ. ძოდ.).

დახაღება (ქართლ.): დახალღება-შუქქნება, ვახმება გვალვისაგან (მ. მესხ.).

დახალინჯება (ქიზიყ.) დახალასება. ნ. მობალინჯება (ს. მენთეშ., დამ.).

დახამლული (ფშ.) დაჩაგრული (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).

დახანება (მთიულ.) რაიმე საქმის სწრაფად კეთება (ლ. კაიშ.).

დახანულება (ქართლ.) ძველი წესი, რომლის მიხედვით ორი მუზროელი დიასახლისი შეთანხმდებოდა, რომ ერთი კვირის ან განსაზღვრული ხნის განმავლობაში ერთმა უზიდოს მეორეს რძე. რძე ირწყვება ან, უკეთ, იზომება საწველელში ჭობით ან ჭობზე ჭდე კეთდება. ვადის გასვლის შემდეგ მეორე უხდის პირველს სამაგიეროს და თანდათან აბარებს იმდენ რძეს, რამდენიც მიიღო. ამ პირობის მოზიარე დიასახლისს ხანული (ნ.) ეწოდება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეკელ.

დახარაგება (მესხ.) ხანულების ანუ რძის მოზიარე დედაკაცების მიერ რძის შეგროვება ერთ-ერთის ვალის ვალსახედვლად. შდრ.: დახანულება („კომუნისტი“, № 190, 1967).

დახარხლული (გურ.) უხეიროდ დაყრილი, მიყრილ-მოყრილი. ახლად დაბადებულ კნუტებზე, ლეკვებზე იტყვიან. ნ. დახირხლული (გ. შარაშ.).

დახაფრა (მოხ., ფშ., კახ., ქართლ.) დაქარგვა, გადაქარგვა, მიმალვა (ა. ყაზბ.,

I, შ. ძიძ.); დამალვა, მიფარება (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.); დახაფრული დაკავებული, დახანდებული (ჭურჭელი, ადგილი) (ლ. ნოზ.).

დახაჩიჩული (აქარ.) კარგად დახანილ-დარეცხილი, დაქრიალებული (შ. ნიქარ.).

დახდა (თიან.) თორნეში ჩაქრული ჰურის მოხდა ამოსაყრელად (დილოქტ., 598).

დახდა (ფშ.) გამოჩეკა, გამოყვანა. „ბახლები უნდა დაპხადო“ (ი. ქეშიკ.).

დახებრება (ზ. იმერ.) ცოტა ხნით დასვენება, დამუხლება. „ცოტა დევიხებრეთ და გოუდქით ვხას“ (ბ. წერეთ.).

დახედვა (ქართლ.) გემოს მიცემა სახურავისაგან; ქვევცრმა დახედვა, სარქველმა დახედვა ღვინო წაახდინა (ი. ჭყონ.).

დახევა (გურ.) დახერხება. „ი ნამორი თლა უნდა დავახევიო“, „დახევა უნდა მაგ შიშას“ (გ. შარაშ.).

დახელადება (ლეჩხ.) დაბედება. „თითულ ადამიანს არჩეული აქვს ოჯახი, სადაც ფეხი უნდა დეიპწნას (ნ.) და რამე დეიხელადოს“ (მ. ჩიქ.).

დახელვა (ფშ.) ზოვნა. „შიზნ ვერ დაქელნა კლდისანი“ (ი. ქეშიკ.).

დახელთილი (მთიულ., გუდამაყრ.) გიყი (ე. ვირსალ.).

დახელიხავება (ფშ.) დაახლოება, შეჩვევა, შემოჩვევა. ითქმის საერთოდ პირუტყვზე, ზოგჯერ ადამიანზედაც. „ვეფერები ლამაზ გოგოს, დავიხელიოსაო“ (ი. ქეშიკ.).

დახელმეკრავებულ-ი (იმერ.) რაღაც გაურკვეველი ავადმყოფობით (ჩვეულებრივ, აყოლილი) დაავადებული, ზერექვერე ავადმყოფი, ხელნაკრავად მყოფი (ი. ქავთ.).

დახემსება (იმერ.) ცოტა რამის შექმა. ნ. ხემსი (ი. ჭყონ.).

დახეჩერიკება (იმერ.) დასახიჩრება, სხე-

- ულის რომელიმე ნაწილის დაშვება (ვ. ბერ.).
- დაბეჩვა** (ლენხ.) დახლართვა თოყისა, ძაფისა, თასმისა ან ღვლექისა; დაბეჩვილი — დახლართული. „სამე ვოდორს პირი ღვლექებით დოუხეჩე“ (მ. ალავ., 2).
- დაბეხილი** (მთიულ.). 1. მოკოდილი საკოდელაით; 2. ნაყვავილარი, დაკენცილი. ნ. დაქოჭნილი (ლ. კაიშ.).
- დაბეხანვა** (გურ.) ბაგეების გაღება და კბილების გამოჩენა; დაბეხანვა კბილები საკბილების გაღმოყრა, გამოჩენა (ს. ქლ.).
- დაბეველი** — ხილი (მთიულ.) მეტად მსხმოიარე ხილი (ლ. კაიშ.).
- დაბეწა** (თუშ.) გაქცევა რამდენიმეს ერთად (თ. უთურგ.).
- დაბეწილება** (გურ.) ტანის დაბანა, დასუფთავება; გადატ. დაკრიალება, დაწმენდა (ს. ქლ.).
- დაბეღიყული** (ქართლ.) ტანმორჩილი გამხდარი ადამიანი; იტყვიან საქონელზეც (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- დაბიბლული** (ქიზიყ.) ფერდაკარგული, გამხდარი (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- დაბიზვა** (ქიზიყ.) გატეხილი ქვევრის ხიზით (ნ.) დავმანვა, ხიზის წასმა, რომ ღვინო არ გაუვიდეს (ს. მენთეშ.).
- დაბიჭული** (ხევსურ.) დახრული, გამოხრული ძვლები (ღირღუქტ., 551).
- დაბითქინება** (გურ.) ათქვირება, ვასუქება; ყმაწვილ ქალზე იტყვიან (ა. ღლ.).
- დაბიმეშული** (გურ.) წერილად დამარცვლული რამ, მაგ., ცვილი ღვდილისაგან დაბიმეშდება (გ. შარაშ.).
- დაბინჩვა** (მესხ.) ცხვირის ხშიანად მოხოცვა (ი. მისურ.).
- დაბირხლული** (გურ.). ნ. დახარხლული.
- დაბიფვა**, დაქიფვა (კახ., ქიზიყ.) ძაფის დაბეწვა რამეზე მრგვლად და ამოხვევა, დაშულოება, ძაფის შულოდ ამოხვევა (ა. მარტ., გ. იმნ.; დიალექტ., 605).
- დაბიჩავებული** (კახ.) დასახიჩრებული, დაშავებული (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- დაბიჭიყული** (გურ.) ჩამწკრივებული, ერთიმეორის მიყოლებით დაწყობილი (პ. ჯაჭან.).
- დაბიხვატული** (აქარ.) ფართო და მეჩხერკბილებიანი, უშნო ადამიანი; დამანქელი (შ. ნიყარ.).
- დაბლაყანა** (ქართლ.) დაკლყანა, დაგრება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); დახლყანილი (ქართლ.) მრუდე, არასწორი (კირიონი).
- დახლიფართვა** (გურ., აქარ.) არევ-დარევა საქმისა, დახლართვა (ა. ღლ.; შ. ნიყარ.).
- დახოყვა** (იმერ.). 1. სიბნელეში უგზო-უკვლოდ სიარული. „რას დეიხოკები, ბოშო, შენე ამ დამეში!“. 2. სახის დაყწერა ფრჩხილებით (პ. ჯაჭან., X).
- დახოვაიყება** (ქიზიყ.) დამონება; დასაპყრება; დახოვაიყებულ — დამონებული, ხელში დაქვრილი; დასაპყრებული. „დახოვაიყებული აყა“ (ს. მენთეშ.).
- დახოხნა** (ხევსურ.). ნ. დაროშვა.
- დახოშრა** (ლენხ.) გახდომა ადამიანის ან ცხოველისა. „სუქანი ქალი იყო, მარა ახლა დეიხოშრა“ (მ. ალავ., 3).
- დახოხინება** (იმერ.) სულის დათქმა, დასვენება. ნ. დახებრება (ვ. ბერ.).
- დახრა** (ინგილ.) ნივთის ან წაბლის ხის ბლერტა ალატით (მ. ჯან.).
- დახრესა** (აქარ.) დაფშვნა, დაფხვნა, დაფშვნება (შ. ნიყარ.).
- დახტნობა** (ზ. იმერ.) დაყრდნობა (ბ. წერეთ.).
- დახუება** (გურ.) უკადრისობა (ს. ქლ.).
- დახუთეულება** (ზ. იმერ.) პურის დადგახუთ ძნად, ხუთეულებად (ბ. წერეთ.).
- დახუთვა** (ქიზიყ.) გადატ. ნათხოვი ნივთის უკანდაუბრუნებლობა მითვისების მიზნით (ს. მენთეშ.).
- დახულუნება** (ფშ.) ფრინველის მიერ რაიმეს დაქროლება (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 162, 1900; ი. ჭყონ.); მტაცებელი ფრინველის გამოქროლებით მიტანება მოსატაცებლად, შესაპყრობად.

„შავარდენმა დაუხუთუნა“ კაკაბ“ (ი. ქეშიყ.).

დახუნძვა (იმერ.) ვახზე იტყვიან, როცა კარგად მოსხმულია (ი. ჭყონ).

დახურცცვა (გურ.) ნამცეცებად დახვრა. „თლათ არ დუთხურცცავს თავს იი ორი კვალი თხილი!“ (გ. შარაშ.).

დახუნძვა (მთიულ.). 1. დაფურთხება; 2. ღებინება (ლ. კაიშ.).

დახშირბინდება (ქართლ.) კარგად შებინდება, შეღამება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დაჩქვება (აქარ.) კბილების დაკრეკა; უადგილო სიცილი (შ. ნიყარ.).

დაჯამება-ა (თუშ.) ამღერევა წყლისა (დილაქტ., 579).

დაჯამინება-ა (თუშ.) დეარგება, გამოდგომა; დაჯამინდ გამოდგომა (თ. უთურგ.).

დაჯამრვა (მობ.) დეარდნა (ო. ქაჯ.).

დაჯანოტებულ-ი (ფშ.) სიბერისაგან დაუქალურებული, მიხრწნილი (ა. კინჭარ., ფშ.).

დაჯატრება (მთიულ.) გახმობა, გაშრობა; დაჯატრდება-ა გახმება, გაშრება (ლ. კაიშ.).

დაჯაფიცებულ-ი (ქიზიყ.) უნახავი. „დაჯაფიცებულსავეით მიდვარდასაქმელ“ (ს. მენთეშ.).

დაქელვა^ა (ფშ., თუშ., გუდამაყრ.) პოვნა ერთზე მეტისა; ნახვა, პოვნა; დაქელვლი ვნახე, ვიპოვე. ნ. მოქელვა^ა (ი. ქეშიყ.; თ. უთურგ.; დილაქტ., 572).

დაქელვა^ბ (ქიზიყ.). 1. დახელვა, მოვლა ბაღ-ვენახისა და ნათესისა; 2. ცომის ან ლაფის ხელით მოხელა (ს. მენთეშ.).

დაქელნაცვლება (ხევსურ.) ნადობა, მუშაობაში ერთმანეთის მიშველება; დღეს ერთი დაეხმარება მეორეს, შემდეგ კი — მეორე პირველს (დილაქტ., 551).

დაქერა (მობ.) ჯიბრი (ო. ქაჯ.).

დაქერება (მობ.) დაშტერება (ო. ქაჯ.).

დაჭირება (ქიზიყ.) შეყუდება, მიბჯენა. კარებს კეტს შეყუდებენ ისე, რომ თავი კარებს ებჯინებოდეს და ბოლო მიწას. „ბიჭო, შევლო, კარებს ერთი

კეტი რამე, დაუჭირე, რომ არამ შალოა და შიგ არ შავიდეა“. გადატ. უმიზნო, უსარგებლო სიარული აქა-იქ, ხეტიალი (ს. მენთეშ.).

დაქერფულება (ჩ. თუშ.) მატყლის მეორე ჩეჩვა (ქ. ქრელ., 265).

დაქოვლება (ფშ.) დანგრევა, ნანგრევებად ქცევა (დილაქტ., 590).

დაქუნჩვა (მობ.) შეფუთვა (ო. ქაჯ.).

დაჯალღვა (მობ.) მორევა, დამორჩილება, დათავება, ჯობნება (ა. ყაზბ., II. შ. ძიძ.).

დაჯანდვრა (იმერ.) მდუღარე წყლის ჩასხმამდე ჭიქის ამოვლება ცხელ წყალში, რომ ერთბაშად არ გახეთქოს ცხელი წყლის ჩასხმამ (ი. ქავთ.).

დაჯარცება-ა (თუშ.) დამწკრივება, რიგზე დალაგება (თ. უთურგ.).

დაჯარვა (ფშ.) დახურვა (დილაქტ., 590). შღრ.: ქეგლ.

დაჯაღლაგება (მთიულ.) დაუშნოვება (ლ. კაიშ.).

დაჯაჭღვრა-ა (თუშ.) მოფოცება (პ. ხუბ.).

დაჯგენება (ლუჩხ.) დაჩხვლეტა; დაჯგენეტულ-ი დაჩხვლეტილი. „ნეტსმა ხარაზს თითები დოუჭგენიტა“ (მ. ალავე., 2).

დაჯღუნება (მესხ.) დასმა, დაჯღომა. „ძარზე დააჯღუნებენ“ (ქ. დონდ., 369).

დაჯედა^ა (რაჭ., ქართლ.) საზოგადოდ ითქმის დაბალსა და ფართო ჭურჭელზე (ვ. ბერი); უშნოდ დაბალი ტანისა (ა. ლლ.); დაბალი, განიერი, სქელი (მ. მესხ.).

დაჯედა^ბ (ოკრიბ.) ტყეჩით მოწნული პატარა ვოდორი (მ. ალავე.).

დაჯეცნა (ყახ.) შნოს, ლახათის გამოჩენა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დაჯირა (ხევსურ.) სათიბი ბალახია ერთგვარი (ა. კინჭარ., 225).

დაჯიღიზება (აქარ.) ჯიბრში ჩადგომა, მოშურნეობა (შ. ნიყარ.).

დაჯიღნა (იმერ., გურ.). 1. უსწორმასწოროდ, უღამაზოდ დაქრა; 2. ცუდად გაპარება (ი. ქავთ.; ა. ლლ.).

დაჯიჯობელი-ი (ქართლ.) შესიეველუი (ლ. ნოზ.).

დაჯიჯობა (იმერ.) მიწის დაფარება; დათესვამდის ხნელის დაგვალვა, დასურვა და დაფარება ვასაფხვიერებლად (დიდიქტ., 670).

დაჯიჯობი-ი (მთიულ.) დაქერებელი, საქერებლიანი (ლ. კაიშ.).

დაჯიჯობა (კახ.) დაჯიჯობა, მცენარება (ა. მაყ.).

დაჯიჯობვა (გურ., იმერ.) კარზე გარედან ჯორგის (ნ.), ე. ი. ხეების მიყრა, კარის გამაგრება. „კარები დევეჯორგა“ (ე. ნინ., 1, თ. კიკვი); რაიბეს სიმძიმის ქვეშ რომ მოაქცივენ, იმაზე იტყვიან (ს. ფლ.); დატვირთვა, მძიმე საგნებით დამაგრება რისამე. „გოდორი ზეიდან დაჯორგა“ (ა. ლ., გურ.); მძიმე რისამე დადება; დაჯორგილი-ი მძიმე ტვირთს ქვეშ მყოფი (გ. ბერ.).

დაჯიჯობა (ქიზიყ.) უხვიროდ, ულამაზოდ დახვევა ბევრი ძაფისა და მისთ. უხვიროდ, უშნოდ შეხვევა (ს. მენთეშ.).

დაჯიჯობი-ი (ქართლ.) გაზრდილი, დავაქცეული. ნ. შეჯოშვა (გ. შატბერ 50).

დაჯიჯობა (მესხ.) მკიდროდ ზედიზედ მიწყობა-მიყრა, მიკვიდევა; დაჯიჯობი-ი ზედიზედ მიყრილ-მიწყობილი (ი. მაისტურ.).

დაჯიჯობა (ფშ.) დახურვა, დაკეტვა. „ბევრისა კარი დაჯიჯობა, ბევრისა — ისევ მღე არი“ (ი. ქეშიკ.); დახვევა, ვადარახვა კარისა (შ. ნიფარ., აპარ.).

დაჯიჯობა (ქიზიყ.) დანძრევა, დატოვება. „აბა, დაჯიჯობა ლაქა. თუ არ წაიქცა, მაგრა ყოფილა“ (ს. მენთეშ.).

დაჯიჯობა (გურ.) დაქლანვა. სახის უშნოდ დაღრევა, უსიამოვნების გამოხატვა მიმივით (გ. შარაშ.).

დაჯიჯობა (ქიზიყ.). ნ. დანტაბო.

დაჯიჯობა (თუშ.) და კავშირი (დიდიქტ., 579).

დაჯიჯობა-ი (ხევსურ.) ცხვრის მოსახმობი სიტყვებია (ა. კინჭარ., 238).

დაჯიჯობა-ი (კახ.) გუთნის ნაწილი, რომელზე-

დაც სახნისა დამაგრებელი (ნ. ზუკაქ.).

დაჯიჯობა-ი (გურ.) წყალში ფართხალი (ა. ლ.).

დაჯიჯობა (იმერ.), მოდგენა ვალახვა. „ერთი რქულზე მოვდგინოთ და რაც დაგვემართება, დაგვემართოს“; მოდგენა ქათმისა გაუტუღი ქათმის ცეცხლზე მორთუვა და წვრილი ბურტყლის მოცილება (გ. ბერ.).

დაჯიჯობა-ი (იმერ.) ღორულად ქამა, რისამე შავრის ჩავრეხა (ნ.) (გ. ბერ.).

დაჯიჯობა (გურ., ზ. რაჭ.). ნ. დველემი.

დაჯიჯობა (იმერ., გურ.). 1. ისეთი გარტყმა, რომ ბოზი ზმა ვავიდეს (გ. ბერ.); 2. წყალში დიდი ნივთის ჩავარდნით გამოწვეული ხმა ან ჩავარდნა. „გაადინა წყალში დველეა“ (ა. ლ.).

დაჯიჯობა-ი (იმერ., ლეჩხ.). 1. გრდემლი (ე. ბერ.; მ. ჩიქ.); 2. ღონიერი, შეძლებული ადამიანი (მ. ჩიქ.).

დაჯიჯობა (ქიზიყ.) ბაშბის ძაფი, რომლითაც ამოკრეფილია ქსელი (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დაჯიჯობა-ი (ფშ., ხევსურ.) წნორის. ჯიშის ხეა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. კყონ.; ა. კინჭარ., 277).

დაჯიჯობა-ი (ფშ., ხევსურ., მთიულ.). ნ. მდგნალი (ა. მაყ.).

დაჯიჯობა (ქიზიყ.) გაძლება, ატანა. „ეს ურემი ას ფუთ ვერ უდგნობს“ (ს. მენთეშ.).

დაჯიჯობა-ი (გურ.) გრდემლი. ნ. დველემი (ს. ფლ.).

დაჯიჯობა (გურ.). ნ. დველემი.

დაჯიჯობა-ი (თუშ., ფშ.) ბირტყმა; მქარში ვიდევევ მხარში მოვირტყვი (თ. უთურგ.; ი. ქეშიკ.).

დაჯიჯობა (ფშ.) ბირტყვესათვის თივის, ჩალის დაყრა. „დილა-საღამოს საქონელს უდებდა, დღისით აწყლევდა“ (ი. ქეშიკ.).

დაჯიჯობა (ფშ.) ნაყოფის სხმა ხეხილზე. „სულხანამ ნანებას შვინდის კრეფაში უშველა, სულ წითლად ედვა და მალე გულა გაავეს იმელა“ (ი. ქეშიკ.).

დებიერი-ი (ლენჩხ.) მოსავლიანი, ბარაქიანი, ვაყე ადგილი (მ. ალავე, 2).

დეგებ (ფშ.) ეგებ, იქნებ, შესაძლოა. „გზაში ჩაყვარენ ზალტენი, დე გებ მოხელონ კვალიო“ (ი. ქეშიკ.).

დეგირმანი-ი (იმერხ.) წისქვილი. თურქ. degirman (ნ. მარი: დიალექტ., 653).
დედა (გუდამაყრ.) ორი ძნა (დიალექტ., 572).

დედა-ა (თუშ.) დანიშნული ადგილი თამაშის დროს (პ. ხუბ.).

დედაბერა (გურ., იმერ., ოკრიბ., ლენჩხ.).
 1. დიდი მებენარა ბუზია, საქონელს ემტერება (ვ. ბერ.; ს. ქლ.); 2. მოშავო ფერის სოკო, დათვის სოკო (მ. ალავე; ა. მაყ.); 3. საქსლოს უკანა ბოძი (მ. ჩიქ.).

დედაბოძი-ი (ქართლ., ქიზიყ., ფშ., მოხ., ხევსურ.) მთავარი ბოძი, დარბაზის შუა ბოძი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენტეშ.; ვაჟა, I. ა. შან.; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ა. ჭინჭარ., 277); **გუთნი**-ი დედა ბოძი-ი (ქართლ.) გუთნის ძირითადი ნაწილი, სახნისი, ღირღატი (ნ.), საკვეთელი (დიალექტ., 636). შდრ.: ქეგლ.

დედავმიშველაობა (ქიზიყ.) საბავშვო თამაშობაა ერთგვარი (ს. მენტეშ.).

დედათ-ბიზიონა-ი (ფშ.) ცუდი, აყვია დედაყავი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

დედალობა (ლენჩხ.) დედოფალა, თრითინა, სადიოფალა (მ. ჩიქ.; მ. ალავე, 1); დედალობა (ქვ. იმერ.) თრითინა (მ. ალავე, 3).

დედალოპერა (გურ.) ბოსტნის ია, მცენარეა. ნ. ყუყუნა, ჭუჭუნა, ლოპერა, ძიმა (ა. მაყ.).

დედაშანა (გურ.) ბებია ქალი (ი. ჭყონ).
დედამთვრალა (ფშ.) ფრინველია, წივილა (ნ.), ბუღობს ჭაობიან ადგილებში (ი. ქეშიკ.).

დედამკვდარი მაწონი-ი (ქართლ.) თავისთავად, უდედოდ შედედებული მაწონი. თხელი და მდარეა. „დედამკვდარი მაწონი მაჭამა და ყელში ამომივიდა“ (ვ. შატბერ., 50).

დედანი-ი (ქიზიყ.) დედნა, გუთნის ის ნაწილი, რომელიც სახნისის მარცხნივ არის სწორად დაყენებული, ფრთა ამაზეა დაყრდნობილი (ს. მენტეშ.).

დედანი-ი² (ქართლ.) ვაზის ტანი, რომელზედაც ვასხვლის შემდეგ ნექს ტრეებენ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ).

დედანი-ი³ (მთიულ.) ბუდე, პერანგი, რაშიაც ხბო იბადება (ლ. კიშ.).

დედამკვდარა (ქართლ.) აღუღებული რძე, შედედებული უმაწვნისდედოდ. ნ. დედამკვდარი მაწონი (ლ. ნოზ.).

დედატაცილაობა (ყაზ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

დედაფუტკარა (ზ. იმერ.) ჭინჭრის დედა, ჭინჭრის დედა (ა. მაყ.).

დედაშობილა (იმერ.) როგორც დედამ შვა, ტიტველი, ტანჩაუცმელი (ვ. ბერ.). შდრ.: ქეგლ.

დედე (აპარ.) ბაბა, ბაბუა (დიალექტ., 657); დე დე-ი ბაბუა (ი. მეგრ.). თურქ. dede.

დედე! **დედე!** **მადე!** (ხევსურ.) ძროხის გარეკისას ასე ამბობენ (ა. ჭინჭარ., 232).

დედიანი-ი (თუშ.) მშობლები (თ. უთურგ.).

დედიე, **დეიე** (ლენჩხ.) დედიი, დედა, დედაჩემი (მ. ჩიქ.; დიალექტ., 676).

დედილამ, **დედილას** (ფშ.) კინობით-მოფერებითი გამოთქმა, რომელშიაც ფიცია და მოწოდებაც არის გამოხატული: „შენს დედაშვილობას ვფიცავო“ (ი. ქეშიკ.).

დედლაკინა (რაჭ.) პირმოთნე (ვ. ბერ.).

დედლის ქონა (იმერ., გურ.) ქონა, მხალია ერთგვარი (ა. მაყ.; ს. ქლ.).

დედლიქონა (გურ.) ნ. დედლის ქონა.

დედნა (ქიზიყ.). ნ. დედანი.

დედნებ-ი (ზ. იმერ.) გუდასტვირის ორი გამორჩეული თვლებიანი სტვირი დედნებს გულყუროსაგან (ნ.) აკეთებენ (ზ. წერეთ.).

დედო (ზ. აპარ.) მაწვნის შესადღვებელი დედა (შ. ნიყარ.).

დედო! ნწა-დედო! დედოოჰო! ნწა-დედო-ოჰო! ნწადე! (ხევსურ.) ძროხის მოსახმობი სიტყვებაა (ა. ჭინკარ., 232). დედოპანა (მთიულ.) სათამაშოა ერთგვარი (ს. მაკალ.).

დედოფარცხისა (იმერ.) ფარცხის ნაწილი, რომელზედაც მიმაგრებულია კბილები (ვ. ბერ.).

დედოპურ-ი (ზ. იმერ.) დევხელი (ბ. წერეთ.).

დედოფალა (რაჭ., ოკრიბ.) ყანის ია (ა. მაყ.).

დედოფლის კაბა (ქართლ.) დიდი ხვართ-ქლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

დედოფლის ჭიბა (აქარ.) ქათმის კუქა, მცენარეა (ა. მაყ.).

დედოჭია, დედოჭიე (გურ.) დიდი ჭია, სოლიტერი (გ. შარაშ.).

დედოლა-ი (ფშ.) ხახმა (ა. მაყ.).

დედროვან-ი (ხევსურ.) ქალთა ჯგუფი, ქალები, დედათა სქესისანი (დიალექტ., 552).

დედუა (რაქ.) კნინ-მოფერ. ბიცოლა (დიალექტ., 683).

დედულა (ლეჩხ.) მწერია, წითელი და შავი წინწკლები აქვს; სიმინდის ყანაში, პურის ნამკალსა და სათიბში იცის (მ. ალავე, 3).

დედულთ-ი (მთიულ.) დედის ოჯახი (ლ. კაიშ.).

დევა-ა (ინგილ.) აქლემი (გ. იმნ.). თურქ. deve, აზერბ. дѣва.

დევაჟუნ (ინგილ.) დიკონი (მ. ჯან.).

დევე, დევი (აქარ.) აქლემი. ნ. დევაჟ (დიალექტ., 657).

დევერხანა (ქართლ.). ნ. დევერხინა.

დევერხანა (ქართლ.) დიდი და უშნო, ვებერთელა (შ. ძინ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დევისუჭრა (ქართლ.) მცენარეა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).

დევაჟ-ი (ფშ.) გმირი კაცი (ი. ჭყონ.).

დევაშურა (ქართლ.) შშავა, მცენარეა (ა. მაყ.).

დევაშარა (გუდამაყრ.) ძლიერი ქარი, ქარიშხალი (დიალექტ., 572).

დეზ-ი (თუშ.) წინდის თვალი, ქსოვის დროს დეზებს ანგაროშობენ (ს. მაკალ.).
დეზად (ქიზიყ.) სახელდახელოდ, სასწრაფოდ. „მეგრე დეზად ხად რა გიშოვენო?“ (ს. მენთემ.).

დეზდ-ი (ჩ. თუშ.) ერთი ჩხირით მეორე ჩხირზე ერთხელ ამოდებით ამოტანილი ძაფი (ვ. ჭრელი., 267); საქსოვის თვალი, რომელშიც წინდის ჩხირია გაყრილი (პ. ხუბ.).

დეჯა (ფშ.) ერთგვარი მცენარე, შქერი, რომელიც მთებში იცის და მიწას გაერთხმის ხოლმე (ვაჟა, II, ა. შან.); ჯავის გვარი მცენარეა (ი. ჭყონ.); იელის მკავესი მცენარეა ალპური ზონისა (დიალექტ., 591).

დელა-ი (აქარ., გურ.) გიყი, ხელი, გადარეული (შ. ნიყარ.; ს. ქლ.; ა. ლლ.). თურქ. deli.

დელაზ-ი ქვა (ქიზიყ.) გრძელი ქვა. კედლის აშენებისას გარეთა მხარეს ახმარენ ლაზათისა და სიმაგრისათვის (ს. მენთემ.); შდრ.: გელაზ-ი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

დელაპა (ქიზიყ., ქართლ.) დელამუტი, საყველედ შედედებული რძე, შეყველებული რძე (ს. მენთემ.; დიალექტ., 636).

დელაპო (თუშ., ქართლ.). ნ. დელაპა.

დელაპოწ-ი (თუშ.). ნ. დელაპა, დელამურწი.

დელაპოწ-ი (თუშ.). ნ. დელაპა, დელამურწი.

დელაპურწი (მთიულ.) ყველის შეწურვის დროს პირველად გაჩენილი ყველი (ლ. კაიშ.).

დელაგმა (ფშ.) დიდი წვიმა, თავსხმა (ვაჟა, I, ა. შან.).

დელ-დელ-ი (თუშ.) გაჭიანურება; ა დ ე-ლ დ ე ლ ე ბ ს აჭიანურება; წოგ. დ ე-ლ ბ ა დ ა რ გაჭიანურება (თ. უთურგ.).

დელი-დელა (გურ.) ძველი ხალხური სიმღერა (გ. შარაშ.); დ ე ლ-ი რომელიც წარმართული ღვთაების საკუთარი სახელი ან ეპითეტი უნდა იყოს.

- დელიყან-ი (გურ., აქარ.) თავმოწონე, დარღმინდი; მოსული, ახოვანი ახალგაზრდა. ნ. დელიყანი (გ. შარაშ; დიალექტ., 657).
- დელიყან-ი (იმერ.) მომწიფებული ახალგაზრდა. ყმაწვილი (ნ. მარი). თურქ. delikani.
- დელიყანლ-ი (ზ. აქარ.). ნ. დელიყანი.
- დელიზორუმ-ი (ზ. აქარ.) ერთგვარი ხორუმი, როცა საცეცვაო ილეთები მეტრამეტად სწრაფად სრულდება (შ. ნიყარ.). თურქ. deli, გიყი, გადარეული.
- დელოჯა (ჯავახ., მესხ., ინგილ.). ნ. დელიჯა.
- დელოშორწ-ი (ქსნის ხეობ.). ნ. დელამა, დალამუწი.
- დელოჟა (ჯავახ., მესხ., ინგილ.). ნ. დელიჯა.
- დელოფენა-ი (გურ.) ზორბა, ხორცვანი (ნ.), დელფინივით მსუქანი. ნ. დემფილა (გ. შარაშ.).
- დელდაზო (ლექს.) მწვირე (მ. ალავ., 1).
- დეშა (გურ.) რამდენიმე ფოთოლი თამბაქო, ერთიმეორეზე დალაგებული და შეკრული. ნ. დადეშვა (გ. შარაშ.).
- დეშეთ-ი (ზ. აქარ.) გამხმარი თამბაქოს ფოთლების დასტა, შეკვრა. ნ. დამატი, დეშა (შ. ნიყარ.). თურქ. demet.
- დეშირა-ი (გურ.) საზამთრო ვაშლია. ნ. დეშირალმა (ა. ლ.).
- დეშირალმა (ზ. აქარ.) ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.). თურქ. demir, რკინა, alma, ვაშლი.
- დეშლყ-ი (ქსნის ხეობ.) ელაში კაცი (ვ. სომხიშვი.).
- დეშურქუა (გურ.) დიდი, უზარმაზარი ქვა, მძიმე ქვა (ს. ჟღ.).
- დეშვა (ფშ.) ზედადგარივით სამფეხა სათამაშო ხისა, ბავშვები დადგებიან და მერმე შორიდან რიკებს ესვრიან (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).
- დეშვილა (ქართლ.) მსუქანი ძროხა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).
- დენა (ინგილ.) ცალი; ერთადერთი (დიალექტ., 615).
- დენა (იმერ.) დევს, ძევს (დიალექტ., 670).
- დენგარ-ი (ფშ.) წვრილმანი ტყე, გაუვალე ჯაგი-მაგი. ნ. დენგრ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 162, 1900; ი. ჭყონ.; ი. ქეშვი.).
- დენგრ (ინგილ.) უტეხარი და შეუვალე ლელი. ბრძამლ-ველით დაბურული ბარდი (მ. ჯან.).
- დენდერა (რაკ.) ჩენჩერა, ქენქერა, ბოთე, ზანტი, უგნური (გ. ბერ.).
- დენთ-ი (აქარ.) მსუყე, მოჭარბებით ცხიმიანი სპეწელი (შ. ნიყარ.).
- დერგ-ი (გურ., იმერ., აქარ.) ქვევრის მსგავსი კურქული ყველისა, ქილა (ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.); ხალამი (მ. ჯაჯან., IX, 250); ყვიბარი (ი. მეგრ.). შდრ.: საბა. ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- დესტამბუ (ინგილ.) დასტამბო, მცენარეა (ა. ბაყ.).
- დეუ-ი (თუშ.) დედა, იხმარება მიმართვისას. ნ. დედო (თ. უთურგ.).
- დეაღ-ი (ფშ.). ნ. დვალეზი.
- დეაღებ-ი (ფშ.) ნაწილი ჭარისა (ნ. ჯარა), ორტოტა ხე, რომელზედაც ჭარისტარი დვას (ს. მაკალ.; დიალექტ., 591).
- დეაღურა-ა (ზ. აქარ.) ბალახია ერთგვარი მრავალწლიანი (შ. ნიყარ.).
- დეარდვალ-ი (იმერ., გურ.) ჩვარჩვალი, უშნოდ და ურცხვად ლაპარაკი. „რო გაგიფხენია პირი და დე ვარ დე ვალო, ცოტა მორიდება იქონიე სხვისი“ (გ. ბერ.); განუწყვეტელი მოთქმა, მოთქმით ლაპარაკი (ა. ლ.).
- დეაღ-ი (ზ. აქარ.) სადედოფლო შარფი (შ. ნიყარ.). თურქ. duvak.
- დეიბე (გურ., ზ. აქარ.) მთის ხეობიანი ფერდი, ყანის დასამუშავებლად გამოსადევი, ქარი არ უდგება (ი. ჭყონ.; შ. ნიყარ.).
- დეილა (იმერ.) უხეირო კავი, რომელიც ღრმად არ ჩადის მიწაში („კომუნისტი“, № 190, 1967).

დვინდგლო-ი (მთიულ.) წვინტლი (ლ. კაიშ.).

დვირო (გურ.) დირე; სახლის სარტყლებს შორის გადებული ხე, რომელზედაც ქვრები და წყობილი (ს. ქლ.); დიდი ხე, რაზედაც სახლის სახურავია დაყრდნობილი. „შენ რომ სახსა აშენებდი, მე მიქონდა მადლა დვირო“ (ა. ლ., გურ.).

დვირენა (ქიზიყ.) მოყრუება, ყურის მოდვირენა (ს. მენთეშ.).

დვირინი (გურ.) სიმღერის ხმა (გ. შარაშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დვირინვა (ფშ.) მტრედის ან ქედნის დუღუნი (ი. ქეშვიც.).

დვირითა (ქართლ., ქიზიყ.) მეცხნელთა კუჭის გარკვეული ნაწილი; მაჭიკი. ნ. კვეთი (ლ. ლომ.: ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დია (რაჭ.) ბევრი (შ. ძიძ., 205; დიალექტ., 683).

დია, დიაჲ! (ზ. იმერ.) ქათმის დახმობა, დაძახება, „დია, დია, გეძახოდით, არ გავევაგონე კაკანი“... (ბ. წერეთ.).

დიაჲ (ფშ.) ჭეროვნად, ღირსეულად, — დახაბ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიც.).

დიაგონა (ფშ.) ყვავილია ერთგვარი (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).

დიაშც (რაჭ.) დია-შცა, ბევრიმც (დიალექტ., 683).

დიაჟც-ი (თუშ.). 1. დედაკაცი, დიაცი; 2. ცოლი (თ. უთურგა).

დიასენ (ინგილ.) თათქო: განა, ვითომ (დიალექტ., 615). აზერბ. диасен

დიაცი-ი (ფშ.) გათხოვილი ქალი (ი. ქეშვიც.).

დიაციხ საბაქიჭე (ხეცსურ.). ნ. სათათე.

დიახწველი-ი (ლუჩხ.) ზეიმი, დღესასწაული (მ. ალავ., 1).

დიბ-ი, დიბა-ა (ქიზიყ., ზ. აჟარ.) თამბაქოს ძირის ფოთლები, დაბალი ხარისხისა (ს. მენთეშ.: შ. ნიჟარ.). თურქ. dip.

დიბლა (ქიზიყ.) თვალზე ლობრგადაკრული ადამიანი (ს. მენთეშ.).

დიგლიგი (ქართლ.) დიბლიგი, შუბის ბოლო; გადატანით წიხლი. „აბა, ერთი დიგლიგი ჰკარი ამ ჩემი სიამარი ცხენსაო“ (ა. ლ., ქართლ., 287).

დიღ-ი წილთჰმა (გურ.) სასიმღერო გასაღებია ერთგვარი (გ. შარაშ.).

დიღვან-ი (იმერ., გურ.) აბრეშუმის ქვის მეროხე კანი (გ. ბერ.).

დიღ-ი დიშანი (გუდამაყრ.) დიდი ნიშანი; მეორე ნიშანი, რომელიც მიჭქონდა ვაჟის პატრონს საპატარძლოსთან (დიალექტ., 572).

დიღვულა (მესხ.) უცვეთელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

დიღია-ა (მესხ.) დიდდა, ბებია. „ანიკო დიღია-ა-ც ჩვენთან წამოვა“ (ი. მაისურ.).

დიღება (მოს.) ერთ-ერთი ხალხური სიმღერა ხევში (დიალექტ., 561).

დიღეკალა (ქიზიყ.). ნ. ზეეკალა.

დიღია (მესხ.)—დიდდედა—დადედა, ბებია. ნ. დიდი ანაბ (კ. დონდ., 370).

დიდი ანა-ა, დიდანა (ზ. აჟარ.) ბებია, დიდდა (შ. ნიჟარ.). თურქ. ana, დედა.

დიდიან-ჯუჭუკიანად (ქართლ.) დიდინაბატარიანად. „დიდიან-ჯუჭუკიანად მინდორში არიან“ (გ. შატბერ., 51).

დიდიოქვია-ა (მესხ.) ზვიადი, მედიდური, დიდი სიტყვის მთქმელი, მკვეხარა. „ნახეთ, ვგისეთი დიდიოქვია ვინმე გამოვა, რომ ახლან აღარაეის გაიკარებს“ (ი. მაისურ.).

დიღშაღალა-ი (გურ.) სიმინდის ჯიშია, მაღალ ტანს უშვებს (ა. ლ.).

დიღნენე (გურ., აჟარ.) დიდდა, ბებია. ნ. დიდინაბ (გ. შარაშ.); დედის ბებია (ი. მეგრ.).

დიღობა (ინგილ.) დიდკაცობა, თავგადი დება (მ. ჯან.).

დიღო! დიდიღო! (ქიზიყ.) ძროხის (ფურის) დაძახება, დახმობა (ს. მენთეშ.).

დიღრაჭულა (ქართლ.) ამაყი, ზვიადი ადამიანი (გ. შატბერ., 51).

დიღდორდა (მთიულ.) ქვის დიდი გრო (ლ. კაიშ.).

დივნი (გურ.) ნაკელი, დამწვარი ან დამ-
ბალი ნეხვი (ა. ლლ.).
დიადეშვი (იმერ.) ძროხის მოწოდება,
მოსმობა (ვ. ბერ.).
დიადლი დიადლი-ში (ქიზიყ., ქართლ.)
ძროხის დამახება, როცა უნდათ გაანე-
რონ, განსაკუთრებით წველის დროს (ს.
მენტეშ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
დიკა (ქართლ., კახ., ლეჩხ., თიან.) რბი-
ლი ხორბალი, ფხიანი (ა. მაყ.). შდრ.:
საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
დიკაფქლი (ხეესურ.) რბილი ხორბალი
ფხიანი. ნ. დიკა (ა. მაყ.).
დილაბნელი (გურ., ქიზიყ.) აღრე დილა,
გამთენიის ხანი, ალიონი. „დილა-
ბნელს გუუდგები ტყეში“ (გ. შა-
რაშ.); გარიყრაყი, განთიადი. „ბიჭო,
ხვალე დილაბნელზე გამოდი, რო
დროით მოვაფრთო ალაგა ჩასვლა,
თორენ დავილაშდება!“ (ს. მენტეშ.,
დამ.).
დილათენება (ხეესურ.) გათენების დრო,
განთიადი (დიალექტ., 552).
დილბანდი (თუშ.) მოენე. „გირევეს ხო-
სიყის ივანე — დილბანდი დიჩი-
ნისაი“ (ი. ბუქურ., 132). თურქ.
dilbend, თარჯიმანი.
დილბანდი (ქართლ., კახ.) გულში და-
ფარული ზნესაქციელი, ქვეცნობიერი
ხასიათი, დაფარული აზრი (გ. შატბერ.,
51—52).
დილბარ (ინგილ.) დილ-ბალი, მტილ-ბა-
ლი, ალუბალი (მ. ჯან.). სპ., თურქ.,
აზერბ. dilber, дилбер, ლამაზი, გულ-
წარმტაცი.
დილბინდი (მოხ.) ცისკარი, ბინდ-ბუნ-
დი. ნ. დილაბნელი (ო. ქაჯ.).
დილენჯი ამინდი (იმერ.) ძალიან ცუდი
ამინდი; დილენჯი თოვლი მო-
ვიდა დიდი თოვლი მოვიდა (პ. ჯაჭან.,
X).
დილენჯი (გურ.) მოუხეშავი, გაუთლელი;
ზარბაცი, გაურჯელი (ვ. ბერ.; ვ. შა-
რაშ.; ს. ჟღ.). თურქ. dilenci.
დილექა (ზ. აქარ.) ერთგვარი მცენარეა
(ა. მაყ.).

დილიმ (ინგილ.) ნაკვეთი. „ბატარულე
დილიმს დავჰთესავთ“ (გ. იმნ.). თურქ.
dilim.
დილლიგი (ინგილ.) ბოსტანი (ა. შან.,
345).
დილმა (რაქ.) ბუერა, მცენარეა (ა. მაყ.).
დილფარ (ინგილ.) აბოლილი. ნ. ლილი-
ფარა, ლილიფერა.
დილღამიანი (მთიულ.) გარიყრაყზე, გათე-
ნებისას (ლ. კაიშ.).
დი(ლ)ღვაში (იმერ.) სიმდიდრე, შეძლე-
ბა. „რაც მართალი მართალია, კაი
დილღვაშია იანი ოჯახი აქვს“ (ვ.
ბერ.).
დილყა (აქარ.) დიყი, მცენარეა (ა. მაყ.;
შ. ნიყარ.).
დილზამი, **დილზამა** (რაქ.) მრავალწლიან
ბალახი, მთაში იცის, ზარისებრი
ყვავილები გამოაქვს. ფოთლის მხალს
პურს ღურთავენ (ვ. ბერ.; შ. ძიძ., 205;
დიალექტ., 684).
დიმდარე, **დიდარე** (იმერ.) მდიდარი (დი-
ალექტ., 670).
დიმელა (რაქ.). ნ. დილმა.
დიმე (ინგილ.) ჩალთუქის საცეხავი მან-
ქანა (მ. ჯან.).
დინე (კახ., თუშ.) კეცრის თავი. წაწ-
ვეტილი და ახრილი ნაწილი (ა. მარტ.,
გ. იმნ.); დიდი ზომის სანაყი ქვა (პ.
ხუბ., თუშ.).
დინვა (ქიზიყ.) საბაასო, სამუსაიფო აღ-
გილი, ფეხონი (ს. მენტეშ.).
დინგლი (მთიულ., გუდამაყარ.) დინდგე-
ლი, შავი, უხარისხო სანთელი (ე. ვირ-
სალ).
დინგლი (მთიულ.). ნ. დინდგლი.
დინდგლი (ინგილ.) ცხვირში გამხმარ-
გამაგრებული ბოტოტი; დინდგლი-
ან ბოტოტიანი (მ. ჯან.).
დინდგელი (მთიულ., ფშ.) ჯალის გამო-
წურვის შემდეგ დარჩენილი ნარჩენი
(ლ. კაიშ.; ი. ქეშიყ.).
დინდგელა (აქარ.) ფუტკრის მიერ სკაში
დამზადებული წებოვანი მასა, ცვილი-
სებრი (შ. ნიყარ.).

დინდგველა (ლეჩხ.) ფრთხალი, მშმიშარა; „შაგ რას დეიცაეს, დ ინ დ გ ვ ე ლ ა ა, ლამეში გარეთ ვერ გეიხედავს“ (მ. ალავ., 2).

დინდგელა-ი (გურ.). ნ. დინდგელი (გ. შარაშ.).

დინდგლი (ქიზიყ.) შავი მიწა, მაგარი, ძარღვიანი ლაფი იცის (ს. მენთეშ.).

დინე (იმერხ.) დედა, ნენე (ნ. შარი, 53; შ. ძიძ., ქრესტ.).

დირბალი-ი (კახ.) ალუბალი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

დირო (იმერ.) დირე, თავხე, მთავარი ჭელი, დადებული სახლის საძირკველად ან სარტყლად. ნ. დვირო (დიალექტ., 670).

დიფანი-ი (ოკრიბ.) ფარდული ოდის აივანის ქვეშ (მ. ალავ.).

დიფჩა (ფშ.) ღეროიანი ბალახოვანი მცენარის ქოლგისებური ყვავილოვანი გვირგვინი (ი. ქეშიკ.).

დიღმურა (ქართლ.) ყურძნის ჭიშია, დილომიდან (დიალექტ., 636).

დიჟ-ი (ხევსურ., ფშ., მთიულ.) მაღალი ბალახია, რომლის გულსაც მთაში ჭამენ (ა. შან.; ა. ჭინჭარ., 225; ვაჟა, I, 1946; ა. შან.); მინდვრის მცენარე (ს. მაკალ., მთიულ.).

დიჟა (იმერ.). ნ. დიყი.

დიჟვი-ი (ინგილ.). ნ. დიჟყ.

დიჟინა (ქართლ.). ნ. ხელახაში.

დიჟიქორა (მთიულ., მოხ.) ჭყიმი (ა. მაყ.).

დიშლა (ხევსურ.) სათიბი ბალახია ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 225).

დიჩ (ინგილ.) ძროხის გასაგდები ხმა (მ. ჯან.).

დიჩინ-ი (თუშ.) ჩაჩანი, ნოხჩი (ი. ბუქურ., 132).

დიხაშვილდი-ი (გურ.) ნადირის ანუ მხეცის გასასვლელზე მოწყობილი თოფი (უწინ მშვილდი), რომელიც აუცილებლად მოხედება ნადირს: დიხა (მეგრ. მიწა)+შვილდი (ი. ჭყონ.).

დიხაშყო, **დიხაშხო** (გურ., იმერ.) ნია-14. ალ. დლონტი, სიტყვის კონა.

დაგი; კარგი მოსავლიანი მიწა. მეგრ. დიხა მიწა (გ. შარაშ.; ვ. ბერ.).

დლანგვა (მოხ.) ყლაპვა, თქვლეფა, ტლანქად კაპა (ო. ქაჯ.).

დლაღუნ-ი (ქიზიყ.) უსაქმოდ ხეტიალი, ყიალი (ს. მენთეშ.).

დლაჟვი-ი (ქიზიყ.) ნიდაჟვი (ს. მენთეშ.).

დლაჟვი-ი² (ხევსურ.) ბაჟვი, ადგილი, სადაც ბარკალი გარედან ეკვრის მუცელს (ა. ჭინჭარ., 240).

დლოგვები-ი (იმერ.) დიდი, უშნო ფეხები (ტერფები). „რამი ჩუდის ამხელა დლოგვები“ (ი. ქავთ.).

დმოშტი-ი, **ტმოშტი**-ი (თუშ.) ხის სამფეხიანი ხონი (ნ.), სამფეხი ტაბაკი, ოღნავ ჩალრმავებული (თ. უთურგ.; დიალექტ., 579).

დო (ქართლ., ქიზიყ., მთიულ., ხევსურ., რაჭ.) კარაქის ამოღების შემდეგ დარჩენილი სითხე; შედღვებილი მაწონი (დიალექტ., 567; 684; 636; ს. მენთეშ.; ა. ჭინჭარ., 271). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ. ქველ.

დობილ-ი (გურ.) ვაზიანი ხეებით გაშენებული ადგილი (ე. ნინ., II, თ. კიკვ.).

დობირა-ი (გურ.) ნიადაგის სახელია (გ. შარაშ.).

დობირო (გურ.) ვაკე ადგილი, სადაც ხეებია აშვებული. ნ. დობირაი (ს. ჟღ.).

დოვა (თუშ.) საზღვარზე დარქობილი მსხვილი დაბალი ხე მიჯნად (პ. ხუბ.).

დოვა-დოვა (ქიზიყ.) ზხ., მონდომებით, გულდაგულ, მოწადინებით (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქველ.

დოგვი-ი (გურ.) მდოგვი (ა. მაყ.).

დოგმა (გურ., იმერ.) შესაკრავი ღილეზი ლითონისა, დუგმა: ენიან დოგმის მამალს ეტყვიან, უენოს — დედალს (ი. ჭყონ.).

დოგოკლდა (მთიულ.) დაგვაკლდა (დიალექტ., 567).

დოდა-ა (თუშ.) ტლანქი, ზანტი აღამიანი, საქონელი (პ. ხუბ.).

დოდაგ-ი (ხევსურ.). ნ. ყიბტა.

დოდლო (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი (ა. ლა.).

დოდუე (იმერ.) მარწყვის ერთ-ერთი ჯიშია, ჩვეულებრივზე უფრო მსხვილი („კომუნისტი“, № 190, 1967).

დოდღო (ზ. აქარ.) ძალიან მსუქანი (აღამიანი, პირუტყვი); ჩვილი, რბილი ყველი, ცომი (შ. ნიქარ.).

დოე-ი (ფშ.). ნ. დო.

დოთა-ი (ფშ.) მარხილის ნაწილია (ს. მაკალ.).

დოთამგელა (მთიულ.) დოს გამოწურვის შემდეგ სადღვებელში დატოვებული ნარჩენი (ლ. კაიშ.).

დოთქუნდა (მთიულ.) ხისგან გაკეთებული დასადგომი საქანელა, მასზე სადღვებელს აწვენენ და ის არწვეს (დიალექტ., 567); დოთქუნთა (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).

დონჯიანი-ი ქილა (ქართლ.) წელმადალი, ორყურტიანი ქილა (გ. შატბერ., 52).

დოლ-ი (ქართლ., კახ.) რბილი ხორბალი (ა. მაყ.). შდრ.: ქეგლ.

დოლ-ი² (მთიულ., გუდამაყარ.) ნადირის ბუნავი (ე. ვირსალ.).

დოლ-ი³ (ჩ. თუშ.) ჯარის (ნ.) ის ნაწილი, რომელშიც ჯარაბერი (ნ.) ზის (ე. კრელ., 266).

დოლა (ფშ., ხევსურ., გურ.) ურქო ძროხა ან პირუტყვი საერთოდ (ი. ჭყონ.; ა. კინკარ., 233; ს. ელ.). შდრ.: საბა, ქეგლ.

დოლაბ-ი (ქიზიყ., გურ., მესხ., აქარ.). 1. ბანიანი სახლის სათვალე — სინათლის ჩასასვლელი და ბოლის ასასვლელი (ს. მენთეშ.); 2. ქვის დიდი წისქვილი (ს. ელ.); 3. კედლის კარადა (დიალექტ., 657; ი. მეგრ.); 4. ხერელი (შ. ძიძ., ქრესტ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დოლაკანი (რაჭ.) ურდული (ვ. ბერ.).

დოლასთავ-ი (მოხ.) პირველი მამალი ბატკანი (ა. ყაზბ., 11, შ. ძიძ.).

დოლმა (ქართლ.) სხვადასხვა ჯიშის შევარების ნაყოფი (გ. შატბერ., 52).

დოლობ-ი (მთიულ.) დოლაბი (ნ.), წისქვილის დიდი ქვა (დიალექტ., 567).

დოლფარ-ი (ქიზიყ.) ბინაში ან საღორეში გოკებისათვის კედელთან წნელით შემოღობილი ცალკე სამყოფი გოდორსავით, ლასტის კარი აქვს. დედა-შვილნი არიან შიგ დამწყვედეულნი (ს. მენთეშ.).

დოლფარა (ფშ.) სახელდახლოდ გაკეთებული საღორე. ნ. დოლფარი (ვაჟა, 11, ა. შან.).

დოლღაზო (ლეჩხ.) გავაგანიერი (მ. ჩიქ.).
დოლღაობა (რაჭ.) აწონ-დაწონა, აიწონადაწონა. თამაშობაა. ფიცარს ვადებებს მორზე და ფიცარს თავსა და ბოლოზე დაჯდება თითო ბავშვი, ხან ერთი აიწვევა, ხან — მეორე (დიალექტ., 684).

დომაყ-ი (იმერ.) აგებულება, ფერხორცი, შეხედულება (ი. ქავთ.).

დომბა (აქარ.) ჭებირი, ხერგი, რაბი (შ. ნიქარ.).

დომბურა (რაჭ.) ცივა, სასრიალო (ვ. ბერ.).

დომჰლე (კახ.) დუნე, მოშვებული, მოუხერხებელი, დონდლო (ა. მარტ., ვ. იმნ.).

დომუზ-ი (რაჭ.) შენობის სახურავის კუთხის ხე („კომუნისტი“, № 190, 1967).

დომღალი (ინგილ., ქიზიყ., იმერ., გურ.). 1. უუბტოდ გამოხარული პარკი, ხოლო კუტიანად გამოხარული ყაჭია (მ. ჯან.); 2. აბრეშუმის დიდი პარკი, ორკიიანი; გადატ. მსუქანი ბავშვი (ს. მენთეშ.); 3. ბავშვის ავადმყოფობა: თავზე დიდი მუწუყი ამოსდის (ვ. ბერ.); 4. აბრეშუმის პარკი ორი ჭიით, დომფალა (ა. ლ.).

დომღალი-ი (ქართლ.) დო და მხალი, მოდუღბული, გაწურული და მწვანილით შენელებული დო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 636). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

დონა (ქართლ., კახ.). 1. უთაური (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.); 2. აღუღებული ქონით გაყდენთლი ბამბა, რომელსაც აღებენ ნაღრმობზე (ქეგლ.).

ლონაძის ხაჭაპური-ი (გურ.) სქელყველიანი, გემრიელი ხაჭაპურია (გ. შარაშ.).

ლონგის ფხალი-ი (ქვ. იმერ.) ბალახია. ნ. ბალბა (ა. მაყ.).

ლონდარი-ი (იმერ.) ჩალვადრის ცხენი, ეცენებით გაწყობილი, წინ უძღვის სხვა კურტნიან ცხენებს (ვ. ბერ.).

ლონდგოლი-ი (ლუჩხ.) სიმშვიდე, სიწყნარე (მ. ალავე, 1).

ლონდლე (რაჭ.) ტლანქი, მოუხეშავი (ვ. ბერ.).

ლონდლოჩინა (ქართლ.) დუნე კაცი. ნ. ღონდლე, ღონდოლა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).

ლონდოლა (ზ. იმერ.) წყნარი, ბუნჩული. ნ. ღონდლე (ბ. წერეთ.).

ლონდოლო (აქარ.) ეწეწეშა, მცენარეა (ა. მაყ.; შ. ნიყარ.).

ლონდროხა (ქართლ.) მსხვილი და უშნო ქალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ლონდლაბა, **ლონდლაბო** (კახ., იმერ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი (ნ. ჯოხ., 57; ლ. ლეც, 63).

ლონთბარი-ი (ზ. აქარ.) საკარაქე მაწვნის შედღეების შემდეგ დარჩენილი სითხე, რომელსაც ოდნავ შეავე გემო აქვს (შ. ნიყარ.).

ლოა-დოა, **სოა-სოა** (იმერ.) ბატის დამახება, დახმობა (ვ. ბერ.).

ლორი-ი (ქიზიყ., მოხ., ფშ.) უხეირო მატყლის კვირტის (ნ.) ბალიში (ს. მენთეშ.); მისაყრდნობი ბალიშია (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.); ქვეშსაგები, ლეიბი (ი. ქეშიკ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლორა (ქართლ., ლუჩხ.) კოკა, რომელშიაც ხუთი-ექვსი თუნგი ჩადის (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); 72 გირვანქიანი ღვინის სარწყავი, ორი მენახვერე კოკისოდენა ჭურჭელი (მ. ალავე, 1). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლორა-ა (აქარ.) ღაზლის საქსელავი მცირე დაზგა (შ. ნიყარ.).

ლორანა-ი (ქიზიყ., ქართლ.) ბედში ჩაყარდნა, ბედის წიგვა (ს. მენთეშ.); კაი დორანაში ჩავარდნა კარგი ბე-

დის მოსვლა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).

ლორდგლიან (ინგილ.) დორბლიანი (მ. ჯან.).

ლორდგოლი-ი (გურ.) მაღალი ხმით ტირილი, მოთქმა, ქვითინი (ა. ლლ.).

ლორდლი-ი (მოხ.) დორბლი (ო. ქაჯ.).

ლორია (ხეცსურ.) ურქო ცხოველი. „ქორიას ძარგანაშვილსა, არ აქვის კოდის სახური, ჩასვლიან დორიაე ბი, ამუდიოდა თხლაფენი“. ნ. დოლა (ა. ჭინჭარ., 220).

ლორჩხულა (იმერ.) მოზრდილი დოქი (პ. ჯაჯან., X).

ლოსადებულა (მთიულ., ქსნის ხეობ.) ამოკრილი ჭირკი, დოს სადღვებლად დამხმარე (ს. მაკალ.); გათლილი ხეა, რომელსაც სადღვებელს უდგამენ დღვების დროს (ვ. სომხიშვი.).

ლოსაკრავი-ი (მთიულ.) დოთპირსაკრავი (ლ. კაიშ.).

დროხია (მთიულ.) გასათხოვარია, გათხოვების დრო მოუვიდა (ლ. კაიშ.).

დოსმასი-ი (ფშ., ხეცსურ.). 1. ცრუმოლაპარაკე კაცი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.); 2. პირუტყვის სალანძღავი სიტყვაა (ა. ჭინჭარ., 233).

დოს პერანგი-ი (ქართლ.) დოში დასველბული პერანგი. მასში აწვენდნენ დიდსიციხნა ავადმყოფს სიცხის გამოსანელებლად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დოსტოდრივ (ფშ., თუშ.) პირდაპირ მისკლა გაბედულად და შეუპოვრად, შეუჩერებლივ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.; ი. ქეშიკ.; პ. ხუბ.). თურქ. dosdoğru.

დოფა (ჩ. თუშ.) ჭურჭელია, დოქი (კ. ჭრელ., 259).

დოფხოჭი-ი (ოკრობ.) ნამცხვარი (მ. ალავე).

დოქეშა (ქართლ.) უშნოდ მსუქანი. ნ. მოდგლაშნილი (მ. მესხ.).

დოღანავი-ი (ქიზიყ.) დოღანავი, მეტყავის იარაღი: ტყავის მოქნა-გამოყვანაზე სახმარი კაპიანი ჯოხი (ს. მენთეშ.).

დოდლაური-ი (ქართლ.) დიდი ნაკვეთი მიწისა (თ. სალარ.).

დოლობაქი (მესხ.) დოს შექამადი (ი. მაისურ.).

დოღრი (გურ.) მსუქანი, ზორბა, მოსული (ვ. ბერ.).

დოღრილა (ქართლ., ქიზიყ.) ბევრს რომ გაყვირის და ნამდვილად არაფერს აკეთებს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); დოღრიელა, მყვირალა ადამიანი; უფრო მყვირალა და მტირალა ბავშვი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქველ.

დოღჭირობა (ფშ.) დუხჭირობა, სიდუხჭირე, გაპირვება, წვალებით მუშაობა (დიალექტ., 591).

დოყი (ქიზიყ., ინგილ.) თამამი, მსუქანი ყლორტი მცენარისა (ს. მენთეშ.); მცენარის ნორჩი ყლორტი. ნ. დუყი (შ. ჯან.).

დოყი (იმერ.) გულის ჯაერი (ი. ჭყონ.).

დოყვი (ფშ.) მუწუკი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).

დოყო (იმერ.) მსუბუქად გაზრდილი, ნახეირები. „იმისთანა დოყო-დოყო ეკალა მოვკრიფე, იმის ჭამას არაფერი არ აჯობებს“ (ვ. ბერ.).

დოყო (იმერ.) მალალი და ზანტი; დოყლაბია, მოუხერხებელი, ლოყო (ი. ქავთ.).

დოშაგ (ინგილ.) ლეიბი, დოშაქი (გ. იმნ.). თურქ. dîşek.

დოშალი, **ხუნთი** (ლეჩხ.) ხუნდი, ბორკილი. „ცხენს დოშალი შევაბი და არსად შეიბარება“ (შ. ალავე, 1).

დოშაქამანდი (მთიულ.) დოსგან დამზადებული შექამადი (ლ. კაიშ.).

დოშეგ (ზ. აქარ.) დოშაქი. ნ. დოშაგ (შ. ნიქარ.).

დოშყანი (გურ.) სახლის გვერდზე მიშენებული ფარდული კედლის დასაფარავად წვიმისა და თოვლისაგან (გ. შარაშ.).

დოშორვა (ზ. აქარ.) ერთგვარი საქმელია, ერთ-ხახვეში გალესილი დო, ოდნავ მოშუშებული (შ. ნიქარ.).

დოშტოროლა (ქართლ.) ჩილიყის დავდება მიწაზე გასაქრავად (კირიონი).

დოშხალა (ქიზიყ.) ცერცოთი შეზავე-

ბული დო, იხმარება ჩიხირთმისათვის (ს. მენთეშ.).

დოჩი (გურ., აქარ.) ბოჩოლა, ერთი წლის ან ცოტა ნაყლები ხნის ხბო, დეკეული (ლ. ლეონ.; ა. ლ.); დოჩოლაი, მოზრდილი დეკეული (ი. მეგრ.); წველამოლეული, რძეგამშრალი ძროხა (შ. ნიქარ.).

დოჩახური (გურ.). ნ. დოჩახური.

დოჩო (ქართლ.) დოყლაბია; უეშმაყო ადამიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

დოჩხაური (გურ.) კარგად დანთებული ძლიერი ცეცხლი (ი. ჭყონ.; ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ს. ფლ.); გაჩაღებული ცეცხლი. „ცეცხლო, ელოდე, მელოდე, მეგელოდე, მშეს ელოდე, თვარეს ეთაყვანებოდე, დილას აღრე ავდგებოდე, დოჩხაური დამხვდებოდე“ (ა. ლ.).

დოხანი (ხევსურ., ფშ., თუშ.) კოლიო; ლობიო და ხორბალი ერთად მოხარშული (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.); სიმინდის, ხორბლის ან ლობიოს მოხარშული მარცვალი. „ველარ აღუღებს აშმადი დამპლის სიმინდის დოხანსა“ (ა. ჭინჭარ., 214); სამარხო საჭმელია (ს. მაკალ., ფშ.); ცერცვის ან ლობიოს შექამადი (თ. უთურგ.).

დოხანტრელი (ხევსურ.) ერთად მოხარშული სიმინდის, ლობიოსა და პურის მარცვალი. ნ. დოხანი (ა. ჭინჭარ., 214).

დოხოკონი (იმერ.) ნაგვიანები. „დოხოკონის სიმინდია, მარატარო მანცკაი აქვს“ (ვ. ბერ.).

დრამი (ზ. აქარ.) პაწაწა, პაწაწინტელა, ერთი ბეწო (შ. ნიქარ.).

დრანცი (გურ.). დედაკაცი, ტლანქი ტანის ქალი (გ. შარაშ.).

დრატა (მოზ.) კანათის ძაფი (ო. ქაჭ.).
დრახი (ქართლ., თხილვანა, დუშეთის რ.) ტლანქი, მოუხეშავი ადამიანი („კომუნისტი“, № 190, 1967).

დრებალი, **დრებლა** (ქართლ., მოზ.) ცხვრის კურკლი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; დიალექტ., 637).

- დრებლა** (ქართლ.). ნ. დრებალი.
- დრენცხი** (ქართლ.) უშეკლებელი და უშენო; მსუქანი და ზანტი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- დრეცა** (ქიზიყ.) უხეიროდ ჰიშევა. „რამ იდრიცები?“ (ს. მენთეშ.).
- დრიაში** (გურ., ოკრიბ.). 1. ბეჭითად დიასახლისობა; დ რ ი ა შ ი ბ ს დიასახლისობს (გ. შარაშ.); 2. შარახვეტია. უსაქმოდ მოხეტიალე ქალი. „შინ დახვთი ვინმეს, ოჯახს მიხედე, რამე ვააკეთე, ნუ ხარ დ რ ი ა შ ი!“ (მ. ალავ.).
- დრიქი** (გურ.) დიდი და უშნო საჯდომი. ნ. დრუქი (გ. შარაშ.).
- დრიბა-ა** (აჭარ.) თავის ასაკთან შედარებით ზომაზე მეტად მსუქანი (შ. ნიჟარ.).
- დროსელ**-ი (ფშ.). ნ. დროსელი.
- დროსელ**-ი (ფშ.) ავის გასაკეთებლად დროის მომლოდინე კაცი (ი. ჭყონ.).
- დროტიალა**-ი (მთხ.) ცუდი დრო, ტიალ დრო (დიალექტ., 561).
- დრუნცი** (გურ.). ნ. დრანცი.
- დუ** (იმერ.) ლაქაში, მცენარეა (ა. მაყ.).
- დუა** (რაქ.) ჭაღოა (შ. ძიძ., 205).
- დუა** (ინგილ.) სამძიმარი, პანაშვიდი. „მოგროვდა ხალხი დ უ ა ზ ე“ (გ. იმნ.). თურქ.-არაბ. dua.
- დუა** (ხევსურ.) ყველაფერი ის, რის ხერებით ჰამა შეიძლება — ბავშვის ენაზე (ა. ჭინჭარ., 267).
- დუაღ** (ინგილ.) დუვალ, ქვაბის სარქველი ხისა (მ. ჯან.).
- დუბარა** (იმერხ.) ეშმაკობა (ნ. მარი, 50; შ. ძიძ., ქრესტ.). სპ., თურქ. dubara.
- დუბე** (აჭარ., ქართლ.). ნ. დვიბე; დაბალი, ვაკე, ჩავარდნილი ადგილი (თ. სალარი, ალგ., 88).
- დუბელა** (ქიზიყ., ქართლ.) თბილი უგემური წყალი, მისი დაღვევა ძნელია (ს. მენთეშ.; ა. ლლ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- დუგეჯა** (ქიზიყ., ქართლ.) უშნო, გონჯი ქალი (ს. მენთეშ.); ჩასუქებული ქალიშვილი (ა. ლლ.); პატარა, მსუქანი ბავშვი (მ. მესხ.).

- დუგუნ**-ი (იმერ.) რევატიზმის მკურნალობის საშუალება: კობიტის (იფნის) ნაცარს გააცხელებდნენ თაფლის სანთელში და მტყვიან ადგილზე რამდენიმე დღით დაიდებდნენ ყურწუმელას (კურკანტელას) ფოთოლს და ნაჭრით შეიხვევდნენ („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- დუგვა** (ხევსურ.) დაგვა, წვა (ა. ჭინჭარ., 290).
- დუგუნ** (გურ.) მეტისმეტი სიცხე (ი. ჭყონ.).
- დულ**, **ამოდუღება** (გურ.) თავამდი ავება. მეგრ. დუღ-ი თავი (გ. ბერ.).
- დულ**-ი (გურ., ზ. აჭარ., ფერეიდნ.). 1. ქათმის ბიბილო. „გადმოუბრუნებია დუღი ამ ჰაქვედა დელას“ (ე. ნინ., I, თ. კიკე; ს. ჟღ.); 2. თხემი თავისა; დუღიანი მხალი-ი თავიანი მხალი (შ. ნიჟარ.); 3. ბოლიანი, კვამლიანი (ა. ჩიქ.).
- დუღა** (გურ.) ერთად, უწესრიგოდ თავმოყრილი მრავალრიცხოვანი ხალხი. „იმისთანა დუღვა იღვა იქინე, რომ ძვილი ვამუაწიე!“ (გ. შარაშ.).
- დუღულა** (ფშ., ქართლ., კახ., აჭარ.) ხეა. რომელსაც ფხვიერი მასით ამოვსებულნი გული აქვს, ამიტომ ადვილად იხვრიტება და სტვირად აკეთებენ (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); დიდგულა (ა. მაყ.).
- დუღჯო**, **დუტკო** (ქიზიყ.) ყურძნისა და საერთოდ ხილეულის, აგრეთვე ნედლი თამბაქოს ფოთლებისა და კორკოტის (ნ.) გამოშვებული სიტკბო, წებოსავით წვენი, რომელსაც აქვს თვისება მიკვრისა (ს. მენთეშ.).
- დუღურა** (ფშ.) ხმელი ბალახის ღერის გახვრეტილი ლულა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).
- დუღურა ცაცხვისა** (ხევსურ.) ცაცხვის ლატრისათვის გაძრობილი ქერქი, რომელსაც მერმე ფსკერი და სარქველი უკეთდება (ა. ჭინჭარ., 296).
- დუღუბო** (კახ.). ნ. დუღღუბო.
- დუღღო** (აჭარ.) ვაზის ჭინვია ერთგვარო (შ. ნიჟარ.).

დუღღუბა! (ინგილ.) გომბიო (მ. ჯან.).
 დუღღუბა² დღუბღღუბა (ფშ.) ონტკოფა (ა. მაყ.).
 დუღღუბო (კახ.) ონტკოფა, მცენარეა (ა. მაყ.).
 დუღღაღ-ი (ზ. აჰარ.) თავიანი მზალი, კომბოსტო (შ. ნიყარ.).
 დუზ-ი! (ფშ., ქიზიყ., იმერზ., ქართლ.) სწორი ზედაპირის ადგილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); ვაკე, სწორი მინდორი (ს. მენთეშ.); სწორი (ნ. მარი, 50; შ. ძიძ., ქრესტ.); დიდი ვაკე, ტრიალი მინდორი (თ. სალარ., ალგ., 86). თურქ. düz.
 დუზ-ი² (ზ. აჰარ.) ჰადრაკივით სათამაშოა, სკამოდ რთული და ინტერესის აღმძვრელი (შ. ნიყარ.).
 დუზმა (აჰარ.) დირე. ნ. დვირო. „ახორრომ ავა, დუზმის ხეფეს დავაყრით, გერე წავა სართული“ (ი. მეგრ.).
 დუთინა (ქიზიყ.) მოუზეშავი, გაუთლელი კაცი. „ეე, დუთინავ, მიდეგ ცოტა იქით!“ (ს. მენთეშ.).
 დუთოქ (ქართლ.) აბურცებული, დასიებული თითი (კირიონი).
 დუთქუნთა (გუღამაყრ.) სადღეგების დასადები (ა. ბექ., 224).
 დუი, დუი!. დოი, დოი! (ქართლ.) მტრელის დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 დულა (რატ.) თოფის ლულა (შ. ძიძ., 205).
 დულია (გურ.) რქამოტეხილი ხარი (ა. შან.; ლ. ლეონ.).
 დულუჯა-ა (თუშ.) ჯარაზე დაგრეხილი ძაფის გორგალი (ს. მაკალ.); გორგალი ძაფისა (კ. კრელ., 265).
 დულღლიანი (მთიულ.) ქვეშქვეშა (ლ. კაიშ.).
 დუშა! (გურ.) ვადატ. საჯღოში. „მუუხტი, თოფი ავართვი და მივაყოლე დუშაზე“ (ა. ლ., გურ.).
 დუშა² (ქართლ.) ხელის აქეთ-იქით ამობურცული ადგილი, რომელსაც მორგვი ეზება ბრუნვისას და ხელნას იცავს გაეფეთისაგან (პ. გაჩეჩ.).

დუშაქუნტარა (მთიულ.) მოკლე დუშინანი ცხვარი (ლ. კაიშ.).
 დუშმა-ა (ინგილ.) ქათამი, რომელსაც ბოლო არა აქვს (მ. ჯან.).
 დუშმარა (ფშ.) ნაკერი ზამბიანი საცმელი ისე, რომ სახე გამოდოდეს (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. კუონ.).
 დუშბ-ი, დუშბო (გურ.) სიმღერების ხმება (გ. შარაშ.).
 დუშნა (ქართლ.) ურმის თვალთან ხელნაზე მიჭედლი მუშტისოდენა ხის ნაქერი, რომ ხელნა არ დასუსტდეს თვლის ხახუნით (პ. ხუბ., ანგარიში).
 დუშოურ-ი (მთიულ.) დიდდუშინანი ცხვარი (ლ. კაიშ.).
 დუშდღო (ქართლ.) ბრზო, ჯგუფი, გუნდი ადამიანებისა (ა. ლლ.).
 დუშდრუც-ი (გურ.): მოდუნდრუცული უღაზათოდ მოყვანილი, დიდი, უხეში ტანისა; უფრო ქალზე, იტყვიან (გ. შარაშ.); დუნდრუცასქელი, უშნო ადამიანი; უფრო ქალზე იტყვიან. „რა დუნდრუცა პატარძალი მაიყვანეა“ (ს. მენთეშ., დამ.).
 დუნდრუხა (ქართლ.) ნ. დრენცი.
 დუნღუღო (გურ.) ცხვრის დუშა (ა. ლლ.).
 დუნქ (ინგილ.) ბუნჩი, კუნძი, მორი (მ. ჯან.).
 დუნყვერა (ინგილ.) ფერისცვალა, მცენარეა (ა. მაყ.).
 დუნყუწანი (ქიზიყ.) ზარბაზანი ბევშისენაზე (ს. მენთეშ.).
 დუნჩ-ი (გურ.) ტუჩი, ბავე (ა. ლლ.).
 დურა! (ხეცსურ., ლეჩხ.) ცხვრის ტყავის „საბანია“, ბეწვიანი მხრით იხურავენ (ა. კინჯარ., 251); ცხვრის ან მგლის ტყავისაგან შეკერილი საზამთრო ჩასაცმელი (მ. ალაგ., 1).
 დურა² (მთიულ., გუღამაყრ.) ფართო, დიდი (ე. ვირსალ.).
 დურა³ (ფშ.) ცხვრის ტყავისაგან შეკერილი უსახელოებო საცმელი, რომელსაც ქვეშაგებდაც ხმარობენ (ი. ქეშიყ.).

დურა ტყავი (ქართლ.) ცხერის ტყავის ქურჭი, ბეწვი შიგინთ აქვს. ნ. დურა, 3 (ა. ლ.).

დურაღი (ქიზიყ., ფშ., მოხ., ქართლ.).

1. დაზრობა; სიცივით გამოწვეული სატკივარი (ს. მენთეშ.); 2. პირუტყვის ავადმყოფობა, გამოწვეული დიდი სიცივისაგან, დაზრობა (ს. მაკალ., ფშ.; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); დიდი სიცივე (თ. სალარ., ალგ., 85).

დურაჟ ტყავი (თუშ.) ღამე დასახური ტყავი, ხმარობენ საბნის ნაცვლად (დიალექტ., 580).

დურაზხჩი (ქიზიყ.) სწორკუთხედი ავური ჩამოტეხის შემდეგ (ს. მენთეშ.).

დურბელღი, **დურბლის ქარი** (იმერ.) კისრის ავადმყოფობა; ძნელი მოსარჩენია (ვ. ბერ.).

დურბელა (ლენჩ.) ძლიერ მწარე (მ. ჩიქ.).

დურბლის ქარი (იმერ.) ნ. დურბელი.

დურდღი, **დურდღღი** (ქართლ., ქიზიყ., ფშ.) ღვინის ან ძმრის დანალექი; გადატ. მღვრიე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); სქელი, ტალახის მსგავსი დანალექი ღვინისა (დიალექტ., 605); მღვრიე, ქუშყიანი (წყალი) (ვაჟა-ფშ. შც. ლექსიკ.).

დურდურა (ფშ.) ზარბაზანი (ვაჟა-ფშ. შც. ლექსიკ.).

დურდღღი (ქართლ.). ნ. დურდღი.

დურეჟი (ქიზიყ.) გეჯასავით (ნ.) გულგამოღებულ შორის ნახევარი სკის ზემოდან დასათარებლად, რომ წვიმამ არ დაასველოს სკა და შიგ არ ჩავიდეს წვეთი (ს. მენთეშ.).

დურენჯი/ია (გურ.) უცხვირპირო, უშნო აგებულებისა, უფრო ქალზე იტყვიან (გ. შარაშ.).

დურეჯა-ა (ნესხ.) უშნო, შავგრემან და მსუქან ქალზე ან ბავშვზე იტყვიან (ი. მაისურ.).

დურთვა (ლენჩ., გურ.) მოკურცხლევა, გაქცევა, წასვლა, გაპარვა (მ. ალავე, I; ა. ლ.).

დურჯი, **დურჯი** (ქიზიყ., თუშ., ფშ.) პა-

ტარა კასრივით საწველელი, გამოჭრილია მთლიანი ხისაგან (ს. მენთეშ.); ხის ქილა (თ. უთურგ.; დიალექტ., 580); ცხერის საწველი ტავანი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 162, 1900; ი. ჭყონ.).

დურნა-ა (ინგლი.) წერო (გ. იმნ.). თურქ. *durna*, აზერბ. *დურნა*.

დურო (რაჭ.) ქვიტირით ნაშენი ბინაკოშვი მთარაქაში. შდრ.: სევან. მურყვამი (შ. ძიძ., 205).

დურო (რაჭ.) ქალის უკანა ნაწილი (ვ. ბერ.).

დუროიანი სახლი (რაჭ.) საცხოვრებელი სახლი, ნაგები სვანური კოშკის (მურყვამის) მსგავსად ქვიტირით (დიალექტ., 684).

დურუბაი (გურ.) სწორპირიანი, მუცლიანი და ყელდაბალი დოჭი (გ. შარაშ.; ს. ელ.).

დურცხი (გურ.) მეტად მწითური (გ. შარაშ.).

დუსი (მთიულ.) ბალახია ერთგვარი (ლ. კაიშ.).

დუსთი||**დუსთურა** (ხევსურ.) ქუპრუტანების, ზამთარში საკემების დამგმნვა „საკემის სატენი დუსთურა იო... ეხელა გადიინებულხარო“ (ა. ჭინჭარ., 282).

დუსხა (ხევსურ.) ხარის კოჭა (ა. ჭინჭარ., 240).

დუტარი (იმერ.) მოუქნელი, მოუხერხებელი; ხეპრე, შტერი (ი. ქავთ.).

დუდღუღი (გურ.) განუწყვეტელი ლაპარაკი, ლაყობა (ა. ლ.).

დუჟ (ინგლი.) დიყი, მცენარეა (მ. ჯან. ა. მაყ.).

დუჟი (გურ.) ახლად ამოყრილი ყლორტი მცენარისა (გ. შარაშ.; ს. ელ.).

დუჟა (თუშ.) მხალი (ი. ბუქურ., 132).

დუჟაღი (თუშ.) ქალაჩუნა, მხდალი. ნ. დუჟა (თ. უთურგ.).

დუჟაღუნცი (იმერ.) შტერი, დოყლაპია, ხელით სათრევი (ი. ქავთ.).

დუშაყი (ქართლ.) ცხენის ბორკილი რკინისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

დუშულუყი (მთიულ.) ლიფი (ს. მაკალ.).
დუცი (ფშ.) მცენარეა, ერთი ღერო აქვს, გულში კი — მრავალი ძარღვი (ვაჟა, II, ა. შან.).
დუცა (მთიულ.). ნ. დუცი.
დუხტი (ლექს.) ტუხტი, ბალახია ერთგვარი (მ. ჩიქ.).
დღაბაშა (გურ.) გადამეტებით მსუქანი, პირფართო (გ. შარაშ.).
დღაბნა (იმერ.) ჭღაბნა, ქყაბნა, უხეიროდ წერა, სვრა (ვ. ბერ.).
დღაზი (იმერ.) ფრინველთა კლანჭი; დღაზვა ქყალვა, კაწვრა. „რო ებდღენა დედამთილი რძალს, სულ ერთიანად დადღაზა სახეზე“ (ვ. ბერ.).
დღარძი (ფშ.) ძარღვიანი, უხარისხო ხორცი (ი. ქეშიკ.).
დღაფუნი (ლექს.) დგლაფუნი (ნ.), წყალში გასვლის ხმაური (მ. ჩიქ.).
დღაშვა, **დღაჩვა** (იმერ.) ქაჩვა, თვალბერს ბრიალი; პლაკვა, შოიმვა, უწესოდ, უშნოდ დაჭდომა. „რას დღაჩავ მაგ თვალბერს: ვის აშინებ?“ (ვ. ბერ.).
დღაჩვა (იმერ.). ნ. დღაშვა.
დღებედღე (ფერეიდნ.) ყოველდღე, დღითი დღე (დიალექტ., 628).
დღესინდელი (მთიულ.) დღევანდელი (ლ. კაიშ.).
დღველი (თუშ.) სახლის სახურავის კოკები (პ. ხუბ.).
დღვეცი (თუშ.) მსხვილი, მაგარი ჭოხი (პ. ხუბ.).
დღვლაბა (გურ.) თეთრი ჭიშის ყურძენი იყო, ახლა გადამენებულია (ა. ლ.).
დღისველი (ოკრიბ.) ხალხური დღეობა, შაგ, კალანდა, ტესისობა, ქაშვეთობა, მოწამეთობა, ალავერდობა, კოხინკრობა და მისთ. (მ. ალავე).
დღიასწველი (რაჭ.) დღესასწაული (შ. ძიძ., 205).
დღისდაბერება (ქართლ.) დღის გათავება, შეღამება. „დიდი დღეა და გვიან ბერედება“ (თ. სალარ., ალგ., 83).

დღისმიწა (ქართლ.) დღიური (ნ.), ერთი დღის სახნავი მიწა (დიალექტ., 637).
დღიური (ქართლ., ქიზიყ.) მიწის საზომი ერთეული; მიწა, რომელსაც გუთანი (რვა უღელი ხარკამეჩი) ერთი დღის განმავლობაში მოხნავს; დაახლოებით ნახევარ ჰექტარს უდრის (შ. ძიძ., ნ. ცეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 605). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
დღიურა (იმერ.) სანამ დღეა, სინათლეა, დრო დაღამებამდის. „აი ნაპირი დღიურათ უნდა გვეიტანოთ, ბიჭებო!“ (გ. შარაშ.).
დღუშვა (იმერ.) შერჭობა, შეცმა, დარტყმა (ვ. ბერ.).
დღლაზვა (ზ. იმერ.); დღლაზვა თვალბერსა, ქაჩვა, კარკველა თვალბერსა (ბ. წერეთ.).
დღლაზუნი (ლექს.) მოშვებული, უშნოდ სიარული (მ. ჩიქ.).
დღლაშვა, **მოდღლაშვა** (ზ. იმერ.) მოშვება. „რას მოდღლაშულხარ! ვერ გასწორდები და გვივით კაცივით?“ ნ. დღლაშვა (ბ. წერეთ.).
დღლეზა (იმერ.): დადღლეზა დაგლეჯა, დაფლეთა. „ძალიან იჭაჩება, მარა დადღლეზილ ჩოხაში ქე დატრაკუნობს“ (ვ. ბერ.). შდრ.: ქეგლ.
დღლეძა (ქართლ.). ნ. დღლეზა.
დღლო (მთიულ.) ქაფიანი, გათხელებული; დღლო კარაქი (ლ. კაიშ.).
დღლოფო (იმერ., აჭარ.) სქელი ტალახი (ვ. ბერ.; შ. ნიყარ.).
დღრინი (მოხ.) უშნოდ გასუქებული. „ძრილ დღრინი კაცი“ (ო. ქაჯ.).
დღლუვი (ქიზიყ.) თხელი ტალახი ან ჩველი ცომი (ს. მენთეშ.).
დღლუშვა (გურ.) დარტყმა, დაკვრა (ა. ლ.).
დღლუური (იმერ.) აქეთ-იქით სიბიბილი, ბუზური, ძუნძული, ბუნძული (ვ. ბერ.).
დღლუმი (აჭარ.) უგემური ყურძენი (შ. ნიყარ.).
დღლუნდღუ (გურ.) ვენახის ჭიშია ერთგვარი (ა. ლ.).

✓

ე

ე¹ (ქართლ., რაჭ., ლეჩხ., იმერ., აჭარ.) ჩვენებითი ნაცვალსახელი ეს, ეგ: ზმნიზედა ეგერ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 684; 676; პ. ჯაჯან., IX, 251; დიალექტ., 657).

ე², ეთ, ეთ (აჭარ.) რიცხვითი სახელი ირიბ ბრუნვებში, ერთ: ე ღამეს ერთ ღამეს; ეთ ხეს ერთ ხეს; ეთ დღეს ერთ დღეს (დიალექტ., 657).

ეჟ¹ (ფშ.) შორისდ. ეჟ¹ აგერ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ეჟ², ჰეეე!.. (ქართლ.) თხების დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ეზბის (იმერ.) შეძახილი ცხერის გასაღენად (ი. ქავთ.).

ეზემცევ (თუშ.) იქნებისაო, ეგებისაო, ეგებ როგორმეო (დიალექტ., 580).

ეგთაყ-ი (თუშ.) ეგეთი, მავნაირი (თ. უთურგ.).

ეგიჩარი (გურ.) თავაშეგებული (გ. შარაშ.). ფე. თურქ. yengiceri, თან. yeniceri.

ეგირ-ი (გურ., აჭარ.) ნ. ინგირი.

ეგრენა (მოხ.) ეგრე, აი აგრე, ასე, ამგვარად (დიალექტ., 561).

ეე¹ (ფშ.) შორისდ. ეე¹ ჰეი! (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ეესრ (ხევსურ.)— აი ესრე, აი ასე (დიალექტ., 552).

ეექ (ინგილ.) აქ (ა. შან., 348).

ეეჟაჟ-ი (თუშ.) დეეჟაჟი, ეშმაჟი (ი. ბუქურ., 32).

ეეჟუ (ხევსურ.) შორისდებული ვისიმე შერცხვენის გამოსახატავად (ა. შან.).

ეზალი, ეზალა/ე-ი (გურ.) თოფის ფისტონი (ი. ჭყონ.; ს. ელა).

ეზანი (ზ. აჭარ.) მოწოდება, გამოცხადება, მორწმუნეთა გაფრთხილება ლოცვისათვის (შ. ნიყარ.). არაზ., თურქ. ezan.

ეჟუ-ე (ინგილ.) ეზო (მ. ჯან.).

ეზირ-ვეზირ-ი (ქიზიყ.) ნაზირ-ვეზირები (დიალექტ., 605).

ეთ (აჭარ.) ნ. ე¹.

ეთეა (ხევსურ.) ნ. ღვლერძა.

ეთე, ეთე! (მესხ.) გავკირვების, სახტად დარჩენის გამომხატველი შორისდებულისა. „ეთე! ეთე! ეგეც აქა ყოფილა!“ (ი. მაისურ.).

ეთჟ-ი (აჭარ.) სახლის ირგვლივ სახურავის გადმორჩენილი ნაწილი (პ. ჯაჯან.).

ეიბე¹.. ეიჟე! (ქართლ.) შორისდ. გავკირვებისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ეიბე².. (ქართლ.) ნ. ეიბე¹..

ეკალა¹ (იმერ., რაჭ., ლეჩხ.) ეკალ-ღეიკი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ეკალა² (აჭარ.) ზღარბი (პ. ჯაჯან.).

ეკალძმარა (გურ., ფშ.) კოწახური, ხეა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ., ა. მაყ.).

ეკალხუნწა-ი (მოხ.) ხურტკმელი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ეკენობა (ლეჩხ., იმერ.) ხალხური დღესასწაული 1-12 ენკენისთვის, ბაზრობა (მ. ჩიქ.); ენკენობა (ი. ქავთ.).

ეკილა (რაჭ.) ეპყრობოდა. „რავა ეკილა დედინაცვალი“ (დიალექტ., 684).

ელი-ი (იმერ., რაჭ., ლეჩხ.) ნ. ელაი.

ელა-ი (გურ.) იელი, მცენარეა (გ. შარაშ.).

ელამჭუტა-ა (მესხ.) თვალეზმრთდე, ელა-მი აღამიანის მეტსახელი (ი. მაისურ.).

ელანძე (გურ.) ერთ ლანდზე (ე. ნინ., I, II, თ. კიკვი); უცებ, მეყსეულად (ი. ჭყონ.).

ელდ-ელდად (ხევსურ.) ზხ., ჩქარ-ჩქარად (ა. შან.).

ელეგი-ი (გურ., აჭარ.) მაღალსაყელოიანი, უსახელოებო, დიღებით შესაკვრელი, წელსზევითა სამოსი (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.). თურქ. elek.

ელემცირად (კახ.) აღმაცერად, მრუდად (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ელენჭეა (იმერ.) ნ. ერენჭეა.

ელესა-ი (გურ., აჭარ.) მზიარული სიმღერაა, რომელსაც მღერიან მძიმე ტვირ-

თის ხელით გადატანის ან აწვევის დროს და რიტმულ სიმღერას მწყობრად აყოლებენ ნაბიჯს (გ. შარაშ.; ს. ყლ.); სიმძიმის გაორებითი სამუშაოების გუნდური სიმღერა (შ. ნიყარ.).

ელესია-მელესია (გურ.) მისამღერი სიტყვებია სიმღერაში: „ელესია-მელესია, გოგოები დამესია“ (ა. ლ.).

ელფ-ი (გურ., აჭარ.). ნ. ელეგი.

ელფშუტე (იმერ.) სულელი, ლენგერეფ, ლენდერეფ (ვ. ბერ.).

ელვანა (აჭარ.). 1. შამაია, თევზია; 2. ციციანთელა (შ. ნიყარ.).

ელიობა (გურ., ლეჩხ.) რელიგიური დღესასწაული, იმართებოდა 20 ივლისს ძვ. სტ. (გ. შარაშ.; მ. ჩიქ.).

ელიზაგრა-ი (გურ.) მცენარეა ბალახეული (ა. ლ.).

ელმაჟ-ი (თუშ.) ელაჟი; ელმაჯად აღმაცერად, მრუდედ ამოყვანა შენობის კედლისა, დასობა სარისა; ექვის თვალით შეხედვა /ადამიანისადმი (პ. ხუბ.).

ელუსაღემ-ი (გურ.) მცენარეა ერთგვარი (კ. გვარ., 947).

ელფინ-ი (ქიზიყ.): ელდა და ელფინი შენ თავ! — ეტყვიან მას, ვინც რამე ამბავს მოიტამს და შეაერთობს ადამიანს, შეიძლება ტყუილადაც (ს. მენთეშ.).

ელქუშ-ი (ზ. იმერ.) ჩირქიანი მუწუქი, სიმსივნე, ელქუნი (ზ. წერეთ.).

ელხო (რაქ.) მიმართვა სიმღერაში. „ელხო და ვალხალალო, ვალაბდალალო“ (შ. ძიძ., 205).

ემ (ქიზიყ., ქართლ., ინგილ.) ნაცვალსახელი, ამ (დიალექტ., 605, 616).

ემამა-ა (თუშ.) ხარის დასაყვავებელი თქმა (პ. ხუბ.).

ემგე (ქართლ., ინგილ.) ჩვენებითი ზმნი-ზედალი, ეგერ. „უნდა გადაავლო ემგე ეგჯოხი“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ემდელა (ქართლ.) ეგოდენა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ემდვენ-ი (მოხ.) ამდენი, ამოდენი (დიალექტ., 561).

ემენ-ი (მესხ.) ესა და ეს, მავანი (დიალექტ., 651).

ემე (ზ. აჭარ.) ეს, ის, ისა (შ. ნიყარ.).

ემე-ა (თუშ.) ლაპარაკისას რამეს დაეიწყების შემთხვევაში მოსაგონებელი სიტყვა (პ. ხუბ.).

ემექთარ-ი (ზ. აჭარ.) მოამაგე, მზრუნველი, გულშემატკივარი, ღვაწლმოსილი, დამამზრალი (შ. ნიყარ.). თურქ. emekdar, emektar.

ემია-ა (იმერხ., ზ. აჭარ.) მამით ბიძა. „ემიას გოგო ყაჭდა ნათხოვარი“ (ნ. მარი, 55; შ. ნიყარ.). თურქ.-არაბ. emin.

ემინ-ი (ქიზიყ.) გულუბრყვილო, არაემ-მაკი ადამიანი (ს. მენთეშ.).

ემინ-ი ამინდ-ი (ქართლ.) კარგი ამინდი, დარი (გ. შატბერ., 53). არაბ., თურქ. emin.

ემინ-ი დილა (ქართლ.) წყნარი, მშვიდი და კარგი დილა. ნ. ემინი ამინდი (გ. შატბერ., 53).

ემიტომ (ქიზიყ.) ამიტომ (დიალექტ., 605).

ემცვლელება (ქიზიყ.) ეზარება, არ უნდა. „რო დაჰსაქმებ რამეა, ემცვლელება, რაა, ჯელ არ გაიძრამს“ (ს. მენთეშ.).

ემოდელა (ქიზიყ.) ამოდენა, ამდენი (დიალექტ., 605).

ემოტელა¹ (ქართლ.). ნ. ემდელა.

ემოტელა² (მოხ.) ამოდენა (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

ემჟურა (ინგილ.) ამგვარად, ამნაირად (კ. იმნ.). აზერბ. ყყრ.

ემწო (ინგილ.) ამოდენა (ა. შან., 348).

ენაბანლიან-ი (ლეჩხ.) მწარმოებარი (მ. ჩიქ.).

ენაოკიკილ-ი (გურ.) ენაბლუ, ენაბრგვნილი, ბლაყუნა (გ. შარაშ.).

ენაგარეცხილ-ი (გურ.) მომამზრებლად, ურცხვად მოლაპარაკე (გ. შარაშ.). შდრ.: ქეგლ.

ენაგაშაშხანეჭოლო-ი (გურ.) მრუდედ დაუსიამოვნოდ, მწარედ მოლაპარაკე (გ. შარაშ.).

- ენადაცული**-ი (გურ.) თავდაპირველია, ზომიერად მოლაპარაკე (გ. შარაშ.).
- ენაზე მოპორკება** (გურ.) რაიმეს გადავიწყება და ვერ მოგონებთ. „ენაზე მეპორკება იმ ქალის სახელი და არ იქნა, არ გამახსენდა“ (გ. შარაშ.).
- ენათგაყრეფა** (ქართლ.) მომეტებული ბევრის ლაპარაკი. ანდაზაა „ბაღლი რო ენათგაიკრიფება და მოზვერი — რქათ, იმათში ხეირი არ არისო“ (ი. ჭყონ.).
- ენაკაჭალობა** (ყაზ., ფშ.) ენის, ამბის მიტანა, ენატანიაობა (ა. მარტ., გ. იმნ.); ენაკაჭალა ენატანია, ქორიყანა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ენაკვეხია** (ფშ.) ლაქლაქა, ყბელი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ენალაქარდინი** (მთიულ.) 1. მჭევრმეტყველი; 2. პირფერი, ფლიდი (ლ. კაიშ.).
- ენამრავალი**-ი (გურ.) ბევრი ლაპარაკის მოყვარული (გ. შარაშ.). შდრ.: ქეგლ.
- ენამრავალი** (რაჭ.) ნ. ენამრავალი.
- ენამოქარგული**-ი (იმერ.) ენამჭვერი, ხერხიანი მოლაპარაკე (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.
- ენაპიროსანი**-ი (მესხ.) კარგი მოლაპარაკე, ენაწყლიანი ადამიანი, ენამჭვერი (ი. მაისურ.).
- ენაზ არ უგვაღავს** (იმერ.) ვადატ. ლაპარაკი, სიტყვა-პასუხი არ უპირს, მჭევრმეტყველება ეხერხება (ი. ქავთ.).
- ენატაკია, ენატლაკია** (ქიზიყ.) არამკითხვ მოამბე; ენატანია, ამბის მიმტანი (ს. მენთეშ.).
- ენატლაკია** (ინგილ., ქიზიყ.) პირშეუნახავი, ენატანია (მ. ჯან.; ს. მენთეშ.).
- ენატლაკიე** (გურ.) ნ. ენატლაკია.
- ენატრაკალი** (გურ.) უაზრო, ჩქარი და ბევრის მოლაპარაკე. ნ. ენამრავალი (გ. შარაშ.).
- ენაუნობა** (მოხ.) ენატანობა, ენის მიტან-მოტანა (ო. ქაჯ.).
- ენაცვიტი**-ი (მოხ.) ენაჭარტალი, ყბელი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.). შდრ.: ქეგლ.

- ენაწავარდნილი**-ი (გურ.) ნ. ენატრაკალი.
- ენაჭარტალი**-ი (გურ.) ენის მიმტან-მომტანი, ყბელი, მოლაყბე (ა. ლლ.).
- ენახშება** (რაჭ.) ელაპარაკება; მენახშება მელაპარაკება; ენახშენეს ელაპარაკენ (დიალექტ., 684).
- ენგრე** (ქართლ.) ეგრე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ენგურა**-ი (გურ.) აგური (ა. ლლ.).
- ენდე** (ქართლ., კაზ., მთიულ., ქსნის ხეობ.) ემანდ, აი ავერ, ნაცვალსახელი ავერ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მარტ., გ. იმნ.; დიალექტ., 567; ვ. სომხიშვი.).
- ენიაზება** (ფშ.) გულით ენატრება. „ვაეის ყოლა ენიაზება“; „წაწალომა სანიოზომასულ ყველამ მაგრე იცი-სა“ (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).
- ენკენია** (ხევსურ.) ხატობაა შემოდგომაზე (ა. ჭინჭარ., 213).
- ენკენურა**-ა (აჭარ.) მსხლის ჯიშია, შემოდის ენკენისთეში (სექტემბერში) (შ. ნიყარ.).
- ენტელა**-ა (ქართლ.) ნ. ემდელა.
- ენტუბი**-ს (მთიულ.) ეფარისეველება, ელაქუცება (ლ. კაიშ.).
- ენძა** (რაჭ.) წვრილი ბაწარი, რომელსაც კალატოზები ხმარობენ კედლის სწორად გასაყვანად, ლარი (ვ. ბერ.).
- ენწო-ენწო**! (ხევსურ.) ხბოს მოხმობა მოფერებით (ა. ჭინჭარ., 232).
- ენწუა** (ხევსურ.) ნ. ჭეჩუა.
- ენწო** (აჭარ.) ონწო (ა. მაყ.; შ. ნიყარ.).
- ეა** (ინგილ.) მიმართვა ცოლ-ქმრისა: ცოლ-ქმარნი ერთმანეთს სახელით კი არ მიმართავენ, არამედ ეა-თ (მ. ჯან.).
- ეაზან** (ინგილ.) სრულიად (მ. ჯან.).
- ეოჯკლება** (იმერ.) ეხოთირება, ეუხერხულება; არ სურს, არ მოსწონს; ეწინააღმდეგება (ი. ქავთ.).
- ეპორტიკება** (იმერ.) ებლაქუცება, ეტანება, სუსტი ძლიერს ევიდება, ეტოტინება. „რას ეპორტიკები, ხომ უყურებ, ვერ ერევი“ (ი. ქავთ.).

ეჭო (მთიულ., გუდამაყრ.) ეჭვანი (ე. ვირსალ.).

ერ, ერ-ი (გურ., აჭარ.) რიცხვითი სახელი ერთი, ირბ ბრუნვებში ერ. „ერ მოწელა მიწას სამი კაცი ერ საათს მოწელს“ (ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 657).

ერ-ი² (მთიულ., გუდამაყრ.) ძალა, შნო. „მაგას იახსარ აიღებს, მაგას აქვს მაგის ე რ ი ა“ (ე. ვირსალ.).

ერ-ი³ (ფშ.) იერი (ვუა, I, ა. შან.).

ერამუკ (ინგილ.) უშობელი ფურკამეჩი (მ. ჯან.; ლ. ლეონ.).

ერაწ-ი (ხევსურ.) პატარა ქვაბი. ნ. კაპ-ქანა (თ. რაზიკ., „იფერია“, № 130, 1900; ი. ჯყონ.; ა. შან.; ა. კინკარ., 296; დიალექტ., 552).

ერაწუ (თუშ.) პაწაწინა (პ. ხუბ.).

ერაწუნაყ-ი (თუშ.) პატარა, ყურიანი ქვაბი (თ. უთურგ.).

ერბოვანა (ხევსურ., მოხ.) ბატყნისყურა, ნაცარქათამა. ნ. თათაბაი (ა. მაყ.).

ერბოყარაქა (კახ.) ჩაწყობილა-ბაია, მცენარეა (ა. მაყ.).

ერბოს ქვა (ქიზიყ.) წმინდა სალესი ქვა, ერბოთი ასველებენ და საჭერს (ნ. პირს ისე უწყობენ (ს. მენთეშ.).

ერბოქვა (იმერ.) შალშინთა პირის მოსაწყობი ქვა. ნ. ერბოს ქვა (ვ. ბერ.).

ერბოქილა (ქართლ.) ჩაწყობილა-ბაია. ნ. ერბოყარაქა (ა. მაყ.).

ერბოყველ-ი (მთიულ.) ცხელ ერბოსა და ფქვილში არეული ყველი (ლ. კაიშ.).

ერბოქიმურ-ი (მთიულ.) ერბოში ჩაყრილი დაუხენილი ცხელი მჭადი (ლ. კაიშ.).

ერბოქალ-ი (მთიულ.) ერბოში ასერემილი დახალული სიმინდის ფქვილი (ლ. კაიშ.).

ერღენა (ინგილ.) ერთი, ერთადერთი (შ. ძიძ., ჭრესტ.).

ერღეფა (ინგილ.) ერთხელ, ერთჯერ (დიალექტ., 616). არაბ., თურქ. defa, ჯერ, ერთჯერ.

ერღო (ქართლ., თუშ., ჯავახ.) ბანზე დატოვებული ღია ადგილი სინათლის,

პერის ჩასასვლელად და კვამლის, ორთქლის ამოსასვლელად; ბანი (დიალექტ., 637, 647); სახლის ერთი სართულიდან მეორეში ჩასაძვრომი (?) (თ. უთურგ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ერენჯია (იმერ., ლეჩხ.) ილინჯა, ირენქა, რენქა; ლენქა; ჩიტების მახე-ერთგვარი (ვ. ბერ.; პ. ჯაჯან., IX, 251; მ. ჩიქ.).

ერეყან-ი (ლეჩხ.) მგლის მადა, გაუმადლობა. „რა ერეყანი დაგემართა, ამდენი ხანი იყლაპები და ვერ გაძეხი!“ (მ. ალავე, I).

ერეწუნაყ-ი (თუშ.) ნ. ერაწუნაყი.

ერეჯიბ-ი (ფშ.) თოფია ერთგვარი, ხირიში (ი. ქეშიყ.).

ერთაზე (მთიულ., მოხ.) ერთად, მთლიანად, ერთბაშად (ლ. კაიშ.; დიალექტ., 561).

ერთგნით (მთიულ.) ერთ მხარეს, ცალ მხარეს (ლ. კაიშ.).

ერთიცახე (გურ., იმერ.) ცოტა, პატარა. „ციცავე, ერთიცახე მაცა“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.); ძალიან პატარა, ნამცეცის ოღენა (პ. ჯაჯან., 251).

ერთიკვად-ი (თუშ.) ერთმანეთი, ერთი მეორე (ი. ბუქურ., 132; თ. უთურგ.).

ერთობილა (მთიულ.) ერთად (ლ. კაიშ.).

ერთსალიკა (ლეჩხ.) ერთ ადგილას (დიალექტ., 676).

ერთუც-ი (მოხ.) ერთმანეთი (დიალექტ., 561).

ერთქამეთი (გურ.) ერთმანეთი (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.; ს. ელ.; დიალექტ., 664).

ერთქვანეთ-ი (ლეჩხ.) ერთმანეთი. ნ. ერთქამეთი (დიალექტ., 676).

ერთხალის (მოხ.) ერთხელ (დიალექტ., 561).

ერთხელა (იმერ.) ერთად; ერთხელა წევრილი ბაზარში ერთად წავიდეთ ბაზარში (ი. ქავთ.).

ერიანი-ი ოჯახ-ი (იმერ.) დიდი, მრავალწევრიანი ოჯახი (ვ. ბერ.).

ერიჩ-ი (ზ. აჭარ.) მეორედ გამოზამთრებული ხბო, ფური (შ. ნიყარ.).

ეროფცილაი- (გურ.) მცირე, თითოსოდენა, მცირე (ერთი ფცილი), პატარა (ა. ლ.).

ერიშიე (გურ.): ერთი შიე; „ალარა ვარ კაცი ერიშიეი“ (ს. ჟღ.).

ერიშტე (ზ. აჰარ., მესხ.) საქმელია ერთგვარი (შ. ნიყარ.; ი. მაისურ.). სპ., თურქ. erişte.

ერიცახე (გურ.) ძალიან პატარა, მეტად მცირე. ნ. ეროფცილაი (ს. ჟღ.).

ერიცუცქუნაი (გურ.). ნ. ეროფცილაი, ერთუცქუნა.

ერკელია-ი (ზ. აჰარ.) ამინდის ცვლებადობა (შ. ნიყარ.).

ერმო (მესხ.) ორმო. „ერმოში ეინახავთ ქართოფილს“ (კ. დონდ., 370).

ეროყია/ე (ლუჩხ.) გაუმადლარი ადამიანი (სვან. ეროყიაჲ, ღერყან), მგლის მადა, გაუმადლობა (მ. ალავ., 2).

ერჟა (ინგილ.) მხოლოდ, მარტო. „ერჟა წყლიზგან ეშინიან“ (გ. იმნ.).

ერსალიკა-ი (გურ.) ერთგან, ერთ ადგილას. ნ. ერთსალიკა (გ. შარაშ.).

ერსიანობა (მესხ.) გაბრაზება, ჯავრიანობა (შ. ძიძ., ქრესტ.). არაბ., თურქ. hirs. ბრაზი, რისხვა.

ერულ-ი (თუშ.) წისქვილის ზედა ქვა (პ. ხუბ.).

ერულაჲ-ი (თუშ.) რამდენიმე პირის მიერ ხელეზგადაბმით ცეკვა, ფერხულის ჩაბმა (პ. ხუბ.).

ერჟამეთ-ი (იმერ.) ერთმანეთი. ნ. ერთჟამეთი.

ერქვალ-ი (გურ.) კავის მოკაუტეებელი ხელნა. ნ. ერქვანი (ა. ლ.).

ერქვანი, **ერქვანა** (თუშ.; რაჟ., ლუჩხ.) გუთნის სახელური, ხელმოსაკიდი, მაჭი (თ. უთურგ.; დიალექტ., 676, 684).

ერქვანა (რაჟ.). ნ. ერქვანი.

ერქონა-ი (მოხ.). ნ. ერქვანი.

ერცუცქუნა/ე-ა (იმერ., გურ.) = ერთი + ცუცქუნა, ძალიან პატარა (ვ. ბერ.; ა. ლ.).

ერცხვა (ხევსურ.) ერთსხვა, ერთმანეთი (დიალექტ., 552).

ერძევანა (მოხ., მთიულ.) რძიანა. ნ. რძევანა (ა. მაყ.).

ესი (ხევსურ.) ნაცვალსახ. ეს, ესე (ა. შან.).

ესეც (ფშ.) ასე, ამნაირად (დიალექტ., 591).

ესემ (თუშ.) ნეტავ ეს (დიალექტ., 580). **ესკალა-ი** (ფშ., ხევსურ., მოხ., მთიულ., თუშ.) ასკილი (ა. მაყ.).

ესკალძმარა (ხევსურ.) კოწახური. ნ. ეკალძმარა (ა. მაყ.).

ესკალა (ფშ., ქსნის ხეობ.) ასკილი. ნ. ესკალა (ი. ქეშიყ.; ვ. სომხიშვი.).

ესაბა-ი (ფერეიდნ.) 1. იარაღი; 2. კურკელი, ავეჯი, მოწყობილობა (დიალექტ., 629). არაბ., თურქ. asbāb.

ესრისა (გურ.) მცენარეა ერთგვარი (კ. გვარ., 947).

ეტ-ი (ქართლ.) 1. ვენახის ან ბაღის ნაწილი; 2. სარწყავად გაყვანილი კვალი; 3. მიწნად გამოყენებელი კვალი მამულში (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); 4. სარწყავად დაყოფილი მიწის ერთი ნაკვეთი (პ. განჩენ.).

ეტლი-ი (გურ.) უწყინარი, მორჩილი ადამიანი. „ეტლია კაცათ“ (გ. შარაშ.).

ეტოლოშინება (აჰარ.) თან დასდევს, არ შორდება, ეტორღილება (შ. ნიყარ.).

ეტორღილება (გურ.) მუდამ თან დასდევს, ეტმასნება (ე. ნინ., I, თ. კიკვი).

ეტოშება (გურ., აჰარ.) გაუკვირდება, ეუცხოება, ეუცნაურება (ა. ლ.; შ. ნიყარ.).

ეფ-ი (გურ.) იაფი (ა. ლ.).

ეფრემა (მესხ.) ფუნთუშა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ეფრითა (ფერეიდნ.) ავი სული (დიალექტ., 629).

ეფუცა (გურ.) შეცდა, შეცდომა დაუშვა; ფუცება შეცდომის დაშვება, შეცდომა (ა. ლ.).

ეფხვი-ი (გუდამაყრ.) ვეფხვი (დიალექტ., 572).

ეფხ-ი (მთიულ.). ნ. ეფხვი.

ექანი-ი (ქართლ.) მაყარი (კირიონი).

ექანა (რაჭ.) აქ. ნ. აქანა (დიალექტ., 684).
ექაქება (იმერ.) ცეცხლს, ღუმელს ეფიცება, ძალიან ახლოს ეტანება. ზედ ეგება. „რას ექაქებდი მაგ ბუხარს, გამოდი გარეთ, ნახე, რა მზეია!“ (ი. ქავთ.).

ექადენი-ი (რაჭ.) ამოდენი. „ექადენი ტრედები მოვიდეს, რომა!..“ (შ. ძიძ., 205).

ექავოც-ი (კახ.) ასოცი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
ექავურა-ი (გურ.) მეველა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ექათენი (ფერეიდნ.) ამდენი, ეგოდენი (დიალექტ., 629).

ექჩერება (შოს.) ემეტება, არ ენანება, არ შურს, არ დაიშურებს, არ დაუკავებს. ნ. ქჩერობა (დიალექტ., 561).

ეყადუღება (ქართლ.) ევაჭრება (თ. სალარ.).

ეშ-ი (ზ. აჭარ.) ტოლი, კბილა, ამხანაგი, მეგობარი, კოლეგა (შ. ნიყარ.). თურქ. ფ.

ეშ-ი (იმერ.) შეძახილი ხარების გასარჯად (ქეგლ).

ეშილიყურა (ქვ. აჭარ.) ტყის კორტანა (ა. მაყ.).

ეშმაკის კიბე (ქიზიყ.). ნ. ეშმაკის სარკე.
ეშმაკის მათრახ-ი (გურ.) ასკილი (ა. მაყ.).
ეშმაკის მახხალა (კახ.) ლაქაშა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ეშმაკისანთელა (ჯავახ.) ლაქაში, მცენარეა. ნ. ეშმაკისმახხალა (ა. მაყ.).

ეშმაკის სარკე (კახ.) ლანცეტა, მრავალძარღვა (ა. მაყ.).

ეშმაკისფეხ-ი (ზ. იმერ.) მჭადა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ეშმაკისფეხა (კახ.) ქაცვი (ა. მაყ.).
ეშმაკიყრუ იყოს (მესხ.) ცუდის ასარიღებელი გამოთქმა. იტყვიან მაშინ, როდესაც არასასურველ, ცუდ შემთხვევაზე ლაპარაკობენ (სიკვდილიანობა, სნეულება და მისთ.), ვითომ ეშმაკმა არ ისმინოს და ცუდი ამბავი ჩვენზე არ გავრცელდესო (ი. მისურ.).

ეშა ზეკა (ხევსურ.) ოფოფი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 130, 1900; ი. ჭყონ.).

ეშმაკცენა (ფშ.) ბუზანკალი (ი. ქეშიყ.).
ეშმაკიმა (ხევსურ.) ყინტორა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ეშმიშ-ი, შეშმიშ-ი (ქიზიყ.) გონებადაკარგული შიშისაგან, შეშინებული, გოჭივით რომ არის, ლაპარაკში აზრი არ ეტყობა (ს. მენთეშ.).

ეჩუა-ი (გურ.) ეჩო, სადურგლო ხელსაწყო (ა. ლლ.).

ეცუცუნა (ლეჩხ.) ერთი ბეწო, ძალზე მცირე. ნ. ერცუცუნა (მ. ალაფ., 1).

ეწავ (ფშ.) ახლავ. „თორთ შენი ვარ და ეწავ, მითამ კერაზედ გიზივარ“ (ი. ქეშიყ.).

ეწარა (აჭარ.) გვიმრა; ეწრი ქოხი-გვიმრის ქოხი (მ. ჯაჯან.).

ეწიწვება (იმერ.) გულმოდგინედ ცდილობს რასმე, უნდა რომ ისწავლოს, გააკეთოს (ი. ქავთ.).

ეწრობილა-ა (აჭარ.) საბავშვო თამაშობაა ეწრის (გვიმრის) ტოტებგაცილილი ღერობით (შ. ნიყარ.).

ეჭანელ-ი (გურ.) საეჭვო, საეგებიო (ა. ლლ., გურ.).

ეჭოფ (რაჭ.) ეგებ (გ. ბერ.).

ეხ-ი (ხევსურ., ფშ., თუშ.) გამოქვაბული, მღვიმე, გამოქვაბული კლდე, ავდრის დროს თავშესაფარი. წოვ. ჰეხ გამოქვაბული (ა. შან; ვაჟა, I. ა. შან; თ. უთურგ.).

ეხამუხება (მთიულ.) არ ეხერხება. „სამუშაო არ ეხამუხებ“ (ლ. კაიშ.).

ეხიცინება (გურ., იმერ.) ელიტინება; ხიციანი ლიტინი; შუუხიციანა შუულიტინა (ა. ლლ., გურ.).

ეხშრება (იმერ.). 1. კბილი უჩანს ლაპარაკის დროს, ბაგეები ვერ უფარავს კბილებს; 2. ისეთი შეგარმნება აქვს, თითქოს ცხელი ქვიშა ჰქონდეს ჩაცვინილი თვალებში (ი. ქავთ.).

ეჯა (ქართლ.) შორისდ. ვაკერვებისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., მ. ხუბ.).

ეჯაჭაურება (გურ.) ებლაუქება, ეჭიდება; ეჯაჭაურება ცხოვრებას ებლაუქება ცხოვრებას (ე. ნინ., I, თ. იკვ.).

ეჭიბ-ი (ფშ.) თავი მაყარი (ვაყა, IV, ა. შან.); მისი მოვალეობა ის არის, რომ მაყრებსაც და საერთო ქორწილსაც ყურადღება მიაქციოს. ნ. ეჭიფი (ი. ქე-შიკ.).

ეჭიფ-ი (თუშ.) მეფის მთავარი მაყარი ქორწილში, ზის მუდამ მეფესთან და ხელმძღვანელობს ვაყის მაყრებს. ნ. ეჭიბი (თ. უთურგ.).
ეჭიფე (მოხ.) ეჭიბი (ნ.), ხელისმომკიდე (ო. ქაჯ.).

3

ვაგა (ზ. იმერ.) გრძელი ხე, ბერკეტი (ქ. შოწ.).

ვაგან-ი (ქართლ.) ვარცლი (კირიონი; ქეგლ).

ვაგლახა (გურ.) წყლის ცხოველია ერთგვარი (გ. შარაშ.).

ვადა (ხევსურ., თიან.) ხმლის ან ხანჯლის ტარი; ტარის გადაჭვარდინებული ადგილი (ა. ჭინჭარ., 307; დიალექტ., 598).

ვადაგ-ი (გურ.) წარმოშობა; ვადაგია-ნი (მშობლებიანი, ნათესავეებიანი (ა. ლლ.).

ვადადარა-ი (გურ.) უვარგისი, უმაქნისი (გ. შარაშ.).

ვადილა, შა! ხელხვევი, ხალხური სიმღერაა ერთგვარი (გ. შარაშ.).

ვაზ-ი (მთიულ.) ლეწვის დროს გულთბობხე (ნ.) გამობმული რკინის ჯაჭვი ხარების დასაბმელად (ლ. კაიშ.).

ვაზიზირა-ა (ინგილ.) ფუჩიფუჩა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ვაზირობა (ინგილ.) ბრძანება (მ. ჯან.).

ვაზისძირა (ქართლ., კახ.) ფუჩიფუჩა, მცენარეა. ნ. ვაზიზირა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.; ა. მაყ.).

ვაი, საბრა (ჭიზიყ.) ცეკვაა ერთგვარი (ს. მენთეშ., დამ.).

ვაინაჩრობა (მესხ.) სივალახე, უბადრუკობა; ვაინაჩრად ცუდად, ვაგლახად, გაჭირვებით (ი. მისურ.).

ვაიუშველეზბელ-ი (გურ.) აყალ-მაყალი, შესხლა-შემოხლა, ჩხუბი, აურ-ზაური (ა. ლლ., გურ.). შდრ.: ქეგლ.

ვაიშვილი-ი (გურ.) ვაიშვილი (ა. ლლ.; დიალექტ., 664).

ვაკასა (იმერ.). 1. ბალახია; 2. ერთნაირი მწვანე ბაყაყი, ხეზე ცხოვრობს. როდესაც ის ყიყინს დაიწყებს, წვიმა მოვაო, — ამბობენ (ი. ჭყონ.).

ვალდახ-ი (მოხ., მთიულ.) ბალახის თოკია, რომლითაც მთაში თივასა კრავენ (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ო. ქაჯ.; დიალექტ., 561; ლ. კაიშ.).

ვალთარა (მოხ.) რამდენიმე ნამხრევისაგან (ნ.) შემდგარი მოკობული ბალახი, რამდენიმე სვე (ზოლი) ნათიბი (დიალექტ., 561).

ვამშუან (ინგილ.) ხმაურობა, ვაიუშველეზბელი (ნ.), ყურთასმენის წაღება (მ. ჯან.).

ვამ-შარა-შეი! (ინგილ.) სამვლოვიარო შეძახილი (მ. ჯან.).

ვაუჩაირობა (ქართლ.) ვაყის ყოლა. „შენი ვაყიანობა გამაგონოს ღმერთმა“ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).

ვარადა-ვარადა (მოხ.) სიმღერაა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.). შდრ.: ქეგლ.

ვარა-ვარა (ყიზლ.-მოზლ.) ეცებ, ვინძლო (დიალექტ., 602).

ვარანგ-ი (ქართლ.) ზამთრის თბილი დამე (კირიონი).

ვარანგელა (ინგილ.) საქსოვი დაზვი (ჯარის) ნაწილია (ა. შან., 348).

ვარაყანი ვადაზის (ქართლ.) ყვითელი ფერი აქვს (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.

ვარაჩო (ჭიზიყ.) დაბლის იარაღია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).

ვარდაჭაჭა (მოხ.) ბურბუშელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

- ვარდობა** (იმერ.) ტირიფობა, სული წმინდის მოფენა (მ. ალავე, 3).
- ვარდუცა** (მთიულ.) მინდვრის ბალახია ერთგვარი (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).
- ვარდვენობა** (ქართლ.) მიცვალებულთა სულის მოსახსენებელი დღეობა. გაზაფხულობით იხდიან, საფლავზე მხოლოდ ყვავილები მიაქვთ (გ. შატბერ., 54).
- ვარვალა** (აჭარ.) ქლიავის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).
- ვარია** (ქართლ., ხევსურ., მოხ., ფშ., გუდამაყრ., ზ. აჭარ.) რძის სადღვებელი. «გულსუნდული მოსავალი ვარიაში ჩაყარეო, სათესლეც ზედ დაყარეო, ნახევრად ვერ მოყარეო» (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); რძის სადღვები კასრია, ორ მხრივ დახურული, ხოლო შუაწელზე აქვს მცირე ნახვრეტი (ა. კინჭარ., 270); ხის სადღვებელი (ო. ქაჯ.; ა. ბექ., 224); სადღვებელი (შ. ნიყარ.). შდრ.: ქეგლ.
- ვარია-ა** (მოხ.) ურო ხისა (ო. ქაჯ.).
- ვარიან-ი** (იმერ., ქართლ.) სადღვებელი, კარაქის სადღვები ხელსაწყო. ნ. ვარია (ი. ქავთ.).
- ვარიოზ-ი** (ზ. აჭარ., მესხ., ჯავახ., მთიულ.) დიდი რკინის ურო (შ. ნიყარ.; ი. მაისურ.; კ. დონდ., 371; დიალექტ., 647; ლ. კაიშ.). ბერძნ., თურქ. varyos.
- ვარცლი-ი** (ქიზიყ.) წისქვილის ის ნაწილი, რაშიც ფქვილი ცევივა, — საფქვილე, ალა; ვარცლი-ი თავ-ი ვარცლის ის ნაწილი, სადაც საფანელი ყრია და გუნდასა ზელენ (ქეგლ.; ს. მენთეშ.).
- ვარცხლი-ი** (გურ.) ვარცლი (ა. ლ.).
- ვარხალაღე** (ქიზიყ.) ვარალალო სიმღერაში; გადატ. ლხინი და სიმღერა, ქეიფი (ს. მენთეშ.). *შდრ.: ქეგლ.
- ვასვას-ი** (ქიზიყ., მოხ.) ელვარება; ბიბინი; ღელვა. «ჯეჭილი ვასვასებს» (ს. მენთეშ.); თრთოლვა, კანკალი (ო. ქაჯ.).
- ვასვასა** (ქიზიყ.) ადამიანის მაცთუნებელი ეშმაკის შვილის სახელია (ს. მენთეშ.).
- ვასია** (ინგილ.) ანდერძი (დიალექტ., 617). არაბ., აზერბ. வாჩქია(т).
- ვატატყ-ი** (ლეჩხ.) ბევრის მოლაპარაკე და უქნარა დედაკაცი (მ. ჩიქ.).
- ვატყაპურა** (ლეჩხ.) ცუდი მოლაპარაკე, ჭორიკანა (მ. ალავე, 1).
- ვაყა** (იმერ., გურ., აჭარ.) მამალი ცხენი, ულაყი (ვ. ბერ.); დაუკოდავი ცხენი (ა. ლ., შ. ნიყარ.).
- ვაშლაბია** (ოკრიბ.) კომშის ერთ-ერთი საუკეთესო ჯიშია (მ. ალავე).
- ვაშლისუნა** (თუშ.) ტყის ფურისულა (ა. მაყ.).
- ვაშრაბაღ-ი** (თუშ.), მაშრაბაყ-ი წყლის სასმელი ჭურჭელი (თ. უთურგ.); ვაშრაბაბა თუნგი (ს. მაკალ.).
- ვაცა/ე-ა** (იმერ., გურ.) მთავარი ბოძი, რომელზედაც დადგმულია სახლის თავი (ვ. ბერ.); სახლის სახურავის მწვერვალი და მთავარი ბოძი, რომელზედაც კავები იყრიან თავს (ს. ელ.).
- ვაცალა** (მოხ.) დოლის შემდეგ დაბადებული მამალი თიკანი ერთი წლისა («კომუნისტი», № 157, 1968).
- ვაცაუც-ი** (ლეჩხ.) იძულება; ვაცაუცი-ით იძულებით, ძალდატანებით; აჩქარებით, ფაცა-ფუცი-ით (მ. ალავე, 1).
- ვაცებ-ი** (ჯავახ., მესხ.) ცხვარა. ნ. ნაბადა, ცხორი, კარაქა (ა. მაყ.).
- ვაცაყენა** (რაქ.) ნ. ათაჯელა.
- ვაცაწვერა** (ზ. რაჭ., ფშ.) ძიგვა, ქისრიბა; ფამფარა (ა. მაყ.).
- ვაცუნა** (მთიულ., გუდამაყრ.) ბოტი, ვაციკი, საბოტე თიკანი (ლ. კაიშ.).
- ვახახა-ი** (გურ.) ზარმაცი, მცონარა, უქმი მკამელი (ა. ლ.).
- ვახთ-ი** (ინგილ., ფერეიდნ.) დრო, ვადა (დიალექტ., 617); დრო (ა. ჩიქ.). არაბ., თურქ. vakt.
- ვახტ-ი** (აჭარ.) ნ. ვახთი.
- ვახტიან-ი** (ზ. აჭარ.) შეძლებული, მდიდარი კაცი (შ. ნიყარ.).
- ვეზირობია** (იმერ., გურ.) ბავშვთა თამაშია ერთგვარი (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
- ველესია** (ლეჩხ.) გაპარტახებული (მ. ალავე, 1).

ველისკალო (მთიულ.) ღია ცის ქვეშ გამართული კალო (ლ. კაიშ.).

ველის წარი-ი (ქართლ., ქიზიყ., მთიულ.) ველის (მოუხსნავ) მხარეს შედგმული ხარი, გუთანში მარცხნივ შედგმული ხარი (ე. ბაბუნ., 272; ს. მენთეშ.; ლ. კაიშ.).

ველობა (ფშ., თუშ.) საომრად წასვლა ან სათარეშოდ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 166, 1900; ი. ჭყონ.); ლაშქრობა (ი. ბუქურ., 132).

ველობა² (ლენხ.) ხალხური დღეობა, რომელსაც სოფ. ჟენეთის (ქუთაისის რ.) მცხოვრებნი იხდიდნენ 15 ივლისს (მ. ალავე., 2).

ველტოფი-ი (რაჭ.) სათიბში ალაგ-ალაგ ამოსული ბუჩქნარი, სადაც მაღალი და სქელი ბალახი იცის (ე. ბერ.).

ველქოყანა (გურ.) უკაცრიელი, უკაცო ადგილი, გაშლილი, ცარიელი ველი (ა. ლ.).

ვენუა-ა (ინგილ.) სამყურა (ა. მაყ.).

ვენძელა (მოხ.) ენძელა. ნ. ყორინისწყალი (ა. მაყ.).

ვენანი-ი (ლენხ.) ყავისფერისა და წითელი ფერის შენარევი (მ. ალავე., 1). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ვენენა (მთიულ.) დავეენილი, ჭრელი (საქონელი) (ლ. კაიშ.).

ვენოი (მოხ.) შორისდ., ვაყო (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

ვერამ (თუშ.) ნეტავ ვერ (დიალექტ., 580).

ვერეცინე (იმერ.) კაცი ან სხვა რაიმე, რომელსაც ვერ დასცინებ. „იმას, ჩემო ბიძია, ვერეცინე ჰქვია!“ ე. ი. შენი დასაცინარი არ გახლავს, ადვილად ხელს ვერ წამოჰკრავო (ე. ბერ.).

ვერკამელი-ი (ფშ.) ერკემალი, მამალი ცხვარი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

ვეროთ (ფშ.) ალბათ, ვერ. „ბარად კი ვეროთ ჩამოვლენ“ (ი. ქეშიკ.).

ვერღან, ღორღან (ინგილ.) საბანი (დიალექტ. 617). აზერბ. yorgan, თურქ. yorgan.

ვერქვანი-ი (ხევსურ.) ხელნა ვუთნისა (ა. ჭინჭარ., 198).

15. ალ. ღლონტო, სიტყვის კონა.

ვერცაით (ხევსურ.) ვერსაიდან (ა. შან.).

ვერცროვორ (მოხ.) ვერაფრით (ო. ქაჯ.).

ვერცხლის კოჭობა (ხევსურ.) საარაყე სასმისია (ა. ჭინჭარ., 218).

ვერძა (რაჭ.) მადნის წყალი. ნ. ვეძა (ი. ჭყონ.).

ვეფთარი-ი (თუშ.) ჩაჩქანი (ი. ბუქურ., 132).

ვეშა (მთიულ., გუდამაყრ.) ნ. ვეძა.

ვეშხი-ი (ლენხ.) ეშხი. „ვეშხიანი ქალია“ (მ. ალავე., 3).

ვეძა (რაჭ., ფშ., თუშ., ქიზიყ., მთიულ., გუდამაყრ.) მყავე მინერალური წყალი (შ. ძიძ., 206; დიალექტ., 684; თ. უთურგ.; ს. მენთეშ.; ე. ვირსალ.). ნ. საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ვეძაკაცი-ი (ქართლ.) ცუდსიტყვა, უმეტრო, ავისიტყვა ადამიანი (გ. შატბერ., 55).

ვეძიყვრა (ქიზიყ.) მლაშე კვერი, გასათხოვარი ქალები ყველეერის ორშაბათს რომ წუმს (ნ.) შეინახავენ, მათ იმ დამეს ძალიან მლაშე კვერს გამოუცხობენ და შეაქმევენ. ღამე წყალი მოსწყურდებათ და სიზმარში ვინც წყალს დააღვივინებს, ის იქნება მათი ბედისწერათ, ე. ი. საქმროთ (ს. მენთეშ.).

ვეჭი-ი (თუშ., მოხ., ხევსურ.) ეჭვი (თ. უთურგ.; ო. ქაჯ.).

ვეჭი-ი (მოხ., ქიზიყ.) ავეჭი, ავეჭეულობა (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.); ავეჭი, მოძრავი ქონება (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

ვეჭეულობა (მოხ.) ავეჭეულობა. ნ. ვეჭი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ვიდრი-ი (რაჭ.) ზნესავით დაფშვნილი ხმელი თივა (ე. ბერ.).

ვითა (ხევსურ.) რამდენი. „ნადირ ბეერ იყვა, ან ვითა მახალითი?“ (ა. შან.).

ვითაბიერი-ი (იმერ.) შორეული, გადამთიელი (პ. ჯაჭან., IX, 195).

ვითაიცი (ხევსურ.) რამდენიც. „...ხან იარალს დასცემს კელს თავის მასკლავად, ისრ რომ, ვითაიცი ხან გავას, იმთვენსაც მიამატებს“. ნ. ვითა (ა. შან.).

ვითაღი-ი (თუშ.) რამდენი. ნ. ვითა (თ. უთურგ.).

ვიიპე-ვიე! (ქართლ.) შეძახილი ღორის გასაგდებად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ვილ-ი (თუშ.) საქსოვი დაზვის ლვილი (თ. უთურგ.).

ვინცი-ი (მესხ.) შემოკლ.: ვინ იცის. „ვინცი, საღ გადააგდებენ იმ ბიჭ“ (ი. მაისურა.).

ვინცხა (გურ., აქარ., ლეჩხ.) ვილაცა, ვინცალა (ე. ნინ., I, II, თ. კიკვი; ს. ძლ., ა. ლლ.; დიალექტ., 657; 676).

ვინძახა (იმერ.) ვინცალა, ვილაცა, ვილაც. ნ. ვინცხა (დიალექტ., 670).

ვინძლო (ფშ.) ნატვრით-გამხნევებითი ნაწილაკია; იქნება როგორმე, ეცადე (ვაჟა, I, ა. შან.). შღრ.: ქველ.

ვიო (გურ.): ელუსა და ვიო! მისამღერი, შეძახილი ელუსა სიმღერაში (ა. ლლ.).

ვირ (ინგილ.) გოდრის დასადგმელი სამფეხა „მკარატელი“ (მ. ჯან.).

ვირა (ლეჩხ.) შეძახილი სიმძიმის აწვევისას (მ. ჩიქ.).

ვირგლა (ქართლ., ქსნის ხეობ.). 1. დიდი, უშნო; 2. მსხლის ჯიშია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ვ. სომხიშვი.).

ვირგლაჟაშა (კახ.) დიდი კაშა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ვირზე შეჭდომა (იმერ.) გაღატ. გაჯიუტება (ვ. ბერ.).

ვირთაშაშა (ქართლ.) ვირგლა, თავხედი. „დიდი ვირთაშაშა ირდება“ (ვ. შატბერ., 55).

ვირიბალახ-ი (ლეჩხ.) თავკომბალა, მცენარეა ერთგვარი (ა. მაყ.).

ვირიკულა (იმერ.) ცხენის კულა (ა. მაყ.).

ვირივერდა (ქართლ., ჭავჭავ., მესხ.) ცვალებადი ცერცველა (ა. მაყ.).

ვირიმოლოქა (ლეჩხ., რაჭ.) ყვითელი ტუხტი, ტუხტი (ა. მაყ.).

ვირიპიტნა (ქართლ., შ. იმერ., ლეჩხ.) ტყის პიტნა. ნ. ცხენიპიტნა (ა. მაყ.). გარეული პიტნა (მ. ჩიქ.).

ვირის აბანო (იმერ.) გაღატ. საპყრობილე, ციხე (ვ. ბერ.).

ვირის ბუარა (ფშ.) ვირის ტერფა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ვირისკვერცხა (ქართლ.) მთის შროშანი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ვირის ხაკვენტელა (თიან.). ნ. ჩხერი.

ვირის ქუჩი-ი (თუშ.) ძიგვა, ქისრიბა (ა. მაყ.).

ვირიძუა (რაჭ., ლეჩხ., იმერ.) შვიტა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ვირ(ი)ხილა (გურ., იმერ.). 1. თავებით ვჯარედინად ერთმანეთში შეცმული ბოძები, რომელზედაც დაყრდნობილია მდინარეზე გადებული საქვეითო ხიდი (გ. შარაშ.); 2. წყალში ჩადებული ქვეშემაღდა, რომელზედაც დამყარებულია წისქვილის ბორბალი, ჭარაბა (ვ. ბერ.); წყალში ჩადებული სიმაგრე, რაზედაც დაყრდნობილია წისქვილის ბორბალი. „ხელსა მისა ბროლისასა ქვეშ ვირხიღეთ უკეთებდა“ (ა. ლლ., გურ.).

ვირიხე (გურ.). ნ. ვირ(ი)ხილა.

ვისამ (ფშ.) ვილაცას. „წუხელ მოვიდა მერცხალი, დამეს არ გასათენებსა ჩვენს ვისამ წამეყვანა, სამოთხეს წასაყენებსა“ (ი. ქეშიკ.).

ვისიმ (ფშ.) ვილაცის. „მოლოდინ ვისიმა პქონდა“ (ი. ქეშიკ.).

ვიტანი-ი (თუშ.) გულა, ოთხად ამოღებული ვაცის ან ხზოს ტყავი (თ. უთურგ.).

ვიჟე (აქარ.) ვიყო (დიალექტ., 657).

ვიცარაზე (მთხ.) სწრაფად, უშალ, მყის. „ვიცარაზე გაეჯიუთე საქმე და წამეთეო“ (ო. ქაჯ.).

ვილილაგო, ჰოილა (გურ.) ძველი ხალხური სიმღერა, ხელხვავი, პირველი იწყებს (გ. შარაშ.).

ვივო! (გურ.) დადასტურების შორისდებული: აი, აი! (ა. ლლ.).

ვიზანდარა-ი (გურ.) სანოვანის კარადა სამზარეთლო სახლში (ა. ლლ., გურ.).

ვიილა, ოსორგრა (გურ.) ხალხური სიმღერაა ერთგვარი (გ. შარაშ.).

ვიიში-ი (მესხ.) ხარის გასადენი შეძახილი (ი. მაისურა.).

ვიკუე (გურ.) შერქმეული გვარია (ა. ლლ.).

ვოლიხნარი-ი (გურ.) ვაზის ჭიში იყო, ახლა გადაშენებულია (ა. ლ.).
 ვოლოხ-ი (ლენხ.) უსუფთაო (მ. აღავ., 1).
 ვომერე (გურ.) შერქმეული გეარია (ა. ლ.).
 ვოო-ვუი-ვოდლო (გურ.) ხალხური სიმღერა (გ. შარაშ.).
 ვორ (თიან.) ვარ (დიალექტ., 598).
 ვორ-ი (გურ.) ორი; ვორიზე ორივე (ა. ლ.).
 ვორაფო (გურ.) ტბა, დამდგარი წყალი (ა. ლ.).
 ვორე (გურ.) ორე, ვარცილი (ა. ლ.).
 ვორანა-ი (გურ.) ყურძნის ჭიშია მადლარი. მდარე ღირსებისაჲ, წვრილმარცვლიანი (გ. შარაშ.).
 ვორყუშ-ი ქვაბ-ი (გურ.) ორხელიანი, ორყურიანი ქვაბი. „ვორყუშ ქვაბში რომ ჩავდევი, უროთ ვსტენე, არ ჩევიდა“ (ა. ლ., გურ.).
 ვორხუა (იმერ.) ორხოა, წვრილი ფარდა-

გი; ვადატ. ზღაბრული ხალიჩა (დიალექტ., 670).
 ვოფორთხილე (ლენხ.) უსუსური დიასახლისი (მ. ჩიქ.).
 ვოღნაშო (გურ.) ბალახეული მცენარეა (ა. ლ.).
 ვოყოურა-ი (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი (ა. ლ.).
 ვოშოშო (ლენხ.). ნ. ოშოშოა.
 ვოხში-ი (მთიულ.) ვახში (ლ. კაიშ.).
 ვოჯო (გურ.) ეცო (ნ.), ეცო. „ვოჯო ხელი გააქანე, რამე წამებმარე, შენი ღვთის გულიზა“ (ა. ლ., გურ.).
 ვოშო-ჰოიდა, ნანა (გურ.) სუფრის ხელხევე, ძველი მხიარული ხალხური სამღერაა (გ. შარაშ.).
 ვოშიმე!.. (ქართლ.) ოპ-ში-მე; შორისდ. მწუხარებისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., ბ. ხუბ.).
 ვსება (იმერ.) ქათამი რომ კვერცხის სადებად შეიქნება; მოვსებულ-ი ქათამ-ი კვერცხის მღები ქათამი (გ. ბერ.).

✓ ფ

ზაბაკ-ი (გურ., ლენხ.) ნაკლი; უზაბაკო უნაკლო, უმიზეზო (გ. შარაშ.; მ. აღავ.).
 ზაბაკ-ი² (იმერ.) მტყუანი, დამნაშავე. „არა, რაც უნდა პატივი ცეს ახლა, ერთში მაინც არი ბიცოლანემთან ზაბაკად“ (ი. ქავთ.).
 ზაბოში (ქიზიყ.) დედა ყველისა, კვეთი. ნ. შაბოში (ს. მენთეშ.).
 ზავ-ი (მოხ.) შიში, მუქარა (ო. ქაჯ.).
 ზავთ-ი (მესხ., ფშ.) რიხი, ძალა. „ისეთი ზავთით შემოვიდა, ყველანი ფეხზე დაყენა“; ზავთიანი-ი რიხიანი. ნ. ზავთი (ი. მაისურ.); მრისხანე, შემადრწუნებელი, შემაშინებელი სანახავი რამ. „პაი, ბიჭებო, თოფს სხვა ზავთი აქვს“ (ი. ქეშიკ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ. არაბ., თურქ. zapt.

ზაზან-ი (ქიზიყ.) ზანტი, ზარმაცი მუშაობა; ზაზანა ზარმაცი, ზოზინა (ს. მენთეშ.).
 ზაზანდარი-ი (გურ.). 1. საზანდარი. „ზაზანდარი ვარ ქებავო, თავი ნუ მოგკედებო, ერთი აბაზი მაჩქე, ჭიბეს არ დაგაკლდებაო“; 2. მაღალი ხმით გაბმული ტირილი (ა. ლ.). სპ., თურქ. sazende.
 ზაზილაყა (ფშ.) ბურბუმელა, ბალახია (ა. მაყ.).
 ზაზუნ-ი (იმერ., ქიზიყ.) ნელა და მძიმედ სიარული, ზოზმანი (გ. ბერ.); ზანტი, ზარმაცი მუშაობა, ნელა კეთება საქმისა. ნ. ზაზანი (ს. მენთეშ.).
 ზაით (მოხ.) ზზ., ზევით (დიალექტ., 561).
 ზაკვა-ი (გურ.) ავი სული, კუდიანი, მზაკვარი (ს. ყლ.).

- ზაკვობა** (გურ.) კუდიანების დღე, პირველი სექტემბრის წინა საღამო. ნ. დაღვი (ა. ლ.).
- ზალ-ი** (ხევსურ., ინგილ., თუშ.) ბძალი. აქედან: პატარზალი; „ქისტებს ჩაართვა ამბავი, ატირდა ქალი, ზალია“ (ა. შან., 219; მ. ჯან.; დიალექტ., 617; ი. ბუჭურ., 132; თ. უთურგ.; დიალექტ., 580).
- ზალა** (ფშ.) მარილიანი, მლაშე წყალი, რაშიაც ყველს ინახვენ, წათხი (ი. ქეშიკ.).
- ზალტა, ზალტე** (თუშ., ფშ.) სალტე; სამაჭური (ი. ბუჭურ., 132; ს. მაკალ.; დიალექტ., 591).
- ზალტებ-ი** (ხევსურ.) ქალის სამკაულია. „ქსელთა ვქსოვ მამის ეზოთა, ზალტეთა ვაყრილბა“ (ა. ქინქარ., 264).
- ზალტიანი-ი ჯობ-ი** (მთიულ.) კომბალი (ლ. კიშ.).
- ზამა-ა** (ინგილ.) ცოლისთვის ქმრის ძმები და მამრი ბიძაშვილები: ზამა—ძამა—ძმა (მ. ჯან.).
- ზამათ-ი** (ქართლ.) არეული ამინდი. „ამ ზამათში გარეთ როგორ გამომაგდე!“ (გ. შატბერ., 55); დიდი თოვლი და წვიმები, თოვლ-ჰყაბი (კირიონი).
- ზამთარა** (ხევსურ., ფშ.) ბაძვი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ზამთრიფხვა** (ქართლ.) ბალახია. მისგან ამზადებენ სიმსივნის წამალს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ზამთრულა-ა** (ინგილ.) მსხლის ჭიშია; ნავიანეგ შემოდგომას მწიფდება, მომრგვალოა, მომწვანო, მნახება მთელ ზამთარში (ა. შან., 348).
- ზამინ-ი** (ქართლ.) შესამაგრებელი ბოძი (კირიონი).
- ზამმა** (ქიზიყ.) ჩამოვარდნისა და ძირს დაცემის ხმა (დიალექტ., 605).
- ზამმაბო** (ქართლ.) უშნო, ულაზათო, სქელი, „მოლოფორთხებული“ ქალი (გ. შატბერ., 55).
- ზანგ-ი** (იმერ., გურ.) ჭუჭყი; გაზანგულ-ი გასვრილი, გაუჭყიანებული, გათიხნილი; ზანგიანი-ი ჭუჭყიანი, ჭუჭყით გაწვეებული (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
- ზანგალ-ი** (მესხ.) უთათო პაიჭები. ნ. ზანგლიები (კ. დონდ., 371).
- ზანგელა-ა** (აქარ.) თხუპნია, თხუპნია (შ. ნიყარ.).
- ზანგლიებ-ი, ზანგლებ-ი** (მესხ.) ღაზლის ჭრელი ყელები წვივებზე ამოსაცმელად, პაიჭები. ნ. ზანკალი (ი. მისსურ.).
- ზანდარ-ი** (იმერ.) „მომინომ ზანდარი წაადლო“,—ამბობენ, როდესაც ის ყელიდან ძვლებს უკან გამოიღებს (ვ. ბერ.).
- ზანდიკობა** (ზ. იმერ.) ზანდიკი, საწესო დღესასწაული ძველად (ბ. წერეთ.).
- ზანდრაკ-ი, ზანტრაკ-ი** (ლენჩ., გურ.) ზარმაცი, მცონარა. ნ. ზანტრაკი, ზარტაკი (მ. ალავე., 1; ა. ლ.).
- ზანზურ-ი** (ფშ.) ტანის რხევა. „უთხარით ქადაგ-მკითხავთა, აღარ დაიწყონ ზანზური“ (ი. ქეშიკ.).
- ზანკალ-ი** (იმერზ., ზ. აქარ.), ზანგალი-ღაზლისაგან მოქსოვილი წვივზე ამოსაცმელი ყელები. „ბნელ ღამეში რომ მობძანდით, თქვენ ხომ არა ხართ ფირალი? ფირალობას უკეთესია ფეხზე ჩევიცვა ზანგალი“ (ნ. მარი, 54; შ. ნიყარ.).
- ზანკოჩ-ი** (მესხ.) ეკლესიის მსახური, მნათე (დიალექტ., 651).
- ზანტაკა** (ზ. აქარ.) სანელებლებით შემზადებული ნივთის წვენი, საწებელი (შ. ნიყარ.).
- ზანტრაკ-ი** (ლენჩ., გურ.) მოუხეშავი, მოუქნელი, ზარმაცი. ნ. ზანდრაკი (მ. ჩიქ.; ა. ლ.).
- ზანუქ-ი** (ფშ.) ქანობა, რწევა. „ღედამ შვილს დაუწყო ზანუქი“ (ი. ქეშიკ.).
- ზაპა** (გურ.) ხორცენი (ნ.), მძიმე ტანის, ჩასუქებული ადამიანი. „რომ ასულხარ ხეზე აი ზეპა კაცი, არ გეშინია, რომ გადმეიჭრე?“ (გ. შარაშ.).
- ზაპუნ-ი** (იმერ., გურ.) ცემა რამე რბილ საგანზე; უზაპუნებს სცემს, ურტყამს (ი. ჭყონ.; ა. ლ.).

- ზაპუტი**-ი (გურ.) ჩამურის (ნ.) მუშაობა; ჩამურ-ი ზაპუტობს საცხებელი ცხებავს, მუშაობს, ჩამურის კოვზი (ციცხვი) წყლით რომ აიფხება, დაიწვეს, წყალი გადაიღვრება და ცხვირით ღომის ორეში (ნ.) ჩაეცემა. ეს დაცემა იწვევს ღომის გაცხებას, გაღვწვას. ამაზე იტყვიან, ჩამური ზაპუტობსო (ა. ლ.).
- ზარა** (მთიულ.) ქვის პატარა ნიშანი, რომელსაც კოჭობანას თამაშის დროს უსვამენ (ლ. კაიშ.).
- ზარადინი**-ი (ქიზიყ.) ოქრომკედლის იარაღი: მრავალწვერა გაზია (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.
- ზარაფანდი**-ი (ქიზიყ., მთიულ.) ძირმწარა. ნ. დედოფლის კაბა (ა. მაყ.).
- ზარალნაგებნი** (ქართლ.) ნაზარალები (გ. შატბერ., 55).
- ზარგადანი**-ი (იმერ., ქართლ.) წულის კალაპოტია (გ. ბერ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ზარდავი**-ი (იმერ.) ერთობ დიდი ტანის ბედაური ცხენი, ზერდავი (ი. ჭყონ.).
- ზართანი**-ი (მთიულ.) თევზის ფხა, რომელსაც ქალის რძეში ჩაფხებენ და ამ ნაზავს მტკივან თვალში ასხამენ (ლ. კაიშ.).
- ზარის ყვავილი**-ი (ქიზიყ.) პატარძლის ყვავილი (ა. მაყ.).
- ზარმათი**-ი (ქვ. იმერ.) ზარმაცი (მ. ალავე, 3).
- ზარმელი**-ი (გურ., ზ. აქარ., მესხ.) სადილის შემდეგ პურის ქამა ვაჭმობამდის, სამხარი (ს. ულ.; ა. ლლ.; შ. ნიყარ.; ი. მაისურ.; დიალექტ., 657). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ზარნაში**-ი (ფშ.) ვარაყი. „ზარნაშით მორთული ხმალი უკან მოიქცია“ (ი. ქეშიყ.). სპ. zarnışan.
- ზარტაკი**-ი (იმერ.) ზარმაცი. ნ. ზანდრაკი (ვ. ბერ.).
- ზარტაკაი**-ი (გურ.) ნიგვზის წვენი, უზეთად დამზადებული (გ. შარაშ.).
- ზარულნი**-ი (ქართლ.) ფეხისადგილი (დ. ჩუბ.; ქეგლ.).
- ზარფი**-ი (მესხ.) დიდი ძალა (ი. მაისურ.).
- ზარფუში**-ი (ჩ. თუშ.) ქვაბის სახურავი (კ. კრელ., 258). სპ. sarpuş.
- ზარწყალი**-ი (ფშ.) წყალი და სისხლი მუწუქიდან გამოსული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).
- ზატყი**-ი (ხევსურ.) ნ. ჯღანჯღი.
- ზაქი**-ი (ხევსურ.) აღჩუ; ზაქზე და დგომა აღჩუზე და დგომა (ა. ჭინჭარ., 240).
- ზაღლი**-ი ზივ (ინგილ.) ონტკოფა, მცენარე (ა. მაყ.).
- ზაღლი**-ი ხახ (ინგილ.) ყანის ნიორი (ა. მაყ.).
- ზაყება** (ერწ.) რყევა, ჭაყყაყი, ჯანჯღარი (ქეგლ.).
- ზაუზაზია** (ფშ.) ბურბუშელა, ბალახია. ნა. ზაზილაყა (ა. მაყ.).
- ზაუზაყი** (ქართლ.) დაუფიქრებელი ლაპარაკი, ხმამაღალი, უთავბოლო ლაპარაკი (ქეგლ.).
- ზაჰყა** (ინგილ.) კაკალთა შორის ყველაზე მსხვილი კაკალი (მ. ჯან.).
- ზაღუნ** (ინგილ.) საგლინავი, ლიბი, გლუსუნი; დაზგლუნდა დეცურდა (მ. ჯან.).
- ზღვა** (ჩ. თუშ.) რთვა, სთვა. ნ. ზღველი (კ. კრელ., 265).
- ზღველი**-ი (თუშ.) სთუელი—სდველი—ზღველი, შემოდგომა (თ. უთურგ.).
- ზღურთვა** (იმერ.) გაქცევა; ვზღურთვთავი ბუჩქებში შევრგე თავი, შევიბინე ბუჩქებში (ი. ჭყონ.).
- ზე** (ქართლ.) მზე; ზეზე მზეზე; ზიგული მზისგული (დიალექტ., 637).
- ზე-ა** (ინგილ., თუშ.) რძე, სძე—ზე—ზე (მ. ჯან.; დიალექტ., 617; თ. უთურგ.).
- ზე-ის** (ქართლ.) ზზ. ზე ნათ. ბრ. (დიალექტ., 580).
- ზეგარდა** (ქართლ.) ბავაზე საქონლის დასაბმელი რჯალის გადასაქერი (გ. შატბერ., 55).
- ზეგარდობა** (მთიულ.) ზატობა (ს. მაკალ.).
- ზეგნული**-ი (ფშ.) ზესკნელი, ზეციური სამყარო, ცრურწმენით. „მზეთ, ჩამოდი, ზეგნელო, დრუბლისა დაუდევნელო“ (ი. ქეშიყ.).

ზედა/ე,ა (იმერ.) საწნახელში ჩასადგამი კალათი, რომ ღვინის გადმოსხმის დროს ქაჭა არ გადმოყვეს (ვ. ბერ.).

ზედავარდი (ქიზიყ.) საბულზე კვერის მოსაბმელი ხე, ჯოხი (ს. მენთეშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ზედადგარი-ი (იმერ., თიან.) ზედსადგარი (მ. ჯაჭან., IX, 251); რკინის სამფეხი (დიალექტ., 598). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ზედადგარი-ი (კახ.) წისქვილის ბორბლის ღერძის ბოლოზე მიმაგრებული წვეტიანი რკინა, რომელიც კიბორჩხში (ნ.) ბრუნავს (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ზედადგარაობა (კახ.). ნ. ჯართაობა.

ზედადგავი (ხევსურ.) სასმლის მიმწოდებელი (ს. მკაალ.).

ზედამარჩო (ხევსურ.) მიცვალბულის კირისუფალი, ზეზე დარჩენილი, ცოცხალი (დიალექტ., 552).

ზედასმულა (ქიზიყ.) ლადარში გამომცხვარი პური (ს. მენთეშ.).

ზედაშე (მთიულ.) ბამბის ნართი, რომელიც ხატში ეკლესიას სამჭერ უნდა შემოაგლონ, როცა ხატი ვინმეს დაამიზეხავს (ლ. კაიშ.).

ზედახორა (ქართლ.). 1. ბეშვთა თამაშია. ერთს წააქცევენ და სხვები თავზე დააცვიფდებიან; 2. ხალხის სიმჭიდროვე. „ისეთი ზედახორა იყო, რო ვერ გაატანდი“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ზედახანი-ი (ფშ., თიან.) სახელურიანი ტავა („კომუნისტი“, № 190, 1967).

ზედახანი-ი (თუშ., ხევსურ.). ნ. ზედადგარი, 1.

ზედავარი (ინგილ.). ნ. ზედადგარი, 1.

ზედმოსრულე-ი (კახ.) მომდენო, მომყოლი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ზედისკითა-ა (თუშ.) ზზ., ზემომხრიდან (თ. უთურგ.).

ზევიანი, ძევიანი (ქიზიყ.) ხარაზის უტარო დანა, ცალ მხარეს განიერი, მეორე მხარეს ვიწროვდება; პირი განიერი მხარის თავზე აქვს. ნ. ჯევიჩი (ს. მენტეშ.).

ზევირაცს (თუშ.) ზზ., ზევით (თ. უთურგ.).

ზეზერე (ფშ.) ზერელე (ვაჟა, I, ა. შან.).

ზეზვა (იმერ.) მაგრად ცემა ქვისა, ბელტისა, ჯირკისა და სხვა რისავე, რომელიც არა სჭრის (ვ. ბერ.).

ზეთასთავალი-ი (ხევსურ.) მეოთხე სათუღლი ქვიტიკრის სახლისა — საომარი (ა. ჭინჭარ., 279).

ზეთე (იმერ.) ზედ (დიალექტ., 670).

ზეთის ლობიო (ქართლ.) აბუსალათინი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ზეთიფავა (ლენჩ., რაჭ.) საკმელია ერთგვარი. აღუღებულ წყალში შეაზღუნე პურის ფქვილს, როცა მოშუშდება, გადმოიღებენ თევზზე და შუაგულში ჩაურთავენ ნიგვზის ზეთს (მ. ჩიქ.; „კომუნისტი“, № 157, 1968; მ. ალავე, 3).

ზეის-ი (თუშ.) ზევით (პ. ხუბ.).

ზეისაყ (თუშ.) ზზ., ზემოთ, ზემომხრისაკენ (თ. უთურგ.).

ზეკარა (ქართლ.) ზეკარის უღელტეხილიდან (ჩრდილოეთიდან) წამოსული ცივი ქარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ზეკვა-ა (თუშ.) ტყეპნა, დატენა (პ. ხუბ.).

ზელაგ-ზელაგ-ი (ქიზიყ.) დიდრონი და გრძელ-გრძელი. „ზელაგ-ზელაგის შოთები ჩაუწყე ხურჯინში და გაატანე“ (ს. მენთეშ.).

ზელვა (იმერ.) გადატ. ძალზე გალახვა, ცემა, დაძვალბილება. „ისე დაზილეს, რომ არ დააეწყებდა არასოდეს“ (ვ. ბერ.).

ზემავალი (გურ.) მტაცებელი ფრინველი (გ. შარაშ.).

ზემაქცია, მზემაქცია (ზ. იმერ.) მხალეული ბალახია ერთგვარი (ბ. წერეთ.).

ზემაყ-ი (ლენჩ.) ამაყი, დიდგულა კაცი (მ. ალავე, 1).

ზემბილ-ი (იმერს., ზ. აქარ.) ხელში საჭერი კუთრკელი (ნ. მარი, 71; შ. ნიჟარ.).

ზემდგური (ოკრიბ.) ქვევრის სარეცხი გრძელტარაიანი (მ. ალავე.).

ზემზემ (ინგილ.) ზზ., ზემომხრიდან (მ. ჯან.).

ზემოთავი-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) საპატიო ადგილი დარბაზში; გადატ. ოჯახის უფროსი (ე. ვირსალ.).

ზემყრელო (ქართლ.) თამაშობა-სიმღერა ერთგვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ზენ (ფშ.) ზევით, ზემოთ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ზენარობა (ფშ.) ფიცის დადება (ი. ქეშიკ.).

ზენგენი-ი (აჭარ.). ნ. ზენგინი.

ზენგილი-ი (გურ.) მდიდარი, ყველაფრით სავსე ოჯახი. ნ. ზენგინი (გ. შარაშ.).

ზენგინი-ი (აჭარ., მესხ.) მდიდარი, შეძლებული. ნ. ზენგილი (დიალექტ., 651, 657). თურქ. zengin.

ზენგირი-ი (აჭარ.). ნ. ზენგინი.

ზენდგურ-ი (ოკრიბ.). ნ. ზემდგური.

ზენტეხი-ი (მესხ.) უსუსპი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ზენჯილი-ი (იმერხ.) ჯაჭვი (ნ. მარი, 59; შ. ძიძ., ქრესტ.; დიალექტ., 654). ჰპ., თურქ. zencir.

ზევა (იმერ.) ძალზე გაძლომა. „მეც გ ა მ ე ვ ი ზ ე პ ე და ჩემი სტუმარიც“ (ე. ბერ.).

ზერანი-ი (იმერ.) უცმურის (სახალი ავადმყოფობის) თავიდან მოსაცილებლად ავადმყოფის ჰიროსუფალნი პურის ცომიდან აკეთებენ კაცის სახეს, აცხობენ და შორს ტყეში მიაქვთ: იქ ავადმყოფობას ვითომ სხვას გადაულოცავენ (ე. ბერ.).

ზერანი-ი (იმერ.) ფრინველია რომელიღაც. „რას აკეთებთ, თელი დღე სახლში რო ყრიხართ ზ ე რ ა ნ ე ბ ი ე ი თ?“ (ი. ქავთ.).

ზერბალი-ი, **გზელბარა/ე** (ლენხ.) ძელბარი, ბარის მსგავსი ნიჩაბი ქვევრის პირის მოსახდელად. ნ. ძერბალი (შ. ალავე, 2).

ზერდაგი-ი (ოკრიბ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი (შ. ალავე).

ზერდაგი-ი (ხევსურ., თუშ.). ნ. ორქაფი. „თან ვაიყოლებთ ზ ე რ დ ა გ ს ა, ნაკეებსა თივა-ქერთა“ (ა. ჰინჭარ., 243);

ჩალისფერი კარგი საჯდომი ცხენი (ი. ქეშიკ.); ოქროსფერი, ყვითელი ცხენი (ლ. ლენ.).

ზერე (იმერ., რაჭ., ლენხ.) ზზ., ზევით, ზემოთ (დიალექტ., 676).

ზერტულა (მესხ.) ვაშლის ჭიშია ს. ზერტიდან (ი. მაისურ.).

ზერქნა (ინგილ., ფშ.) თრგუნვა, გათელვა, გაქეღვა ფეხით, ტყეზნა (მ. ჯან.; ი. ქეშიკ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ზერჩო (ლენხ.) არჯაკელი, ბალახია ერთგვარი (მ. ალავე, 1; ა. მაყ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ზესადგარი-ი (ქვ. იმერ.) ურმის მთელი ტანი ბორბლების გარეშე (ზ. ჭუმბურ., 284).

ზესხენი-ი (იმერ.) სხენი (ე. ბერ.; პ. ჯაჭან., IX, 251).

ზესხმა (რაჭ., ლენხ.) თავსხმა, წვიმა კოკისპირული (მ. ალავე, 3).

ზეტი-ი (აჭარ.) ზოგიერთი ხის (რცხილის, თხილის...) წვრილი ტოტი, სატყეგე (შ. ნიყარ.).

ზექვერე (ქართლ.). 1. ზენა-ქვენა; 2. ზექვერე ავადმყოფი არა მწოლიარე ავადმყოფი, ხან ავად რომ არის და ხან კარგად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ზეწარი-ი (ქართლ.) ურმის ნაწილია, გასდევს ქალებს ზევით, ხელნების პარალელურად (ე. ბაბუნ., 274).

ზეწარი-ი (თუშ.) სხვდასხვანაირად მოხატული ფიცრებით გაკეთებული აივანი (პ. ხუბ.).

ზვარა (ხევსურ., მთიულ.) ზვარაკი, მოზვერი უნდა იყოს. „უშმაკების ზ ვ ა რ ა ო, გაძლა, ვაიზარაო“. ნ. ზორა (ა. ჰინჭარ., 231). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ზევა (ქიზიყ.) ცემა, ტყეპა (ს. მენთეშ.).

ზევილება (იმერ.) რამდენიმე კაცის (ან საზოგადოდ ცოცხალ არსებათა) ერთად ამოძახილი (პ. ჯაჭან., IX, 252).

ზიანა-ე (ინგილ.) რძიანა, მცენარეა ერთგვარი (მ. ჯან.; ა. მაყ.).

ზიარათ-ი, **ზიარეთ-ი** (მესხ.) უკაცურ ადგილებში, განსაკუთრებით მთის წვერებზე აღმართული საქარსტიანო ნიშანი, ნაგებობა, ეკლესია, ან ქვის ჯვარი. მოსახლეობა აქ დღეობას იხდიდა და სალოცავად მოდიოდა (ი. მისურ.). არაბ., თურქ. zyaret.

ზიბზიბა-ი (იმერ.) დაზიბზიბება, ხელის კანის დაწყულდება (ვ. ბერ.).

ზიბზიბა (იმერ.) თვალის ავადმყოფობა, ქუქუ, ჯიბლიბო. ნ. ძიძიბი (ვ. ბერ.).

ზიგულ-ი (ქართლ.) მზის გული (ა. ლ.).

ზიდილა-ა (მოს.) გაწვე-გამოწევა (ო. ქაჯ.).

ზივ (ინგილ.) მძივი (მ. ჯან.).

ზივზივ-ი (თურქ.) სინაზე, კოხტაობა ქალისა (პ. ხუბ.).

ზიზია (ქართლ.) ჭრელ-ჭრელი, ბავშვთა ჩასაცმელი (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.

ზიზილა (ქართლ.) გვირილა, მინდვრის ყვითელყვავილებზე მცენარეა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მაყ.).

ზიზინ-ი (ლენჩ.) შემზარავი მოთქმა-ტირილი ან უკმაყოფილო ხმა (გუგუნი) ხალხისა, **ზიზინობს** ხალხი შემზარავად მოთქმას ან ყვირის (მ. ალაფ., 2).

ზითავ-ი (ფშ.) მზითვეი. ნ. ზითვეი (ი. ქეშკ.).

ზითვე-ი (ქართლ.) მზითვეი (დიალექტ., 637).

ზითუალი-ი (აჭარ.) მზითვალი, მზე (დიალექტ., 657).

ზიკ-ზიკა (ფშ.) კოხტა, მოკაზმული (ვაჟა-ფშ. შკ. ლექსიკ.).

ზილ-ი (გურ., ფშ.) სიმღერის ხმა (გ. შარაშ.); წვრილი, მალალი ხმა (ვაჟა-ფშ. შკ. ლექსიკ.).

ზილ-ი (მესხ., აჭარ.) პატარა ზარი, ზან-ზალაკი (ი. მისურ.; ი. მეგრ.). სპ., თურქ. zil.

ზიმარტლ-ი (ქიზიყ.) ზღმარტლი (ა. მაყ.).

ზინათ-ი (ქართლ., ფშ.) ქონება, სიმდიდრე, მზითვეი, განძი. „ზინათი ამიიტანეს“ (კირიონი; ა. ლ., ქართლ., 287; ი. ქეშკ.). არაბ., თურქ. ziyet.

ზინდალ-ი (იმერ.) ქვაბის მჭედელთა გრდემლი, სპიუნქულობის გამოსაკვერავად. ნ. ზინდანი (ვ. ბერ.).

ზინდანი-ი (ქართლ., ქიზიყ.) საკვერავი პატარა გრდემლი. ნ. ზინდანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ოქრომჭედლის პატარა გრდემლი (ს. მენთეშ.).

ზინდარ-ი (აჭარ.) ცხენის მკაზმელი (შ. ნიყარ.).

ზინდარა (რაჭ.) ნ. ბზინდარა.

ზინეთ-ი (ქიზიყ.) ნ. ზინათი.

ზინზილ-ი (გურ.) ნელი ხმით ტირილი; **ზინზილი** (თ. მ. ზილით ამბობდა ტირილით ამბობდა (ე. ნინ., II, თ. კეკე.); ბავშვის ნელი ხმით ტირილი (უბრალო მიზეზით). „რას ზინზილობს აი ბაღანი, ხომ არ შია?“ (გ. შარაშ.).

ზინზილა-ა (ინგილ.) დიდი ტალახიანობა ორლობებზე და სხვ. (მ. ჯან.).

ზინზიქა-ა (აჭარ.) დაუდევარი, დაუდგრომელი, მოუსვენარი (შ. ნიყარ.).

ზინთა (გურ.) სანადირო ჩანთა (ქეგლ.).

ზინქლვა (ქართლ.) კოტვა; რას იზინკლები? რას ჰკოტვა? (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).

ზინტლ-ი (ქართლ., გურ.) ჭუჭყი, უსუფთაობა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.; ა. ლ.).

ზინჯირ-ი (ფერეიდნ.) ნ. ზენჯილი.

ზირ (ინგილ.) ძირი; **ერ ზირ ვაშლ** ერთი ძირი ვაშლი (დიალექტ., 617).

ზირა (კახ., ფშ., ქართლ., რაჭ.) ტყიურა; კელიავი, მცენარეა ერთგვარი (ა. მაყ.).

ზირზა (მესხ.) ძველებური კარის საკეტი რკინა, რაზა (ი. მისურ.).

ზირზლ-ი (ლენჩ.) ზეთოვანი სითხე (მყრალი და მღვრიე). „ყურებში ზირზლი მოსდის“ (მ. ალაფ., 3).

ზირზილ-ი (აჭარ.) აურზაური, ხმაური, აყალ-მაყალი (შ. ნიყარ.).

ზირ-ი პურ (ინგილ.) თორნის ძირზე ქვედა ნაწილზე ჩაკრული და გამომცხვარი პური (დიალექტ., 617).

ზირტო-ა (აჭარ.) ახმახი; ძონძროხი, ოყრაყი (შ. ნიყარ.).

ზისამწერელა-ჰ (ზ. აქარ.) მწესუმწირა (შ. ნიყარ.).

ზისვარ-ი (ხევსურ.) ზისცვარი—სძის ცვარი, რძე (ა. ჭინჭარ., 267).

ზისმა (ინგილ.) მზის მადღმა, ფიცლია (მ. ჯან.).

ზისცვარ-ი (ხევსურ.)—სძისცვარი, რძე; მრ. ზისცვარნი სადღეებელში ჩასხმული ნაღები კარაქის მისაღებად. ნ. ზისცვარი (დიალექტ., 552).

ზისცვარ-ნი (ხევსურ.) რძე. ნ. ზისცვარი (ა. შან.).

ზისწვენ-ი (თუშ.) დარკო (ნ.) სვიაჩაყრილი და გამობარშული (თ. უთურგ.); სვის წვენი: დარკო სვის (ნ.) ჩამატების შემდეგ (კ. ჭრელი., 260).

ზისხა (იმერ.) ხმარება შედარებისას ვით თანდებულთ მეტად მწარე და ცუდი გემოს აღსანიშნავად. „ზისხასავით მაქ პირი“; „ზისხასავით გემო აქ“ (ი. ქეთ.).

ზიწვერნა (ზ. აქარ.) მზის ამოსვლა (შ. ნიყარ.).

ზლუქუნ-ი (იმერ.) ხმამაღლა გულამოსკენით ტირილი (ვ. ბერ.). შდრ.: ქეგლ. **ზმა-ა**, **ზემა-ა** (ინგილ.) ძმა (დიალექტ., 617).

ზმული-ი (ხევსურ.) ძროხის ხმამაღალი ხმიანობა (ა. ჭინჭარ., 233). შდრ.: საბა. ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ზმუკ-ი (ლეჩხ.) ავადმყოფობაა ერთგვარი (მ. ჩიქ.).

ზმუკუნ-ი (ქართლ.) დუღღუნე, ბურტყუნე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900. ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.

ზმურდლ-ი (მთიულ.) შედედებული სისხლი (ლ. კაიშ.).

ზნა-ა (ინგილ.) მრ. რ. ზნევე ზეინი (დიალექტ., 617).

ზნევა (ქიზიყ., მთიულ.) ვნება, ზარალის მიყენება. „სუ ზნევა ზე რო ადგეხარ, როგო იქნება?“ (ს. მენთემ.); წყენა. „მკოხე ვაშლმა ზნევა იცის“ (ლ. კაიშ.); ვაზნევე, ვაზნებ (დ. ჩუბ.).

ზო (იმერ.) სამხრეთისაკენ დაქანებული

მზიანი ადგილი („კომუნისტი“, № 157, 1968).

ზობა (ინგილ.) მოგება, დაყრა: ფუტა და ზო ძროხამ მოიგო; ძალდაამზოლ ძალღს ლეკვები დაუყრია (მ. ჯან.).

ზობა-ა (თუშ.) გაბეგრება, გამრავლება; იზეების გაბეგრება; იზე გაბეგრდა; იზეებულ გაბეგრებულა (თ. უთურგ.).

ზოგრიგა (ხევსურ.) ზოგ-ზოგი. „ამას ახლა ბევრ ყურს აღარ უგდებს, მაგრამ ზოგ-რიგა ისრეე ჩადის ამ საქმეს“... (ა. შან., 134).

ზოდე (ქართლ.) დიდი, ტლანქი (თ. სალარი.).

ზოვი (ფშ., მთიულ., გულამყარ.) ზვავი (ვაჟა, I, ა. შან.; დიალექტ., 572; ლ. კაიშ.).

ზოზი (მოხ.) შიში, რიდი (ო. ქაჯ.).

ზოზინ-ი (გურ.) ნელი ნაბიჯით სიარული; ბაჯბაჯი. ნ. ზოზინი (ა. ლლ.).

ზოზმანი (იმერ.) ზოზინი, ზაზუნე, მძიმედ და ნელა სიარული (ვ. ბერ.).

ზოზნიკა (იმერ.) ნელი, მოუქნელი, ზარმაცი, ზოზინაკი (ბ. ჯაჯანი., X).

ზოკო (მოხ., ქართლ., ფშ., ქიზიყ.) სოკო (ო. ქაჯ.; ს. მენთემ.).

ზოლ (ინგილ.) ძველი; ზოლათ ძველად (დიალექტ., 617).

ზოლოხ-ი ბადე (გურ.) მახეა ფრინველთა დასაკერი (გ. შარაშ.).

ზომა-ზომა (გურ.) მატლია (ქია), ზომა-ზომით მიფორთხავს: ჭერ თავს მოიმავრებს, შემდეგ ტანს ზევით აღუნავს და თავთან მიიტანს და ამგვარად მიღის წინ (ვ. ბერ.).

ზონზ (ინგილ.) ძონძი (მ. ჯან.).

ზორ-ი (გურ., იმერხ., ზ. აქარ.) გასაკირი, ჯაფა, ძალა. „რა ზორი მადგა, ფეხით რომ გამევიარე აი ტლაზიანი გზაი“; „რა ზორი ადგანა“ (გ. შარაშ.; ს. ჟლ.; ა. ლლ.); ძალა. „ჩვენ პასან ფაშამა ზორით აართვა ცხენი ქოროღლის“ (ნ. მარი, 66; შ. ნიყარ.; დიალექტ., 654). თურქ. zor.

ზორა (მთიულ.) ხატისათვის შეთქმული, შეწირული მოზვერი (ს. მაკალ; ლ. კაიშ.).

ზორა-ა (მოხ.) ხზო ერთ თვემდე (ო. ქაჯ.).
ზორების გაშვება (ქიზიყ.) კვებნა, ტრაბახი. „იგეთი ზორები გაუშვა, რო მეტი აღარ შეიძლება“ (ს. მენთეშ.).

ზორვა, დაზორვა, მოზორვა (გურ.) ცემა, რტყმა უფრო ზურგზე (გ. შარაშ.).

ზორზალი (მესხ.) ყრყოლა; მეტისმეტად ნდომისაგან გამოწვეული ყრუნტელი, კანკალი. „ზორზალი დააწყებინა“ (ი. მაისურ.).

ზორმა (რაქ.) აყალ-მაყალი, ყვირილი (ვ. ბერ.).

ზორნაყი (თუშ.) სირმის გრეხილი (ს. მაკალ.).

ზორტი (აქარ.) ნალექით გაელენთილი, ნახევრად დამპალი ფიცარი, შეშა და მისთ. (შ. ნიყარ.).

ზორტი-ი (ზ. იმერ.) ტყეში თავისით წაქცეული ხე (ქ. ძოწუ.).

ზორტა (ქვ. იმერ.). ნ. ონჯახუა.

ზოსტერი (ქართლ.) სარტყელი (კირიონი).

ზოჭლ-ი (ზ. აქარ.) ზორბა, დიდი, კარგი, ყოჩაღი, ძალიან, ძლიერ (შ. ნიყარ.).

ზოფხი (მთ. რაქ.) ჩვეულებრივი ქვავეი (ა. მაყ.).

ზოღ-ი (ზ. აქარ., მესხ.) ერთი აქრა საქალამნე ტყავი (შ. ნიყარ.); ზოლი; ტყავის ანაჭერი ზოლად, შოლტი. „ისეთი მათრახი ნა ვადაპკრა, რომ ერთი ზოღი ტყავი ასტვრესო“ (ი. მაისურ.). თურქ. Zöğ.

ზრაზი (ლენჩხ.) ფადარათი (მ. ალავ., 1).

ზრაზვა-ა (თუშ., ინგილ.) ლაპარაკი, საუბარი (პ. ხუბ.); ხმის გაცემა, ხმის ამოღება, დალაპარაკება; თქმა; იზრაზვა თქვა (დიალექტ., 617).

ზრიმლი (ფშ.) ცვარი, ნამი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 166, 1900; ი. ჭყონ.).

ზრინგ (ინგილ.) მზრუნველი, გამრჯე (მ. ჯან.).

ზრინტი (მთიულ.) წვეთი. „ერთი ზრინტი რიქ“ (ლ. კაიშ.).

ზრინება (გურ.) ციების დსაწყისში შეციება, წოღინი და სხვ. ნ. ქიზება (გ. შარაშ.).

ზრო (ხევსურ., ფშ., თუშ.) შუბის მაგვარი მახვილი, რომელიც ისარზეა წამოცმული (ა. ჭინჭარ., 304); ისრის წვერი რკინისა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.; პ. ხუბ.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ზრო-ა (ინგილ.) ძრო, ღერძი (მ. ჯან.).

ზრობა (ფშ.) გაყინვა (კაციას, ცხოველფრინველისა, მცენარისა); დაზროს გაყინოს; დამზრო გამყინა (ფაჟა, 1, ა. შან.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ზროვ (ინგილ.) ძვრება (დიალექტ., 617).

ზრომლი (ფშ.) ჩირქი, ბაყლი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 160, 1900; ი. ჭყონ.).

ზრობა (იმერბ.) ძრობა (დიალექტ., 654).

ზროფი (გურ., იმერ.) ზურგი (ა. ლ., მ. ალავ., 3).

ზროფიელ-ი (გურ.) ზურგის ნაწილი (ე. ნინ., 11, თ. კიკვ.).

ზრომუნ-ი (გურ.) საქონლის წყნარი ზმული (გ. შარაშ.).

ზროუნ-ი (ხევსურ.) მსხვილფეხა პირუტყვის ხმადაბლა ხმიანობა (ა. ჭინჭარ., 233). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., „გოდების ბანი“.

ზროტუნ-ი (ლენჩხ.) ხმამაღლა ტირილი. ნ. ზღუტუნ (მ. ჩიქ.).

ზუბანა (ქიზიყ.) კარ-ფანჯრის ჩარჩოების ერთმანეთზე გადასაბმელად ერთ ნაწილს ყბას ისე ამოუღებენ და მეორეს ისე წაუთლიან, რომ ერთმანეთში შესხდეს და გამთლიანდეს (ს. მენთეშ.). შღრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ზუბანაგირ-ი (იმერ., ქიზიყ.) პატარა ხელის ხერხი, წმინდა ხერხი (ვ. ბერ.; ს. მენთეშ.).

ზუბზუბა (გურ.) მსუქანი, ფრინველზე უფრო ითქმის. ნ. ჩაზუბზუბება (ვ. ბერ.); მსუქანი ფრინველის ზორცისაგან გაკეთებულ კარგ წვეწვებზე იტყვიან (ს. ჟღ.).

ზუბუნი-ი (ზ. აქარ., მესხ.) ქურთუკივით ჩასაცმელი მამაკაცისა (შ. ნიჭარ.).
 შღრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ. თურქ. zibin.
ზუვი (ინგილ., ფშ.) ძუ (მ. ჭან.; ვაჟა, I, ა. შან.).
ზუზარა (იმერ.) ზუსტი, ზედმიწევნით სწორი; წონაში საწონზე ოდნავ მეტი (ი. ქავთ.).
ზუზი (გურ.) კალატონებისა და ხუროების იარაღი, პერპენდიკულარის ასამართავი შვეული. ნ. გამოზუზული (გ. შარაშ.).
ზუზია (იმერ.) მორცხვი, გაუბედავი (ქეგლ.).
ზუზივ (ქიზიყ.) ზუსტად, სწორად, ზედმიწევნით. ნ. ზუზი (ს. მენთეშ.).
ზუზუნ-გუგუნ-ი (ქართლ.) ამყოლ-დამყოლი, ამფსონი... „ვანა ცოტა ზუზუნ-გუგუნები ჰყავს?“ (გ. შატბერ., 56).
ზუზუნ-კუყუნებ-ი (ქართლ.) განუშორებელი მეგობრები (მ. მესხ.).
ზუთა, ძუთა, ძუთუ (ხევსურ.) ქაცვი (ა. მაყ.).
ზუზუნებს (მთიულ.) ინძრევა, ტოკავს, ქანაობს (ლ. კაიშ.).
ზუთუ (მოხ.) ქაცვი (ა. მაყ.).
ზუჯუტური-ი (გურ.): მოჯუტუტური იეზა ზურგზე შემოგდებით აყვანა: ბავშვს გასართობად წამოიგდებენ ზურგზე (მობიჯუტურიებენ) და თან ამ ლექსს ეუბნებიან: „ჯუტუტური გორიცაი, გაყვეი და მომიცაი“ (გ. შარაშ.).
ზულავინი-ი (მთიულ.) მწვერვალის კალთაზე მდებარე მამული, მთის კალთის მამული (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).
ზუშვე (ლეჩხ.). ნ. ზუმბელა.
ზუმბელა, ზუმბე (ლეჩხ.) შინდანწლა (ა. მაყ.).
ზუნგელა-ა (ინგილ.) ზანგელა, მოგანგული, მოზანგული (მ. ჭან.).
ზუნდვრა, ჭუნდვრა (იმერ.) ღონივრად ცემა, დარტყმა (ვ. ბერ.).
ზუნზული-ი (გურ.) ხმამაღლა ტირილი. ნ. ზურზული (ს. ელ.).

ზუნზური-ი (თუშ.) თოფის ლულის ხმაური ჩაბერვის დროს (დილაღეტ., 581).
ზუნზღა (გურ., იმერ.) მავრად დარტყმა (ს. ელ.; მ. ალავე, 3).
ზუპანი-ი (გურ.) დიდი ტვირთი. „ერთი ზუპანი შიშა“ (ი. ჭყონ.; ს. ელ.).
ზუპუნა (გურ.). ნ. ზუბუნი.
ზუპრ (ინგილ.) ძვირი, ძვირფასი (დილაღეტ., 617).
ზურბუნთი-ი (ზ. იმერ.) ზურმუხტი. „ეს ბალი ზურბუნთთა აყვავებულა“ (ბ. წერეთ.).
ზურგულა (ქიზიყ.) გულურა, ბავშვის წამოსაყიდებელი თივის ან ფიჩხის ტვირთი (ს. მენთეშ.).
ზურგაქცეული-ი (მთიულ.) ჩაზნექილ-ზურგანი საქონელი, (ლ. კაიშ.).
ზურზული-ი (მესხ.). ნ. ზურზური.
ზურზური-ი, ზურზული (მესხ.) მთელი ტანით კანკალი, ცახცახი, ბაბანი (ი. მაისურ.).
ზურზუტი-ი (ლეჩხ.) უმიზნოდ სიარული, ხეტიალი, ყურყუტი, დიდხანს ცდა, ლოდინი (მ. ალავე, 1, 2).
ზურზულა-ი (გურ.) გულამოსკენით მოთქმა, გაბმით ტირილი (ა. ღლ.).
ზურკ (ინგილ.) ძირკვი, ჯირკვი; ზურკი-ან კაც ძირეული კაცი; თმოგ-ზურკავე გაგაქრობ, ძირ-ფესვიანად დაგკარგავ (მ. ჭან.).
ზურმეხი, ზურმუხი (გურ.) მაღალი ბალახია, იზრდება მთაში (ს. ელ.).
ზურტუხი-ი (ფშ.) საცემრად დაღირება, ცემის დაპირება (თ. რაზიყ., „ივერია“ № 131, 1900; ი. ჭყონ.).
ზურხვინა (ინგილ.). ნ. ზურხუნა.
ზურხუნა-ა, ზურხვინა (ინგილ.) ოროვანდი (ა. მაყ.).
ზუსკი-ი (იმერ.) ზედგამოჭრილი, მოზომილი; მოჯუტუტული ტანისამოსი ვიწროდ გამოყვანილი, თითქმის მიკლებულივით (ვ. ბერ.).
ზუტვა (ლეჩხ.) უსაქმოდ მოსიარულე ადამიანის დიდხანს დაყუდება, გაჩერება ვინმესთან. „ხეტიალს და მჯობო-

“ზუხრუკუტი

- ლებში ზუტეკას თავი არ დაანება“ (მ. ალავე, 2).
- “ზუხრუკუტი-ი** (ქიზიყ.) ზაპრუმასავით. შორს მდგომს რომ ეკითხებიან და სრული პასუხის გაცემის ნაცვლად „ჰო“ ან „ჰას“ ამბობს, ეტყვიან: „ჰა და ზუხრუკუტი! შე სანაცილევე, რატო არ მიპასუხებ?“ (ს. მენთეშ.).
- “ზღავ-ი** (ხევსურ., ქართლ., ფშ., მთიულ., თუშ.) სიბივით ბრტყელი, ოღონდ უფრო სქელი ქვა, იყენებენ ბოსლის (გომურის) იატაკის მოსაყარწყლავად (ა. კინჭარ., 274); ზღვე, ბოსელში იატაკად დადებული ერთმანეთზე მიჯრილი მრგვლად დათლილი ხეებიდან სქელი ფიცრები (დიალექტ., 637; ლ. ლეონ.; პ. ხუბ.).
- “ზღაპრისთავი-ი** (გურ.) ზღაპრის დასაწყისი, რომელიც ორგანულად არ არის დაკავშირებული სიტყვებთან და სხვა ზღაპარსაც გამოეხმის: „იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა“... „ზღაპარი და ზღაპრის თავი“, შევაკამე ძღაბლის (ნ.) თავი“ (გ. შარაშ.).
- “ზღარბანარი-ი** (კახ.). ნ. კოწიწურთა.
- “ზღარტუა-ი** (გურ.) დაბალი ტანის, ქონდრის კაცი (ა. ლ.).
- “ზღვა** (თუშ., ხევსურ.). ნ. ზღავი.
- “ზღვამლ-ი** (ქვ. იმერ.) უსურვაზი. ნ. ძღვამლი (ა. მაყ.).
- “ზღვე** (ფშ., მესხ.) ფიქლითმოგებული ია-

- ტაკი, უმთავრესად ბოსლისა. ნ. ზღავი (ი. ქეშიკ.; ი. მისურ.). შდრ.: საბა. ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- “ზღველა** (იმერ.) დიდი, კოკსპირული წვიმა (ვ. ბერ.).
- “ზღვისპირულა** (კახ.) ფიჩხის, სარის ლობიო (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- “ზღიპარტი-ი** (აჭარ.) წვრილი, წვნივი (შ. ნიყარ.).
- “ზღირეკა-ი** (გურ.) დაგრეხილი, დახვეული, უხეიროდ გაზრდილი მცენარე (ა. ლ.).
- “ზღმურდლი-ი** (ინგილ.) ჭუა, მატლი საქონლისა (მ. ჯან.).
- “ზღმურტლი-ი** (გურ.) ზღმურდლი, ჭუჭყი, სიბინძურე (გ. შარაშ.).
- “ზღმურტლი-ი²** (ზ. აჭარ.) ფელამუშში, ფაფასა და ცომში გაუქნელი ან მოუხელებელი პატარა გუნდა, მურკლი (შ. ნიყარ.).
- “ზღონ-ი** (მოხ., ინგილ.) მრ. რ. ზღონრეკ ძღვენი, საჩუქარი (დიალექტ., 617; ო. ქაჯ.).
- “ზღუბლ-ი** (ხევსურ.) სწორკუთხედის ფორმის ქვა, რომელიც კარის ქუსლიდან (კოჭიდან) ოღნავ წინაა დადებული (ა. კინჭარ., 281). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ. ზღურბლი.
- “ზღული-ი** (ზ. აჭარ.) ზღურბლი (შ. ნიყარ.).
- “ზღვა-ა** (ინგილ.) ძმა. ნ. ზმა (დიალექტ., 617).

01

- თა** (იმერ., რაჭ., ლეჩხ., აჭარ., მესხ.) მთა. „ჩვენი საქონელი თაშია მდღნივ“ (პ. ჯაჯ., IX, 252; დიალექტ., 651, 657, 676, 684; ე. დონდ., მესხ., 371).
- თაბალა** (ქართლ., ქსნის ხუობ.) ნაგვის საზიდი ტყავადაკრული ცხავი ან ხოკერი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.); საცრის მსგავსი ტყავადაკრული რკალი ქატოს ან ნაგვის ჩასაყ-

- რელად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ტაშტი (ე. სომხიშვი.).
- თაბაუთ-ი** (ქიზიყ., მოხ.) ანგარიში; აზრი, ფიქრი (ს. მენთეშ.; ო. ქაჯ.; ი. ჭყონ.).
- თაბახ-ი** (ფშ.) ხის ჭურჭელი. „ბატკანი სიმიდლიან თაბახზე დაეყენებინა“ (ი. ქეშიკ.). არაბ., თურქ. tabak.
- თაბდია** (მესხ.) ჯერია! დამახილ თაბა-

შობის დაწყებისას; თამაშის დაწყების ნიშანი (ი. მისურ.).

თაბო-ა (თუშ.) თავი ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).

თაბუნ-ი (გურ., იმერ., კახ.) ტოლი, ამხანაგი (გ. შარაშ.); გუნდი ფრინველთა; შეგროვებული, თავმოყრილი რამე (ქეგლ).

თაგალ-ი (აჭარ.) დროებითი, საცდელი; სახელდახელოდ ნაყერი, ლამბი (შ. ნიჟარ.).

თაგვაყურა (აჭარ.) მსუქანა, მცენარეა (ა. მაყ.).

თავის კულა (ლეჩხ.) ფარსმანდუცი, მცენარეა. ნ. მელისკულა (ა. მაყ.).

თავისკილა-ი (გურ.) ძირმაგარას მსგავსი, პატარა, მტკივნეული მუწუცი (გ. შარაშ.).

თავისტომა (ხევსურ.) წითელი მოცივი, მცენარეა (ა. მაყ.).

თავისყურა-ი (გურ.) ბალახია ერთგვარი (ა. ლლ.).

თავიყანა (ქიზიყ.) ბალახია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).

თავიცერცველა (კახ.) სარეველა მცენარეა ერთგვარი, პურელს ჰგავს, მაგრამ დაბალია (ა. მარტ., გ. იმნ.).

თავემარიობა, ჩიტმარიობა (იმერ.) მარიობის შემდეგ იციან: ვინც ამ დღეებს იმარხულებს, მას თავისა და ჩიტისაგან არაფერი ევენებათ (ვ. ბერ.).

თავუსანა-ა (მესხ.) ქვემძრომი, ჩუმჩუმად და ცბიერი კაცის მეტსახელია (ი. მიისურ.).

თავუნაობა (რაჭ.) ბავშვთა თამაშთა ერთგვარი (ვ. ბერ.).

თადარუქ-ი (ფერეიდნ.) თადარიგი, წინასწარ სამზადისი (დილაქტ., 629).

თავა (მესხ.) თუნუქის ოთხკუთხედი ფართო ტაფა ნამცხვრისათვის (ი. მიისურ.).

თავათ (აჭარ.) სხვებთან საუბარში ქმრის სახელწოდება ცოლისათვის. „თავათ. ბაღნების ბაბაა ხომ არ დაგინახავს?“ (შ. ნიჟარ.).

თავაღა-ი (თუშ.) ცალკე, მარტო, მარტოკა (თ. უთურგ., დილაქტ., 681).

თავალა (მესხ.) აღმართი გზაში („კომუნისტი“, № 157, 1968).

თავან-ი (გურ., იმერ., ქიზიყ., ზ. აჭარ., მესხ.) არე ჭერსა და სახურავს შორის. ზამთარში იქ ინახავენ ხილულსა და სხვ. (ს. ჟღ.); სხვენი (ვ. ბერ.; ს. მენთეშ.; შ. ნიჟარ.); სხვენი, „ოდის თავი“ (დილაქტ., 657); სახლის ჭერი (ი. მისურ.). თურქ. tavan.

თავანკარ-ი (ქართლ.) თავი, არჩეული, საუკეთესო; წმინდა, შეურეველი, „თავანკარი ღვინო“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

თავანკარ-ი (მთიულ.) კარგი, საუკეთესო, ჭკვიანი (კაცი) (ლ. კაიშ.).

თავარა-ა (ინგილ.) წისქვილის ბორბალი (მ. ჯან.).

თავარიელა (მოხ.) როდესაც ნადირს გაატყავებენ, თუ თავის ტყავიც გააყოლეს, იტყვიან „თავარიელა გაჰყვაო“. ნ. თავრიელი, თავარიელა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

თავასათობა (ფერეიდნ.) შუამავლობა, მოსარჩლეობა (დილაქტ., 629). არაბ., სპ. tavassut.

თავბორუა (რაჭ.) მსხვილთავიანი კაცი (მ. ალავე, 3).

თავბრუტ-ი (ქიზიყ.) თავბრუ (დილაქტ., 606).

თავბურთა (ფშ.). ნ. კოწიწებურთა.

თავგადანაყარ-ი (მთიულ., თიან.) თავგადანავალი (ლ. კაიშ.; დილაქტ., 598).

თავგადასაგლებ-ი (ზ. იმერ., რაჭ.) ქორწილის დროს ნეფე-პატარძლის მისალოცი, საჩუქარი (ბ. წერეთ.; დილაქტ., 684).

თავგაღმ (ხევსურ.) ქვევით, წყლის დინების მიმართულებით (დილაქტ., 552).

თავგზიან-ი (ფშ.) ჭკვიანი, გონიერი, ყოჩაღი (დილაქტ., 591); ყოჩაღი, ყველაფრის მომხერხებელი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).

თავიდელა-ი (გურ.) უშნოდ გრძელთავა (გ. შარაშ.).

თავგარანული-ი (ხეცურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ს. მკაღ.; ა. ჭინჭარ., 262).

თავდათვე (მთიულ.) თანატოლად, თანაბრად (ლ. კაიშ.).

თავდაუყირა (კახ.) ჭორტანა (ა. მაც.).

თავდგომელაობა (რაჭ.) ბავშვთა თამაშია: ერთი მოთამაშეთაგანი დაჩოქილია, მეორე თავს ადგას მცველად, დანარჩენები შორიასლო დგანან და ცდილობენ დაჩოქილს მიეპარონ და ჩაართყან. მცველი დამცემთ იგერიებს და თუ რომელიმე მათგანი „დაშჭრა“, „დაპკოდა“, მას დააჩოქებს, და ამრიგად თამაში გრძელდება (ე. ბერ.).

თავდღური-ი (აჭარ.) მეთვალყურე, მეთვალთვალე, ზედამხედველი (შ. ნიჭარ.).
თავდღიანი-ი (მოხ.) ყოჩაღი, მოხერხებულის (ო. ქაჯ.).

თავეთი-ი (მესხ., მოხ.) თავიანთი, „თავეთ ეზოში“ (დიხლექტ., 651; 561).
შდრ.: დ. ჩუბ.; ქეგლ.

თაველი-ი (გურ., იმერ., ლეჩხ., აჭარ.) თავთავი ღომისა; თავთავი (ე. გვარ., 947; ს. ელ.; ე. ბერ.; დიხლექტ., 676, 657). შდრ.: საბა, ქეგლ.

თაველა (ოკრიბ.) ყვითელი ძურწა, მცენარეა (ა. მაც.).

თავთი-ი (მესხ.) თავზე დასაბურავი, თავსაბურავი (ი. მისურ.).

თავ-თავადაჟ (თუშ.) ცალ-ცალკე (თ. უთურგ.).

თავთავა-ა (მოხ.) პირველად გამოსული არაყი (ო. ქაჯ.).

თავთავკვალ-ი (ქართლ.) ხნულის თავზე წყლის სადენლად გადაჭრილი კვალი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).

თავთიკონა (კახ.) მკის შემდეგ მოგროვილი ნარჩენი თავთავების შეკვრა, კონა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

თავთიშება (ქართლ.) კვერის დაკვრა; რას უთავთიშებ შენ რაღა კვერს უკრავ შენ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3, ხუბ.).

თავთუხ-ი (ჭიზიყ., კახ., ლეჩხ.) ხორბ-

ლის ჭიშია, იკეთებს ფხიან ოთხკუთხთავთავეს, მსხვილმარცვლა, ყვითელი ფერისაა. 26. თანთუხი (ს. მენთეშ.; გ. მაჭავარ., 286; დიხლექტ., 676).

თავთუხე (ჭიზიყ.) დიდი ტაბიკი, ურშია თავშია ჩაყრილი ერთმანეთზე გადადებული ხელნების თავების შესაკერელად და ურმის თავის უღლის დასაქერად (ს. მენთეშ.).

თავიბიჯა (მთიულ.) დღეობაში დეკანოზისათვის მიართმეული საქმელი (ლ. კაიშ.).

თავიენთი-ი (მესხ.). ნ. თავეთი.

თავითფერულ-ი (თუშ.) ერთგვარი ხმალია (ი. ბუქურ., 132).

თავინათქვამ-ი (ჭიზიყ.) სიტყვის კაცი, ნათქვამს რომ უთუოდ გაიყვანს, ნათქვამს რომ აღარ გადათქვამს; კერპი (ს. მენთეშ.).

თავინანაბრება (კახ.) თავისთავის დაკმაყოფილება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

თავისგადაწაყარი-ი (მთიულ.) თავგადასავალი (დიხლექტ., 567).

თავისახლი-ი (გურ.) გათხოვილი ქალისათვის მშობლების კერა, სახლი (ს. ელ.).
თავაზიანი-ი (ფშ.) მოკეთე, ნათესავი (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.

თავისმელი-ი (ზ. იმერ.) თამადა (ქ. ძოწ.).
თავიფასობა (მთიულ., გუდამაყარ.) მეტად ძვირფასი, ყველაზე ძვირფასი (ე. ვირსალა).

თავის ძაგუნ-ი (გურ.) თავის ქანება თანხმობის ან ქაღილის ნიშნად (გ. შარაშ.).

თავისწვერახ-ი (თუშ.) ჭიუტი, თავისნება კაცი (თ. უთურგ.).

თავკავ-ი (რაჭ., იმერ., ლეჩხ.) მარხილი, რომლითაც დიდ დაქანებაზე ზამთარში შუშას ეზიდებიან ხელით (ე. ბერ.; მ. ჩიქ.).

თავკავა-ი (გურ.). ნ. სხაპი.

თავკავა-ი (მესხ.) საქონლის საბლის გასაყრელი რკალი „კომუნისტი“, № 190; 1967).

თავკარგობა (მოხ.) თავის გამოჩენა (ო. ქაჯ.).

- თავკაუნა** (ფშ.) თავმოკაული (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- თავკაცი**-ი (თიან.) ხევისბერი, სოფლის არჩეული, რომელიც ხატის შენაწირს თადარიგს აძლევდა, მლოცველო ღმერთს შეავედრებდა, საერო საქმეებსავე განაგებდა (დიალექტ., 598). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
- თავკატუშა** (ზ. იმერ.) ბაყაყის შვილი (მ. ალავე, 3).
- თავკეთილა** (ქიზიყ.) პლატო, ქუდური, ვაკიანი გორა (ს. მენთეშ.).
- თავკვერ**-ი (ქართლ., კახ.) ვაზის ჯიშია წითელი. აქედან ღვინოს არ აყენებენ, ურევენ თეთრ ჯიშებში წითელი ღვინოს დასაყენებლად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 637); მსხვილმარცვალა შავი ყურძენია (ი. ჭყონ.).
- თავკუდმატი**-ი (ფშ.) ცუდი, უვარგისი მატყლი, მატყლის ნარჩენი (ა. ჭინკარ., ფშ.).
- თავლაღ**-ი (თუშ.) ცხენის ეპითეტია, ყოჩაღი, ფიცხი ცხენი, რომლის შეკავება არც ისე ადვილია (თ. უთურგ.). შდრ.: ქეგლ.
- თავლაში**-ი (ფშ.) თავი და ტუჩები (ვაჟა, I, ა. შან.).
- თავმიცემული**-ი (ქიზიყ.) უყურადღებო, თავმინებებული აღამიანი, საქმის დამგდები (ს. მენთეშ., დამ.).
- თავმოღვმულა**-ა (მესხ.) ძალიან გავსებული პირთაგან (ი. მისურ.).
- თავმონაწიერ**-ი (გურ.) ერთიმეორეზე მიყოლებული წერილშვილი. „რა კარგა უარს (უვლის) ამ თავმოწიერ ბაღნებს“ (გ. შარაშ.).
- თავმტყვიანა** (მთიულ.) ჩვეულებრივი ცერცველა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- თავნი**-ი (მოხ.) ღორი ან სხვა რამ, რაც წინ მოაქვს ადიდებულ მდინარეს (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- თავნი**-ი² (ქართლ.) შესანახად მიბარებულ ძროხა. ძროხა — თავნი — პატრონისაა, ნაშენი სანახევროა და წველა კიდევ შემნახველისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- თავნი**-ი³ (მთიულ.) იმდენივე ბატანი, რამდენი ცხვარიც წავიდა ზამთრის საძოვარზე (ლ. კაიშ.).
- თავნაკარა** (ლექს.) არაჩვეულებრივი, კარგი (მ. ალავე, 1).
- თავნაკარად** (კახ.) უნაკლოდ, მთლიანად. წმინდად, შეუთრევლად, პირველხარისხოვნად (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- თავნამატანი**-ი (მესხ.) თავგზააბნეული. შტერი, დაბნეული (ი. მისურ.).
- თავნაკო ჩალა** (ქიზიყ.) ფორჩით თავიანი ჩალა (ს. მენთეშ.).
- თავნახარა** (ხევსურ.) ნაჭარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ს. მაკალ.; ა. ჭინკარ., 262).
- თავნიერა** (ფშ.) თავი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- თავნიორა** (გურ.) უცუნა, მცენარეა. ნ. სათოვლია (ა. მაყ.).
- თავნიოხ**-ი (გურ.) მცენარეა ერთგვარი (კ. გვარ., 947).
- თავრელაყ**-ი (თუშ.) კნ. თავი (თ. უთურგ.).
- თავრეშული**-ი (მესხ., ქსნის ხეობ.) ხეკეჭური მსხალია. ნ. თავრეშული (ი. მისურ.; გ. სომშიშე.).
- თავრიელ**-ი (ქართლ., ზ. აქარ., ქიზიყ., ხევსურ., მოხ., ინგილ.) ძროხის, ხარის თუ კამეჩის თავის ტყავი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); საქალამწე თავის ტყავი (შ. ნიჭარ.); თავრიილ საქონლის თავქალის ტყავი (მ. ჯან.); თავრიილა-ა საქონლის თავის ტყავი (ო. ქაჯ.).
- თავრიელა** (ხევსურ., მთიულ.) თავი (დიალექტ., 552); საქონლის გატყავებული თავის ტყავი (ლ. კაიშ.).
- თავროკა**-ი (გურ.) პატარა და მგართავიანი (ა. ლ.).
- თავრეშული**-ი (გურ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი. ნ. თავრეშული (ს. ყლ.).
- თავსაბანი**-ი მიწა (გურ.) ასკანის (მახარაძის რ.) თიხა, ასკანიტი (გ. შარაშ.).
- თავსაბეჭ**-ი (ზ. იმერ.) ტყეჩი (ნ.), რითაც შემოურავებენ თავს გოდრებზეა და კალათებს (ბ. წერეთ.).

თავსავა/ე,ი (გურ.) ჩიტია ერთგვარი (ს. ულ.).

თავსაია (ქიზიყ.) თავდაუბურავი ქალი, უქედო, მანდილოუხვეველი, უმანდილო, მარტო ჩიბტი-კობისა და ლეჩაქის ამბრა (ს. მენთეშ.).

თავსაპარს-ი (ინგილ.) მკედარზე შავების გასახდელი და თავ-წვერის საპარსი დღე (მ. ჯან.).

თავსაპირ-ი (ლეჩხ.) დღლეჭი ურმის, ან მარხილის ფრჩხილების თავსაკრავი (მ. ჩიქ.).

თავსართაულა (მთიულ.) დიდი კენძი, რომელიც კერაში შეკეთებული ნელა-ნელა იწვის (ლ. კაიშ.).

თავსახურა (ფშ.) სახურავიანი თაბახი ან ქვაბი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).

თავსვილა (ხევსურ.) სათიბი ბალახია ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 225).

თავსკვნილი-ი (ლეჩხ.) კოროლის (ნ.) ერთი შეკვრა, მახის (ნ.) ამოთხრილი ღეროების თავის მოგრებით გამოსკვნილი კონა (დიალექტ., 676); ზანდური-სა და მახის ღეროები ნაგებობის სახურავად („კომუნისტი“, № 157, 1968).

თავსნიერ-ი (ქიზიყ.) ჭკვიანი, თავის ჭკუაზე მყოფი (ს. მენთეშ.).

თავსრაკ-ი (ზ. იმერ.) თავსაკრ-ი, ჩიხტზე გადაკრული ხავერდი ან აბრეშუმი, მოჭარგული აბრეშუმის ძაფით ან ოქრომკედით (ბ. წერეთ.).

თავსრაკა-ი (გურ.) ნ. თავსრაკი.

თავსუილა (მოხ.) ერთგვარი მაღალი ბალახია (დიალექტ., 561).

თავტალიკ-ი (ფშ.) თავისუფალი, მარტოკა; შილიფად ჩაცმული, პერანგა (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

თავტიკა ქათამ-ი (გურ.) თავსა და კისერზე ბუმბულგაცლილი ქათამი (გ. შარაშ.).

თავუღელი-ი (ქართლ.) უღელი, რომელიც გუთანში სულ წინა უღელ ხარებს ადგას (დიალექტ., 637).

თავუძებარ-ი (ფშ.) თავგამოუჩინებელი,

სახელმოუხვეველი. „არ მოკვდა თავუძებარი, წინ გაიმძღვარნა ცხრანით“ (ი. ქეშიკ.).

თავუხლარა (გურ.) თავაშვებული, თავზე ხელადებული (პ. ჯაჯანი); თავაგდებული; უნიათო, გაუგებარი (გოგოლეისუბანი, მ. და ქ. სიხარულოძეები).

თავაქალ-ი (მესხ.) გულბრყვილო, მიაშიტი აღამიანი (ი. მაისურ.).

თავაქაწაყურილ-ი (ქიზიყ.) გადარეულსავით რომ დარბის, იმაზე იტყვიან (ს. მენთეშ.).

თავქედურ-ი (იმერ.) თავხედი, ქედმაღალი, თავხეხელადებული, უშიშარი. „როსტომი თავქედური კაცი იყო, არაფრის ეშინოდა“ (პ. ჯაჯანი, X).

თავქეფთა (ქიზიყ.) თავნება, ურევიმო აღამიანი, რაც მოეპრიანება, იმას ჩადის (ს. მენთეშ.).

თავქვაისა (ფშ.) ქვემოური; ქვემოთ რომაა, ის წყალი (დიალექტ., 591).

თავქვართ-ი (ფშ.) დაღმართი. „გადმოდიოდა ისარი, როგორც თავქვართში წყალიო“ (ი. ქეშიკ.).

თავქვიას-ი (თუშ.) დაღმართი (თ. უთურგ.).

თავქურჩა (იმერ.) ვარჯანაფა, მცენარეა (ა. მაყ.).

თავღორა ურემ-ი (მესხ.) ძნის საზიდი ურემი (ი. მაისურ.).

თავყანთა (ზ. იმერ.) უკან გადახრილი, გადაწონილი (ქ. ძოწ.).

თავყავილა (ლეჩხ.) თავშავა, ბალახია ერთგვარი (ა. მაყ.).

თავყვითელა (ფშ., ქიზიყ.). ნ. ტერფა ბუერა; ფარსმანდუკი (ა. მაყ.); ბალახია ერთგვარი. ნ. მელისკუდა (ს. მენთეშ.).

თავყინულა-ა (მესხ.) გულცივი, უდარდელი აღამიანი (ი. მაისურ.).

თავყუმ-ი (მესხ.): თავყუმ-ი გადაასკდა ხვთქი გადაასკდა, მეტისმეტად დაიღლა, ოფლში გაიწურა (ი. მაისურ.).

თავშავი-ი (გურ., მთიულ.) ფრინველია (ა. ლ.); სამკურნალო მცენარეა (ს. მაკალ., მთიულ.).

თავშანახული-ი **კაცი**-ი (ქიზიყ.) კაცი, მუშაობას რომ თავს არიდებს, შეგნებულად რომ არ მუშაობს (ს. მენთეშ.).

თავჩალა (იმერ., ოკრიბ.) უმარცვლო თავთავი (გ. ბერ.); სიმინდის უტარო ღერო ან ღომის უმარცვლო ღერო (მ. ალავ.).

თავჩითა (ფშ.) თავშალი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).

თავჩინაზი-ი (ფშ.) ქედისებური თავსახურავი ქალისა (ი. ქეშვიკ.).

თავცეცხლა (აჭარ., იმერ.) ასისთავა, მცენარეა. ნ. ნეგო (ა. მყ.).

თავცეცხლა (ლეჩხ.) კრანანა (ქეგლ).

თავცეცხლია (გურ.) მოუტლელობა, მეტრსმეტად დატვირთულობა. „იმისანი თავცეცხლია მქონდა, რომე“... (გ. შარაშ.).

თავწვერა (ფშ., ქიზიყ.) თავნება, თავისნათქვამა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.; ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

თავწნელი-ი (მთიულ.) მავთულის ან ხის წნელი, რომლითაც ურეში ან მარხილია შეკრული (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).

თავწყალი-ი (ფშ.) თავგზა. „ველარ ვართმედი თავწყალსა“ (ი. ქეშვიკ.).

თავვილაყი-ი (თუშ.) მთის ჩიტია (პ. ხუბ.).

თავხარაღი-ი (თუშ.) მთის ჩიტია (პ. ხუბ.).

თავხე (ზ. იმერ., ქიზიყ.) სახლის შუა დირე, რომელზეც დაყრდნობილია სახურავი (ბ. წერეთ.); ქონის, საბძლის, გომისა და მისთ. სათავე, რომელიც გადებულია შიგნით დასობილ ორ ბოძზე და რომელზედაც დაწყობილია კავი (ს. მენთეშ.).

თავხე-ა (ინგილ.) ურმის კლავებში უღლის დასამაგრებელი ჩხიანი გასაყრელი (მ. ჭან.).

თავხო (იმერ.) დაკვადებული სიმინდის ტარო (გ. ბერ.).

თავხრილი-ი (ფშ.) კომბალი (ი. ჭყონ.).

თავხსნილი-ი (მთიულ.) თავისუფალი (ლ. კაიშ.).

თავხუა (იმერ.) სიმინდის ავადმყოფობა: ტაროს ნაცვლად შავ სოკოს იკეთებს, ხმარობენ წამლად (ი. ქავთ.).

თავხურვა (გურ.) ქალის თავსამკაული, ჩიხტი-კოპი; თავდახურულ-ი ქალი, რომელსაც ჩიხტი-კოპი ახურავს (ა. ლ.).

თავქელი-ი (მოხ.) თანატოლი (შ. ძიძ., ქრესტ.).

თავჯობი-ი (მთიულ.) ღერძი, რომელიც მარხილს წინა აქვს გადებული (ლ. კაიშ.).

თათი-ი (ხევსურ.) ხელით შინ ნაქსოვი ფეხსაცმელი (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 261).

თათი-ი (მთიულ.) წინდის ნაწილი წვერიდან ქუსლამდე (ლ. კაიშ.).

თათი-ი, **თათნი**-ი (ხევსურ.) კაცის ტალავარია (ა. ჭინჭარ., 264).

თათაბო (თუშ.) ნაცარქათამა, მცენარეა (ა. მყ.).

თათალკომზი-ი (ქართლ.) ბალახია ერთგვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

თათამა-ი (მოხ.) თათაბო (ნ.), მცენარეა (ა. მყ.).

თათანი-ი (ქიზიყ.) ცახცახი, კანკალი ნდომისაგან, აქედან **ათათანი** ებ. „ათათანი ჰქირს ღვინითვინ“ (ს. მენთეშ.).

თათარა (ქიზიყ., ქართლ.) ფელამუში, ხორბლის ფქვილით მოკიდებული ბადავის ფთვა, რომელშიც ჩურჩულებს ავლებენ (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

თათარა (იმერ.) დველფში დახეტილ სიმინდი, ბატი-ბუტი (ქეგლ).

თათარა (აჭარ.). ნ. ბუთარა.

თათარაზი-ი, **მოთათარაზება** (გურ.) საქმის სწრაფად, მგრამ უწყესოდ და ცუდად გაკეთება (გ. შარაშ.).

თათაული-ი (ყიზლ.-მოზლ.) თხრილი; დელი (დიალექტ., 602).

თათი-ი (ქართლ.) ურმის წინა ნაწილი, რაშიაც უღელი უყრია (ი. ჭყონ.).

თათლიშ-ი (იმერ.) პირფერობა, ლაცი-
ციოთ შეყოლება (ი. ქავთ.).
თათმან-ი (მთიულ.) მოქსოვილი ძირი,
რომელიც დახეულ წინდას გამოეკე-
რება (ლ. კაიშ.).
თათმანა (მთიულ.) შალის ქსოვის სახე
(ლ. კაიშ.).
თათმაქიჭა (ფშ., თიან.) მალაყელიანი
წინდები („კომუნისტი“, № 157, 1968).
თათსაფუქარ-ი (ხევსურ.) შინმოქსოვილი
წინდა-ხელთათმანი (ა. ჭინკარ., 261).
თათურ-ი (მობ.) ნ. თათსაფუქარი.
თათურა-ი (გურ.) ბატი-ბუტი. ნ. თათარა,
2 (გ. შარაშ.).
თათუხ-ი (ქართლ., მთიულ.) ნ. თავთუხი,
გემრიელი პური (ე. ბაბუნ., 271; ლ.
კაიშ.).
თათუნ-ი (ლეჩხ.) ქალის ან ბავშვის უფ-
რობილო სვლა ტალახიან გზაზე; თა-
თ ხუნა ტალახში ამოთიხნილი მო-
წანწაღე (მ. ალაფ., 2).
თაია! (ქიზიყ.) ერთად დადგმული რამ-
დენიმე (ათი და მეტი) ურეში ძნა (ს.
მენთეშ.). თურქ. taya.
თაია² (ხევსურ.) ამოხვეული ბაწარი
(ქეგლ.).
თაინად (მთიულ.) ნამდვილად, ზუსტად.
„თაინად ვიცი“ (ლ. კაიშ.).
თაკარა! (გურ.) დიდი სიციხე, პაპანაქება
სიციხე (ს. ფლ.); გათაკარებუ-
ლი გაცხელებული, გაალებული (ა.
ლ.).
თაკარა² (მესხ.) წყობა, წყობისად დალა-
გებული რამ. „თელი თაკარა შეშა
დასწვა“ (ი. მაისურ.). შდრ.: საბა, ნ.
ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
თაკარა³ (იმერ.) ერთმანეთზე დაწყობილ
კეცებში ჩასმული მკადები (ქეგლ.).
თაკილი-ი (გურ., ქართლ., კახ.) უკადრისო-
ბა, შეუფერებლად ცნობა; ითაკი-
ლი, იუკადრისა; სათაკილო სა-
უკადრისო, სამარცხვინო (ს. ფლ.). შდრ.:
საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
თალი-ი (მთიულ., გუდამაყრ., მობ.) რკი-
ნის საღტე (ე. ვირსალ.; ა. ყაზბ., III,
შ. ძიძ.); თალა-ა (ო. ქაჯ.).

თალა (მთიულ.). ნ. თალი.
თალაბულის-ი (გურ.) აბრეშუმის სარტყ-
ელი (კ. გვარ., 947; გ. შარაშ.).
თალათინ-ი (ფშ.) დამუშავებული რბილი
ტყავი, რომლისგანაც ფეხსაცმელს,
ქალამნებს კერავენენ (ი. ქეშიკ.).
თალამ-ი (ქიზიყ.) ხაჩაკლით (ნ.) ან ფიფ-
ლით ერთ ჯერზე ასაღები დატკეპნილი
თივა ან ძეძვი (ს. მენთეშ.).
თალამბულის-ი (გურ.) ფერადი აბრეშუ-
მის განიერი და გრძელი წელსახვევი,
რომელსაც ჩაქურა ტანსამოსზე იხვე-
ვენ ბელყაიშის ზემოდან. ნ. თალაბუ-
ლისი (ე. ნინ., I, თ. კიკე; ს. ფლ.).
თალანი (ჯავახ.) ტაცება, ძარცვა-გლეჯა
(დილაქტ., 647). სპ., თურქ. talan.
თალანგ-ი (მესხ.) კიტრის, საზამთროს, ნე-
სვისა და მისთანათა შტოები, კვლებზე
გადაწყვენილი (ი. მაისურ.).
თალარ-ი (ზ. იმერ.) გამოღრმავებული
ადგილი მდინარეში, ქვის ან ხის ძი-
რების ქვეშ, შიგ თევზი იცის (ქ. ძოწ.).
თალაშ-ი (ზ. აჭარ.) გარჯა, შრომა, შფო-
თი, მოუსვენრობა. „ახლანდა მოვიტა-
ნო, ნუ გაქ თალაში, ღამე ქარი
ქრის, დილას კალაში“ (შ. ნიყარ.).
თურქ. teliş.
თალაშ-ი ქვა (ქიზიყ.) მომსბო გრძელი
ქვა, კედლის კუთხეებსა და საშენ მხა-
რეს იხმარება, რომ კედელი მალა აიყ-
ვანოს (ს. მენთეშ.).
თალია (ქიზიყ., მობ., ლეჩხ.) ერთხანს,
ერთ წამს. „ერთი თალია შეეკო-
მანდი, ვიფიქრე, რა არი-მეთქი“ (ს.
მენთეშ.); წყება, ჯერი, ხელი; ერთი
თალია ერთი ხელი, ერთი წყება,
ერთი ჯერი, ერთი პირობა (დილაქტ.,
561); ჯერი (მ. ჩიქ.); ნაჭერი, ნავლეჯი
(მ. ალაფ., 1).
თალიშ-ი ხახვი (ქართლ., ქიზიყ.) უთა-
ვო, ფოჩიანი ხახვი, მწვანელიდ საკმე-
ლი ხახვი (ს. მენთეშ.); ქლაყვი (ა. მაყ.).
თალიშათ ყოფნა (იმერ.) თავისუფლად,
მოკლით, ლაღად ყოფნა (ი. ქავთ.).
თალხ-ი ფქვილი-ი (კახ.) მოშავო ფერის
ფქვილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

თალხნად (ქართლ., ზ. იმერ.) თავისუფლად, ხალვათად (გ. შატბერ., 57; ქ. ძოწ.).

თამაზი-ი (მესხ.) ერთგვარი ქლიავია (ი. მაისურ.).

თამაზი-ი (ჯავახ.) საძირკველი, ფუძე; შთამომავლობა (დიალექტ., 647). თურქ. temel.

თამაზი-ი (ქართლ.) ტოტი, კარგად განვითარებული და გაზრდილი (დიალექტ., 637). არაბ. tamam.

თამაზული (მესხ.) დიდი წვიმისაგან მოულოდნელად მოვარდნილი ღვარი, ერთბაშად ჩავარდება მდინარის წმინდა წყალში და თევზებს დააბრმავებს. ამაზე იტყვიან: თამაზულა ჩავარდა წყალშიო (ი. მაისურ.).

თამაზარა (აქარ.) ერთგვარი ძველებური ჭვუფური ცეკვა (შ. ნივარ.).

თამაზი-ი (ფშ., ქიზიყ.) ნძრევა, რხევა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ს. მენთეშ.).

თამარომსხალი-ი (კახ.) კალოს მსხალი, თიბათის მსხალი, იენისში მწიფდება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

თანამტანი-ი (რაქ.) თანამგზავრი. „წაიყვანა თანამტანი და წავიდეს სანადიროს“ (შ. ძიძ., 206).

თანარსი-ი (გურ., იმერ.) სიმინდის უვარგისი ღვრეები, ამოსული დედა ღვრის გვერდით. ნ. ბიჭა-ბიჭა (ვ. ბერ.).

თანაქა-ი (იმერ.). ნ. თანაქა.

თანაქა (გურ., იმერ.) თუნუქის ჭურჭელი, სანავთე (გ. შარაშ., დიალექტ., 670).

თანგი-ი (ქიზიყ.) დურგლის ზელსაწყოა ერთგვარი (ს. მენთეშ.).

თანგირა (კახ., ქიზიყ., ფშ.) უყურო, მოზრდილი სპილენძის ქვაბი, არსანადაგოდ სახმარი (ა. მარტ., გ. იმნ.); შუათან ქვაბი შეკუპადის გასაკეთებლად (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 606); პატარა სპილენძის ქვაბი, პირგადაწეული, რომელიც ჩვეულებრივ ზედადგარზე დაიდგმის (ვაჟა, II, ა. შან.); ჩალხანა (საბა).

თანთელა-ი (გურ.) სალი, მთელი ნივთი

(კაკალი), თხილი; გამოთანთლვა უკეთესი კაცის ან თხილის გამოჩენვა. „აი თხილი ქე გამოგითანთლავს და...“ (გ. შარაშ.).

თანითანაზე (მთიულ.) წყლის გაყოლებით. „თანითანაზე წახვედით თუ გზაზე“ (ლ. კაიშ.).

თანობა (ქიზიყ., ფშ.) გუება, ატანა, მოთმენა (ს. მენთეშ., ვაჟა, III, ა. შან.).

თანიში-ი (გურ.) შეთამამებული. „ჩემოჯანში შენ უფრო თანიშათ იქნებოდი, ნეგონა“ (გ. შარაშ.). თურქ. tanış, ნაცნობი.

თანმოყული-ი (იმერ.) დედინაცვლის შვილი. „თანმოყულის დანახვის შიში თავზარსა სცემდა აქამდისინ გულდამშვიდებულ მცხოვრებელს აზნაურს“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).

თანუ (ინგილ.) ცულის ხმა; ათანყებს ცულს სცემს, ახმაურებს (მ. ჯან.).

თაოდ (მოხ.) თავად, თვითონ (დიალექტ., 561).

თარა (ლეჩხ.) გამოქვაბული კლდეში. ნ. თარანი, დარანი (მ. ალავე, 1).

თარანი-ი (ზ. იმერ.) შეღრმავებული ადგილი ქვის ქვეშ, მდინარეში, სადაც თევზი იბუდებს; სამალავი, დარანი. ნ. თარა (ბ. წერეთ.).

თარაფ (ინგილ.) მხარე, კედარი; კაცითარაფით კაცის მხრით, კაცის მომყოლი, მისიანი (დიალექტ., 617). არაბ., თურქ taraf.

თარგმელა-ი (გურ.) მთარგმნელი, მარჩიელი, ქალაღის გამშლელი (ა. ღლ.).

თარგზი-ი (ოკრიბ.) გასაშრობ აგურთა მწკრივი (მ. ალავე.).

თარვალ (ინგილ.) ფარღული ბოსტანიში (ა. შან., 349).

თართი! (მთიულ.) 1. სუსტი, უღონო; 2. დანჯღრეული, გაწყალებული (ლ. კაიშ.).

თართი² (ქიზიყ.) ზუთხი, თევზების მეფედ ითვლება, უფხოა, სქელი ტყავი აქვს და მსხვილი ძვალი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

თართ-ი (მოხ.) სუსტი, შეუძლო (ო. ქაჯ.).
თართალეზა (იმერ.) ცხელების დროს მაღალი ტემპერატურის გამო თრთოლვა (ვ. ბერ.).

თართვა (იმერ.) ძალზე დაქანცვა სიცხისაგან; ნაოფლარზე გაცივება (ვ. ბერ.).

თართქალი (ზ. აქარ.) ახალი, ნორჩი ბოსტნეული, ხახვი, ნიორი... ან ბალახეული მცენარე (შ. ნიყარ.).

თართქლი (რაჭ., იმერ.) ძალიან ცხელი პური ან მკადა (ქეგლ.).

თარიშ-ი (ქიზიყ.). ნ. ვირისკვერცხა.

თარნაჟ-ი (იმერ.) ქენჭრები, ანჩხლი ქალი (ი. ჟყონ.).

თარქი (მესხ., ფშ.) უნაგირის უკანა მხარე. „შემოიგდო თარქზე მზითუნახავი“ (ი. მაისურ.); საქონლის სხეულის ნაწილი კუდიდან ნეკნებამდე, — წელი (ქეგლ.). თურქ. terki.

თარღ-ი (მთიულ.) თაღი (ლ. კაიშ.).

თარჯაუშობა (ფშ.) ძალიან კოკლობა (ა. შან.; ლ. ლეონ.).

თარხანა (ქართლ.) თეთრი ხორბალი (ს. მენთეშ.).

თარჯი (იმერ., ლეჩხ.) ხეზე ამოჭრილი ნიშნად საზღვრისა (ი. ჟყონ.); საზღვარი ტყეში (მ. ალავე, 1). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

თახ-ი (თუშ., ხევსურ.) რქისაგან ან ხისაგან გაკეთებული ლუდის სასმელი ჭურჭელი (თ. უთურგ.); უპირატესად ვერცხლის სასმისი (ა. კინკარ., 218). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

თახ-ი (მთიულ.) ქორწილში სხვისთვის გადალოცილი თავისი ულუფა (ლ. კაიშ.).

თაუზღარი (გურ.) თავუზღარი, თავადებული, უწვრთნელი, თავკასული (გ. შარაშ.).

თაფ (ინგილ.) ტაფობი ადგილი (მ. ჯან.).
თაფ-ი (ქართლ.) სათამაშო კოკის ზურვი (კირიონი).

თაფად ჩაყრა, **თაფად ცვივნა** პურისა (ქიზიყ.) ცხარე თორნე პურს არ იყრავს, მაგრამ თუ მიიყრა, მალე შეაცხობს და ერთბაშად, ჯერ ისევ ცომი პური

მოხედება და ჩავარდება — ამაზე იტყვიან: „თაფად ცვივნა პურიო“.
 ნ. თაფვა (ს. მენთეშ.).

თაფვა (ქიზიყ., კახ.) შემცვარი პურის ერთბაშად აყრა და ჩაცევენა თორნეში (ღიალექტ., 606; ა. მარტ., გ. იმნ.).

თაფთვანა (მესხ.) ალიაქოთი, ჩხუბი, აურზაური (ი. მაისურ.).

თაფლანა (ფშ., მთიულ.) შალამანდილი, მცენარეა, ფუტყარა (ა. მაყ.); თხილის ფოთოლზე გაჩენილი ტკბილი ცვარი (ლ. კაიშ.).

თაფლაყოჩ-ი (მესხ.) სათამაშო სასროლია. ბატის ფრთაში ან ხის ამოღარულ მილში გათლილ ჯოხს გაატარებენ, თავში საზამთროს ნაფქვენს, ან კარტოფილის ნატესს წამოაცმევენ, მილში ჩასმულ ჯოხს ერთბაშად მიაწვენიან და ნაფქვენს გაისვრიან, გავარდნა ხმას გამოსცემს (ი. მაისურ.).

თაფობა (ქართლ.) პურის ჩავარდნა თორნეში (თ. სალარ.).

თაფლაწუა (აქარ.) მც., ფურჩუმელა, შალამანდილი (შ. ნიყარ.).

თაფტა-ა (ინგილ.) თავთა, აბრეშუმის ქსოვილი (მ. ჯან.).

თაფხა (მთიულ., გუდამაყრ.) ღვინის სასმისი (ე. ვირსალ.).

თაქ (ქიზიყ.) ოღონდ. „თაქ შენ ვადი და იჭიდავე და ქეიფი ჩემზე აყოა“ (ს. მენთეშ.).

თაქარა (იმერ.) მოჭირებელი სიცხე, პანაქება, ცეცხლი. ნ. თაქარა (ვ. ბერ.).

თაქლა (ქიზიყ.) მომფერებელი, ფარისეულურად მოალერსე (ს. მენთეშ.).

თაქცეულ-ი (კახ.). ნ. ფრთაქცეული.

თაღარ-ი (ქართლ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ., ინგილ.) დიდი ქვევრი, რომელშიაც საწნახელთან ჩადის ტკბილი (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); თხილის დიდი ჭურჭელი, შუას ქვევით ქვევრივითაა, თითქოს მუცელზე გადაჭრილი ქვევრის ტანიოა. შიგ აყენებენ სხვადასხვა საღებავს, დაბღებენ ტყავს აწყობენ დასამუშაველად (ს. მენთეშ.); მილი, სა-

იღნაც ტყბილი გამოდის ნავიდან ყურძნის დაწურვის დროს (ვ. სომხიშვი.); კასრი (გ. იმნ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგელ., თურქ. tağar.

თალარი-ი (ზ. ავარ., გურ.) ყანის საზღვარი (შ. ნიჟარ.); მოთალარე მოსაზღვრე; გათალარება საზღვრის გასწორება, გაშლა (ა. ლ.).

თალარა (გურ.) გაშლილი ველი. „გვეი-და ზუცესი ერ დიდ გათალარებულ მინდორზე“ (ა. ლ., გურ.).

თალღამა (კახ.) საფიცრე მასალა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

თალრი (ქიზიყ.) ნ. თალარი!

თაში-ი! (ხევსურ) ვირის გადენისას, გასარეკად ნახმარი სიტყვა (ა. ჭინჭარ., 246).

თაჩო-ა (თუშ.) მრ. რ. თაჩოები-ი თვალები ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).

თახანა, **თახანა** (ქიზიყ.) უხა (ნ.), თხელი ლავაში (ს. მენთეშ.).

თახთაშინი (ქიზიყ.) ხარაზის ხელსაწყო; ჩექმის ყელის კალაპოტია (ს. მენთეშ.). სპ. tahtāşin.

თახთახ-ი, **თიხთიხ-ი** (გურ.) სქელი ფელამუშის ან ღომის დუდილის ხმა; ათახთახდა, ათიხთიხდა აღუღდა; მუათიხთიხა მოაღუდა (ა. ლ.).

თახთახ-ი (ზ. იმერ.) ძუნძული. „უნაგირი ზურგს ამკიდე, მე ქვეითად ვითახთახე“ (ბ. წერეთ.).

თახთახა (ქიზიყ.) ქალღლივით თხელი და ხველი რამე, ხმას რომ გამოისცემს ხელის ცემის დროს. ქალღლი სწორედ თახთახაა (ს. მენთეშ.).

თახტ (ინგილ.) კვალი (ა. შან., 349).

თახუმი-ი, **თოხუმი-ი** (ქიზიყ., ზ. ავარ.) ხარახებში მიღებული სათვალავი ერთეულია ერთი ჭკუფის ფესხაცმლისათვის, რომელიც შეიცავს №№ 19-31, ე. ი. 11 წყვილს (ს. მენთეშ.). თურქ. takim.

თახუმი-ი (ზ. ავარ.). 1. აჯათი, ინსტრუმენტი; 2. გვარი, ტომი, ჭიში, ჭილაგი, ჩამომავლობა, ოჯახი, ჯალაბობა (შ. ნიჟარ.). ნ. თოხუმი. თურქ. takim.

თაქელ (მოხ.) სწორი, ტოლი, ერთი ხნისა (ო. ქაჯ.).

თაქუნ-ი (თუშ.) თოფის გავარდნა (პ. ხუბ.).

თაჯა-ი (მოხ.). ნ. დაჯორა.

თბე! (ხევსურ.) ფრთა (ა. შან.; ი. ჭყონ.; ლ. ლეონ.), ისრის ფრთა (ა. ჭინჭარ., 304).

თბე (ხევსურ.) თბეები, წისკვილის ბორბლის ფირფიტები, რომელთაც წყალი ხედება და ბორბალს ატრიალებს (ა. ჭინჭარ., 208).

თბეები-ი (ჩ. თუშ.) საქსოვი ბორბლის ჯოხები, დიამეტრულად ჩაყრილი (ვ. ჭრელ., 266).

თბილა (ინგილ.) ქუნთრუშა (მ. ჯან.).

თბუნება (იმერ.) გათბობა. „თბუნებას დაუწყებდა დაძრულ ხელებს ცეცხლზე“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიყ.). შდრ.: ქეგელ.

თე (ფერეიდნ.) თვე (დიალექტ., 629).

თებიერე (ლეჩხ.) დანაკვერცხლბული ცეცხლი. „ე წვადი რო თებიერეს მიაფიცხე, არ იცი, რო სულ ჩადნება?“ (მ. ალავე, 1).

თებურიაცე-ი (თუშ.) ავი სული, ეშმაკი (პ. ხუბ.).

თეგ-ი (თუშ., ქიზიყ., ქართლ., გურ.). 1. დიდი მარწუხი (პ. ხუბ.); მჭედლის იარაღი; რკინის საჭრელი, მარწუხით ოჭრენ და კვერს სცემენ (ს. მენთეშ.); რკინის საჭრელი იარაღი (შ. ძიქ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); პატარა სატეხი, თეგვი; თეგვა, გამოთეგვა ჭუჭრუტანის ამოვსება თეგით (გ. შარაშ.); 2. ტყეში დაჭრილი ფიჭვის ძირი (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგელ.

თეგ-ი (ქართლ.) გათიბული ბალახის მსხვილი ძირები (კირიონი). თურქ. teg.

თეგერაჟ-ი (თუშ.) მსუქანი ადამიანი, საქონელი. „რაკა თეგერაჟ მოზვერაჟიე“ (პ. ხუბ.).

თეგრ-ი (ფშ.) ვარეული ღორების საზამ-

- თრო ბინა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).
- თედორობა** (ლენჩ.) ცხენის ლოცვა, რელიგიური დღესასწაული, იმართებოდა თებერვალსა და მარტში (მ. ჩიქ.).
- თევაზი** (რაქ.) თევზი (შ. ძიძ., 206).
- თეზენა** (აქარ.) სამუსიკო ინსტრუმენტი (შ. ნიყარ.).
- თეთიყ-ი** (ზ. აქარ.) ცეცხლმსროლელი იარაღის სასხლეტი (შ. ნიყარ.). თურქ. *tefik*.
- თეთრ** (ინგილ.) ფული (დიალექტ., 617).
- თეთრი** (თუშ.) ყველი, ხაჭო (ი. ბუქურ., 132); სუფრაზე გაწყობილი ყველი, მარილი, ხაჭო (თ. უთურგ.).
- თეთრი ბუარა** (მოხ., მთიულ.) ვირის ტერფა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- თეთრი კინწა** (ლენჩ.) ფუნთუშა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- თეთრი ნერგ-ი** (ქართლ.) ოფი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- თეთრა** (მთიულ.) ქერა (ლ. კაიშ.).
- თეთრა²** (ფშ.) ბალახეული მცენარეა, რომელიც პატარა თეთრი ფერის ყვავილს იკეთებს. „აგერ ქუჩი და კესანე, საწაწინტელა თე თ რ ა ო“ (ი. ქეშიკ.).
- თეთრანი** (ქართლ.) თევზია ერთგვარი (პ. ვაჩჩი.).
- თეთრულ-ი** (ქართლ.) წველა (დიალექტ., 637).
- თეთრიშა-ი** (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (კ. გვარ., 947; ა. ლ.).
- თეთრონა-ა** (რაქ.) თეთრი ღორი (დიალექტ., 684).
- თეკერა** (რაქ.) მთის ნეკერჩხალი (ა. მაყ.).
- თელალ-ი** (იმერხ.) გამომცხადებელი (დიალექტ., 654). არაბ., თურქ. *tellâl*.
- თელაურ-ი** (ქიზიყ.) თელაველი, თელავის მკვიდრი (დიალექტ., 606).
- თელახარშ-ი** (მესხ., ჭავჭავ.) დიყი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- თელეზა** (ფშ.) დასაჯდომად დაღირება, ფრინველები როცა ლეშს უნდა დაახუნდნენ, ეთელეებიან. „მოკლეს მოკლია ხირჩლაი, ყორნები ეთელეე-
- ბოღა“ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).
- თელუგა-ა** (ზ. აქარ.) ღაზლით მოქსოვილი უყვლო წინდა (შ. ნიყარ.).
- თელურთა** (გურ.) სახარაზო კალაპოტია ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- თელზ-ი** (ზ. იმერ.) მდინარეს რომ ბური გადაეკვრის (ბ. წერეთ.).
- თელზაშ-ი** (მესხ.) ცივად მოხარშული ხორცი (ი. მაისტრ.). სპ. *tâh+თურქ. აფ, საკმელი*.
- თემბელ-ი** (გურ.) მატყუარა, ცბიერი (გ. შარაშ.). თურქ. *tembel*.
- თემელი** (ზ. აქარ.) ფუნდამენტი, საძირკველი, საფუძველი, ფუძე (შ. ნიყარ.). თურქ. *temel*.
- თენექა** (ზ. აქარ.) სანავთე, თუნუქის ჭურჭელი ნავთის ჩასასხმელად. ნ. თანაქა (შ. ნიყარ.). თურქ. *teneke*.
- თენჯერა/ე-ი** (იმერ., გურ.) თუჯის ჭურჭელი. ქვაბი, ჩაღხანა (გ. ბერ.; ს. გლ.; დიალექტ., 664). თურქ. *tencere*.
- თეო, თეო-ა** (ფშ., თუშ., ქართლ.) ადგილი ცხვრის ბინის განაპირას (გვა, I, 1946, ა. შან.); საყარაულო ადგილს ცხვრის ფარასთან (თ. უთურგ.); ცხვრის ბინის გარშემო ალაგი, სადაც ძაღლები დარაჯობენ (კირიონი).
- თეჟარა-ა** (ინგილ.) ჩონგურის დასაცვრელი ბლის ქერტი, ჩაღანა (მ. ჯან.).
- თერგ-ი** (იმერ., მთიულ.) სატეხი. ნ. თეგი (პ. ჯაჭან., IX, 252); რკინის სახერტი იარაღი (ლ. კაიშ.).
- თერგ-ი²** (თუშ., ფშ.) დასაწოლად გაკეთებული ამოთხრილი ადგილი (თ. უთურგ.); ცხოველს მუღმიესამყოფელს სადგომი, ბინა. „მივიდნენ ვეფხვების თერგში“ (ი. ქეშიკ.).
- თერგ-ი** (აქარ.). 1. თარო; 2. კოზირიკი (შ. ნიყარ.).
- თერო** (ფშ., ქსნის ხეობ.) მცენარეა ერთგვარი (ი. ქეშიკ.; ვ. სომხაშვი.).
- თერს** (ინგილ.) უკუღმა (დიალექტ., 617). თურქ. *ters*.
- თერს-ი** (აქარ.) თარსი (პ. ჯაჭან.).

თერფი-ი (აჭარ.) მხარე (კედელი) (პ. ჯა-
 ჯან.). არაბ., თურქ. taraf.

თერძვა (მესხ.) მზრალად ხენა, ხენა სა-
 შემოდგომო თესვისთვის (ი. მაისურ.),
 ნასვენნი მიწის პირველად მოხენა („ყო-
 მუნისტი“, № 190, 1967).

თესლაბაღახი-ი (თუშ.) ქუთქუთა, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).

თესპე (ზ. აჭარ.) ასხმულა, კრიალოსანი,
 ჩვეულებრივ შედგება 33 ან 99 მრგვა-
 ლი მძივივით მარცვლებსაგან (შ. ნი-
 ქარ.). არაბ., თურქ. tespih.

თესპეს შივი-ი (აჭარ.) ჩალამძივი, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).

თეფა, **თეფა-ა** (ქიზიყ., თუშ.) ველის ბორ-
 ცვი, ვაკეზე ამოზურცული, გორიე-
 ლა (ს. მენთეშ.); პატარა გორა, გორა-
 კი (თ. უთურგ.). თურქ. tepe.

თეშე-ი (კახ.) წისქვილის ნაწილი: ხეიმი-
 რის ქვეშ მიკრული პატარა ღარი მარ-
 ცვლის სადენად, — კრიკა (ა. მარტ.,
 გ. იმნ.).

თექი-ი (გურ.) შესადარი, მსგავსი, შესა-
 ფერი (გ. შარაშ.). თურქ. tek.

თექალთო || **თოქალთო** (ხევსურ., ფშ.)
 ცხენის აღსაყაზმავია. ცხენის ზურგზე
 ჯერ საოფლეს აფენენ, შემდეგ თე-
 ქალთოს || თოქალთოს დაადებენ
 და ბოლოს უნაგირს ადგამენ. „შავი ვარ,
 შავი ცხენი მყავს, შავი თექალთო
 მიდგია“ (ა. ჭინჭარ., 244); უნაგირის
 ქვეშ საფენი ქეჩა (ი. ქეშვიკ.). შდრ.:
 საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ, თაქალ-
 თო. თურქ. tekalti.

თექალთუ-ა (ინგილ.) თოქალთო, უნაგი-
 რის ქვეშ სადები. ნ. თექალთო (მ.
 ჯან.).

თექაჟი-ი (თუშ.) ქეჩის პალტო (თ. უთ-
 ურგ.).

თვალგრიფოვანი-ი (გურ.) თვალჭრელი (ს.
 ქლ.).

თვალდაყლეპილი-ი (აჭარ.). ნ. თვალდაყ-
 ლიპული.

თვალდაყლიპული-ი (გურ.) თვალგადმო-
 კარკლული, თვალბგამოწეული. ნ.
 ყლიპინი (გ. შარაშ.).

თვალბდახუჭული-ი (ქართლ.) მიცვალბუ-
 ლი. „თვალბდახუჭული სა
 აღარავის ეშინიან“ (გ. შატბერ., 57).

თვალბღერწამ (ქიზიყ.) მყის, მსწრაფლ.
 „თვალბღერწამ გაფრინდა“ (ს.
 მენთეშ.).

თვალის ასიორება (გურ.) თვალის აპრი-
 ალება, თვალის აბნევა მდინარის მოძ-
 რაობისა ან ჭრელი საგნის ცქერის გა-
 მო. ნ. ასიორება თვალისა (გ. შარაშ.).

თვალის გაკიდება (მთიულ.) თვალის მოკ-
 ვრა, თვალით შემჩნევა (დილიქტ.,
 567).

თვალის გადამტავება (გურ.) თვალბის
 გადაკარგვა გულის წასვლის დროს.
 „ისე გადაამტავა თვალბი,
 რომ თუ მოზრუნდებოდა, არ მეგონა“
 (გ. შარაშ.).

თვალისიფერი-ი (იმერ.) მხედველობის სის-
 წრაფად, სწრაფად შეტყობის, გამოცნო-
 ბის უნარი, მიხედვრილობა, ერთბაშად
 აღლოს აღება (ი. ქავთ.).

თვალისკიდი-ი (ოუშ.) ბინდი, მწუხრი;
 შეთვალისკიდება-ა შებინდება
 (თ. უთურგ.).

თვალისმოცუფება (იმერ.) წაძინება, ცოტა
 ხნით დაძინება (გ. ბერ.).

თვალის ფიკვები-ი (გურ.) წამწამები (გ.
 შარაშ.).

თვალის ჩავარდნა (გურ.) ქსოვის დროს
 წინდის ჩხირიდან კილოს ჩავარდნა (გ.
 შარაშ.).

თვალმაზია (ქართლ.) წითელთვალა, პა-
 ტარა თევზია (ი. ჭყონ.).

თვალმაზარა (ქიზიყ.) თვალადი, შესახე-
 დავად მოსაწონი (ს. მენთეშ.; ქეგლ).

თვალმშიავალი-ი (ფშ.) ლამაზი, კარგი გა-
 რევენობისა (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

თვალმზუჭერა (ფშ.) თვალდახუჭული.
 „ვაჟაკი თვალმზუჭერა იცნობს
 თვითულ ცხვარს“ (ი. ქეშვიკ.).

თვალმჭყიაღე (ლეჩხ.) თვალის დაბინდვა
 (მ. ჩიქ.).

თვალსადგამი-ი (კახ.) სასიამოვნო შესახე-
 დავი, ლამაზი, მიმზიდველი (ა. მარტ.,
 გ. იმნ.).

თვალსაფრისათ (კახ.) თვალთმაქცურად (ა. მარტ., გ. იმნ.).

თვალყამი (ქსნის ხეობ.) თვალის ცემა. „ამის თვალყამს ვაი და ვუი“ (გ. სომხიშე.).

თვალყვა (გურ.) გათვალვა, გაღალვა. არსებობს თვალყვის რამდენიმე ლოცვა (გ. შარაშ.).

თვალჩიჩხა (იმერ.) თვალჭრელა, კატის-თვალა (პ. ჯაჭან., X).

თვალჩხაკა-ი (იმერ.) ნ. თვალჩიჩხა.

თვალჭყუმიანა-ა (აქარ.) კაცი, რომელიც თვალებს აბრიალებს. შღრ.: თვალდაყლიბული (შ. ნიყარ.).

თვარანდარა (გურ., აქარ.) თუ არა და არა (ა. ლ.; პ. ჯაჭან.).

თველი-ი (აქარ.) რთველი (დიალექტ., 658).

თვერი-ი (იმერ., გურ.) თიკი (ნ.), ღირღილო (გ. ბერ.). „ცხვირიც ისთე გადმოკიდა, როგორც ინდოურის თვერი“ (ა. ლ., გურ.).

თვეში-ი ჩადგომა (ქართლ.) ფეხმძიმობის მეცხრე თვეში ჩადგომა. „თვეში ირო ჩადგება, მაშინ წაიყვანენ სამშობლოშია“ (გ. შატბერ., 57).

თვირთვილი-ი (ფშ., ხევსურ., თუშ., მთიულ.) თრთვილი, რთვილი (ვაჟა, I, ა. შან.; ა. შან.; თ. უთურგ.; ლ. კაიშ.).

თვისან-ი (ლეჩხ.) წამხდარი, გაფუჭებული, ცუდი (ადამიანი); თვისნებ-ი (ცუდნი (მ. ალავ., 2)).

თიადორა (ქიზიყ.) ყელის ჭირკვლების ავადმყოფობა (ს. მენთეშ., დამ.). შღრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

თიათერია (რაჭ., ლეჩხ.) ჩვეულებრივი მატიტელა, მცენარეა. ნ. ნაყრაი, კიმიკი (ა. მაც.).

თიამულა-ი (ლეჩხ., რაჭ., მთიულ.) ბალახია ერთგვარი, ყანის ნიორი (მ. ჩიქ.; ა. მაც.).

თიან (ინგილ.) სპილენძის დიდი თაბახი (მ. ჯან.).

თიჰარა (ქიზიყ.) ქაფუნა, მცენარეა. ნ. თჰაფუნა, კაპუნა (ა. მაც.).

თიბ-ი(ი) (რაჭ.) გვხვდება ხალხურ ლექსში: „ღმიტრი ყაფლაშიშვილსა შერჩა ხელი და ფხარია, ათი თიბი გაიტანა კაცი არ მოუხმარია“ (შ. ძიმ., 206).

თიბა (გურ.) თივა (ს. ჟღ.).

თივლა-ი (მოხ.) მოფერ. თივა (დიალექტ., 562).

თით-ი(ი) (თუშ.) მრ. რ. თითებ-ი: 1. სიმების მოსართავი ჩხირები ფანდურზე. „ფანდურმ ალყა გამიწყვიტა თითის მოჭირებშია“; 2. საზომი ერთეული: ხუთთითვაშლაფი, ხუთთითდადებაცი... იზომება ასე ტყავი, ჩათო (ნ.), საბელი (პ. ხუბ.).

თით-ი(ი) (იმერ., მთიულ.) ძროხის ძუძუ (დიალექტ., 670). ძროხის ცუტის კერტი; ზარფუშის მილი (ლ. კაიშ.).

თითა (ქართლ., მოხ., ქვ. იმერ., გურ.) თეთრი ვაზის ჯიშია (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); თხის ძუძუ, ვარდჯანაფა, მცენარეა (ა. მაც.).

თითა-თითა (გურ.) მარშანცია, მცენარეა (ა. მაც.).

თითბეჭედა (თუშ.) ცისარტყელა (ს. მაკალ.).

თითდაკრული-ი (მესხ.) გამომცხვარი პური შუაში გახვრეტილი („კომუნისტი“, № 157, 1968).

თითის გორება-ი (გურ.) თითის დადება. „ამას ერთი თითის გორება იმემატება ბეჭში და გეიკერება“ (გ. შარაშ.).

თითმავლა, თვითმავლა (ფშ., ხევსურ.) ჩვეულებრივი ჭიჭლაყა, მცენარეა (ა. მაც.).

თითპურა (მესხ.) ფურნეში გამომცხვარი მრგვალი თხელი პური, შუაში გახვრეტილი თითის გასაყრელად („კომუნისტი“, № 190, 1967).

თითქინ-ი (ლეჩხ.) კანკალი, თრთოლა. ნ. ქონქოლი (მ. ალავ., 1).

თითქინა-ი (გურ.) თეთრი, სუფთა, სპეტაკი; ჩათითქინებულ-ი ჩათეთრებული, სუფთა, სპეტაკი (გ. შარაშ.).

თითხინ-ი (მესხ.) ყინიანი, ნერვიული ლა-

- ბარაკი; ჩიჩხინი, მიზეზიანობა (ი. მაი-სურ.).
- თიკ-ი¹ (იმერ.) თვერი, ქათმის ბიბილო. ნ. თვერი (ვ. ბერ.).
- თიკ-ი² (გურ.) ხის ტოტი, წატეხილი, მოკლე და გაშვებული, ან მის მსგავსად გაშვებული ნაწილი საგნისა (გ. შარაშ.); საბეღური (ს. ელ.).
- თიკერა (აჭარ.) წნელის ან ტყეჩის გრეხილი (შ. ნიყარ.).
- თიკე-ი (ფშ., თუშ., ხევსურ.) ჩვარი, ძონძი, ქინჯი (ვაჟა, IV, ა. შან.); ბაპბის ან აბრეშუმის ქსოვილის ნაჭერი (დიპლექტ., 591); ქსოვილი, რომელსაც ჩითებისათვის (ნ. ხმარობენ. ნ. სამირგვლია (თ. უთურგ.).
- თიკე-ი² (ახს.) წყლის თავი (ქეგლ.).
- თიკვაჟი (თუშ.). ნ. თიკვი, 1.
- თიკთიკი (ლეჩხ.). თრთოლვა, ძიგძიგი (მ. ჩიქ.).
- თიკნიყურა (გურ., აჭარ., რაჭ., ლეჩხ., ფშ., მთიულ.) სასტვენა, კესანე, ცისანა; წითელი წალიყა, შავჩობა, მცენარეა. ნ. ოკლაკენცხა, თავიყურა, ციკნიყურა (გ. შარაშ.; მ. ჩიქ.; ა. მაყ.).
- თიკნიხურა-ი (გურ.) თხელნაჭუჭიანი საგვიანო თხილია. ნ. საკმელი (გ. შარაშ.).
- თიკნურ-ი (ფშ., თიან.) პატარა გუდა. ნ. თიკრუნი („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- თიკრუნი (ხევსურ.). 1. პატარა გუდა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.); 2. ხბოს ტყავია გაკეთებული (ა. ჭინჭარ., 248); ჭურჭელი, რომელშიაც მარცვალს ჩაყრიან და წაიღებენ წისქვილში (ა. ჭინჭარ., 208).
- თიკუნ-ი (ხევსურ., თუშ., ფშ.) მეტსახელი, ფსევდონიმი. „ზაჩაყაურს მეტ სახელ, თიკუნ, ზაჩანა ხქვიენებივ“ (ა. შან., 158); შერქმეული სახელი (თ. უთურგ.); ზედმეტი სახელი (ს. მაკალ., ფშ.).
- თილახარჩილა (გურ., აჭარ.). ნ. თელახარში.
- თილიყამყამ-ი (ქართლ., ქიზიყ., იმერ.) ხმალი, სატეგარი (ა. ლ., ქართლ., 287); ბასრი ხმალი. ნ. თილიყამყამი (ს. მენთეშ.); სატეგარი (ვ. ბერ.). თურქ. kama.
- თილიშ-ი (იმერ.) კოჭი (პ. ჯაჯან., IX, 252).
- თილფან-ი (აჭარ.) ცელი (პ. ჯაჯან.). თურქ. urpan.
- თინთიკ-ი (ლეჩხ.) ძალზე თეთრი (მ. ალაკ., 1).
- თიობა (მთიულ.) თივის მთიდან ჩამოზიდვის დრო ან თვით თივის ჩამოზიდვა (ლ. კაიშ.).
- თიორ-ი (რაჭ.) საკმელია ერთგვარი (შ. ძიძ., 207).
- თიორშ-ი (რაჭ., ლეჩხ.) მთის შრომანი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- თიორშა (ლეჩხ.) სამკურნალო ბალახია (მ. ჩიქ.).
- თიოშ-ი, თიოშა (რაჭ., ლეჩხ., ზ. იმერ.). ნ. თიორში.
- თირ-ი (ინგლ., ფერეიდნ.) მრ. რ. თირე, ბრინჯის ნათეს კვლებს შუა დატოვებული ამობურცული მიწა. მისი დანიშნულებაა ერთი კვლიდან მეორეში არ გადაუშვას წყალი და არ არიოს კვლები (დიპლექტ., 617); ისარი (ა. ჩიქ.). სპ. tir.
- თირება¹ (იმერ.) თითით ჩვენება (ვ. ბერ.).
- თირება² (ფშ.) დაჩუმება, დაწყნარება; ვათირებ ვაწყნარებ, ატირებულ ბავშვს ვაჩუმებ (ვაჟა, I, ა. შან.); ათირებ ბას ატუსუებს, აჩუმებს, აშოშმინებს (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- თირთო-ა (თუშ.) შემცივნება, სიცივე (პ. ხუბ.).
- თირინა (გურ.) თირითინა (გ. შარაშ.).
- თიფთიფ-ი (გურ.) ფაფის დუღილი (ა. ლ.).
- თიფხი (მესხ.) ნამდვილი, ზუსტი, შესატყვისი. „ეს ბოვშე თიფხი მამამისია“ (ი. მაისურ.). თურქ. upki.
- თიქალთო-ა, თექალთო-ა (თუშ.) უნაგირის ქვეშ სადებელი ნაბადი. ნ. თექალთო, თოქალთო (თ. უთურგ.).

თიქან (ინგილ.) ეკალი. „ასლი დედაჲ სა-
 ძაროათი ყარა თიქან ომოდის“ (გ.
 იმნ.). თურქ. tiken, აზერბ. ТИКӘН.
თიდიყაქამი-ი (ქიზიყ.) ნ. თილიყამყამი.
თიშ-ი (რაჭ.) მსხვილი სილა (გ. ბერ.).
თიხ-ი (გურ.) მოღვმა, გვარი (გ. შარაშ.).
თიხთიხ-ი (გურ.). ნ. თახთახი.
თიქა (მთიულ.) დიდი გამოქვაბული
 კლდეში (ლ. კაიშ.).
თლათ (ლენხ., გურ.) მთლად, სულ ერ-
 თიანად (დიალექტ., 676; ა. ლლ., გურ.).
თლანქვა (იმერ.) უნებურად, უზრდელუ-
 რად ქამა, შთანთქმა (პ. ჯაჯან., IX,
 252).
თლახთლახ-ი, **თლახთლახ-ი** (ქიზიყ.) ფა-
 ფის, თათარისა და მსგავსთა დუღილის
 ხმა (ს. მენთეშ.).
თლაშ-ი (ქიზიყ.) ფოსტლის შესაკერი
 ხელსაწყო (ს. მენთეშ.).
თლაშქარი-ი (ქიზიყ.) ხარახის ხელსაწყო:
 წმინდა სალესია, დანის პირის ამწყო-
 ბი (ს. მენთეშ.).
თლახთლახ-ი (ქიზიყ.) ნ. თლახთლახი.
თლახუნ-ი (ლენხ.) ტყაბა-ტყუბით, ფენ-
 აურჩეველად სიარული. ნ. ჩლახუნი (მ.
 ალავ., 2).
თლახვიჩი-ი (ქართლ.) საძირე ტყავის გა-
 დასაფხვკი დანა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
 ხუბ.).
თლუქა (რაჭ.) ურმის ნაწილია (შ. ძიძ.,
 207).
თმა-გრუშ-ი (თუშ.) თმა-ხუტუტი (თ. უთ-
 ურგ.).
თმაუტუტუქა-ა (აქარ.) თმახუტუტა (შ. ნი-
 ეარ.).
თმან-ი (თუშ.) ძუა-ფაფარი. „თათარაქმ
 სულაღიზემ ცხენს შეუნასქვა თმა-
 ნი ია“ (პ. ხუბ.).
თოგალი-ი (კახ.) თიხის ჭურჭლის მოსაპო-
 ქავი მასალა, მზადდება ტყავისა და
 წმინდა შუშის ფხვნილისაგან (ა. მარტ.,
 გ. იმნ.).
თოვლისდედა (რაჭ.) სათოვლია. ნ. თოვ-
 ლისმაზარობელა (ა. მაყ.).
თოვლისმაზარობელა (რაჭ.) სათოვლია,
 მცენარეა (ა. მაყ.).

თოთინ-ი (იმერ.) გათოთინება ძლიერ კან-
 კალი, თრთოვლა. „ნახევარი კაცი
 აღარ არი: ყოველ დღე აციებს და
 ათოთინებს“ (გ. ბერ.).
თოთო (რაჭ., გურ.) ჩვილი, ქორფა (დია-
 ლექტ., 684; ა. ლლ.).
თოთო ბავშვი-ი (იმერ., გურ.) ახალდაბ-
 დებული ბავშვი; ხზოვნად იტყვიან —
 თოთოაო (ი. ჭყონ.).
თოთქოვება (ფშ.) შეხლა-შემოხლა,
 აურზაური (ი. ქეშვი.).
თოთხარ-ი (ქიზიყ.) საქმის გართულება;
 ორჭოფობასავით, ჭოჭმანი (ს. მენთეშ.).
თოთხალ-ი (ლენხ.) ტოტყალი, შეუძ-
 ლოდ სიარული (მ. ალავ., 1).
თოიჯ-ი (რაჭ.) ნამდვილი, ბეჯითი (გ.
 ბერ.).
თოკვი-ი (იმერხ., რაჭ.) თოკი (ნ. მარი, 82);
 თოკი, საბელი (დიალექტ., 684).
თოლ-ი (მოხ., მთიულ., ინგილ.) თვალი
 (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ს. მაკალ.; დია-
 ლექტ., 567; მ. ჯან.; დიალექტ., 617;
 ლ. კაიშ.).
თოლახუღთა-ი (გურ.) თოვლის გუნდა-
 სათამაშოდ გაკეთებული; თოლახ-
 ბულთაის თამაშობა თოვლის
 გუნდაობა (გ. შარაშ.).
თოლახულუსის სარტყელი-ი (გურ.) სამყა-
 დი (სამფერი) სარტყელი (გ. შარაშ.).
თოლა-ტანად (გუდამაყრ.) თვალ-ტანად
 (დიალექტ., 572).
თოლმარგალიტი-ი (გუდამაყრ.) თვალ-მარ-
 გალიტი (დიალექტ., 572).
თოლმამდარ-ი (მოხ.) თვალმამდარი, ბლო-
 მად, უხვად (ო. ქაჯ.).
თოლმაჯ-ი (მოხ.) თვალმარჯვე (ო. ქაჯ.).
თოლზი (იმერ., ლენხ.) თოხლი, თოლზი
 ცხვარი (ი. ქავთ.); უწლო ცხვარი (მ.
 ჩიქ.). თურქ. toklu.
თომ-ი (რაჭ., ქსნის ხეობ.) სათივე ბალა-
 ხია (შ. ძიძ., 207); თივის ზვინის შე-
 საკრავი, ბალახისაგან დაწნული თოკი
 (გ. სომხიშვი.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ.
 ჩუბ., ქეგელ.

თონთორი-ი (ლუჩხ.) თონთლო, უშნო, სქელი, სავსე ქალი. „მწყახარს არ გავდეს ერთბაშად: თონთორია, სოხედავ: ტანში აღარ ეტევა?“ (მ. ალავ., 1).

თონას ამონთება (ქართლ.) ნახტრება თონის ხელახლა ამონთება (გ. შატბერ., 58).

თოთათ (იმერ.) თამამად (დიალექტ., 670).

თო-ა (ინგილ.) თვე (დიალექტ., 617).

თორ (თუშ.) თორემ (ი. ბუქურ., 132).

თორ-ი (ზ. აქარ.). 1. წელზე შემოსართყმელი ქსოვილი ქამარით; 2. ბადე (შ. ნიყარ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ. თურქ. tor.

თორ-ი, **თორნ-ი** (ხევსურ., ფშ.) ხარშოში ან ტუბისველში (ნ.) სველის გადაწურვის შემდეგ დარჩენილი დაფშვნილი კალტი ანუ ხაქო (ა. ჭინჭარ., 271; ი. ქეშიკ.).

თორბა (ზ. აქარ.) თოფრა, პარკი, პატარა ტომარა (შ. ნიყარ.; პ. ჯაჯან.). შდრ.: დ. ჩუბ. თურქ. torba.

თორე-ა (ინგილ.) მთვარე (მ. ჯან.).

თორენ, **თორენა** (ქიზიყ.) თორემ (დიალექტ., 606).

თორთქოლი (გურ.) თოხლო, თოხლო კვერცი. ნ. თორხოლო (ვ. ბერ.; ი. მაისურ.).

თორმეტოცი-ი (კახ.) ორას ორმოცი (ა. მარტ., გ. იშნ.).

თორმეტ-თორმეტ-თორმეტაო (გურ.) გასართობია. მოთამაშე აიღებს დანას, დაიჭერს ხელში, როგორც კალამს და ქვემოთმოტანილი სიტყვების წარმოთქმით დანის წვერით ფიცარს სცემს: „თორმეტ-თორმეტ-თორმეტაო, თუ თორმეტი არ გამოა, დანა შენ და პირი მეო“. შემდეგ დათვლიან კეკილებს (ნ.). თუ თორმეტი გამოვიდა, მოთამაშე მოგებულა (გ. შარაშ.).

თორპილი-ი (ხევსურ.) თვალ-პირი, პირი-სახე ცხოველისა (ა. ჭინჭარ., 239).

თორო (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ.) თო-

რემ (ვაჯა, I, 1946, ა, შან.; დიალექტ., 591; 567; 572).

თორხოლო (მესხ.) თოხლო, ჩილი, თოთო. „თორხოლოდ მოხარშული კვერცი უყვარდა“ (ი. მაისურ.).

თოფალ-თოფალ (აქარ.) კოკლობით (პ. ჯაჯან.). თურქ. topal, კოკლი.

თოფვა-ა, **დათოფვა-ა** (თუშ., ხევსურ.) თოფის სროლა ვინმესთვის (თ. უთურგ.; დიალექტ., 553; 581).

თოფიკაობა (ფშ.) თამამობა ერთგვარი (ს. მაკალ.).

თოფისახოცელა (მესხ.) შვიტა, მცენარე (ა. მაყ.).

თოფისხლა (ოკრიბ.) მარჯი (ს. ჭოლევი, თ. ოქროშიძე).

თოფუკაობა (რაჭ.) ბავშვთა თამაშობა (დიალექტ., 684).

თოფი-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) მეთოფე; თოფჩეებ-ი მეთოფეები (ე. ვირსალ.). თურქ. top, ზარბაზანი, topçu, მეზარბაზნე, არტილერისტი.

თოფჩა (იმერ.) კასრიდან წყლის ჩამოსახმელი მილი (ქეგლ.).

თოქ-ი (მოხ.) მშიშარა (ო. ქაჯ.).

თოქმა (ქიზიყ.) მკერივი, გასუქებულსავით: თოქმა ბავშვი ფუნთუშა ბავშვი (ს. მენთეშ.). თურქ. dökme.

თოქმა (ქართლ.) პატარა ტანის ცხოველი ან ადამიანი (გ. შატბერ., 59).

თოღორი-ი (ხევსურ.) თოხარიკი (ლ. ლენო.).

თოშ-ი, **თოშა** (მოხ., მთიულ., გუდამაყრ.) თხელი ყინული (ო. ქაჯ.); ყინული, რომელიც გაზაფხულზე მიაქვს მდინარეს (ე. ვირსალ.).

თოშ-ი (ხევსურ.) დეკის ფოთოლი (ქეგლ.).

თოხ-ი (ქართლ.) წისქვილის ნაწილია: წისქვილის ღერძის თავზე დამაგრებული და ზევითა დოლაბში ჩადებული რკინა წისქვილის ასამუშავებლად და ზევითა ქვის ასაწევე-დასაწეველ (დიალექტ., 637). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

თოხა (მგნს.) აზზინდა, ლითონის ენიანი შესაკრავი ქაძარზე, ფეხსაცმელზე „თომუნისტი“, № 157, 1968). თურქ. toka.

თოხეჩო (გურ.) თოხის მსგავსი ეჩო, ხუროს იარაღია (გ. შარაშ.).

თოხიტარა (ლენჩ.) ღელის ჩიტი, ბოლოქანქარა (მ. ჩიქ.).

თოხისტარა (იმერ.) ცხენისკულა, მცენარეა. ნ. ვირიკულა, ტოლორა, ჯორის კულე (ა. მაყ.).

თოხლი (ქიზიყ., მთიულ., გუდამაყრ., ფშ., თუშ.) ბატკანი მთიდან ჩამოსვლის შემდეგ, შემოდგომიდან გაზაფხულამდის (ს. მენთეშ.); ეჭვსთვიანი ბატკანი (ე. ვისრალ.), ან ცხვარი ეჭვსი თვიდან ერთ წლამდე (ღიალექტ., 567); გაზაფხულზე მოგებული ბატკანი (ღიალექტ., 591); ბატკანი პირველი გაპარსვიდან წლამდე; შემდეგ შიშაქს უწოდებენ, თუ დედალია და ქედლი ს ან ქედლაქს — თუ მამალი (თ. ლთურგ.). ბუწი, ტარივი, უბიწო ცხვარი (საბა); წლის ცხვარი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.); ცხვარი, ეჭვსი თვის ასაკიდან ერთ წლამდე, პირველი გაპარსვიდან მეორე გაპარსვამდე (ქეგლ). თურქ. toklu.

თოხლია (ხევსურ.) ბატკანმოგებული ბატკანი (ა. ჰინჭარ., 237).

თოხმახი (ინგილ., ქართლ.) ხის ჩაქუჩი (მ. ჯან.); სიმინდის საცეხველი; დათოხმახება ჯობნა. „რა ღვინო უნდა დაუდგეს მაც მამაცხოვნებულსა, მკვახე ყურძენს თოხმახითა ჩეჩქავას“ (გ. შატბერ., 59-60). თურქ. tokmak, ხის ჩაქუჩი.

თოხუმი (ქართლ., ქიზიყ., ლენჩ.). 1. ჯიშის, ჩამომავლობა, ჯილაგი. „გეა ჩვენი ცხვრის თოხუმისა არ არის“ (შ. დიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.); 2. ხარაზის ტერმინია, იგივე რაც თახუმი (ს. მენთეშ.); 3. ეშმაკი ადამიანი (მ. ალაგ., 1). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ. სპ. tohum (?).

თოხწერაქვა (იმერ.) წერაქვის მოყვანი-

ლობის სამეურნეო იარაღია: ერთი მხარე თოხნის, მეორეს კი შეუძლია მოანგრიოს მაგარი მიწა (ი. ქავთ.).

თოჯა (ფშ.) თოჯინა, დედოფალა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

თრა (ფშ.) თრევა. „ვამ თუ დედ-მამავ, იმანა თქვენ თრა დაგიწყოთ კარშია“ (ი. ქეშვიკ.).

თრა თივისა (მთიულ.) თივის მთიდან ჩამოზიდვა (ლ. კაიშ.).

თრაფუნა (ლენჩ.) მოლაყბე. „ტყუილა თრაფუნობს“ (მ. ალაგ., 1).

თრაქვა (გურ., იმერ., ლენჩ.) მძიმე ტვირთის ზიდვა (ა. ღლ.; მ. ალაგ., ზეპირსიტყვი); გავირვებით ზიდვა (ი. ჯყონ.).

თრაქვა (იმერ.) ზმაურით, ხარბად სმა; საერთოდ ბევრის სმა (ი. ქავთ.).

თრაში (აჭარ.) წვერი (ი. მეგრ.). სპ. თურქ. tiraz, პარსეა.

თრაზუნ-ი (გურ.) უხეიროდ სიარული, ჩლაზუნი (ა. ღლ.).

თრეკვა (ქსნის ხეობ.) უშნო, უაზრო სიცილი. „რას ითრიკებნი?“ (ვ. სომხიშვი.).

თრემლი-ი (ფშ., ხევსურ.) თრიმლი (ნ.), მცენარეა (ა. მაყ.).

თრითვილა ცხენ-ი (ქიზიყ.) წითელი ცხენი თეთრად დწინწყლული (ს. მენთეშ.).

თრითინა მიწა (ზ. იმერ.) უნაყოფო მიწა (ზ. წერეთ.).

თრიკინ-ი (მთიულ.): თრიკინე ბსიკინის (ლ. კაიშ.).

თრიმლ-ი (აჭარ., ქართ.). 1. თუთუბო, მცენარეა (ა. მაყ.); 2. ბუჩქი, რომლის ფოთლებსა და ნორჩ ტოტებს ტყავის გამოსაყვანად ზმარობენ, ხოლო მერქანს — საღებავად (ღიალექტ., 637).

თრიხა (გურ., ზ. აჭარ.) თევზის ერთგვარი; შამაია (ა. ღლ., გურ.); თევზია შავი ზღვისა (შ. ნიქარ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

თრიშა (იმერ.) ტყავის ბატარა ნაჭერი, წულაზე, გულდასა და მისთანაზე დასაკერებლად (ვ. ბერ.).

თრუსო (ქიზიყ.) ცელის პირის ასაწყობი ქვა (სალესი), ხორხომელაა, მოლურჯო; ხმარობენ მშრალად, დაუსველებლად (ს. მენთეშ.).

თრუშო (ქიზიყ.) თრიმლის (ნ.) წვენი (ს. მენთეშ.).

თუ (მოხ.). 1. თურმე; 2. ხომ (დიალექტ., 562).

თუარდემ (ინგილ.) თუ არა და, და თუ არა, თორემ (დიალექტ., 617).

თუთი (ქიზიყ.) სადგისის ტანზე (წინ) შემოცმული ლითონის რგოლი, რომ ტარი არ გასქდეს (ს. მენთეშ.).

თუთაბალია (ინგილ.) მალაღური, ბიჭოგოგია (მ. ჯან.).

თუთია-ა (ინგილ.) საყდარ-სალოცავების ძირიდან მოტანილი მიწა წამლად (მ. ჯან.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

თუთლუბი, **ჩუჩლუბი** (ქიზიყ.) ძალიან მწიფე, სიმწიფისაგან გაჩვილებული ხილი, მაგ., ლეღვი, მსხალი და სხვ. (ს. მენთეშ.).

თუთულია (ლენჩხ.) თბილი ალერსით. „ჩეიცვი თუთულია ტანისამოსი!“ (მ. ალავე, 3).

თუთქი (ქართლ.) სველი, ახლად აზელილი ნაცარი (პ. გაჩეჩ.).

თუთხუნ-ი (მესხ.). ნ. თითხინი.

თუთხუნ-ი² (გურ.) თუთხუნი (გ. შარაშ.).

თუილ-ი (ფშ.) ჭიების თუთუნი, ფუსფუსი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 166, 1900; ი. ჭყონ.); ერთმანეთში არეული მოძრაობა (ი. ქეშიკ.).

თულ-ი (მოხ., ფშ., თუშ.) ყაჩალი (ა. ყაზბ., III; შ. ძიძ.; ვაჟა, I, II, ა. შან.); შემოსეული მძარცველი, მტერი (ი. ქეშიკ.; პ. ხუბ.).

თულ-ი² (იმერ., მესხ.) მოღუნული წნეული, ოდრიკალი, რომელზედაც აჯენენ მიმინოს გასაწყავად (ვ. ბერ.; კ. დონდ., 372). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

თულანა (მთიულ.) ერთი მეტრის სიგრძის მრგვალი ხე, რომელზედაც მოქსოვილი შალი ეხვევა (ლ. კაიშ.).

თულინგრი (გურ.) მეკობარი, ავაზაკი. ნ. თული¹ (ა. ლ.).

თულუხ-ი (ფშ.) სპილენძის კოკა, დიდი თუნგი ყელწვრილი (ვაჟა, I, ა. შან.). თურქ. tuluk, გულა, ტიკი.

თუმ (ჯავახ.) თუ (დიალექტ., 647).

თუმბი (ზ. აჰარ.) ქვით ნაშენი ან მიწით შეზვიებული დასაფხებურებული ბაქანი (შ. ნიყარ.).

თუნ-ი, **თუნ** (ქსნის ხეობ., ინგილ.) ქურა, რომელშიაც ქურტკელი გამოიწვება ხოლმე (ვ. სომხიშვი.; მ. ჯან.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ. თურქ. tun.

თუნალა-ი (მოხ.) რვილი, საქსოვი მოწყობილობის მბრუნავი ნაწილი, რომელზედაც იხვევა ნაქსოვი (დიალექტ., 562).

თუნგულა (ლენჩხ., იმერ.) სპილენძის პატარა თუნგი (მ. ჩიქ.); პატარა დოქი. „წყურვილისაგან მეტად შეწუხებულმა აიღო თუნგულა ხელში“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.); მრგვალობირიანი პატარა წყლის ჭურჭელი თიხისა (ბ. წერეთ.).

თუნგურა (ხევსურ.) პატარა თუნგი. ნ. თუნგულა (ა. ჭინჭარ., 297).

თუნგურახ-ი (თუშ.) წყლის ჭურჭელი. ნ. თუნგულა (თ. უთურგ.).

თუნთლ-ი (მთიულ.) ქათმის მიერ დადებული უნაქუქო კვერცხი (ლ. კაიშ.).

თუნთრუბა (გურ.) მეტად მსუქანი, ფუნთრუშა (ი. ჭყონ.; ს. კლ.); ძალიან მსუქანი ხორცი, უმთავრესად ღორისა (ლ. ლეონ.).

თუნთუბო (რაჭ.) თუთუბო, მცენარეა (ა. მაყ.).

თუნთულა (იმერ.) ძალიან გასუქებულ ბ. ჯაჯან., X).

თუნთუს-ი (გურ.) სქელი სითხე, მაგ., ფელამუში (გ. შარაშ.).

თუნთქუშა (აჰარ.). ნ. ეშელაყურა.

თურაჯ-ი (ქიზიყ.) ღურაჯი, გარეული ფრინველია, ლამაზი (ს. მენთეშ.). თურქ. duraç.

თურე (ლენჩხ.) თურმე. ნ. სთურე (დიალექტ., 676).

ბურთქელი-ი (ქიზიყ.) ცხელი ნაცარი (ს. მენთეშ.).

თურთქლი-ი (მესხ.) ორთქლი, ოზშივარი. „თ უ რ თ ქ ლ ი ასდიოდა გამომცხვარ პურს“ (ი. მისურ.).

თურთქლები-ი (იმერ., ლეჩხ.) ასაკის მიხედვით ერთიმეორეზე მომდევნო რამდენიმე პატარა ბავშვი (პ. ჯაჭან., IX, 253); წვრილი შვილები (მ. ალავე., 1).

თურმელ, თურმის, თურმინ, თურმი (მესხ., აქარ.) თურმე (დიალექტ., 651, 658).

თურსა (თუშ.) უზანი, მცენარეა (ა. მაყ.).

თურქელა (ზ. აქარ.) ჩვილი, რბილი, ნახი (შ. ნიყარ.).

თურში-ი (ზ. იმერ.). ნ. თუში.

თურჯი (ლეჩხ.) თუჯის ქვაბი; თურჯი-სალომეა (დიალექტ., 676).

თუქლამიში-ი (ქიზიყ.) ამოღებული საძირე ტყავის ჩამოფხვება საფხეკითა (ს. მენთეშ.). აზერბ. ТУКЛАМИШ.

თულ (ინგილ.) ლელი, მცენარეა (ა. მაყ.).

თულანა (გულდამყარ.) მოქსოვილი შალის სახვევი (ა. ბექ., 226).

თულმეიწა (ლეჩხ.) შემოკლ. თუ ღმერთი გწამს. „გულახდილათ მითხარი, თ უ ღ მ ე ი წ ა, არაფელი დამიშალო!“ (მ. ალავე., 2).

თუში-ი (თუშ., მთიულ., ფშ.). 1. ქვაბის ჩამოსაკიდებელი მოხრილი ხე, რომლის ერთი ბოლო მიწაშია ჩასობილი ცეცხლისაგან ოდნავ მოშორებით, მეორე კი ცეცხლზეა გადმოშვერილი და ზედ ჩამოკიდებულია ქვაბი, იხმარება ველად ყოფნის დროს (თ. უთურგ.); 2. ქვის საზიდი მარხილი; 3. თივის საზიდი კაპებიანი ხე (ლ. კაიშ.).

თუში-ი² (ლეჩხ.) მარდი, სწრაფი ადამიანი. „ვერ დავეწიეთ, მოკურცხლა თ უ შ ი ვ ი თ“ (მ. ალავე., 2).

თუში-ი³ (ზ. იმერ.) თურში (ნ.), ქვევრის გადასატანი ძალიან დაბალი ურემი: უჭალებო, ბორბლების მაგივრად მსხვილი, მრგვალი მორები აქვს (ბ. წერეთ.).

თუშვა (იმერ.) მუხისა და სხვ. ტოტების დაქდნობა ტყეჩის ასახდელად. მეტაფ. „რამ მო გ თ უ შ ა ასე, საღვამურათ

რომ არ ვარგინარ?“ — იტყვიან კაცზე, რომელიც დადლილია და არაფრის ვაკეთება არ შეუძლია (ვ. ბერ.).

თუშურა (ხევსურ.) ღრმა, წვნიანი საჭმლის სახერგები კოვზი. ნ. ქიტურა (ა. კინკარ., 296).

თუშვალანგი-ი (ქიზიყ.) ფლავის საწური სპილენძისა, ძირი დახვრეტული აქვს. ნ. ფუშვალანგი (ს. მენთეშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

თუხთუხი-ი (იმერ.) დუღილი ნაჩქარევედ; მოთუხთუხება ლობიოს, ხარჩოსა და მისთ. ნაჩქარევედ და ცუდად მოდუღება, ვაკეთება. „შენისთანა მზარეულის მოთუხთუხებულ საჭმელს კაცს კი არა, ძალსაც არ აკმევენ“ (ვ. ბერ.).

თუხტი-ი (მესხ.) წონის ძველებური ერთეული, გირვანქის ერთი მერვედი (ი. მისურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ. თურქ. tuht.

თუხტი-ი² (ჯავახ.) ტუხტი, მცენარეა (ა. მაყ.).

თუჯია (იმერ., ლეჩხ., გურ.) თუჯის პატარა ქვაბი. ნ. თენჯერა (ვ. ბერ.; მ. ჩიქ.; ა. ლლ.).

თფვი!... (ქართლ.) ხარის, კამეჩის დაძახება, მოხმობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

თქავავაშლი-ი (ოკრიბ.) საშემოდგომო ვაშლი, მრგვალი, წყლიანი, წითელგვერდა (მ. ალავე.).

თქავ-თქუფი-ი (მთიულ.) უშნოდ, ხმით ჭამა, თქველფა (ლ. კაიშ.).

თქაფუნა (ქიზიყ.) ქაფუნა, მცენარეა (ა. მაყ.).

თქერა (იმერ.), დათქერა, დასვრა, დათითხნა. „ისეთი ტალახი იყო, მუხლამდი ამოვითქირე“ (ვ. ბერ.).

თქერნება (ფშ.) უცბად გადმოსკდომა, გადმოხეთქვა სითხისა (ი. ქეშიკ.).

თქვა (გურ., იმერ.) სხვათა სიტყვის ნაწილაკი -თქო (ს. ჟღ.; ქეგლ.).

თქვარვა (ქართლ.) მთქვარავი, რომელი მიწაც რწყევამი კარგად იყდინება წყლით

- (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 166, 1900; ი. ჭყონ.).
- თქვირიშინი**-ი (გურ.) ბლომად დაქცევა რაიმე სიტხისა. ნ. თხრიშინი, დათქვირიშინება (გ. შარაშ.).
- თქველაფა თეთრა** (ზ. იმერ.) ყურძნის ჯიშია ერთგვარი (ბ. წერეთ.).
- თქვრა** (ქიზიყ.) წყლის ღვრა. „ნუ ძოთქვრი თ მაქთენ წყალ, თქვე გასაწყვეტნო, მამტანიც არავენ არი“. ნ. თქვირიშინი (ს. მენთეშ.).
- თქირიშ-ი** (იმერ.) კენება, ხმაურით სირბილი; გადატ. უთავბოლო და უმიზნო სიარული (ი. ჭავთ.).
- თქიშინი**-ი (იმერ., გურ.) სხმა, ზღველა (ნ.), დიდი წვიმა. ნ. თხრიშინი, თქვირიშინი (ვ. ბერ.); წყლის განუწყვეტლივ დენა (ქს. სიხარულიძე, გოგოლეის უბანი).
- თქლაფ-ი** (გურ.). 1. ადვილად გასათქვეფევი რამ (კვერცხი, მწიფე ხილი); 2. რბილი. „რა თქლაფი ძუძუ აქ ამ ძროხას!“ (გ. შარაშ.).
- თქლაფა-ი** (გურ.) თხილისა და კაკლის ჯიშია ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- თქონ** (ინგილ.) თქვენ, თქვენი (დიალექტ., 618).
- თქონთქორ-ი** (მთიულ.) დიდი ხმაური (ლ. კაიშ.).
- თქუშა სიმინდი**-ი (აკარ.). ნ. ბუთარა.
- თქმელ-ი** (გურ.) მთქმელი, სიმღერის ხმა ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- თხამლ-ი** (გურ.) ჩირქი, თხრამლი (გ. შარაშ.).
- თხანთხალა** (თუშ.) ფომფლე (ს. მაკალ.).
- თხან ნალები არ ამიყაროს** (იმერ.) იგივეა, რაც ყურებზე ხახვი არ დამაპრას (ი. ჭავთ.).
- თხაფთხაფ-ი** (მთიულ.) წანწალი, ჩქარი სიარული (ლ. კაიშ.).
- თხაფხელა** (თუშ.) კვიდო, მცენარეა. ნ. თხიფხელა (ა. მაყ.).
- თხელმწვანე** (ქიზიყ.) ვახის ჯიშია, თეთრი ყურძენი იცის, მწვანესა ჰგავს, ოღონდ უფრო თხელია (ს. მენთეშ.).
- თხელბირ-ი** (ქიზიყ.) ერთგვარი სარანდავია (ს. მენთეშ.).
- თხემლე** (გურ.). ნ. თხმელა.
- თხვლემა** (ლენხ.) თქველეფა, ჩქარა ამოსვლება, ამოხერება რაიმე წვნიანი და სალევისა (მ. ალავე, 2).
- თხიბა-ი** (გურ.). ნ. თხიბა/ე,-ა.
- თხილბერა** (მთიულ.) თხილის შეშა (ლ. კაიშ.).
- თხილობა** (მთიულ.) თხილის მოკრეფის დრო ან პროცესი; თხილობის დამე შობის წინა დღე, როცა გოზინაცს ავეთებენ (ლ. კაიშ.).
- თხიბა/ე,-ა** (იმერ., გურ., ლენხ.) ქათმის წიწილის ავადმყოფობა (ვ. ბერ., ა. ლ.; მ. ალავე, 2).
- თხიბე** (ლენხ.) შინდის ან თხილის ორტოტა გრძელი წნელი, რომელსაც ურემს უკეთებენ ძნების ზიდვის დროს (მ. ჩიქ.).
- თხინაწულა** (რაქ.) პირუშნო, ულამაზო ქალზე იტყვიან (ვ. ბერ.).
- თხიროლ-ი** (ლენხ.) თეთრითა და შავით, თეთრითა და ყავისფრით ან თეთრითა და ნაცრისფრით ჭრელი (გოჭი). გოჭს შავი, ყავისფერი ან ნაცრისფერი ზოლები სიგრძეზე აჩნია (მ. ალავე, 2).
- თხიფხალა** (გურ.). ნ. თხიფხელა (ს. ელ.).
- თხიფხელა** (ქართლ., ლენხ., რაქ., აქარ., გურ., კახ.) კვიდო, ხეკრელი, მცენარეა. ნ. ხელთოფა (ა. მაყ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
- თხლბარწა/ე** (ლენხ.) დიდი ხნის ნახმარი, გაცრეცილი ქსოვილი — ტანსაცმელი (მ. ალავე, 2).
- თხლამ-ი** (იმერ.) ბალამი, ჩირქი (ვ. ბერ.).
- თხლარწია** (გურ.). ნ. თხლბარწა/ე.
- თხლაფა** (მთიულ.) საქონლის თხელი ნაკელი (ლ. კაიშ.).
- თხლაშო** (ქიზიყ.) თლაშო, არაყის სასმელი დიდი ჭიქა (ს. მენთეშ.).
- თხლენაჭამ-ი** (გურ.) შერცხვენილი, სირცხვილკმული (ს. ელ.).
- თხლეშა** (იმერ.) თქეში. „გარშემო ისმო-

- და მხოლოდ წვიმის თხლემოა“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
- თხლემო** (ქიზიყ.) ბრიყვულად ნებეირი; გადატ. მეტსახელი კაცისა (ს. მენთემ.).
- თხლიარწა-ი** (გურ.) ძლიერ თხელი (ა. ლ.).
- თხლის შაქამანდ-ი** (ქართლ., ქიზიყ.) დამკეცებული თხლისაგან გაკეთებული საზაფხულო შექამადი. თხლეს წყალში გამოწურავენ, მოხარშავენ, ფქვილს მოუკიდებენ, მოადუღებენ, ნივრითა და მარილით შეზაფხებენ, კისელივით გამოადის (ს. მენთემ.).
- თხმელა, თხმლა** (გურ., იმერ., რაჭ., ლეჩხ.) მურყანი (ე. ნინ., II, თ. კიკე.; დიალექტ., 670; ა. მაყ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქველ.
- თხოველი-ი** (იმერ.) მთხოველი, მათხოვარი (ი. ქავთ.).
- თხორ-ი** (ფშ., ხევსურ., ჩ. თუშ., გუდამაყრ.) გორგალი დართული ძაფისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 131, 1900; ი.

- კყონ.); ნართის გორგალი (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 256); სიგრძეზე გაბმული საქსოვი ძაფი (კ. კრელ., 268, ჩ. თუშ.); ბაწარია საქსოვი (ა. ბექ., 225).
- თხორა** (მთიულ.) მაგრად დამახული სამწვერა ნართის გორგოლაკი (ლ. კაიშ.).
- თხრეშა** (გურ.) თხლემო, მაგრად დარტყმა; სთხრეშა დაარტყა, სთხლიშა (გ. შარაშ.).
- თხრიშინ-ი** (გურ., ლეჩხ.) ერთბაშად გადმოსხმული წყლის ხმა. „თხრიშინ-თხრიშინით მევიდოდა წვიმა“. ნ. თქვირიშინი (გ. შარაშ.); კოკისპირულად დასხმა წყლისა (მ. ჩიქ.).
- თხროშო** (გურ.) თავსხმა, კოკისპირული წვიმა. ნ. თხრიშინი, თქვირიშინი, თქიშინი (გ. შარაშ.; ა. ლ., გურ.).
- თხრიწინ-ი** (რაჭ.) ფადართი, მუცელაშლილობა (გ. ბერ.).
- თხუს-ი** (მოხ., მთიულ.) მსხვილფეხა საქონლის კოკი (ო. ქაჯ.); ძროხისა და ხარის კოკი (ლ. კაიშ.).

0

- ი¹ (ფშ.) შორისდ. იპ! (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ი² (იმერ., რაჭ., ლეჩხ., მთიულ., ფშ.) შეკვეცილი ნაცვალსახელი ის, იგი; იმ (პ. ჯაჯან., IX, 253; დიალექტ., 567, 676, 684; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ია (აქარ.) ან. „ია მოვრჩე, ია მოვეტე“ (პ. ჯაჯან.). თურქ. ya.
- იბან-ი** (აქარ.) ნადირი, მხეცი. „ზამთარში წასულა იბანის დასაპირავათ“ (პ. ჯაჯან.). სპ., თურქ. yaban.
- იბაო** (ქიზიყ., თუშ., მთიულ., გუდამაყრ.) დაკოდელი ცხენი და ვირი (ს. მენთემ.); დაკოდელი ცხენი, ლაფშა (პ. ხუბ.); თოხარიკით მავალი ცხენი (ე. ვირსალ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.
- იათაქ-ი** (ლეჩხ.) სიარულის დროს ფეხის ფეხზე გასმა. ნ. იათახი (მ. ჩიქ.).
- იათახ-ი** (იმერ.) მანძილი ცხენის უკანა

- ფეხებს შუა. „ცხენი იათახს იკრავსო“, ამბობენ, როცა ცხენი უკან ფეხებს ერთმანეთზე ურტყამს (გ. ბერ.).
- იაკამ-ი** (გურ.) ძალიან ნათელი მთვარე (ი. კყონ.).
- იაკამა დარ-ი** (გურ.) ვა მოწმენდილი, წყნარი ამინდი. „მისის იაკამა დარი იღვა“ (ე. ნინ., II, თ. კიკე.).
- იალი-ი** (კახ.) იელი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- იალა** (მთიულ.) იელი. ნ. იალი (ლ. კაიშ.).
- იალად-ი** (თუშ.) თავისუფალი. „სულმიც იალად გექნება, საც ქრისტე პურად ზისო“ (თ. უთურგ.). თურქ. yaylak (|| yayla).
- იალონ-ი** (გურ.) ალიონი (ე. ნინ., I, II, თ. კიკე.; ა. ლ., გურ.).
- იამ-ი** (ლეჩხ.) წყლის ნაპირას ხავსის მსგავსი მწვანე ბალახი (მ. ალავე, 1).

იამან-ი (ხევსურ.) ცივი იარაღი ხატის ენაზე (ა. ჰინჭარ., 305).

იამან-ი (რაკ., ქართლ.) ცხენის სენია, ტანის სიმსივნე იცის, იშვიათად რჩება (ე. ბერ.); საქონლის ავადყოფობაა, სიმსივნე იცის ჭიქანთან და უმთავრესად ყელთან (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

იამყარალა (გურ.) სამტოტა, მცენარეა. ნ. მყარალა, ლიკის კენკეშა (ა. მაყ.).

იანა-იანა სიარულ-ი (ქიზიყ.) აქა-იქ, უკზო-უკვლოდ სიარული, გარეთ სიარული. უსაქმოდ ხეტიალი (ს. მენთეშ.). თურქ. yarı, გვერდი, მხარე.

იანოლი-ი (გურ.). ნ. იალონი.

იანღვარი-ი (ქართლ.) თევზის საჭერი იერთავარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

იანცი-ი (ლენხ.) ავი, ძნელი საგუებელი. ანცი (მ. ალავ., 1).

იპონია (გურ.): ი ა პ ო ნ ი ე ს ლ ო ბ ი ო , სოია, მცენარეა (ს. ჟღ.; ა. მაყ.).

იარდა (ხევსურ.) „ქისტების საკრებულო ალავია; როცა რამე საზოგადო საქმე ეჭნება ქისტებს, ამ იარდაში მიიყრიან თავს“ (ა. შან.).

იარმულ-ი (ლენხ.) ალმური. „თონეში იარმული დგას“ (მ. ალავ., 2).

იარნალი-ი (ქიზიყ.) ვიწრო და გრძელი ნალი (ლენბი), რომელსაც ტახტზე შლიდნენ სუფრობის დროს სუფრის გაყოფებით, ქვეშ საგორავს უფენდნენ და ხალხი მასზე სხდებოდა (ს. მენთეშ.).

იარქანი-ი (ქართლ.) ნიავქარი. „იარქანების რძე უნდა მომიტანო“ (ა. ღლ., ქართლ., 287).

იას-ი (აქარ.) შუალამე (პ. ჭაჭან.). თურქ. yası.

იასამანი-ი (გურ.) ძველი ღიღინი, სიმღერაა ხალხური (გ. შარაშ.).

იასალი-ი (გურ., იმერხ.) გამოსაჩენად აკრძალული (მაგ., კონტრბანდის საქონელი); ძნელსაშოვნელი, იშვიათი (გ. შარაშ.; ა. ღლ.; გორ.; დიალექტ., 654). თურქ. yasak, აკრძალული.

იასალი-ი (ლენხ.) შნო (მ. ჩიქ.).

იაფოფი-ი (გურ.) ღომის ფქვილისაგან 17. ალ. ღლონტი, სიტყვის კონა.

გამომცხვარი თხელი ხაჭაპურისებრი ნამცხვარი, რომელსაც ზევიდან დაურილი აქვა დაფუშვილი (დანაყილი) ნიგოზ-ხახვი (გ. შარაშ.).

იაფუნჯა (ჯავახ.) ნაბადი. ნ. ღართო (ი. მისურ.).

იაღ-ი (ფშ., ხევსურ.) ცხონებული, საიქიოს განათლებული, სამოთხე (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); სამოთხის ნათელი, ცხონებულთა სამყოფი ან თვით ცხონებული, უმანკო, უცოდველი. „სწორებმ თუ გკითხანთ, უთხრიდით: სულეთ ას იაღ თანაო“ (ა. შან., 241).

იაღბა (ფშ.) ცურაწმენით უცოდველი, განათლებული სულით შესვლა სამოთხეში. „იქნებ მე სულითაც წავწყმდე, შენ წარპდგე იაღებითა“ (ი. ქეშიკ.).

იაღმა (ქიზიყ.) უკუღმა. „რაც ჩვენებთან ადამი ვადაიცვალა, იმათი სახლი იაღმა წავიდა, ვეღარ იხიერეა“ (ს. მენთეშ.).

იაყუთ-ი (ფერეიდნ.) იაგუნდი (დიალექტ., 629). არაბ., თურქ. yakut.

იახე (ჯავახ.) მუშაშა, გაფისული ან მალამოწამული ტილო, რომელსაც დანიანებულ ადგილზე აკრავენ მოსარჩენად. ნ. იახო (ი. მისურ.).

იახო (მოხ.) მალამოს მავგარი წამალია (ა. ყაზბ., III, შ. თიძ.).

იახსარი-ი (თუშ., ფშ.) იახსარი, ერთ-ერთი წარმართული ღვთაება (თ. უთურგ.); იახსარი-ი ავი სულების წინააღმდეგ მებრძოლი ერთ-ერთი ხატი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

იბარა (იმერ.) დანაშაული, ცოდვა (ი. ქავთ.).

იბოლავებს-ს (მთიულ.) შთამომავალს იყოლიებს (ლ. კაიშ.).

იბრეთ-ი (ზ. აქარ.) უჩვეულო, უცნაური, განსაცვიფრებელი, საკვირველი, საშინელი (შ. ნიყარ.). არაბ., თურქ. ibret.

იბრელი-ი (ზ. აქარ.) სპილენძის მალაყელოანი ჭურჭელი, წყლის ჭურჭელი (შ. ნიყარ.). თურქ. ibrik.

იბრილა (გურ., აქარ.). ნ. ოსურადა.

იბრიხი-ი (მესხ.) წყლის კურკელია, მა-
ლაყელიანი. ნ. იბრელი (ი. მაისურ.).
თურქ. ibrik(ği).

იბუღებ-ა (მთიულ.) იღრუბლება (ლ. კა-
იშ.).

იგარჯილა (ლეჩხ.) გაისარჯა, მუყაითად
იწრომა (მ. ალაფ., 2):

იგზე (აქარ.) იქ, იქით. „ი გ ზ ე გაქტუ-
ლა“ (პ. ჯაჭან.).

იგოგ-ი (იმერ.) სახლის კერზე აღმართუ-
ლი ორი ხე, რომელზედაც სათავეა
აგებული. ნ. გოგი (პ. ჯაჭან., IX, 253).

იგრე (ფერეიდნ., ინგილ., მთიულ.) ისე,
იმნაირად, იმგვარად. „ი გ რ ე ყოჩ
იყო“ (დიალექტ., 629, 618, 567).

იგრობან (ინგილ.) იქითყენ; ა გ რ ო ბ ა ნ
აქეთყენ (მ. ჯან.).

იეგაბ-ი (გურ.) უცხო, უფარვისი (ა. ლ.).

იღარე (აქარ.) ლამაზა, კრაქი, სანათი.
„ი დ ა რ ე ლამაზ იყო სახლებში“ (პ.
ჯაჭან.). არაბ., თურქ. idare.

იელქან-ი (ქიზიყ.) საქორწილო თვისახუ-
რავი ქალისა (გვირგვინსა ჰვავს), შემ-
კული ყოფილა თვალ-მარგალიტით (ს.
მენთეშ.).

იემ-ი (გურ.) ცხენის ან სხვა შინაური
ცხოველის ულუფა (გ. შარაშ.). თურქ.
yem.

იერიში-ი (ქიზიყ.) უნაგირზე გადასაფარე-
ბელი მოქარგული ქსოვილი, რომელ-
საც პატარძალი მიაერთმევდა ხოლმე
ნუფეს და ამით ამტკიცებდა თავისი
ხელსაქმის ცოდნას (ს. მენთეშ.).

იექ (ჯავახ.) აქ (დიალექტ., 648).

ივანა (იმერ.) თხის ავადმყოფობაა: ტუ-
ჩებზე მუწუკები ამოსდის (ვ. ბერ.).

-იზა, -იზდა (გურ., აქარ., ლეჩხ.) —
ის-და-ისთვის: ზ ა მ თ რ ი ზ ა ზამ-
თრისთვის; ი მ ი ზ ა იმისთვის; ნანა-
თესაობითარი ვითარებითის დაბოლო-
ება, უდრის თ ვ ის თანდებულს;
ი მ ი ზ ა, ი მ ი ზ დ ა იმისთვის; გ უ-
ლი ზ ა გულისთვის (დიალექტ., 658,
676).

იზირი-ი (რაქ.) პირთხელი სატენია ვრთ-
გვარი („კომუნისტი“, № 190, 1967).

იზმირ-ი (ქიზიყ.) დურგლის ხელსაწყო:
სატენით გახვრეტლის ჩასასწორებელ-
ჩასასუფთავებელი თხელპირიანი იარა-
ღია. ი ზ მ ი რ -ი არის ირიბი, ამოგო-
ბილი, მომრგვალებული. იზმარება ხის
დასაქრელად (ს. მენთეშ.).

ითაფა (ქიზიყ.). ნ. თაფვა.

-ითინ (ლეჩხ.) მოქმედებითი ბრუნვის
დაბოლოება (-ით-ი-ინ): ს უ რ ო თ ი ნ
იყო დაფარული; ი მ ი თ ი ნ ვრე-
ცხავთ (დიალექტ., 676).

იი (ქართლ., გურ.) ჩვენებითი ნაცვალსა-
ხელი ის, იგი; შორისდ. ირონიისა (შ.
ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. უღ.).

იისფიფინა-ი (გურ.) იის წვენიდან მომ-
ზადებული სასმელი, წამალია (გ. შა-
რაშ.).

იკილმუკულ (კახ.) ბარბაცით, მიხვეულ-
მოხვეულად. „ი კ ი ლ მ უ კ უ ლ გამო-
ვიქციეო“ (შ. ძიძ., ქრესტ.).

იკლაკ-ი (ქიზიყ.) ღონე, არაქათი, ძალა;
მადა. „ურთი ბეწო ი კ ლ ა კ ი არა
მაქ“ (ს. მენთეშ.).

იკლიბაკლო (ქიზიყ.) ოკრობოკრო, ზიგ-
ზაგებიანი, მიხვეულ-მოხვეული (ს. მენ-
თეშ.).

იკომიკო (მესხ.) ვიგინდარა, მდაბიო, უზ-
რალო, ვინმე. „მაგისთანა ი კ ო მ ი კ ო
ხალხთან რა საქმე მაქ“ (ი. მაისურ.).

ილ-ი (მთიულ.) მოცივი (ა. მაყ.).

ილაკუზა (იმერ.) უქუდო ამპარტავანი.
„ძალიან ი ლ ა კ უ ზ ო ბ ს, მარა მუ-
ცელი შიმშილით მწეეარივით აქვს გა-
მოწლაწული“ (ვ. ბერ.).

ილანჭუბ-ი (გურ.). წყევლაა: „ი ლ ა ნ-
ჭ უ ხ მ ა მოგტეხა კისერი“ (ა. წულ.,
ეთნოგრ. გურია, 1971, 103).

ილგაგ-ი (ინგილ.) ფართო და განიერი
ძეწვეი (მ. ჯან.; ა. შან., 349).

ილეთიანი-ი (ფშ.) შნოიანი, სანდომიანი
(დიალექტ., 591).

ილინცრაოთ (გურ.) ირიბად, მრუდდ. ნ.
ილინცური (ა. ლ.).

ილიკი-ი (ქიზიყ., იმერ.) ხარაზის ხელსაწყო: ძაფის დასაგრები (დასაძახავი) თითისტარია, თავდაყირა ატრიალებენ (ს. მენთეშ.); ძაფის დასაძახავი თითისტარი (ვ. ბერ.).

ილინცურა-ი (გურ.) ირიბი, მრუდე: ილინცურათ ირიბად, მრუდედ (ა. ლ.).

ილულა-ი (გურ.) ხუროთა ტერმინია — მრუდე (ვ. შარაშ.).

ილლუნი-ი (ქართლ., კახ.) იაღლუნი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ილბი-ი (აჭარ., მესხ.) ცხენის ჯოგი (ი. მეგრ.; ქეგლ).

იმადა, **იმაღ** (ხევსურ.) იმიტომ, იმისათვის (დიალექტ., 553).

იმაანთი-ი (ქართლ.) იმათი (დიალექტ., 638).

იმახოოდ (ხევსურ.) სწორედ იმას (დიალექტ., 553).

იმაშივი, **იმაშივი**-ი (თუშ.) აი მაშინვე (დიალექტ., 581).

იმაყოზაში-ი (თუშ.) იმასობაში (დიალექტ., 581).

იმაზადა (ფშ.). 1. ერთბაზად, უცებ; 2. იმნიირად, იმ მდგომარეობაში (ი. ქეშეკ.).

იმაგენი-ი (გურ.) იგინი, ისინი (დიალექტ., 664).

იმაგურგლით (ინგილ.) ირგვლივ (ა. შან., 349).

იმლოღეთი-ი (გურ.) იმღონეთი, იმღენი (დიალექტ., 664).

იმლონი-ი (ლეჩხ.) იმღენი (დიალექტ., 676).

იმეღია (გურ.). გადატ. ფილთაქვა (ა. ლ.).

იმერთი-ი (მესხ.). ის, მეორე, სხვა. „მანი იმერთი კაცი რაღა იქნა, რო აღარ შჩანს?“ (ი. მაისურ.).

იმერულა-ი საფერავი-ი (კახ.) კიაფერა (ა. მაყ.).

იმეც (გურ.) იმედს. „ჩემგნით იმეც ნულარ ელი“ (ა. ლ., გურ.).

იმთენი-ი (ქართლ.). ნ. იმთვენი.

იმთვენი-ი (ქართლ., მოხ.) იმღენი (დიალექტ., 638; ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

იმთონ (ინგილ.) იმღენი. ნ. იმთვენი (დიალექტ., 618).

იმიზა (გურ.)—იმისდა, იმისთვის, იმიტომ (ს. ელ.; დიალექტ., 664).

იმიობაში-ი (მესხ.) იმასობაში, იმ ხნის განმავლობაში. „იმიობაში ამ ქალს ვაპარამენ“ (ი. მაისურ.).

იმიტენი (თიან., ქართლ.) იმისთვის (დიალექტ., 598; ა. ლ.).

იმკე (აჭარ.) იქითყენ, მისყენ. „იმკე წავალ ისევენ“ (პ. ჯაჭან.).

იმლიკი-ი (ქართლ.). 1. ეშმაკი, გაიძვერა კაცი; 2. უკადრისი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

იმო (ქიზიყ.) შორისდ. გაკვირვებისა, ღიმე! სხვისი ნათქვამი როცა არ მოეწონებათ, გაკვირვებით შესძახებენ: ციმო! (ს. მენთეშ., დამ.).

იმოდელი-ი (მოხ.). ნ. იმთვენი.

იმო-ა (თუშ.) მორიელი. გადატ. ქეშექეშა, ვერავი (პ. ხუბ.).

იმსაჩი-ი (ქიზიყ.) იმ საათში, მაშინვე (დიალექტ., 606).

იმტელი-ი, **იმტელა** (ქიზიყ.) იმოდენა, ნ. იმთვენი (დიალექტ., 638).

იმტოლი-ი, **იმტელი**-ი (ქართლ.) იმღენი. ნ. იმთვენი, იმტენი (დიალექტ., 638).

იმტვენი-ი (გულდამაყრ.) იმღენი. ნ. იმთვენი, იმტოლი (დიალექტ., 572).

იმფო (აჭარ.) უფრო (პ. ჯაჭან.); იმფრო უფრო (ი. მეგრ.).

იმხლა (მთ. რაჭ.). ნ. იფხლა.

ინაბარად (ხევსურ.) ანაბარად, ამარად (ა. შან.).

ინათი-ი (გურ.) ჯიუტობა; ინათიანი-ი ჯიუტი, ყინიანი (ვ. შარაშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ. ინაღი. არაბ., თურქ. inat.

ინათი-ი (გურ.) ჩრდილო-დასავლეთის ნელი ქარი, რომელიც აედრის მომასწავებელია (ვ. შარაშ.).

ინგირი-ი, **ეგირი**-ი (გურ., რაჭ.) ვარსკვლავა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ინგლისი-ი (ქიზიყ.) ინგლოზი, მოპიქტლობა ქურჭლისა. „ამ ქურჭელს ინგლოზი“

სი აქ; ინგლისის კურკელია“ (ს. მენტეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ინგრებაი (გურ.) გრებილი მცენარე, კატაბარდა. ნ. ოსურადა (გ. შარაშ.).

ინდოვილი (ქართლ.). ნ. ინდოილი.

ინდოილი-ი, იმდოილი-ი, ინდოვილი-ი (ქართლ.) ინდაური (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ინდო-ინდო (ქიზიყ.) ინდაურების დამახება (ს. მენტეშ.).

ინდორე (ლეჩხ.) მამასწარა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ინდოულ-ი (ქართლ.). ნ. ინდოვილი.

ინდურ-ი (იმერ.) საწნახლის წამოშვერილი ნაწილი, რომელზედაც ღარია გაკეთებული ტბილის გამოსასვლელად (ლ. ლევ., 70).

ინთენ-ი, იმტენ-ი (ჯავახ.) იმდენი. ნ. იმთენი (დიალექტ., 648).

ინთილა (ქიზიყ., ქართლ.) მუცლის აშლა, მუცლის ატყევება ბევრი ჭამისა ან მაყინარი საკმლისაგან (ს. მენტეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ინსანი (აპარ.) ადამიანი, კაცი (დიალექტ., 658). არაბ., თურქ. insan.

ინსნიჰიმელი (აპარ.) კაცისმჰამელი, კაციკამია. შდრ.: ინსანი (დიალექტ., 658).

ინფო (აპარ.). ნ. იმფო.

ინჩქიტა-ი (გურ.) ძალზე ღარიბი, უკაბეიკო; **ინჩქიტ-ი** ნასუფრალი, ფინჩხა (ა. ლ.).

ინჩხლ-ი (აპარ.). ნ. ბულლო.

ინჩხლა (გურ., აპარ.) ანჩხლა, მცენარეა (ა. მაყ.); ბულლო (შ. ნიერა.).

ინჩხლე (ლეჩხ.). ნ. ჩინჩხორი.

ინძგლა (გურ.) შინდანწლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ინწუბა (ქართლ.) წუშვე ღორის ჩასაწოლი (კირიონი).

ინჟყვი (გურ.) სახსარი (ი. ჯყონ.); ძვლის სამოძრაო ადგილი (ა. ლ.).

ინჯაყვა (გურ.). იღრძო. ნ. ნჯაყევა (ს. ჟღ.).

ინჯილ-ი (ქიზიყ.) ჯიჯლიბო, ქუქუ, ქუთუ-

თოს ბმო, მუწუცი ქუთუთოზე წამწამებთან, ინჯილიცი (ს. მენტეშ.).

იოგ-ი (ფშ.) ნაწილი თითისა (თ. რაზიკ., „იეგრა“, № 131, 1900; ი. ჯყონ.); სახსარი. „დამშალეს ტან-ი ოგითა, გული მომიკლეს ძალიან“ (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).

იოგდელა-ოდელა (გურ.) ხალხური სიმღერაა (გ. შარაშ.).

იოლობა (კახ.) საშუალება, შეძლებიწება, გამოსავალი (ა. მარტ, გ. აშნ.).

იონქრად (იმერ.) ოღხავ ზერელედ, მსუბუქად (ი. ქავთ.).

იორეშა (ხევსურ.) მეორე წელს ხელმეორედ მოხსული ყანა (ა. ჭინკარ., 195).

იოტა (გურ.) ჩალამივი, მცენარეა (ა. მაყ.).

იოყსულ-ი, იოხსულ-ი, იოჯსულ-ი (ქიზიყ., ფშ.) შეუთავსებელი, შეუგუებელი, უამხანაგო, უშედენელი (ნ.). „რა იგეთი იოყსული კიდე ეგ არი, რომ ერთმანეთი ვერ გიშედენიათ“ (ს. მენტეშ.); ღარიბი, უქონელი (ქეგლ). თურქ. yoksul.

იოწო წასვლა (ქიზიყ.) დახვეა-დაფხრეწა; დანგრევა, გაცამტვერება. „ტანისომოსი სუ იოწო წავიდა“ (ს. მენტეშ.).

იოწ-იოწ (ფშ.) ნაფლეთებად, ნაგლეჯებად ქცევა. „სულ იოწ-იოწ გაელოთ“ (ი. ქეშეკ.).

იოხსნულ-ი (ფშ.) ღარიბი, ღატაკი. „სხა ხომ ჩვენსავით იოხსნული არ იქნება“ (ი. ქეშეკ.).

იპრიანი (მოხ.) იაფი. „ძალიან იპრიანი ფასია, ძალიან“ (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

იპუპუ (ლეჩხ.) სიმღერაა ერთგვარი (შ. ალავე, 2).

იფიერაბანდა (ქიზიყ.) ირიერაეა (ს. მენტეშ.).

ირაგა (ზ. იმერ.) გვირილა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ირანკვა (ზ. იმერ.) ჩიტის მატეა (ზ. წერეთ.).

ირანჯიკა (იმერ.). ნ. ირანჯკა, ერენჯიკა.
ირაო (ქიზიყ.) უპატრონო, დაკარგული.
 გადატ. უთავბოლო მოსიარულე;
 ირაო საქონელი-ი დაკარგულ საქონელს რომ დაიჭერენ და პატრონი არ უჩანს (ს. მენთეშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ირაობა (გურ.) ქორის, მიმინოს ნავარდობა (გ. შარაშ.).

ირემა (იმერ.) მღელოს მატკვარცანა, მცენარეა, თერო (ა. მაყ.; ბ. წერეთ.).

ირემა-ი (გურ.). 1. ერთნაირი კალიაა; 2. ხარის სახელია (გ. შარაშ.).

ირენჯკა (იმერ., გურ.) მახეა ჩიტისა. ნ. ირანჯკა, ერენჯიკა (ე. ბერ.; ს. ქლ.).

ირმისბაწარა (გურ.). ნ. მექეხი.

ირმისნაფრენ-ი (ფშ.) მგლის მუხლი, ვარსკვლავი ცაზე რომ გზასავით მისდევს, ვარსკვლავთა გროვა (ი. ჭყონ.).

ირმის ტუჩა (ფშ.) სოკოა, შემოდგომაზე იცის ამოსვლა, ღრუბელსა ჰგავს (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 131, 1900; ი. ჭყონ.).

ირმიც-ი (ლეჩხ.) დახრილი (მ. ჩიქ.).

ირმიცულ-ი (ზ. იმერ.) ირიბი; ირმიცულად ირიბულად. ნ. ილენცრათ, ილინცური (ბ. წერეთ.).

ირწევან-ი (იმერ.) აზარმაცი, ოწინარი (ი. ჭყონ.).

ისარ-ი (ქიზიყ.). 1. ფარცხის ლატანი, რომელზეც წნელია დაგრეხილი; 2. თივის ზეინში დატანებული სარი, რომ ქარმა ზეინი არ წააქციოს; 3. პარკის ამოსაღები; საპენტლის წვრილი ჯოხი (ს. მენთეშ.).

ისარაა (იმერ.) დიდი ქვევრის მსგავსი ქურჭელი, ხმარობენ ტბილისათვის (ბ. წერეთ.; დიალექტ., 671); თიხის დიდი ქურჭელი, რომელშიაც ახლად გამოწურულ ტბილს აგროვებენ (ზ. ტუმბურ., 85).

ისარაა (ხევსურ.) ამოდარული გრძელი, ზაკმაოდ მსხვილი ძელი, რომლიდანაც ცხვარს მარილს აჰმევენ (ა. ჭინჭარ., 287).

ისარ-ფშვილდ-ი (იმერ.) მშვილდისარო (დიალექტ., 671).

ისევე (გურ.) ისევ (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).

ისემა (მთიულ.) სიტყვის მასალა, ჩაურთავენ წინადადებაში, როცა ვისიმე ან რისამე სახელი ავიწყდებათ (დიალექტ., 567).

ისემე (ქიზიყ.) სიტყვის მასალაა, ხმარობენ იმ შემთხვევაში, როცა საჭირო სიტყვა ან ვისიმე სახელი დაავიწყდებათ. ნ. ისემა (დიალექტ., 606).

ისერ (ინგილ.)—ის ერთი, სხვა, დანარჩენი (დიალექტ., 618).

ისევენ (იმერხ., აჭარ.) ისევ, კვლავ (დიალექტ., 654, 658).

ისერიზ-ი (ყაზ., ქიზიყ.) მკუხე, დაუმწიფებელი ყურძნის წვენი ნივრითა და მწვანელით შეზავებული (ა. მარტ., გ. იმნ.); ისრიზი, მკუხე ყურძენი (დიალექტ., 606).

ისთე (გურ., ლეჩხ.) ისე, იმგვარად, იმნაირად; ისთევე ისევე (დიალექტ., 664, 676).

ისთევე (გურ., იმერ.) ისევ, ისევე (ა. ლლ.; ბ. წერეთ.; დიალექტ., 671).

ის-ი (ფშ., თუშ.) ის, იგი (დიალექტ., 591; პ. ხუბ.).

ისივ (ფშ.). 1. ისევ, კვლავ; 2. იგივე, ისევ ის (ევა-ფშ. მც. ლექსიყ.; ქეგლ.).

ისით-ი (გულდამაყრ.) ისეთი (დიალექტ., 572).

ისითა (ფშ.). ნ. ისითი.

ისკელიტა/ე (ლეჩხ.) საკულტო ხე (მ. ჩიქ.).

ისკორტა (ხევსურ.) სამამაკაცოს ზემოთ, ქერის ძირში დადებული ფიცარი, რომელზედაც მამაკაცის ნივთები ალაგია (ა. ჭინჭარ., 292).

ისკუნტალ-ი (თუშ.) გვირისტი, შორის-შორს კერვა ხელით (პ. ხუბ.).

ისლაკუნტა (ზ. აჭარ.) ყირა, გადაყირავება. ნ. წიკუნტალა, დაყუნტვა (შ. ნიყარ.).

ინსა-ინა (ქიზიყ.) საიდუმლო სიტყვა თამაშის დროს (ს. მენტეშ.).

ინსებ-ი (ინგილ.)—ისი-ნებ-ი, ისინი (დი-ალექტ., 618).

ისოვლე (გურ., ზ. იმერ.). ნ. ისთევლე, იაველე.

ისოლე (გურ.) ისევ. ნ. ისთევლე (ს. ქლ.).

ისოსოტებ-ს (ლენჩ.) დიდი წვიმის შემდეგ ცოტას გადაიღებს და ინათლებს. ნ. სოსოტი („კომუნისტი“, № 190, 1967).

ისპ-ი (რაჭ.) ძირითედა, მცენარეა. ნ. ისპანი (ა. მაყ.).

ისპანი-ი (რაჭ.) ნ. ისპი.

ისრ (თუშ., ფშ.) ისე (პ. ხუბ., დიალექტ., 591).

ისრ-ი (გურ.) ისლი, კაობიანი ადგილის მცენარე, წვრილი ღეროები აქვს და სქლად იზრდება, ხმარობენ სახლის სახურავად (ა. ლ.; დიალექტ., 671).

ისრუზედ (თუშ.) ისეთნაირად, ისეთად (პ. ხუბ.).

ისრელაჟ (თუშ.) ზზ., იქით მხარეს, იქითკენ (თ. უთურგ.).

ისრიმი-ი (იმერ.) მკვახე ყურძნის წვრილი მარცკლები. ნ. ისერიმი (ლ. ლექ., 66). შტრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ისრიმ-მაყვალ-ი (იმერ.) ისრიმისა და მაყვლის საწებელი სხვადასხვა საწებლებლით შეზავებული (ი. ქავთ.).

ისრიკილო (მთიულ.) ცხვრის სერა, როდესაც ყურზე ორივე მხრიდან ისარით ჰდეს ადიბენ (ლ. კაიშ.).

ისტაჟულ-იქსტამჟულ-ი (ხევისურ.) თოფია ერთვეარი (ა. პინჟარ., 309).

ისყია (ფშ.) ყირამალა (ი. ქეშიკ.).

ისწება (მობ.) ირწევა, ქანაობს (დიალექტ., 562).

ისხანი-ი (აქარ.) თავშევა, ბალახია ერთვეარი (ა. მაყ.).

ისხლეტი-ი (ზ. იმერ.) ჩიტის მახე (ბ. წერეთ.).

იტროგ-ი (რაჭ.) ეგების ჭურჭელია(?) „იტროგით აკმევს ქერსა“ (შ. ძიძ., 207).

იულა (მთიულ.) გიგი, მგობხალი საქონელი (ლ. კაიშ.).

იულის ჭაგ-ი (ხევსურ.) ქაცვი, მცენარეა (ა. მაყ.).

იფეგა-ა (აქარ.) ი ფ ე ლ ა-ა, მსხლის ერთვეარი ჭიშია (შ. ნიჟარ.).

იფო (ფერეიდნ.) უფრო. ნ. იფრო (ა. ჩიქ.; დიალექტ., 629).

იფრიტი-ი (ოკრიბ.) აფრაკი, ვახრილი ფიცარი, რომელიც უნდა გაასწორონ (შ. ალავ.).

იფრო (მობ., მესხ.) უფრო. ნ. იფო (დიალექტ., 562, 651).

იფქლ-ი (თუშ.) ხორბალი; რბილი ხორბალი ფხიანი (თ. უთურგ.; ა. მაყ.).

იფშხოკიპინა (რაჭ.) საქსოვი მანქანის სამკაულია: ჩხირები, რომლითაც დამაგრებულია დგიმის თავები (ვ. ბერ.).

იფხლა (მთ. რაჭ.) მთის ჩადუნა, ჩადუნა. ნ. იმხლა (ა. მაყ.).

იქავ (ხევსურ.) ზზ., ისევ. „მაგიდ გაბურო, ისევ შაადგ სათიბს, დაიწყ იქავ ეშამაც თიბა“; „თუ ეს ფირჩხილებ ეშამ კელად ჩაიყარ, მაშინ იქავ გაიქევის, უფირჩხილოდ ეშმა ვერცად წავას“ (ა. შან., 155, 156; დიალექტ., 553).

იქაველ-ი (მობ.) იქაური (ო. ქაჯ.).

იქამს (გულამაყრ.) იზამს (დიალექტ., 572).

იქთენ-ი (ფერეიდნ.)—იგოდენი, იმდენი (დიალექტ., 629).

იქი-აქათ (ხევსურ.) აქედან და იქიდან. „სათავეზე სალ კლდეი აქვ, ბოლოზე და იქი-აქათ არხოტენებია შამახვეული“ (ა. შან., 169).

იქიველი-ი (მობ.) იქაური (დიალექტ., 562).

იქითაზე (მთიულ.) იმ გზით (ლ. კაიშ.).

იქითებ-ი (თუშ.) იქაურები, ვინც იქიდან არიან (დიალექტ., 581).

იქითრედ (გურ.) ცოტა იქით (ვ. შარაშ.).

იქინა, იქინე (ლენჩ.) იქ (დიალექტ., 677).

იქინდ-ი (გორ.) იქამდი. „მოუწია დრო იქინდი“ (ა. ლ., გურ.). თურქ. ikindi(?).

იქინეო-ი (გურ.) იქ (ე. ნინ., 1, თ. კიკვი; ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 664).

იქიობა (მოხ.) იქაურობა (ო. ქაჯ.).

იქიძეთი-ი (ინგალ.) იქიდან (დიალექტ., 618).

იქიფანდურ-ი (ზ. იმერ.) იქაური; სხვანაირი. „ამას ვერ გეიგებთ, იქიფანდური სიტყვა არი“ (ბ. წერეთ.).

იქში-ი (აქარ.) იქ, მასში, იმაში (დიალექტ., 658).

ილა (რაკ.) ორკაპი ხე, ურემზე თივის დასაკრავად იხმარება. ნ. დანდელი (ე. ბერ.).

იღება (ლენხ.) ორკაპი შინდის ხე, მარხილზე ან ურემზე ტვირთის დასაკრავად იყენებენ. ნ. ილა (მ. ალაფ., 1).

იღლიბაცური-ი (იმერ.) ავდებული, სახუმარო. „ასე იღლიბაცურათ საქმის გაკეთება არ ვამიგონია“ (ე. ბერ.).

იღლიდორა (მოხ.) ჭიდაობის წესია. ხელჯვარდინად შეებმა დასაწყისიდან, რომ უპირატესობა არც ერთ მხარეს არ ექნეს („კომუნისტი“, № 157, 1968).

იღნად-ი (ქართლ.) ქალაქსავეთ სავაჭრო დაბა (კირიონი).

იყვრია თოხ-ი (ქვ. იმერ.) თოხი, რომელიც უფრო ნიადაგის პირველი დამუშავების დროს იხმარება (ზ. ჭუმბურ., 280).

იყვა (გულდამაყრ.) იყო (დიალექტ., 572).

იშ (აქარ.) ის (პ. ჯაჯან.).

იშარათი-ი (მესხ.) ხელის სამეტყველო ნიშანი, ჟესტი. „ბლუ კაცი იშარათებით ლაპარაკობს“; „იშარათებით გავაგებინე ჩემი გასაჰირი“ (ი. მაისურ.). არაბ., თურქ. işaret.

იშთე (აქარ.) ისთე, ისე, ისე. ნ. იშტე (პ. ჯაჯან.).

იშილი-ი (ქიზიყ., თუშ., ინგალ.) სინათლე; თუ წვიმამ საგრძნობლად გადაიღო და ცაც გამონჩნდა, იტყვიან **იშილიაო!** (ს. მენთეშ.; თ. უთურგ.; გ. იმნ.; დიალექტ., 618). თურქ. ışık.

იშმარი-ი (ზ. აქარ.) ნიშანი, ნიშნება, თვალის ქნა (შ. ნიყარ.). თურქ. işmar.

იშტა (ზ. აქარ.) ამგვარად, ამრიგად, ერთი სიტყვით; ასე ვთქვათ, ისე რაღა. „კარგეთან დერქუნი დუყენა, იშტა, დიდი კაცია და ეკუთნისო“ (შ. ნიყარ.). არაბ., თურქ. istah 'მადა'.

იშტე (აქარ.) ისე, იმგვარად (ი. მეგრ.). **იშხვარი**-ი (იმერ.) სწორად გაზრდილი ტოტი ხეზე. „იშხვარივით ტანი აქ ამ გოვოს“ (პ. ჯაჯან., X).

იჩენიხება (მთიულ.) იფშენება (პური) (ლ. კაიშ.).

იჩოჩი-ი (იმერ.) შიგნით (ტარისაკენ) მოხრილად დაგებული თოხი („კომუნისტი“, № 157, 1968); თოხი, რომელიც მარჯველა-მოროდობის დროს იხმარება (ზ. ჭუმბურ., 280).

იჩქიტი-ი (რაკ.) მცირე სახელდახელო, უცებ მოფიქრებული და გაკეთებული რამ. მაგ., მასპინძლობა, იჩქითი (ე. ბერ.).

იჩქიში-ი (ლენხ.) მოულოდნელი, უეცარი (მ. ჩიქ.).

იჩხითური-ი (აქარ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

იცვინება (მთიულ.) ჰამის დროს კრაჰაკრუკი გააქვს (ლ. კაიშ.).

იძუტება (იმერ.). 1. იმტყვება, ნავიანდება; 2. სულ სხვის კარზე ავღია, სხვისი შემყურება (ი. ქავთ.).

იწაება (მთიულ.) იწელება, იწევა (ლ. კაიშ.).

იწიბიწი-ი (მესხ.) ცოტ-ცოტა, პატარ-პატარა, წიაფია. „ყველი სულ იწიბიწი გაუნაწილა ბოეშვებს“ (ი. მაისურ.).

იწიკვიკო-ბიწიკვიკო (ქიზიყ.) საბავშვო თამაშობაა, რომელიც ამ სიტყვებით იწყება (ს. მენთეშ., დამ.).

იწკიბიწკაი (გურ.) ჭამის მკერდის ძვალი, ორკაპი. ნ. წიბიწკა (გ. შარაშ.).

იწკლი-ბიწკლო (ქართლ.) უსწორმასწორო (მ. მესხ.).

იწკუპა (იმერ., ლენხ.) ისკუპა. „იწკუპა და გადახტა“ (მ. ალაფ., 3).

იწონწალი-ი (იმერ.) ჭიდან წყლის ამოსაღები ოწინარი. ნ. კონტარო (ი. ქავთ.).

იწიბება (მთიულ.) იგრიბება (ლ. კაიშ.).
იქ-ი (კახ.) ორკბილა, მცენარეა (ა. მაყ.).
იქი-ბოქია (იმერ.) აქი-ბაქია (ვ. ბერ.).

იქიარება (ლენხ.) ქიპზე „სკდება“ მე-
ტისმეტი ლაპარაკით, ბრაზობს, გამწყ-
რალია (მ. ალავე., 3).

იხან-ი (ქართლ., კახ.) სახლის კედლებზე
გადებული ხე, ზედსარტყელი, კედლე-
ბის გასაქრავი (ს. მენთეშ.).

იხანხლება (გულამაყრ.) იელაქნება, გო-
რავს (დიალექტ., 572).

იხანძლება (იმერ.) მოუსვენრად მოძრა-
ობს, ადგილზე მოუსვენრად ზის, ნერ-
ვიულობს, თითქოს დაბმულია და აშე-
ვებს ცდილობს (ი. ქავთ.).

იხიწა (ფშ.) სალოცავია ივრის ხეობაში
(ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

იხინჭობა (ფშ.) რელიგიური დღესასწაუ-
ლია ფშავში. ნ. იხინჭა (გ. გოგატიშვი-
ლი).

იხონაგებს (იმერ.) შეშინებული შინაური
ფრინველი ერთი ადგილიდან მეორეზე
გადაფრინდება (ი. ქავთ.).

იქანი-ი (ქიზიყ., თუშ.) ქობის, საბაქლია
და მისთ. ზედსარტყელი, კედლის ბო-
ძებზე გადაბმულია ერთი კედლიდან
მეორემდე კედლების შესაკრავად (ს.
მენთეშ.); ზღურბლი, დირე (თ. უთ-
ურგ.).

იქენ-ი (ქიზიყ.). ნ. იქანი.

იქაგაყ-ი (თუშ.) დიდი სადღვებელი, ჩხუტ-
ზე (ნ.) დიღია (თ. უთურგ.).

იქება (აქარ.) ირჭება, შერება; რა ი ქ ი-
ბ-ი? რას შერები? (დიალექტ., 658).

იქრაჯ-ი (იმერ.) რიყრაყი, განთიადი. „დი-
ლას, როცა ი ქ რ ა ქ ი წამევიდა, გა-
მევედი გარეთ და ყველა დოუძახე“
(პ. ჭაჭან., IX, 253).

იშიც (აქარ.) ისიც (დიალექტ., 658).

კ

კ-კე-კედ (ხევსურ.) თანდებული კენ:
არხვატისკ, არცაისკე, მტრისაკედ
(ა. შან.).

კა (თუშ.) კარგი. „ჩილუ, რა კა ხარიუ,
შავიწ არა ხარიუ“ (პ. ხუბ.).

კაა (ქართლ.) ზხ., კარგად. ნ. კაად (შ.
ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კაად (ფშ., ხევსურ.) ზხ., კარგად (ი. ქე-
შიყ.; დიალექტ., 553).

კაადა (რაქ.) ურმის ნაწილია (შ. ძიძ.,
207).

კაბაქარდ-ი (ზ. იმერ.) ბაჰბის ტანსაცმე-
ლი, სამგლოვიარო; ჩოხასავით იყრე-
ბოდა, მხოლოდ საქილეები (სამასრეე-
ბი) არა ჰქონდა (ბ. წერეთ.).

კაბაქუბა (ჯავახ.) ბურბუშელა, ბალახია.
ნ. ყურბანა, ქაქაბუქა, კაკაბუქა (ა. მაყ.).

კაბალა (მოხ.) ცელის ტარზე გაკეთებუ-
ლი სახელური მარჯვენა ხელის მოსა-
კიდებლად („კომუნისტი“, № 190,
1967).

კაბალაჲ (ქსნის ხეობ.) საქონლის გაბარე-

ბა გამოსაკვებად (ვ. სომხიშვი.). შდრ.:
საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.

კაბაშური-ი (ქიზიყ.) ბავშვის საბანი რო-
გორც აკვანში დასახურავი, ისე მოსახ-
ვევი ხელში აყვანის დროს (ს. მენ-
თეშ.).

კაბდო (ქართლ., კახ., თუშ., თიან., ხევ-
სურ.). 1. პატარა ნაჭერი მიწა (კირიო-
ნი); 2. კალოზე ბზის სახვეტი იარაღი
(დიალექტ., 638); 3. სასოფლო-სამე-
ურნეო იარაღი: ფიცარი, რომელსაც
ფარცხი აქვს გამობმული ბელტების
საფშენელად და ხნულის გასასწორებ-
ლად (გ. მაჭავარ., 288; პ. ხუბ.; დია-
ლექტ., 598); 4. ორკაპი ხე, რომელიც
ზოგჯერ ფარცხის საბლის როლს ას-
რულებს (ა. კინჭარ., 199). შდრ.: საბა,
ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგელ.

კაბდოს გადატარება (ქართლ.) ხატოვანი
თქმავა, განადგურება, აოხრება, აკლე-
ბა. „აღდა და ჩემს ოჯახს კაბდო

გადატარა, ეგონა, დავიციედი“ (გ. შატბერ., 60).

კაბელა (რაჯ.). 1. აკაბელა უშნო, აყლაყულა, ოყლაყი (ვ. ბერ.); 2. (იმერ., გურ.) ჭრელი (შავთეთრა) საქონელი (ქეგლ).

კაბია (გურ.). ნ. კაბელა².

კაბისტონი შავი (ლენხ.) ვაზის, ყურძნის ჯიშია ერთგვარი (დიალექტ., 677).

კაბიწი (თუშ.) საწყაოა (ს. მაკალ.).

კაბკია (ქართლ.) კაბა ბავშვის ენაზე (მ. მესხ.).

კადა (თუშ.) უბატონოდ მეწველი ცხვარი (ქეგლ).

კადინა (გურ.) მძიმე, დიდი ცეცხლი (გ. შარაშ.).

კადო (ოკრიბ.) ხარისხა, კადონი, რომელიც მიჰქედებულა ბავაზე; კადოზე ებმება საქონელი (ვ. ბერ.).

კადონი¹ (გურ.) კოცონი (ი. ჭყონ.).

კადონი² (მთიულ., გულამყარ.) ცხენების დასაბმელად ვადებული ლატანი (ლ. ლეონ.).

კავი (ქიზიყ., გურ., ქართლ.). 1. სახურავის ლატანი, კოჭების ლარტყა, რაზედაც ჩალა, კრამიტი და მისთ. იხურება (ს. მენთეშ.; ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.); 2. თავკაპიანი ჯოხი, რომელზედაც რკალიან ქვაბს ჰკიდებენ (ე. ნინ., I, II, თ. კიკე.).

კავანა ლობიო (ქართლ.) ხეიარა ლობიო, რომელიც სარს აპყევა („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კავასურა საზამთრო (კახ.) შავი ფერის მოგრძო საზამთრო (ა. მარტ., ვ. იმნ.).

კავატი (ფშ.) ნაკლი, მანკი (ი. ქეშიკ.).

კავლო-ა (ინგილ.) კავი, კაუქი, (მ. ჯან.).

კათათვე (ქართლ.) მკათათვე, ივლსი (დიალექტ., 638).

კათხა¹ (გურ., ლენხ., ხევსურ., ფშ.) ხის სასმისი. ნ. კოჩხა (ე. ნინ., I, თ. კიკე.; დიალექტ., 677; ა. კინჭარ., 218; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

კათხა² (ლენხ.) რაგვებისაგან (ნ.) გავეთებული დაბალი სახლი (მ. ჩიქ.).

კათხა³ (გურ.) შხამიანი გველი (ა. ლ.).

კათხა სახლი-ი (ზ. იმერ.) ძველებური სახლი, შუაზე კერია და ერდო ჰქონდა (ბ. წერეთ.).

კაი გაყოლა (გურ.) კარგი ძალი. „გაიგაყოლა მოსახლე იქნებოდა მაშვინაც აცანაში“ (პ. ჭაჭან.).

კაი დღე (იმერ., გურ., კახ.) დღესასწაული, საზოგადო სახელი დღესასწაული-სა (ვ. ბერ.).

კაიმომჰმელ-ი (გურ.) კარგი მადის მქონე, ბევრის ჭამის შემძლე (გ. შარაშ.).

კაი ყმა (ფშ.) კარგი ყმა, თაინდი, გმირი, მოყმე (ვაჟა, I, ა. შან.).

კაირობა (ქიზიყ.) პაექრობა, ლაპარაკით შებმა; შაირობა. „რასა მკაირობ მანდა?“ (ს. მენთეშ.).

კაკა (თუშ.). ნ. კა.

კაკაბი (ქართლ., კახ.) ნაწილია გუთნისა, ხის სადგამი, რაზედაც ფრთაა (ნ.) მიმაგრებული (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კაკაბა¹ (ქართლ.) გუთნის ნაწილი, ზედ ფრთა (ნ.) აკრავს და ბელტი გადააქვს. ნ. კაკაბი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კაკაბა² (რაჯ.) საცერი, ცხრილზე მომძროთვალედები აქვს (ვ. ბერ.); ცხავი. საცერივითაა, ძირი თხელი ტყეჩისაგან აქვს მოწნული (დიალექტ., 685).

კაკაბა³ (ლენხ.). 1. დიდი ძარი. „პზე კაკაბა ძარში ჩაყარე“; 2. ცხრილი (მ. ალავე, I).

კაკაბუკა (ჯავახ.). ნ. კაბაკუბა.

კაკაყუკა (ქიზიყ.) ხილუელი. „დღედაცირა მივლია, რო მქარ კაკაყუკაზე გააქრობინოა ფული“ (ს. მენთეშ.).

კაკალ-ი¹ (გურ., იმერ.) მარცვალი; ერთი კაკალი ერთი ცალი, მარცვალი, ერთი (ს. ჟღ.).

კაკალ-ი² **კაკალ/ე-ა** (იმერ., გურ.) ღორის ავადმყოფობაა; ხორცში ფეტვის მარცვალივით დააყრის, ამგვარი ხორცი ძალიან მივნებელია; ფეტველა, გვარი (ვ. ბერ.; ი. ქავთ.; ა. ლ., გურ.).

კაკალ-ი გულით (გურ., იმერ.) გულწრფელად (გ. შარაშ.); კაკალ თვალში ი.

- კაკალ ყურში ზედ თვალთან, თვალში, ზედ ყურთან (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.); კაკალ-ი კაცი მარტოხელა კაცი (გ. ბერ.); კაკლად დარჩა მარტოდ დარჩა (ა. ლ., გურ.).
- კაკანი-ი, კაკანა (მოხ.) აკანი ბავშვის ენით (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).
- კაკანა¹ (ქართლ.) ნ. კაკანი.
- კაკანა-ა² (აქარ.) ბატკანი (დიალექტ., 658).
- კაკარახება (ქართლ.) პაპანაქება, პერი რომ შეხუთულია და დედამიწის ალმური ასღის (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- კაკაროტი-ი (ქართლ.) ხმელ-ხმელი, ხეხელა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).
- კაკარ (ინგილ.) კაკარი, ღამე მთვარით ნათელი (მ. ჯან.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., ქეგლ.
- კაკარი-ი (მესხ.) კაშკაში. „მთვარეს კაკარი ვაუდიოდა“. ნ. კაკარ (ი. მაისურ.).
- კაკარუნა (ფშ., მთიულ.) კავი კეცების ცეცხლიდან ვადმოსაღები (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.); ცელის ტარის სახელური (ლ. კაიშ.).
- კაკვა (ლენჩ.) ცხრილივით ღობის გამორჩევა (მ. ჩიქ.).
- კაკვისაყვენტელა (ქართლ.) მცენარე ერთგვარი (ა. მაყ.).
- კაკვისმკერდა (ხევსურ.) სასუქა, მცენარე (ა. მაყ.).
- კაკდ-ი (მთიულ.) თოვლზე საცურაო ფიცარი, რომელზედაც დამაგრებულია დიდი რკალები ხელის მოსაყიდად (ქეგლ).
- კაკდებ-ი (მთიულ.) შინ ნაკეთები თხილამურები (ლ. კაიშ.).
- კაკვ-ი (ლენჩ.) სახურავის ქვეშ დადებული გრძელი ხე (მ. ჩიქ.).
- კაკვია (ქართლ.) ცაცია, მემარცხენე, მარცხენა ხელით მომუშავე; კინ. კაკვილა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- კაკვილ-ი, კაკვილებ-ი (გურ.) კაგები, კულულები, გრძლად დახვეული თმები; დაკაკვილება დახვევა თმისა (გ. შარაშ.).
- კაკვილა (ქართლ., ქიზიყ.) ცაცია. ნ. კაკვია; ცალხელა (ს. მენთეშ.).
- კაკვინა თმა (გურ.) ხუტუქა თმა. ნ. კაკვილი, დაკაკვილება (გ. შარაშ.).
- კაკვლა (გურ., იმერ.) სიტყვა-სიტყვით თქმა, მზობა; კაკლავს დაწვრილებით, სიტყვასიტყვით ამზობს; დუუკაკლა დაწვრილებით უამბო ყველაფერი (ა. ლ.). შდრ.: ქეგლ.
- კაკვობია/ე (გურ.) ბავშვთა თამაში ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- კაკია¹ (ქართლ.) ხავერდა, იმერული ხავერანა (ა. მაყ.).
- კაკია² (რაჭ.) ირაგა, მცენარე (ა. მაყ.).
- კაკიბერა (ლენჩ.) სამზარეულო სახლში შუაეცეხლის პირდაპირ ზევით გადებული დირე, რომელზედაც საქვაზე ჰკიდია (მ. ალავე, 1).
- კაკილა¹ (გურ.) 1. კრიალოსანი, ხელით სათამაშო ქარვის ან სხვა ძვირფასი ქვის ასხმულა (ა. ლ.); 2. ჩილამძივი. ნ. კამპარა, იოტა (ა. მაყ.).
- კაკილა² (იმერ.) თეთრყვავილებიანი დაბალი ბალახი (ი. ქავთ.).
- კაკილა³ (ზ. იმერ.) ნ. ბაძღა.
- კაკირა-ი (გურ.) ბალახეული მცენარე (კ. გვარ., 948; ა. ლ.).
- კაკირე (გურ., აქარ.) ირაგა, მცენარე (ა. მაყ.; შ. ნიყარ.).
- კაკლაკალად (გურ.) დაწვრილებით, კაკალ-კაკალ; დაკაკვლა დაწვრილებით მზობა ყველაფრისა. ნ. კაკვლა (ა. ლ.).
- კაკლაობა (კახ.) ნ. ჯილაობა.
- კაკლის ჩაი (მოხ.) ნ. ჩაის ყვავილი.
- კაკნატელა¹ (ქართლ., მესხ.) ხრტლი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); მოხარშული ხორცის ხრტილიანი ნაწილი (ი. მიოსურ.); ადგილი ცხვირისა და შუბლს შორის (ა. ლ.).
- კაკნატელა² (ფშ.) დაღეული ადამიანი თუ ცხოველი (ქეგლ).
- კაკნატელა³ (კახ.) თორნეზე დარჩენილი გამხმარი პურის ქერქი („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კაცინსაკნატურა (აქარ.). ნ. კაცინსაკენ-
ტელა.

კაცინსაკენტელა (აქარ.) ფუნთუშა, მცე-
ნარეა (ა. მყ.).

კაკრა (კახ., ქიზიყ.). 1. ფითრის ნაყოფი
(თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი.
კუონ.); 2. ახლად ამოსული ლედის
ნაყოფი; გემოთი მწარეა და რძესავით
თეთრი წვენი სდის; 3. ახლგამონას-
კული მწვანე ნაყოფი, რომლის ჭამა არ
შეიძლება, მწარეა; გადატ. მწვანე; მწა-
რე ადამიანი (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა,
ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კაკუბაში (იმერ.) ცუდი ხმალი. „ჩემი
თოფი, კაკუბაში თავზე გადამან-
ტვრიესო“ (ვ. ბერ.).

კაკული (რაკ.) გვირილა, მცენარეა (ა.
მყ.).

კაკულია, **კაკულიე** (გურ.) წელიში მოხ-
რილი; მორცხვ ადამიანსაც უწოდებენ
(ვ. შარაშ.).

კაკუტი (იმერ.) სიმინდის საფშვენი
ხელკავი, კაკუტი (ვ. ბერ.).

კაკუტი² (ლენხ.) მარწუხი (ქეგლ.).

კაკუტი³ (რაკ., ზ. იმერ.) გვირილა, ნ.
სარწყილა (ა. მყ.).

კაკუტი/ე-ი (გურ.) კაკვი, მოკაუჭებული
ჯოხი (ს. ელ.).

კაკუჩა (ქართლ., კახ.). 1. კაუჭა, თავმო-
კაუჭებული ჯოხი, ხმარობენ ცხერის
დასაჭერად; გადატ. მეტსახელია კაცი-
სა. ნ. კაკუტა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
ხუბ.); 2. საქსოვი დაზვის ერთ-ერთი
ნაწილი (ქეგლ.).

კაკუჭი (იმერ.), მოკაკუჭება მო-
ღუნვა, მოკაკვა; კაკუჭი/ე-ი კაკვი
(ვ. ბერ.).

კაკუჭი² (ლენხ.) თავმოკაუჭებული ჯოხი
(მ. ჩიქ.; მ. ალავ., ზეპირსიტყვ.).

კაკუჭე (ლენხ.) მეწე სული, ტყის კაცი,
ოჩოკოჩი (მ. ჩიქ.).

კაკუჭელა (ზ. იმერ.) კაუჭი, მოკაუჭებუ-
ლი ჯოხი. ნ. კაკუჭი (ბ. წერეთ.).

კაკუჭობია (ზ. იმერ.) კაუჭებით ბურთის
თამაში. ნ. კაკუნობია (ბ. წერეთ.).

კალ-ი (აქარ.) საქონლის საბმელი ხის
რგოლი (პ. ჯაჭან.).

კალაში (იმერ.) სარეველა ბალახია ერთ-
გვარი (ი. ქავთ.).

კალამფხალი-ი (იმერ.) კანაფო მხალი, კე-
ფერა მხალი, ლახანა (ი. ქავთ.).

კალანდა (გურ.) ახალი წელი (ე. ნინ.,
I, II, თ. კიკვი; ს. ელ., ა. ლ., გურ.).
ლათ. Calandae.

კალანჩხა (ქართლ., კახ., იმერ., ლენხ.,
ზ. აქარ.) პატარა კალათი. ანდაზა: „კა-
მენს კალანჩხით ბზე რა გაუბდე-
ბა“ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132,
1900; ი. კუონ.); საშუალო ზომის გო-
დორი ბზისათვის (ა. მარტ., ვ. იმნ.);
პატარა კალათი (მ. ჩიქ.); პატარა კა-
ლათა ყანაში საკმლის ან ხილის წასა-
ღებდა. ნ. კარანჩხაი (შ. ნიყარ.).

კალაოტი (ლენხ.) თავსაბანი მიწის აგუ-
რაკი (მ. ჩიქ.).

კალაში (ზ. აქარ.). 1. ცხელი ქარი; 2.
ქარიშხალი (შ. ნიყარ.).

კალბა (გურ.) ორთითზე გაკრული პა-
ტარა ბადე, საქსოვი, საჩქარხლო (გ.
შარაშ.).

კალბადე (გურ.). ნ. კალბა.

კალთის გადაბმა (ქართლ.) მხარის მიცე-
მა, დახმარება. მოყვრობა, მოყვასო-
ბის გაწევა. „თუ მოყვარე ხარ, მიმოყ-
ვრე, კალთა გადმიბი კალთასა“
(გ. შატბერ., 61).

კალიო (მესხ.) მიწური სახლის სახურავი
(„კომუნისტი“, № 157, 1968).

კალიში (გურ.) ჭაპის დასაწურავი მოწყ-
ობილობა; დაკალიშება ჭაპის
დაწურვა ამ მოწყობილობით (გ. შა-
რაშ.).

კალმა (აქარ.) ბადის საქსოვი ჩხირი (ი.
მეგრ.).

კალმოხი/ე-ი (გურ.) ბევშეთა თამაშობა
ერთგვარი (გ. შარაშ.).

კალი (ქიზიყ.) მოსახელად მომზადებუ-
ლი კირი ან მიწა. კირნარეე ქვიშას ან
საქურტლე მიწას მრგვლად დაყრიან,
გულს გადაუშლიან, წყალს დაასხამენ

და მოზელენ; გადატ. საზომი ერთეულია: ერთი კალო კირი, ორი კალო და ა. შ. (ს. მენტეშ.).

კალო (ქიზიყ.) მცენარის ძირის გარშემო მოთხრილი და ფილივით ვაკეთებულ მიწა, რომ წვიმის წყალი, თოვლის ნაღობი თუ მიტრეხული წყალი ფესვებში ჩავიდეს (ს. მენტეშ.).

კალო (გურ.) სიმინდისა და ღომის მოსავლის სახეავებელი ადგილი (კ. გვარამ., 948; ა. ლ.).

კალოდი (მოხ.) ბავა, ხის ყუთი, რომელშიაც საქონელს საქმელს უყრიან (ო. ქაჯ.).

კალოკიდურა-ა (აჭარ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

კალტი (ხევსურ., ფშ., მთიულ., გუდამაყრ., თუშ.) ხაჭო (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.; ა. ჭინჭარ., 271; ე. ვირსალ.; თ. უთურგ.; დილაექტ., 582); ხაჭოს კვერი (ს. მაკალ.); ნადული (ლ. ლეონ.).

კამანია (გურ.) ანაგვირილა, მცენარეა. ნ. ქამენია (ა. მაყ.).

კამარა (ქართლ., მთიულ.) აკვნის ტარი. აკვნის ხელმოსაქიდი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); აკვნის კიკრლების შემაერთებელი ჯობი (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).

კამარა (მოხ.) დაოთხებით გაქცევა პირუტყვისა (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

კამარა (გურ.) წყლის განუწყვეტლივ დენა (ა. ლ.).

კამაჟ (ინგილ.) გამოუსადეგარი, საოხრო. იტყვიან პირუტყვზე (მ. ჯან.).

კამბეჩი (ფშ., გურ.) კამეჩი (ვაჟა, II, ა. შან.; ა. ლ., გურ.).

კამბულა (იმერ.) კაბელა (პრელი, შავთეთრა საქონელი). „ვაიმე, ჩემო კამბულაო, რა უდროოდ დაკულაო“ (ი. ქავთ.).

კამერობა (ქიზიყ.) კრებ. კამეჩის ნახირი (ს. მენტეშ.).

კამპი (ქიზიყ., ფშ.) საკბენად გაწევა ცხენის მიერ. „ცხენმა კამპი გადკრა“ (ს. მენტეშ.); კბენა ცხენის მიერ

(ვაჟა, IV, ა. შან.); კამპვა ცხენმაგობი იკბინება. ანდაზა: „მკამპავს, უკან მოექცე და მწიხლავს — წინაო“ (ი. ჭყონ.).

კამპი-ი (თუშ.) გრძელი ჯობი, თავში ორტოტა, იხმარება საბრჯენად (პ. ხუბ.). **კამპარი** (გურ., იმერ., რაჭ., ლეჩხ.) ჯონჯოლი (ა. მაყ.).

კამპარა (გურ.) ჩალამძივი. ნ. კაკილა, ტატილა (ა. მაყ.).

კამპარა (ზ. აჭარ.) ძალიან ხმელი, მაგ., შეშა (შ. ნიყარ.).

კამპვა (ლეჩხ.) ყლაპვა. იტყვიან ძალღსა და ღორზე, ზოგჯერ ადამიანზეც. „ღამშეული ტახი საქმელს კამპავს“ (მ. ალავე, 2).

კამპვა (ფშ.) ცხენის კბენა. „სულ ვინ გაუძლებს ცხენისას მუდამ წიხლსა და კამპვასა“ (ი. ქეშეკ.).

კამპო (გურ.) ურმის წინა ნაწილი, სადაც უღელია გაყრილი, კოფო (ს. ჟღ.).

კამუზე (გურ.) შერქმეული გვარია (ა. ლ.).

კამუჯი (მესხ.) კამათი, კინკლაობა, მსუბუქი ჩხუბი. „ატყდა ერთი კამუჯი, წალაპარაკება“ (ი. მაისურ.).

კამური (გურ., ოკრიბ., ზ. იმერ.) მალღარი ვაზის ჯიშია (კ. გვარ., 948; მ. ალავე; ქ. ძოწ.).

კამუწი (ლეჩხ.) კაბუეტი, აბეზარი, კინკუსი (მ. ალავე, 1).

კამჩხალ-ი (ქსნის ხეობ.) ძალიან მყავე (ვ. სომხიშვი.).

კამპაქი (გურ.) გამხდარი აგებულების ადამიანი (გ. შარაშ.).

კანაჟანი (მთიულ.) ძალიან ჭრელი პერანგი (ლ. კაიშ.).

კანაჟა (კახ.) მღალი ბალახია ერთგვარი, ხმარობენ ცოცხის შესაკერულად (ქეგლ.).

კანაჟო (იმერ.) კოლრაბი, ხეტი, მყენარეა (ა. მაყ.).

კანაჟორა (გურ.) შვია, მცენარეა (ა. მაყ.).

- კანაფურა** (გურ., აქარ., იმერ.) კანაფის მსგავსი ბალახია, ვარკანაფა, ორკბილა (ს. ულ.; ა. მაყ.); დათვის კანაფი (ა. მაყ.).
- კანაფხალ-ი** (იმერ.) კოლრაბი, ხეიტი (ა. მაყ.).
- კანდაულა** (ზ. იმერ.). ნ. კანდოულა.
- კანდლაკაცუა** (ხეესტრ.) ჭუჭა, ცეროდენა, ჭონდრის კაცი (დიალექტ., 553).
- კანდოულა, კანდაულა** (ზ. იმერ.) ურმის კვერნა, ყვერნა ურმისა (ნ.) (ბ. წერეთ.).
- კანდრიბ-ი** (ზ. იმერ.) ხარის დასაბმელი დაგრებილი წნელი ან თოკი. ნ. კანდრივი (ბ. წერეთ.).
- კანდრივი** (რაქ.) წნელის ოდრიკალი საქონლის ბავაზე დასაბმელად (ვ. ბერ.).
- კანდრიკ-ი** (იმერ.). ნ. კანდრივი.
- კანთიელ-ი** (ქიზიყ.) გაუფრთხილებელი, არამომჭირნე (ს. მენთეშ.).
- კანთურა** (ფშ.) კნუტი კატისა (ქეგლ).
- კანკალო** (იმერ.) წმინდა, სუფთა, კრიალა; კანკალო წყალ-ი წმინდა წყალი; გაკანკალდა გასუფთავდა. „ისე გავაკანკალე კედელი, რო შეხედო, თავს დაინახავ“ (ვ. ბერ.).
- კანკარა, კარკარა** (ქიზიყ., მთიულ.). 1. წმინდა, ანკარა; არადრმა, მარჩხა წყალი. ნ. კანკალო (ს. მენთეშ.; ლ. კაიშ.); 2. კეკლუცი, გოვმანით მოსიარულე ქალი (ს. მენთეშ.).
- კანკას-ი** (გურ.) სუფთა, ანკარა, მაგ., წყალი; დაკანკასებულ-ი დასუფთავებული, დაკრიალებული; ანკარა (გ. შარაშ.).
- კანკეშა** (გუდამაყრ., მთიულ.) კენკეშა, მცენარეა (ა. მაყ.; ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).
- კანკლევა** (იმერ.) წმინდად, მრგვლად და ლამაზად წერა. „რა კანკლავს ე ბევშიე, სად ისწავლა ასე კაი წერა?“ (ვ. ბერ.).
- კანკრა** (ქართლ., კახ.) ხეშავი, ხმარობენ სარად, ტოტებს კი — ცოცხად, კვილო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მაყ.); ეკალდკი (ა. მაყ.).
- კანკულია-ა** (აქარ.) წელში მოხრილი ადამიანი, მოკუხული, მოკაყული (შ. ნიჭარ.).
- კანკური** (გურ.) ხამხამი; თვალის კანკური თვალის ხამხამი (გ. შარაშ.).
- კანკურაზ-ი** (იმერ., გურ.) ნამდვილი; კანკურაზი აბხაზია, ე. ი. ნამდვილი აფხაზია (ი. ჭყონ.).
- კანს-კანს-ი** (ფშ.) დაბალი ხმით ყეფა, კეკავი, წკავწკავი (ი. ქეშიკ.).
- კანტ-ი** (ქართლ.) სხარტი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- კანტ-იშ** (ქიზიყ.). 1. ზანტი მკამელი, უმადოსავით მკამელი; 2. მძიმე, ზარმაცად მოძრავი (ს. მენთეშ.).
- კანტ-იშ** (ლენჩ.) კნაქა, თხელი, გამხდარი, მკლე (შ. ალავე., 1). შდრ.: საბა.
- კანტალოზა** (ფშ.) ქურდობა (თ. რაზიკ, „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).
- კანტარი** (გურ.). ნ. კატარი.
- კანტილა** (მთიულ., გუდამაყრ.) კატა (ე. ვირსალ.).
- კანტრუშ-ი** (ქართლ.) თვლემის დროს თავის ქნევა-კანტური (შ. ძიძ., ანგარიში).
- კანშ-ი ამოსვლა** (გურ.) კანის ცვლა აბრეშუმის კისის მიერ. „ჯერე დიდ კანში არ ამოსულა ბობოლი (ნ.) და ხედავ შენ, რამხელვანია!“ (გ. შარაშ.).
- კანჩალა** (ფშ., ქიზიყ.) კანჭი, წვივი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); ბარკალი; დუმა. „ძაღლმა კანჩალა გამაავლიჯა“ (ს. მენთეშ.).
- კანჩხა** (ლენჩ.) ძლიერ მაღალი (მ. ჩიქ.).
- კანძ-ი** (ქართლ., ქიზიყ., მოხ., გურ.) ერთი ცხერის ნაპარსი (დიალექტ., 638); ნაპარსი, ერთი ცხერის ნაკრევი მატყლი გადაგრებილი და გაკვანძული (ს. მენთეშ.); გაკვანძული და შეკრული მატყლი — ერთი ცხერის ნაკრევი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კანძ-ი თუთუნისა (გურ.) რამდენიმე აც-
მა, ზუფენგი (ნ.) თამბაქო ერთად, გა-
საშრობად დაკიდებული (გ. შარაშ.).
კანწალა (იმერ.) ტანადი, მაღალი და ოდ-
ნაე ხმელი, კათანდარა. „ქი არ ჩა მა-
მივიდა ჩემი კანწალა გოგო!“ (ი.
ქავთ.).
კანწარანბე-ი (ლენხ.) მაღალი წვივები.
ნ. გაზეები (მ. ალავე, 1).
კანწუბ-ი, კალრეტ-ი (ლენხ.) ძალზე გამ-
ხდარი (მ. ალავე, 1).
კანჭ-ი (იმერ.) ფეხი. „ტრუბია ღორს
გამხდარ კანჭებში სწვდა“ (მ.
ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
კანჭ-ი² (რაჭ., ლენხ.) ფრჩხილი (ქეგლ).
კანჭა (კახ., ფშ.) გლერტა, კლერტა, მცე-
ნარეა (ა. მაყ.).
კანჭა ბალახ-ი (ქიზიყ.) კლანჭა ბალახი,
სარეველა მცენარეა (ს. მენთეშ.).
კანჭალა (ფშ.). ნ. კანჭი, 1, კანჩალა.
კანჭარაკუნა-ი (გურ.) გამხდარი, წვრილ-
წვივებიანი კაცი (გ. შარაშ.).
კანჭვა (ლენხ.): ღვინის მოკანჭვა, ღვინის
დამპარება (მ. ჩიქ.).
კანჭიათ-ი (იმერ.) ბარკალი. „მსუქანი
კანჭიათი საღლა იქნება!“ (მ.
ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
კანჭიოტა (ზ. იმერ.) პატარა, წვრილი
თევზია, თვალბგადმოკარკლული, მდ.
ძირულაში ბუღობს (მ. ალავე, 3).
კანჭმაღალა (ლენხ.) წეროსწვივა. ნ. წერე-
წო, წერესტო (ა. მაყ.).
კანჭურ-ი (ქიზიყ.) ჩამოკიდებასავით. „ნუ
გიყვარს, გოგო, აღმინი კანჭური,
რა სუ კალთაზე მეკიდები!“ აქედან:
აკანჭურება, ჩამოკანჭურება (ს. მენ-
თეშ., დამ.).
კანჯ-ი (მესხ.) მარცვლის დასაფარავად
გაკეთებული ჩუჩელა (კ. დონდ., 372).
კანჯარი-ხე (აჭარ.) ნუფრიანი, როკიანი
ხე (შ. ნიქარ.).
კანჯარა (ფშ.) ზოლებიანი ჭრელი, ვეყანა
(ქეგლ).
კაობითკაი (გურ.) ერთობ კარგი, ძალიან
კარგი (ი. კყონ.).

კაპ-ი (ლენხ.) ქალაშის წინ ჩასაქერე-
ბელი ტყავი (მ. ჩიქ.).
კაპ-ი² (ფშ.) ბის ტოტი (თ. რაზიკ., „ბეჭ-
რია“, № 132, 1900; ი. ქეშეკ.).
კაპ-ი³ (აჭარ.). 1. საქონლის დასაბმელი
მოღუნული ჯოხი; 2. კეიანი ჯოხი,
რომელზედაც აასხმენ ყურანის მტევ-
ნებს ზამთარში შესანახად; 3. საბლის
(ბაწრის, თოკის) შუა ადგილას გამოზ-
მული ხის რიკი, ტვირთის აკიდებისას
თოკის ბოლოების გასაყრელად (შ. ნი-
ქარ.).
კაპანი-ი (მესხ.) კლდოვან-ღორღიანი ნია-
დაგი, ქარაფი; კლდოვანი გზა (ი. მთი-
სურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.,
ქეგლ.
კაპარი-ი (ფშ., ხევსურ., მთიულ., გულა-
მაყრ.) ერთგვარი სასმელი, ბურახი
(ვაჟა, II, ა. შან.); მომეგო გემოსი, სა-
სიამოუნო სასმელია, ქერის ფქვილით,
წყლითა და ყინულით მზადდება (ა.
კინკარ., 214); ბურახი (ე. ვირსალ.);
სიმინის ფქვილის დამეგებელი სას-
მელი (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).
კაპარი-ი² (რაჭ.) თრიმლი, მცენარეა (ა.
მაყ.).
კაპარი-ი³ (ქართლ.) სასმელია, ბურახი
(თ. რაზიკ., „ნივერია“, № 132, 1900; ი.
კყონ.).
კაპარი-ი⁴ (იმერ.) ხეა, რომლის ყვავილე-
ბისაგან ჭონჯოლს ამზადებენ (თ.
კყონ.).
კაპარჩელა-ი (მესხ.) კაპასი, ანჩხლი (ი.
მისსურ.).
კაპარჩხანა (ქართლ.) ბრაზიანი, ანჩხლი,
უცებ რომ აპილპილდება და ეტაკება
მოწინააღმდეგეს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
ხუბ.).
კაპარჩხელა (ჯავახ.). ნ. ბატიფება.
კაპარჩხინა (ქიზიყ., გურ.) გადატ. ავი
სული ქალი, ანჩხლი, ბრაზიანი, კაპარ-
ჩხინა (ს. მენთეშ.; ა. ლ.).
კაპარწახ-ი (გურ.) ცხარე ძმარი; მეტად
კაპას ქალზედაც იტყვიან: კაპარწახიაო
(გ. შარაშ.).

კაპარტი-ი (ფშ.) ფუტკრის საშოვარი, ფეხებით რომ მოაქვს (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კაპარტი-ი (რაჭ.) ისართა ქარქაში. „მისი შვილდნი და კაპარტნი კლდეთა ჩაუციოა“ (შ. ძიძ., 207). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კაპარტინა (გურ.) თევზია, ბუღობს მდ. კაპარტინაში (ს. ჟღ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კაპეზი-ი ხისა (მთიულ., გუდამაყრ.) ხის ტოტები (ე. ვირსალ.).

კაპეტ-ი (იმერ., გურ.) დიდი ხნის დაუმუშავებელი მიწა, ნატყევარი მიწა, ყაშირი. „კაპეტი მიწა იყო და კარგათ მოვიდა სიმინდი“ (უ. ბერ.; ს. ჟღ.).

კაპეხი-ი (იმერ., ოკრიბ.) ვერძის ნაწილია — ფრჩხილებისა და ზედადგრების დასამაგრებელი („კომუნისტი“, № 190, 1967).

კაპიონი-ი (გურ.) მცირე ზვინი, ბულული (ქეგლ.).

კაპისტონი-ი (გურ.). ნ. კაბისტონი.

კაპირონა (ზ. აქარ.) სოფლისა და სხვა ადგილებში საზოგადო წყაროებთან წყლის დასალევი ჭურჭელი — ხისტარიანი ჯამი, კუთხოვანი ფორმისა (შ. ნიჟარ.).

კაპირჩხი-ი (ქართლ.) დაკუთხული ფოლადის ნაქერი, რაზედაც დგას წისქვილის ბორბლის ღერძი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კაპისტონი-ი (ლენჩხ.) ალექსანდრეული ყურძენი (მ. ალაფ., 1).

კაპიშუკა (ლენჩხ.) ვიწრო ბილიკი ხშირ ტყეში (მ. ალაფ., ზეპირსიტყვ.).

კაპიწი-ი (იმერ.) ტყლაპის გასაკვრელი ფიცარი (ქეგლ.).

კაპიწი-ი (ოკრიბ.) საქაჩაეის (დაქყლეთილი ყურძნის საწურის) ნაწილია, კეთდება მაგარი ხის ვიწრო ფიცრებისაგან, გამძლეა (მ. ოყრეშიძე, კოლევი).

კაპიწი-ი (გურ., ზ. აქარ., ქიზიყ.). 1. ტანსაცმლის (კაბის, შარვლის ან სახელოს) აკეცა, აწევა; დაკაპიწებული

ტანსაცმლის აწევა, შეკეცვა; ხელეზბედაკაპიწებული ხელეზბედაკაპიწებული, სახელოებაწეული (ა. ღლ.); 2. ოვალური კასრი, რომელშიც რძის პროდუქტებს ინახავენ (შ. ნიჟარ.); 3. კაპიწი-ი შეეკრა პირი შეეკრა, ვერ ჰამს, ვერ ლაპარაკობს (ს. მენთეშ.).

კაპი-ი (ქართლ.) ნერვის წვრილი ტოტების წნელი (მ. მესხ.).

კაპრაშ(ა) (ინგილ., ხეესურ.) ნარგოზისფერი (მ. ჯან.); ყვითელ-მოწითალო (საბა); ლაღწითელი, ლაღწითელი ფერი (ა. კინკარ., 260).

კაპრაშაღი-ი (თუშ.). ნ. კაპრაშ(ა).

კაპარჩხალი-ი (ქართლ.) ბრჭყალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კაპტო (ლენჩხ.) კალოს გადასახვეტი, ჯოხებგაყრილი ფიცარი (მ. ჩიქ.).

კაპუეტი-ი (გურ.). 1. თავისნათქვამა, უტეხი, ჯიუტი; 2. ძნელად მოსახარშავი ქათამი (გ. შარაშ.); კაპოეტი, ავი, ანჩხელი (დიალექტ., 664); მიუკარებელი, აყალ-მაყალის ამტეხი (ა. ღლ.).

კაპუეტი-ი ყოჩი-ი (კახ.) დასრულებული ასაკის (ხუთი წლის) ყოჩი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

კაპუეტა (კახ., ფშ.). ნ. კანჭა.

კაპუნა (ქიზიყ.) ერთგვარი ბალახია, ზვარე ადგილებში იცის, ქაფუნა (ს. მენთეშ.; ა. მაყ.).

კაპწკალა (მთიულ.) ვრძელი ფრჩხილი (ლ. კაშ.). ჰანგი (ლ. ლეონ.).

კაპუნა-ი (გურ.) ბატარა ქვაბი სპილენძისა, კარდალი (ნ.) მცირე (ი. ჭყონ.; დიალექტ., 664).

კაპუნა-ი (იმერ.) უყველო წინდები, კოჭებს დაბლა, ტერფზე წამოსაცემელი (ი. ქავთ.).

კაპ (ინგილ.) კაი, კარგი (მ. ჯან.).

კაგორა (ინგილ.) კარგად, კარგა, რივიანად, გვარაინად (დიალექტ., 618).

კაისტანა-ა (ინგილ.) საუკეთესო „მეზობელმა კაისტანა დიდ ქობ მისცა“ (გ. იმნ.).

კარ-ი (ხევსურ.) ეზო ან უბანი (ა. ჰინკარ., 219).

კარა (გურ.)—კი-არა (ს. ჟლ.).

კარაბა (იმერ.) კარია ჩარჩოს ქვემო ნაწილი, კარნაველა (ნ.), ზღურბლი, ნ. დირე (ი. ჰყონ.).

კარაზანა (ინგილ.) ცოცხნა, ცოცხობა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კარაყინ-ი (რაკ.) ჭურის თავი შემოკარნიხებული (ვ. ბერ.).

კარანგელა (ოკრიბ.). ნ. კარაბა.

კარან(ი)ჩ-ი (ქიყიზ.) ხარაზის იარაღი: საძირის ნაპირების შემოსასწორებელი დანა (ს. მენთეშ.).

კარანჩ-ი (იმერ.) თენგი წულის ძირის შემოსაპრელად. ნ. კარან(ი)ჩი (ვ. ბერ.).

კარანჩხა-ი (გურ.) პატარა კალათი (გ. შარაშ.; ს. ჟლ.).

კარაპან-ი (მესხ., ზ. აჰარ., ოკრიბ.) მიწური სახლის წინამო, სახლის კარის წინ გამართული ჩარდახი საჩრდილობლად, აქვეა ბედელი, დალაგებულია ზოგიერთი საოჯახო ნივთი, ჭურჭელი, სამუშაო იარაღი (ი. მაისურ.). სახლის წინამო, რომელიც გადახურულია და ასრულებს დამხმარე სათავსოს დანიშნულებას (შ. ნიქარ.); ფარდული ოდის აივნის ქვეშ (მ. ალაგ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

კარაპეტ-ი (ქიხიყ., იმერ.) კარპეტ-ი, კარფეტ-ი ხარაზის ხელსაწყო: ხის სამკუთხაა, მასზე საპირეს დადებენ, ფარქვლით (ნ.) დაიჭერენ და კერავენ (ს. მენთეშ.); ხის სამკუთხიანი პრიზმა, რომელზედაც ფარქვლით (ნ.) მიმაგრებულია საწულე ტყავი კერვის დროს; ხარაზნი ხმარობენ (ვ. ბერ.).

კარახტან-ი (აჰარ.) ტაბელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კარასტე (ხევსურ.) ქვისაგან გაკეთებული ჩარჩო კარისა (ა. ჰინკარ., 281).

კარაფხ-ი (რაკ.) ძველებური საჭალაბო სახლის კარის თავზე მრგვლად გამოყენებული ფიცარი (ვ. ბერ.).

კარაქა (ქართლ., კახ.) ცხვარა; ჩაწყობი-

ლა ბაია. ნ. ნაბადა, ცხორი, ერბოკარაქა (ა. მაყ.).

კარაქულა (კახ.) ყანის ია, მცენარეა (ა. მაყ.).

კარალათ-ი (ქართლ.) მოცხარი, მცენარეა (ა. მაყ.).

კარახანა (ფშ.) სასმისია ერთგვარი (ვაჟა, IV, ა. შან.).

კარახინა (ქართლ.) პურეულია ერთგვარი (თ. სალარ., ალგ., 96).

კარბა¹ (გურ.) 1. კარდლის (ნ.) ხელი (დილაექტ., 664); ურმის გვერდები (ს. ჟლ.).

კარბა² (ლეჩხ.) 1. ჩელტის ან ლასტის (ნ.) გვერდის ზედა ნაწილი; 2. ჭურჭლის ყელის ზედანაწილი; 3. წიგნის ყდა (მ. ჩიქ.).

კარბაკ-ი (მესხ.) მიწური სახლის შემავალი, კარი და ბაკი ერთად (ი. მაისურ.).

კარგუნელა (ფშ.) მოფერ. კარგი (ი. ჰყონ.).

კარგუნსელა (ფშ.) ნ. კარგუნელა.

კარდ-ი (ზ. იმერ.) სამგლოვიარო ჩასაცმელი (ბ. წერეთ.).

კარდალა-ი (გურ., აჰარ., რაკ.) სპილენძის ქვაბი (ე. ნინ., II, თ. კიკვ.); თუჯის ქვაბი (დილაექტ., 658); დიდი ქვაბი სპილენძისა (დილაექტ., 685). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კარება (იმერ.) გადალება წვიმისა. ცრილი. „დიდი წვიმა იყო, მარა იკარა“ (ვ. ბერ.).

კართ-ი¹ (თუშ.) ფესვი (თ. უთურგ.).

კართ-ი² (ინგილ.) მატყლი მუცლისა და უბებებისა (ქეგლ.).

კართანა-ა (თუშ.) ეზო (დილაექტ., 582).

კარინავერა (ლეჩხ.) კარის ზღურბლი, გადასაბიჯი (მ. ჩიქ.).

კარკნალ-ი (მესხ.) ქეების გროვა, ქვყრილი (ი. მაისურ.).

კარიან-ი (რაკ.) ჯამ-ჭურჭელთა შესანახვი კარადა (ვ. ბერ.); კედელში ჩატანებული თარო („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კარიე, საკარიე (გურ.) საქათმე (ე. გვარ.; გ. შარაშ.).

კარი-კური (ფშ., ხევსურ.) კარ-მიდამო (ი. ქეშიკ.; ა. ჭინკარ., 284).

კარიპირი (ინგილ.) ეზო (ა. შან., 350).

კარისთავი (ხევსურ.) ზედა, თალისებური ნაწილი კარებისა. თაღს ქმნის მოზრდილი ლოდები, რომელთაც თითო მხარე გამოტვიფრული აქვთ (ა. ჭინკარ., 281).

კარის კოჭი (ხევსურ.) კარის ყუნწი, კარის ქუსლი, რომელიც ზღურბლის (ნ.) უკან დადებულ ხის ღირეშია ჩასმული (ა. ჭინკარ., 281).

კარკალ-ი (გურ.) ქათმის ხმაურობა კვერცხის დადების დროს და შემდეგაც (ი. ჭყონ.); ქათმის კაკანი კვერცხის დადებისა ან შეშინების დროს (ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.).

კარკალ-ი (იმერ., ლეჩხ.) კანკალი, ბარძგალი (ვ. ბერ.; შ. ჩიქ.).

კარკარა (ქიზიყ.) ნ. კანკარა.

კარკატან (ინგილ.) ჩვარი (მ. ჯან.).

კარკაც-ი (გურ., იმერ.) გადაკარბებული სიცილი, ხმაჟაღალი კისკისი (ვ. ბერ.; ა. ლ., გურ.).

კარკაც-ი, **კარკაცობა** (ჭესხ.)—კარგი კაც, კარგკაცობა; თავის კარგ კაცად მოჩვენება, თავის მოწონება, ზეიადობა (ი. მაისურ.).

კარკაცობა (ფშ.) გამჩვენეობა (ი. ჭყონ.).

კარლალა (ფშ.) ფარდალალა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კარობა (ხევსურ.) სამშობიარო ქონი (ს. მაკალ.).

კაროკალი (რაჭ.) ეზოს უბრალო, სახელდახელოდ გაკეთებული ქიშკარი („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კარსე-ა (თუშ.) დერეფანი (თ. უთურგ.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კარტალი-ა (ინგილ.) ცუდი, მდარე (მ. ჯან.).

კარტოხა (ხევსურ., მოხ.) კარტოფილი (ა. მაყ.).

კარუზ-ი, **კარუზა** (ხევსურ., ფშ.) მამალი ფუტკარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ა. შან.; ი. ჭყონ.).

18. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

კარჩიელ-ი (აქარ.) მსხვილფეხა საქონლის უკანა ფეხის კანჭზე ახდილი საქალმნე ტყავი (შ. ნიჟარ.).

კარჩხა (ხევსურ.) საკიდარი, მრავალტოტა ქირჭო (ნ.), რქა. „ბევრა კალთა შევხეიდე კარჩხაზე ჩხირ-წინდიანი“ (ა. ჭინკარ., 290).

კარჩხა (მთიულ.). 1. კერის თავზე გადებული ხარჩხა; 2. ძალიან გამხდარი კაცი (ლ. კაიშ.).

კარჩხალ-ი (ქიზიყ.) წყალში წაქცეული ხე ან ხის ტოტები, რომ არა ჩანს (ს. მენთეშ.).

კარჩხალ-ი მთა (გურ.) კლდოვანი ტიტველი მთა (გ. შარაშ.).

კარჩიყანა (მთიულ.) კარის ყანა, კარზე, სახლთან ახლო მდებარე ყანა (ლ. კაიშ.).

კარწახ (ინგილ.) წენგო, კოწმახი (მ. ჯან.).

კარწახ-ი (გურ.) დიდი აღმართი (გ. შარაშ.).

კარწუშმელი (გურ.) თესლისაგან დაცლილი ღომის თავთავი (გ. შარაშ.).

კარკალი-ი (გურ., იმერ.) წენგოშემოცლილი თხილი ან კაკალი (ს. ჟღ.; დიპლექტ., 670).

კარკალი-ი (ზ. აქარ.) ნიგოზი, კაკალი (შ. ნიჟარ.).

კარკველა (გურ.) კაკლისათვის წენგოს მოშორება. ნ. კაკლეა (ა. ლ.).

კარხინა (ქსნის ხეობ.) ხისგან ვათილი ნიჩაბი, რომელზედაც ფურნეში შესაწყობ პურის გუნდებს აწყობენ (ვ. სომხიშე.).

კარხლზე დგომა (ქიზიყ.) ყალყზე დგომა, ცხენის დადგომა უკანა ფეხებზე; გადატ. ყოველთვის ჩხუბის გუნებაზე ყოფნა (ს. მენთეშ.).

კახნალი (გურ.) საქსოვი ჩხირი, ყაისნალი (ა. ლ.). თურქ. kasnak(?).

კასრ-ი (თუშ.) ხის ჭურჭელი წყლისა და რძისათვის (თ. უთურგ.).

კასრა (ხევსურ.). ნ. კასრი.

კატაბარდა (იმერ.) მხალია ერთგვარი (ი. ჭყონ.).

- კატაბეწვა** (მთიულ.) ერთგვარი მონაც-
რისფრო ბალახი (ლ. კაიშ.).
- კატავენახა** (ზ. იმერ.) კატაბარდა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კატათყულა** (თუშ.) აბზინდა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კატამარია** (ქართლ.) მწერი, წითელი ბუ-
ჟყა (ი. ჟყონ.).
- კატამარწყვა** (ქართლ.). ნ. ძალამარწყვა.
- კატამცხვარა-ი** (გურ.) კუდიანი ცხვარი,
რომელსაც დუმა არა აქვს (ა. ლ.).
- კატამჭადვანა/ე** (ლეჩხ.) სოკოა ერთგვარი
(მ. ჩიქ.).
- კატაპრახა** (გურ., ქვ. იმერ., ოკრიბ., ზ.
აპარ.) მინდვრის პრასი (გ. შარაშ.); ყა-
ნის ნიორი (ა. მაყ.); მინდვრის მხალე-
ული, გაზაფხულზე შემოდის (მ. ალავ.);
გარეული პრასი. ტუის პირს, ტენიან
ადგილებში ხარობს (შ. ნიყარ.).
- კატარ!** (იმერბ.) ნაძვი (ნ. ნარი, 82).
- კატარ²** (ინგილ.) ტილოსა ან აბრეშუმის
დიდი ხელსახოცი ან ცხვირსახოცი
(დილაქტ., 618).
- კატარ-ი³** (იმერ., აპარ., მესხ.) კავკასიური
ფიჭვი (ა. მაყ.).
- კატარ-ი⁴** (გურ.) ხის წვერო, კენწერო.
„გეიხედე ევერ, თვალის საწიერზე,
შორე, ალვის ხეი რომ ჩანა, წაი იქინე,
აი იმის კატარში და იქინე გეტყ-
ვიანო“ (კ. გვარ.; ა. ლ., გურ.).
- კატარ-ი⁵** (გურ.) სიმიწდის ყვავილი;
აკატრებულ-ი აყვავებული სი-
მიწდი (გ. შარაშ.).
- კატაფშატა** (ფშ., ქართლ., კახ.) ჭაცვი;
ჰალაფშატა, ფშატი ველური (ა. მაყ.).
- კატაღუა** (ფშ.) მამლისაგან დედლის მია-
ღერსება დასაბუჟად (თ. რაზიკ.,
„ივერია“, № 167, 1900; ი. ჟყონ.); კა-
ტების მძევნობა (ი. ქეშიკ.).
- კატაყვერა** (გურ.) ონტკოფა, მცენარეა
(ა. მაყ.).
- კატაშ-ი** (ფშ., ხევსურ., თიან.) დამვავე-
ბულ რძეს რომ ხაჭოდ გაათობენ,
იმის ზემოთ მოგდებული ქაფი (თ.
რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი.
- ჟყონ.); ობი დოს, ხარშოსა და მისთა-
ნთა (ა. ჭინვარ., 271); შესადღევებ
რძეს თუ დაავიანდა და ძალიან დამ-
ყვედა, კატაშმა შექამაო, —
იტყვიან (დილაქტ., 598).
- კატაწნორა** (ინგილ.) მღვწალი, მცენარეა
(ა. მაყ.).
- კატაძღუძე** (ზ. იმერ.). ნ. კატძღუძე.
- კატაჯვარა-ი** (გურ.) დურბელი, კისრის
ჯირკვლის დასიება, ჯირკვლის ტუბერ-
კულოზი (გ. შარაშ.); ბავშვის ავად-
მყოფობაა, საყმაწვილო (ა. წულ., 127).
- კატითაურ-ი** (ქიზიყ.) დიდი, სამესვეუ-
რო-ხელეური. ყანის მკაში ვისაც მეს-
ვეურობა სწადია, დილაადრიან ადგე-
ბა, გაიპარება ყანაში, დიდ ხელეურს
გააკეთებს და ყანის თავში ხეზე და-
კიდებს, რაც იმის ნიშანია, რომ ვილა-
ცამ განიზრახა მესვეურობა და სხვა მას
ველარ შეეცილება. ზემო მხარში იცი-
ან (ს. მენთეშ.).
- კატიკულა-ი** (ინგილ.) ყვითელი ძმრწა.
ნ. ტრიასკული (ა. მაყ.).
- კატიცეცვა** (ზ. იმერ.) ჩვეულებრივი
ცერცეულა. ნ. გორცელა (ა. მაყ.).
- კატიძღუძე** (კახ., რაჭ., იმერ.) ფუნთუშა.
მცენარეა (ა. მაყ.).
- კატკატა** (ქართლ.) თხელი, წყალწყალა
შეკამალი (ლ. ნოზ.).
- კატკატო** (ქიზიყ.) დანდური, მცენარეა. ნ.
მსუქანა, კერატა, უკვადვა (ა. მაყ.).
- კატოშ-ი** (თუშ.) ფიჩხი, ნაფოტი. ნ. კო-
ტოშო⁴ (პ. ხუბ.).
- კატრუშ-ი** (ქართლ.). ნ. კანტრუში.
- კატუნა!** (კახ.) გარეული კატა (ა. მარტ.,
გ. იმნ.).
- კატუნა²** (ზ. რაჭ.) ლაქაში, მცენარეა (ა.
მაყ.).
- კაუნა** (ფშ.) ვაზის ბწკალი, რათაც იგი
ჰიგოს ან მავთულს ეხევეა (ი. ქეშიკ.).
- კაუნა** (კახ., ქართლ.) ხოვერა, მცენარეა
ნ. მაკიდელა (ა. მაყ.).
- კაფა** (ქართლ.) თამაშობაა, კენჭობა,
ერთ-ერთი ხერხი მისი (შ. ძიძ., ნ.
კეცხ., პ. ხუბ.).

კაფანდარა (იმერ.) თხელი, გამხდარი.
 „ასე კაფანდარას რო უყუნებ,
 ბარე ორი ვერ მოიკიდებს ხელს, ისე
 შეუძლია“ (ვ. ბერ.).

კაფი¹ (გურ.) გუგული (ი. ჟყონ.).

კაფი² (ნ. იმერ.) კენჭაობის (თამაშია) ერ-
 თი მომენტი (ბ. წერეთ.).

კაფთარა (რაკ.) ტანსაცმელი, კაბა (შ.
 ძიძ., 207).

კაფია (ფშ., ხევსურ., ქიზიყ.) ხელდახელ
 ნათქვამი ლექსი (თ. რაზიკ., „ივერია“,
 № 132, 1900; ი. ჟყონ.); სახელდახე-
 ლოდ ნათქვამი ლექსი, ექსპრომტი
 (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); გვრინი (ნ.),
 მთიბლური სიმღერა. „დაგასრევიენა
 კაფიანიო, ნამკრევენი სისხლით
 დაგასერიენაო“ (ა. კინკარ., 227); გა-
 დატ. აზრი, მნიშვნელობა. „ერთი ამისი
 კაფია გამავებინე“ (ს. მენთეშ.); კა-
 ფაფი-ი (თუშ.) პატარა ლექსი, შაირი ან
 ვალექსილი ანდაზა, კაფია (თ. უთ-
 ურგ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.,

ქეგლ.

კაღ-ი (ფშ.) დამპირლებული და მზეზე
 გამხმარი ცხვრის ხორცი (ქეგლ).

კაღამ (გურ.) კინაღამ (ე. ნინ., II, თ.
 კიკე; ს. ჟღ.).

კაღრეტ-ი (ლენხ.). ნ. კაწუხი.

კაღრიტ-ი (ლენხ.) ხმელ-ხმელი, კუმატი
 ადამიანი (მ. ჩიქ.).

კაშენა (იმერ.) ხისათვის ზედმეტი ტოტე-
 ბის შეტრა, გამოკაფვა (ი. ქავთ.).

კაშხალ-ი (ოკრიბ). თხრილი ნაშალქვიან
 მიწაზე, წყლის განათხარი (მ. ალავე.).

კაჩა¹ (ლენხ., მოხ., ფშ., მთიულ.) წვივი,
 კანჭი (მ. ჩიქ.); ბარძაყი; კაჩაძას
 ძოღ-ი ბარძაყის ძვალი (ო. ქაჯ.);
 წვივ-ბარძაყი (დილაქტ., 592); საქონ-
 ლის ან ადამიანის ფეხი (ლ. კაიშ.).

კაჩა² (რაკ., იმერ.) კაჩხა, ოჯინჯალა, რო-
 მელზედაც ნაკა (საქვებზე ჭაჭვი) ჰკიდია
 (ვ. ბერ.); შუაღვეცხლზე დირედან ჩა-
 მოშვებული ხე, საქვებზე (პ. ჯაჭან., IX,
 254).

კაჩამაღლე (ლენხ.) სოკოა ერთგვარი (მ.
 ჩიქ.).

კაჩან-ი (ფშ.) გამხდარი წვივი, წვივის
 ძვალი (ი. ქეშვიკ.).

კაჩალ-ი (იმერ., გურ.) ყაჩალი (დილაქტ.,
 670; ა. ლ.). თურქ. kaçak.

კაჩო (ქართლ., ქიზიყ.) ბოძში შერკმული
 პალო ჩამოსაკიდებლად (კირიონი); კაჩ-
 ხა (ნ.), კედელზე ან ბოძზე მიჭედელი
 პალო რისამე დასაკიდებლად (ს. მენ-
 თეშ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

კაჩხა (ფშ., ქართლ.) კავი; კაპებიანი ბო-
 ძი ხარიხის გასადებად ან რისამე ჩა-
 მოსაკიდებლად (ვაჟა, I, ა. შან.); კე-
 დელზე მიჭედელი რქა ან ჩხიანი (კაპე-
 ბიანი) ტოტი ტანისამოსისა თუ ნივთის
 ჩამოსაკიდებლად. „თოფი კაჩხას
 უკიდია, ჩახხაში უქანგდებო“ (შ. ძიძ.,
 ნ. კეცხ., პ. ზუბ.; ქ. სიხ.).

კაცი-ი (ინგილ., ფშ., აჭარ.) ქმარი (ა. შან.,
 350); „თავისთვის, თავის კაცი-ის-
 თვის ის კვერებს არა ცდილობდა“
 (ვაჟა, II, 9, ა. შან.); ქმარი (დილაქტა
 658).

კაცა (ლენხ., აჭარ.) საწებრავის (ნ.) ნა
 წილი (მ. ჩიქ.); ჯილის (კავის) ტარო,
 ხელნა (ი. მეგრ.).

კაცა/ე-ი (იმერ.) ღვინის საწურავი მან-
 ქანის (ხარიხიშის) სამკაულია (ვ. ბერ.).

კაცა ია (კახ.) ყანის ია, მცენარეა (ა. მაყ.).

კაცობახილა (რაკ.) ადამიანის ფორმის
 ნამცხვარი საახალწლო ცერემონიალი-
 სათვის. ნ. ბასილა (შ. ძიძ., 207).

კაცითავა (ლენხ.) საზაფხულო დიდი მსხა-
 ლი (მ. ალავე., 1).

კაციკალია (ქართლ.) ვისაც კაცის მკვლე-
 ლობა არაფრად მიაჩნია, მკვლელი (გ.
 შატბერ., 61).

კაცისთავა (ოკრიბ.) საშემოდგომო მსხვი-
 ლი მსხალი. ნ. კაცითავა (მ. ალავე.).

კაციუტრა (გურ., იმერ.). ნ. ყურა
 (იმერ.), სამკურნალო ბალახია (ი.
 ქავთ.).

კაძახ-ი (გურ.). 1. კაცი, ვაჟი; 2. გლეხი.
 ნ. ყაძახი (ს. ჟღ.).

კაწ (ინგილ.) ღობეზე საცლელი კარი,
 ბილიკი (მ. ჯან.).

- კაწა-ა (ინგილ., მითულ.) ხის მომცრო ჯამი (მ. ჯან.); მაჩიტა (ლ. კაიშ.).
- კაწაღებ-ი (ქართლ.) ფრინველის ბრკყა-ლები (მ. მესხ.).
- კაწაღუწულა (ლენჩ., რაჭ.) იის მსგავსი ყვავილია (მ. ალავე, 1); ყოჩივარდას ყვავილი (ა. მაყ.).
- კაწანი-ი (ინგილ.) პატარა, დაბალი ღობე (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ; თოვლის გროვა; ლოლუე-ბად ქეუელი ჭირხლი (შ. ნიქარ.).
- კაწაპანია (რაჭ.) მალდი აღმართი (ქეგლ).
- კაწარ-ი (ლენჩ.) ცეცხლიდან გაშვებუ-ლი ან შეწითლებული ადგალი კანზე. კაწრები ნამცხვარს შავად აწნდება. ცეცხლთან ხშირად მჭდომ გოგონას წვივებს კი — წითლად (მ. ალავე, 2).
- კაწარ-ი (ფშ.) ბრკყალი (ქეგლ).
- კაწარა (ქართლ.) პატარა რუ (თ. სალარ.).
- კაწარეთ-ი (თუშ.) კაპასი, ბრანზიანი, ავი (თ. უთურგ.).
- კაწარუწარე (ლენჩ.) ყვავილოვანი ბა-ლახი. ნ. კაწალუწულა (მ. ჩიქ.).
- კაწაწი-ი (ქიზიყ.) თმა, თმის ნაწნავი (ს. მენთეშ.).
- კაწაწა (მითულ.) ხელით მოჩხუბარი დე-ლაკაცი, რომელმაც კაწრვა იცის (ლ. კაიშ.).
- კაწახ-ი (ინგილ.) უმწიფარი ხილი, კოწახი (მ. ჯან.).
- კაწახ-ი (ხევსურ., ფშ.) მცენარეა ერთ-გვარი (ა. ჭინჭარ., 260); წენგო, კაკ-ლის ნაჭუჭის გარეთა ჩენჩო (ი. ქეშვიკ.).
- კაწიბანა (ფშ.) მოჩხუბარი, მოუსვენარი. უფრო ბევრზე იტყვიან (თ. რაზიყ., „ნიერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- კაწ-კაწი (იმერ.) ცხერის დაძახება, მოხ-მოზა (ი. ქავთ.).
- კაწუნა, კაწუნია (იმერ.) ცხვარი; ცხერი-სადმი აღერსით მიმართვა (ი. ქავთ.).
- კაჭა (იმერ.) მრუდეფეხებიანი (ვ. ბერ.).
- კაჭა-ა (ინგილ.) ყანვი, ნესვისა და მისთ. ნაჭერი (მ. ჯან.).
- კაჭალი-ი, კარჭალი-ი (გურ.) წენგომეოც-ლილი ნიგვზის კაჭალი (ი. ჭყონ.).
- კაჭარა (ზ. იმერ.) კოლრაბი, ბოსტნ. მცე-ნარეა (ა. მაყ.).
- კაჭარახ-ი (ოკრიბ.) მწველი ქარ-სიცხე (ს. კოლიევი, თ. ოქროშიძე).
- კაჭატი-ი (ქ. აქარ.) ახლად გააფული ტყე (შ. ნიქარ.).
- კაჭაქ-ი (ქართლ., ლენჩ.) მცენარის გამ-ხმარი ღერო. „სიმინდის კაჭაქი და-ხურა“ (ა. ლ., ქართლ., 237); სიმინ-დის ფესვის ზემოთა ნაწილი (ვ. შატ-ბერ., 92); გოწო, მცენარეა. ნ. კაჭევი (ა. მაყ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- კაჭაქ-ი (მითულ.). 1. კაჭევი; 2. მეტად გამხდარი (ლ. კაიშ.).
- კაჭაქუჭაქ-ი (ქიზიყ.) ხველი ბალახის ღეროები, გამხმარი შამბი (ს. მენთეშ.).
- კაჭაჭო (ზ. იმერ.). ნ. კაჭაქი.
- კაჭახ-ი (ქიზიყ., თუშ., მითულ.) კაჭაქი (ნ.); გამხმარი შამბი (ს. მენთეშ.); ეკ-ლიანი ბალახი, რომელსაც ცეცხლის დასანთებლად ხმარობენ (პ. ხუბ.; ლ. კაიშ.).
- კაჭეპ-ი (ქართლ.) გამხმარი ბალახის, სი-მინდის, მზესუმზირისა და მისთანათა ღერო ფოთოლშეცლილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ.; პ. ხუბ.).
- კაჭვა (ინგილ., ქიზიყ.) ცელვა, თიბვა, მოჭ-რა, ჩეხა; დაკაჭეს გაცელეს (მ. ჯან.); გადატ. ხოცვა, ელეტა. „ხალხი შემშლით იკაჭება“ (ს. მენთეშ.).
- კაჭლვა (იმერ., გურ.) კაჭლვა, ნიგვზის კაჭალს (კაჭარას) რომ წენგოს (ყეშქი-ლას) მოაცილებენ. „ნიგვზს კაჭლავ-დი, თუ რამ დაგიშავა მა ხელეზი?“ (ვ. ბერ.); კარქლა, წენგოს გაცლა კაკ-ლისათვის (ა. ლ.).
- კაჭრუმელა (ფშ.) ძუძუთა ბატკნის საა-ლერსო სახელი (ი. ქეშვიკ.).
- კაჭუნ-ი (იმერ.) ორი ქვის ერთმანეთზე ცემა; გადატ. კოკლობით სიარული (პ. ჯაჯან., IX, 254).
- კაჭუჭ-ი (იმერ.) კაჭუჭი, კაჭუტი, კაჭვი (ვ. ბერ.).

კახა (ოკრიბ.) თეთრი თარი, მცენარეა.
ნ. კახოურა, გლიხორხა (ა. მაყ.).

კახაბალ-ი (ლექს., გურ.) ბლის ჭიშია
ერთგვარი (მ. ჩიქ.; ა. ღლ.).

კახოურა (იმერ.). ნ. კახა.

კახურა-ი (გურ.) აბრეშუმის ჭიის ადვი-
ლობრივი ჭიში იყო ძველად (ვ. შა-
რას.).

კახურაყ-ი (თუშ.). 1. კახური; 2. კახელი,
ვინც მუდამ კახეთში ან ბარად ცხოვ-
რობს (თ. უთურგ.).

კახჭინა (ქსნის ხეობ.) პატარა, სამფეხიან-
ნი, დაბალი მავიდა (ვ. სომხიშვი.).

კაჯილა-ა (მოხ.) დუმის კული; გადატ-
გამხდარი ცხვარი, უყუდო (ო. ქაჯ.).

კბალი-ი (გურ.). ნ. ჰკალი.

კბილა¹ (ქართლ.) გუთნის ნაწილია; ხრახ-
ნი, წნ ხის სოლი, რომელიც ხმალს
რვილზე ამაგრებს (დიალექტ., 638).

კბილა² (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის)
სახეა ერთგვარი (ა. კინჭარ., 262).

კბილა³||ქაბილა (ხევსურ.) პირველად გა-
ჩეჩილი მატყლის მოგობო ფარტენა.
ნ. ფოლიკა (ა. კინჭარ., 253).

კბილა⁴ (გურ.) ტოლი, მოსაკე, ერთი
ხნისა; ჩემი კბილა ჩემი ასაკისა,
იმავე წელს დაბადებული, რომელსაც
მე დავიბადე (ა. ღლ.).

კბილა⁵ (გურ.). ნ. კბილანები.

კბილანები-ი, ტოლანები-ი (ლექს.): კბილა-
ნი — ერთსა და იმავე წელს დაბადე-
ბულნი, მოსაკენი (მ. ალავე., 2).

კბილის მოჭრა (ქიზიყ.) გადატ. მართე-
ბული პასუხის გაცემა თა მოპირდაპი-
რის გაჩუმება (ს. მენთეშ.).

კბილსაყარი-ი (იმერ.) პატარა ვაზი ხერხის
კბილების გასასწორებელი (ვ. ბერ.).

კბილსაყარცხელა (ფშ.) ზღაპრული ქალი,
რომელსაც ისეთი კბილები ჰქონდა,
რომ ხეებს ცელივით ჰკრიდა (თ. რაზიყ,
„ივერია“, № 132, 1900).

კდე (რაქ.) კლდე (დიალექტ., 685).

კდის ოქ-ი (თუშ.). ნ. ოქი.

კე¹ (გურ.) კი (ს. ჟღ.).

კე² (მოხ., მთიულ., ვულგარ.) ზმნის

ხოლმეობითობის მაჩვენებელი ნაწი-
ლაკი, ხოლმე: ეტყოდაკე ეტყოდა
ხოლმე; იყვისკე იყო ხოლმე (დი-
ალექტ., 562); ხშირად ერთვის მრავ-
ალგზისის ფორმებს: ეკიდისკე, სმეუ-
ლობდისკე, მისციანკე, დანაყიანკე, ან
კიდევ სხვა ღროის ფორმებს: მამიკი-
დებაკე (დიალექტ., 567); დაერთვის
ზმნის და აქლევს მრავლობითობის ში-
ნაარსს: ვეღარ დაფარცხავდიოთკე; და-
ერთვის ხოლმეობითის ფორმებსაც:
გაუტანითკე ჩარეკი. ნ. ყე (დი-
ალექტ., 572).

კებები-ი (აჭარ.) მკლე, გამხდარი მსხვილ-
ფეხა საქონელი (მ. ნიქარ.).

კებები-ი² (იმერ.) მავარი, მიუდგომელი,
კებები კაცი (ვ. ბერ.).

კედ (ინგილ.) მკედი, ოქრომკედი (დი-
ალექტ., 618).

კედ-ი||კეტი (ხევსურ., ფშ.) კარის სა-
კეცია შიგნიდან. „დიაცმა კარი მისჯა-
რა, კედას მიუგდებს ხისასა“ (ა.
კინჭარ., 282); ურდული, ბოლში გა-
მოყვანილი მავარი, მსხვილი კეტი კა-
რების დასაყეტად (დიალექტ., 553;
592).

კედა-ა (მოხ.) რკინის ან ხის ვრძელი ჯო-
ხი (ო. ქაჯ.).

კედარო (ქართლ., გურ., იმერ.) ქვეყანა,
მხარე (კირიონი); მხარე, გვერდი; ამ-
კედრიოთ, ყოველკედრიოთ, ყო-
ველმხრით (ი. ჰყონ.; ს. ჟღ.; ა. ღლ.,
გურ.; დიალექტ., 665); კიდე, კუთხე
(მ. ნიქარ., აჭარ.).

კედე (ინგილ.) მერმე, შემდეგ, კვლავ
(დიალექტ., 618).

კედერო (ლექს.) ნაპირი, გარეთა ნაწილი,
მხარე. ნ. კედარო (მ. ჩიქ.).

კედიძოფ-ი (ლექს.) წვრილად დაგრებილი
კანაფის ძაფი (მ. ჩიქ.).

კედლიტილა (ლექს.) ბაღლინჯო. ნ. კეტე-
ტილა, კორიზა (მ. ალავე., 1).

კედრიოთ (გურ.) მხრით. „მეორე კედ-
რიოთ გაეარდა“. ნ. კედარო (ე. ნინ,
I, თ. კიკვ.).

- **კევატი** (გურ.) ტინიანი (ი. ჭყონ.); ანჩლი, ტინიანი, ჭიუტი (ს. ძლ.); ჭიუტი, აუტანელი, მიუკარებელი (ა. ღლ.).
- კვრა** (რაჭ., ლეჩხ.) ყანის ბაია, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კეზი** (ხევსურ.) თავზე სახლზე (ა. კინკარ., 277); ქვის კედელში, ყორეში დატანებული ადგილი, საყზე (იქვე, 280); ძალიან სქელი და მაგარი ხე (ქველ.).
- კეთილ-ი** (თუშ.) მარცვლეული: პური, ქერი, სვილი, სიმინდი (თ. უთურგ.).
- კეთილობა** (ხევსურ.) მსხვილფეხა პირუტყვის მაკინტლობა, ავარდნა (ა. კინკარ., 231).
- კეი-კეზი** (გუდამაყრ.) კარგ-კარგები (დიალექტ., 572).
- კეისრობა** (ლეჩხ.) ხალხური დღეობა სოფ. კუხში, იხდიდნენ ოქტომბერში (მ. ალავე, 2).
- კეკი** (გურ.) სპეციალური პატარა წერაქვი, რომლითაც წისქვილის ქვას (დოლაბს) კოდავენ (ა. ღლ.).
- კეკალ-ი** (გურ., იმერ.) კაკალი, მარცვალი; პურის კეკალი- პურის მარცვალი, ხორბალი (დიალექტ., 665; 670).
- კეკება** (ქიზიყ.) აქეთ-იქით სიარული, ხეტიალი, რალაცის თვალღერება (ს. მენთეშ.).
- კეკლა/ე-ა** (იმერ.) კბილების ავადმყოფობაა, ღრძილებს ჭამს (ვ. ბერ.).
- კეკლაობა** (ქიზიყ.) უძილობა, ძილის გაფრთხობა, ფხიზლობა (ს. მენთეშ.).
- კეკვი** (იმერ.) ნიშანი, რომელსაც დასარღვევი სახლის ფიცრებს უკეთებენ ურთიერთისაგან გასარჩევად და ერთიმეორეზე მისაყოლებლად (პ. ჯაჭან, IX).
- კეკვა¹** (გურ.) ჩეკვა; გამოკეკვა გამოჩეკვა. „წიწილებს კეკავდა“; „ჩივი, ჭივი, ვარიკაო, გამოკეკე ყველაყაო!“ (ა. ღლ., გურ.).
- კეკვა²** (გურ., ხევსურ.) მატყლის წეწვა ხელით (გ. შარაშ.; ა. კინკარ., 253).
- კეკვა³** (ქიზიყ.) ქექვა, არევა რისამე (ს. მენთეშ.).
- კეკვა⁴** (ზ. იმერ.) ცემა, დარტყმა (ბ. წერეთ.).
- კეკვა⁵** (გურ.) წისქვილის ქვის (დოლაბის) მოპირკეთება (მოკოდვა) სპეციალური წერაქვით. ნ. კეკი (ა. ღლ.).
- კეკველა** (იმერ.) წისქვილის სარეველა (პ. ჯაჭან, 254; ზ. ჭუმბურ., 284).
- კეკიაობა** (ხევსურ.) თამაშობაა ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- კეკილი-ი, დაკეკილებული-ი** (გურ.) დანის, ნაჯახის ან მისთანათა იარაღის წვერის ცემით დარჩენილი კვალი ფიცარზე (გ. შარაშ.).
- კეკიობა** (გურ.) წიწილის გამოჩეკვა. ნ. კეკვა, 1 (პ. ჯაჭან).
- კეკო¹** (იმერ.) პატარა თოხი (ვ. ბერ.).
- კეკო²** (ოკრიბ.) ღომის გასაცეხვი ხის ურო, ხელკავი (მ. ალავე).
- კეკრუხ** (ინგილ.) მელოტი (მ. ჯან.).
- კეკულა-ი** (გურ.) ძაღლის პატარა ლეკვი (გ. შარაშ.); ძაღლი ბავშვის ენაზე (ა. ღლ.).
- კეკულა** (ოკრიბ.) ხის ურო ქვევრის თავზე აყალი მიწის დასატეპნი (მ. ალავე).
- კელ-ი** (იმერ.) პურის საღეწი იარაღი, კვერი (ვ. ბერ.).
- კელა¹** (ქიზიყ., ფშ., თუშ.) კრაზანა (ს. მენთეშ.; ი. ქეშიკ.; პ. ხუბ.).
- კელა²** (იმერ.) ნაკელი, ნეხვი (ზ. ჭუმბურ., 84).
- კელამიდა, კელამინდა/ე-ი** (გურ.) პატარა კეცი თიხისა (ი. ჭყონ.; ს. ძლ.).
- კელამიტა** (იმერ.) კეცის მსგავსი დიდი ჭურჭელი (პ. ჯაჭან, X).
- კელევერი-ი** (ლეჩხ.) ნეკნი, ნეკნები (მ. ჩიქ.).
- კელენწუტი-ი** (რაჭ.) აცხვირა, უკარება, კაპასი (ვ. ბერ.).
- კელენჭარა** (რაჭ.). ნ. კენენჭუხი.
- კელენჭერი-ი** (იმერ.). ნ. კელენჭუხი.
- კელენჭუხი-ი** (იმერ.) კელენჭერი, ჭიუტი-მაგარი, მიუდგომელი (ვ. ბერ.).
- კელეობა** (გურ., მესხ.) შეკამადის ნაკლებობა. ხდებოდა ადრე გაზაფხულზე,

როცა შინაური ფრინველი ჭერ არ იყო წამოზრდილი (გ. შარაშ.); როცა გაზაფხულზე კირნახული შემოილეოდა, მაშინ იტყოდნენ — კელეხობააო (ი. მაისურ.).

კელობა (ფშ.) ოდნავ კოჭლობა (ა. შან.; ლ. ლეონ.; ი. ქეშიკ.; ქეგლ).

კელფი (მოხ., ხევსურ., მთიულ.) თივის ერთი ფენა (ო. ქაჯ.); შრე დატყეპნილი თივისა (ა. ჭინკარ., 226); ხოლის (ნ.) თივებზე ვადაგების დროს ერთი ალბა თივა (ლ. კაიშ.).

კემერჩხალი-ი (ფშ.) ჩვეულებრივი ნეკერჩხალი, მცენარეა (ა. მაყ.).

კემსი-ი (გურ.) მახათი, დიდი ნემსი; დაკემსვა კემსით შეკერვა (გ. შარაშ.).

კემსა-კემსა (იმერ.) ნაკუწ-ნაკუწ, ნაკერნაკერ (ი. ქავთ.).

კემსვა (ზ. იმერ.) აჭრა, მაგ., რძისა; შეიკემსა რძე აიჭრა რძე. ნ. ნამკესები (ბ. წერეთ.).

კემუტი-ი (ქართლ.) ჭიუტი, გაუგონარი, შეუპოვარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კემუხტი-ი (ფშ.) ქარქაშზე გადაკრული ტყავი (ი. ქეშიკ.).

კენდახი-ი (ქსნის ხეობ.) მუხის ფოთლიანი ტოტების მსხვილი ღეროები მოჭრილი სახით (ვ. სომხიშვი.).

კენერჩხალი-ი (ფშ., ხევსურ.) ჩვეულებრივი ნეკერჩხალი, მცენარეა. ნ. კიმერჩელი, ხე მაგარა, კემერჩხალი (ა. მაყ.).

კენტელი-ი (ზ. იმერ.) ალუმინის დახვეულები მეთულები, რომლითაც ქარგავენ სარტყელ-გულისპირებსა და სხვ. ქარგავდნენ აგრეთვე ბარძიმ-ფეშხუმის დაფარნებს (ბ. წერეთ.).

კენკელა¹ (ქიზიყ.) პირის ღრუსა და ღრძილების ავადმყოფობაა, კბილები ავადმყოფს ჩამოსცივია ხოლმე, ცხვირსაც მოსჭამს. ნ. კენკელა/ე,-ა (ს. მენთეშ.).

კენკელა² (ლენჩ.) ვადასაყარდნი ნაპირი. „არ გადავარდე, კენკელაზე რომ დამჭდარხარ“ (მ. ალავე, 1).

კენკეშა (ფშ.) მცენარეა, რომელსაც გაზაფხულზე ხილად ქამენ, ტკბილია (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ვაჟა, I, ა. შან.; ი. ჭყონ.).

კენკრა (ქართლ.) შავჯაგა, მცენარეა. ნ. კანკრა (ა. მაყ.).

კენკრეთი-ი (გურ.) საკმელად მაგარი ხორცი (გ. შარაშ.).

კენჩხა (ფშ., ქიზიყ.) თავის ქალა, თმით დაფარული ნაწილი თავისა (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.; ს. მენთეშ.).

კენჩხო (ფშ.) თავის ქალა. ნ. კენჩხა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

კენცხარა-ი (გურ.) კეცის ნატეხი (გ. შარაშ.).

კენცხერა (ქვ. იმერ.) ნ. კენცხარა.

კენწალი-ი, **მეკენწალი**-ი (ოკრიბ.) კარგად მობმული შტო; პატარა ტოტი, შტო (ვ. ბერ.; ქეგლ).

კენწვა (ხევსურ.) მკრელი იარაღით შებრძოლება, კენწვაობა (ქეგლ).

კენწილა-ი (გურ.) რკინის ნაღნობი (გ. შარაშ.).

კენწო (რაქ.) გამხდარი ღორი (ვ. ბერ.; ლ. ლეონ.).

კენწუხი-ი (ლენჩ.) ნ. წუქარტი.

კენჭაობა (ქართლ., ქიზიყ.) ბავშვთა თამაშობაა კენჭებით. ნ. კეცხოველის აღწერილობით თამაშობა ხუთი კენჭით სრულდება ქართლში, მას აქვს 76 ხერხი, რომელთაც თავთავისი სახელი მოეპოვება. ესენია: 1. თითო ლა; 2. ზროლა; 3. სამალა; 4. თოფა; 5. კაფა; 6. კაფების ერთთორა; 7. თოფობილის ერთთორა; 8. ჩუმჩუმი; 9. წყატუნა; 10. წიწმატა; 11. ფოცხოლა; 12. ბოლოცა; 13. კოკობა; 14. უკან კაფია; 15. გულა; 16. გულა უკან კაფია; 17. ყელა; 18. ყელა უკან კაფია; 19. ნიკაპა; 20. ნიკაპა უკან კაფია; 21. ტუჩა; 22. ტუჩა უკან კაფია; 23. ენა; 24. ენა უკან კაფია; 25. კბილება; 26. კბილება უკან კაფია; 27. ღინგა; 28. ღინგა უკან კაფია; 29. ცხვირა; 30. ცხვირა უკან კაფია; 31. ლოყა (მარცხენა); 32.

ლოყა (მარცხენა) უკან კაფია; 33. ლოყა (მარჯვენა); 34. ლოყა (მარჯვენა) უკან კაფია; 35. თვალი (მარცხენა); 36. თვალი (მარჯვენა) უკან კაფია; 37. თვალი (მარჯვენა); 38. თვალი (მარჯვენა) უკან კაფია; 39. შუბლა; 40. შუბლა უკან კაფია; 41. ყურა (მარცხენა); 42. ყურა (მარცხენა) უკან კაფია; 43. ყურა (მარჯვენა); 44. ყურა (მარჯვენა) უკან კაფია; 45. თავი; 46. თავი უკან კაფია; 47. ოჩხორა; 48. ოჩხორის თოფა; 49. ერთხელ ნაცვლია პირველნაირად; 50. ერთხელ ნაცვლია მეორენაირად; 51. ორხელ ნაცვლია პირველნაირად; 52. ორხელ ნაცვლია მეორენაირად; 53. სამხელ ნაცვლია პირველნაირად; 54. სამხელ ნაცვლია მეორენაირად; 55. ცხენის ზურგა; 56. საბჟელა; 57. ბატების ჩარეკვა; 58. ბატების გამოყვანა; 59. დაბლა ბოძა; 60. შუა ბოძა; 61. მაღლა ბოძა; 62. მაკრატელა; 63. საცერა; 64. მოზელა; 65. გამოცობა; 66. ამოყრა; 67. ბაჯბაჯა; 68. ხეხია; 69. ზედადგარა; 70. ჩიტისკენკია; 71. ლურსმანა; 72. ნემსა; 73. თითოლა გამოთავებისა; 74. ოროლა გამოთავებისა; 75. სამალა გამოთავებისა; 76. თოფა გამოთავებისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); საბავშვო თამაშობაა კენჭებით (ს. მენთეშ.).

კენჭნარ-ი (გურ.) კენჭოვანი, ქვიანი ადგილი (ა. ლ.).

კენჭობიე (გურ.) კენჭობანა, ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი. ნ. კენჭობა (გ. შარაშ.).

კენჭობილა-ა (აქარ.). ნ. კენჭობიე.

კენჭურ-ი (ქართლ.) თამაშობაა. სანიშნოდ დადებულ ქვას რიგრიგობით ესვრიან კენჭებს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კებრაწ-ი (რაჭ., იმერ.). 1. მეტისმეტად გამხმარი, თხელი; 2. მკვახე ტყეშალი, ძლიერ ცხარე (ვ. ბერ.; ქეგლ).

კებრაჭი (აქარ.). ნ. კებრაწი.

კებწო (ქიზიყ.) კოპწია, კეკელა (ს. მენთეშ.).

კეჟარ-ი (ქიზიყ.) ხმელ-ხმელი, ნახევრად ხმელი და ნახევრად ნედლი (ს. მენთეშ.).

კეჟარა (მთიულ.) მეტად მაგარი ხილი (ლ. კაიშ.).

კეჟერა-ა (მოხ.) მეტად მაგარი (ო. ქაჯ.). **კეჟერა/ე-ი**² (გურ.) მხალია ერთგვარი (ს. ჟღ.; ა. მაყ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კეჟერი-ი **ქერი-ი** (რაჭ.) ორმწკრივიანი ქერი, ბრკელი ქერი, მცენარეა (ა. მაყ.). **კერი-ი** (იმერ.) კერატი, მამალი ღორი, დაუკოდავი (ვ. ბერ.).

კერატა/ე (ქვ. იმერ.) დანდური, მცენარეა (ა. მაყ.).

კერატან-ი (აქარ.) ძალიან შავი (შ. ნიჭარ.).

კერდა (გურ.) ჩვეულებრივი მატიტელა, მცენარეა. ნ. მატანტალი (ა. მაყ.).

კერტყანა (ქვ. იმერ.) კრაზანა, მცენარეა. ნ. ტრაზანა. (ა. მაყ.).

კერტხ-ი (ქართლ.). 1. ძველი ჩვეულებრივო, დასაფლავების შემდეგ გამართული პურის ჭამა, ხილისა და ფლავის ჩამოტარება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ქელეხი; 2. ქალის ზედატანსაცმელი (ს. მენთეშ.).

კერტხანა (ქართლ.) კერატი (კირიონი).

კერვალა (გურ.) მკერვალა, ბალახია (ა. მაყ.).

კერია, **კერიე** (რაჭ., გურ., იმერ.) შუაეცხლის დასანთები ადგილი, კერა (დიალექტ., 685; ა. ლ.).

კერისთავი-ი (მთიულ.) ადგილი კერაში, სადაც შემას უღებენ. ნ. კერის ქვა (ლ. კაიშ.).

კერის ქვა (ქიზიყ.) კერასთან დედაბოძისაკენ დადებული დიდი ქვა, რომ ცეცხლმა დედაბოძი არ დაწვას (ს. მენთეშ.).

კერკ-ი (ქართლ.) გათუთქული და საზამთროდ გამხმარი ხილი: შინდი, ალუბალი, კანჭური და მისთ. (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 638). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კერკელა (აპარ.) პურის ნამცხვარი რგოლისებური ფორმისა („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კერკეხი (მთხ.) მსუბუქი, მსხვრევადი ქვა (ო. ქაჯ.).

კერკეცა/თ-ა (იმერ., გურ., ლეჩხ.) მაგარი, მაგარკანიანი კაკალი, თხილი. „კერკეტეა ნიგოზია და გული არ უვარგა“; გადატ. უტეხი, ჯიუტი ადამიანი (ვ. ბერ.; ს. ჟღ.; მ. ალავ., 1).

კერკეში (აპარ.) მაგარი, მკვრივი, გამხმარი, გამაგრებული ყველი, ხორცი, ტყავი... (შ. ნივარ.).

კერკეჯი (ლეჩხ.) მაგარი ხორცი, რომელიც დიდხანს არ მოიხარშება. ნ. ლუგუში (ლ. ლეონ., ქეგლ).

კერმუხტი (გურ., ქართლ.) მაგარი ტყავი, რითაც ხმლისა და სატევრის ქარქაშს მოსავენ (გ. შარაშ.); ტყავია ერთგვარი ხორკლიანი (ა. ლ.).

კერპული (ხევსურ.) წარმართული (ს. მაკალ.).

კერტვა (იმერ.), მოკერტვა, ქნობა; მოკერტილი — დამკნარი (ვ. ბერ.).

კერჩხი (აპარ.). 1. ლობიოს ჩენჩი, ნაჩურჩი; 2. გაურჩეველი ლობიო — ზამთრისათვის შესანახავი (შ. ნივარ.).

კერჩხა (ქართლ.) სადგომი. „მინდორში ერთ კერჩხა დვა, გარს ურიგია თასები“ (ა. ლ., ქართლ., 287).

კერძვა (ფშ.) საკმლის მირთმევა (ი. ქეშკ.).

კესი (თუშ.) საყვავე (თ. უთურგ.).

კესანე (ფშ.) ყვავილია. „ნაზის იისა კუბო შემიკრან, გულს დამყარონ ტურფა ქესანე“ (ვაჟა, I, ა. შან.); ყვავილი, აგრეთვე საალერსო სიტყვა: გენაცვალე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კესელი (თუშ.) მაგარი (ს. მაკალ.).

კეტი (მთხ.) ცალი, კენტი, რაც შუაზე არ ვაიყოფა (დიალექტ., 562).

კეტამი (ფშ.) კლდის ქიმი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

კეტელა (მთიულ.) ხილის ჩამოსაყრელი მოკლე ჯოხი (ლ. კაიშ.).

კეტიტილა (ქვ. იმერ.). ნ. კელიტილა.

კეტრი (ფშ., თუშ.) სატკბური მუწუკები თავზე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.); გამხმარი მუწუკი (ა. შან.; ლ. ლეონ.; პ. ხუბ.).

კეტრიანი ვაშლი (ფშ.) ვაშლს თუ კანზე ჭორფლივით ან მუწუკებივით გაუნჩნდა, იმას კეტრიანს ეძახიან (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კეში (მესხ.) გამხმარი, გამაგრებული ტყავი; გადატ. უხეში, მაგარი (ი. მაისურ.).

კეში² (გურ., იმერ.) დაუკოდავი ტახი (გ. შარაშ.; ს. ჟღ.); სანაშენო ტახი (ნ. ავაშვილი, ვანი).

კეშვა (ქიზიყ.) კერშვა (ს. მენთეშ.).

კეცი (მთიულ.). 1. ღუმლის ძირი, რომელზედაც ცეცხლი ანთია; 2. ქვის დასამუშავებელი იარაღი (ლ. კაიშ.).

კეცეული (ხევსურ., ქსნის ხეობ.) თხელი პური, კეცეულა (ს. მაკალ.); ქადაზე უფრო პატარა ნამცხვარია (ა. ჭინჭარ., 213); დიდი ზომის ფურცლიანი ქადა (ვ. სომხიშვი.).

კეწარა (თუშ.) კეწერა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კეწერი (ქართლ.) ფიჩხის წვრილი ტოტი, მცენარის ტოტის მოგრძო ყლორტი. „უფლისციხელი ტერტერა მალღა გარბოდა სერ-სერა; ნაყიდი ფიჩხი დამიწვა, აღარ გაუშვა კეწერა“ (შ. ჭიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კეწეწა (ზ. იმერ.) ბალახია წვრილად ამოტილი (ბ. წერეთ.).

კეწარა (მთიულ.) კეწერა, ხის წიწკვი, ფიჩხები და ნაფოტები (ლ. კაიშ.).

კეპა (კახ.) ქუჩზად ამოსული მატყლი ცხვისა (ქეგლ).

კეპე (თუშ.) ცოტა მატყლი, მატყლის ნამცევი (ა. შან.; ლ. ლეონ.).

კეპეპი (აპარ.) სიმინდის ძირი (შ. ნივარ.).

კეპენა (ქიზიყ.) მოხვედრება მიზანში, მაკ., სალის (ნ.) მოხვედრება (მორტყმა) სალისათვის, ჩილიკის მორტყმა ჯოხისათვის (ს. მენთეშ.).

კეცინარა (იმერ.) ქვიანი ადგილი, საყუნედ ცუდია. ნ. კენწარი (ვ. ბერ.).

კეცკეცა (იმერ.) წერწა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კეცნობა (ხევსურ.) ცივი იარაღის ხმარება, ფარიკაობა; დაკეცნილი ნაკვდევნი, ფარიკაობისას ჭდე დაჩენილი (ს. მაკალა; ქეგლ).

კეხა (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ს. მაკალა; ა. კინჭარ., 262).

კეხვა-ი (ინგილ.) ნისკარტით ჩაკვრა; ჩაკეცეხა ჩანისკარტა (მ. ჯან.).

კეხის კანი (გურ.) აბრეშუმის ჭიის მეორე კანის ცელა, როცა ჭიას ზურგზე შვი ლაქა გამოჩნდება ხოლმე კეხის მსგავსად (ვ. შარაშ.).

კეხის შებრუნება (იმერ.) ვადატ. ვაძლიერებული მტერი რომ პირაქეთ შემოგვადევბა. ძველ ცოდვებს გაგისხენებს, სამაგიეროს გადავიხდის (ვ. ბერ.).

კეხურა (ქართლ.) ვაშლის ჭიშია წითელი ფერისა სოფ. კეხვიდან (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კვბრჩხილა (ქართლ.). ნ. კობჩხილა.

კვადამადა (ლენჩ.) სწორი, ზუსტი (მ. ალავე, 1).

კვათხუნჯა (რაჭ.) ხის პატარა ტოლჩა, მწყემსები წყლის ჭურჭლად იყენებენ“ („კომუნისტი“, № 190, 1967).

კვაჯვლიდ ღობიო (ლენჩ.) წითელი ღობიოს ჭიშია (მ. ჩიქ.).

კვალა (ხევსურ.) პატარა თოკის ნაკერი (ა. კინჭარ., 287).

კვალაჟ-ი (თუშ.) გირკლის (ნ.) ბოლოზე მობმული თოკი ან თასმა (თ. უთურგ.).

კვალიაკვალია (ოკრიბ.) სალოკი თითის ტრიალი ხელის გულზე (მ. ალავე).

კვალიზ-ი (ზ. იმერ.) შქერი, მცენარეა (ა. მაყ.).

კვალის ხარ-ი (ქართლ.) ხარი, რომელიც კვალის (ხნულის) მხარეზე მიდის (ე. ბაბუნ., 272).

კვამ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) კვამლი, ბოლი (ე. ვირსალ.).

კვამლი (გურ., ფშ.) კომლი, მოსახლე-„ყოლ წელიწად ნათლიდება წინდლით მის საბძანებელში თითო კვამლი დან ოროლი მანათი უნდა იელო“ (ა. ლ., გურ.).

კვანთ-ი (ქართლ.) მუხლის ძვალი (ს. მენთეშ.).

კვანჯვალ-ი (ლენჩ.). ნ. გვანჯვალი.

კვანტი-ი (ქართლ.) ლატანი (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კვანტი-ი² (ქიზიყ.) გუთნის ნაწილი: წინა ხარების მოსაბმელი ლატანია ჭაპნის მაგიერ (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კვანტი-ი³ (იმერ., გურ.) ჭიდაობის ერთი ხერხთავანი, სარმა, ფეხის ვადადება ან გამოკვრა დასაყვამად (ი. ჭყონ.).

კვანტალი-ი (გურ.) მთელი სხეულით მოუსვენარი მოძრაობა, წრიალი, „იმდენი იკვანტალა ამ შერცხვენილმა, რომ ქე დამიქცია მომიათ (ნ.) მოტანილი წყალი“ (ნ. კვანწალი (ვ. შარაშ)).

კვანტიანი-ი (ფშ.) ჩამომავლობით უჯიშო, ბეჩავე, დასწეულებული გვარის მემკვიდრეობა (ი. ქეშიყ.).

კვანტილა (ქვ. იმერ., რაჭ.). ნ. სკვანტილა.

კვანტილა/ე-ა (იმერ.) ფეხმოქცეული; ფეხების გადაკვანტილებდა ფეხების ერთი მეორეზე გადადება (ვ. ბერ.).

კვანჩლ-ი (აჭარ.) მუწუცი. „ამსისხვანი კვანჩლები ავიდვებოდა ფეხებზე“ (პ. ჯაჭან.).

კვანჩხ-ი (იმერ.) ცალხელი, პეშვის ნახევარი (ვ. ბერ.).

კვანჩხა (ქვ. იმერ.) ხის ჭურჭელია ერთგვარი ღვინის ან წყლის დასალევად (ქეგლ).

კვანჩხის ქარ-ი (გურ.) ავადმყოფობა ერთგვარი, ხელ-ფეხის კრუნჩხვა (ვ. შარაშ.); ძარში შეგდებული მიმინოს ავადმყოფობა (ა. რობაქ., 169).

კვანწალი-ი, აკვანწალემა (იმერ.) უბრალო რამეზე გულის მოსვლა. „რო აკვანწალდი და დაგვლანძღე ყველეა“

- რწ იყო საკვანწალო ამისთანა უბრალო საქმეში“ (ვ. ბერ.).
- კვანწალი** (ლენჩ.) ლამაზი, ლოყებწითელი (მ. ჩიქ.).
- კვანწარახ-ი** (გურ.) ძლიერ დადუღებული ტყემლის წვენი. ნ. წოიო (ს. ჟღ.).
- კვანწია** (გურ.) მოხდენილი, ტანადი და ცქეტი ახალგაზრდა ქალი. „წინ შე- მოხვდათ ერთი ციცა (ნ.), კვანწია და შავთვალწარბა“ (ი. ჟყონ.).
- კვანწურა** (რაჭ.) ძროხის სახელია (მ. ალავე, 3).
- კვანჭ-ი** (იმერ.) ვაზისფრჩხილა (ზ. ჭუმ- ბურ., 82).
- კვანჭალ-ი** (იმერ.) კოჭლობით სიარული. ნ. კვანჭილა, 1 (მ. ალავე, 3).
- კვანჭილა** (ქართლ.). 1. კოჭლი, ფეხმოკლე (კირიონი); 2. კვიპტი სიტყვის პატ- რონი (ქეგლ).
- კვანჯღარა** (იმერ.) დაგრეხილი, უსწორ- მასწორო ტანის ხე, — ჯაგრეხილა (ქეგლ).
- კვაულუნ-ი** (გურ.) კორძიან ხეზე ცულის ცემა (გ. შარაშ.).
- კვარაკუნჩხა** (ქვ. იმერ., გურ.) მცენარეა ერთთვარი, ყოჩივარდა; მეგრ. კვარიში კუნჩხა — ბაყაყის ფეხა (ა. ლ.; ა. მაყ.).
- კვარაჟინა, კოროჟინა** (იმერ.) პატარა და შნოიანი (ვ. ბერ.).
- კვარაჟინა ქუდ-ი** (იმერ.) დაბალი ქუდი. „ოტია თავმომწონედ მოჰყვებოდა უკან ცოლსა და დედას თეთრ ჩოხაში სატი- ნის ახალუხით, ახალი წულა-მესტებით და დაბალი კვარაჟინა ქუდი თ“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
- კვარახინი-ი** (იმერ.): მოკვარახინე- ბა საქმის ლამაზად, კონტად გაკეთება, მოგვარება (ვ. ბერ.).
- კვარვა** (იმერ.), აკვარვა სიმინდი- სა სიმინდის მარცვლის აბუშტარება: მარცვალს გახურებულ რაზედმე სდე- ბენ, იგი სკდება და თეთრი გული გა- რეთ ჩნდება, გემრიელი საჭმელია (ვ. ბერ.).
- კვართ-ი ხე** (ქიზიყ.) მოხრილი ხე გუთნის ფერსოდ ან რვილად (ნ. გამოსადეგი (ს. მენთეშ.).
- კვარბხ-ი** (ფშ.) ბუნებრივი ნაპრაღი, გა- მოქვაბული (ი. ქეშიკ.).
- კვარიახა-ი** (გურ.) მეტად მიზეზიანი (გ. შარაშ.).
- კვარკვალ-ი** (გურ.) ცახცახი; აკვარ- კვალე ბს აცახცახებს შეცივებისა- გან, აკანკალებს; დუუკვარკვალა თვალე ბი დაუხამხამა თვალე ბი (გ. შარაშ.).
- კვარკვალა** (იმერ.) ცერცველა და მისი თესლი (ა. მაყ.); სარეველა მცენარეა: ჩვეულებრივი ცერცველა, გორველა, კა- ტაცერცვა, ყვავის ცერცვი, მისი მწიფე მარცვლები შავია (დიდილექტ., 685).
- კვარკვალიტა¹** (ლენჩ., იმერ.) სარეველა ბალახია. ნ. კვარკვალა (მ. ჩიქ.).
- კვარკვალიტა²** (ზ. იმერ.) კურკუშელა, კომტი. აქედან: დაკვარკვალიტება (ბ. წერეთ.).
- კვარკვალიტე** (ლენჩ.). ნ. კვარკვალიტა, 1.
- კვარტნა** (რაჭ.) წნორი; (ზ. იმერ.) კარ- ტნა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კვარტუა** (გურ.) მოკლე ჩოხა (ა. ლ.).
- კვარჩხალ-ი** (იმერ.) ძლიერი დუღილი წყლისა, ჩუხჩუხი. ნ. კვარჩხალი (ქეგლ).
- კვარჩხელა-ი** (გურ.) მარდი, ცელქი, მხიარ- ული; ყმაწვილზე იტყვიან (ა. ლ.).
- კვარჭნა** (იმერ.) კრეჭა; გაკვარჭნუ- ლ-ი გაკრეჭილი. „ბევრი დვდელი გეაკვარჭნა, ბატონო, ერთობის დროს“ (ვ. ბერ.).
- კვარხალ-ი** (ლენჩ., ზ. იმერ.) დუღილის დაწყება. ნ. ხვარხვალი. „თუ შეთბობა გინდა, რას ადუღებდი წყალს, ხო ხე- დავ, კვარხალო ბს?“ (მ. ალავე, 1); დუღილის დაწყება (ბ. წერეთ.).
- კვახვას-ი** (ლენჩ.). ნ. გვანგვალი.
- კვატა, კვატ-ი** (იმერ., გურ.) იხვი (ვ. ბერ.).
- კვატაბუა** (ზ. იმერ.) კუდაბუიკა, მეტი- ჩარა (ქ. ძოწუ.).

კვატრელა/ე (ლენხ.) ხის ბაყაყი, მყვარი (მ. ალავე, 2).

კვატიე (გურ.) იხვი. ნ. კვატა (დილაქტ., 665).

კვატიტა¹ (იმერ.) თავმრგვალი (ვ. ბერ.).

კვატიტა² (რაკ.) აყროს კურკველი — ხოკრა, მასში ინახავენ გაწეწილ ბუმბულსა და სხვ. („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კვატიტე (გურ.) კეყერა მხლის თავი. ნ. ხეიტი (ვანი, თ. თვაძე).

კვატკვატ-ი (იმერ., გურ.) იხვის ხმიანობა. ნ. კვატა.

კვატუნ-ი (გურ.) ხელის ან ფეხის სწრაფად ქანება სახსარში ღუნებით (გ. შარაშ).

კვატურა/ე-ა (იმერ.) მწარე კვახი. ნ. კოკოშა (ვ. ბერ.).

კვატუნ-ი¹ (რაკ.) ხის დილა კოვში (ვ. ბერ.).

კვატუნ-ი² (ლენხ.) მარბილის ნაწილი, რომელზედაც ტვირთი ეწყობა (მ. ალავე, 2).

კვაშილა (ზ. აპარ.) მიწაეშილა (შ. ნიყარ.).

კვაჩა, კვაჩალი-ი (იმერ.) კოკლი (ვ. ბერ.).

კვაწანიე (ლენხ.) ინდაურის ქუცი (მ. ჩიქ.).

კვაწარახ-ი (გურ., იმერ.). ნ. კვანწარახი.

კვაწაზურ-ი (რაკ.). ნ. ეკალძმარა.

კვაწია (ზ. იმერ.). ნ. კვიწიანა.

კვაწილა (რაკ.) ჩილი, პატარა (ვ. ბერ.).

კვაწკვაწ-ი (იმერ.) მორეული სიწითლე. „ბროწეულივით კვაწკვაწა ლოყები აქვს“ (ვ. ბერ.).

კვაჭა¹ (რაკ.) კოკლი. ნ. კვაჩა (შ. ძიძ., 207).

კვაჭა² (ყახ.) პატარა, დაბალი, მორჩილი ტანის ადამიანი (ჭევალ).

კვაჭალია (ოკრიბ.) პატარა მინდორი ტყეში (ვ. ბერ.).

კვაჭანტი (რაკ.) დავრებილი, დაპრანკუელი (ჭევალ).

კვაჭაზურ-ი (ლენხ.) ქილიქიანი სახლის გარეთა კუთხე (მ. ალავე, 1). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ჭევალ.

კვაჭინ-ი (რაკ.) კაყუნ (ვ. ბერ.).

კვაჭინა (ლენხ.) ღადრის გამოსადებო სწორკუთხა ფიცარი („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კვაჭუტა (იმერ.) კოკლი, დაფხვილი. ნ. კვაჩა, კვაჩალი (ვ. ბერ.).

კვახ-ი (გურ., იმერ., რაკ., ლენხ., ოკრიბ.) გოგრა. ნ. ხაბი (ა. მაყ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ჭევალ.

კვახანგრა (იმერ.) ვადატ. ასაკვადასული. უწნო და გადაბერებული ქალი (ი. ქავთ.).

კვახანგრა (ზ. იმერ.) შვია, მცენარეა (ა. მაყ.).

კვახიწველა (იმერ.) კანგაცლილი გოგრის თასმინებური ანაჭრები, გამხმარს ხარშავენ და ნივრებითა და ძმრათ შეზავებულს შეჭამადად ხმარობენ (ი. ქავთ.).

კვახკაქალიანი (რაკ.) საჭმელია ერთგვარი: პურში ჩართული კანფის მარცვლის გული, ხაზვითა და კვერცხით შეზავებული („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კვახუკა (რაკ.). ნ. კვახუჭი.

კვახუჯ-ი (რაკ.) ქალამანი, კოხუნჯი (ვ. ბერ.).

კვახუჯები-ი (რაკ.) ქალამნისებური ფეხსამელი (შ. ძიძ., 207).

კვებო (რაკ.) ფანჯარა, ღეროიან (ნ.) სახლში (შ. ძიძ., 207); ბოსლის კედელში პატარა სარკმელი, სახინათლო და კრახის დასადებელი; ნიში (დილაქტ., 685).

კვებულ-ი (ფშ.) გამოკვებილი, გასუქებული (ვაყა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

კვებულა (ქართლ.) ერთი-ორი წლის დეკუელი, მიზეგერი ან ზაქი (ლ. ლეონ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კვეთ-ი (იმერ., გურ.) რძის შესადედეგელი სითხე (ვ. ბერ.); დვრიტის (ნ.) ექსტრაქტი, რომლითაც შედელდება ხოლმე რძე საყველედ (ლ. ლეონ.).

კვეთილ-ი (თუშ.). ნ. კვეთილიანი.

კვეთილიანი-ი (ფშ.) ქალი რომ საქმროს დაიწუნებდა, ფშაველთა ადათით, ქმარს ვეღარ შეირთავდა და ამაზე იტყოდ-

- ნენ: კვეთილიანი ქალიაო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- კვეთილში ჩასმა** (ხეესურ.). ნ. კვეთილიანი.
- კვეკვერა** (ქართლ.) პატარა მრგვალი, შუაზე გაზრეტილი პური (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- კველო** (ოკრიბ.) კვეფო (ნ.), ხის ურო — სიმინდის ან ლობიოს დასაფშვენი (მ. ალავე.).
- კვენდღი** (გურ., ზ. აქარ.) ახალ ამოქული ხე, მოჭრილი, დაგრეხილი და კვანზე შემოჭირებული (ი. ჭყონ.); ნორჩი ხის შტო დაგრეხილი ან ტყავის თასმა დაგრეხილი (ს. ქლ.). შქერის (ნ.) ნედლი და მოქნილი წნელი, რომელსაც იყენებენ ღობეზე სარის დასაკრავად (მ. ნიჭარ.).
- კვენტო** (რაქ.) პურეულს, ბრინჯის, აგრეთვე მარლის საცხენ-სანაყი ხელსაწყო („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- კვეო!** (იმერ.) ხის მრგვალი ნაჭერი, რომელსაც აქვს ტარი (ლ. ლევ., 71); ჭურის ურო, მიწას ტყეპნაან მითი (ზ. ჭუმბურ., 85); ხის ურო. იზმარება ჭურის თავზე აყალოს დასატყენად (ქ. ძოწ.).
- კვეუო?** (იმერ.) ხის სოკოა, რომლისაგან აბედს აკეთებენ (ვ. ბერ.; ა. მაყ.).
- კვეუო?** (ოკრიბ.) ღობის ჯიშია, ღია თავეულიანი (მ. ალავე.).
- კვეუო!** (იმერ., ოკრიბ.) ხის ურო, კვერი. ნ. კველო (ვ. ბერ.; მ. ალავე.).
- კვეულო** (გურ.) ხის ტანზე დარჩენილი ტოტის ძირი. ნ. კვეილი (ს. ქლ.).
- კვერ-ი!** (გურ.) ღადარში გამოცხვარი მრგვალი მჭადი (ს. ქლ.; დიალექტ., 665).
- კვერ-ი?** (თუშ.). 1. ჩაქუჩი; 2. თხლად გამოცხვარი მრგვალი პური (თ. უთურგ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქევო.
- კვერა** (ხეესურ.) ნაჭარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ს. მაკალ.; ა. ჭინვარ., 262).
- კვერაკვერა** (იმერ.) კოკორი, პურის ან შუადის კვერი (დიალექტ., 670).
- კვერელო** (რაქ.) ლობიოს პარკის ჩენჩოღერიანად და ფოთლებიანად, მარცვალდაცლილი ლობიოს ძირი (დიალექტ., 685).
- კვერკვეტი** (აქარ.) ხის ჩაქუჩი. ნ. კვერკვეშო (პ. ჯაჯან.; ი. მეგრ.).
- კვერკვეშო** (რაქ.) ხის ჩაქუჩი: კვერ+კვე-ეო (ვ. ბერ.).
- კვირნა**, **ყვერნა** (იმერ., ქიზიყ.) ურმის წინა და უკანა ჰალეებზე ჩამოცმული ვიწრო ფიცარი დასაჯდომად (ი. ქავთ.); ურმის ნაწილია. ნ. კოტა (ს. მენთეშ.).
- კვერტო**, **კორტუა-ი** (გურ.) მოკლე გადასაცმელი, ტანსაცმელია ერთგვარი. ნ. კვარტუა (გ. შარაშ.).
- კვერცხვა-ი** (გურ.) სააღერსო სიტყვაა, რომლითაც პატარა ბიჭს მიმართავენ (გ. შარაშ.).
- კვერცხვლა-ა** (ინგილ.) ერბო-კვერცხი (მ. ჯან.).
- კვეს-ი** (გურ.) საომარი იარაღია ერთგვარი შემკობილი ვერცხლით (ვ. შარაშ.).
- კვეს-აბედ-ი** (გურ.) ტალ-კვესი (გ. შარაშ.).
- კვეციო!** (რაქ.) თოხას ერთი კუთხე (ვ. ბერ.).
- კვეციო?** (ქართლ.) კვერცხი (კირიონი).
- კვიალ-ი** (გურ.) ხის პატარა ნაჭერი, მოზრდილი ნაფოტი (პ. ჯაჯან.).
- კვიას-ი** (გურ.) ჩამოკიდება; დაკვიასებული ჩამოკიდებული; აკვიასება აკიდება (ა. ლლ.).
- კვილო** (გურ.) მცენარეა ერთგვარი (კ. გვარ., 948).
- კვილოლა** (ლენჩ., რაქ.) კვილო (ნ.), მცენარეა, კუნელის მსგავს ნაყოფს იხამს. ნ. კულო (მ. ალავე., 1).
- კვილომ-ი** (ლენჩ.) მაგარი, მკვიდრი, ჯიჯვი (ნ.). „საქმეს თუ აკეთებ და კაცი ხელს მოკიდებ, უნდა კვილომიათ იყოს“ (მ. ჩიქ.).
- კვილ-ი** (მთიულ.) თივის პატარა ზეინი (ლ. კაიშ.).

კვილო (ლენხ.) პატარა კუნძი (მ. ჩიქ.).

კვლამბი-ი (ქიზიყ.) ოხუნჯი, ხუმარა (ს. მენთეშ.).

კვამი-ი (იმერ., გურ.) ნისლი (ვ. ბერ.); სქელი, დახვეული კვამლი (გ. შარაშ.).

კვიმატ-ი (იმერ., გურ.) ბედითი, ბოროტი (ი. ჭყონ.).

კვიმატ-ი², **კვიმატა-ა**, **კუმატე-ა** (იმერ., გურ.) ფეხის თითის წყლული, ფეხშიშველთ ემართებათ (ვ. ბერ.; ი. ქავთ.).

კვიმლა-კვიმლა (ზ. იმერ.) კვნიტა-კვნიტა. „თირი მიწა კ ვ ი მ ჰ ლ ა-კ ვ ი მ ჰ ლ ა არი ხოლმე შაქარით“ (ბ. წერეთ.).

კვიმს-ი (ხევსურ.) მაგარი სატანი (ნ.), ყველი (ა. ჭინკარ., 269).

კვინხ-ი (ლენხ., ზ. აპარ.) კეფა (მ. ჩიქ.); კეფა, თავის თხემი (შ. ნიყარ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

კვინკვილი-ი (იმერ.): ვ ა დ ა კ ვ ი ნ კ ვ ი ლ ე ბ ა მოსპობა, ძირბუღიანად ამოვარდნა. „შენ ვ ა დ ა გ ა კ ვ ი ნ კ ვ ი ლ ა ღმერთმა, შე ატრაოზო, შენა!“ (ვ. ბერ.).

კვინტი-ი (იმერ., გურ.) წიხლი, ტლინკი, კვანტი. „კ ვ ი ნ ტ ე ბ ს ისროლა“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიყ.); „მე ვ კ ვ ი ნ ტ ე ცხენი ჰყავდა“ (ა. ღლ.).

კვინტალ-ი (იმერ.). 1. დაყრილი და გამაგრებული ადგილი სხეულზე, ხორცსა და კანს შუა; 2. ძროხის დიდი ცური, ჭიქანი, გამოწველის შემდეგ რომ ცოტას იკლებს (ი. ქავთ.).

ვინტილა (ზ. იმერ.) მალალი წრის ადამიანი (ქ. ძოწ.).

ფინტოზ-ი (გურ.). ნ. კვინიზი.

კვინცხა (იმერ., რაჭ., ლენხ.) ჯაგრცხილა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კვინძ-ი (იმერ.). ნ. კვიჯი.

კვინწარი-ი (იმერ., გურ.) მიუკარებელი, ავი, ნერვებაშლილი. ნ. კონწარი (ვ. ბერ.).

კვინშელა (აპარ.) ვაშლის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

კვინჭილა (ლენხ.) მრგვლად დახვეული ძაფი ან ნართი (მ. ჩიქ.).

კვინჭილა (ლენხ.) კოროლის (ზანდურის ჩალის) პატარა კონა, თავსკენილი (მ. ალავე, 1).

კვიასელა, **კვიფხელა** (იმერ.) პატარა, დალეული, ჩია (ი. ქავთ.).

კვიჟ-ი (იმერ., ოკრიბ., გურ.) სიმინდის პატარა და მარცვალმეჩხერი უჯიშო ტარო (ი. ქავთ.); კვიჭიჭი, სიმინდის პატარა ტარო. ნ. ქუნტალა (ვ. ბერ.).

კვიჟარო (ქვ. იმერ.). ნ. კვიეი.

კვიჟღ-ი (იმერ., გურ.) კოჭრის (ვ. ბერ.).

კვიჟღ-ი², **კვიჟღიზ-ი** (იმერ.) დალეული, ტანდაბალი და წერილი, ითქმის ყველა არსებაზე (ი. ქავთ.).

კვირაფე-ა (თუშ.) კვირა (თ. უთურგ.).

კვირე (გურ., იმერ.) კვირა (გ. შარაშ.).

კვირთხ-ი (ოკრიბ.) შეთქვირებული, სიმწიფეში შესული ხელი (მ. ალავე).

კვირია (ფშ., ხევსურ.) ხალხური წარმართული ღვთაება, ხმელეთის მზრუნველი, მოურავი (ქეგლ).

კვირიკობა (გურ., ზ. იმერ.) ძველი რელიგიური დღესასწაული, იმართებოდა ივლისში, კვირიკობის თვეში (ა. ღლ.; ბ. წერეთ.).

კვირიონ-ი, **კირიონ-ი**, **კოსალა** (თუშ., ქიზიყ.) მელედვია, შოშიასოდენა ფრინველია, მწვანე და მოყვითალო-მოლურჯო, ფუტკარს ეტანება ძალიან. „კრუკრუს“ იძახის ფრენისას (ბ. ზუბ.; ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

კვირიტავი-ი (ქიზიყ.) კვირისთავი, თითისტარის ქვემო ნაწილზე წამოსაცმელი ქვის, ლითონის ან ხის რგოლი, რომ თითისტარი დამიმდეს და კარგად იზზრიალოს (დიალექტ., 606).

კვირისხავა (ქართლ., კახ.) გულყვითელა, ნარვიზელა, მიენარეა (ა. მაყ.).

კვირკვილი-ი (გურ.) ფრინველია ერთგვარი. ნ. კვირიონი, კოსალა (ა. ღლ.).

კვირკვილი-ი² (იმერ.) თხილის ყვავილი (ვ. ბერ.).

კვირკვილი-ი³ (ლენხ.) წყველა საზოგადოდ. „ბოშებმა ბებერი ქალი გაამჯავრეს და კ ვ ი რ კ ვ ი ლ ი დაწყებებს“ (მ. ალავე, 2).

კვლიავი-ი (ქართლ., იმერ.) ბალახია ერთგვარი და არა ზირა, როგორც ნ. და დ. ჩუბინაშვილებს განუმარტავთ, ზირას ფშურად ტყუილრას ეძახიან. ნ. კვლია (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კვლიხინი-ი (ლუჩხ.) უწესო, მოურიდებელი ქცევა; სხვის საქმეში ჩარა, იტყვიან ქალზე (მ. ალავ., 1).

კვნიტილი-ი (ლუჩხ.) გაწყვეტილი კანი სახსრისა თითის სადრეკში (მ. ალავ., 2).

კვნიწი-ი (ქართლ., ქიზიუ.) კვნიტი, ნატეხი შაქრისა ან მარილისა. ნ. კვნიჭი (შ. თიბ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კვნიჭი-ი (ლუჩხ.) ნატეხი, კვნიტი. „ერთი კვნიჭი შაქარი მომეცი!“ (მ. ალავ., 1).

კვრა-ა (ინგილ.) პატარძლისთვის საჩუქრის კისერზე ჩამოკიდება, საჩუქრის მირთმევა (დიალექტ., 618).

კვრეცა (ხევსურ.) ჩეხვა; შუაზე გააკვრეცივა შუაზე გააჩეხინა (ა. შან.).

კვრება (იმერ.) საქონლის მიერ ჩალის ქაშა; ნაკვრეხა/ე-ი ჩალის მაგარი ნაწილი, კვრების შემდეგ დარჩენილი (ვ. ბერ.).

კვრინჩხი-ი (ქართლ., კახ.) ეკლიანი ბუჩქი, ისხამს საშველად ვარგის, კურკიან, შავ, მოლურჯო ნაყოფს (დიალექტ., 638); გარეული ქლიავი, მურაკი (ა. მარტ., ვ. იმნ.; ქ. სიხ.).

ქვრინჩხა (მთიულ.) გვალა, ხანჯალა (ა. მაყ.).

კვრინწა (ფშ.). ნ. კვნიწი.

კვრიხა (იმერ.) თავმოპარსული. „ხოტორხოტორ, კვრიხა, ყვავე ნიგოზს ყრისა“ (ი. ქავთ.).

კვრიხილი-ი (ლუჩხ.) თხილის ყვაველი (მ. ალავ., 1).

კიაპო (გურ.) ძნელად ასასვლელი აღმართი (გ. შარაშ.); ხის ან კლდის მწვერვალი (ს. ჟღ.).

კიანთი-ი (გურ., იმერ.) ძალზე განათება;

გადაკიანთება ძალზე განათება, გათენება; გადაკიანთებული განათებული, გადაკაშაშებული. ნ. გადაკიანთება (ვ. ბერ.; ა. ლ., გურ.).

კიანთი-ი (ლუჩხ.) კაკანი, სიმღერა (მ. ჩიქ.).

კიანჭურა (რაქ.) საქანელა, რწიანა (ვ. ბერ.).

კიაპი-ი (გურ.) არწივის, ორბისა და შვარდნის ყვირალი (ი. ჭყონ.).

კიაპი-ი (გურ.) უმცირესი რამ, ბეწვის ოდენა, ციცქნა; „ერთი კიაპი არ დარჩენია“ („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კიაპი-ი³ (ხევსურ., ჩ. თუშ.) გაღვივებული მარცვლის მიერ ამოყრილი უმცირესი მორჩი (ა. ჭინჭარ., 201); ნორჩი ყლორტი მცენარისა (ვ. ჭრელ., 259).

კიბალი-ი (თუშ.) სამი ჯობი წვერებით ერთმანეთთან შეკრული, ცეცხლზე ქვების ჩამოსაკიდებლად (თ. უთურგ.).

კიბერი-ი (მთიულ.) შალის ქსოვის სახე (ლ. კაიშ.).

კიბილა (აქარ.) ფართო მარცვლებიანი სიმინდის ჯიშია (პ. ჯაჭან.).

კიბილის ჭირა (აქარ.) ქორწილში მაყრებისათვის მისაცემი ხორავი (პ. ჯაჭან.).

კიბოლია (ზ. იმერ.) კიბორჩხალა (ქ. ძოწ.).

კიბორჩხა-ი (ქართლ.) ლასტი ან მავთულის ბაღე, რომელიც წყლის მოტანილს იჭერა და წისქვილის ბორბალს იცავს (დიალექტ., 638).

კიბორჩხალი-ი (გურ.) კიბო (ა. ლ., გურ.).

კიბორჩხალა (ქართლ., იმერ.). ნ. ვირბილა, კაპირჩხი, ფაცხა, 2.

კიბორჭა (რაქ.) საცალფეხო ხიდი მდინარეზე („კომუნისტი“, № 190, 1967).

კიბორჭაული-ი (თუშ.). ნ. კიბორჭა.

კიბვირი-ი (ზ. იმერ.) ტიბვირი, ჯარის პატარა გოგორა, რომელზედაც მასრაა წამოცმული (მ. წერეთ.).

კიბურჩხა (ფშ.) წისქვილის ბორბლის საყრდენი, რაზედაც დერძის წვერი ტრიალებს (ქეგლ.).

კობურჭიანი-ი (ხევსურ.) კლდიანი ღადა-
 ლუდა გზა (თ. რაზიკ., „ივერია“,
 № 167, 1900; ი. ჟუან.).

კობო (მთიულ.). ნ. კიბო.

კიდავ (გურ., მთიულ., გუდამაყრ.) კიდევე,
 ისევ (ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 568;
 572).

კიდაც (მთიულ., გუდამაყრ.) კიდევაც, კი-
 დეც (დიალექტ., 568; 572).

კიდენ, კიდენა (გუდამაყრ., ქიზიყ.) კი-
 დევ (დიალექტ., 572; 606).

კილო! (რაჭ., გურ.) კიდევე, კვლავ; კი-
 დოშოც კიდევაც. ნ. კიდე, კილომ
 (დიალექტ., 685; ე. ნინ., II, თ. კიკე.).

კილო (ქართლ., მოხ., ხევსურ.) უციკნო
 თხა (ქეგლ); უბატკნოდ მეწველი ცხვა-
 რი (ლ. ლონ.).

კილობანი (ზ. იმერ.) მალღარი ყურძნის
 საკრფევი გოდორი. შღრ.: გიდეღი (ბ.
 წერეთ.).

კილობანა (ფშ.) ტაბლაცურა, მცენარეა
 (ა. მაყ.).

კილობანა კბილ-ი (კახ.) სიბრძნის კბილი
 („კომუნისტი“, № 157, 1968).

კილომ (გურ.) კიდევე (ა. ლ.).

კილო (ხევსურ.) უღედო ბატკანი. ნ. კი-
 დო, 2 (ა. შან.).

კილურა (მოხ.) ყუა პურისა (ო. ქაჯ.;
 ქეგლ).

კიო (ქიზიყ.) კიდევე. ნ. კიდე (დიალექტ.,
 606).

კიკვიე-ი (ქართლ., ფშ.) ინდაურის ხმო-
 ბა-ძახილი (გ. შატბერ., 63; ი. ქეშიკ.).

კიკილ-ი (ღეჩხ.) პატარა ცეცხლი; აკი-
 ზილეზა ცეცხლის დანთება (მ.
 ალავ., 1).

კიკინ-ი (იმერ.): დაკიზინება ცეცხ-
 ლის დანთება (ე. ბერ.).

კით-ი, კინთ-ი (ქიზიყ.) საბენტლის ლა-
 რის საცემი ჯობი, ტაბიკი შინდისა, სიგ-
 რძით 30-35 სმ (ს. მენთეშ.).

კითხულ-ი (ქიზიყ.) ავანაგვანობა, უფრო-
 სობა, განმკარგულებლობა, ვისაც ეკი-
 თხება საქმე, უჩისოდაც ვერაფერს გაა-
 ყეთებენ (ს. მენთეშ.).

19. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

კიკა (ქართლ.) ლოყაზე ხელის მოცატუ-
 ნება (კირიონი).

კიკაბო (გურ.) ციკაბო კლდე (ს. ჟღ.).

კიკაჩა (აჭარ.) ყურძნის ჯიშია ერთგვარი,
 ახლა გადაშენებულია (ა. ლ.; დია-
 ლექტ., 658; შ. ნიქარ.).

კიკე-ი! (ქიზიყ.) კომპოსტოს ფეხი, კომ-
 პოსტოს ნაწილი ძირიდან თავამდე (ს.
 მენთეშ.).

კიკე-ი (კახ.) ოთხვერდად გათლილი პა-
 ტარა ჯობი, თავწაწვეტებული, ჭდე-
 შიანი. ხმარობენ ბავშვთა სათამაშოდ.
 ნ. კიკვაობა (ა. გვენც., თ. ბერიაშე.).

კიკვაობა (კახ.) ბავშვთა თამაშობა (ა.
 გვენც., თ. ბერიაშე.).

კიკიმო (ფშ.). ნ. კიკინო.

კიკინა/ე,-ი (გურ.) თმა ჩამოშვებული. ნ.
 კიკინო (ს. ჟღ.).

კიკინო-ა (თუშ.) კულული, კიკინა (ნ.), კი-
 კიმო (ნ.), კავი (თ. უთურგ.).

კიკიტი-ი (იმერ.) ჩხირი, ფიჩხი. „ინ ხეს
 ახლა ანხელა კიკიტს ვერ მოტე-
 ხამ“ (პ. ჯაჭან., IX, 254).

კიკნა, კუკნა (ქიზიყ.) ციციქნა, ძალიან პა-
 ტარა, მცირე, ცოტა რამ (ს. მენთეშ.).
 შღრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

კიკნა-ი (მესხ.) კნაბა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კიკო! (გურ.) კურდღლის ბაჟია (ს. ჟღ.).

კიკო (კახ.). ნ. კიკვი, 2.

კიკო-ა (ინგილ.) ტიკინა, დედოფალა (მ.
 ჯან.).

კილი-ი (გურ.) ხმელი ხის მტვერი; ქიის
 მიერ დახრული ფიცრის მტვერი (ა.
 ლ.).

კილი-ი (კახ., ქიზიყ., ქართლ., მთიულ.,
 ხევსურ.) ხორბლეულის მარცვლის ბუ-
 დე (გ. მაჭავარ., 288; დიალექტ., 606);
 ჩენჩო (კირიონი); ბუდე, რომელშიაც
 მარცვალია მოთაყნებული (ა. ჭინჭარ.,
 201) შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.,
 ქეგლ.

კილი-ი (ზ. იმერ.) ნაკო. წონი (ქ. ძოწ.).

კილავე (გურ.)—კვლო. ამ სიტყვას ახლა
 თავდაპირველი მნიშვნელობა დაკარგუ-
 ლი აქვს და ხმარობენ მიმართვის აღ-

სანიშნავად, ან იხმარება კო და მერ-
მეს მნიშვნელობით (გ. შარაშ.).

კილაკოზი-ი (ქართლ.) მოლაპარაკე (ს. მენ-
თეშ.).

კილაკოზობა (იმერ.): დამეხსენი, თავი
დამანებე, არ მეცილაკოზებაო,
ე. ი. ხუმრობის გუნებაზე არა ვარო
(ვ. ბერ.).

კილან, **კილანა** (ინგილ.) თიხის პაწია ფია-
ლა, ჯამი (მ. ჯანი); თიხის პატარა თეფ-
ში (გ. იმნ.).

კილდე (ხევსურ.) კლდე (ა. შან.).

კილდონი-ი (ფშ.) ფოცხეერი, ნადირი (თ.
რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი.
კუონ.).

კილიტიანი-ი მესტი (ქიზიყ.) წინ გაჭრილი,
გულამოდებული მესტი ქალისა (ს.
მენთეშ.).

კილო (რაჭ.) მთის თვალუწვდენელი
უღელტეხილი (წ. ძიძ., 207).

კილო¹ (ხევსურ.). 1. ადგილი, რომლი-
თაც ისარი საბაშს ებჯინება; 2. ხელსა-
ყრელი დრო; 3. კილოს მისვლა
უკანასკნელ, გამოუვალ მდგომარეო-
ბაში ჩავარდნა. „დაიცა, წყლისა მარ-
სიტო, ვერ მიგაყენო კილოსა, დია-
და ნუ ასჩქარდები, მე ველი თავის
კილოსა“ (ა. კინჭარ., 304).

კილო² (ფშ.). 1. გუნება, ხასიათი (ვაჟა,
II, ა. შან.); 2. ასაკი, დრო (ი. ქეშიყ.).

კილოიანი-ი (ფშ.) მოხერხებული, ყოველ-
გვარი საქმის მომწყობი (თ. რაზიკ.,
„ივერია“, № 132, 1900).

კილოხანი-ი (ქართლ.) სხვათა მკილავე (გ.
შატბერ., 63).

კილტავაშლი-ი (აჭარ.). ნ. კლდის ვაშლი.

კილტე (გურ.) კლიტე. ნ. მეკილტული (ა.
ლ., გურ.).

კიმა-ი (გურ.) ხარის ბლავილი წვრილ და
მალალ ხმაზე. „ხარის კიმანი მეგო-
ნა“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვ.); ხარის სამხი-
არულო დაბლავლება (ი. კუონ.).

კიმელ-ი (ქართლ.) წვრილი მტევანი უჯი-
შო, ველური ვახისა (ა. ლ., ქართლ.).
შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

კიმერჩხალი-ი (ხევსურ.). ნ. კემერჩხალი,
კენერჩხალი.

კიმეიმა-ი (გურ.) ლავიწი. ნ. კინეიმა/ე
(გ. შარაშ.).

კიმალი-ი (იმერ.) კუმპალი. „ჩვენს ვენახ-
ში ძინძა-ძინძა, თქვენს ვენახში კიმ-
პლ-აკიმპლა“; გამოკიმპვლა
ყურძნის გამომარცვლა (ვ. ბერ.). შდრ.:
ქეველ.

კიმო-ა (თუშ.) სახლის კუთხე (თ. უთ-
ურგ.).

კიმა (ხევსურ.) ნაჭარგის (ნაქსოვის) სა-
ხეა ერთგვარი (ს. მაკალ.; ა. კინჭარ.,
262).

კინა-ი (გურ.) რკინა, ცული ზ. გურულ-
ში (გ. შარაშ.).

კინაწილა-ი (გურ.) შავი ტალახი, ხმარო-
ბენ საღებავად (ა. ლ.).

კინალ (ხევსურ.) კინდა, კინლამ (ა.
შან.).

კინთ-ი (იმერ.) 1. ბამბის საპენტავი ჩხი-
რი; 2. ბარის ტარში შერკობილი ფე-
ხის დასაბრჯენი ჩხირი; 3. ძროხის ძუ-
ძუს ცალ-ცალკე თითები (ვ. ბერ.);
ძროხის ცურის თითი ანუ ძუძუს ღე-
რი (ლ. ლეონ.; ი. ქავთ.).

კინთ-ი² (ქიზიყ.). 1. ჯარის სახელურის
ტარი; 2. კითი (ნ.), საპენტლის ლარის
საცემი ჯოხი, ტაბიკი (ს. მენთეშ.).

კინთა¹ (ლეჩხ.). 1. ბამბის საპენტი ჩხირი.
ნ. კინთი, 1; 2. კალათის ხელის თავში
გაყრილი ჩხირი (მ. ალაფ., 1).

კინთა² (რაჭ.) ცელის ტარზე გაკეთებული
სახელური. ნ. კაბალა, კინთი, 1, მნიშვნ.
2 („კომუნისტი“, № 190, 1967).

კინთაურა (ზ. იმერ.) საზამთრო ვაშლის
ჯიშია, ბრტყელი და მწვანე ნაყოფი
იცის, გვერდწითელი (მ. ალაფ., 3).

კინკ-ი, **ძინკ**-ი (ლეჩხ., გურ.) კონკი, ძვე-
ლი, დახეული ტანსაცმელი. „ახლა მე-
ვიშორე კინკები“ (მ. ალაფ., 1);
ჩაკიკული-ი დაფლეთილ ტანსაც-
მელში გამოწყობილი (ა. ლ.).

კინკა (ოკრიბ.) ქუჩურუკი, მცენარეა (ა.
მაყ.).

კინკარუა (იმერ., რაჭ., ლეჩხ.) ეკალას ნაყოფია. ნ. ეკალა (ა. მაც.); წითელი კუნელია, არ იჭმება (ი. ჭავთ.).

კინკიბა/ე.-ა, კიპკიბა (იმერ.) ლავიწი საზოგადოდ და არა მარტო ქათმის ლავიწი. „სა წამიხვალ კირკიტაჲ, ტყავს ავაძრობ კიპკიპაზე“ ნ. კიპკიბა (ვ. ბერ.).

კინკილი-ი (გურ.) ჰინკილი, წყლის ჭურჭელია (ა. ლ.).

კინკილა (იმერ.) მარტოხელა კაცი, ცალი (ქეგლ).

კინკილო (ინგილ.) თხილის ბუჩქის ყვავილები (მ. ჯან.).

კინკიბა (იმერ.). ნ. კინკიბა/ე.-ა.

კინკლი-ი (ქიზიყ.) ცხვირში გამხმარი ელენტი (ს. მენთეშ.).

კინკლიანი-ი (გურ.) მოკინკლავე, მოჩხუბარი, ინტრიგანი (მ. და ქ. სიხარულიძეები, გოგოლეისუბანი).

კინკორ-ი (იმერ.) კინწორი, კენწერი, წვერო. „ბალი კინკორში გამწარდება“ (ვ. ბერ.).

კინკრიხო (ფშ.) თავის ქალა, თავი (ვაჟა, I, 1946, ა, შან.). შლრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
კინტი-ი (ლეჩხ.) საკვალი, ხის ლურსმანი (მ. ჩიქ.).

კინტუაბი-ი (რაჭ.) რკინის პატარა-პატარა ნაჭრები. „ხომ არ მამასხარავეფო, რომა სჭედო მა კინტუაბესა“ (შ. ძიძ., 207).

კინტულა (მთიულ.) კატის კნუტი, ცინდალი (დიალექტ., 568; ლ. კაიშ.).

კინტურა (ქსნის ხეობ.) ბიჭი, ვაჟი მოფერებით. „ორი კინტურა მყავს“ (ვ. სომხიშვი.).

კინჩხი-ი (ხევსურ.) პატარა ზომის კუსი (ნ.), ყველი (ა. კინკარ., 268).

კინჩხი-ი (გურ., ზ. აქარ.) კისერი (ს. ჟღ.; შ. ნიქარ.).

კინჩხი-ი (ლეჩხ.) თავეცხლის, თავისარის ან ღომის ჩალის კონა, რითაც დიდ ქვევებს რეცხავენ (მ. ალავე, ოკრიბ.).

კინჩხა (იმერ.) რისამე პატარა ნაჭერი (პ. ჯაჯან., IX, 254).

კინჩხიბი-ი (ქსნის ხეობ.) ძალიან გამხდარი ადამიანი ან საქონელი (ვ. სომხიშვი.).

კინცხური-ი (ლეჩხ.) ხილის სანერგე მცენარე (მ. ალავე, 3).

კინწი-ი (ლეჩხ.) მტევნის ნაწილია: მთავარი ღეროს ძირი, რითაც მტევანი მიბმულია ვახს: ტვეანი მიბმულია კინწით (დიალექტ., 677).

კინწა-ა (მესხ) კისერმოვრგხილი ადამიანი, მახინჯი. დამამცირებელი მეტსახელია (ი. მაისურ.).

კინწალი-ი (ზ. იმერ.) უწვრილესი შტო, კენწერი. „ყვაი ნიგოზზე შემოჯდა, კინწალზე დეიარება“ (მ. წერეთ.).

კინწერი-ი (ქიზიყ.). 1. ხის კენწერი, წვერო; 2. საკირის გუმბათი (ს. მენთეშ.).

კინწიხი-ი (ქართლ.) კენწერი, წვერო. ნ. კინწალი (დიალექტ., 630).

კინწლა, კინწლობა (აქარ.) ჩხუბი, კინკლაობა (დიალექტ., 658).

კინწლაფი-ი (ლეჩხ., იმერ.) ჩხუბი (მ. ჩიქ.); ჩხუბი, აყალ-მაყალი (პ. ჯაჯან., X).

კინწლობა (აქარ.) წამწამთა ძირების ანთება, — ჯიბლიბო (შ. ნიქარ.).

კინწლობა (აქარ.). ნ. კინწლა.

კინწოლი-ი (ფშ.). 1. ნაპერწყალი; 2. წვეთი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კინწოლაფი-ი (თუშ.) ძალიან პატარა, პაწაწაინტელა (თ. უთურგ.).

კინწორ-ი (იმერ.). ნ. კინკორი.

კინწრიხო! (მოხ.) თხემი, წვერი მთისა, კლდისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

კინწრიხო2 (ქსნის ხეობ.) ხის კენწერი. ნ. კინწერი, კინწიხი (ვ. სომხიშვი.).

კინწლე (ხევსურ.) კოფა (ნ.), ძროხის საწველი ხის პატარა კასრი (ა. კინკარ., 267).

კინწოტი-ი (კახ., ქიზიყ.) თორნიდან პურის ამოსადები კავიანი შამფური რკინისა, სივრცით ორი წყრთაა (გ. მაკაეარ., 291; ს. მენთეშ.).

კინწუტი-ი (ქიზიყ.). ნ. კინწოტი.

კინკუხ-ი (ფშ.) მთის კლდოვანი წვერი (ვაფა, I, 1946, ა. შან.).

კინჯალა (რაქ., ლეჩხ.) წვეო, მცენარეა. ნ. შავშურა (ა. მაყ.).

კიოთ (ფშ.) ალბათ კი (დიალექტ., 592).

კიოთა (თიან.) ნაწ. ზომ (დიალექტ., 593).

კიოფ-ი (იმერ.) ცხენის შუბლზე პატარა თეთრი ნიშანი, თუ დიდი წილი შუბლისა თეთრი აქვს, მაშინ ნოთას (საღარს) ეტყვიან: ხარს, ცხვარს — ნიშას, ძროხას, კამეჩს — ნიკორას. ნიკორას ზოგჯერ ხარზედაც იტყვიან (ი. ჭყონ.).

კიკიპა (რაქ.) ქათმის საწეწკარი, ანუ საწეწკნარი, ლავიწი. ნ. კიკიპა, კინკიპა (ი. ჭყონ.).

კიპირ-ი (ლეჩხ.) რიკაობა. ნ. კიპირობა (მ. ალავე., 1).

კიპირობა (ლეჩხ.) ხალხური თამაშობა, რიკტაფელას ნაირსახეობა; კიპირ-ი რიკი, რითაც კიპირობას თამაშობენ (ქეველ).

კიპირბ-ი (ფშ.) კლდოვანი ასახელები; ადგილი, სადაც ქევები კიპისებურად, ზოლ-ზოლად ვასდევს. „მგელი კიპირბს ამოეტოლა“ (ი. ქეშიკ.).

კიპორჩხ-ი (კახ.) წისქვილის ფორჩხზე დაკრული რკინა, რომელზედაც დამავრებელია ასაწეწკ-დასაწეწკი სახელური (ა. მარტ., ვ. იმე.).

კიპორბ-ი (რაქ.) ძელი ხილად გადებული (ვ. ბერ.). შდრ.: საბა, ქეველ.

კიპორბა (ზ. იმერ.) ხარის დასაქედი სამფეხა დგამი (მ. ალავე., 3).

კიპს-ი (რაქ.) გაზვრტილ ტიკა ან კოლოტში შეტყმული ჩხირი, რომ დენიომ არ იდინოს (ვ. ბერ.).

კირზა (ხევსურ.) კენკეშა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კირინა (რაქ.) პატარა კერი, კერტუნა (დიალექტ., 685).

კირიონ-ი (ქიზიყ.). ნ. კირიონი.

კირკალ-ი (რაქ., მოხ., ინგილ., ვუღამაყრ.) კრკალი, რკალი (ვ. ბერ.; ო. ქაჯ.; მ. ჯან.); რკალი, რომლითაც ზამთარში აბამენ საქონელს (ლ. ლეონ.).

კირკალ-ი² (მთიულ., კახ.). 1. თხილის, არყის ან გურბენას მოღუნული წნელი საქონლის დასაბნელოად; 2. აკენის საგავავია რკალი (ლ. კაიშ.); 3. მოხრილი ზეა ერთგვარი, რომელსაც საქანელას გასაკეთებლად იყენებენ (ა. გვენციათ. ბერიაშვი.).

კირკანტულ-ი¹ დაკირკანტულ-ი, კრიკანტულ-ი (გურ.) მიხვეულ-მოხვეული. დაგრეხილი. „აქიდან და ქუთაისი დაკირკანტული გზავიცი“ (გ. შარაშ.).

კირკანტულ-ი² (გურ.) იგივეა, რაც კრიმანტული (ა. ლ.).

კირკაჟ-ი (ქიზიყ., გურ.) ლობიო ან მუხლო მოხარშული, გადაწურული და შეუთლესავად (მრგვლად) შენელებული ზეთსა და ხახვში. ნ. სირსვალი (ს. მენთეშ.; ს. ჟღ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეველ.

კირკატი (აჭარ.) გარეულა ხილი, ასკილის მსგავსი ნაყოფი აქვს (მ. ნიკარ.).

კირკვალ-ი (გურ.) ლობიოს მარცვლები მთელ-მთელად მოხარშული, ამოთლესავი. ამაზე იტყვიან კირკვალ-ი ლობიოთ. ნ. სირსვალი (ს. ჟღ.).

კირკვლა (იმერ., გურ.) ხირბვლა, აყრა; აკირკვლა, ახირბვლა აყრა. აბარგება (ვ. ბერ.; ა. ლ.).

კირკილ-ი¹ (იმერ., გურ.) წყაროს წყლის ნელა დენა, ხმაური, რაკაკი; მოკირკილებს მოწვეთავს, მორაკაკებებს, წყაროს წყალი მოდის (ვ. ბერ.; ს. ჟღ.).

კირკილ-ი² (ზ. იმერ.) სიცილი. „ეიტება კირკილი და ვერადრით ვეღარ გავაჩერეთ“ (ბ. წერეთ.).

კირკილ-ი³ (ხევსურ., ინგილ.) მწერია ერთგვარი, რომელიც ტყავს უჩნდება (ა. კინძარ., 251); ჩრჩილი (მ. ჯან.).

კირკიმალი (გურ.) მიზეზის მოძებნა, წერილმან საქმეში ჩაძიება და ჩაყოლა. ჩხირკედულობა; უკირკიმალიც ალიზიანებს, მიზეზს ეძებს (გ. შარაშ.).

კირკიმალში ჩადგომა (გურ., იმერ.). ნ. კირკიმალი.

- კირკიტა** (ანგილ.) ხელმოკერილი, ძუნწი (დიალექტ., 619).
- კირკიტა-ი** (მესხ.) ხალიჩის საქსოვი ხის ჩხირი („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- კირკიტა-ი** (იმერ.) საგულდაგულოდ ცქერა, თვალიერება; ლოდინი (ი. ქავთ.).
- კირკიტა-ი** (იმერ.) ჩხიკინი, კერკიმალი (ნ.), ჩხირკედლაობა. „ოდელია საკირკიტე, მეზობლები გაგილიტე“ (ვ. ბერ.).
- კირკიტა!** (მესხ.) მავარი, გამძლე. ნ. კერკეტა/ე.-ა (ი. მისურ.).
- კირკიტა** (ფშ.) მტაცებელი ფრინველის ერთ-ერთი სახე (ი. ქეშიკ.).
- კირკიტოცხეზი** (თუშ.) სახურავსა და ქერს შორის ჭვარდიწილად, გარდგარდმო და ოთხკუთხედად დაწყობილი მოკლე მსხვილი ხეები, გამოყენებული საყრდენებად (პ. ხუბ.).
- კირკიცა-ი** (გურ.) კისკისი. ნ. კარკაცი (ვ. შარაშ.).
- კირკლა-ი** (მთიულ.) ხორცის მატლი (ლ. კაიშ.); აყენის ნაწილია (ს. მაკალ.).
- კირკლა-ი** (გურ.) წვრილი ბავშვების გროვა, ხირხლი (ნ.). „სა მოგყავს, ცავ, ავი კირკლი ბაღნები!“ ნ. კირკლა, ხირხელა (ვ. შარაშ.).
- კირკლები** (გურ., იმერ., ზ. აპარ.) ერთ-მანეთის მომდევნო წვრილი ბავშვები. ზ. აპარულში ევ სიტყვა მხ. რიცხვში არ იხმარება. შდრ.: კირკლი, 2. (ა. ლ.; შ. ნიჟარ.).
- კირკნა** (იმერ., ინგილ.). 1. უხვიროდ თბრა, ზანტაო რისამე კეთილა. „ამ ერკვალ მიწას, მასე თუ კირკნე, ორ კვირისაც ვერ გაათავებ“ (ვ. ბერ.); 2. უმაღლოდ ძონა, კენკვა (მ. ჯან.).
- კირტიმალი** (იმერ.). ნ. კირტნა.
- კირტნა** (იმერ.) თითოთ რაშიმე ჩხიკინი (ვ. ბერ.).
- კირტომი** (თუშ.) კანკალი (თ. უთურგ.).
- კირჩხა!** (თუშ.) ტოტებიანი სარი თივის ზეინისა ბარში (დიალექტ., 592).
- კირჩხა** (ფშ.) კაჩხა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).
- კირჩხალი** (ფშ.) გრძლად, ჩურჩხელისებურად დაკიდებული ყინულის ლოლუა (ი. ქეშიკ.).
- კირჩხვა** (ზ. იმერ.) თვის ვარცხნა-მსხვილკბილებიანი სეგარცხლით (ზ. წერეთ.).
- კირცხვლა** (რაჭ.) სახლის სახურავის კოვრებით გაწყობა. ნ. კოროლი (ვ. ბერ.).
- კირცხილა** (ფშ., მთიულ.) რცხილა, მცენარეა (ა. მაყ.; დიალექტ., 566; ლ. კაიშ.).
- კირცხლება-ა** (თუშ.) გამოჯავრება, სასაცილოდ წაბაძვა (თ. უთურგ.).
- კირცხვლა** (მოს.) გამოჯავრება, წაბაძვა ქიევაში (დიალექტ., 562).
- კირწი, კირწინა/ე.-ა** (იმერ.) ხეხილის კარგად მოსხმული შტო (ვ. ბერ.); მცირე ტოტი, რითაც მტევანი ვაზზეა მიმაგრებული (ლ. ლექ., 64).
- კირწლი-ი** (იმერ., რაჭ.) წირბლი თვალისა (ი. ქავთარ.; მ. ალავე., 3).
- კირწლი-ი** (მთიულ.) ჩეჩვის ღროს საჩეჩელზე დარჩენილი მატყლი, რომელიც აღარ ჩამოირთვის (ლ. კაიშ.).
- კირწლი-ი** (ქართლ.) ანაგული ძაფის წერტილოვანი ნაყარი ქსოვილზე (მ. მესხიშვი.).
- კისერბატონები** (იმერ.) კისერა, ინფექციური ავადმყოფობა (ვ. ბერ.).
- კისორულა** (ოკრიბ.) საშემოდგომო მსხვილი მსხალი, კაცისთავა (ნ.), გავრცელებული სოფ. კისორეთიდან (მ. ალავე.).
- კიტა** (ხევსურ.) სისხლისა და შვიავრიოსავან (ფაშვ-ნაწლავეებისავან) გაკეთებული ძეხვი (ა. კინჭარ., 272).
- კიტინი-ი თითისა** (იმერ.) ჩრა, შეყოფაცხვირში თითის კიტინი ცხვირში თითის შეყოფა. ნ. კირტნა (ი. ქავთ.).
- კიტმიჯი** (ზ. აპარ.) ძუნწი, კრიჟანგი, ქვახარშია. ნ. კლუწუნწარხი (შ. ნიჟარ.).
- კიტრა** (ფშ., მთიულ.) ყვითელი ღვინა-მცენარეა. ნ. კიტრიკობალა, კიტრიკოშოლა; მთის შროშანი (ა. მაყ.).
- კიტრანა** (კახ.). ნ. კიტრა.
- კიტრია** (კახ.). ნ. კიტრანა, ბანვა.

კიტრიკობალა (მოს.) ყვითელი ღვინა (ა. მაყ.).

კიტრიკოშოლა (ხევსურ.) ყვითელი ღვინა, მცენარეა. ნ. კიტრიკობალა (ა. მაყ.).

კიუტ-ი (იმერ.) წყლის ჩიტია ერთგვარი, შაშვისოდენა, მოგრძო კისერი და მოკლე ბოლო აქვს (ი. ქავთ.).

კილამ, კილამე (რაქ.) კინალამ. ნ. კალამ (დიალექტ., 685).

კილმა (ოკრიბ.) კინალამ. ნ. კალამ (ს. კოლევე, თ. ოქროშიძე).

კილარმ-ი (აქარ.) კინალამ. ნ. კალამ (დიალექტ., 658).

კიში-ი||ყიში-ი (ხევსურ.) მავარი მიწაა, ძნელად სათხრელი (ა. ჭინკარ., 276).

კიშტე-ა (თუშ.) გოდორი, კალტის (ნ.) გუნდების გამოსაშრობად (თ. უთურგ.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კიცნარა (მესხ.) ჩიტის ბირკა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კიწ-ი (კახ., ქიზიყ.) ყურძნის მტევნის პატარა ნაწილი, რომელიც რამდენიმე მარცვლისაგან შედგება და ერთი ღეროთი შეერთებული (ნ. ჯოხ., 57); მტევნის პატარა ნაწილი, კლერტის მთავარი ღეროდან გამოსული ერთი შტო მარცვლებიანად. ნ. კიკიტი (ს. მენთეშ.).

კიწავ-ი (იმერ.) ბავშვების მიერ ერთმანეთის ტანსაცმელში ხელის ჩაკიდებით კიდაობა (პ. ჯაჭან., IX, 255).

კიწან-ი (ლეჩხ.) მხარი მტევნისა (მ. ალავე, ოკრიბ.).

კიწაწ-ი (ფშ., ლეჩხ.) კეწეწი, ჩინჩხვარი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჯყონ.); კეწეწი, წვრილი და ხმელი შტოები ხისა (მ. ალავე, 1).

კიწვ-ი (იმერ.) წვრილი შეშა ხმელი წნელისა (ი. ქავთ.).

კიწვა (ქიზიყ.) ხილუელის კრეფა (ს. მენთეშ., დამ.).

კიწილა (ქიზიყ.) პატარა ქილა; პატარა ჭურჭელი. „ერთი კიწილა მაწონი მაიტანა და ერთი კვირა დამიჭდა სახლში“ (ს. მენთეშ.).

კიწიწი-ი (მთიულ.) გიზგიზი; კიწიწი-წე-ბ-ს გიზგიზებს (ლ. კაიშ.).

კიწლ-ი (მთიულ.). ნ. კირწლი, 2.

კიწმაწ-ი (ლეჩხ.) მობლაუჭება, შემოხვევა. ნ. კოწიწი (მ. ალავე, 1).

კიჭ-ი (ქართლ., იმერ.) კბილი (კირიონი); ბავშვის კბილი; კბილი ბავშვის ენაზე (ვ. ბერ.).

კიჭბო (მთიულ.). 1. ძაღვის დასაჭერი წვრილი ღარი სამახ ტარზე; 2. ნაჭდვეი კირკალზე (ლ. კაიშ.).

კიჭეჭ-ი (გურ.) პატარა ნატეხი, კენიტი „ერთი კიჭეჭი მარილი მომეცი“. ნ. კენიჭი, კენიჭი (გ. შარაშ.).

კიჭილ-ი (მთიულ.) ბოჭკოს კონა, კიჭი (ლ. კაიშ.; ქეგლ.).

კიჭიკა-ა (ინგილ.) ადგილობრივი შალის ქსოვილია ერთგვარი (ა. შან., 350).

კიჭმარილა (ქართლ.) მარმარილოს მსგავსი თეთრი კენჭი „კომუნისტი“, № 190, 1967).

კიჭმაჭა (ზ. იმერ.) ყანის ია, მცენარეა (ა. მაყ.).

კლავის მოწერა (აქარ.) ხელის მოწერა. „მ უ წ ე რ ე ს კ ლ ა ვ ი“ (დიალექტ., 658).

კლანჯ-ი (კახ.) ბარკალი შინაური ფრინველისა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

კლანჭა, კლანჭა ბალახი (ქიზიყ., კახ., ფშ.) კანჭბალახი. ნ. კანჭა (ს. მენთეშ.; ა. მაყ.).

კლანჭვა (ფშ.) ტყეზნა (ვაეა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

კლაპუნ-ი (გურ.) ძალი რომ კებნას დააპირებს და კბილზე კბილს დააცემინებს. „ერთი წამიკლაპუნა და დამეთხა“ (გ. შარაშ.).

კლარტა-ი, კლარტე (გურ.) სარეველა ბალახია ერთგვარი. კლერტი; გლერტა, კლერტა (გ. შარაშ.; ს. ჟღ.; ა. მაყ.).

კლარტე (გურ.). ნ. კლარტაი.

კლარჭვა (მოს.) მოთუშვა (ო. ქაჯ.).

კლარჭული-ი (გურ., აქარ.) ვაზის ადგილობრივი ჯიშია, კლარჭული; მოდის კლარჭეთიდან (ქ. გვარ., 948; გ. შარაშ.; დიალექტ., 658).

- კლდაი (აქარ.) ურმის კამპოს ღერები, კალეები (ი. მეგრ.).
- კლდისასუქა (თუშ.) მარიაშა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კლდის დანდურ-ი (კახ.) მსუქანა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კლდისვაშლა (იმერ., გურ.) კლდისდუშა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კლდისტყეჩა (რაჭ.) ნ. კლდისვაშლა.
- კლდისხორცა (მთხ.) კლდისვაშლა (ნ.), მცენარეა (ა. მაყ.).
- კლდის ჯოჯო (მესხ.) კლდისვაშლა, მცენარეა. ნ. კლდისხორცა (ა. მაყ.).
- კლერტო-ა (ინგილ.) კლერტი; ამოკლერტვა-ა ხნულის გაწმენდა ძირკვებისა და გამხმარი ბალახ-ბულახისაგან (მ. ჯან.).
- კლიავ-ი, კვლიავ-ი (გურ.) კამა, მცენარეა (ე. გვარ., 948; ა. მაყ.).
- კლიბი-ი (ინგილ.) მრ. რ. ხელნები; კლავ ხელნა (მ. ჯან.).
- კლიმვა (გურ.) ქვევრის პირველად მოხდა და ღვინის ამოდება; ღვინო ვკლიმვე პირველად ამოვიღე ღვინო სახვე ქვევრიდან (გ. შარაშ.).
- კლიპორტი-ი (ლენჩხ.) რაჭ.) კლდოვანი, გაუფალი ადგილი (მ. ჩიქ.); ვიწრო საურბემ ან საცალფებო გზა კლდებზე (ქეგლ).
- კლისრვა (ქიზიყ.) პირისახის მანქვა. „რაიკლირსები“ (ს. მენთეშ.).
- კლირწი-ი (ლენჩხ.) წირპლი. „წამწამებზე კლირწი შეხმობოდა“ (მ. ალავე, ოკრიბ.).
- კლიწიანი-ი (რაჭ.) კოკობი, კვაწია („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- კლო (ხევსურ.) ნ. კლოვ.
- კლოვ, კლო (ხევსურ.) კვლავ. „კლოვ კიდე მოგვას ღმერთმ ვაყები“; „ნადირ კლო უკეთე მოგვასთ ღმერთმ!“ (ა. შან., 131, 176, 196).
- კლოჩები (ქართლ.) ტიტველა ბარკლები (კირიონი).
- კლოხი-ი (ქართლ.) დიდი და უშნო აგებულიების ცხოველი (ქეგლ).
- კმაყენა (ქიზიყ.) ავადმყოფის მიერ ძლიეს ღეჭვა, ძლიეს ჭამა. „რა ავანტყოფით იკმაყენები, თითო იგეთო ლუკმა გაიგდე, რო გვერდებმა ჭახუხი დაგიწყო“ (ს. მენთეშ.).
- კმაწა-ა (ინგილ.) კახშეა, მორთვა (დიალექტ., 619).
- კმედო (იმერ.) კოდმე, კბოდე, მაღალი, დაქანებული ადგილი (ვ. ბერ.).
- კმეხია (ქიზიყ.) წუნია ქალი (ს. მენთეშ.).
- კმეჯო (ლენჩხ.) კლდის ცხვირი, წამოშვებული ნაწილი (მ. ჩიქ.).
- კმია-კმია (ლენჩხ.) ცოტ-ცოტა. „ვალს კმია-კმია მიხთიდა და უბარაქოთ შამომხარჯა ფული“ (მ. ალავე, 2).
- კმიჭი-ი (ლენჩხ.) მარბილის მატეხი, კვნიტი. ნ. კვნიჭი, კვნიჭი (მ. ჩიქ.).
- კნაპუკ (ქართლ.) მეტრსმეტად მაღალი და გამხდარი ბავშვი (ლ. ნოზ.).
- კნასა-კნუსი-ი (მესხ.) მილეული კენესა; კრუსუნი (ი. მაისურ.).
- კნახება (თუშ.) მიტევება, წასისიანება ძაღლისა; ეკნახებიან ეტანებთან (პ. ხუბ.).
- კნახვა (იმერ.) მცირე რამის შეჭმა. „მაკნახსიე, ბოშო, რამე, მუცელი მიწანწალობს და გული შემეყვიცილიდა“ (ე. ბერ.).
- კნაწაო (ქიზიყ.) გამხდარი, მკლე, პატარა, სუსტი (ს. მენთეშ.).
- კნაჭა (ლენჩხ., ზ. იმერ.) ნ. კანტი, ხორა.
- კნაჭაო (ქიზიყ.) ნ. კნაწაო.
- კნეთი-ი (რაჭ.) ნ. კნეთელი.
- კნეთელი-ი (კახ.) ოქროს ფერში ამოვლებული ძაფი (ქეგლ).
- კნელ (ინგილ.) კუნელი (მ. ჯან.).
- კნუსტანუსი-ი (ფშ.) კუთვა, კრუსუნი (ვ. ვაჟა II, ა. შან.).
- კო (იმერხ.) რკო, მუხა (ნ. მარი, 82).
- კობალ-ი, კომბალ-ი, კოდალ-ი (ზ. იმერ.) ქათმის ფრთის გადანახსენი (ბ. წერეთ.).
- კობალა (ქიზიყ.) თავიანი მეტრნახევრისოდენა ჯოხი, პაწაწინა კავით, რომელიც ნისკარტსა ჰვავს, ხაჩაობის (ნ.) დროს ალილოზე სიარულისას ხმარო-

ბენ (ს. მენტეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კობახტურე (ლენჩხ.) კვახის ჯიშია, პატარა იზრდება (მ. ჩიქ.).

კობერი-ი (ზ. აპარ.). 1. გაფშენილი ტარო სიმინდისა; 2. კაკლის წინგო. ნ. ნაყო-ტალა, ქუნჩელა, ნაქუნჩალა (შ. ნიჟარ.).

კობერი-ი ქერი-ი (რაქ.) მრავალმწკრივია-ნი ქერი (ა. მაყ.).

კობიჯა-ი (თუშ.) გორახი, გამაგრებულ-ლი მიწის გუნდა (თ. უთურგ.).

კობლაობა (რაქ.) ბავშვთა თამაშობაა. ნ. ღორობა (ვ. ბერ.).

კობულ-ი (გურ.) მრგვლად გათლილი ხის იარაღი, ტარიანი, რომლითაც ყურ-ძენს ტენიან საწნახელში; ჩაკობულ-ეა ყურძნის ჩატენა, ჩაყვლეტა. ნ. ღვინის ჩაკობულვა (გ. შარაშ.).

კობჩხალა (ფშ.) ბალახეული მცენარის ღერო. „ბალდი კობჩხალას ჰკლუ-ჯავდა“ (ი. ქეშიყ.).

კობჩხილო (ქართლ.) კაფჩხილო, კობჩხ-ხილა, კვაბრჩხილა, ბალახია ერთგვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კოდ-ი (ზ. იმერ.) საკრამიტე მიწის საზე-ლი მანქანა (ბ. წერეთ.).

კოდ-ი², კოდებ-ი (რაქ.) უტყეო მთა, სა-დაც მხოლოდ ბალახია ამოსული (ვ. ბერ.).

კოდ-ი³ (ქართლ., ქიზიყ., ხევსურ., მთიულ., ფშ., გულამყარ., თუშ., მოხ., იმერ., ზ. აპარ.). 1. დიდი კასრი, გა-მოფლურთებული მორისაგან გაკეთე-ბული ძირიანი ჭურჭელი ფქვილის, ხორბლის, კარაქისა და სხვათა შესანა-ხად; 2. პირნახელის საწყაოა: შიდა ქარ-თლში — 4 ფუთი (8 ჩანახი), ზემო ქარ-თლში — 5 ფუთი, ხოლო ქვემო ქარ-თლში — 3.5 ფუთი. „მოყვარე მინ-და ისეთი, ამ ზამთარ შემინახოსა; ორ-მოცი კოდი ხორბალი ერთ ღამეს დამინაყოსა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); გულამოდებული ხის მორი, რომელიც, თუ ძირი აქვს, შინ იხმარება ჭურჭლად (მავ., პურის ჩასაყრელად), ხოლო უძირის წყაროზე ჩადგამენ, რომ შიგ

წყალი დაგუბდეს (ა. შან.); ხის კასრი ხორბლის, ფქვილის შესანახად; მარც-ვლელის საწყაო ერთეულია (ღია-ლექტ², 568); დიდი კასრის მსგავსად ამოხვერტილი ხე (თ. რაზიკ., „ივირია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.); საწყაო, ჩადის სამი ფუთი (ღიალექტ², 572; 562; მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კოდ-ი⁴ (ქიზიყ.). 1. გულგამოთლილი მო-რის დიდი ჭურჭელი კასრივით; 2. ფუ-ტყრის გეჯა (ნ.), რომელსაც აყირავე-ბულად დგამენ მიწაზე (ს. მენტეშ.).

კოდ-ი⁵ (თუშ., ფშ.). 1. ხის დიდი ჭურ-ჭელი, რომელსაც ხმარობენ ლუდისა და მარცვლელის შესანახად; 2. საწყ-აო, უდრის ათ ლიტრს (თ. უთურგ.); მარცვლელის საწყაო: ათი ლიტრა, დაახლოებით ოთხი კილოგრამი (ღია-ლექტ², 592).

კოდ-ი⁶ (გურ., ზ. აპარ.) გულგამოთლი-ლი ხის მორი, შვეულად დამდგარი, რომელშიაც კოდის წისქვილისათვის (ნ.) წყალს ავებებენ (გ. შარაშ.); ხის ჭურჭელი კასრივით (ცილინდრული ფორმისა). გამოყენებულია წონის ერ-თეულადაც, ჩადის 9 ოყიდან 2,5 ფუ-თამდის (შ. ნიჟარ.).

კოდა (ქართლ., ქსნის ხეობ.) წყაროზე დადგმული უძირო კასრი (კირიონი); ხის გობი, რომელსაც წყაროს უდგა-მენ (ნ. კოდი⁴ (ვ. სომხიშვი.).

კოდალი-ი (გურ., იმერ.) პატარა ისარი სა-ბავშვო. ნ. კობალი (ი. ჭყონ.).

კოდანა (ზ. აპარ.) თიხის ჭურჭელი ცი-ლინდრის ფორმისა, რომლითაც კარაქს დღებენ (შ. ნიჟარ.).

კოდარა-ი (გურ., იმერ., აპარ.) კოდალა, ფრინველია (ა. ღლ.; ი. იმერ.).

კოდილა/ე-ა, კოტილა/ე-ა (იმერ.) ბავშ-ვთა თამაშობაა ერთგვარი (ვ. ბერ.).

კოდიწელა (რაქ., ლენჩხ.). ნ. ვოდრიელა.

კოდის წისქვილი-ი (გურ., იმერ.) ერთ-თელიანი პატარა წისქვილი. ღარის ქვე-მით ჩადგმული აქვს ხის კოდი, სადაც ჩადის წყალი, ღარიდანვე ეცემა ბორ-

- ბალს და ატრიალებს (ბ. წერეთ.); ღარის ნაცვლად ძალზე დაქანებული ქვის ან ხის მილი აქვს, წყალი ცოტა უნდება (ვ. ბერ.).
- კოდიქძე** (მთიულ.) საქონლის გასიებუ-ლი, გამავრებელი ცური (ლ. კაიშ.).
- კოდმე** (გურ.) მთის კონცხი, გორის ფერდობი (ი. ჭყონ.); ფერდობი, მდინარის ამალღებული ნაპირი (ს. უღ.); კბოდე, მდინარის მაღალი ნაპირი (დი-ალექტ., 665).
- კოდრიელა** (ზ. იმერ.). ნ. გორიელა.
- კოვზისტარა** (მთიულ.) თავკომბალა (ლ. კაიშ.).
- კოვზი** (ხევსურ., თუშ.) კოვზი (დიალექტ., 553; პ. ხუბ.).
- კოთი** (იმერ.) შეკაზმული ტყემლის წვენი, საწებელი (პ. ჯაჭან., IX, 255).
- კოთადი** (ქიზიყ.) უმატყლო, ქოსა ცხვარი (ს. მენთეშ.).
- კოთორა** (რაჭ.) პატარა კლდოვანი მალ-ლობი ფერდობ ადგილებში (ქეგლ).
- კოთხი¹** (გურ., ზ. აქარ.) საოჯახო ჭურ-ქელი ხისა, გაკეთებული ხელით (შ. ნიჭარ.).
- კოთხი²** (ლენჩ.) წიფხა (მ. ჩიქ.).
- კოთხოჯი** (გურ.) მცენარეა ერთგვარი. ნ. კონთხოჯი (ა. ლ., გურ.).
- კოთხრო** (ხევსურ.). ნ. კობრო².
- კოთხუნჯი** (ქართლ.). ნ. კოთხუჯი.
- კოთხუჯი** (ქართლ.) უსაბური, მახინჯი აღამიანი (გ. შატბერ., 63); პატარა, სქე-ლი და მსუქანი ბავშვი (ს. მენთეშ.).
- კოიბა** (ინგილ.) ტანდაბალი, ჩია კაცი (მ. ჯან.).
- კოიტი**, **კოტი** (იმერ.) ზაქი. ნ. ლოტია (ვ. ბერ.).
- კოიცი** (იმერ.) ტყავის სარჩული ქუდისა (ვ. ბერ.).
- კოკალი** (ქიზიყ., კახ.) ბზენარევი ნეხვი-სავან გაკეთებული ჭურქელი (ს. მენ-თეშ.); საქონლის პატეისავან გაკეთე-ბული კეცო, რომელზედაც აბრეშუმის ქიას დასვამდნენ (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- კოკბათ** (ქიზიყ.) ზზ., ერთად, ქუნად. „მოდი ერთი, ჩვენთვის კოკბათ და-ვსხდეთ და ლამაზი პური ეკამოთ“ (ს. მენთეშ.).
- კოკბათ მოხარშული** (გურ.) არა ძალიან მოხარშული (გ. შარაშ.).
- კოკელ-ი, კუსლ-ი** (ქიზიყ.) თალის ფეხის საბრჯენი; თალის გადასავლებად კედე-ლში შეწყული ადგილი ნახევარაგურის ოდენად (ს. მენთეშ.).
- კოკვა-ა** (თუშ.) ნელა სიარული, ტატით სიარული (ა. უთურგ.).
- კოკიე** (გურ.) ჭორის საზოგადო სახელია (ა. ლლ.).
- კოკინია/ე** (ლენჩ.) ხბო მოფერებით. „კოკინია ძუძუს სწოვს ძროხას“. კოკი-კოკი! შორისდებულია — ხბოს მოუხმობენ. შდრ.: სვან. კოკინოლ (მ. ალავე, 2).
- კოკიტანი** (ქიზიყ.) კოკის ტანი, გატეხი-ლი კოკის მუცელქვეითა ნაწილი, ფსკე-რიან-ძირიანად (ს. მენთეშ.).
- კოკლაური** (გურ.) თამამი, თავმომწონე. „ოო, რა კოკლაური ქალი იყო მამი თავის დროზე!“ (გ. შარაშ.).
- კოკლიწია** (კახ.) წივა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- კოკო, კოკო-ა** (გურ., ინგილ.) პატარა კვე-რი, კოკორა (ა. ლლ.; მ. ჯან.).
- კოკობი** (გურ., იმერ.) კობტად მოყვანი-ლი; კოკობიანი პატარა, კობტა (გ. შარაშ.).
- კოკოზინა** (ხეცურ.) ბზრიალა (ა. ჭინ-ჭარ., 254, 294).
- კოკოზა** (ქართლ.). ნ. კოკოჩანა.
- კოკოლა¹** (ქართლ.) გროვა ქვიშის, ფქვი-ლისა და მისთ. ნივთიერებათა, ისეთი, რომ თავი კონუსისებრი ჰქონდეს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- კოკოლა²** (ქიზიყ., მთიულ.) კონუსივით წვეტიანი ზვინი (ს. მენთეშ.); მეტად წვეტიანი ზვინი თვისა (ლ. კაიშ.).
- კოკოლა³** (მესხ.) ამალღებული რამ, მალ-ლა წასული გუმბათივით (ი. მახისურ.).
- კოკოლა⁴** (ქსნის ხეობ.) ერთ ადგილას მოვროვებული მიწა: ნამყენი რომ და-

ირგვება, მიწის მიყარის ბლომად, ამას
 კოკოლა ჰქვია (ვ. სომხიშვი.).

კოკონაქია (ქართლ.) ტიპოკონობა (კი-
 რინი).

კოკორახ-ი (იმერ.) კეფა (ვ. ბერ.).

კოკორ-ი (ლენხ.) ჩოჩორი, მუტრუქი;
 ვადატ. ბრიყვი ახალგაზრდა, უქკუო.
 „კოკორმა რა იცის, არაფელი უნა-
 ხავს და გამოუცეთია“ (მ. ალავე, 2).

კოკორ-ი² (გურ.) მცირე კვერი მჟადისა
 (ა. ლ.).

კოკორ-ი³ (თუშ.) 1. წყვედის (ღვიის) ნა-
 ყოფი; 2. შარდი (პ. ხუბ.).

კოკორიე (ლენხ.) მჟადი (მ. ჩიქ.).

კოკორინა/ე-ა (იმერ.) იხვის მავვარი გა-
 რეული ფრინველია (ვ. ბერ.). შდრ.:
 საბა, ქეგლ.

კოკოსა (ქიზიყ.) კოკოზა, ქილი, სოკოა
 ერთგვარი (ა. მაყ.).

კოკომ-ი (აჭარ.) ხარის ან კამეჩის სქელი
 კისერი (შ. ნიყარ.).

კოკომ-ი² (ქართლ.) კოტომი, გულამოდე-
 ბული გოგრა, აკვანზე მიკრული საშა-
 რდელ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კოკოშა (ხევსურ.) ვერცხლის გრძელტა-
 რიანი სასმისია (ა. ჭინჭარ., 218).

კოკოშა² (იმერ., ფშ.) ღვინის ამოსაღები
 მცირე ხაბი (პ. ჯაჭან., X); ვრძელყუნ-
 წიანი გოგრის ერთი სახე, გულამოდე-
 ბულს ხმარობენ წყლის ან ღვინის ამო-
 საღებად (ი. ქეშიყ.).

კოკოშა³ (თუშ.) აყირო, მცენარეა (ა.
 მაყ.).

კოკოშაბალახ-ი (ხევსურ., თუშ.) ქიოტა,
 მცენარეა. ნ. აქე (ა. მაყ.).

კოკოშაკ-ი (მესხ.) დარბაზის გუმბათის
 წვერი ვარდან. ზედ სარკმელია დატა-
 ნებული (ი. მაისურ.).

კოკოშაყ-ი (თუშ.) აყირო. ნ. კოკოშა, პ
 (თ. უთურგ.).

კოკოჩ-ი (ოკრიბ.) ორფერი, მცენარეა (ა.
 მაყ.).

კოკოჩანა (ქართლ.) პირშექცეული და
 ბოლოვწრო გოდორი, დაგებული
 წყლის სათავეში თევზის დასაჭერად
 (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კოკოცა-ა (აჭარ.). ნ. კოწიწაა.

კოკროვინა (იმერ.) პატარა, კოხტა (ვ.
 ბერ.).

კოკროვინა² (მესხ.) კრილი, ვიწრო ხვრე-
 ლი (ი. მაისურ.).

კოკროვინა³ (რაქ.) ქუთქუთა, მცენარეა
 (ა. მაყ.).

კოკროვინა⁴ (მთიულ.) პრანქია ქალი (ლ.
 კაიშ.).

კოკროვინა⁵ (გურ.) ავი სული. „დაწუნენ
 და [ვხოში] ჩამევიდა კოკროვინე-
 ბი“ (შ. ძიძ., ქრესტ.).

კოკროვინა⁶ (ქართლ.) კეფაზე თმის გვირ-
 გვინი (პ. გაჩეჩ.).

კოკუა-ი (გურ.) მჟადი. ნ. კუკუაი (ა.
 ლ.).

კოკურა (ქიზიყ.) მცირე კოკა (დილაქტ-
 606); კოკაზე პატარა ჭურჭელი წყლი-
 სა, კოკის მსგავსია (ს. მენთეშ.).

კოლ-ი, კოლტი-ი (მთიულ., გულამაყრ.,
 ინგილ., ქართლ.) კვალი (ლ. კაიშ.; მ.
 ჯან.; ე. ვირსალი); კოლის გატე-
 ხა კვლის გატეხა, გაკვალვა (დილა-
 ლექტ., 638).

კოლა (ინგილ.) მაგიერ, ნაცვალად; მაგიე-
 რი, ნაცვალი; მისკოლა მის მაგიე-
 რი (მ. ჯან.; დილაქტ., 619).

კოლაუზ-ი (ზ. აჭარ.) მეგზური (შ. ნიყარ.).
 თურქ. kilavuz.

კოლბოხ-ი (იმერ.) გამხმარი ბელტი...
 „ჯორი მირბოდა, ხან კოლბოხებს
 წაპკრავდა ფეხს და ხან ქვას“ (მ. ალავე,
 დ. კლდ. ლექსიკ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ.,
 დ. ჩუბ., ქეგლ.

კოლგრძელი-ი (მთიულ.) გრძელი საყანე
 მიწა (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).

კოლიბა (აჭარ.) ქოხი, კარავი (შ. ძიძ.,
 ქრესტ.).

კოლოლ-ი (ქიზიყ.) სადურგლო იარაღი,
 ღარის ამოსაღები რანდა (ს. მენთეშ.;
 შ. ძიძ., ქრესტ.).

კოლონჯოგი-ი (გურ.) ერთგვარი ავადყოფ-
 თობაა, რომელიც ადამიანს ქარების
 სახით უჩნდება (ს. ელ.).

კოლოტი-ი (აჭარ.) კარგად მოსხმული მტე-
 ვანი ყურძნისა (შ. ნიყარ.).

კოლოტი-ი (ქართლ., ქიზიყ.) 20-40 ფუთიანი ტიკი, კამეჩის (ზოგის თქმით, მოზერის) ტყავისაგან გაკეთებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); საშუალო ზომის ტიკი, რუმბზე პატარა, ტანის (ნ.), ე. ი. ხბოს ტყავია გულად ამოღებული და მოკუპრული (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კოლოტა (ქართლ.) პატარა ხარი (ს. მენთეშ.).

კოლოში (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი (ა. ლ.).

კოლტი-ი (მობ.) გროვა (ო. ქაჯ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კოლტი-ი (კახ.) ერთნაირი დასორსლებული და გამომწვარი თიხა; გამოწვისას ქურაში მასზე დგამენ გამოსაწვავ ქვევრს (ქეგლ).

კოლტი-ი (ქიზიყ.) შედგებულ სისხლი: „კოლტი სისხლისა“ (ს. მენთეშ.).

კომი (მობ., მთიულ., გულაშყარ.) კომლი, მოსახლე. „კომ და კომ ილიან მაყრები და, საცა მოჰკელვენ ქათმებსა, ერთი არ დარჩება“ (ო. ქაჯ.; დილემტ., 568; 572).

კომახი (ფშ.) ქუსლს ზემოთ აქეთ-იქით ამობერილი ძვალი (ა. შან.; ლ. კვალ.).

კომბალი (ზ. იმერ.). ნ. კომბალი.

კომბარა (რაჭ.) ლემა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კომიქ-ი (იმერ.) ლეგმა (ვ. ბერ.).

კომიქ-ი (ხევსურ.) მცირე ნატეხი სატნის (ყველის), პურის, მიწისა და ა. შ. (ა. პინქარ., 269).

კომიქა (ფშ.) გორიხი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).

კომუშტო (ხევსურ.) კომბოსტო (ა. მაყ.).

კომშა. კომშარა (კახ.) ამპურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კომშარა (კახ.). ნ. კომშა.

კომჩხილა (მთიულ.). ნ. კონჩხლა.

კომქი (გურ.) დიდი, ფოლაქი. ნ. კომიქი, 1 (გ. შარაშ.).

კონახი (გურ.) სახლი, სადგომი, ბინა (ე. ნინ., 1, თ. კიკვი; ს. ჯღ.). თურქ.

konak.

კონახი (გურ.) კუბო (ა. ლღ.). თურქ.

konak.

კონახი (ქვ. იმერ.) ბოსელი (ბ. წერეთ.).

თურქ. konak.

კონდო (აქარ.) გომბიო (შ. ნიყარ.).

კონდოლი (ქართლ.) მცირე ბელტი (თ. სალარ., ალგ., 95).

კონთხოჯი (ლეჩხ.) მცენარეა ერთგვარი. ნ. კოთხოჯი (მ. ჩიქ.).

კონთხუჯი (ქართლ.) გონჯი, მახინჯი. ნ. კოთხუჯი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).

კონკვა (გურ.) დაფლეთილი ტანსაცმლის კერვა, დაკერება (ა. ლღ.).

კონკი (გურ.). ნ. კინკი.

კონკიაუღარუნე (ქიზიყ.) ძველტანისამოსიანი ადამიანი; გადატ. მეტსახელი კაცისა. ცნობილი ქართული ხალხური ზღაპრის პერსონაჟი (ს. მენთეშ.).

კონკილა (ქვ. იმერ., კახ.) ხარგამოშვებული ურმის წინ საყენებელი (ზ. ჭუმბურ., 285); ნაწილი ურმისა, რაზედაც ეყრდნობა ურემი, როდესაც ხარები გამოშვებულია (გ. მაჭავარ., 289).

კონკილარი (აღლ.) დიდი, კულმოგრებილი ძალი (გ. შარაშ.).

კონკიველა (ქიზიყ.) ძალიან ძველი ტანსამოსი, ხალიჩა, ფარდავი და მისთანანი. ნ. კინკი, ძღინკი (ს. მენთეშ.).

კონკიველა (ქართლ.) კესანე, ცისანა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კონკო-ა (თუშ.) ისარი, რომელსაც ზროდ (წვეტად) უკეთია შაშხანის მასრა (პ. ხუბ.).

კონკონა-ა (მობ.) ბოლოს გამოსული არაყი (ო. ქაჯ.).

კონკროხი (ლეჩხ.) ქედის წვერი (მ. ალაღ., ზეპირსიტყვი).

კონტი (მთიულ.) უღელში გაყრილი მსხვილი ჯოხი ხარის შესაბმელად. მასზე გამობმულია წნელი, რითაც ხარი თივას ან შეშას ეზიდება (ლ. კაიშ.).

კონტი (ფშ.) მოფიქრებული საპირისპირო ხერხი, ქვევა. „ჩემს უბედო ბედს

- მტირალი, მენაც დაეუხვდი კონტოთა“ (ი. ჭეშვიძე).
- კონტარო¹** (გურ.) პიდან წყლის ამოსადები რველად გათლილი ხე, რომელსაც თოკით ან ჯაჭვით მოაბამენ ჭურჭელს წყლისათვის, დასწევენ თვით კონტაროს, ჩაუშვებენ ჭურჭელს იმ თოკით ან ჯაჭვით წყალში, შემდეგ აწევენ იმავ კონტაროს, რომელსაც ამოყვება თოკი და თოკს წყლით სავსე ჭურჭელი (ი. ჭყონ.); პიდან წყლის ამოსადები თწინარი (ა. ლ.).
- კონტარო²** (გურ.) სასირეში ბადის ასაწევა-დასაწევი ხე (ი. ჭყონ.).
- კონტოხ-ი** (რაჭ.) კორტოხი (შ. ძიძ., 208).
- კონჩოლა** (ქიზიყ.) გუნდა (ს. მენთეშ.).
- კონჩხა** (ფშ.) მეცხვარის წყლის სასმელი თასი ხისა, ყურბანი, მეცხვარეს იგი წელზე ჰკიდია ჩვეულებრივ (ვჟა, I, ა. შან.).
- კონჩხლა** (ფშ.) კოფრჩხილა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კონჩხო¹** (მთიულ., გუდამაყრ.) ხის მათარა (ე. ვირსალ.).
- კონჩხო²** (ქიზიყ.) ხის ჭურჭელია (ს. მენთეშ.).
- კონჩხო³** (ქიზიყ.) გადატ. უშნო სახის ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- კონჩხულაჯ-ი** (თუშ.) ყველის კვერი პატარა (თ. უთურგ.).
- კონწა** (ინგილ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი, — მსხვილი, მრგვალი და წვრილწვეტიანი (ქეგლ.).
- კონწალა** (აჭარ.) წვრილად დაჭრილი თამბაქო (შ. ნიყარ.).
- კონწარი-ი** (გურ.) მიზეზიანი კაცი (ი. ჭყონ.); კვიმატი, მიუკარებელი, ავი, აესიტყვა, ბოროტი კაცი (ა. ლ.).
- კონწარი-ი²** (ხევსურ.) კონწარი, სიმწარე, რომელიც დიდი ხნის შენახულ ნაღებს ახასიათებს. ნ. კოწახი (ა. კინკარ., 271).
- კონწიალ-ი** (ქართლ.) რამე დაკიდებულის მოძრაობა, ქანობა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- კონწოლ-ი** (ფშ.) მდულარე სითხის შხეფი (ა. კინკარ., ფშ.).
- კონწოლ-ი²** (იმერ.) წვეტი, წაწვეტილებული თავი რისამე (ქეგლ.); ნაყოფით დახუნძლული შტო, — კუნწულა; ყინულის ლოლუა (შ. ნიყარ., აჭარ.).
- კონწოლა** (გურ.): კონწოლა ძაღლი გრძელბეწვიანი ძაღლი, მეტად ბალნიანი საქონელი (ლ. ლენა.; გ. შარაშ.).
- კონწუხ-ი** (ქიზიყ.) ნ. კუნწუხი.
- კონჯვა** (იმერ.) უხეიროდ რისამე კონეა, შესყენა (გ. ბერ.).
- კოპ¹** (ინგილ.) ბრინჯის დასათესავ გამზადებული ფართობის დანაყოფი ნაკვეთი, უჭრა (დიალექტ., 619).
- კოპ-ი²** (ქართლ., მთიულ., ქიზიყ.) ქალამნის ამოსასხმელი თასმა, წვრილად დაჭრილი ტყავი (შ. ძიძ., ნ. ეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 606; ლ. კაიშ.; ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- კოპ-ი³** (ქიზიყ.) ჩიხტა-კოპის შემადგენელი ნაწილია; ჩიხტში ჩასადები გალუული ნახევარი მთვარის მსგავსი ატლასში ან სატინაში შეყვრილი ბამბის რკალი ლეჩაქის დასამაგრებლად (ს. მენთეშ.).
- კოპ-ი⁴** (ქართლ.) ამობურცული ადგილი სხეულზე, ჩვეულებრივ დარტყმის მიზეზით. „საბრალოს სუ კოპები აჯდა სახეზე“ (ა. ლ., ქართლ.). შდრ.: ქეგლ.
- კოპ-ი⁵** (ლეჩხ.) ურმის მორგვი (ქეგლ.).
- კოპალ-ი** (იმერ.) ნ. კოპი¹.
- კოპალ-ი²** (იმერ.). ქამარზე დადებული მრგვალ-მრგვალი ნაჭერი ვერცხლისა (ე. ბერ.).
- კოპალა** (ხევსურ.) წარმართული ხვთაება, ხატი ხევსურთა და ფშაველთა (ა. შან.).
- კოპაჟ-ი. კოპიჟ-ი** (ქიზიყ.) შუბლზე ან თავზე გამოსული კოპი (ს. მენთეშ.).
- კოპაჟა** (ქიზიყ.) კოპიანი ადამიანი. ნ. კოპაჟი (ს. მენთეშ.).
- კოპაჟურ-ი** (ზ. იმერ.) პატარა, მოკაჟურებული, თავკომბალა ჯოხი (ბ. წერეთ.).

- კოპე¹ (გურ., აპარ.) მწარე, მაგარკანიანი გოგრისაგან გაკეთებული ქურქული ქვევრიდან ღვინის ამოსაღებად (ს. ჯღ.; დიალექტ., 058).
- კოპე² (ლენჩ.) კობი, ურმის ნაწილი. ნ. კობი² (მ. ჩიქ.).
- კოპე³ (ინგილ.) გუბე წყლისა (ა. შან., 350).
- კოპენა (ლენჩ.) კობიანი. „ი კაცს კობენა შუბლი ჰქვს“. ნ. კობაქა (მ. ალაფ., 1).
- კობის ყური-ი (ქიზიყ.) ჯარის (სართავი იარაღის) ნაწილია, მოუქნელი ტყავის ყური (ს. მენთეშ.).
- კობინკა (აპარ.) სორცის შეჭამადია მზლით (შ. ნიჟარ.).
- კობიჭი-ი (ქიზიყ.). ნ. კობაქი.
- კობიჭნარ-ი, კობიჭყნარ-ი (ქართლ.) საქონლის ან ურმისაგან აქიჭყნილი და გამმარტალახიანი ადგილი, გზა (თ. სალარ., ალგ., 86).
- კობიზინ-ი (კახ.) კოჭი — ტერფისა და წვივის სახსარი („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- კობორჩხალი-ი (მთიულ.) ნ. კაპარჩხანა.
- კობიზინ-ი (ხევსურ.). ნ. კობიხი.
- კობარწყალა (მთიულ.) შეკენძალა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კობური-ი (ოკრიბ.) თავმოკუბნული ქალაქი (გ. ბერ.).
- კობქიალი-ი (ლენჩ.) მოკობწიალება, დალაგება, დასუფთავება. „დილას შოღმა ვმუშაობ და მოვაკობქიალი ვოთახი“ (მ. ალაფ., 1).
- კოე-ი (იმერ.) მალალი, ხვინჭკიანი ადგილი (გ. ბერ.).
- კოყანდარ-ი (ქართლ., ქიზიყ.) ნაბოლარა შვილი (კირიონი); ნაბოლარა, უკანასკნელი შვილი, ყველაზე უმცროსი შვილი, რომლის შემდეგ დედას მუცლად აღარ უღია. კოყანდარს ბევრ რამეს მიაწერდნენ ცრუმორწმუნეები. მაგ., როცა ძალიან და დიდხანს წვიმდა, სწამდათ, რომ კოყანდარმა ქვედა საცვალი ჩაიხადოს, გარეთ გავიდეს, უკანალი მაღლა აიშვიროს, ზედ ხელები წამოიწკაუნოს და თქვას: გადაიღეო! და წვიმა გადაიღებოს (ს. მენთეშ.).
- კოყე, კოჭე (ლენჩ.) ქვიანი ბორცი. ნ. კოჭი (მ. ალაფ., 1).
- კოყე-ი¹ (ქართლ.) კორძი ხეზე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., ბ. ხუბ.).
- კოყე-ი² (ქართლ., იმერ.) დაქეცილ ადვილზე ამობერილი კანი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- კოყო (აპარ.) კოჭრი, კორძი, ნუერი (შ. ნიჟარ.).
- კოყორ-ი (ქართლ.) ქვიანი ადგილი (ს. მენთეშ.).
- კოყურ-ი (კახ.). ნ. კუყურაკი.
- კორ-ი (მთხ.) ხის ან ქვის ბურთი, სათამაშო (ო. ქაჯ.).
- კორ-ი (მთხ.). 1. ჩაქუჩი; 2. მრველად გამომცხვარი პური, კვერი; 3. მუხლის თავი (ო. ქაჯ.).
- კორა¹ (კახ.) მრვეალი პატარა ქვა, იყენებენ სათამაშოდ. ნ. კორაობა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- კორა² (ქიზიყ., კახ.) ხის კოჭი, კარის ჩარჩოზეა მიმაგრებული, დახურვისას კარს წამოდება და დაკეტავს (ს. მენთეშ.); მრვეალი ქვა ან მაგარი ხისაგან გამოთლილი კვერცხის მსგავსი შარი ბავშვთა სათამაშოდ (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- კორა³ (ქიზიყ.) ხის კოჭი, რითაც მიმაგრებულია ფრთა გუთანზე. ნ. გუთნი კორა (ს. მენთეშ.).
- კორა⁴ (რაქ.) ჭაქვის დასაწურავ მოწყობილობაში — მრვეალი, მსხვილი ხე დაახლოებით 20 სმ სიგრძისა (ქეგლ).
- კორა⁵ (ფშ.) თოფის გასახედი სანიშნებელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- კორაბზუა (ქართლ.) უკადრისა, ცხვირაბზუებული, ამპარტავანი ადამიანი. მაგალითად: ქალი, რომელიც ყველას იწუნებს და ბოლოს შინაბერად რჩება (გ. შატბერ., 64).

კორაკ-ი, კორაქ-ი (ქართლ., ქიზიყ.) უღლის ნახვრეტები ტაბიკის ჩასაყრელად. ნ. კორაკანა (დიალექტ., 638).

კორაკანა (ქიზიყ.) მოწნული გოდორი, რომელშიც ფარეხში ახალდაბადებულ ბატკანს დედითურთ ჩასვამენ, რომ სხვა ცხვარი ზედ არ შესდგეს. ნ. კორაკი (ს. მენთეშ.).

კორაკანაჟ-ი (თუშ.). ნ. კორაკანა.

კორაობა (ქართლ., კახ.) რიკ-ტაფელა, თამაშობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მარტ., გ. იმნ.; ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

კორაქ-ი (ქსნის ხეობ., ქართლ.) უღლის შუაში გატარებული საულლე წნელი. ნ. კორაკი (ვ. სომხიშვი.); ჩხიბი (ე. ბაბუნ., 272).

კორაქიან-ი უღელი-ი (ქართლ.) გუთნის უღელი, რომელსაც შუა ტაბიკის ნაცვლად აქვს ორი ჩხიბი — კორაქი (ნ.), რომელთა შუაში ღვედი გადის (ე. ბაბუნ., 272).

კორაჟ-ი (თუშ.). ნ. კორაქიან უღელი.

კორაჟ-ი (ქიზიყ.) იტყვიან ძალიან ხმელ პურზე (რა არის, არავინ იცის). „პური (გამომცხვარი) გამქმარა, კორაჟ-ივით გამქმარა, რა შაჟჟამს, თუ არ დაალბე“ (ს. მენთეშ.).

კორაჟინა (იმერ.). ნ. კვარაჯინა.

კორახ-ი (მოხ., ქიზიყ.) წვრილი ქვა, ღორღი. ნ. გორახი (დიალექტ., 562).

კორბაჟ (ინგილ.) მომრგვალო და მკვრივი კუნძი, კაცი და სხვ. (მ. ჯან.).

კორდ-ი (ფშ., აჰარ.) ბალახით დაფარული უხნავე ადგილი (ვაჟა, II, ა. შან.); მთლი ეზოში, საზოგადოდ ბალახიანი ადგილი (პ. ჯაჭან.).

კორდიელა (ზ. იმერ.). ნ. გოდრიელა.

კორე-ა (ინგილ.) უღლის შუა ადგილი (მ. ჯან.).

კორთ-ი¹ (ქიზიყ.) ქვევრის სადგამი ქურაში. ქვევრის ქუსლივითაა გაკეთებული და გამომწვარი. ამაში დგამენ ქვევრს ქურაში (ს. მენთეშ.).

კორთ-ი² (იმერ.) ციკაბო აღმართი, ძნე-

ლად მისადგომი მაღლობი; მთა-ბორცვიანი ადგილი (დიალექტ., 671).

კორთე-ა (ინგილ.) ჯამ-ჭურჭლის თარო; ადგილი, სადაც ეს თაროა (მ. ჯან.; დიალექტ., 619); თარო (შ. ძიძ., ქრესტ.).

კორთხულა (იმერ.) ხის ჭურჭელია, რომელშიც ბათმანზე ცოტა ნაყლები ჩადის (პ. ჯაჭან., X).

კორიზა/ე-ი (გურ.) კედლის ტილი, ბაღლინჯო. ნ. კედლიტილა (კ. გვარ., 948; ვ. ბერ.; ს. ფლ.; ა. ლ., გურ.).

კორიფა-ი (გურ.) ხის საკეტრი, რაზა (ს. ფლ.).

კორკიმელ-ი (გურ., ზ. აჰარ.) ჭანჭურია ერთგვარი; დამასხი (ს. ფლ.; შ. ნიჟარ.; ა. ლ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.

კორკორა-ა (ინგილ.) ბარად სოკოსავით ამობურცული გორაკი (მ. ჯან.).

კორკოტ-ი¹ (ქართლ., ქიზიყ.) პურის მსხვილი მარცვლისაგან შემზადებული კერძი: კანგაცილი მარცვალი, მოხარული რძეში ან წყალში (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); პურისპური, დაროშილი ხორბლის შეჭამალი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.

კორკოტ-ი² (რაჯ.) დანაყილი პურის მარცვალი (დიალექტ., 685). შდრ.: საბა, ქეგლ.

კორკოტ-ი³ (ლეჩხ.) ერთმანეთისაგან დაუშორებლად გარჩეული ნივთების ორთღებანი (მ. ალავე, ოკრიბ.).

კორკოტ-ი⁴ (ზ. აჰარ.) ხის პატარა ურო. ნ. კორკოტინა² (შ. ნიჟარ.).

კორკოტა-ი (მოხ.) მცენარეა. ნ. ბაღბა, კორკოტინა (ა. მაყ.).

კორკოტანა-ი¹ (გურ.) პატარა ურო (ა. ლ., გურ.).

კორკოტანა² (ზ. აჰარ.) სიმინდის საცერეთ, რომელსაც ცხრილთან (ნ.) შედარებით წვრილი თვალეები აქვს (შ. ნიჟარ.); საცერი (ი. მეგრ.).

კორკოტელაჟ-ი (თუშ.) სეტყვა (პ. ხუბ.).

კორკოტზე ჯდომა (ქართლ.) გადატ. მოუთმენლობა, მოუსვენრობა, აჩქარება. „კორკოტზე ხომ არ იჯექი,

- და მოგარბენებდა?“ „კორკოტის ქვა-
 ბიდან რომ ამოიღებენ, ცხელია და აბა
 ვინ შოთომენს მდუღარეზე ჯდომას!“
 (გ. შატბერ., 64).
- კორკოტინა** (მესხ., ჭავახ.) ბაღბა, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).
- კორკოტინა-ა²** (გურ.) ხის პატარა კვერი.
 „შეგარცხვინა ღმერთმა, სატეხმა და
 ხერხმა, ურატამ და კორკოტინამ
 თავი გაგიტეხა“ (ვ. ბერ.); ხის პატარა
 ჩაქუჩი („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- კორკოტინა¹** (მესხ.) გაყინული თოვლის
 ფიფქი, განსხვავებულია ჩვეულებრივი
 ფიფქისაგან, შეკუმშულია და მოგვა-
 გონებს კორკოტინა წვრილ მარცვლებს.
 კორკოტინა მოდის ზამთრის და-
 საწყისში ან ადრე გაზაფხულზე, ხან-
 დახან ზამთარშიც იცის (ი. მისურ.).
- კორკოტობა** (რაჭ., იმერ.) შობის წინა
 დღე, როცა კორკოტს აყეთებენ (ვ.
 ბერ.).
- კორმეჭი** (რაჭ.) ფაფაში დარჩენილი გა-
 უქნელი ფქვილის გუნდა, მურკლი,
 კოშრი (ვ. ბერ.).
- კოროლი** (რაჭ., ლეჩხ.) ზანდურის (პუ-
 რია, ძველად თესავდნენ რაჭაში) ღე-
 როები, სახლის სახურავად იხმარება
 (ვ. ბერ.; დიალექტ., 677; მ. ჩიქ.).
- კორომი¹** (ქართლ.) გაბაღახებული, ამო-
 ბურცული ადგილი სახნავ მამულში
 (თ. სალარ., აღგ., 93).
- კორომი², ფექო** (ოკრიბ.) ოკრიბული საბ-
 ძელი (მ. ალავე.); სიმინდის ფუჩეჩის შე-
 ნანახავი (ს. ჭოლევი, თ. ოქროშიძე).
- კორომში** (ქვ. იმერ.) სიმინდის ტარობე-
 ზე შემოცლილი ფუჩეჩი (ზ. ჭუმბურ.,
 282).
- კოროშა** (ქიზიყ.) შუბლწამოწეული ადა-
 მიანი (ს. მენთეშ.).
- კოროჭი** (თუშ.) ხის პატარა ყუთი. ნ.
 კროჭი (პ. ხუბ.).
- კოროჭინა, კვარაჭინა** (იმერ.) პატარა, კო-
 ხტა და ლამაზი (ვ. ბერ.).
- კორსალა-ა** (ინგილ.) ბზრიალა (მ. ჯან.).
- კორსალაჟი** (თუშ.) კოდალა (პ. ხუბ.).
- კორტი** (მესხ.) მავარი, გაუტეხელი ადა-
 მიანი; ზვიადი, აძაყი (ი. მისურ.).
- კორტუა** (გურ.) ნ. კვერტო.
- კორუა** (რაჭ.) ცილინდრისებრი ხის ჭურ-
 კელი ფქვილისა და მარცვლისათვის
 („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- კორუა²** (რაჭ.) ათვირვანქიანი საწყაო, კო-
 ფიო (ვ. ბერ.).
- კორუმ-ი¹, ხორუმ-ი** (ქიზიყ.) ერთად და-
 წყობილი, ერთად დაყრილი ქვიშა და
 მისთ. (ს. მენთეშ., დამ.).
- კორუმ-ი²** (ქართლ., ფშ.) კორომი, 1 (ა.
 ღლ.; ქეგლ).
- კორულ-ი** (რაჭ.) საბალახო (ვ. ბერ.).
- კორყანო** (იმერ.) ყორღანი, სვეტისებრი
 დაბალი ქვა სამიჯნოდ (ი. ქავთ.).
- კორღლ-ი** (ლეჩხ.) ახალდაბადებული გო-
 კის სენია: გოკს კუდი დაუმუწუცდება
 და მოსწყდება (მ. ალავე, 3).
- კორჩიოტა, კოჩიატა** (ზ. იმერ.) ყოჩივა-
 რდა. ნ. ქორჩიოტა, ქორჩოტია (ა.
 მაყ.).
- კორჩხალ-ი** (გურ.) ნ. კორჩხელი.
- კორჩხელი** (გურ.) 1. ჯერ კიდევ ღონიე-
 რი მოხუცი, ჭარმაგი ბერიკაცი; 2.
 მხნე, მარჯვე (ვ. შარაშ.).
- კორჩხლიანი** (ფშ.) ბორჯღლედის, დახ-
 ლართულტოტებიანი (ვაჟა-ფშ. მც. ლე-
 ქსიკ.).
- კორძი** (ფშ.) მოხუცენელი, დაუმუშავებ-
 ლი პატარა ნაკვეთი (ი. ქეშიკ.).
- კორძალ-ი** (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი
 (ა. ღლ.).
- კორძულ-ი** (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი
 (ვ. გვარ., 948).
- კორწილი** (გურ., იმერ.) აქეთ-იქით ქა-
 ნაობა. „მიაკორწიალეთს უშნოთ ლე-
 ყურს“. ნ. სიკორწიალა (ვ. შარაშ.; ა.
 ღლ., გურ.).
- კორწიანა/ე-ა** (იმერ.) ნ. რწიანა.
- კორწონი** (ყახ.) ციცაბო, კორტოხი (ა.
 მარტ., გ. იმნ.).
- კორხილი** (ლეჩხ.) ღორის დაძველებულ
 შაშხის ქონი. შდრ.: პოხილი (მ. ალავე,
 2).

- კორჭლი-** (ლენხ.) კორძი. „კვიციხას კორჭლები აქვს“ (მ. ალავე, 2).
კოსალა (ქიზიყ.). ნ. კვირიონი.
კოსაქი- (იმერ.) პატარა ვაზი მავთულის, რკინისა და მისთ. დასახევეად (ვ. ბერ.).
 თურქ. *kısac*.
კოსოლა-ა (ქ. აპარ.) წოწოლა, წოწლოკინა (შ. ნიყარ.).
კოსრო! (იმერ., გურ.) კინკრინი, საქონრე ადგილი (ვ. ბერ.; ს. უღ.).
კოსრო² (ქიზიყ.) დოწოლა, წოპწოპა, მოგძოთ თავი, დღფორმირებულ თავივით (ს. მენთეშ.).
კოსტალა/ე- (გურ.) დიდი ოთხკუთხედი ლურსმანი (ს. უღ.).
კოსტარდილა (მესხ.). ნ. გოლგოთინა.
კოსტილი- (ზ. აპარ.). ნ. კოსტალა/ე.
კოტი-ი (იმერ.) ზაქი. ნ. კოტი (ვ. ბერ.).
კოტი-ი² (მთხ.) ძალიან დაქანებული ადგილი (ო. ქაჯ.).
კოტი¹ (გურ., ზ. აპარ.) სიმინდის ტარო (კ. გვარ., 948; ს. უღ.; ა. ლ., გურ.; შ. ნიყარ.).
კოტი² (ფშ.) ქართული ხმლის ის ნაწილი, რომელიც ვადის ქვემოთ თიკებად ვაშვერილია აქეთ-იქით (ვაყა., II, ა. შან.).
 შდრ. საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
კოტი³ (ზ. იმერ., ზ. აპარ.) კედელზე ან სვეტზე მისმული ხის რიკი საკიდლად (ბ. წერეთ.; შ. ნიყარ.).
კოტი⁴ (ლენხ.) ურემზე დასასობი ბოძი (მ. ალავე, 1).
კოტი⁵ (გურ., იმერ.) ხის სოლი, რომელსაც აუედენ ფიცრებში ფიცრის კედლების სწორად ასაყვანად. (ს. უღ.); ნატაქისა და კედლის ფიცრებში ჩაყენებული რიკები სიმაგრისათვის (ვ. ბერ.).
კოტი⁶ (რაქ.) უღლის შუაში ჩასმული რიკი (სულ ორია), რომელთა შორის ტყავის რვოლია ურმის ან მარხილის ხელის მოსაბმელად (დილაქტი, 685).
კოტი⁷ (ინგილ.) ჩვილთ უკანა ტანი (მ. ჯან.).
კოტი⁸ (იმერ.) ტახტა უნავირისა (ქეგლ.).
კოტაკი- (ქართლ.) პატარა გორაკი (კირიონი).
კოტალი- (გურ.) ჯოხი, რთული სიტყვის მეორე კომპონენტი: **ბზეკალ-კოტალი** (ნ.). „ამ ხენწიფის ვიწვილი გარდამ თამაშობდა კოტალით“ (ა. ლ., გურ.).
კოტაობა (მესხ.) ტყუილი ჭიდაობა, ძიძვილაობა (ი. მაისურ.).
კოტი (ლენხ.). 1. უნავირის ნაწილია. ნ. კოტი⁹; 2. ფიცრის ხის ლურსმანი. ნ. კოტი¹⁰, კინტი (მ. ჩიქ.).
კოტიტი- (ლენხ.) სავანგებოდ გამომცხვარი პურის მრგვალი თავი (მ. ალავე, 1).
კოტიზი- (გურ.) ბუზანკალშემჯდარი ცხოველივით სირბილი, ხტუნვა. „დეინახა, ამ ტყეში კოტიზოფს უშველებელი ირემი“ (ა. ლ., გურ.); კენტრუში (ლ. ლეონ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.
კოტიობა (ქართლ.) იგივე ლაზარობა, მხოლოდ კოტიობა ავდარში იციან, რომ გამოიდაროს (კირიონი).
კოტიტა, ტიტა (ქართლ., მთიულ., ჯავახ., მესხ., აპარ.) ხატოტი, ცენარება (ა. მაყ.).
კოტო (იმერ.) მრგვალი და მომცრო ქილა (ქეგლ.).
კოტორ-ი¹ (ოკრიბ.) ხის მრგვალი ნამორი (ვ. ბერ.).
კოტორ-ი² (მთიულ.) პატარა მამული (ლ. კაიშ.).
კოტორ-ი³ (ფშ.) პურის ნატეხი, ყუა (ვაყა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
კოტორ-ი⁴ (თუშ.) ქადა (თ. უთურგ.); კვერი (ს. მაკალ.).
კოტორ-ი⁵ (გურ.) ვაკოტრებული, კოტორი (ა. ლ.).
კოტორ-ი⁶ (ფშ.) „ნისლის ხროვა“ (თ. რაზიყ.), ნისლის, ღრუბლის ქულა. „კოტორ გაჰყვება ნისლისა“ (ი. ქეშიყ.).
კოტორ-ი⁷ (აპარ.) თხემი, მწვერვალი (ო. მეგრ.); კონწოლი (შ. ნიყარ.).
კოტორა (ხევსურ.) პატარა ყანა, ყანის მცირე მონაკვეთი (ა. ჭინჭარ., 196).

- კოტორაძე**-ი (თუშ.) მიწის პატარა ნაკვეთი. ნ. კოტორა (თ. უთურგ.).
- კოტოტი**-ი (იმერ.) ხორცმეტი, ამოკუზული რამ (ვ. ბერ.).
- კოტოტი**² (ლექს.) მოგრძო, მრგვალთავიანი პური; კოტოტიანი-ი პური-ი საძღვნო პური, რომელსაც მელიგინე ქალს მიაართმევდნენ. ნ. კოტეტი (მ. ჩიქ.); კოტოტიანი-ი გრძელი, სქელი, მრგვალთავიანი პური. საგანგებოდ აცხობდნენ და ახალმოლოგინებულს ძღვნად მიუტანდნენ (დიალექტ., 677).
- კოტოში**-ი (მესხ.) მარცვლებისაგან დაცლილი სიმინდის ტარო. ნ. კოტუში (ი. მაისურ.).
- კოტოში**² (ინგილ.) გრძელტარიანი გოგრის ჭურჭელი, ღვინის ამოსადები ქვევრიდან. ნ. კოპე (მ. ჯან.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- კოტოში**³ (ინგილ.) აყირო, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კოტოში**⁴ (თუშ.) ნაფოტი (პ. ხუბ.).
- კოტრანი**-ი (ქსნის ხეობ.) ჭარხლის ფოთლებისაგან გამზადებული წნილი, ინახვენ ძმრით (ვ. სომხიშვი.).
- კოტრანა** (ქიზიყ.) ნიგვზისა და პამიდვრის შექმამდი; თეთრი გოგრის შექმამდი (ს. მენთეშ.; ქეგლ.).
- კოტრეულ**-ი (ზ. აჭარ.) დაუფშვენელი, გაურჩეველი სიმინდი, ტარო სიმინდი (შ. ნიყარ.).
- კოტრი**-ი (ლექს.) მესრის (ნ.) ნაობი, გამოდის სამი-ხუთი ფრთა ყავარი (დიალექტ., 677).
- კოტრი**² (გურ.) გაკოტრებული. ნ. კოტორი (ა. ლლ.).
- კოტრვა** (იმერ.) მოკრა, კრა. „ქარგად მოუკოტრე მაგ ჯოხს თავი“ (ვ. ბერ.).
- კოტრიალა** (ხევსურ.) ლაქაში, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კოტრიზი**-ი (გურ.) კუნტრუში. ნ. კოტიზი (ვ. შარაშ.).
- კოტუში**-ი (ზ. აჭარ.) ტარო (შ. ნიყარ.).
20. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.
- კოფ**-ი (იმერ., ლექს.) ობი, კოფსი; დაკოფება დაობება (ვ. ბერ.); ღვინის ობი, ბრეცე (მ. ალავე, 3).
- კოფა** (იმერ.) საწყაო ბათმნის მეოთხედი (ი. ჭყონ.).
- კოფა**² (ქიზიყ.). 1. კოფო (ურმისა); 2. მაზარის გადასაბმელი უკან (ს. მენთეშ.).
- კოფა**³ (ხევსურ.). ნ. კინჭლე.
- კოფიო** (რაქ.) საწყაო ათვირვინქიანი. ნ. კოფა (ვ. ბერ.).
- კოფო** (ქართლ.) კაბაზე ან პალტოზე უკან მიკერებული მოკლე ქამარი. ნ. კოფა² („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- კოფო**² (მესხ., ჯავახ.) თხის ძუძუ, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კოფსი**-ი (გურ.). ნ. პოქსი.
- კოფჩილა** (ქართლ., მთიულ., ქსნის ხეობ.) ვაზაფხულის მცენარეა, მხალად და მწენილად იყენებენ (ვ. შატბერ., 65); მცენარეა, იზრდება ყანაში. ნ. ხახამა (ვ. სომხიშვი.; ა. მაყ.); კოფჩილო, ბალახია, ვაზაფხულზე ჯეჯილებში თხრიან და წნილად დებენ (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- კოფხროლია** (ფშ.) კეფა (ი. ქეშიყ.).
- კოლანი**-ი (გურ.) კოლო. ნ. კოლონა (ა. ლლ., გურ.).
- კოლანი**-ი (გურ.) პატარა, საცოდავი, გლახა, დაჩაივებული. ნ. დაკოლინება (ვ. შარაშ.).
- კოლონა** (გურ.) კოლო. ნ. კოლანი (ვ. შარაშ.).
- კოში**-ი (ფშ., ხევსურ., გურ.) ურთვეარი ჭურჭელია ხისა, ლუდის ხარშვის დროს სახმარებელი (ვაჟა, IV, ა. შან.); სპილენძის ან ხის მცირე ჭურჭელი, ინახვენ საქვაბეში (ა. ჭინჭარ., 217); დიდი სასმისი, სპილენძის (რვალის) ან ხის დიდი თასი ლუდის დასაღვეად (დიალექტ., 553); მწარე კვანის ჭურჭელი წყლისათვის (ი. შილაკაძე, წითელმთა). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კოში-ი (აჭარ.) აყირო (ა. მაყ.); მწარე გოგრა, კვახი (ი. მეგრ.).

კოშვრა (მთიულ.) უშნოდ ჰამა (ლ. კაიშ.).

კოშია/ე,-ი (გურ.) უკანო პატარა გოგრა (ს. ელ.).

კოშია² (ლენხ.) ინდაური (ვ. ბერ.; ლ. ლეონ.).

კოშიალა (ლენხ.). ნ. გოჯიალა.

კოშიე (ლენხ.) ინდაური. ნ. კოშია² (მ. ჩიქ.).

კოშინშხალ-ი (რაჭ.) ცუდი ამინდი, კოხნარევი წვიმა. ნ. კოხშინშხალი (ვ. ბერ.).

კოშკ-ი (რაჭ.) მალალი ხე (შ. ძიძ., 208).

კოშოპეტა-ა (აჭარ.) დაციწვით მიმართავენ კაცს, რომელსაც წინ წამოწეული შუბლი აქვს (შ. ნიყარ.).

კოშკოში-ი (რაჭ., ლენხ.) ინდაურების ხნა (მ. ალავ., 3).

კოშრ-ი (ფშ.) მურკლი, წყლისაგან შეკუმშული ფქვილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჟყონ.).

კოშტი-ი (ქიზიყ.) მავარი, გაყინულ-გამავრებული ქონი, ცვილი და მისთ. მაგ., **კოშტი** ი სანთელი და ჩამოქნილი სანთელი (ს. მენთეშ.).

კოჩა (ხევსურ.). ნ. კუნტარა.

კოჩიალა (იმერ.) უსწორმასწორო, ფეხებუთანასწორო, კოკლი. „მოუნდომა გასწორება შუა ზალაში მდგარ კოჩიალა სტოლს“ (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ.).

კოჩიოტა (რაჭ., ლენხ.) ყოჩივარდა (ა. მაყ.).

კოჩო (მესხ., აჭარ.) ხის მოჭრის შემდეგ მიწაში დარჩენილი ფესვებიანი კუნძი („კომუნისტი“, № 190, 1967); უნაგირის ტახტა. კეხის წინ და უკან ამოშვერილი ნაწილები (შ. ნიყარ.).

კოჩხა (ხევსურ.). ნ. კახხა.

კოჩხო-ა (თუშ.) ტარიანი სასმისი ხისა (თ. უთურგ.; ი. ბუქურ., 133).

კოჩხოტი-ი (ლენხ., ფშ., თუშ.) ხორკლოვანი ფართო ბიბილო ფრინველისა (მ. ალავ., 3); ხის პატარა საწენე, სახალე გუდაში წყლის ჩასასხმელად (ლ. ლეონ.).

კოცხა/ე (ლენხ.) წითლითა და შავით ქრელი ფერი ღორისა (მ. ალავ., 2).

კოძუა (ოკრიბ.) ღომის ჯიშია, ყვითელი მკიდროთაველიანი (მ. ალავ.).

კოწახ-ი (ხევსურ.) დიდი ხნის ნაღებს რომ სიმწარე ახასიათებს, კოწახია. ნ. კონწარი, 2 (ა. ჭინჭარ., 271).

კოწვლა (ფშ.) წყლის ან სხვა სითხის ძლიერი დუღილი (ი. ჟყონ.).

კოწილა (რაჭ.) დუროიანი (ნ.) სახლის ქერის (მარწუხების) დასაყრდნობი (შ. ძიძ., 208).

კოწილე (ლენხ.) ძაღლნიორა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კოწიწი-ი (ქართლ., იმერ.) ტრიალი, რხევა, თამაში. ნ. ბურხალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კოწინწალ-ი (მესხ.) ბერკეტი (ი. მაისურ.).

კოწიწ-ი (ფშ.) ცოდვილობა; ვკოწიწობ ვცოდვილობ, ვწვალობ (ვაჟა, 1, ა. შან.).

კოწიწ-ი² (ქიზიყ.) ჭურჭლის საწებავი ნივთიერება: 1. რძეში გახსნილი კირი. რძეში გახსნილ კირში ბამბას გააყიევენ (ნ.) და მიაკრავენ გატეხილ ჭურჭელს, ჭურჭელი გამართულდება და სითხე აღარ გაუვა; 2. კვერცხის ცილა. ცილაშიც ბამბას გააყიევენ და იმგვარადვე ამრთელევენ ჭურჭელს. ამჯობინებენ რძე-კირის კოწიწს (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კოწიწ-ი³ (იმერ.) მობლაუქება (ქეგლ.).

კოწიწა-ა (აჭარ.) ხველა (პ. ჯაჯან.); ბავშვთა გადამდები სნეულება, ყვიანა-ხველა (შ. ნიყარ.).

კოწიწბურთა (ქართლ.) თავკომბალა, მცენარეა ერთგვარი (ა. მაყ.).

კოწიწობა (ფშ.) ჩხირკედელაობა, ცოდვილობა (ი. ქეშიკ.).

კოწვლა (ფშ.). ნ. კოწვლა.

კოწლისა (ხევსურ.) იტყვიან ცხელ საქმელზე. ნ. მთუთქარი (ა. ჭინჭარ., 215).

კოწმაწი-ი თავისა (ქართლ.) თავის კანტური. „თავის კოწმაწით დალოცა მღვდელმა“ (გ. შატბერ., 66).

- კოწმავი**-ი (მესხ.) ძალზე მჟავე, მკახე, წმახე, კოწმავი (ი. მაისურ.).
- კოწმავური**-ი (მთიულ.). ნ. ეკალმუხა.
- კოწოლი**-ი (ფშ., ლეჩხ.) კორიანტელი (ი. ქეშიკ.; ქეგლ); ცეცხლის ალი; შეშავება. „კეცი რო შვა ცეცხლში ჩავიდგამს, ჰაღს სულ კოწოლი ვასჩენია“ (მ. ალავე, 1).
- კოწოლი**-ი (თუშ.). 1. თმის ნაწნავი; 2. ცეცხლის ენა (თ. უთურგ.).
- კოწოლა** (ქიზიყ.) წოწოლა, კენწეროსავით აწეული, ამართული (ს. მენთეშ.).
- კოწოლკავი**-ი (ქიზიყ.) კოწოლის (ნაწნავის) კავი. ქოხისა და საბძლის უკანა მხარეს მომრგვალებული ნაწილის დაახლოებით შუაგულში ბოძია ჩარკობილი, რომელზედაც თავხის (ნ.) ერთი თავი ძეგს. თავხის აქეთ-იქიდან ჩვეულებრივი კავები აწყვია კედლიდან თავზეზე, ხოლო მომრგვალებულ ნაწილში თავხის ბოლოსა და ბოძის ყბიდან სხივებად ჩამოდის კოწოლკავი. კოწოლკავი სხვა კავისაგან არაფრით განსხვავდება, ოღონდ კოწოლკავი წოწოლა ადგილის კავია (ს. მენთეშ.).
- კოწრიელა** (ქართლ.) ბზრიალა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- კოჭი**-ი (თუშ.) ქუსლი. „კოჭიან წულელებ მაქვის“ (პ. ხუბ.).
- კოჭა** (ხევსურ.) პირუტყვის კოჭი; ხმარობენ სათამაშოდ (ა. ჭინჭარ.; 240).
- კოჭაბალახი**-ი (ქიზიყ.) ყანის რეზედა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კოჭაკი**-ი (ქიზიყ.). 1. კარის ჩამოსაბმელი დედალი ანჯამა (ნ.); 2. კარ-ფანჯრის საკეტის ის ნაწილი, რაზედაც რაზაა გადაცემული და რასაც კლიტე (ბოქლომი) უნდა ჩაეყაროს და დაიკეტოს (ს. მენთეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- კოჭლა** (ქსნის ხეობ.) პატარა ძნებისაგან დღდგმული პურის ზვინი — 14-15 ხელეური (ვ. სომხიშვი.).
- კოჭანა**-ა (ინგილ.) კოჭი, საკოჭე, საკეცი (მ. ჯან.).
- კოჯობა** (მესხ.) პარპაში, სიმღიდრისაგან განცხრომით ცხოვრება (ი. მაისურ.).
- კოჯატი**-ი (ქართლ.) კარის სარაზავის გადასაცემელი ან ჩანგლის ჩასაყოფი. ნ. კოჯაკი (პ. ვაჩეჩ.).
- კოჯაულა** (მთიულ.) ერთად აგებული ხუთი ძნა (ლ. კაიშ.).
- კოჯაუნა** (ქიზიყ.) შუათანა სიმალის ყანა, — უკეთესიაო: კარგად არის გამოძლარიო (ს. მენთეშ., დამ.).
- კოჯვა** (გურ.): შეეკოჯვა, გაკოჯვა, შეკვრა, ვაკვრა; ხელფეხშეკოჯილი ხელფეხშეკრული (ა. ლ., გურ.).
- კოჯიანე** (გურ.) შერქმეული გვარია (ა. ლ.).
- კოჯიტარი/ე**-ა (იმერ.) კოჭლი, კვაჭუტა (ვ. ბერ.).
- კოჯივა** (ქართლ., აჭარ.) პატარა ჭურჭელი; ვადატ. პატარა კაცი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); მოგრძო კოთხო (ნ.), ჭურჭელია (ი. მეგრ.).
- კოჯყური**-ი (გურ.). ნ. კოჯყური.
- კოკლაბუხა/ე**-ი (გურ., აჭარ.) კოჭლი კაცი; კოკლაყუნტაბ (ს. ჟღ.; შ. ნიყარ.).
- კოკობი**-ი (ხევსურ., მონ., მესხ.) ვერცხლის თასი ლუდის სასმელი (ა. შან.); სახეტო თასი (ს. მაკალ.); თიხის პატარა ქოთანი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); პატარა ქოთანი (ი. მაისურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- კოკობა** (ფშ.) სოკოა ერთგვარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900).
- კოკობა**-ი (გურ.) პატარა ქოთანი. „მიწაში აქ კოკობით შენახული“. ნ. კოკობი (ე. ნინ., II, თ. კიკე; კ. გვარ., 948).
- კოკობა**-ა (აჭარ.) კოყო, კოყრი, კორძი, ნუყრი (შ. ნიყარ.).
- კოკოპ** (ინგილ.). ნ. კოკობაი.
- კოკოპა** (აჭარ.). ნ. კოკობაი.
- კოკურა**-ი (ქიზიყ.) ხის პატარა ნაკერი პრიზმული სახისა, ბავშვების სათამაშოდ გამოსაღები (ს. მენთეშ.).
- კოკუკულმ** (ხევსურ.) ქუსლუკულმა, ფეხშებრუნებით (ლიალექტ., 553).

კოჭყური-ი (ქიზიყ., გურ.) კარის ჩამოსაკიდი კოჭი (ს. მენთეშ., დამ.); კარ-ფანჯრის ჩამოსაკიდი რკინისა (გ. შარაშ.).

კობ-ი (გურ., რაჭ.) წვრილი სეტყვა (ენინ., II, თ. კიყე.); სეტყვა (დიალექტ., 685).

კობ-ი (ქართლ., ხევსურ., მთიულ.) კევრის ქვა, კვერის ძირის მოსაჭედი ქვა, ძალიან მაგარია (დიალექტ., 638); მრგვალი, მაგარი ქვაა (ა. ჭინჭარ., 275; ლ. კაიშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კობ-ი (თუშ.) წიხლი ადამიანისა, საქონლისა (პ. ხუბ.).

კობერა-ი (გურ.) გოგრაა ერთგვარი (ა. ლ.).

კობინჯრობა (რაჭ., ზ.იმერ., ლეჩხ.) კობისა და საზოგადოდ ავდრის თავიდან ასაცდენი სარწმუნოებრივი ცერემონიალი (შ. ძიძ., 208); რელიგიური საწესბო დღეობა იყო ძველად (ბ. წერეთ.); რელიგიური დღესასწაული, კობინჯლობა, 7-8 მაისს იმართებოდა (პ. ჩიქ.).

კობრო! (მობ., იმერ.) კეფა თავისა. ნ. კოსრო (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

კობრო, **კობროლია**, **კოთხრო** (ხევსურ.) პირუტყვის თავი (ა. ჭინჭარ., 238).

კობროლია (ხევსურ.). ნ. კობრო.

კობუნჯ-ი (ქიზიყ.) ძველი გამხმარი ქალამნის ნავლეჯი (ს. მენთეშ.).

კობურა (გურ.) კვახია ერთგვარი (ი. მეგრ., 159).

კობუჯ-ი (მობ., მთიულ., იმერ., რაჭ.) ქალამანი (ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.); **კობუჯებ-ი** ქალამნები (დიალექტ., 562). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კოჯე (ლეჩხ.). ნ. კოყე.

კპალი-ი (გურ.). ნ. პკალი.

კპილა (გურ.) ტოლი, მოასაკე; ჩემი კპილა ჩემი ტოლი. ნ. კპილაჲ (ს. ულ.).

კრაველ-ი (ჩ. თუშ., ხევსურ., ქიზიყ., ფშ.).

1. ბატკნის მატყლი (ე. ჭრელ., 264); კრავის მატყლი (ს. მენთეშ.); ბატკნის მატყლია. „კრაველ ცხვრისა არ იქ-

ნებ, კრაველ მარტო ბატკანს ასხავ სთველრი“; „მითხოს გადავლა მეწადა, რა გამევიდას მთა-ველი, ცხვარი და ვერძი დასუქდას, ბატკანს ზედ ესხას კრაველი“ (ა. ჭინჭარ., 251); 2. კრავის მატყლის ნაბადი (ს. მენთეშ.); ბატკნის განაკრევი მატყლი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კრავიკულა (რაჭ., იმერ.) ფარსმანდუკი (ა. მაყ.).

კრავიკულე (ლეჩხ.) მცენარეა ერთგვარი. ნ. კრავიკულა (მ. ჩიქ.).

კრავისყურა (მთიულ.) შეკველა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კრანა (კახ., იმერ., ლეჩხ.) მცენარეა ერთგვარი, რომელსაც გამხმარს ქვევრის სარეცხად ხმარობენ (ნ. ჯობ., 60; დიალექტ., 606; 671; მ. ჩიქ.).

კრანხ-ი (ქიზიყ.) ღრანტე კლდე. „გუშინ ფური დაკვარგეთ, კრანხებში გადავარდნილიყო და ნადირ შეეკამადა“ (ს. მენთეშ.).

კრანცხ-ი (რაჭ.) მარხილის ნაწილია (შ. ძიძ., 208).

კრანწ-ი (მთიულ.) ძაფის გადაგრებილი ადგილი (ლ. კაიშ.).

კრანწალა-ა (მობ.) ფრჩხილი (ო. ქაჯ.).

კრაპუნა (თუშ.) ცხვრის სენია (ს. მაკალ.).

კრახუნ-ი (იმერ., გურ., რაჭ.) ტყვერა, თხილისა და მისთანათა მტვრევა და ქამა (ვ. ბერ.).

კრახუნა (იმერ.) ვახის ჯიშია (ლ. ლეჟ., 63; ზ. ჭუმბურ., 80; დიალექტ., 671).

კრენჩხ-ი (რაჭ.) ეზოს საფალავად (დასაგველად) ხის ტოტებისაგან გაკეთებული ცოცხი (ვ. ბერ.); მოძველებული ცოცხი (შ. ძიძ., 208).

კრენჩხა (კახ.) თავის ქალა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

კრენჩხა-ა (ინგილ.) კრეჭა; ვარინჩხა გაკრიჭა (მ. ჯან.).

კრეცა (ინგილ.) მცენარეთა წვერების მოკვეცა, მოკვეცა (მ. ჯან.).

კრთუნება! (ქიზიყ.) შეძულება, შეზიზუნება საკმლისა ან სასმლისა, უფრო კი ბავშვის მიერ (ს. მენთეშ.).

კრთუნებაჲ (ფშ.) შიში, კრთომა (ვაჟა, I, ა. შან.).

კრიალ-ი (ფშ.) რაკრაკისებურად ვაგრძელებული ხმა ბაყაყისა (ი. ქეშიკ.).

კრიაშა (გურ.) კლდის პირი უფსკრულთან (ი. ჭყონ.).

კრიატელ-ი (რაჭ.) დათვის სოკო (ა. მაყ.).

კრიახ-ი (გურ.) ქათმის კაცანი. ნ. კარკალი (ა. ღლ., გურ.).

კრიახ-ი² (ფშ., ქართლ.) ქვიანი, ხრიოკი. „კრიახ კლდეს მიწა ძვროდა“ (ი. ქეშიკ.; ა. ღლ.; ქევლ.).

კრიალ-ი¹ (ქიზიყ.) საცრის, ცხრილისა და ცხავის ხის რკალი (ს. მენთეშ.).

კრიალ-ი² (კახ.). ნ. კირკალი.

კრიატულ-ი (გურ.) მიხვეულ-მოხვეული. ნ. კირკანტული (გ. შარაშ.).

კრიკინა (ქვ. ქართლ., ფშ.) ხურტკმელა, მცენარეა (ა. მაყ.); ველური ვაზი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

კრიკოსალა (ქიზიყ.) პატარა წახხუბება, წალაპარაკება, წამღერება. „გუშინ ჩვენებთან პატარძლებ კრიკოსალა მოუვიდათ“ (ს. მენთეშ.).

კრიმანჭულ-ი¹ (გურ., იმერ.) გურულ სიმღერებში თავისებურად მიმოქცეული მაღალი ხმა (ქევლ.); წვრილი, მაღალი ხმა გურულ ხალხურ სიმღერაში (ა. ღლ., გურ.).

კრიმანჭულ-ი² (იმერ.). 1. დხმარება, ხელშეწყობა. „ეს პატარ-პატარა საქმეები მაქვს ერთ-ორ ადგილას, ცოტა კრიმანჭულეები ეჭვირებათ (გლეხებს), თვარა სადილად აღარ მოგშორდებოდით დღეს“... 2. გადაკრული, არაპირდაპირი. „ეს ჩვენი მასპინძელი რაღაც კრიმანჭულეებით გველაპარაკება“ (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ.).

კრინ-ი (გურ.) სიმღერის ერთგვარი ხმა (გ. შარაშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქევლ.

კრინტა-ა (მოხ.) მარილის ან შაქრის ნატეხი (ო. ქაჯ.).

კრინჩხ-ი (ქიზიყ.) თრთვილი; კრინჩხის გაგდება დათრთვილვა (ს. მენთეშ.).

კრინჩხვა (ქიზიყ.) გაკილვა, სხვისი ძრახვა, გაჭორვა (ს. მენთეშ.).

კრინცხვა¹ (ქიზიყ.). ნ. კრინჩხვა.

კრინცხვა² (იმერ.) ავადმყოფის კნავილი, კრუსუნი, ხშირი ხველა-ცხიკება, ან ავადმყოფობის გავლის შემდეგ შემორჩენილი საერთო სისუსტე (ი. ქავთ.).

კრიპუჭი-ი (გურ., იმერ., აჭარ.) თაფლით სასვე ფიჭა (ი. ჭყონ.); გასქელებული, სარაჯიანი თაფლი, პაპრუჭი (ს. ულ.).

კრიპუჭუნა-ი (გურ.) პატარა, პაწაწინა; კრიპუჭუნა-ი ოთახი-ი პაწაწინა ოთახი (გ. შარაშ.).

კრიშკრიში-ი (თუშ.) კოდალას გაბმული ძახილი. „კორსალა მოკრიშკრიშებდა, გამომახვრინე ძვლია“ (პ. ხუბ.).

კრიჭა (ქართლ., იმერ.) ყბები (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქევლ.

კრიჭა² (ფშ., ქართლ., ქიზიყ.) ნაველა, ე. ი. პატარა ღარი, რომელშიც საფქვავე ჩამოღის ზემირიდან (ვაჟა, II, ა. შან.); წისქვილის ნაწილია: ზემირის ძირში მიკრული პატარა ღარი, საიდანაც მარცვლეული დოლაბში ცვივა (დილაექტ., 638; 606; ე. ბაბუნ., 276).

კრიჭვა (გურ.) ღრჭენა. „კრიჭონ ყოლი კცემა კპილი“ (ა. ღლ., გურ.).

კრიჭინ-ი (გურ.) ჭრიალი, კრიჭინი (გ. შარაშ.). შდრ.: ქევლ.

კრიხიალ-ი (მთიულ.) კრიახი (ლ. კაიშ.).

კროკო (ქართლ.) ზაფრანა (კირიონი).

კროლვა (ქართლ.) გაკროლვა, დაკროლვა: თხილის ან კაკლის ქერქის, წენგოს გახდა, გასუფთავება; გაკროლილ-ი გაწმენდილი, გასუფთავებული (შ. ძიძ., ანგარიში).

კროც-ი, კროც-ი კაკალ-ი (ქიზიყ.) წენგო-გაცლილი ნაჭუჭოვანი კაკალი (ნიგოზი), სუფთა კაკალი; გადატ. სუფთა, გასუფთავებულ-დაბანილი ადამიანი (ს. მენთეშ.).

- კროკი** (თუშ.) პატარა ხის ყუთი, რომელსაც მგზავრობის დროს თან ატარებენ, შიგ აქვთ მაკრატელი, ნემსი, ძაფი და სხვა რამე (თ. უთურგ.); მათხირო (შ. ნიჟარ., აჰარ.).
- კროკა** (ხევსურ., რაქ.) პატარა ზომის კილობანია (ა. ჭინჭარ., 207), პოლორკი-კი ტიკისა (ქეგლ).
- კროკინი** (გურ.) ჩვილი ბავშვის ხმამაღალი სიცილი (გ. შარაშ.).
- კროხა** (მოხ.) კენეტა, კბილით რაიმეს მტვრევა (ო. ქაჯ.).
- კრუ-კრუ** (ქიზიყ.) ფუტკრის დედა ასე ეძახისო შვილებს; ასე იძახის კვირიონიც (ნ.) (ს. მენთეშ.).
- კრუნა-ა** (ქართლ.) ჩიტია ერთგვარი, კრუ-კრუს (ნ.) იძახის (პ. გაჩეჩ.).
- კრუნვა** (მთიულ.) კატის კრუტენი (ლ. კაიშ.).
- კრუნჩხი** (ქართლ.) მოუსვლელი, მახინჯი, დაკრუნჩხული, ანარჩევა ნაყოფი, მარცვლეული, ხილი. „...კ რ უ ნ ჩ ხ ი ტ ა რ ო ც ა ლ კ ე და ხ ვ ა ე ე“ (გ. შატბერ., 66).
- კრუნხუნი** (იმერ.). ნ. კუსუნი.
- კრუშკრუში** (მოხ.) კრუნხის ქოთქოთი, კაკანი (დიალექტ., 562).
- კრუტი** (თუშ., მოხევ., მთიულ.) კრუნხი; კ რ უ ტ ო ბ ს კ რ უ ნ ო ბ ს (დიალექტ., 562; თ. უთურგ.; ლ. კაიშ.). შდრ.: ქეგლ.
- კრუტიელი** (მესხ.) ტრიალა წყალი მდინარეში, მორევი (ი. მაისურ.).
- კრუტუნობა** (თუშ.) თამაშობა ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- კრუნვა** (ლეჩხ.) სიცივე. „ამ კ რ უ ხ ვ ა შ ი ძ ა ლ ს ა ც არ გ ა ა გ დ ე ბ ს კ ა ც ი ვ ა რ ე თ“ (მ. ალავე., 1).
- კრუნხის შეკვირება** (გურ.) კრუნხის მიერ წიწილების გაფრთხილება საშიშროების მოლოდინში, თავისებური ხმაურობის ატეხით. „კ რ უ ხ მ ა შ ე ი კ ვ ი რ ა : ყ ვ ა ვ ი თ უ მ უ ლ ხ თ ა“ (გ. შარაშ.).
- კრუნმა ააწიქა ჭუჭულ-ი** (გურ.) კრუნმა პირველი წიწილი გამოჩეკა (გ. შარაშ.).
- კრუნხუნი** (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარა (ა. ლ.).
- კრუნწიწილა** (ქართლ.) ხარისძირა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კრჩხე** (ქსნის ხეობ.) ქვაბის ჩამოსაქიდებელი კავი (გ. სომხიშე.).
- კტარ-ი** (გურ.) მკვდარი, მიცვალებული (ა. ლ.).
- კტე** (გურ., ლეჩხ.) კლდე (დიალექტ., 665; 677).
- კტიმობა** (გურ.) ჩხუბი, კინკლაობა; აყალ-მაყალი (ა. ლ., გურ.).
- კტის ვაშლი** (გურ.) ფართო ფოთლებიანი ბალახია (ა. ლ.).
- კუ** (აჰარ., გურ.) ძროხის ცურის ავადმყოფობაა, რკუ (პ. ჯაჯანი; ა. ლ.).
- კუბატ-ი¹** (ხევსურ.) ნახევარსფეროს ფორმის ნამცხვარია (ა. ჭინჭარ., 213); ხავეიწიანი კვერი (ს. მაკალ.).
- კუბატ-ი²** (თუშ.) სავანგებო უქმე (პ. ხუბ.).
- კუბაქ-ი** (ლეჩხ.) წუბაკი (მ. ჩიქ.).
- კუბაჩა** (ქიზიყ.) კუდუსუნი, ძვალი, სადაც მილები თავდება. ნ. კუტუნაქი (ს. მენთეშ.).
- კუბერა** (გურ.) პურეულის თავთავის ერთი პოწი (ნ.), შტო (ი. ჭყონ.).
- კუბზელი** (ფშ.) კურდღელი ბავშვის ენაზე (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- კუბუხ-ი** (ლეჩხ.) ამობურცული ადგილი თავზე (მ. ჩიქ.).
- კუბუხო** (აჰარ.) კუდუსუნი (შ. ნიჟარ.).
- კუდა** (იმერ.) დაბადებისას ბავშვს საჯლომზე ლურჯი მუწუკები რომ გამოჰყვება, იმაზე იტყვიან (გ. ბერ.).
- კულაღა-ი** (გურ., ფშ., ქიზიყ.) კულმოკლე, კულმოკრილი ძაღლი (გ. შარაშ.); კულმოკლე (ვაჟა, II, ა. შან.); უკუდო; კულაღა ძაღლი-ი უკუდო ძაღლი, კუდა (ს. მენთეშ., დამ.).
- კულაღაც-ი** (ზ. იმერ.) მეტისმეტად ამპარტავანი კაცი (მ. წერეთ.).
- კულაღებულ-ი ღობე** (ქიზიყ.) წნული ღობე (ს. მენთეშ.).

კუდაფრუქული- (ფშ.) კუდაბზეკილი (ვაეა, II, ა. შან.).

კუდამხალი- (ზ. იმერ.) მოკლე ხმალი (მ. წერეთ.).

კუდაბაწალა (ინგილ.) კუდაბაწარა, კიაა ერთგვარი (მ. ჯან.).

კუდაბაწარა (ქიზიყ.) საბავშვო თამაშია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).

კუდბოძალი- (გურ.) მწერია ორტოტა კუდბანი, კუდბზალაი (გ. შარაშ.).

კუდბუჯელა (გურ.). ნ. კუდბოძალი.

კუდიანთ წუხრა (ხევსურ.) დიდი ხუთშაბათი. ამ დღეს სრულდება სხვადასხვა წარმართული რიტუალი. ნ. სმენაობა (ა. ჭინჭარ., 212); ჭიაკოკონა (ს. შავალ.).

კუდო (იმერ.) კვიდო, მცენარეა (ა. მაყ.).

კუდრუცანა-ა (ინგილ.) ცხერის ღუმის კუდი (მ. ჯან.; ლ. ლეონ.).

კუდრუცუნა (იმერ.) კუდმოკლე. მოკლე ტანსაცმელზე ითქმის (მ. ჯაჯან., IX, 255).

კუდხელა (მთიულ.) კუდმოგრეხილი საქონელი (ლ. კაიშ.).

კუდურ (ინგილ.) უკუდო, კუდა. ნ. კულალა (მ. ჯან.).

კუდურ- (რაჭ.) კუდიანი, ეპითეტი ეშმაკისა (შ. ძიძ., 208).

კუდურა (ფშ.) პატარა ბაყაყი, ვიდრე წყალშია და კუდი აბია (ი. ჭყონ.).

კუდფოლა (ფშ.) რასაც გრძელბეწვიანი კუდი აქვს (ი. ქეშიკ.).

კუდცხელა (ზ. აქარ.) ფრინველია ერთგვარი, ბოლოცეცხლა (შ. ნიჭარ.).

კუდულო (გურ.) ხის მცირე ურო, ხმარობენ ყაერის ახდისას (ს. ქლ.).

კუშა (გურ.) უკადრისი, ამპარტავეანი. ნ. ილაკუშა (გ. შარაშ.).

კუშლარა (ქართლ., ქიზიყ.) კუშნიანი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.; ს. მენთეშ.).

კუშურაღ- (თუშ.) ვინც პურს ბევრ ცხიმს, ხაჭოს ან ყველს აყოლებს (თ. უთურგ.).

კუთ- (მოხ., ხევსურ.) შედედებული სისხლი; კუნთი. ნ. ჩვიჩვილი (ო. ქაჯ.; ქეგელ).

კუთვა (იმერ.) კრუხის კრიახი, კრიახი (ვ. ბერ.).

კუთვლა (ინგილ.) კუნთვლა, რბილი ხორცის გამოჭრა (მ. ჯან.).

კუთი ჭორცი- (მთიულ.) ბარკლის სახინკლე ხორცი (ლ. კაიშ.).

კუთხიანი-ი ქვა (ქიზიყ.) გათილი, დაკუნთული, დაკუნთული ქვა კედლის კუნთებში სახმარად (ს. მენთეშ.).

კუი, მარგული- (ქიზიყ.) განუკურნებელი იარა სახსრის ძვლისა, წყალივით ჩირქი სდის, აღარ რჩება (ს. მენთეშ.).

კუიშტავი (მოხ.) კვირისტავი (დიალექტ., 562).

კუკლუზ- (ქიზიყ.) ლამაზი, მოსაწონი. „როგორა ხარ? — კუკლუზად“ (ს. მენთეშ.).

კუკნი (ფშ.) სარეკელა (ი. ქეშიკ.).

კუკნა! (ლეჩხ.) მადიანად ჭამა ნამცხვრისა ბავშვის მიერ. „ბოში პურს კუკნის“ (მ. ალავე., 2).

კუკნაშ (ქიზიყ.). ნ. კიკნა.

კუკრუჭანა (ვახ., ქიზიყ.) აკლიდან მთლიანად გამორიდებული გული, მთლიანი ნიგოზი, რომლისგანაც გორგომიქელებს (ნ. აყეთებენ (ს. მენთეშ.); ნიგვზის მთელი ლებანი; კუკრუჭანე-ბი ნიგვზის მთელი ლებნები (ნ. ჯოხ., 62).

კუკუ! (გურ., ზ. იმერ., აჭარ.) ჯიბლიბო (ა. ლლ.; ბ. წერეთ.; შ. ნიჭარ.).

კუკუშ (ფშ.) პანდური, წიხლი (ი. ქეშიკ.).

კუკუა- (გურ.) მჭადი ბავშვის ენაზე. ნ. კოკუაი (გ. შარაშ.).

კუკუა (ჭანის ხეობ.) პურის კვერი. „მენა, დედა, კუკუა გამომიცხეო“ (ვ. სომხიშვი.).

კუკუზნაყ- (ქიზიყ.). ნ. კუბაჩა.

კუკუზნაჭ- (ქართლ.) კუდის ბოლო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კუკუთელა (ქიზიყ.) საქანელაზე ბავშვს

- თან აქანავებენ და თან ალერსით ამ-
 ბობენ: „კუკუთელა, საქანელა“ (ს.
 მენტეშ.).
- კუკული**-ი (აჭარ.). 1. კვირტი; 2. გირჩა;
 3. მურყნის ნაყოფი, კვირხილა (შ. ნი-
 ყარ.).
- კუკუმაღბი**-ი (ხევსურ.) ქალის სამკაულია,
 ყელსაბამი (ა. ჭინჭარ., 266).
- კუკუმაღლობია** (იმერ., გურ.) ბავშვთა თა-
 მამობაა, კუკუმაღლობა (ვ. ბერ.; ა.
 ლ., გურ.).
- კუკუმაღზო** (იმერ.) კუკუხო (ი. ქავთ.).
- კუკუნ-ი** (ქიზიყ.) მძიმედ, ნელ-ნელა მუ-
 შაობა. „ჩვენი ბერიკაცი ვენახში კუ-
 კუნებს“ — ცოტ-ცოტას მუშაობს
 (ს. მენტეშ.).
- კუკუნაბედი-ი ღამე** (იმერ.) კუნაპეტი, ძა-
 ლიან ბნელი ღამე, წყვედილი (ი. ქავთ.).
- კუკუნახ-ი** (იმერ.) შავი, ბნელი, ლუსკუ-
 მი, კუკუნეთი (ვ. ბერ.).
- კუკუნეთ-ი** (იმერ.) უკუნეთი, ბნელი. ნ.
 კუკუნახი (ვ. ბერ.).
- კუკუნეთი-ი** (გურ.) პატარა და კობტა რამ,
 იტყვიან პატარა ქალზე (გ. შარაშ.).
- კუკუყვერა** (აჭარ.) წყლის წიწმატი. ნ.
 ჩაღანდრი (ა. მაყ.).
- კუკურ-ი** (ფშ.) წვეთი (ი. ქეშიკ.).
- კუკურაკ-ი** (კახ.) ძლიერ მაგარი, კოყრიან-
 ნი ხისაგან გაკეთებული დაახლოებით
 ბატის კვერცხის ოდენა შარი, ბავშვთა
 სათამაშოა. ნ. კუკურიკი (ა. გვენც., თ.
 ბერიაშვ.).
- კუკურაკობა** (კახ.) ბავშვთა თამაშობაა. ნ.
 კუკურაკი (თ. გვენც., თ. ბერიაშვ.).
- კუკურახ-ი** (ლენჩხ.) ძლიერ მოხუცი, წელ-
 ში მოხრილი დედაკაცი; ძუნწი (მ.
 ჩიქ.).
- კუკურიკ-ი** (კახ.) პატარა ბურთის ოდენა
 მრგვალი ხე, იყენებენ გოთაობის (ნ.)
 თამაშის დროს (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- კუკუტი-ი** (ზ. აჭარ.) მაკვის თავი (ს. მენ-
 თეშ.; შ. ნიყარ.).
- კუკუშელა** (ფშ.) შედეღებული ყველი
 (ს. მაკალ.).
- კუკუხო** (ქართლ., კახ.) მენჯის წინა ფრთა,
 რომელიც ზევიდან საზღვრავს საქონ-
 ლის ფერდს, სიბას (ლ. ლეონ.).
- კული-ი** (ინგილ.) ლეკვის დასაძახებელი
 ხმა (მ. ჯან.).
- კულა!** (ხევსურ., მოხ., მთიულ.) ქვის ბო-
 ძი, რომელიც იმაგრებს სახლს (ა. შან.);
 ქვის ოთხკუთხედი სვეტი (ა. ჭინჭარ.,
 277); „ქვის სვეტი, რომელზედაც იდება
 ქოხის თავზე“ (ო. ქაჯ.); კარსა და ფან-
 ჯარას შუა კედლის ნაწილი; ქვის სვე-
 ტი (ლ. კაიშ.).
- კულაჲ** (მოხ.) მომცროს საღვინე ჭურჭელი
 (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.). შდრ.: საბა, ნ.
 ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგელ.
- კულაბურთ-ი** (ქიზიყ.) ბურთის თამაშია-
 ერთგვარი (ს. მენტეშ.).
- კულალო ხერხ-ი** (ზ. იმერ.) პატარა, ცა-
 ლი ხელით სახმარი ხერხი (მ. ალავე,
 3).
- კულამ-ი** (იმერ.) კვამლი (ვ. ბერ.).
- კულამა** (ქართლ.) ორწვერად შეგრეხილი
 მოკლე და ვიწრო ტყავი (თ. სალარ.,
 ალგ., 90).
- კულაჲ** (თუშ.) ზზ., მომავალში, სხვა-
 დროს (თ. უთურგ.).
- კულბულა** (ქართლ.) ჩრდილოეთის ქარი.
 სახელი წარმოქმნილია კულბით
 ტოპონიმიდან (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
 ხუბ.).
- კულმუხო** (ლენჩხ.) მცენარეა ერთგვარი
 (მ. ჩიქ.).
- კულულ-ი** (მესხ.) კვირტი, კოკორი. „ყვა-
 ვილებ კულული გამოულიათ“ (ი.
 მაისურ.).
- კულუმბურ-ი** (გურ.) ჩიტია ერთგვარი;
 გადატ. გაჯაგრებული, მოღუშული კა-
 ცი (ს. ულ.).
- კულუხ-ი** (მთიულ.) ხატისათვის შეგრო-
 ვებული საკმელი (ლ. კაიშ.).
- კუმი** (გურ.) ტალღა (ე. ნინ., I, თ. კიკვ.;
 ვ. ბერ.).
- კუმატი**-ი (ხევსურ.). ნ. კუმეტი?
- კუმატა/ე-ი** (გურ.) ფეხის თითების ავად-
 მყოფობაა, ჩნდება შიშველი ფეხებითა

- დაცვარულ მოღზე სიარულისას. ნ. კვიციანი (ს. ჟღ.).
- კუმელა (იმერ.) მცენარეა ერთგვარი. კუნელი (ა. მაყ.).
- კუმეტ-ი¹ (ქართლ.) ჯიუტი, გაუგონარი, შეუბოვარი (ი. ჭყონ.).
- კუმეტ-ი² (ხევსურ., ფშ.) ახალი წლის მეორე დღე, 2 იანვარი (ა. შან.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- კუმეტ-ი³ (ფშ.) კვიმატი, მარცხიანი (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- კუმეტ-ი⁴ (ჭიხიყ., ქართლ., ფშ.) იტყვიან ძალიან შავზე, ძალიან ბნელზე (ს. მენტეშ.); ძალიან შავი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- კუმეტა (ქსნის ხეობ.) დაბღვერილი, უხასიათო ადამიანი. „რა კუმეტა რამ არი!“ (ე. სომხიშვი.).
- კუმეტობა (მთიულ.) ახალწლის მეორე, დაკეებების დღე (ლ. კაიშ.).
- კუმეჟუმა (ზ. იმერ.) წუმწეჟუმა (ბ. წერეთ.).
- კუმბალ-ი¹ (გურ., იმერ.) ყურძნის ერთ პოწკზე (ნ.) გამოსხმული მარცვლები; პოწკიან-მარცვლებიანად (ი. ჭყონ.); ყურძნის ორი-სამი მარცვალად ერთად (ს. ჟღ.).
- კუმბალ-ი² (გურ.). ნ. კუმბალი.
- კუმბალა (ქსნის ხეობ.) თოვლის გუნდა (ე. სომხიშვი.).
- კუმს-ი, კუმშ-ი (კახ., ქიზიყ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (ნ. ჯოხ., 57; ს. მენტეშ.).
- კუმუშა-ი (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (ა. ლ.).
- კუმშ-ი (ჭიხიყ.). ნ. კუმსი.
- კუმხალ-ი (გურ.) მტევნის ნაწილია. „ერი კუმხალი ყურძენი არ ჩასულა წროულს ჩემს პირში“. ნ. კუმბალი² (გ. შარაშ.).
- კუნაბეწ-ი (აჭარ.) ძუნწი, კუნაწი, ქვახარშია, წუწკი (შ. ნიქარ.).
- კუნელ-ი¹ (თუშ.) დუღილისაგან წარმოშობილი ორთქლი (პ. ხუბ.).
- კუნელ-ი² (ფშ.) კორიანტელი, მტვრის ბუქი. „მაჰქიჩაობდე, ვაკვერძო, კუნელო, ამაჰდიოდე!“ (ი. ქეშვიკ.).
- კუნელა (მთიულ., თუშ., იმერ., რაჭ., ლეჩხ.) მცენარეა ერთგვარი (ა. მაყ.).
- კუნწ (ინგილ.). ნ. კუნწ.
- კუნწვა (ინგილ.) კვანძვა (მ. ჯან.).
- კუნიახ-ი (იმერ., ლეჩხ.) კახასი, ავი (ვ. ბერი.); ძუნწი, ხელმოკერილი (მ. ალავე, 1).
- კუნკ (ფშ.): იკუნკებ-ა იკუნტება, იკრუნჩხება. „იქათო იკუნკებო-და, საცა ბოსელში ქალ იყო“ (ა. ჭინკარ., ფშ.).
- კუნკარუბ-ი¹ (ქართლ., ფშ.) ცხენის უხეიროდ ტარება (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.); ჩაქჩაქი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- კუნკარუბ-ი² (იმერ.) ავი და ძუნწი მოხუცი (ი. ქავთ.).
- კუნკარუბ-ი³ (ქვ. იმერ.) არშიეობა (ბ. წერეთ.).
- კუნკულ-ი¹ (გურ.) ნელი კვენსა და წუხილი ძილში (გ. შარაშ.).
- კუნკულ-ი² (მესხ.) ცანცარი, მცირე ბუქნაობით სიარული; კუნკულა-ა კუნკულით მოსიარულე (ი. მაისურ.).
- კუნკულ-ი³ (იმერ.) მურყნის ხის ქორფა ნაყოფი, ნორჩი (ლორთქო) კვირტი, შეიცავს ნიკოტინმჟავას, იგივე ხუხური, თხმელის ხვირკლი (დილაექტ., 671).
- კუნკულა-ა (მოს.) მოხეტიალე, ბევრი სიარულის მოყვარე (თ. ქაჭ.).
- კუნკურებ-ი/ა-ი (გურ.) დიდი ხნის ადამიანი. „იმ კუნკურებმა დედაბერმა უნელი (ნ.) წინდაი მომყიდა“ (გ. შარაშ.).
- კუნკუხო (ფშ.) იგივე კუკუხო, უკანანი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- კუნტ-ი (გურ.) კუტი, დავრდომილი, ფეხებდახუთული; დაკუნტებული დაკუტებული (ა. ლ., გურ.).
- კუნტა-ა (ინგილ.) კუტი, თორწეში ჩავარდნილი და ნაღვერდალზე გამომცხვარი პური. ნ. კუტი³ (დილაექტ., 619).

- კუნტარა** (მთიულ., გუდამაყრ.) პატარა ღუმეიანი ცხვარი (ლ. ლეონ.).
- კუნტება-ა** (თუშ.) მუხლებში მოხრით ჩაჯდომა ისე, რომ საჯდომი მიწას არ ეხებოდეს: იკუნტებ, ეკუნტებ (თ. უთურგ.).
- კუნტიკარი**-ი (ოკრიბ.) წნელის პატარა კვიკარი, სადაც ერთი ადამიანი ან პირუტყვი გადავა თავისუფლად, კუნტიკარი (მ. ბლავ.).
- კუნტულა¹** (ფშ.) უკუდო. ნ. კუდალა (ი. ტყონ.; ქეგლ.).
- კუნტულა²** (თუშ.) პატარა ღუმეიანი ცხვარი (ქეგლ.).
- კუნტულა³** (იმერ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი (მ. ალავ., 3).
- კუნტულა-ა** (ინგილ.) თვალის ფრჩხილი (მ. ჯან.).
- კუნტუხ** (ინგილ.) კლდის ან მთის მწვერვალი, კენწერო, კორტოხი (მ. ჯან.).
- კუნცხულიე** (გურ.) წელში მოხრილი, მორკალული, მოკუნცხული (ნ.) კაცი (ა. ლ.).
- კუნძ** (ინგილ.) კუნძი, სამფეხა სკამად გამოთლილი. ნ. ჯორჯო (მ. ჯან.).
- კუნძი**-ი (მთიულ.) საჩეჩლის ფიცრის ნაწილი (ლ. კაიშ.).
- კუნძვა** (იმერ.) კუზვა (ვ. ბერ.).
- კუნწი**-ი (რაკ.) ხის ნაგლეჯი. „მოიძია კუნწი და დარგო სახლის ძირას“ (შ. ძიძ., 208).
- კუნწული**-ი (მოხ.) ასხმული, აკიდო (ბლისა) (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).
- კუნწულა** (ქიზიყ.) 1. ხეხილის მსხმოიარე ტოტი; 2. ქალის სახელია ქიზიყში, დამანისში ვაჟის სახელადაც გაიგონებთ (ს. მენთეშ.).
- კუნწულელი**-ი (მოხ.) ძალზე გაეშმაკებული (ო. ქაჯ.).
- კუნწუხი**-ი (ქიზიყ.) მწვერვალი, ხისა, მთისა, სახლისა, წვერი, თხემი (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- კუნწუხი²** (მთიულ.) შორი, გადაკარგული ადგილი (ლ. კაიშ.).
- კუნჭი**-ი (მოხ.) ერთად შეკრული მატყლი, თივა ან სხვა რაიმე (ო. ქაჯ.).
- კუნჭვა** (ფშ.) კუნტვა, მალვა (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- კუნჭულია** (იმერ., ოკრიბ.) გიდელი (ნ.), კონუსისებური პატარა გოდორი („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- კუნჭულიო, კუჭუჭო** (ზ. იმერ.) მოვეწროებული ძირი ჩაფისა, ქვევრისა და მისთანათა (ბ. წერეთ.).
- კუნჭუხრო** (გურ.) კუნჭული, კუთხე შიგნიდან (გ. შარაშ.).
- კუპატი**-ი (ქიზიყ.) პატარა ქადა კეცში გამოცხვარი (ს. მენთეშ.).
- კუპეტი**-ი (მესხ.) კუპატი (კ. დონდ., 373).
- კუპეტი**-ი (აქარ.) ძალიან შავი, ბნელი, — კუნაპეტი (შ. ნიჯარ.).
- კუპრიალა** (მთიულ.) გადაბრუნებული ტყავი ბეწვით შიგნით (ლ. კაიშ.).
- კუპრედი**-ი (ქართლ.) მოკუპრული ტყავი, ძველი რუმბის ნაჭერი (დიალექტ., 638); საქალამწე ძველი რუმბისა (კირიონი).
- კუპრედი**-ი² (გურ.) მამალი თხის ტყავი — საგან გაკეთებული გუდატიკი (ს. ვლ.).
- კუჟანა ნაყოფი**-ი (ქართლ.) ზრდადაუსრულებელი, კოჭრიანი, უსახური ნაყოფი (გ. შატბერ., 66).
- კუჟრი**-ი (თუშ.) ნუჯრი ხისა (პ. ხუბ.).
- კუჟუჟი**-ი (მესხ.) ხუჭუჭი, ხვეული თმანბეწვი. „შუბლზე კუჟუჟი ქოჩორი, თვალი შავარდნისა გაქო“ (ი. მისიურ.).
- კურაჟი**-ი (ქიზიყ.) ძუნწი, მეტისმეტად ხელმოჭერილი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- კურატი**-ი (ფშ., გუდამაყრ., ქიზიყ.) უღელდაუდგმელი ხარი, რომელიც სამსხვერპლოდაა შეწირული (ვაჟა, IV, ა. შან.); ხატისათვის შეწირული მოზვერი (დიალექტ., 572); შეწირული ცხოველი, ზოგჯერ ადამიანსაც აღუთქვამენ კურატად, უმთავრესად ბავშვს (ს. მენთეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., ქეგლ.
- კურდღლისცოცხა** (მესხ., რაკ.) ტყის ცოცხი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კურეტი**-ი (ფშ., ხევსურ., მოხ.) ნ. კურატა.

კურთაბზია (ზ. იმერ.) თამაშობაა ერთგვარი (ბ. წერეთ.).

კურია (ინგილ.) კვიცი, ტაიკი, ქვირა, ურა (მ. ჯან.).

კურ-ი-კურ-ი (რაჭ.) დახმობა, დაძახება ინდაურისა (ვ. ბერ.).

კურიტანი-ი (კახ.) ჭურჭელი, უცელო ლიტრა, რომელშიც ინახავენ დანაყილსა და შეხავებულ ნიგოზს (ქეგლ).

კურკამძვარა (ქართლ.) ჭანჭურის გვარია (კირიონი).

კურმელა (ლენჩხ.) შავი კუნელი (მ. ჩიქ.; ა. მაყ.).

კურკანტელ-ი, **კურკანტელა** (გურ., იმერ.) ეკლის ნაყოფი წითელი ფერისა (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; ს. ჟღ.; ა. მაყ.; ი. მეგრ., 93); დიალექტ., 671). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კურკო! (ქსნის ხეობ.) კურკა (ვ. სომხიშვი.).

კურკო² (მთიულ., ფშ., თიან.) რკო (ლ. კაიშ.; დიალექტ., 599; ი. ქეშიკ.).

კურკუზი-ი (ლენჩხ.) პატარა ტანის ადამიანი (მ. ჩიქ.).

კურკუმი-ი (გურ.) მავარი ძმარი (ს. ჟღ.).

კურკუმა (ზ. იმერ.). ნ. წუმწუმა.

კურკუმელი-ი (ლენჩხ., რაჭ.) ძლიერ ბნელი ღამე. ნ. ჭუჭურახი (მ. ჩიქ.); კურკუმელი ღამე მეტად ბნელი ღამე. ნ. კუკუნახი (ვ. ბერ.).

კურკურ-ი (ქართლ., ფშ.) ჩუმი ლაპარაკი. „დარაჯთ ჩურჩულსა, ვიშ-ვიშ, კურკურსა იმავე წუთში ყური მოსწია“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ვაჟა, I, ა. შან.).

კურკურა-ა (ინგილ.) გვრიტი, დოია (მ. ჯან.).

კურკუტი-ი (გურ., აჭარ.) ფქვილის ღომში გაუშლელი, გუნდად შეკუმშული ფქვილი (ა. ლლ., გურ.); გაუფხვიერებელი გუნდა მიწა (დიალექტ., 658); კურკუტი-ი, დაკურკუტებული-ი, დაკურკუტული-ი მრგვლად გამაგრებული რამე, მაგ., ჯირკვალი, დასველებული ფქვილი (გ. შარაშ.).

კურკუტო (ქსნის ხეობ.) მთის წვერი ან ხის კენწერო (ვ. სომხიშვი.).

კურკუმი-ი (გურ.) გოროხი. შდრ.: კურკუტი, კურკუშალე (ვ. გვარ., 948).

კურკუშალე (ლენჩხ.) ღომში გაუქნელად შეკრული ფქვილი. ნ. კურკუტი (მ. ჩიქ.).

კურკუშელა (ზ. იმერ.). ნ. კვარკვალიტა.

კურმუხ-ი, **კურმუხეთი**-ი (იმერ., გურ.) ჯოჯოხეთი, მომდინარეობს ჰიდრონიმ კურმუხიდან (ვ. ბერ.).

კურმუხა (მოხ.) ერთნაირი მცენარის (ნარის) ძირი (ო. ჭაჭ.).

კურმუხეთი-ი (გურ., იმერ.). ნ. კურმუხი.

კურმუხო (ქიზიყ., ინგილ.) არასასიამოვნო სუნის საკმეველი (ქეგლ).

კურნაზი-ი (გურ.) გულჩახვეული, მუდამ გაჯავრებული (გ. შარაშ.). თურქ. kurnaz.

კური (მთიულ., გულდამყრ.) მოვარდნის ნიაღვარი. „კური მ დაგლიჯა მარეზი, გამოგვირიცა ჭაღები“ (ე. ვირსალ.).

კურნე (მესხ.) ქვის პატარა აუზი აბანოში, შიგ ცხელ წყალს აზავებენ და თასით ისხამენ ტანზე (ი. მაისურ.).

კურიანი-ი სათიბე (ხევსურ.) ბორცვებიანი სათიბე (ა. ჭინვარ., 224).

კურტ, **კურტა-ა** (ინგილ.) კრუხი; კურტაბული-ა დაკრუხებული; დაცინვით კაცზეც იტყვიან (მ. ჯან.; გ. იმნ.).

კურტამი-ი (რაჭ.) ბურჯი, მდინარის ნაპირს ხის ან ქვის ნაგებობა ხიდის დირეების დასაყრდნობად (დიალექტ., 685).

კურტანი-ი (ქსნის ხეობ.) სახლის სახურავზე კუთხეებში დაცემენტებული ადგილი, რომ წვიმის წვეთები არ ჩავიდეს (ვ. სომხიშვი.).

კურტანი-ი² (ინგილ.) ჩვარი, ძველი ტილო, ძველმანი (გ. იმნ.).

კურტანი-ი³ (ლენჩხ.) ქვის კედელი მდინარის კლდოვან ნაპირზე (მ. ალაგ., ოკარიბ.).

კურტანი-ი⁴ (ქართლ.) კრამიტების თავის დასაფარავად გამოყენებული ფიცრები სახლის სახურავის წვერზე (ქეგლ).

- კურტანა** (მთიულ.) კუდიანი ცხვარი (ლ. კაიშ.).
- კურტმეზი**, **კურტიმლეზი** (რაჭ.) კარის კამარები (შ. ძიძ., 208).
- კურტნის ჩალა** (ჯავახ.). ნ. ეშმაკის სანთელა.
- კურუმ-ი** (ფშ.) ჭგუფად მდგარი ხეები (ვაჟა, II, ა. შან.). თურქ. *koru*.
- კურუმა/ე-ა** (იმერ.) უხასიათო, მიუკავრებელი (ვ. ბერ.).
- კურცხალ-ი** (მესხ.) ახლად გათბული ყანა (ხორბალი, ქერი), ნაწვერალი. „ჩიტი ეკალს შეეხიზნა და ტოროლა კურცხალსაო“ (ი. მაისურ.).
- კურცხალ-ი** (გურ.) ცრემლი (ე. ნინ., II, თ. კიკე.).
- კურძალ-ი** (გურ.) ბაზიერი, ნადირობის გამგე, ქორ-მეძებრების მომვლელი (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).
- კურძვალ-ი** (იმერ.) ძალთა მწვრთნელი (ვ. ბერ.).
- კურძვალ-ი** (გურ.) ძალთა უხუცესი ძველი მებატონის მეურნეობაში (გ. შარაშ.).
- კურწაკ-ი** (იმერ.) წინდის ჩავარდნილი თვალის ამოსაყვანი ლითონის ჩხირი (ი. ქავთ.).
- კურწატი** (ზ. იმერ.) თავსაფრის დასაბნევი ქინძისთავი. თავი მძივისა აქვს (ბ. წერეთ.).
- კურწვა** (ლენჩ.) მძიმე ტვირთის ზიდვა. „დიდი გულით საქვავს კურწვადა“ (მ. ალავე., 2).
- კურწიანი** (ლენჩ.) ხეზე ჩამოკიდებული თოკით აქეთ-იქით ქანაობა; საკურწიანო საქანელა. ნ. რწიანა, კორწიანა, სიკორწიალა (მ. ალავე.).
- კურწუმელა** (იმერ.) ეკალ-ლიპის ფოთოლი (ბ. ჯაჯან., IX, 255).
- კურწუმელა** (იმერ., რაჭ., ლენჩ.) ნ. ეკალა.
- კურჭნა**, **კურჭლა** (აჭარ.) კროლვა, წენვოს გაცლა, გამორჩევა, მოცილება ნიგვზისათვის (დილაქტ., 658).
- კურხალ-ი** (ფშ.) ორტკლი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- კურხვლა** (ოკრიბ.) ძლიერი სიცივე, ყინვა, ქარბუქი (მ. ალავე.).
- კუხ-ი** (მესხ.) გაუთხოვრად დარჩენილ ქალი, შინაბერა (ი. მაისურ.).
- კუხ-ი** (ფშ., ხევსურ.) ყველი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.; ი. ქეშიკ.); ამოწურული სატანი (ნ.), ყველი (ა. ჭინჭარ., 268; დიალექტ., 554).
- კუხვა** (ლენჩ., იმერ.) თვალების ქაჩვა, კარკვლა (მ. ჩიქ.).
- კუსკუს** (ინგილ.) სწრაფად და სანდომიანად მოსიტყუება (მ. ჯან.).
- კუსკუს-ი** (მესხ.) ქათმის კრუხის კაკანი (ე. დონდ., 373).
- კუსკუსა** (მთიულ.) მოუსვენარი (ლ. კაიშ.).
- კუსკუსელა** (მოხ.) ფშუქურა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- კუსკუსობა** (ხევსურ.) ერთგვარი ტრფი-ალების გამოშხატველი სიტყვაა. „მერე მყოლები წაუღენ, მასპინძელი ვააყოლებს ლუდ-არაყს და ქალი და ნეფემ ღამეს ერთთვის მიუტუცქვდებიან, იცნობენ ერთთვის, კუსკუსობას დაიწყებენ“ (ა. შან., 133).
- კუსპა** (ქიზიყ.) პატარა ტანის კაცი, ქონდრის კაცი (ს. მენთეშ.).
- კუსპარა** (ქართლ.) დაბალი, პატარა არა-თავის ასაკის შესაფერისად, მაგრამ ცქვიტი კაცი. ნ. კუსპა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- კუსუმპო** (ლენჩ.) ადამიანის უკანა ნაწილი (თეძოები, საჯდომი). „ისე დავარდა, რომ კუსუმპოს ველარ იღებს“ (მ. ალავე., 3).
- კუსუნ-ი** (გურ.) კვენსა. „კუსუნეფს ერთიანათა“ (ა. ლ., გურ.).
- კუსხუნ-ი** (მესხ.) ცხენის საძუე („კომუნისტი“, № 157, 1968). თურქ. *kuskuni*.
- კუტ-ი** (ქართლ.) ბალახია, წამალი მუცლის გვრემისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კუბ-ი² (რაჭ., გურ.) დავრდომილი, საპყარი. ნ. კუნტი (დიალექტ., 685; ა. ლ., გურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

კუბ-ი³ (ქიზიყ., თიან., ქართლ.) თორნეში ჩავარდნილი და ნაკვერცხლებზე გამოცხვარი პური (ს. მენტეშ.; დიალექტ., 599; 606).

კუბ-ი ლამა (აქარ.). ნ. იდარე ლამა.

კუბა, კუბალია (გურ., იმერ.) ბიჭი, ყმაწვილი, პატარა ბავშვი (ბიჭი), მისი სასქესო ორგანო (ს. ულ.; ა. ლ., გურ.; ვ. ბერ.).

კუბალი-ი (ქიზიყ.) პირსაცავი, ვიწრობირიანი ჭურჭლის საცობი (ს. მენტეშ.).

კუბალი-2 (ქართლ., მესხ., ფშ., მოხ.) წყლის ჭურჭელი თხისა „ავიღებ კოკუტ ალსა, მოვიტან წყალსა მდინარსა“ (ა. ლ., ქართლ., 287); ხისაგან გამოთლილი ჭურჭელი, კოკაზე პატარა, მისგან განსხვავებული მოყვანილობა აქვს (ი. მაისურ.); ჭურჭელია ერთგვარი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

კუბალი-3 (ქიზიყ.) კობტად და მაგრად შეგრებილი კავი (ნ.) ქალისა (ს. მენტეშ.).

კუბალია (ხევსურ.) კინკრიფო, კვრიბი, კუნკრუხელა, მცენარეა (თ. რაზიკ, „იერიია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

კუბალიება, აკუბალიება, მოკუბალიება (იმერ.) ზურგზე კაცის მოსმა. „ბაბუა, მომიკუბალიე (ამიკუბალიე) და გამიყვანე წყალში“. ნ. მოზუკუბურიება (ვ. ბერ.).

კუბაპ-ი, კუბებე-ი (მოხ.) ბავშვებისათვის სპეციალურად გამოცხვარი პატარა კვერები (ო. ქაჭ.).

კუბაუხა (ფშ.) წინდის სახეა (ს. მაკალ.).

კუბეაღ-ი (ყაზ.) გლერძი, მცენარეა (ა. მაყ.).

კუბენა (იმერ.) თავის შეფარება, მოთავსება. „დიდ სახლს არ ვჩივი, ნეტა იმოდენს გავაკეთებდე, რომ თავი შევიკუტნოთ“ (ვ. ბერ.).

კუბეკარ-ი (იმერ.) პატარა კიშკარი. ნ. კუნტიკარი (ვ. ბერ.).

კუბემლაშა (მთიულ.) მლაშე ბალახი; ცხვარი მას რომ შექამს, აღარ შესცივა (ლ. კაიშ.).

კუბეპურ-ი (ქართლ.) თორნეში ჩავარდნილი პური (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კუბეკუბ-ი (ქიზიყ.) წიწილების მოხმობა და აღერის კრუხისაგან; გადატ. აღამიანთა ერთმანეთის მიაღერება (ს. მენტეშ.).

კუბო-2 (თუშ.) თუჯის პატარა თუნგი (პ. ხუბ.).

კუბტანტრუჟა-2 (ზ. აპარ.) ერთგვარი პატარა ჩიტია, გამოჩნდება გაზაფხულზე, ხენის დროს. ნ. მამზაყუნა, ბოლოქანქარა (შ. ნიქარ.).

კუბუზაღა-ი (გურ.). ნ. კუბტომალაი.

კუბუმაღ-ი (თუშ.) რამდენიმე ერთად დადგმული ძნა, წვერებით შეერთებული (თ. უთურგ.).

კულა (რაჭ.) გვიმრის ნაწილია; კულაობა თამაშობაა (მ. ალავე, 3).

კულაპ-ი (ზ. იმერ.) ღატაკი, ღარიბი კაცი (მ. ალავე, 3).

კულნუტი (ოკრიბ.) ბეჭებში მოხრილი აღამიანი, ნიადავ მიწას რომ დასცქერის და გულში ბოროტება უძევს (მ. ალავე).

კუშკანა (მთიულ., მოხ., ქსნის ხეობ.) ყველის პატარა გუნდა (ლ. ლეონ.; ლ. კაიშ.; ვ. სომხიშვი.).

კუშნა (იმერ.). 1. ჭმუჭნა ქსოვილისა; 2. მაღიანად ჭამა (ი. ქავთ.).

კუშტი (ქართლ.) მკვრივი, შეკრული, შენივთებული. „ღვინის პე, ისე სუფთად მოვხადე, რომ მარტო ერთ-ორი კუშტი გამექცა ძირისკენ“ (გ. შატ-ბერ., 66).

კუშტავ-ი (თუშ.) მუხლის სახსარი, კვირისთავი (პ. ხუბ.).

კუშტული-ი (გურ.) გიღლის ვიწრო ბოლო (გ. შარაშ.).

კუშუპაურ-ი (რაჭ.) შუადღინო, წყალმაქარა (ვ. ბერ.).

კუშუმელა (ფშ., თიან.) ჭყინტი ყველი, ახლად ამოყვანილი («კომუნისტი», № 157, 1968).

კუშუმველა (ხევსურ.) ნ. კუსი.

კური-ი, კურიბი (ფშ.) ვარიის (ნ.) ნაწილია (ს. მაკალ.).

კურიბა (გურ.) საქონლის ხორცი კუდის არეში (გ. შარაშ.).

კურიხდურა (ოკრიბ.) უმიზეზო ბუტია. «კუ რ უ ნ დ უ რ ა სადილს მიატოვებს და გაიქცევა, რაოდა, შემეხვეწებია-ნო» (დ. თომაშე.).

კურიხე (იმერხ., აპარ.) ეზო; ყურე; კუთხე (დიალექტ., 654; 658; ი. მეგრ.).

კურჩე-ი (ქართლ.) ცერცვის ან ლობიოს დაბეგვის შემდეგ დარჩენილი ბუნჩო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 638); ნაქური (მ. მესხ.).

კურჩეა (ქართლ.) ნამდვილი ძურწა, მცენარეა. ნ. ფხუწა (ა. მაყ.).

კურჩაწა (ქიზიყ.) წვრილი ფიჩხი (ს. მენთეშ.; ქ. სიხ.).

კურჩაწია (რაჭ.) მაქოში მასრის ჩასამაგრებელი ჭაბრაკი (ვ. ბერ., დამ.).

კურუბი (მესხ.) ქსოვილის ნაწიბური, კიდურქსოვილი (ი. მაისურ.).

კურუმწრახი (იმერ.) კურუმწრახი (ნ.), კრიჟანგი, ძუნწი, (ი. ქავთ.).

კურუნწრახი (მესხ.) წუწურაქი, ძუნწი აღამიანი, კრიჟანგი. ნ. კურუმწრახი (ი. მაისურ.).

კურუნა (კახ.) ფიჩხი, წყიმალი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

კუბი (ქიზიყ.) სააღერსო სიტყვაა პატარის მიმართვისას, როგორც, მაგ., გულო და მისთ. «კუბი, გაიქე ერთი, ცივი წყალი მარბენინე!» ნ. კუკავ (ს. მენთეშ.).

კუბი (თუშ., ხევსურ.) ბორცვი, გორაკი (თ. უთურგ.); მთის წვერი (ა. ჭინჭარ., 239).

კუბავ (ქიზიყ.). ნ. კუბი.

კუბალი (ფშ.) ოთხკუთხედი ნამცხვარი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

კუბარე-ი (თუშ.) თავსახური, მანდილს იმაგრებს (შ. ძიძ., ქრესტ.).

კუბე (გურ., აპარ.) ნ. კვიპე.

კუბია (იმერ.) ლოჩმუცელა (ვ. ბერ.).

კუბიანი (გურ.) კაცი, რომელსაც გული ხშირად მოსდის; ანჩხი, ბრაზიანი; გაკუჭ და გაბრაზდა, გაანჩხლდა; გაკუჭებულ-ი გულმოსული, გაბრაზებული; კუჭის მოსვლა გაბრაზება. ნ. გაკუჭება (ი. ჭყონ.; გ. შარაშ.).

კუბილა-ა, კუბილო-ა (თუშ.). კნ. ხბო (პ. ხუბ.).

კუბიპა მსხალ-ი (გურ.). ნ. კვიპიპი.

კუბიტარი-ი (აპარ.) სულსწრაფი, სულწასული; ფიცხი, მოუთმენელი; უნებისყოფი (შ. ნიჟარ.).

კუბკუბი (ქართლ.) გულიანი, დაბალი გაბმული სიცილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ.).

კუბკუბა-ა (ზ. აპარ.) ხუჭუჭი, ხუჭუჭა. ნ. კავეინა (შ. ნიჟარ.).

კუბმაპი (იმერ., ქართლ., კახ.) ქათმის შიგნეულობა (ვ. ბერ.). შდრ.: ქეგლ.

კუბულა-ა (ინგილ.) მოზრდილი საღვინე ღოქი (დიალექტ., 619).

კუბულა-ა (მოს.) მწყემსთა ბანდულში ჩასადენი ბალახი (ო. ქაჯ.).

კუბულა (ხევსურ.). 1. ადგილი პირტყვის რქებს შორის. «თვალ უზის შუა შუბლშია, საცრის ოდენ კი ვერ ასა, მეორე — კუჭულაშია, უკენისკენაც ხენასა»; 2. მთის წვერი (ა. ჭინჭარ., 238).

კუბუნება (გურ.) ზურგზე შესმა, მოკუჭუნება. ნ. მოზუკუჭურიება (ს. ფლ.).

კუბყური (გურ.) კარის საკეტი, რაზა. ნ. კოკყური (ს. ფლ.).

კუბურაყ-ი (თუშ.) ქალების თავზე ჩამოსაცემელი მანდილის ქვეშ. იგი მანდილს ამაგრებს ქინძისთავით ან ნემსით (თ. უთურგ.; დიალექტ., 582).

კუბუბი (ქართლ.) ოდნავ დამსკლარი, დახალული სიმინდი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

კუბუპო (ზ. იმერ.). ნ. კუნულო.

კუჭუქა სიმინდი (ქართლ.) ბუშტარა სიმინდი, მცენარეა (ა. მაყ.).

კუჭუხური-ი (ზ. იმერ.) კუთხე (ბ. წერეთ.).

კუხ-ი (გურ.) მკვახე, უმწიფარი ყურძნის წვენი, სანელებელი, ისრინი (ა. ლლ., გურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლ

ლაბ-ი (გურ., ზ. იმერ.) ღომის, ბრინჯისა და მისთანათა ნაღები დუღილის დროს; შედედებული ნახარში თევზისა და სხვათა. ნ. ლალა (გ. შარაშ.). ლობიოს, ბრინჯის ან მისთანათა ხარშვის შედეგად წარმოქმნილი შედედებული სქელი მასა (ქ. ძოწ.).

ლაბ-ი² (მესხ.) ბიჭების თამაშობაა: ბრტყელი კენჭების მიზანში სროლა (ი. მაისურ.).

ლაბა (ქიზიყ.) რქებდახრილი, ქვევით რქებდადრეკილი ხარი, ფური და მისთ.; გადატ. დაცოლშვილიანებული, საზრუნავშეყრილი კაცი (ს. მენთეშ.).

ლაბადა (კახ., ქიზიყ., ინგილ., გურ.) ქალის სამოსელია ახალუხის მსგავსი, მუხლებამდე სწვდება, წელში გამოყვანილია, ოღონდ უნაოქო. იკერებოდა თურმე დიხისა (ს. მენთეშ.); დედათა წელქვედა სამოსი, დაბამული (გ. შარაშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლაბარ-ი (ხევსურ.) ერთად შეკრული თვრამეტი გუჯინი (ნ.), ე. ი. მარცვლიდან დაცლილი სვილის თვრამეტი ძნა (ა. ჰინჯარ., 207).

ლაბარდა (რაჭ.). ნ. ლაბადა.

ლაბაქანი-ი (კახ.) წისქვილის კიბორჩხზე (ნ.) დამაგრებული ასაწევ-დასაწევი სახელური (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ლაბაშტა (აქარ.) ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიქარ.).

ლაბახო (იმერ., გურ.) ღობე, ღობეზე გადასასვლელი ადგილი (ვ. ბერ.); ჰიშკრის მაგიერი, გადასასვლელი (ჩოჩხათი, იასონ ბლაგვი).

კუხურა-ი (გურ.) ღომის ჯიშია ერთგვარი (ვ. გვარ., 948).

კუხურა/ე-ი² (გურ.) თევზია ერთგვარი (ს. ქლ.).

კუჭკუ (მესხ., ინგილ.) გუგული (ი. მაისურ.; მ. ჯან.).

ლაბლო (ქიზიყ.) კორკოტი (ნ.) ან კირი, წებოსავით რომ გაუშვებს. ნ. დუღკო (ს. მენთეშ.).

ლაბდრებ-ი (ლეჩხ.) სქელი და გადმობრუნებული ტუჩები. „შენ ლაბდრებს ლობიოც არ ეჭმებაო“ (მ. ალავ., 1, ზეპირსიტყვა.).

ლაბზ-ი (ოკრიბ.) ლაფში (მ. ალავ.).

ლაბიერი-ი (ქიზიყ., ქართლ.) კოკების მალა დაშენებული კედელი (ს. მენთეშ.); კედლებზე დადებული ძელი (ქეგლ.).

ლაბიჯ-ი (ქართლ.) ნაბიჯი (დიალექტ., 639).

ლაბლაბ-ი (თუშ.) უთავბოლოდ, მიდებმოდებით ლაპარაკი (პ. ხუბ.).

ლაბო (აქარ.) ზედმეტი ხარშვით თავზე მოგდებული საჭმლის (ლობიოს და მისთ.) სქელი მასა (შ. ნიქარ.).

ლაბუხ-ი (ფშ.) ჩალა-ჩულა, ბურღო (ვაჯა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

ლაბჯა (ხევსურ.). ნ. ნამჯა.

ლაგ-ი (ფშ., ხევსურ.) თეთრი დიყი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლაგაზ-ი (გურ.) მავარი, ძარღვებიანი, ძნელად დასამუშავებელი ხის მასალა (გ. შარაშ.).

ლაგაზ-ი² (ქართლ., კახ.) ადგილობრივი ჯიშის ღორი, სადა ბალნიანი (ქეგლ.).

ლაგან (ინგილ.) ლაკანი, დიდი თევში სპილენძისა (მ. ჯან.); თითბრის პატარა ტაშტი (დიალექტ., 619). სპ., თურქ. leğen.

ლაგვარდანი-ი (იმერ.) ღრმად (მრგვლად)

- ამომღებები შალაშინი, ლავგარდანი (ვ. ბერ.).
- ლაგინაი**-ი (გურ.) პატარა საღვინე ღოჭი (ი. კუონ.; ს. ჟღ.; ა. ღღ., გურ.).
- ლაგლაგ**-ი¹ (მესხ.) ფრინველია: ლაკლაკი, წერო (ღიალექტ., 651). სპ., თურქ. leglek.
- ლაგლაგ**-ი² (ლენხ.) ლაქლაქი, ყბედობა; ლ ა გ ლ ა გ ე ბ ს ლაქლაქებს, ლაყბობს (მ. ალაფ., 2).
- ლაგ**-ი (ხევსურ.) რაღაც სახედისწერო სიტყვაა, რომლითაც მაძახურა (ნ.) თითქოს კაცს სწყევდეს. მაძახურა უძახებს: „ლაგიე“, დასწყევს და მაშინ ის კაც ვერ გადასჩების იმით სიკვდილს, რაითაც მაძახურა შაუთვლის“ (ა. შან., 152).
- ლავანდ**-ი (ლენხ.)—ნავარდი, სეირნობა; ლ ა ვ ა ნ დ ო ბ ს სეირნობს (მ. ალაფ., 2).
- ლავაშ**-ი (ქიზიყ.) ცხენის ყურებში მოსაქერი თხის რქები, ყულფებიანი. დამკვდის დროს, თუ ცხენი არ ჩერდება, ლ ა ვ ა შ ს მოსდებენ ყურებში და მოუგრებენ. ცხენი ვეღარ იძვრის (ს. მენთეშ.).
- ლავაძარღვა** (ქართლ., კახ., მესხ., ჯავახ.) მრავალძარღვა (ა. მაყ.).
- ლავახ**-ი (ქიზიყ.) კაფანდარა, თხელი, გამხმარი კაცი ან საქონელი (ს. მენთეშ.).
- ლავლაგ**-ი (ქართლ.) ლივლივი; რხევა, ქანაობა (შ. ძიძ., ნ. კეტხ., პ. ხუბ.).
- ლაზვა** (ლენხ.) სიზარმაცისაგან სხეულის უშნოდ მოძრაობა, ზმორებასავით (მ. ალაფ., 1).
- ლაზლორ**-ი (იმერ.) ასოებით სიტყვის კითხვა; „ლ ა ზ ლ ო რ ი ქ ე იცის, ბატონო, ახლა ამოკვეთა მისწავლე“ (ვ. ბერ.).
- ლათაფა**, **ლაფათა** (ქიზიყ.) თორნის იარაღი ლავაშის მისაყრავად (ს. მენთეშ.).
- ლათბა** (ხევსურ.) ფართო და გრძელი (6-7 მეტრის სიგრძისა) გეჯა (ა. ჭინჭარ., 219).
- ლაინ**-ი (ქიზიყ.) ბამბის ქსოვილია ერთგვარი, თეთრი (ს. მენთეშ.; საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).
- ლაიჯ**-ი (ქიზიყ.). 1. ცივად გამოკვერილი სპილენძის რაიმე ჭურჭელი; 2. დიდი ნაფოტი (ქეგლ).
- ლაკადა** (იმერ.) მხარე, ფარდი (ვ. ბერ.).
- ლაკაიტ**-ი (მოხ.) ბევრის მოლაპარაკე, ენამეტი, მოლაყბე (ო. ჭაჭ.).
- ლაკანჭურა** (აჭარ.) ფეხმრუდე ადამიანის ებითეტი (შ. ნიყარ.).
- ლაკვარა** (რაჭ., ზ. იმერ.) წისქვილის პატარა ღარი, ხორბლის საღვინად ზემიორაში (ქეგლ); წისქვილის ნაწილი, კრიქა (ქ. ძოწ.).
- ლაკვაშა** (ქიზიყ.) ზანტი, უჯანო და გამხდარი საქონელი (ს. მენთეშ.).
- ლაკიფი**-ი (რაჭ.) წყლის ჭურჭელი ლითონისა („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- ლაკლაკ**-ი (ქიზიყ.) აქა-იქ უხეიროდ და უმიზნოდ სიარული, წანწალი, ლაქლაქი (ს. მენთეშ.).
- ლაკორა**, **ლაკორია** (ქვ. იმერ.) ზემიორის ბოლოს მოთავსებული მარცვლის ჩასაყრელი, აქედან მარცვალი დოლაბში ცვივა (ზ. ჭუმბურ., 284).
- ლაკუშა** (აჭარ.) ნუჯრი, კორძი, როკი. ნ. ლაგაზი (შ. ნიყარ.).
- ლალი**-ი (აჭარ.) მუნჯი (შ. ძიძ., ქრესტ.). სპ., თურქ. lal.
- ლალა** (იმერ.) გაღესილი ტალახი, ტლაპო, ლესთეჟი (ვ. ბერ.).
- ლალაკენტა** (მესხ.) ზეთის ნამცხვარია. ცომს დაჭრიან წვრილად და ადუღებულ ზეთში აცხობენ (ი. მისურ.).
- ლალე** (ზ. აჭარ.) ლალა, აღმზრდელი, გამღელი. „ხელმწიფე თავის ლ ა ლ ე ს თ ა ნ ე რ თ ა დ ა დ გა და ი არ ე ბ ა ლ ა მ ე შ ი“ (შ. ნიყარ.). სპ., თურქ. lala.
- ლაღვა** (იმერ.) ცეცხლზე, ალზე რისამე გავლენა, გატრუსვა. „კარგათ მოლალე ი ქათამი, ბუნდლა არ შერჩეს!“ (ვ. ბერ.).
- ლალო** (თიან.) ყბედი, არაფრის გამკეთებელი (თიანეთი, გ. გოგატიშვილი).
- ლალოუ**-ა (ინგილ.) ჩვილთა საძილე ჭოჭონა (ნ.), აკვანი (მ. ჯან.).

ლამ-ი¹ (ხევსურ.) სილა (ა. ჭინჭარ., 277).

ლამ-ი² (ლექს.) თქორი; წამო ლამა წამოწვიმა, მცირე წვიმა წამოვიდა (მ. ალავ., 1).

ლამადე (ხევსურ., ფშ.) ნისლი (თ. რა-ხიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

ლამბ-ი¹ (ლექს., გურ.) შორი-შორს ნა-კერი (მ. ჩიქ.; ა. ლ., გურ.).

ლამბ-ი² (ქიზიყ.) მომსხო ძაფი (ს. მენ-თეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

ლამბ-ი³ (გურ.) სუსტნებისყოფიანი, ნე-ლი. „ზოგიერთები რომაა ლამბი“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი.); ვადატ. რბილი პირი რკინეული იარაღისა (ი. ჭყონ.); ლამბ-ი რკინა ფოლადნაკლები რკინა (ვ. შარაშ.).

ლამბ-ი⁴ (ფშ., მთიულ.) ჭარის (ნ.) ნაწილ-თაგანი: მსხვილი ბაწარი ლვედივით, რომელიც ჭარის ტარს აბრუნებს (დი-ალექტ., 592; ლ. კაიშ.).

ლამბანდი (მთიულ.) ნალბანდი (ლ. კა-იშ.). არაბ., სპ. nal-band.

ლამბარა (მთიულ.) ჩრაქვის (ნ.) კონა (ლ. კაიშ.).

ლამბულ-ი (ლექს.) ნესტი, სისველე. „ლამბულნი თოვლია და მზე მალე ეიღებს“ (მ. ალავ., 1).

ლამგანი (ქართლ.) ნამვალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ლამინ-ი (მოხ.) წადილი, სურვილი (ო. ქაჭ.).

ლამპარი (გურ.) ჭიკოკონა, აკეთებენ ბლის ხის კანით, კვრით, ხმელი შეშით (ა. ლ.).

ლამპარიობა (ქართლ., ტონჩა, დუშეთის რ.) ჭიკოკონობა. ნ. ლამპრობა.

ლამპრობა (გურ.) ჭიკოკონობა (ა. ლ., გურ.).

ლამფარო (გურ.) ლაფარო. ნ. ფეფენიკო (ვ. შარაშ.).

ლამფერი (მთიულ.). ნ. ლანქერი.

ლამფისთავ-ი (იმერ., ოკრიბ.) სხვენი („კომუნისტი“, № 190, 1967).

21. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

ლანგ-ი¹ (ქართლ.) ადიდებული მღვრიე წყლის ლამი, ლექი, ლამიანი ქაფი. „ახალ მორწყულში ეთონილით და თოხმა ლანგი აიკრა“ (ვ. შატბერ., 67); ჭუჭყი; ლანგიანი-ი ჭუჭყიანი (მ. მესხ.).

ლანგარი-ი¹ (ქიზიყ.) ვადატ. გაშლილი ვა-კე (ს. მენთეშ.).

ლანგარი-ი² (თუშ.) ტაშტი (თ. უთურგ.).

ლანდი-ი¹ (გურ., იმერ., აჭარ., ლექს.) ერ-თი ამოხვევა ძაფი აბრეშუმისა. „ხუთი ლანდი ძაფი ამევიღე“ (ა. ლ.); ერთი ამოღება აბრეშუმის ძაფი (ვ. ბერ.); ქსოვის ერთეული, ერთი ლანდი 40 ძაფს შეიცავს (მ. ჩიქ.).

ლანდ-ი² (ლექს.) ჩრდილი, რომელზე გა-დავლა ადგილობრივი ხალხური წარ-მოდგენით აკრძალულია (მ. ჩიქ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

ლანდზე (გურ.) ერთლანდზე. ნ. ელანძე (ა. ლ.).

ლანდური-ი (იმერ., გურ.) სახლის ქვედა დირე (ვ. ბერ.); ლამაზად გათლილი და გაშალაშინებული სარი, რომელსაც სამაზადი სახლის ჭერად ხმარობენ (ა. ლ.).

ლანქარი (მთიულ., გუდამაყრ.) ნამქერი, თოვლის გროვა. ნ. ლანქერი (ე. ვირ-სალ.).

ლანქერი (გურ.) ნამქერი, გაზაფხულზე მდინარის ადიდება. „წამოვიდა ლან-ქერიო, ქალიშვილო, რა ქენიო“ (ა. ლ., გურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

ლანჩა (ქიზიყ.) იატაკის ფიცარს ქვეშ დატანებული სოლი ან ნაფოტი კოჭ-ლობის გამოსასწორებლად, რომ იატაკ-მა არ აიწ-დაიწიოს და არ იჭრაჭუ-ნოს (ს. მენთეშ.).

ლანჩიფარი (ქიზიყ.) ყველასაგან დაბ-რიყვებული, არაფრად ჩაგდებული ადამიანი (ს. მენთეშ.). სპ., თურქ. rencber.

ლანცი (გურ.) ალი; ლანცივა ბოლვა, ალვა; გალანციული ალით შებურ-

ვილი; მოლანცულ-ი საქმე-
ლი ალის, ლანცის გემოს მქონე საქ-
მელი (გ. შარაშ.).

ლანძახი (ლენჩხ.) ტალახი (მ. ალავ., 1).
ლანძვა (ქიზიყ.) ცეკრეცა, ცხარე ცეცხ-
ლისაგან ზედაპირის წვა, აღანძვა (ს.
მენთეშ.).

ლანჯახი (ქვ. იმერ.) ნაჯახი (მ. ალავ.,
3). თურქ. *pacak*.

ლანჯვა (იმერ.) რუჯვა (გ. ბერ.).

ლაოში (ფშ.) ლავაში (ი. ქეშვიც.).

ლაოშა (ფშ.) ირმის ენა, მცენარეა (ა.
მაყ.).

ლაოშები (ხევსურ.) ლავაშები (ა. კინ-
ქარ., 212).

ლაპარტი (ქიზიყ.) სველი, ქუნჭუხი. „ამ
ლაპარტი ტანისამოსს რა ვუყო,
გაქდა უნდა?“ (ს. მენთეშ.).

ლაპატო (ქსნის ხეობ.). 1. თხილის ტო-
ტებზე აცლილი თხელი ტყეჩი, რითაც
კალათებს წნავენ; 2. ლობიოს ჩენჩო
(გ. სომხიშვიც.).

ლაპოტი (გურ.) ხის ქურქელი, ჯამის
მაგვარი (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია,
1971, 53).

ლაპრები (ქიზიყ.) ხობხის მართვენი,
ბარტყები. ეგ სიტყვა მხოლოდითში
(ლაპარი) არ იხმარება (ს. მენთეშ.).

ლაპლაპა (ლენჩხ.) გრძელი ტანსაცმელი,
მიწაზე რომ ეთრევა (მ. ალავ., 1).

ლაპო (მოხ.) ხის გამონაჟონი (ო. ქაჯ.).

ლაპრი (ქართლ.) საქმელ ხორცზე გადაკ-
რული ძარღვიანი თხელი ფენა,
„ლაპრიანი ხორცი“ („სომუნის-
ტი“, № 190, 1967).

ლაპლა-ა (ინგილ.) აკვნის სიმღერა, ნანი-
ნა (მ. ჯან.). აზერბ. *лапла*.

ლაჟვერდი (თუშ.) სარეცხის ლილა (პ.
ხუბ.). სპ., თურქ. *lâcivert*.

ლაჟღანდარა (მთიულ.) ლაზღანდარა (ლ.
კაიშ.).

ლარ-ი (გურ.) ნაქსოვი სარტყელი, ხეან-
ჯარი (გ. შარაშ.).

ლარ-ი (მოხ.) გრძელი და განიერი სკა-
მი, რომელზედაც კიდევაც წვებიან. ნ.
სკამლოგინი (ქეგლ).

ლარ-ი (იმერ.) „ფაცხა, წნელით დაწნუ-
ლი სახლი“ (დ. ჩუბ.).

ლართ-ი (თუშ.) ხარის ასოსაგან გაკეთე-
ბული მათრახი (თ. უთურგ.).

ლართხ-ი (ქართლ.) უსუსური, უღონო,
გამხდარი კაცი (ა. ლ., ქართლ., 287).

ლართხ-ი (ფშ.) გრძელი ჯოხი, წვერილი
და გრძელი ლატანი (ვაჟა-ფშ. მც. ლე-
ქსია; ქეგლ).

ლართხა (ქართლ.). 1. ფიცარი ან ჩელ-
ტი (ლასტი) ურმის იატაკად. ნ. ლარ-
ტყა („სომუნისტი“, № 157, 1968);
2. თხელი კაცი (კირიონი).

ლართხვა (იმერ.) ამოსვრა, დათითხვნა
(გ. ბერ.).

ლარო (ქიზიყ.) საფეიქრო ხელსაწყო:
ორკაპა, ჯოხია ბაწრის საქსელავი
(ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ.
ჩუბ., ქეგლ.

ლარტა-ა (ინგილ.) ნაკაფი კაკლის ხე,
რომლის მოჭრილ ტოტებს სავენახე
ლარად იყენებენ (მ. ჯან.).

ლარტყ-ი (იმერ.). ნ. ლარტყა.

ლარტყა (გურ.) თხელი და ვიწრო ფი-
ცარი, ხმარობენ სახლის სახურავის გა-
სამართავად: მასზე კრამიტს ალაგებენ.
ნ. ფინი (ა. ლ., გურ.). შდრ.: საბა,
ქეგლ.

ლარძაინ-ი (იმერ., ლენჩხ.) გადასაიდე-
ბელი ძელი ფინის დასაქედად (ი.
კყონ.); სახლის სახურავის რამდენიმე
ძელი, რომელთა თავი კედლებს ეყ-
რდნობა, ხოლო ბოლოთი ერთმანეთს
არაბა შეერთებულნი (დიალექტ., 671;
მ. ჩიქ.).

ლასა (ქართლ.) აპი, ვარსი (მ. მესხ.);
აბრეშუმის თხელი ქსელი, რომელში-
აც პარჯს ამაგრებს ჭია (თ. სალარ.).

ლასტი-ი (ქართლ., ხევსურ., მოხ., გურ.,
ლენჩხ., ქიზიყ.) დაწნული ჩელტი ან ჭი-
ლობი (ა. ლ., ქართლ., 287); წნელი-
საგან დაწნული ჩელტი ღომის, ზანდუ-
რის, მახისა და მისთ. ვასახმობად
(დიალექტ., 554; 562; 677; მ. ჩიქ.; ს.
ელ.; ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ.,
დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლასტი-ი² (ქიზიყ.) ნესვ-საზამთროს ნათესის ერთმანეთში შერევა. ნესვ-საზამთროს ერთი მწკრივის ნათესი რომ გაიზრდება და მეორე მწკრივის ნათესს შეერევა და გადაებმება, ამას **ლასტი** ეწოდება (ს. მენთეშ.).

ლასტი-ი³ (მთიულ.) შალის სათელი. ნ. **ლასტი-ი** (ს. მაკალ.).

ლასტი (მთიულ., რაჭ.) თეთრი დიყი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლათა (ქართლ.). ნ. **ლარტყა**.

ლათანი (ქართლ., ხევსურ., ქიზიყ., მთიულ., ყიზლ.-მოზდოკ.) გრძელი და წვრილი ჭოკი (დიალექტ., 639); ჯოხი, კეტი (დიალექტ., 602); წვრილი ხე. ნ. გარინგა (ა. ჰინჭარ., 278). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლათარო (ოკრიბ.) ჰრელი ფერი პირუტყვისა, ფრინველის ან ქსოვილისა (მ. ალაგ.).

ლაფ (ინგილ.) ზზ., ძალიან, მთლიანად. „ჩემ სახლი გორც **ლაფ** კაა წყაროას“ (გ. იმნ.; დიალექტ., 619). აზერბ. **лап**.

ლაფა (ქიზიყ.) თიხის გუნდა, რომელსაც მეჭურჭლეები ჭურჭლის კეთებისას ხმარობენ (ს. მენთეშ.).

ლაფათა (ქართლ., ქიზიყ.). ნ. **ლათაფა**.

ლაფათინი (იმერ.) ურმის ხელნებში გაყრილი ქილიშები, რაზედაც ურმის იატაკია დაგებული (ვ. ბერ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლაფანი (ქიზიყ., მთიულ., ფშ.) ხის ჯიშია ერთგვარი (დიალექტ., 606); ტირიფის ქერქი (ლ. კაიშ.); ცაცხვის ან თელის ქერქის შიდაპირი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ლაფარა (ზ. იმერ.) ლაფერა (ნ.), ფქვილის ამოსადები ალაოდან წისქვილში (ბ. წერეთ.).

ლაფარე (იმერ.) სახლის გვერდზე გადმოხურული კედლის სიმშრალის დასაცავად (ვ. ბერ.).

ლაფარო (გურ., ლეჩხ.) მანძილი საწვე-

თელსა და კედელს შორის, ყურე. ნ. **ლაფარე** (გ. შარაშ.; მ. ჩიქ.).

ლაფანი-ი (ქიზიყ.) დამბლასავით; **ლაფანი** დამბლადაცემულივით, დონდლე, საქმის კეთება რომ უჭირს; მალე რომ ილღება; აღმართს ვერ აივლის, ქშენა აუვარდება (ს. მენთეშ.). **ლაფანი-ი²** (რაჭ.) ოდნავ დანაყრება (ქეგლ.). **ლაფაფი-ი**, **საფაფური-ი** (იმერ.) კვამლის გამოსასვლელი ადგილი საშხაღი სახლის სახურავში, აყარი (ვ. ბერ.).

ლაფერი-ი (ზ. აჭარ.) 1. ხის პატარა, ბრტყელი ნიჩაბი, რომელსაც იყენებენ კარაქის ასაღებად; 2. მოხარშული მხლის საყვი შენელების წინ. ნ. ტაბი; 3. წისქვილის ღარიდან წყლის გადასაგდები (შ. ნიქარ.).

ლაფერა/ი (გურ.) ხის ფართო და სწორპირიანი კოვზი, ხმარობენ ღომის ამოსარიგებლად (ს. ჟღ.; გ. შარაშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლაფერთხა (ლეჩხ.) გათლილი ჯოხი თევითხად გახეთქილი საფაფე ფქვილის ამოსაკიდებლად (ი. ჭყონ.); ლობიოს გასაქენი, ნაძვის ტოტისაგან აკეთებენ (მ. ჩიქ.).

ლაფთე (ფშ.) სპილენძის ვარცლი, ნავი (ა. ჰინჭარ., ფშ.).

ლაფიტი-ი (ზ. აჭარ.) ხის რიკი, კედლის, იატაკისა და მისთ. ფიცრებს შორის ჩასაგდებელი; თხელი, ნაფოტივით ხის სოლი ზედაპირის გასასწორებლად. ნ. **ლანჩა** (შ. ნიქარ.).

ლაფლატი-ი (აჭარ.) ჩამონგრეული ნაპირი წყლისა. საერთოდ ჩამონგრეული ადგილი. „ამ წყალ ჩვენ სოფელში **ლაფლატი** აქ ბეჭირი“ (პ. ჯაჭან.).

ლაფლაფი-ი (ქართლ.) ფამვალი, რყევა, ლაყლაყი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ლაფოჩინა (მთიულ.). ნ. **ლაფოჩინაა**.

ლაფოჩინა-ა (ფშ., ინგილ.) ლოფოჩინა, ლოკოჩინა (ი. ქეშეი; მ. ჯან.).

ლაფში-ი (იმერ., გურ.) ლაში (ნ.), დიდი ბაგე. „ჩამუთგდია **ლაფში**“ (ს. ჟღ.; ვ. ბერ.).

ლაფშა (გურ., იმერ.) ცხენი დაყოდილი (ქველ).

ლაფინი (ინგილ., ლეჩხ.) წაღა, ქოში, საშინაო წაღა (მ. ჯან.; მ. ჩიქ.). აზერბ. **лапын.**

ლაქათი (ქიზიყ.) ვითომ მოსიყვარულე, ცრუ ალერსი; ლაქათა ცრუ ალერსის გამომხატველი (ს. მენთეშ.).

ლაქათა (ქართლ.) ლაქლაქა, მოლაყბე (ქველ).

ლაქა მათრახისა (ზ. იმერ.) მათრახის ბოლოს მიბმული ფართო ტყავი (ბ. წერეთ.).

ლაქარდი (მოხ., ფშ.) ტკბილი სიტყვა, ლაქუცი; ლაქარდიანი ტკბილმოუბარი (ო. ქაჯ.; ი. ქეშიკ.). თურქ. **lakirdi.**

ლაქაში (გურ.) ლაქაში, მცენარეა (ა. ლ.).

ლაქაცურ (გურ.) ლაქუცი, პირფერობა. „გენაცვალე, ნულარ ციცი მანამდელი ლაქაცური“ (ი. ქყონ.).

ლაქუნ (ქართლ.) ლაქლაქი, გაუთავებელი ლაპარაკი. „ნუ ლაქუნობ ერთი!“ ნ. ლაქათა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ლაღა (იმერ., გურ.) ჯოხი, ხორბლეულის რწყვის დროს ხმარობენ: ბათმანსა და სხვა საწყაოს თავზე უსმენ (ვ. ბერ.); კარვად გათლილი სწორი ჯოხი, რომლითაც ასწორებენ საკრამიტე ან სააგურე მიწას კალაპოტში (ბ. წერეთ.).

ლაღანდარი (გურ.) უსაქმოდ დროის ტარება, ხეტიალი, ლაზღანდარი (გ. შარაშ.).

ლაღე ღვინო (იმერ.) სუსტი, სიმეგრედაკარგული ღვინო, მდარე ღვინო (ი. ქავთ.).

ლაღია (ლეჩხ.) ავარა, ლაღანდარი (ნ.), უსაქმური (მ. ალავე, 1).

ლაღლაღ (ინგილ.) წყალში ჭანება, გავლება (მ. ჯან.).

ლაღლაღი (ქართლ.) ლაყლაყი, პირში წყლის ჩაგუბება და ჭანჭყარი (ქველ). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.

ლაღოზ (ინგილ.) მაღლა და წვრილად აყრილი ხე (მ. ჯან.).

ლაღუმ-ი (იმერ.), ზ. აჭარ., გურ. იმერ.) ნაღმი (ნ. მარი, იმერბ.; შ. ნიქარ.). ბერძნ., თურქ. **lağım.**

ლაღუნა (ქართლ.) უსაქმური, ცუდუბრალოდ მოხეტიალე, ლაყუნა (თ. სალარ.).

ლაყამ-ი (ფერეიდნ.) ტიტული, წოდება (ა. ჩიქ.). სპ., არაბ. **lakab.**

ლაყაპურჭი (აჭარ.). ნ. ლოყაპურჭი.

ლაყარტო (იმერ.) დამპალი, დაობებულნი. „ამ წყალს ლაყარტოს გემო აქვს“ (ვ. ბერ.).

ლაყვა¹, **ლაყო** (მთიულ.) ლოყა (დიალექტ., 568).

ლაყვა² (იმერ.) გულის მონოყვა, მომსუყვაბა. „იმდენი ვკამე ფაფა, რომ გული მომიღაყა“ (ვ. ბერ.).

ლაყინტარა-ა (ინგილ.) ცუდამშრალა, უსაქმოდ მოხეტიალე (მ. ჯან.).

ლაყო (მთიულ., მოხ.) ლოყა (ლ. კაიშ.; შ. ძიძ., ქერსტ.).

ლაყუნა (ფშ.) რყევით მოსიარულე. „იქნებ ლაყუნა სვავმა თავზე გადავიართ“ (ი. ქეშიკ.).

ლაში (ფშ., მოხ., ქიზიყ.) ბაგე, პირი (ვაჟა, I, ა. შან.; ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ს. მენთეშ.; დიალექტ., 592). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

ლაშარ გიორგი (თუშ.). ნ. ლაშარი.

ლაშარი (ფშ., თუშ.) ლაშარის ჯვარი, ლაშარელა მთავარი სალოცავია (ხატია) მთელი ფშავისა საერთოდ. ეს სალოცავი მღებარეობს ფშავის არაგვის მარჯვენა ნაპირას, თამარ მეფის სალოცავის პირდაპირ, მომადლო გორახზე (ლაშარის გორი); ლაშარელა საალერსოდა ნახმარი (ვაჟა, I, ა. შან.); სალოცავია ფშავსა და თუშეთში (თ. უთურგ.).

ლაშარელაჟი (თუშ.). ნ. ლაშარი.

ლაშარობა (ფშ.) ლაშარის ჯვრის, ლაშარის ხატის დღესასწაული ფშავში (დიალექტ., 592).

- ლაშადარენილი**-ი (ფშ.) პირდაფჩენილი, პირდადებული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკონი).
- ლაშე** (ლენხ., გურ.) ადგილი, სადაც მლაშე წყალია (მ. ჩიქ.); მლაშე, მეჟე (ა. ლ., გურ.).
- ლაშკინი**-ი (ზ. იმერ.) ჩოჩიალა ურმის ხელნა. ნ. ლაშკინი, ლოშკინი (მ. ალავე, 3).
- ლაშტვრა** (იმერ., გურ.): და ლ ა შ ტ ვ რ ა წვიმაში დასველება, დაწუნწყვა, ამოწუმპვა (ვ. ბერ.).
- ლაშუნ**-ი (ლენხ.) ლაყბობა, ყბედობა. ნ. ლაში (მ. ალავე, 2).
- ლაშქარა-ა** (ინგილ.) მცენარეა ერთგვარი (მ. ჯან.).
- ლაშკინი**-ი, **ჭიფხიკი**-ი, **მარხილი**-ი (ზ. იმერ.) ზესადგრის გახვრეტილ თავებში ამოსაყარი ქიმიანი ხე, რომელიც მიმაგრებულია კანდრიით. ნ. ლოშკინი (პ. ჯაჯან., IX, 215).
- ლაშხალუშხი**-ი (ლენხ.) გრძელი ნაბიჯით სიარული (მ. ალავე, 1).
- ლაჩი**-ი (იმერ.) ტყეი, საწნავი ვიდლისა და კალათისა (ქეგლ).
- ლაჩათრიანი**-ი (მოხ., მთიულ.) დაუდევარი, ჩაუტემელი, ჭუჭყიანი (ო. ქაჯ.); მახინჯი (ლ. კაიშ.).
- ლაჩეკვა** (რაჭ., ზ. იმერ.) ცაცია, მემარცხენე (ვ. ბერ.).
- ლაჩინა** (ქიზიყ.) მძიმე, ზორბა კამეჩის სახელია (ს. მენტეშ.).
- ლაჩ-ლაჩი**-ი (თუშ.) ჩამორჩენა, საქმის უკან-უკან წასვლა; წოვ-ლ ა ჩ ა პ ქვემოთ (თ. უთურგ.).
- ლაჩქვია** (რაჭ.). ნ. ლაჩეკვა.
- ლაჩქიმი**-ი (ქსნის ხეობ., მთიულ.) მარხილი მთისა (ვ. სომხიშვი.); ციგა, საბავშვო ციგა (ლ. კაიშ.; ქეგლ).
- ლაჩქინი**-ი (მოხ.) მთიდან საშენი ქვების ჩამოსათრევი ხის მოწყობილობა (ო. ქაჯ.); მთიდან თივის ჩამოსატანი ორკაბი კეტი (ქეგლ).
- ლაწება** (ლენხ.) წვრილი და მაღალი გოდორი; იხმარება ყურძნის კრეფის დროს (მ. ალავე, 1).
- ლაწება** (რაჭ.) მრგვალი ტყეჩის გოდორი, სასიმინდე, მხარზე გადასადები. ნ. ლაწება (ი. ჭყონ).
- ლაჭა** (რაჭ.) ურმის ან მარხილის კოჭების შესაერთებელი დაგრეხილი წვრილი წნელი (ქეგლ).
- ლაჭანი**-ი (ფშ., ხევსურ.) წნელისაგან მოქსოვილი ლოგინი; შიგ თივა ან ბურღოაგია და ისე იძინებენ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.; ვაჟა, I, 1946, ა. შანი); ხის ლოგინი (ა. კინქარ., 292).
- ლაჭაფი**-ი (ლენხ.) ქაობიანი ადგილი. „ამ ლაჭაფს დიდი გვალვაც ვერ ამროფს“ (მ. ალავე, ოკრიბ.).
- ლაჭე** (ლენხ.) ქენჭყო, სველი, ნოტიონ. ლაჭაფი (მ. ალავე, 1).
- ლაჭუჯა** (ქსნის ხეობ.) ნავი, საიდანაც ფქვილი ჩამოდის ხვიშირიდან წისქვილში (ვ. სომხიშვი.).
- ლაჭუჭი**-ი (ქართლ.) კრიკა, წისქვილის ნაწილი (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ლაჭყორი**-ი (რაჭ.) დაპობილი მუხის საარები (ვ. ბერ.).
- ლახანა** (ფშ., გურ., იმერ., ლენხ.) მწვანე თავდაუხვეველი კომბოსტო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.; ა. მაყ.).
- ლახიანი**-ი (ფშ.) ფეხებს რომ ძლივს დაათრევს, ისეთი კაცი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).
- ლახიწი**-ი (ლენხ.) ერთმანეთში არეული სხვადასხვა პირუტყვის ჯოგი (მ. ალავე, 2).
- ლახიწი**-ი² (იმერ.) ძალიან გამხდარი ცხოველი (ი. ჭყონ.).
- ლახორა** (ლენხ.) ბრბო. „ლ ა ხ ო რ ა რო გედვიარს, რა დაუკავდება წინ?“ (მ. ალავე, 1).
- ლახოსტაკი**-ი, **ლახუსტაკი**-ი (გურ.). ნ. გუნდა ლახოსტაკი.
- ლახრი**-ი (რაჭ.) წუხილი, გოდება. „მეორე დღეს ამ ბერმა ქალმა კარების თავზედა შედგა ლ ა ხ რ ი და ვაება“ (მ. ძიძ., 208).

- **ლახტი** (ფშ.) რკინის ჯოხი (ვაჟა, II, ა. შან.).
- **ლახტაობა** (ვახ.) ბავშვთა თამაშობაა ქამრებით, ე. ი. ლახტებით (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- **ლახტბა** (თუშ.) ფიჭვის ხისაგან გაკეთებული გეჯა ანუ ნავი (ქეგლ.).
- **ლახტუტი** (იმერ.) პატარა ქვევრი (ვ. ბერ.).
- **ლახტშია** (მთიულ., ფშ.) ყინტორა, მცენარეა. ნ. ეშმაკიშვი (ლ. კაიშ.; ა. მაყ.).
- **ლაჭვა** (ქიზიყ.) ტყვანა მიწისა ფეხით (ს. მენთეშ.).
- **ლაჭი** (ქიზიყ.) ერთი გადაბიჯება, ნაბიჯი, სიარულის დროს ფეხთა შუა მანძილი (ს. მენთეშ.). შდრ.; საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- **ლაჭა, ალაჭა** (რაჭ.) მარბილზე შეშის ამსხვა რისამე დასაკრავი ღვედრები (ვ. ბერ.).
- **ლაჭახტა** (ქართლ.) ახტაჯანა, მოუსვენარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- **ლაჭახტა-აქ** (მთხ.) ორივე თემოთი კოკლი (ო. ქაჯ.).
- **ლაჭიანი** (თუშ.) კოკლი ადამიანი, ცხოველი. ანდაზა: „ლაჭიანი ლაჭიანს დასციროდაჭ“ (პ. ხუბ.).
- **ლაჭუნე** (ქიზიყ.) უხეირო, უთავბოლო სიარული, გზათუჯან სიარული. „რათ გიყვარს უხეირო ლაჭუნე?“ ნ. ალაჭუნე (ს. მენთეშ.).
- **ლაჭუქაჭი** (თუშ.). ნ. ლაჭიანი.
- **ლაჭჯანა** (ლეჩხ.) ბზის ჩასაყარი დიდი ძარი, ადგილ-ადგილ მოწნული (მ. ალაფ., 2).
- **ლუბი** (მთხ.) კლდის გამონაქონი მკავე წყალი (ო. ქაჯ.).
- **ლუბი** (გურ., იმერ.) ლეიბი (ა. ლ., გურ.).
- **ლუბანოზი** (გურ.) კაკლის ხის გული, რომლიდანაც ძვირფას ავეჯს აკეთებენ (ა. ლ.).
- **ლუბვა** (ფშ.) შესაღებავად გამზადებული ნართის მკავეში გავლები (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

- **ლუბიო** (ოკრიბ.) ლობიო (ს. კოლგვი, თ. ოკროშიძე).
- **ლუბოძირი** (ქართლ.) ნუბოძირი, გზათშესაყარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- **ლუბუა** (ქიზიყ.) ლობიო (საერთოდ), საქმელი ლობიო (ს. მენთეშ.).
- **ლუგა** (ფშ., თუშ., მთიულ., გუდამაყრ., ქიზიყ.) რუხი, ნაცრისფერი (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.; ი. ბუქურ., 133; თ. უთურგ.; დიალექტ., 592); შუქი, შავყვითელი (ე. ვირსალ.); შავყვითელი; ლეგა ბიჭი შავყვითელი ფერის ბიჭი; გადატ. ყოჩალი ბიჭი (ს. მენთეშ., დამ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- **ლუგა** (ხევსურ.) ყველა ჯორის ეპითეტი, შავი ჯორისაც (ა. ჭინჭარ., 243).
- **ლუგა-აქ** (თუშ.) გადატ. ტყუილი; ლეგა თქვა ტყუილი თქვა (თ. უთურგ.).
- **ლუგენა** (აჭარ.) სმილენძის ან თითბრის სპეციალური ხელსაბანი ჭურჭელი (პ. ჯაჯან.). სპ., თურქ. leğen.
- **ლუგერდანი** (რაჭ.) გვიანი, ლოხი (ვ. ბერ.).
- **ლუგერდანი** (რაჭ.) სამეურნეო იარაღი (შ. ძიძ., 208).
- **ლუგნა** (მთიულ.) ლეგა, ნაცრისფერი (ლ. კაიშ.).
- **ლუგონი** (ფშ.) ოღნავ ნაცრისფერი. „ხან მოჩქამდება ლეგონი ბატი“ (ი. ქეშვიკ.).
- **ლუგურიე** (ლეჩხ.) სარკმელი, ფანჯარა (მ. ჩიქ.).
- **ლუვა** (ხევსურ.) ფუტევა; ლეგ-ს აფუტებს. „სულის გონებად ნუ დაგლივას“ (ა. შან.).
- **ლუვანდი** (რაჭ.). ნ. ლევენდი.
- **ლუვენდი** (გურ.) უცოლშვილო, მართხელა კაცი, ან უქმრო ქალი; გამცდარი, თავისუფალი; ლევენდ-ბ სიმინდი-ი უტარო სიმინდი. ნ. ელუვენდი (გ. შარაშ.).
- **ლუვენდი** (ზ. აჭარ.) ფუჭი, ცარიელი, სწრაფად ტანყარილი, უნაყოფო სიმინდი; გადატ. ხელგამოუსვლელი,

უმარიფათო, უუნარო კაცი (შ. ნი-
ჟარ.). იტალ., თურქ. levent.
ლეზგი-ი (ზ. აჰარ.) არასასურველი, უხეი-
რო, ურიგო (შ. ნიჟარ.).
ლეზღმა (გურ.) დიდი და ძლიერი წვიმა.
 „ლეზღმა წუშა მევიდა (ს. ჟღ.);
 თავსხმა წვიმა (ვანი, თ. თავაძე).
ლეთემი-ი (გურ.) საფლობი, კონჟყო მიწა,
 ტლახინანი ადგილი (ი. ჟყონ.; ს. ჟღ.).
ლეილალა (მესხ.) თავშავა, მცენარეა
 ერთგვარი. ნ. მარნიჭი; მარმიჭი (ა.
 მაყ.).
ლეი-ი (ფშ., ხევსურ., ლეჩხ., რაქ., ქი-
ზიყ.) ლეკა, ლეკის ხე, მერქანი აქვს
 თეთრი, კარგად ითლება (ა. მაყ.; დია-
 ლექტ., 685).
ლეი-ი² (გურ.) შლამი (ს. ჟღ.).
ლეკა (ქართლ.) ქორაფი, მცენარეა (ა.
 მაყ.).
ლეკალ-ი (ლეჩხ.) ეკალი (მ. ალავე, 1; დი-
 ალექტ., 677).
ლეკეზ-ი (მთიულ.) კარგი მიწა, რომელიც
 შელესვისას არ სკდება; გამოუმშრალი;
 ლეკეზი ბური (ლ. კაიშ.).
ლეკენჩხალ-ი (გურ.) ქორაფი, მცენარეა
 (ა. მაყ.).
ლეკერტი-ი (იმერ., გურ.) შედედებული,
 დაკვეთილი სისხლი. „სულ ლეკერტი-
 ლეკერტი ასროლია პირიდან სის-
 ხლი“ (ვ. ბერ.).
ლეკვების ყრა (ქიზიყ.) გადატ. მოფერე-
 ბა; ლეკვებ-ი მიიუყარე მოვე-
 ფერე, მოეფერე (ს. მენთეშ.).
ლეკია (იმერ.). ნ. ლეკმარხილა.
ლეკის კენჯეშა (ფშ., ხევსურ.) სამტატა
 (ა. მაყ.).
ლეკისმარიაშელა (ხევსურ.) ღრიანჟველა,
 მცენარეა (ა. მაყ.).
ლეკის ხე (თუშ., ქიზიყ.). ნ. ლეკი¹.
ლეკიხე (აჰარ.). ნ. ლეკი¹.
ლეკმაკენჩხა (აჰარ.) ჩვეულებრივი ნე-
 კერჩხალი, მცენარეა. ნ. ლეკენჩხალი,
 ქორაფი (ა. მაყ.).
ლეკმაკურჩხა (აჰარ.). ნ. ლეკმაკენჩხა.
ლეკმარხილა-ა (ზ. აჰარ.) მარხილი, თოვ-

ლზე დასაცურებელი, ლეკის (მაგარი-
 მკერივი) ხისგან გამოთლილი (შ. ნი-
 ჟარ.).
ლეკნებ-ი (ქართლ.) პატარა შოთები (შ.
 ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ლეკონჩხალ-ი (გურ.) ჩვეულებრივი ნე-
 კერჩხალი, მცენარეა. ნ. ნაკერჩხალი,
 კემერჩხალი, ლეკმაკენჩხა (ა. მაყ.).
ლეკურა (გურ., იმერ.) ლაქაში, მცენარეა
 (ა. მაყ.).
ლეკურთხ-ი (ლეჩხ.) ლეკვერთხი, წვივზე
 პიიპის ან წინდის დასამაგრებელი; ზო-
 ნარი, წვივისაკრავი (მ. ალავე, 2).
ლეღ-ი (მესხ., ფშ.) იელი, მცენარეა (ა.
 მაყ.); მცენარეა, რომელიც უფრო ჭყან-
 ტობში მოდის; ლერწამი (ვაჟა, I, ა.
 შან.).
ლეღე (ზ. იმერ.) ლენჩი, შტერი (ბ. წე-
 რეთ.).
ლეღეი-ი (იმერ., ჯავახ.). ნ. ლეღე.
ლეღეი-ი² (ქართლ., ქსნის ხეობა, ქიზიყ.)
 როდესაც ცხელი გაცივდება (კირიო-
 ნი); მოთბო, ცხელი კერძი რომ გა-
 ცივდება ზაფხულში ჰაერის ტემპერა-
 ტურამდე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.);
 ძალიან ცივი; გაღეჩებულ-ი გა-
 ცივებული (ვ. სომხიშვი.); ცივი კერძი,
 ცხელი შეჭამადი რომ გაცივდება (ს.
 მენთეშ.).
ლეღეხ-ი (იმერ.) გადაუღებელი წვიმა,
 თქეში (ი. ქავთ.).
ლეღიჩალა (კახ.). ნ. ეშმაკის მამხალა.
ლეღი¹ (ფშ.) თავისი ნაწილი სამუშაოსი.
 „მიტომ მიყვარხარ, არ სდრკები, მხნედ
 ებრძვი თავის ლეღოსა“ (ვაჟა, IV,
 ა. შან.).
ლეღი² (გურ., იმერ.) ბურთის თამაში-
 ერთგვარი (ი. ჟყონ.; ე. ნინ., I, თ.
 კიკვი; ს. ჟღ.). შღრ.: ქეგლ.
ლეღოს გატანა (გურ.) გამარჯვება; და-
 ნიშნულ ადგილზე ბურთის მიტანა (ე-
 ნინ., I, თ. კიკვი; ს. ჟღ.). შღრ.: ქეგლ.
ლეღუკა (ლეჩხ.) უშრომოდ, ან მოუფ-
 ლელად, უპატრონოდ გაზრდილი (მ.
 ალავე, 1).

- ლეღაშა**-ი (ფშ.) ჩალა-ღერწამი (თ. რა-
ხუკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.);
გამხმარი ნარის ან ლელის გაპენტლიო
ბამბისებური ნაყოფი (ი. ქეშიკ.).
- ლემა**-ი (რაქ.) ლენცოფა, მცენარეა (ა.
მაყ.).
- ლემა** (რაქ.) შმაგა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ლემაღე** (ხეცურ., მოხ.) ქარბუქიანი ნის-
ლი, თანაც ბნელი (ა. შან.); პირქარი
(ო. ქაჯ.).
- ლემაწი**-ი (მოხ.) ნაცრისფერი. ნ. ლეგა¹
(ო. ქაჯ.).
- ლემაზა**-ა (ინგილ.) დიდი ბარდი; ლემზიან
ბარდნალი (მ. ჯან.).
- ლემს**-ი (აჭარ., გურ.) ნემსი (დიალექტ.,
658).
- ლემშურ**-ი (აჭარ.) ძაღლის სატატური.
მიხელტა, მცენარეა. ნ. ლემშურა (ა.
მაყ.; შ. ნიყარ.).
- ლემცოფა** (რაქ.) ლენცოფა, მცენარეა.
ნ. ლემი (ა. მაყ.).
- ლემშურა** (ფშ.) ლენცოფა, მცენარეა (ა.
მაყ.).
- ლენგერ**-ი (აჭარ.) ლანგარი (პ. ჯაჯან.).
- ლენგერა/ე**-ი (გურ.) მაგარი, მსხვილი
ჯიბი, სარი (ს. უღ.).
- ლენგერა/ე**-ა² (იმერ.) სულელი, ლენჩე-
რა (ვ. ბერ.).
- ლენგირი**-ი (ლენჩხ.) უფხო, უნარმოკლებუ-
ლი, უვარგისი (მ. ჩიქ.).
- ლენღერა/ე**-ი (იმერ.). ნ. ლენგერა.
- ლენღუზა**-ა (აჭარ.) უგერგილო, ხელგა-
მოუვალი (შ. ნიყარ.).
- ლენტიშალაფა** (კახ.) შრილა ბალახი,
მცენარეა. ნ. ჭრეღოთოლა (ა. მაყ.).
- ლენტკეცურა**-ა (ზ. აჭარ.) სიმინდის ჭი-
შია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).
- ლენქერი**-ი (ლენჩხ.). ნ. ლიადვი, ლანქერი.
- ლენჩბერი**-ი (აჭარ.) ლენჩი, ჩერჩეტი (პ.
ჯაჯან.).
- ლენჩქური**-ი, **ლენჩხური**-ი, **ნელჩქურა**-
(გურ.) ნელთბილი; მო ლ ე ნ ჩ ქ უ რ ე
ზ ა ო დ ნ ა ვ მო თ ბ ბ ა წ ყ ლ ის ა, განელე-
ბასავეთ (გ. შარაშ.).
- ლენჩხური**-ი (გურ.). ნ. ლენჩქური.
- ლენძა** (გურ.) წვრილი ბაწარი, რომელ-

- საც ხუროები საზომად ხმარობენ (გ.
შარაშ.).
- ლენჭყ**-ი (ლენჩხ.) ჭაობიანი ადგილი, ჭენ-
ჭყო (მ. ალავე, 2).
- ლენჭყო** (იმერ., გურ.) ჭენჭყო; ლ ე ნ -
ჭ ყ ო თ ა ა ს ა ქ მ ე ც უ და და, არგულია
საქმე. ნ. ლენჭყი (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
- ლენჯიკ**-ი (აჭარ.) მქლე, გამხდარი, სა-
ხორცედ უვარგისი საქონელი (შ. ნი-
ყარ.).
- ლენჯიკა** (ლენჩხ.) ჩიტის მახე (მ. ალავე,
1).
- ლენჯო** (ქართლ., ქიზიყ., მთიულ.) წენ-
გო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); კაკლის,
თიხის, წაბლისა და მისთ. მწვანე გა-
რე ქერქი, დამწიფებისას რომ გასძე-
რება ხოლმე, წენგო (ს. მენთეშ.). შდრ.:
ღ. ჩუბ., ქეგლ.
- ლენჯოგაცილი**-ი (კახ.) წენგოგაცილი,
გაკროცილი, გაკროლილი კაკალი (ა.
მარტ., გ. იმნ.).
- ლენძო** (მთიულ.). 1. ახლად დაბადე-
ბული ბატყის ლორწო; 2. წყლით გაყ-
ლენთილი ხის ქერქი (ლ. კაიშ.).
- ლეძ** (ინგილ.) ფრინველია, ალალი (მ.
ჯან.).
- ლეჟერი**-ი (გურ.) ზაფხულს ტყეში დამ-
ღარი წყალი წვიმიანობის ანუ წყალ-
დიდობის გამო (ი. ჭყონ.).
- ლეჟერა**-ი (გურ.) ნედლი შეშა (ა. ლ.,
გურ.).
- ლეჟერა/ე**-ა² (იმერ.) მუხის უკვირძლო
შტო, რომლისაგან ხდიან ფართო ტყე-
ჩებს გოდრისა და მისთანათა ძირისა
და გვერდებისათვის (ვ. ბერ.).
- ლეჟერა**-ი (გურ.) ნედლი, უმწიფარი. ნ.
ლეჟერაი (ა. ლ., გურ.).
- ლეჟერა/ე**-ა (იმერ.) ლეზვიანი; მოუხე-
შავი, უშნო (ვ. ბერ.).
- ლეჟერდა** (გურ.) დიდი, ახმახი, აჩქარე-
ბული, მოუხეშავი კაცი (ნოლა, ჭ. თევ-
ზაძე).
- ლერდანი**-ი (რაქ.). ნ. ლეგერდანი.
- ლერტყ**-ი (ლენჩხ.). 1. ლენის პრკვ, კლარ-
ტი; 2. რბილი ქონი (მ. ჩიქ.).

ლერტი-ი² (ლენხ.) ლორწო (მ. ალავ., 2).
ლერწამი (გურ., ფშ., მოხ.) ჩვეულებრივი სელი; ჩიხი, მცენარეა. ნ. ქუმელი (ა. მაყ.).
ლერწამა (აპარ.) სასტიკობა, მცენარეა. ნ. კიბონა (ა. მაყ.).
ლერჯია (ლენხ.) ჩიტის მახეა ერთგვარი (მ. ალავ., 2).
ლესე-ლესე! (ზ. იმერ.) გასახლებლად, გამოსაჯერებლად წამოსაძახებელი სიტყვაა (ბ. წერეთ.).
ლესთექი (იმერ.) დიდი ტალახი. „ისეთი ლესთექი იყო, მუხლებამდე ჩეფფელა“ (ვ. ბერ.).
ლესტერი (ქართლ.) თავსხმა წვიმა (ი. ჟყონ.).
ლესულა (ხევისურ.). ნ. ლაჯია.
ლესური (რაჭ.) სვე, ღვარეული, ერთი გატანა, ერთი ჩავლა ცელით თიბვისას (დიალექტ., 685).
ლესტკვი (ლენხ.) მსუქანი და ზარმაცი ქალიშვილი (მ. ჩიქ.).
ლესფერთინა (ზ. იმერ.) ფართო, გადაშლილი. „ამ ხეს დიდი ლესფერთინა ფოთლები აქ“ (ბ. წერეთ.).
ლესფერი-ლესფერთათ (გურ.) ნაგლეჯ-ნაგლეჯად, ნაფოტად (ფიცრის, ვაშლის ან სხვ. ნაფლეთები). ნ. ლესფერი (გ. შარაშ.).
ლესფერთხო (იმერ.) დიდი ნაჭერი რისამე (ვ. ბერ.).
ლესფერი (გურ.) პატარა ნაფლეთი (გ. შარაშ.).
ლესფორთი, **ლესფორთი** (იმერ.) ფოთოლი (პ. ჯაჭან., IX, 255).
ლესფორჩანი (იმერ.) ძალიან თხელი ყავარი (ვ. ბერ.).
ლესფური (ზ. იმერ.) სამკურნალო მცენარეა ერთგვარი. ნ. ლესფურა (ბ. წერეთ.).
ლესფურა (იმერ.) ძაღლის სატაცური, მიხელტა. ნ. ლესფური (ა. მაყ.).
ლესქე! (ქიზიყ.) ლექი, ღვინის ნაძირალი,

დანალექი ქვევრში. ნ. როქი (ს. მენთეშ., დიალექტ., 607).
ლესქე (აპარ.) გადატ. მშიშარა, საწყალი (დიალექტ., 658).
ლესქვა (ფშ.) უზომოდ ჰამა, გაძლომა (ი. ქემიკ.).
ლესქორია (აპარ.) ლოკოვინა. ნ. ლესქორია (პ. ჯაჭან.).
ლესღვის კაკრა (ქიზიყ.) ლესღვის მკვახე ნაყოფი (ს. მენთეშ.).
ლესღმა (ფშ., ზ. აპარ.) მზისაგან გამლხვალნი თოვლი, ყინული (ვაჟა, I, ა. შან.); თბილი, ღრუბლიანი ამინდი, თოვლის დნობას რომ იწვევს. ნ. ლესღმა (მ. ნიჭარ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
ლესეპო (იმერ.) კოფსი წყალზე (ვ. ბერ.); დამდგარი წყლის ზედაპირზე მოყენებული მწვანე სითხე, მასა (ს. ჯღ.).
ლესეცვი (მესხ.) ჩაცომებული, დაცემული ნამცხვარი, გულსველად რომ გამოცხვება (ი. მისილი).
ლესევირა/ე-ა (იმერ.) შტერი, სულელი (ვ. ბერ.).
ლესეორწია (იმერ., გურ.). ნ. ლესეპო.
ლესეი (თუშ.) ახალი ხორცი საქონლისა (პ. ხუბ.). სპ., თურქ. Ieş.
ლესეი-ი (რაჭ.) შქერი, მცენარეა (ვ. ბერ., ა. მაყ.).
ლესეი-ი² (ქიზიყ.). 1. ყურძნისა და მისთანა ხილეულთა ხორცი, წვეწგამოცლილი ნაწილი უჯანოდ და უკურკოდ; 2. ტყავზე შერჩენილი ხორცი (ს. მენთეშ.).
ლესეი-ი³ (ლენხ.) ორი ბათმანი — ერთეული წონისა (მ. ჩიქ.). ერთფუთიანი საწყავი (მ. ალავ., 1).
ლესეკაცა (ქართლ.) სიზარმაცით, უმოქმედობითა და სიმსუქნით ლესად ქეული ადამიანი (გ. შატბერ., 67).
ლესეკერი (ზ. რაჭ.) წყავი. ნ. ლესეი (ა. მაყ.).
ლესეკვა (ქიზიყ.) ტყავისათვის ზედ გაყოლილი ხორცის ნაწილების აცლა (ს. მენთეშ., დამ.).

ლექსნარი-ი (რაქ.) კაობიანი ადგილი (შ. ძიძ., 208).

ლექსტერი-ი (ლექს.) ნექტერი, დალაქის დანა (მ. ჩიქ.).

ლექსტერი-ი² (ზ. აქარ.) კოკისპირული წვიმა, დელგმა, თავსხმა, მერხნი. ნ. ლესტერი (შ. ნიყარ.).

ლექსი-ი (იმერ.) საქონლის საქმლად გამზადებული სხვადასხვა მცენარის ფოთოლი ან ფოთლიანი ტოტები (პ. ჯაჭან., IX, 256).

ლექსი-ი¹ (ზ. აქარ.) მცენარეულის (ხილელული, ბოსტნეული) ნორჩი ტოტი, შტო, ფოთოლი (შ. ნიყარ.).

ლექსი-ი² (გურ.) ნ. ბუერა.

ლექერი-ი (ზ. აქარ., მესხ., ჯავახ.) საქმელია ერთგვარი, ხილფაფის მსგავსი, შიგ ჩახარული მსხლის ან თეთრი გოგრის ნაჭრებით (დილაქტ., 658; შ. ნიყარ.; ი. მაისურ.). თურქ. *reçel*.

ლერი (მესხ.) ლენჩი ადამიანი, უნდილი, ულახათო (ი. მაისურ.).

ლექენჭყო (ზ. იმერ.) კაობიანი ადგილი, ტლაპო, ტლახი. ნ. ლენჭყო, კონჭყო (ბ. წერეთ.).

ლესი-ი (ქართლ.) მეტად ზარმაცი, უქნარა და ზანტი (ა. ლ.).

ლესა (ქართლ., მთიულ.) ნ. ლენჯო.

ლვილი-ი (ფშ.) ვუთნეულის ნაწილია, ვუთნის მხარი (ვაჟა, I, ა. შან.).

ლვილი-ი² (ქიზიყ.) რვილი, საფეიქრო ხელსაწყო. ნ. რვილი (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლვილი-ი³ (ფშ.) საქსოვი მოწყობილობის ნაწილია (ს. მაკალ.; დილაქტ., 592).

ლია (ფშ., მესხ., ქიზიყ., ქართლ.) დატბორებული წყალი (ი. ქეშვი.); გუბე, ტბორი. „ვენანში წყალი ჩაუგდე, ბოლოში დადგა ლიაო“ (ი. მაისურ.); წყალი რომ დაიდრება, იმაზე იტყვიან ხოლმე: — „ლია წააყენაო“ (ს. მენთეშ.); მოვარდნილი და დაგუბებული წყალი; ღვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლიამპალი-ი (ქართლ.) ნ. ლია.

ლიანგი-ი (გურ., იმერ.) ბევრი ერთად (ი. ჭყონ.); ერთად თავმოყრილი საქონელი; იტყვიან თავმოყრილ ხალხზეც (ს. ჟღ.); ბევრი, დიდძალი ხალხი (პ. ჯაჭან., IX, 256).

ლიანქრად (გურ.) ზზ., ოდნავ (გ. შარაშ.).

ლიაღვი, **ლენქერი**-ი (ლექს.) მამატებელი, ამღვრეული მდინარე (მ. ალაღ., 1).

ლიბერი-ი (გურ.) მომკრთალო, გაურკვეველი ფერი (გ. შარაშ.).

ლიბნი ხე (რაქ.) მაღალი, უტოტო სწორი ხე (შ. ძიძ., 208).

ლიბო (ფშ., მოხ., თუშ., მთიულ., გუდამაყრ.) საძირკველი (ვაჟა, I, IV, ა. შან.; ო. ქაჯ.; ი. ბუქტერ., 133; ს. მაკალ.; თ. უთურგ.; ე. ვირსალ.).

ლიბუ (ხევსურ.) საძირკველი (უმთავრესად მისი ზემო ნაწილი). „ციხეს იმ აქორელთასა ლიბუ თით გამაშლიანო“ (ა. შან., 242); საძირკვლის ჩასაყრელად გაჭრილი ადგილი. „ჩამადიოდას ნაწვეთი, ლიბუს აღნობდას ქვისასა“ ნ. ლიბო (ა. ჭინჭარ., 279).

ლიგანა (ხევსურ.) პატარა ნაგებობა, რომელსაც ბილიების გასწვრივ აგებდნენ, რათა მგზავრს ნისლში გზა არ დაეკარგა (ა. ჭინჭარ., 301).

ლიგიანა (გურ.) ნ. ლიგიდა.

ლიგიდა (გურ.) ცეცხლზე რძის ასადუღებელი ჭურჭელი (პ. ჯაჭან.).

ლიგიდა-ი² (გურ.) ურძის კამოში გაყრილი რკინა ან ხის ჯოხი უღლის გასამაგრებლად (ა. ლ.; ქეგლ.).

ლიგლიგი-ი, **ლიკლიკი**-ი (იმერ.) ხმამალა უზრო ლაპარაკი (ვ. ბერ.).

ლიგმად (ფშ.). ზზ., ოდნავ (ა. ჭინჭარ.).

ლიგმოტო-ა (თუშ.) უგემური, მავ, საკმელი. „მხალი მაკმიეს სანდრულანთ, მონა რაჯიმ ლიგმოტოა იყუ“ (პ. ხუბ.).

ლითონი-ი (ქიზიყ.) საყრდენი ქვა თიხის ჭურჭლის საყეთებელი ჩარხის ღერ-

ძისა (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლიკანი (ქართლ.) საგანგებოდ გამომცხვარი თორნის პური, ნახევარი პურის მოყვანილობისა (გ. შატბერ., 67). შდრ.: საბა; ქეგლ.

ლიკვი (თუშ., ხევსურ.) ჭირკი. ნ. ჩვიჩვილი (ს. მაკალ.); კუნთი (ა. შან.; ლ. ლეონ.).

ლილვი (გურ.) ღერძი ურმისა (ს. ელ.); გურულად ღერძი (დ. ჩუბ.).

ლილია (ინგილ.) საამური ღიღინი (მ. ჯან.).

ლილია (ხევსურ.) ტანსაცმლის სამკაული ბავშვის ენაზე (ა. ჭინჭარ., 263).

ლილია (მთიულ.) ბავშვის რაიმე სათამაშო ნივთი (ლ. კაიშ.; ქეგლ.).

ლილიფარა (ქიზიყ.) აბილილი, მცენარეა (ა. მაყ.). არაბ., სპ., თურქ. nilüfer.

ლილიფარა (ქართლ., ფშ.) მზესუმზირა (ა. მაყ.; ი. ქეშიკ.).

ლილიფარობა (ქართლ.) მლიქნელობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ლილიფერა (რაჭ.). ნ. ლილიფარა.

ლილოში (აჭარ.) მდინარის პირი, სავარგული (შ. ნიყარ.).

ლილოჭრელი (გურ.) ვეზაფხულზე ალაგ-ალავ თოვლის აღნობა, ლილო (გ. შარაშ.).

ლილოუა (იმერ.) საქსოვი მანქანის სამკაულია, ცილინდრი, რომელზედაც ნაქსოვი ეხვევა, რვილასაც ეძახიან (ვ. ბერ.).

ლიმი (თუშ.) ჭყიმი. ნ. ჭიმი (ა. მაყ.).

ლიმოხ (გურ.) მოღრუბლული ამინდი, რომელიც ხელს უწყობს თოვლის დნობას. „თოვლს ლიმოხს მიეცა“, „ავადმყოფს ლიმოხს აქვს“, ოფლის დენა ეწყება, სისველე ეტყობა (გ. შარაშ.).

ლიმცილიმ (ქიზიყ.) პირამდე სავსე (ს. მენთეშ.).

ლინგა (ინგილ.) კეტი ტივთა მისაწვევ-მოსაწვევად; დალინგვა კეტით დაცურება, მიწვევა (მ. ჯან.).

ლინგ-ი (გურ., ზ. აჭარ.) ძალზე წმინდად დაფქველი სიმინდი (ს. ელ.); წმინდად დაფქველი სიმინდი, ხორბალი, წმინდა ფქვილი. ნ. დაგნება (შ. ნიყარ.).

ლინგ-ი (ლუჩხ., ქე. იმერ.) მაგიდის კიდე, ნაპირი (მ. ჩიქ.); თხის კუთხე (ზ. ჭუმბურ., 280). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლინგა (გურ.) თუჯის პატარა ჭურჭელი (ქეგლ.).

ლინგა (რაჭ.) სამნად დასობილი სარი (ქეგლ.).

ლინციო, ნირციო (იმერ.) მრუდი. „ამისთანა ნირციო ხე სახლის სვეტად არ ვარგა“ (ვ. ბერ.).

ლინჟუი (კახ., ქართლ.) ატალახებულ მიწა. ნ. ლეჟენჯუო, ლენჯუო, ჭონჯუო (ა. მარტ., გ. იმნ.); მოლინჯუებავაბმული წვიმისაგან ტალახის დადგომა (თ. სალარ., ალგ., 86).

ლიოფ (მთიულ.) შეწუხებულ მიწა (ი. ჭყონ.).

ლიბი (ქიზიყ.) სრილა, მცურალა, სასხლტომი (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ლიპარიტი (მთიულ.) პატარა სიბი ქვა, რომლითაც ბავშვები კლასობანას თამაშობენ (ლ. კაიშ.).

ლიპაქ (თუშ.) მოლიპული (თ. უთურგ.).

ლიპკა (ფშ.) თხელი აპკი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

ლიპლიბი (ფშ.) წყლის ზედაპირის ციმციმი, ლაპლაპი (ი. ქეშიკ.).

ლიპლიპაქ (თუშ.). ნ. ლიპლიპი.

ლიპოტი (აჭარ.) ძალიან მსუქანი, ქონიანი ხორცი (შ. ნიყარ.).

ლიპყი (ხევსურ.) სიბის ნატეხი, თხელი პატარა ზომის ქვა, იყენებენ სიბის სახურავის ვაკეთებისას (ა. ჭინჭარ., 274).

ლიპყაქ (თუშ.) წმინდად, სუფთად დაფქვილი ხორბალი, საზოგადოდ სულადი (ნ. პ. ხუბ.).

ლიფრიანი (მთიულ.) სველი, ნაშიანი. ნ. ლეფერი (ი. ჭყონ.).

ლიქლი-ი (გურ.) წვრილი წვიმა (ვ. შა-რაშ.).

ლიქლი-ი (იმერ.) წყლით გაქვნილი (ვ. ბერ.).

ლიქლი-ი (მთიულ.) მსხვილად დაფქვეული მარილი (ლ. კაიშ.).

ლიტრუკი (ქართლ.) ერთგვარი გველია (ს. მენთეშ.).

ლიტრუკი (რაჭ.) ლორწიანი (ვ. ბერ.).

ლისა (რაჭ.) სილა; წვრილი ქვიშა (ვ. ბერ.).

ლისკი (ხევსურ.) გამოუმცხვარი, ცომი პური. ნ. პიტალო (ა. ჭინჭარ., 211).

ლიტაო (ქიზიყ.) უტოტო, სწორი და მა-ღალი ხე (ს. მენთეშ.).

ლიტაო (ლეჩხ.) სალი, შიშველი. „ლი-ტაო კტის მეტი აფერია ი სოფელ-ში“ (მ. ალაფ., 1).

ლიტაო (ფშ.) გადატ. უიარაღო, უმწეო; მარტოხელა, უნათესაო. „ლიტაო ქალბს ეტაკენ“ (ი. ქეშიკ.).

ლიტრიკა-ა (ზ. აქარ.) ვაშლის ქვიშა ერთგვარი, წვრილი და გამძლე, ინახე-ბა ზამთარში (მ. ნიქარ.).

ლიფი (იმერ.) ტალახი, მწვრივ; გალი-ფული-ი დასერილი, გაქუქუიანებული (ვ. ბერ.).

ლიფოთქინაფი (თუშ.) ლოკოკინა (თ. უთურგ.).

ლიფოქინაფი (თუშ.). ნ. ლიფოთქინაფი.

ლილარი (ფშ.) სურვილი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).

ლილუ-ი (მოხ.) დარტყმის შედეგად და-ბეჩილი და დაშავებული კანი, დალი-ლავებული. „ლურჯი ლილუ-ი აჭდა დანაკრავზეო“ (ო. ქაჯ.).

ლიყინა-ი (იმერ.) ენაბრველი (ი. ჭყონ.). შლრ.: ქველ.

ლიყინ-ი (იმერ.) ბლიყინი, ლიყინის (ენაბრველის) ლაპარაკი (ი. ქავთ.).

ლიყცი (ზ. აქარ.) ცომად დარჩენილი ნამცხვარი, დაცემული. ნ. ლეყეცი (მ. ნიქარ.).

ლიშაბაზრა (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსო-ვის) სახეა ერთგვარი (ს. მაკალ.; ა. ჭინ-ჭარ., 262).

ლიშანი (ხევსურ., ფშ., თუშ.) ნიშანი, წინდი, შარნა, საპატარძლოს დასანიშ-ნი; დალიშენა დანიშენა (ლია-ლექტ., 554; 592; თ. უთურგ.; ლია-ლექტ., 582). სპ., თურქ. nişan.

ლიშნება-ა (თუშ.) ნიშნება (თ. უთურგ.).

ლიშხ-ი (ქართლ.) წვიმანარევი ქარი. „გა-მოვიდა თუ არა დავრიში, ლიშხმა ჩამობერა“ (ა. ლ., ქართლ., 287).

ლიშხ-ი (იმერ.) ნაკაფი ტყის ამონაყა-რი 1-5 წლის ასაკისა (ქველ).

ლიჩ-ი (მთიულ.) ხის ნაპობი (ქველ).

ლიჩვი (გურ.) რბილი, ჩვილი (მაგ., ლელ-ვის) ხე (გ. შარაშ.).

ლიჩია (ქსნის ხეობ.) პატარა ქვები, რო-მელთაც მშენებლები ხურდად იყენე-ბენ (ვ. სომხიშე).

ლიცივი (მესხ., გურ., აქარ.) შავი კუნე-ლი, კნოლ (ინგილ.), მცენარეა (ა. მაყ.).

ლიცილიცი (ფშ., ქართლ.) სითხით პირამ-დე სავსე (ქურქელი). „ერთი საღვინე ღვინო ლიცილიცი ეღვათ“ (ი. ქე-შიკ.); ძალიან სავსე (კირიონი; ქველ).

ლიჭყი (ქართლ., მოხ., ფშ., მთიულ.) ახალ ატალახებული ნაწვიმარზე (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ნესტის გამო მოლიპული (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.); სვე-ლი, ტალახიანი, სრიალა ადგილი (ო. ქაჯ.); გაყინული და შემდეგ გაღობი-ლი ტალახი, რომელშიც ფეხი იფლობა (ლ. კაიშ.). შლრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქველ.

ლიხ-ი (მთიულ., ფშ.). 1. ხმელი ბალახი; 2. გამხმარი მცენარის ღერო მილივით, რომლითაც წყალს სვამენ ხოლმე (ლ. კაიშ.; ი. ქეშიკ.).

ლიხერტი (იმერ.) მრავალი სხვადასხვა პირუტყვი ერთად; ზედმეტი ბარგი სა-ერთოდ (ი. ქავთ.).

ლიხობა-ა (თუშ.) მაღალი, აჭეჯლებული ბალახიანობა (პ. ხუბ.).

ლიხტი (რაჭ.) ხრტილი (ქველ).

ლობიანა (ზ. იმერ.) ჩაწყობილა-ბაია, მცენარეა. ნ. ერბოქილა (ა. მაყ.).

ლობიანები (ზ. იმერ.) ლობიოჩართული პური (ბ. წერეთ.).

ლობიოწყალა (იმერ.) მხალია, იგივეა, რაც ნიახურა (ი. ქავთ.).

ლოგინი (გურ., ქიზიყ.) ტახტი. „წამოწყვა ლოგინზე“ (ე. ნინ., 1, თ. კიკვი.); უწინდელ სახლში კედლების გაყოლებაზე, მთელ სიგრძეზე, მომადლოდ გამართული ტახტი; ფიცრის საწოლი, რომელსაც სამი მხრით მოაჯირი აქვს, დიდია და მოძრავი (ს. მენთეშ.). საწოლად შემზადებული ფიცარი ფერტიანი (საბა); საწოლი ქვეშაგების გასაშლელი, ანუ სარეცელი (ნ. ჩუბ.); ქვეშაგები, სარეცელი (დ. ჩუბ.).

ლოგინის აკრეფა (ქართლ.) მშობიარობიდან ორმოცი დღის გასვლის შემდეგ მელოგინის ლოგინის ალაგება, მელოგინე ქალის წამოდგომა. „ღმერთო, შენ ააკრეფინე მშვიდობის ლოგინი!“ (გ. შატბერ., 68).

ლოგინის ძღვენი (ქართლ.) მელოგინესთან მიტანილი ძღვენი (გ. შატბერ., 68).

ლოგორა, **ლოგორაი** (გურ.) პირდაუსერავი ნაჭა (ნ. ნიგვზისა (წინგო); ლოგორაი ნიგოზი უმწიფარი კაკალი (წინგო). იტყვიან უმწიფარ ხილზეც (გ. შარაშ.).

ლოდაკი (ქართლ.) მომცრო ბადია (კირიონი).

ლოდოსი (ზ. აპარ.) თბილი, მოღრუბლული ამინდი, რომელიც აჩქარებს თოვლის დნობას. ნ. ლიმოსი (შ. ნიქარ.). ბერძნ., თურქ. lodos.

ლოთოთი (ქართლ.) ღორის საკმელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ლოთომი (ზ. აპარ.) ღრმა, საფლობი ტალახი, ჭაობიანი ადგილი. ნ. ლეთემი (შ. ნიქარ.).

ლოლია, **ლოლია** (ქიზიყ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (ს. მენთეშ.).

ლოლიაჲ ჭიაა (თუშ.) ჭიაყელა (პ. ხუბ.).

ლოლო (ქიზიყ.) ლოლუა, დაზედილი და გრძლად ლულასავით დამრგვალებული თიხა (დიალექტ., 607); პურის კვერი (დ. ჩუბ.).

ლოლო-ა (თუშ.) ნამცხვარი ბავშვებისათვის ფორმით გრძელი და მრგვალი (პ. ხუბ.).

ლოლოტინა (ქსნის ხეობ.) ძალიან გამხდარი ადამიანი (ვ. სომხიშვი.).

ლომა (ქიზიყ.) ჭურჭლის გასაკეთებელი ლაფი (ს. მენთეშ.); ლომის ჯამი წყლიანი ჯამი, რომელშიც მეჭურჭლეები ხელს ისევლებენ ჭურჭლის კეთების დროს და თხელი ლაფი დგება (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 607).

ლომამიწა (ქართლ.) შავი და წითელი (თიხის) მიწის ნარევი (თ. სალარ., ალგ., 88).

ლომისა (მოხ.) სალოცავი მთიულეთსა და გუდამაყარში (ა. ყაზბ., 1, შ. ძიძ.).

ლომისუბა (კახ.) ნ. ძაღლისპირა.

ლომისურანი (მთიულ., გუდამაყარ.) ლომისის ხატის სადიდებელი სიმღერა (ე. ვირსალ.).

ლომის ჯამი (ქიზიყ.). ნ. ლომა.

ლომპო (ქიზიყ.) დგუში (ს. მენთეშ.).

ლომობანდი (ფშ.) ცხვრის ავადმყოფობა ერთგვარი (ქეგლ).

ლომპორია (ფშ.) ლაქაში ჭიაკოკონა. ნ. ლამპრობა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

ლომპრი (აპარ.) სქელი, მოუხეშავი, ძონძროხა (შ. ნიქარ.).

ლომპრი² (ლეჩხ.) ხის წვენი გაზაფხულზე (შ. ჩიქ.).

ლომპური (ინგულ.) სველი, წყლიანი ადგილი, ნამეტანი დასველებული (მ. ჯან.).

ლონგრე (ქართლ.) დონდრო, ტლანჭი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ლონდეთ (ლეჩხ.) ზზ., ნელა. „ლონდეთ მოწიე მატოტი, არ მოგიტყდეს“ (მ. ალავე, 1).

ლონტახი (კახ.) შესაწირავი ტახი ნეკრესის ეკლესიისათვის (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ლოპი (იმერ.). ნ. ლომპრი².

ლოპერი (გურ.) ქაფი; მოლოპრვა მოქაფვა. ნ. ლოპერაი (გ. შარაშ.).

ლოპერა-ი¹ (გურ.) ხარშოს, ღომსა და მის-
თანაზე მოყენებული ჰენჭი, ქაფი (ვ.
ბერ.; ს. ჟღ.).

ლოპერა-ი² (გურ.) წვრილი, ლამაზი,
თეთრყვავილიანი ბალახია (გ. შარაშ.).

ლოპერა³ (აჭარ.) ბოსტნის ია, მცენარეა.
ნ. ჟუჟუნა, ჰუჟუნა, დედალოპერა (ა.
მყ.).

ლომვა, აღომვა (იმერ.) უეცრად რისამე
წართმევა, აცოცება. „ხელსა და ხელს
შუა ამალოპა და ქე დავრჩი პირ-
მშრალი“ (ვ. ბერ.).

ლოპო¹ (ფშ.) სველი, ლორწო (ი. ქეშიკ.).
ლოპო² (ქართლ., ხევსურ., ქსნის ხეობ.).
ნ. ლომპრი, ლოპი.

ლოპრ-ი¹ (ქიზიყ.) ლორწოსავით. ნ. ლო-
პერი (ს. მენთეშ.); საქონლის დორ-
ბლი, ფურთხი (ლ. ლონ.).

ლოპრ-ი² (ქიზიყ.) ნახვრეტის გასაფარ-
თოებელი ბურღი (ს. მენთეშ.).

ლოპრიან-ი (ქიზიყ.) ლორწოიანი; გადატ-
ახალდაბადებული ბავშვი. ნ. ლობრი
(ს. მენთეშ.).

ლოყვრა (ლენხ.) ჟონვა წყლისა. „დო-
რაში წყალი ლოყრავს და გალურ-
თი!“ (მ. ალავ., 1).

ლორგო (რაჭ.) მლაშე წყაროს წყალი (ვ.
ბერ.).

ლორდ-ი, ნორდ-ი (იმერ.) მორჩი, ყლორ-
ტი; ლორდვა, დანორდვა მცე-
ნარის ფოთლებით შემოსვა, დაფარ-
ვა; გადატ. დამალვა. მიჩქმალვა (ვ.
ბერ.; დიალექტ., 671); ვაზის მოზ-
რდილი ყლორტი (ქ. ძოწ.).

ლორთქო (გურ., ზ. იმერ.) ნორჩი, თო-
თო, ახალი. ნ. ლურთქი (გ. შარაშ.; ბ.
წერეთ.).

ლორთქოშ-ი (იმერ.) ლურტყი, ლურტუ,
თოთო, ახალმოყრილი. ნ. ლორთქო
(ვ. ბერ.).

ლორცოფინა (მესხ., ჭავახ.) ლენცოფა,
მცენარეა (ა. მყ.).

ლორწ-ი (ზ. იმერ.) საქვაბე ჭაჭვის და-
საყიდებელი დირე. ნ. ოჯინჯალა (ბ.
წერეთ.).

ლორწომ-ი (ზ. იმერ.). ნ. ლორწო.

ლოს-ი (ლენხ.) ზანტი; მშიშარა; უფრო
მაღალ აცზე იტყვიან (მ. ალავ., 1).

ლოსთოფო (იმერ.). ნ. ლესთქეი.

ლოსტოკ-ი (მესხ.) ძაღლის ენა, ოსერო,
ბალახია. ნ. მგელის ყურა (ა. მყ.).

ლოტო (ზ. იმერ.) სწორტანიანი, კარგად
ტანაყრილი ხეები. „საუკეთესო სამა-
სალო ლოტო ხეებია ჩვენში“; „კაი
ლოტო სიმინდი ასულა წრელს“
(ბ. წერეთ.).

ლოფართებ-ი (რაჭ.) ფოთლები (შ. ძიძ.,
208).

ლოფინ-ი (რაჭ.). ნ. ფინი.

ლოფორთ-ი (ოკრიბ.) ფოთოლი, უფრო
წაბლისა. „წაი, გოო, სეკოზედა ლე-
ფორთი ც წამეირძღვანიე“ (ს. კო-
ლევი, თ. ოქროშიძე).

ლოფორთებ-ი (იმერ.). ნ. ლოფართები.

ლოფორტინა (გურ.). ნ. ლოფორჩინა.
ლოფორჩან-ი (ლენხ.) აბრეშუმის უვარ-
გისი მსხვილი ძაფი. პარკიდან პირვე-
ლად მას ამოიღებენ (მ. ალავ., 2).

ლოფორჩინა (ქიზიყ.) ლოკოკინა (ს. მენ-
თეშ.).

ლოფორჩინა (ინგილ.). ნ. ლაფორჩინაჲ,
ლოფორჩქინა.

ლოქაფ-ი (ქართლ.) ხარბად მჭამელი (შ.
ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).

ლოქაფა¹ (კახ.) პირღია (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ლოქაფა² (იმერ.) ღონიერი, ვაქვაცი, კარ-
გი მუშა კაცი (ი. ქავთ.).

ლოქორია (გურ., ლენხ.) ლოკოკინა (ს.
ჟღ.; მ. ალავ., 1).

ლოქოშა (ქართლ. დიდლაშინი, დიდი პი-
რისნახევი რომ აქვს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ.,
3. ხუბ.).

ლოღათ (ინგილ.) ლაპარაკი, კილო, საუ-
ბარი (მ. ჯან.).

ლოღათ-ი (ქართლ.) კარის ჩარჩოს შუა-
განივი ფიცარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3.
ხუბ.).

ლოყაპურქუე-ი (გურ.) თევზის ლაყუჩი
(ა. ლლ.).

- ლოყიალი-ი** (გურ.) უსაქმოდ სიარული, უიალი (ს. ქლ.).
- ლოყნაყ-ი** (თუშ.) ძალიან რბილი, დაღობილი (თ. უთურგ.).
- ლოყო** (იმერ.) მოუხერხებელი, ტლანქი, ლენჩი (ვ. ბერ.).
- ლოყორა/ე-ი** (გურ.) უშნო, მოუხერხებელი (ს. ქლ.).
- ლოყორწია/ე-ი** (გურ.) ლორწო. ნ. ლეყორწია (ს. ქლ.).
- ლოყოყა** (აქარ.) ნ. ლოყო.
- ლოყოყინა** (ქიზიყ.) დოყლაპია, უხეირო, უნდილი. ნ. ლოყო (ს. მენთეშ.).
- ლოშყინ-ი** (ლეჩხ.) ურემზე დაკრული დიდი და გრძელი ხე ისე, რომ ფრჩხილები (ნ.) ტაფითურთ დაცილებულია ურემს (მ. ალაყ., 1; მ. ჩიქ.).
- ლოშკრ-ი** (რაჭ.) დორბლი, დუყი. ნ. ლოპრი (ვ. ბერ.; ქეგლ.).
- ლოშნ ყანა** (ხევსურ.) უმწიფარი ყანა (ა. კინჭარ., 201).
- ლოშკრ-ი** (ხევსურ.) ნისლი და წვიმა რომ ძლივს ჩანს (ქეგლ.).
- ლოჩაბა-ი** (გურ.) სუსტი, ძაბუნი კაცი (გ. შარაშ.).
- ლოჩო** (რაჭ.) მშვიდი, წყნარი, მომთმენი (ვ. ბერ.).
- ლოჩოპა-ა** (აქარ.) ყუყეჩი, ლუჩუნა, ბენტერა (შ. ნიყარ.).
- ლოცაყოპა-ა** (თუშ.) ლოცვა (თ. უთურგ.).
- ლოწნაყ-ი** (თუშ.) ლობაშეპარებული ყველი, წნილი (პ. ხუბ.).
- ლოჭი** (რაჭ.) გაზაფხულზე მოჭრილი ხე, რომელსაც გაუსხეპავად ტოვებენ ტყეში და შემოდგომაზე მოაქეთ შინ (ქეგლ.).
- ლოხ-ი** (ქართლ.) მძიმე, ზანტი, უღონო ცხოველი (მაგ., კამეჩი), მალე რომ მოეშეება, განსაკუთრებით სიცხეში (შ. ძიძ., ა. კეცხ., პ. ხუბ.); მძორმძიმე ცხოველი (საბა); ზანტი, ზარმაცი, მძიმე ცხოველი (ნ. ჩუბ.).
- ლოჩ-ი** (მოხ., მთიულ.) 1. კუჭყი (ო. ქაჭ.); 2. დაბერებული საქონელი; 3. წყალში გახსნილი ნაყელი, რომელიც მოსაბღალად იხმარება; 4. მეტად კუჭყიანი წყალი (ლ. კაიშ.).
- ლუბ-ი** (ფშ., ხევსურ., თუშ., მოხ., გუდამაყრ., მთიულ., ქსნის ხეობ., ქიზიყ.) მკლე, გამხდარი. „ნუ გამილუბებ ლურჯასა, თოფს ნუ შემეკმევე ჯანგსაო“ (ა. შან., 187; ვაჟა, I, ა. შან.; ი. ბუქურ.; 133; ო. ქაჭ.; თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.; დიალექტ., 572; ლ. კაიშ.; ვ. სომხიშვი.; ს. მენთეშ.).
- ლუბლუმწ-ი** (ხევსურ.) ეპითეტი უვარგისი ხორცისა. შდრ.: ლუბი (ა. კინჭარ., 241).
- ლუგალუგა** (გურ.) ნაფლეთ-ნაფლეთ, ნაჭერ-ნაჭერ (გ. შარაშ.).
- ლუგუმ-ი** (მოხ., ქსნის ხეობ., მთიულ., ფშ.) უმარილო, უგემური. „ძრიალ ლუგუმში საკმელი იყო“ (ო. ქაჭ.; ვ. სომხიშვი.); უმარილო, უგემური საკმელი (ლ. კაიშ.); ხორცი, რომელიც დიდხანს იხარშება (ლ. ლეონ.).
- ლუღოვეთ-ი** (ხევსურ.) ლუღის ქვეყანა. „მე ლუღოვეთით გამაველ, აქ უფრო ბევრი მდგარაო“ (ა. შან., 247).
- ლუთილუთა-ა** (მოხ., ფშ.) ენა ჩლუნგი. ნ. ლუყი (ო. ქაჭ.); ენა მოჩლექილი, გაურკვეველად მოლაპარაკე (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- ლუთუ** (ინგილ.) ლატაყი, ჩაღლექილი, მშეირ-ტიტველი (გ. იმნ.).
- ლუჯლუჯ-ი** (მესხ., ქიზიყ.) ტკბილი ლაპარაკი, პირფერული აღერსი სიტყვით, ტკბილი ენით გულის მოგება (ი. მაისურ.); ჩურჩული, ამბის მოტანა და ყურში ჩალაპარაკება. ნ. ჩუჭჩუყი (ს. მენთეშ.).
- ლუჯუმხა, ლუჯუმხო** (გურ.) ხე კრელი (ს. ქლ.; ა. მაყ.).
- ლუჯუმხო** (გურ.) ნ. ლუჯუმხა.
- ლუჯურხო** (იმერ.) ხეა ერთგვარი. ნ. ლუჯუმხა.
- ლულუა, ლულუან-ი** (ფშ., ხევსურ.) ზიზია (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 132,

1900; ი. ჭყონ.); სამკაულით მორთული ტანსაცმელი. „წამადე, თამარისძეო, ლულუან გელევიანო“ (ა. ჭინჭარ., 263).

ლულუბი-ი (ფშ.) სწორი, ვერტიკალურად ამართული უტოტო, უკაპო და უნუფრო ხე (ი. ქეშიკ.; ქეგლ).

ლულუბი-ი² (ხევსურ.) ოვალური ფორმისა. „ოო, დედო, რაჯაო ლულუბიდე ბე ცომი, ნეტა ქოო(დ) ვინ მავღლებუ?“ (ა. ჭინჭარ., 211).

ლულუბი-ი (თუშ.) წოწოლა, წვრილთავა რამე ნადგამი, მაგ., ზვინი. გადატ. ადამიანზეც იტყვიან (პ. ხუბ.).

ლუნბა (აჭარ.) ლუმბა, ნალი ცხენისა (ი. მეგრ., საბა).

ლუნგი-ი (ქიზიყ.) ჩლუნგი. „ლუნგი ქვა წისქვილისა არ ვარგა, არა ჭურის“, ე. ი. ვერა ფქვავს (ს. მენთეშ.); ჩლუნგი, ბლაგვი, ბოკო, უმახვილო (ნ. ჩუბ.). საბა: ლუგი (ლუგვი).

ლუნგი-ი² (ქართლ.) უქარო, წყნარი, მზიანი დღე (თ. სალარ.).

ლურთი-ი (ლენჩ., ფშ., ქართლ., კახ.) ქონი (მ. ალაფ., 1); ძალიან მსუქანი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.; ლ. ლონ.).

ლურთუნგი-ი (ქიზიყ.) მსუქანი ხორცი. ნ. ლურთი (ს. მენთეშ.).

ლურთქი-ი, ლორთქი (გურ.) ჩვილი, ახალ-ამოყრილი ყლორტები (გ. შარაშ.).

ლურუ (ინგილ.) ლურჯი; მწვანე; ჯეჯილი (დიალექტ., 619).

ლურსი-ი (იმერხ.) სხენი (ნ. მარი, 82).

ლურსა (ფშ.) დიდი საჭრელი დანა, რომელიც არ იკეცება (ი. ქეშიკ.; ქეგლ).

ლურსვა (იმერ., გურ.) გაჩუმება, გაყუჩება; გალურსულ-ი გაჩუმებული. „ბევრი მაგინა და მანთხია, მარა ვულურსე: მაგისთანა კაცს თუ ენა შეუბრუნე, უარესია!“ (ვ. ბერ.); დალურსვა ყურისა ყურის დაცქვება, ყურის მივღება, გაყუჩება, გაჩუმება (ს. ქლ.).

ლურსკუმა (გურ.) ბნელი ღამე. „იმფერი

ლურსკუმა ღამე მევიდა, რომ კაცი თვალნი თითს ვერ იკრავდა“. ნ. დალურსკუმება (ა. ლ., გურ.).

ლურსმანა¹ (კახ.). ნ. ხეყალა.

ლურსმანა² (მთიულ.) იარა, რომელიც წვიმის დროს უღლის ხარებს ქედზე უჩნდება (ლ. კაიშ.).

ლურტუკენტი-ი (ქიზიყ.)—ლუწი თუ კენტი, თამაშია ბავშვთა (ს. მენთეშ.).

ლურტყ-ი (იმერ.). ნ. ლორთქოში.

ლურუმბა (ფშ.) მცენარეა ბალახეული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 132, 1900; ი. ჭყონ.).

ლურყ-ი (იმერ.). ნ. ლურთი.

ლურწყენტი (ლენჩ.) ბავშვთა თამაშია: ლუწი თუ კენტი! ნ. ლურტუკენტი (მ. ჩიქ.).

ლურჯ-ი (კახ.) მუქი მწვანე ბალახი, მოლი. „ზოგი რო გაიგებდა, წინა მკარში ლურჯი მოიდაო, აყურიდა, წამიყვანდა და იქ დაადოლებდა“ (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ლურჯ-ი სკიპალო (ხევსურ.) ცის ფოლიო, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლურჯ-ი ჯაგი (მთიულ.) ქაცვი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლუსგარ-ი (იმერ.) წულის კალპოტი, არის დიდი და პატარა (ვ. ბერ.).

ლუსკუმბა (ლენჩ.) ძლიერ ბნელი, წყვარამი. ნ. ლურსკუმბა (მ. ჩიქ.).

ლუსკუმბეტი-ი (აჭარ.). ნ. ლუსკუმბა.

ლუსმანა (ქიზიყ.) საქონლის ავადმყოფობაა ერთგვარი. ნ. ლურსმანა (ს. მენთეშ.).

ლუსმარ-ი, უსმარ-ი (თუშ.) ლურსმანი (თ. უთურგ.).

ლუსუმბა (ფშ.) ბალახია ერთგვარი, დიდჯამა ფურისულა (ვაჟა, I, ა. შან.; ა. მაყ.).

ლუტანი-ი (ქართლ.) სწორი, უტოტო ხე (ქეგლ); ლუტა ხე უმნოდ გაზრდილი ხე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ლუტ-ლუტი-ი (ხევსურ.) შედედებული რძე (ა. ჭინჭარ., 268).

ლუფხ-ი (მთიულ.) ტალახიანი წყალი (ლ. კაიშ.).
ლუყ-ი (მოს., მთიულ.) ენა ჩლუნგი (ო. ქაჭ.; ლ. კაიშ.).
ლუყ-ი², ლუყე (გურ.). 1. სიციხარეს მოკლეხელი საკმელი; 2. ლუყ-ი კაცი უგემური, უფხო კაცი (ვ. შარაშ.).
ლუყე (გურ.). ნ. ლუყი².
ლუყურტი-ი (ქსნის ხეობ.; რაჭ.) ძალიან ტკბილი (ვ. სომხიშვი.); ძალიან მსუყე საკმელი (ვ. ბერ.).
ლუყუცი-ი (ლეჩხ.) მსუყე, ქონიანი საკმელი. ნ. ლუყურტი (მ. ჩიქ.; მ. ალავე, 1).
ლუჩუნა (ზ. იმერ.; ქართლ., ქიზიყ.). ნ. ბლუჩუნა, ლეხი.

ლუჩუნაყ-ი (თუშ.) ღუნე, მოშეებული ადამიანი. ნ. ბლუჩუნა (პ. ხუბ.).
ლუცრა-ა (აქარ.) ფერმიხდილი, გაფითრებული, ვაცრეცილი (შ. ნიჭარ.).
ლუწთუკენტი-ი (იმერ.) ლუსტუკენტი (ლუწი თუ კენტი), თამაშია ერთგვარი. ნ. ლურტუკენტი, ლურწკენტი (ვ. ბერ.).
ლუხუმ-ი (ჯავახ.) ერობში ან ზეთში გამოცხვარი ქათმის კვერცხისოდენა მრგვალი ნამცხვარი (დიალექტ., 648). თურქ. lokum.
ლუხუმა (ფშ.) ყვავილია ერთგვარი, კულმუხო (ვაჯა, I, IV, ა. შან.; ა. მაც.).
ლღვევა (ფშ.) რბევა, ბარბაცი, ტოკვა რაიმეზე დაყრდნობისას. „ღეღავ, ნუ მიმცემ ბასილასა, ცელის ტარზედა ე ლღვეოღა“ (ი. ქეშიკ.).

• მ

მა¹, მაა (ქართლ.) შემოკლ. მაშა, მაშ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
მა² (ქართლ.) ჩვენებითი ნაცვალსახელი მაგ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
მა³ (იმერ.) მაშ, აბა (დიალექტ., 671).
მაა (ქართლ.). ნ. მა¹.
მააშო (ქართლ.) შეძახილია, რომ კამეჩი ან ხარი გაჩერდეს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
მაანა, მადანა (იმერ.) მანდ (დიალექტ., 671).
მაააა? (რაჭ.) მაშ, აბა? (შ. ძიძ., 209).
მააშტო (ინგილ.) მოსახდენი, შესაფერი-სი, მიზანშეწონილი (დიალექტ., 619).
მააცემელ (ინგილ.) მოსაცემი. „ჩემზე ქალ მინ მააცემელია?“ მე ქალს ვინ მომცემს? (დიალექტ., 619).
მაბზაკუნა (გურ., იმერ.) პატარა ჩიტია, ბედური ოდენა, ბოლოქანქალა, როცა არ ფრინავს, უფრო ხშირად ქვას დააჭდება, წმუტავს, ბოლოს აქანქალებს და ურტყავს ქვას (ი. ჭყონ.; ს. ქლ.).

მაგანა (გურ.) ნამგალი (ს. ქლ.; „კომუნისტი“, № 190, 1967).
მაგარა/ე-ა (იმერ., გურ.) ღვიძლი. „შეგიწუნდა გული და მაგარეა, რა მოუსვენარი შენ ხარ!“ (ვ. ბერ.; ა. ლ., გურ.).
მაგატელი-ი (რაჭ.) მაკრატელი (დიალექტ., 686).
მაგდელ-ი (ქართლ.) მაგდენი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
მაგე (ფერეიდნ.) მაგეთი, ასეთი (დიალექტ., 630).
მაგთენ-ი (ხევისურ.) მაგდენი (დიალექტ., 554).
მაგიბე, მაგიბე-ა (ინგილ.) მაგისთვის (დიალექტ., 619).
მაგინ-ი, დამაგინება (გურ.) ვენახის ვაღწინდვა (ვ. ბერ.).
მაგლა (მოს.) მოცვეთა, მოთელვა (ო. ქაჭ.).
მაგლონება (ხევისურ.) პირუტყვის მოფერება. „მალგლოთნ ჭერემას, თორე ზისვარს არ ჩამაგიდგამს, უღვამი“ (ა. კინჭარ., 232).

მაგტელ-ი (ქართლ.). ნ. მაგდელი.
მად (იმერ.). ნ. მადანა.
მადა (გურ., აჰარ.) ფითრი; ურთხელი
 (პ. ჯაჯან.; ა. ლლ.; ა. მაყ.).
მადამ (ქიზიყ.) მანამ; სანამ (დიალექტ.,
 607).
მადანა, მად (ზ. იმერ.) მანდ, მაქ (ბ. წე-
 რეთ).
მადაურ-ი (ქართლ.) ხელით დაკრული
 თხელი და მრგვალი პური (გ. შატბერ.,
 69); პური ბრტყელი და მრგვალი (სა-
 ბა); პური ფართო და განიერი (ნ. ჩუბ.;
 დ. ჩუბ.).
მადგინო (ლექს.) ურყევი, მაგარი. „სა-
 შიში არაა, სახლს მადგინო ბალა-
 ვინი აქ“ (მ. ალავე. 1).
მადენ-ი (გურ.) მადანი. ქონება, სიმდიდ-
 რე. „ჩემით მოგივა მადენი?“ (ა.
 ლლ., გურ.).
მადერ (იმერ.) მანდ. II პირთან. ნ. მა-
 დანა (დიალექტ., 671).
მადით (ხევსურ.) მოდიო (დიალექტ.,
 554).
მადან-ი (ქართლ., ქიზიყ., თუშ.) გან-
 საზღვრ. ნაცვალსახელი, ესა და ეს (ს.
 მენთეშ.; დიალექტ., 582; 607).
მადლ-ი (გურ.) ფრინველის ფრთის დამ-
 ბლა (ი. ჭყონ.); მიმინოს ავადმყოფო-
 ბაა, ძარღვის განასკვა ან გაწყვეტა (ა.
 რობაქ., 169).
მაზა (ქიზიყ., ფშ.) სასურველი საკმელი,
 დესერტი (ს. მენთეშ., ი. ქეშიკ.). შღრ.:
 საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.
მაზა (ქართლ.) სასიამოვნო, მოსაწონი;
 მაზა ქალი-სასურველი, კარგი
 ქალი (ა. ლლ.).
მაზაო (ქართლ., მთიულ.) რძიანა-მაჯაღ-
 ვერი; მელიქაური, მცენარეა (ა. მაყ.);
 სამკაბი ბალახი. რომელიც საქონელს
 აავედებს (ლ. კაიშ.).
მაზღუხვა (მოხ.) დაკარგვა, ვადება
 (ო. ქაჯ.).
მაზვერ-ი (მთიულ.). ნ. მაზორი.
მაზნევარ-ი (ქიზიყ., მთიულ.) მავნებელი,
 ზარალის მომტანი. „ქალიან მაზნე-

ვარი ადამიანი, სუ იმასა ფიქრობს,
 ვის რა ვაზნოოო“. ნ. ზნევა (ს. მენ-
 თეშ.); მავნებელი, მაწყინარი (ლ. კა-
 იშ.).

მაზორ-ი (მოხ.) მოზვერი (ო. ქაჯ.).
მაზალა (იმერზ.) სარკმელი. „მაზლა-
 ლე ბი გამოგვერი, თითო-თითო ყვე-
 ლას გვარი“ (ნ. მარი; შ. ძიძ., ქრესტ.).
მათარა (მოხ., ზ. იმერ., გურ.) ტყავის
 (აგრეთვე ხისა) ჭურჭელი სასმელი
 წყლისათვის (ა. ყაზბ., I, II, შ. ძიძ.;
 ბ. წერეთ.; ა. ლლ.). შღრ.: საბა, ნ.
 ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ. არაბ., თურქ.
 matara.
მათარა²-ა (მოხ.) ხის ჭურჭელი, რომე-
 ლიც 20 გირვანჯა ქერს იტევს (ო. ქაჯ.).
მათარა³ (ქსნის ხეობ.) ხის ჭურჭისაგან გე-
 კეთებული პატარა კალათი, იყენებენ
 მარწყვის ან მაყვლის ნაყოფის ჩასაყ-
 რელად (ე. სომხიშე).
მათოთ-ი (ზ. აჰარ.) საქონლის საკვები
 ბალახეული (შ. ნიყარ.).
მათრა (ხევსურ.) მოთრევა (დიალექტ.,
 554).
მათარხა (გურ., რაჭ., ლეჩხ.) ღომის ერთ-
 გვარი ჯიშია (ჯ. გვარ., 948; ა. ლლ.);
 კილი, მცენარეა (ა. მაყ.).
მათრობელა (ქართლ., კახ.) ღვარძლი,
 მცენარეა (ა. მაყ.).
მათუთ-ი (ქიზიყ., კახ.) მათუთა, ბალახია
 ერთგვარი (ს. მენთეშ., ა. მაყ.).
მათქომ-ი (ფშ.) მთქმელი, გამლექსებე-
 ლი, შემთხვეული. ნ. მოთქომი (ი. ქე-
 შიკ.).
მათხაფ-ი (ქიზიყ., მესხ.) მჭედლისა და
 ღურგლის იარაღი: სახვრეტი, ბურღი,
 ციბრუტი (ს. მენთეშ.); კეტი ღალღუმ-
 სათვის, კლდის გასახვრეტი (ჯ. ღონდ.,
 373). თურქ. matkap.
მათხაფ-ქამან-ი (ქიზიყ.) მჭედლისა და
 ღურგლის იარაღი: ციბრუტი და მჭვილ-
 დი. ნ. მათხაფი, ქამანი (ს. მენთეშ.).
მათხირ-ი (ზ. აჰარ.) ხის ჭურჭელი, საო-
 ჟახო, კასრზე ოდნავ პატარაა (შ. ნი-
 ყარ.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.

- მათხოვი**-ი (ოკრიბ.) უსანდომო, უიერო, ულამაზო ადამიანი (მ. ალავე).
- მაი** (გურ.) მავი (ს. ჟღ.).
- მაია** (აქარ.). ნ. დედო.
- მაიასილის ბალახი**-ი (ჯავახ.) ნაღველა, მცენარეა (ა. მავ.).
- მაიმაჟი**-ი (ქიზიყ.) მახინჯი, გონჯი, ფინთი; საქრახისად საჩვენებელი (ს. მენტეშ.); ფეკმრუდი (საბა).
- მაინდი**-ი (გურ.) მოხმარება სამუშაოზე სამაგიეროს გადახდით; მაინდღათ მუშაობა ისეთი მუშაობაა, რომელიც გადახდას მოითხოვს. ნ. მანიდი (ი. ჭყონ.; ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.).
- მაინდი**-ი (ლენხ.) მარავი. „ღლეობისათვის მაინდღათ ინახვენ ზანდურის პურს“ (მ. ალავე., ოკრიბ.).
- მაიობიე** (გურ.) ბევშეთა თამაშობაა ერთგვარი — გაქცევაში შეჯიბრებით (გ. შარაშ.).
- მაკაკი** (იმერ.) მაკაკი მჭამელი ცოტა რამის, შერჩევით მჭამელი (ნ. აგიაშვილი, ვანი).
- მაკალია** (გურ.) წვეთ-წვეთობით მალერევიანა. „ხან მაციანა, ხან მატირა, ხან კურცხალი მაკაკლია“ (ა. ლ., გურ.).
- მაკატი**-ი (ხევსურ.) ნათავძირალი (ნ.), ყველაფერი, რაც ცხავში რჩება მარცვლის დაწმენდის შემდეგ (ა. ჭინჭარ., 206).
- მაკატი**-ი (თუშ.) გრაკლა, მცენარეა (ა. მავ.).
- მაკატო** (ქსნის ხეობ., მთიულ.) ბალახის ერთი ღერო. „ერთი მაკატო არა მაქ“ (ვ. სომხიშვი.); ერთი ბეწო, ძალიან ცოტა (ლ. კაიშ.).
- მაკვარანცხი** (იმერ.) ეშმაკი, ცელქი; ხელმაკვარანცხი ქურდი, ხელმრუდი (ვ. ბერ.).
- მაკვერა** (მთიულ.) ბოკვერი, დათვის ბელი (დილაქტ., 568).
- მაკვირაობა** (ქართლ.) ცრუ ამაყობა, ამპარტავენობა (გ. შატბერ., 69).
- მაკვირია** (ქართლ.) კაცი, ვისაც თავისი ყველაფერი (შენაძენი, მონაგარი) მოსწონს, ემაყება, უყვირს და სხვაც უნდა გააკვირვოს (გ. შატბერ., 69).
- მაკვიტი**-ი (იმერ.) კვიმატი, უკუღმართი, არა წმინდა (ვ. ბერ.).
- მაკვირელი**-ი (რაჭ., ლენხ.) მეკვლე, მფერხავი, ახალი წლის მეფეზე; მაკვირეთი (დილაქტ., 686; მ. ალავე., 2).
- მაკიდელა** (ქართლ., კახ.) ხოვერა, მცენარეა (ა. მავ.).
- მაკიდო** (გურ., აქარ.) ოხრახუში (ს. ჟღ.; ა. მავ.).
- მაკიდონელი**-ი (თუშ., ზ. იმერ.) ოხრახუში. ნ. მაკიდო (ა. მავ.; ქ. ძოწ.).
- მაკინტლობა** (იმერ.) თხის ხურება, მჭუნაობა (ი. ქავთ.); მაკინტლობა ზროხათა და ყურდგელთ მჭუნლობა (საბა); მაკინტალობა მჭუნლობა ზროხათა, კამეჩთა და მისთანათა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- მაენა** (რაჭ.) ცვალებადი ცერცველა, მცენარეა. ნ. ბარდალო (ა. მავ.).
- მაენა** (რაჭ.) ცვალებადი ცერცველა. ნ. მაენა (დილაქტ., 686).
- მაკოდვა** (ხევსურ.). ნ. მოკოდვა.
- მაკოცი**, **მაკოცია** (გურ., იმერ.) შრილა ბალახი (ა. მავ.).
- მაკრატელი**-ი (ხევსურ.) ორტოტა ზრო (ნ.), ე. ი. მახვილი (ა. ჭინჭარ., 304).
- მაკრატელა** (ქართლ.) მცენარეა ერთგვარი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 133, 1900).
- მაკრუნცხი**-ი (ზ. იმერ.) თეთრი ქლიავის ჯიშია. ნაყოფს მოგრძო ფორმა აქვს (მ. ალავე., 3).
- მაკუდი**-ი (გურ.) ბადის ხის ხელნა (ი. მეგრ., 182).
- მაკურენჩხაი**-ი (გურ.) ვახის ჯიშია ერთგვარი (ა. ლ.).
- მაკუტაჟი**-ი (თუშ.). ნ. კუტუმაჯი.
- მალა**¹ (ქართლ.) დიდი ძელი, რომელზედაც სახლის კოჭებს აწყობენ (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- მალა**² (ქართლ., ქიზიყ.) თხელი ქაფჩა, ბათქაშის გასაკეთებელი, კალტოზის

იარალი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. კყონ.; ს. მენთეშ.).

მალაჰ (ზ. იმერ.) მართლა, ნამდვილად.

„მალა გეუბიები, ბოშო, კი არ გე-
სუმბრები!“ (ბ. წერეთ.).

მალაზონი (გურ., იმერ.) მონაზონი; დე-
დაბერი (ა. ღლ., გურ.).

მალალ-ი (ქართლ., ფშ., ქიზიყ.). 1. ახალ-
გაზრდა, ადვილად გასატეხი ხე; 2. ნა-
ზი, სუსტი, ადვილად რომ გაცივდება
და ავიდ გახდება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
ხუბ.); ნაზი, სუსტი (ვაჟა, I, ა. შან.);
მვრთხალი, მშინარა (ვაჟა-ფშ. მც.
ლექსიკ.); რბილი, ნაზი, სუსტი, ფუყი
(ს. მენთეშ.).

მალაქ-ი (ფერეიდნ.) ანველოზი (ა. ჩიქ.).

მალაღა (ზ. იმერ.) მართლად, დიახაც,
მართლაც რომ (ბ. წერეთ.).

მალაყობი (მთიულ.) სათამაშოა ერთგვა-
რი (ს. მაკალ.).

მალახტო (აქარ.) ლობიოს შეჭამადი (შ.
ნიჟარ.).

მალაჯ-ი (თუშ.) ღობემძვარაღა, ჩიტია (პ.
ხუბ.).

მაღედავ (ხევსურ.) ადრე, ადრინაღდე
(დიალექტ., 554).

მაღიათ-ი (ქიზიყ., იმერ.) შეძლება, სიმ-
დიდრე. „მაქთენი მაღიათი არა
აქ, რო მაგი ყიდვა შაძლოა“ (ს. მენ-
თეშ.); ფულის გამოსაღები (დ. ჩუბ.;
ქეგლ.).

მაღინდელ-ი (ფშ.) აღრინდელი, ძველე-
ბური (დიალექტ., 592).

მაღულიკა (ხევსურ.) ფრინველია ერთ-
გვარი (ს. მაკალ.).

მაღჭაფ-ი/ა (ქიზიყ.) წყლის ვადასავლიბი
ნიჩაბივით ფიცარი, რომელსაც წის-
ქვილის ღარში ჩადებენ ხოლმე (ს. მენ-
თეშ.).

მაჰაილა (ქართლ., კახ.) ზედმიწევნით მა-
ზის მსგავსი (ქეგლ.).

მაჰაკალია (ქართლ., კახ.) წვრილი თეთ-
რი ლობიო, გრძელპარკებიანი; ორჯერ
ისხამს (კირიონი); ძაძა (ქეგლ.).

მაჰალ-ი ანჯამა (ქიზიყ.) ჩარჩოზე კარ-

ფანჯრის ჩამოსაკიდებელი მოწყობი-
ლობის ის ნაწილი, რომელიც კაბიანი
და ჩამოეცმება ხოლმე დედალ ან ჯა-
მას (ს. მენთეშ.).

მაჰალ-ი კოჭავი (ქიზიყ.) კარის საკეტი
ჩააგალი (ს. მენთეშ.).

მაჰა-აჰა-ჟაფაოზა (კახ.) ბავშვთა თამაშო-
ბა ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშე.).

მაჰასისხლათ (ლეჩხ.) მეტისმეტად ძვი-
რად (მ. ჩიქ.).

მაჰასწარა (ზ. იმერ.) მცენარეა გვიმრის
მსგავსი (ბ. წერეთ.).

მაჰაბლ (ინგილ.) ორსული, ფეხმძიმე; სა-
ქონელს მუცელი რომ შეეტყობა, იმაზე
იტყვიან (მ. ჯან., გ. იმნ.).

მაჰგე (მთიულ.) მომგე, შვილის მშობელი
საქონელი (ლ. კაიშ.).

მაჰგონე (ფშ.) ჰირისუფალი, ვინც მიც-
ვალეზულს გაიხსენებს, შენდობას ეტყ-
ვის (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

მაჰიედით (ხევსურ.) მოდიო ჩემთან (დია-
ლექტ., 554).

მაჰითად-ი (ქიზიყ.), მაჰითაჯი, ნადი (ს.
მენთეშ.; დიალექტ., 607); ნადი ყანა-
თათვს (საბა); ნადიმი, პურობა მოქალა-
თა მუშაკთათვის. სოფელთა შინა
მეგატონი, ანუ მოსახლეთაგანი ვინმე
უამსა მესისა განამზადებს ნადიმსა და
მოიწვევს მეზობელთა თვსთა მოსამკა-
ვად თვისის მოსავლისა. ამისთვის ით-
ქმის: დღეს ამა და ამ კაცს მაჰითადი
აქქს, ანუ ჰქონდა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.);
მუშები, ჩვეულებრივ, მეზობლები,
რომლებიც უსასყიდლოდ ეხმარებოდ-
ნენ ყანის ბატრონს მკაში (ქეგლ.).

მაჰისისხლაღ (გურ.). ნ. მაჰისისხლათ.

მაჰიმძა (გუდამაყრ.) ბიძა (დიალექტ.,
573).

მაჰლეზ-ი (მოხ.) თიბვის დროს ალაგ-
ალაგ დარჩენილი ბალახი (ო. ქაჯ.).

მაჰლითვალა (ჯავახ.) მცენარეა ერთგვა-
რი (ი. მაისურ.).

მაჰლიყვილა (იმერ., რაქ.) ორკბილა, წი-
თელი წალიკა, მცენარეა ერთგვარი. ნ.
წიპარკა (ბ. წერეთ.: ა. მაყ.).

მამლუჩაი-ი (გურ.) ყვინჩილა (გ. შარაშ.).
 მამუნ-ი (ფერეიდნ.) მადლობელი (ა.
 ჩიქ.).

✓ მამო წყე-მამო! ხი-მამო! (ხევსურ.) ხა-
 რისა მოხმობა — ასე მიმართავენ ხოლ-
 მე ხარს (ა. კინჭარ., 232).

მამრე, მემრე (ქიზიყ., გუდამაყრ.,
 მთიულ.) მერმე, მერე, შემდეგ (დია-
 ლექტ., 568; 607).

მამრენის (მობ.) შემდეგ, მერმე (დია-
 ლექტ., 562).

მამროვანი-ი (ხევსურ., ფშ.) მამაკათა
 ჯგუფი, მამაკეები, მამათა სქესისანი
 (დიალექტ., 554); მამრობითი სქესი (ი.
 ქეშიყ.).

მამულ-ი! (იმერ.) ვენახი, ზვარი. „მ-
 მული კოხმა ვააუტუა და არ ვიცი,
 ჩვენი კაცი უღვინოთ როგორ გაძ-
 ლებს“ (ვ. ბერ.).

მამულ-ი? (მთიულ.) 1. მიწა, მიწის ნაკვე-
 თი; 2. მამის ოჯახი (ლ. კაიშ.).

მამულთ-ი (მთიულ.) მამის ოჯახი, მამულ-
 თი. „მამულთი დან ხარ ნათესავი,
 თუ დედულთიდან?“ (ლ. კაიშ.).

მამულნი-ი (თუშ.) მშობლები და ნათესა-
 ვები (თ. უთურგ.); მამა, მამის ძმები
 და მამრობითი სქესის მათი ნათესავე-
 ბი (პ. ხუბ.).

მამულის ყვავილ-ი (ქართლ.) ქრიზანთემა,
 მცენარეა (ა. მაც.).

მამჩაღნი-ი (ხევსურ.). მრ. რ. დარჩენილ-
 ნი (დიალექტ., 554).

მამხოზელა (კახ.) მახობელი (ნ.), მცენა-
 რეა (ა. მაც.).

მანა! (ოკრიბ., ქვ. იმერ.) სარკობი საზო-
 გადოდ, პატარა სარი. ნ. მანკო (მ.
 ალავე; ზ. ჭუმბურ., 285).

მანა? (ქიზიყ., ინგილ.) სარი, მარგილი,
 იხმარება ძეგვით შეღობვისათვის (დია-
 ლექტ., 607); ხელ-მარგილი (მ. ჯან.).

მანა? (ჯავახ.) წესი, ჩვეულება (დიალექტ.,
 648).

მანაბაგრება (მობ.) განადგურება, მოოხ-
 რება, არეგ-დარევა (ო. ქაჯ.).

მანათა (იმერ.) ყურძნის ჯიშია თეთრი.
 ნ. ქართულა (ლ. ლექ., 63).

მანამდელი-ი (გურ.) წინანდელი (ი. ჭყონ.)

მანანა! (ქართლ.) ლურჯთვალა ყვავილია,
 ფუტკარი ეტანება. „მანანა რო
 ამოკუქუქდება, ლურჯი გული აქეს და
 თითონ ყვითელია“ (გ. შატბერ., 70).
 შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მანანა? (ლენხ.) შავი ლაქები, რომლებიც
 ჩნდება ზაფხულში თბილის, ცაცხვის,
 წაბლის ან ვაზის ფოთლებზე. კიანჭე-
 ლა ჭაშს (მ. ალავე., 2).

მანანა? (გურ.) პატარა კარგი რამ. ვამო-
 ცანა: „ერთი პატარა მანანა ხან
 გეიციანებს, ხან — არა“ (ციციანთელა)
 (გ. შარაშ.).

მანანა? (გურ.) ზრდაში ჩამორჩენილი და
 ცახზე დაგვიანებით ასული აბრეშუმის
 ქია (გ. შარაშ.).

მანანა? (ქიზიყ.) პარკის აკრეფის შემდეგ
 დარჩენილი თითო-ორთლა წვნიკი აბ-
 რეშუმის ქია; აქედანაა გამომანა-
 ნაკება (ს. მენთეშ.).

მანანა? (ქიზიყ.) სინსლივით (ყინქლივით)
 წვიმს მზეში ივნისსა და ივლისში. იცის
 ცაცხვისა და კაკლის ფოთოლზე, კინ-
 ქარზეც. მზეზე ბრწყინავს. ფუტკარი
 თაფლად აგროვებს (ს. მენთეშ.).

მანანა? (გურ.) ძველი ხალხური სიმღერაა
 (გ. შარაშ.; ქეგლ).

მანანა? (იმერ.) წითელი ფერის საღებავია
 (ვ. ბერ.; ქეგლ).

მანანის მანანა (ქიზიყ.) გამომანანავების
 შემდეგაც დარჩენილი მანანა, ე. ი.
 წვრილი აბრეშუმის ქია (ს. მენთეშ.).

მანაყა (ხევსურ., ფშ.) მოტეხა, მომტვრე-
 ვა (ვაქა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

მანაწოლ (ინგილ.) მეწველი (დიალექტ.,
 619).

მანგალ-ი (მესხ., აქარ.) ნამგალი (კ.
 ღონდ., 373; დიალექტ., 658).

მანგანა-ი! (თუშ.) დიდი მარწუხი (პ.
 ხუბ.).

მანგანა? (ქიზიყ.) მკედლის იარაღი: ქან-
 ჩი, მოსაჭერი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ნ.
 ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მანგანა³ (კახ.) კალაპოტი (პ. ხუბ., ანგარიში).

მანგე (მთიულ., გუდამაყრ.) დედა ცხვარი (ე. ვირსალ.).

მანდალიონი-ი კოჭი (ქიზიყ.) სიგრძივ დაწყობილი კოჭი, რომელზედაც იატაკის ფიცარი დაიგება (ს. მენთეშ.).

მანდელი-ი (ხევსურ.) ცალპირა ტოლის (ნ.) ქსოვილი, ქალის თავსაბურავი, რომელსაც სათურაზე (ნ.) იხვევენ (ა. ჭინკარ., 264); მანდილი, ქალის გრძელი ოთხკუთხედი თავსაფარი შავი ან ლურჯი ცალპირა შალის ქსოვილისა, ნაქარგვიდურებიანი (დიალექტ., 554).

მანდიორა-ი (გურ.) ვაზის ჯიში იყო, გადაშენებულია (ა. ლ.).

მანდილი-ი (მთიულ.) ქათმის ბიბილო; მ ა ნ დ ი ლ ს დ ა ი მ შ ვ ე ნ ე ბ ს კ ვ რ ც ხ ს დასადებად მოემზადება, მზადაა (ლ. კიშ.).

მანდიქოურ-ი (გურ.) ყურძნის ჯიშია (გ. შარაშ.).

მანდოვი-ი (მოხ.) ამხანავი ხენაში (ო. ქაჯ.).

მანე (ქსნის ხეობ.) ჯოხი, რომელზედაც ლასტსა და გოდორს წნავენ (ვ. სომხიშე.).

მანეულ-ი¹ (ლეჩხ.) მარნეული, ვაზის შესაყელავი ყვითელი ხე, კაბივი (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.).

მანეულ-ი² (ქართლ.) საგოდრე წნორი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.).

მანეულ-ი³ (მოხ., ქართლ., ლეჩხ.) გოდორის მოსაწნავი წნორი-ტირიფი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძოდ.); ყვითელი ტირიფი, მოქნილი წნელი იცის, მისგან კალათებსა და გოდრებს წნავენ, ხმარობენ ვაზის შესაყენებლად, ჯავნის ასასხმელად (დიალექტ., 639); ვაზის შესაყელავი ყვითელი ხე, წნელი, კაბივი (მ. ალავე, 1).

მანვა (იმერ.) გატრუსვა, ცეცხლზე გადავლება. „თუ კაცი ხარ, ქათამი კარგათ მომანე, რომ ბუნდლა არ შერჩეს“ (ვ. ბერ.).

მანზილ-ი (ფერეიდნ.) სადგური, სადგომი (ა. ჩიქ.; დიალექტ., 630). სპ., არაბ. manzil.

მანილ-ი (ზ. აჭარ.) დამანიდება, ბარვის ან თონის დროს მეზობლების ურთიერთდახმარება რიგ-რიგობით. ნ. მანდი (მ. ნიქარ.).

მანილორა (იმერ.) ბამილორი. „რუსული პატრიჯანი, მ ა ნ ი დ ო რ ს რომ უძახიან, იგიც მქონდა წროულს“ (მ. ალავე, დ. კლდ., ლექსიკ.).

მანიკა-ი (გურ.) საბრალო, საწყალი (ა. ლ.).

მანიკიან-ი (ოკრიბ.) ღვინის საწყაო ჭურჭელი თიხისა, დოქი (მ. ალავე.).

მანირო (რაკ.) ქალის თავზე წამოსახურავი ქსოვილი („კომუნისტი“, № 190, 1967); ქალის ფიჩებიანი თავსაფარი (ა. ტყეშელაშვილი, ღები).

მანო (მესხ.) ტყის მიხაკი, მცენარეა (ა. მყ.); დროებით გაქირავებული ბინის მებატრონისათვის გაღებულ საზღაური (მ. ნიქარ., აჭარ.).

მანყულ-ი (მოხ.) სულ მცირე ფარიხა (ა. ყაზბ., IV, შ. ძოდ.).

მანჩე-ი (ლეჩხ.) მანგი; სამანჩევი-ტოპონიმი სოფ. სურამუში; სევან. მინჩქუ, მეგრ. მუნჩქევი, ჰან. მუნჩქი (მ. ალავე, 2).

მანჩა (ზ. იმერ.) ბაწაზა ბეღელი, რომელსაც ხშირად წისქვილში დგამენ მინდის მოსაგროვებლად (ბ. წერეთ.).

მანცკავრა (აჭარ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (მ. ნიქარ.).

მანცკვი (იმერ.) დაბალი ტანის, პატარა; ემშაკი, ცელქი (ვ. ბერ.).

მანძილა¹ (ხევსურ.) დიდი ირემი (ი. ჭყონ.); (ფშ.) დიდი ხარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900); ძლიერი, კარგად გამწვევი ახალგაზრდა ხარი (ი. ქეშკე.).

მანძილა² (ხევსურ.) ჯიხვის ეპითეტია საზოგადოდ, მაგრამ მეტაფორულად კარგ ვაჟაკზედაც შეიძლება ითქვას (ა. შან.).

მანძილა (ხევსურ.). 1. ხენას ნაჩვევი ხარი; 2. დიდრქიანი ნადირი: ჯიხვი, ირეში და ა. შ. შდრ.: მანძილა, მნიშვ. 1. (ა. ჭინჭარ., 197).

მანძილი (ოკრიბ.) ხმელი წიფლის სოკო, მანსში მოდის (მ. ალავე.).

მანჭი-ი (ქართლ.) გუთნის ხელის მოსაპილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 167, 1900; ი. ჭყონ.).

მანჭა (ჭიხიყ.) გუთნის კუდისა და ფრთის შემაერთებული ნაწილი, ხის ლურსმანი, რომლითაც ფრთა კუდზეა დამაგრებული. ნ. მანჭი (ს. მენთეშ.).

მანჭები-ი (ქართლ.) გუთნის ნაწილია: რკინის ორი ჯოხი, რომლებიც კბილაზეა გამობმული და ხმალს შევლიან გადაადგილებაში. შდრ.: მანჭა (დიალექტ., 639).

მანჭვი-ი (იმერ.) პატარა კოტა სახელურად. ნ. მანჭი (ი. ქაეთ.).

მანჭია (ლეჩხ.) ჩიტია თეთრკისრიანი. კისერს ხშირად ამოძრავებს (მ. ალავე., 3).

მანჭიკა-ი (გურ.) შარდის ბუშტი. „რა ამბავია პმდენი წყლის სმაი, გასკდები მანჭიკაზე!“ (გ. შარაშ.).

მანჭკვარა (ლეჩხ.) საკმელი სოკო, მანჭკვალა (მ. ალავე., 1). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მანჭკვანარა (რაჭ.). ნ. მანჭუკარა.

მანჭკორა (გურ.) მანჭკვალა, სოკოა (ა. მაყ.).

მანჭო (რაჭ., ლეჩხ., იმერ.) პალო (ე. ბერ.); ურმის ნაწილი, ზესადგარში გასაყარი ღერძის დასამაგრებლად, მანჭკვალი. ნ. ჭალა (მ. ჩიქ.).

მანჭუკარა (ლეჩხ.) საკმელი სოკოა, ინახავენ საზამთროდ. ნ. მანჭკვარა (მ. ჩიქ.).

მანჯანყი-ი (ჭიხიყ.) აბრეშუმის ამოსახვევი მოწყობილობა: ტაშტი, ჩარხი და სხვ., აბრეშუმის ამოსახვევი კუსტარულე ჯარა (ს. მენთეშ.); ჩიგორგლის ამოსაღები ჭახრაკი (საბა); აბრეშუმის ამოსახვევი ჯარა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.);

პარკიდან აბრეშუმის ძაფის ამოსახვევი ჩარხი (ქეგლ).

მანჯიკი-ი (ფშ., ქსნის ხეობ.) ორტოტა ხე, იყენებენ მარხილად (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); პატარა მარხილი, რომელზედაც დაწნული ჯინი დგას. ხმარობენ თივის საზიდავად (ვ. სომხიშვი.); მომცრო მარტილი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).

მანჯიკა (ფშ.) ორტოტა ჯოხი (ს. მაკალ.).

მანხოში-ი (ზ. აქარ.) მომეათ, მეავე (არომატული), რომელიც სასიამოვნო გრძნობაზე დააყენებს ადამიანს. ნ. მარახოში (შ. ნიქარ.). სპ., თურქ. mayhoş.

მაჟათ (ინგილ.) ღალა (გ. იმნ.).

მაჟარი-ი (ხევსურ., მოხ., მთიულ., გუდამაყრ., თუშ., ფშ.) თოფია ერთგვარი ძველებური (ა. შან; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ს. მაკალ.; ე. ვირსალ.; ა. ჭინჭარ., 309; ი. ბუჭურ., 133; თ. უთურგ.; ვაჟა, I, ა. შან.).

მაჟარა (მთიულ., გუდამაყრ.). ნ. მაჟარი.

მაჟური-ი (ქართლ.) საქონლის ზურგის მატყლი, ზღმურდლი, უჩნდება კანქვეშ („კომუნისტი“, № 157, 1968).

მაჟდაგი-ი (თუშ.) ბატკნის ტყავი (თ. უთურგ.).

მარი-ი (მთიულ., გუდამაყრ., თუშ.) მიწის ზეფი (ე. ვირსალ.); გამეცალე, მომშორდი (ლ. კაიშ.); მომერიდე, მომშორდი, მომცილდი. მიმართავენ მხოლოდ მეორე პირს (ი. ქეშიყ.).

მარა (აქარ., გურ., იმერ.) კავშ. მაგრამ (დიალექტ., 658; 665; 671); მარა მაგრამ იმერულად (საბა).

მარაგი-ი (ჭიხიყ.) ნამგლის ყუა, ნამგლის პირის მეორე მხარე, გარეთა მხარე. ნ. ნარიგი (ს. მენთეშ.); ნამგლის ტარი (საბა).

მარაგი-ი (თუშ., ფშ.) თხელი ღრუბელი (თ. უთურგ.); მარაგიანი მოღრუბლული (ი. ქეშიყ.); ცაა რა თხელითა ღრუბლითა შემოსილ იყოს, იგი არს მარაგი; ხოლო აქა-იქ ღრუბე-

- ლი და ვარსკვლავმჩენი იალკიალი არს (საბა); ცა თხელის ღრუბლით შემოსილი, იალკიალი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.); თხელი ღრუბლით შემოსილი ცა (ქველ).
- მარაგ-ღამე** (ქართლ.) ზამთრის თბილი, ოდნავ მორღუბლული ღამე (თ. სალარ., ალგ., 86).
- მარაზი** (ინგილ.). 1. ფრინველდაყოლებული წვრილი თოკი (მ. ჯან.); 2. კატაბარდა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მარამ** (ქიზიყ.). ნ. მარა.
- მარამღენ** (ქიზიყ.) სანამდის, ვიდრე (დი-ალექტ., 607).
- მარაქა** (ქიზიყ., ინგილ.) საზოგადოება, შეკრებულობა. „მარაქაში ერევი შენც?“ (ს. მენთეშ.); ქალთა და მამაკაცთა ლხინი; ადამიანთა კრებული ლხინში; მარაქათი კრებულიდან (დიალექტ., 619); ქალთა ჯარი ლხინში (საბა); ლხინად ანუ სამუსაიფოდ შეკრებულება ქალთა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქველ).
- მარახოში** (ქიზიყ.) მომჯავო. „მარახოში ღვინო კარგია ზაფხულში“ (ს. მენთეშ.); მომჯავობა ხილისა (დ. ჩუბ.); მომჯავო ღვინო, ხილი (ქველ).
- მარახულ-ი** (ფშ.) თრთვილი, კირხლი (ქველ); შემოდგომის ყვითელი ფერი. „მთას მარახული მოჰქიდა, მწყემსო, აყარე ცხვარია!“ (თ. რაზიყ.; „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჯყონ.).
- მარბოლ-ი** (ხევსურ.) საღოდე ცხენი (ა. კინკარ., 243); მორბედი (ლ. ლეონ.).
- მარგი** (თუშ.) თხის სნეულება (ს. მაკალ.).
- მარგატელი** (გურ.) მკარატელი (ა. ლლ., გურ.).
- მარგატელა** (იმერ., რაქ.) ღვედკაცი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მარგატელა ბჟოლა** (ლეჩხ.) ცრუ თუთის ხე; ნაყოფს არ ისხამს და დაჭრილი ფოთოლი აქვს (მ. ალაგ., 2).
- მარგილ-ი** (ფშ., ქართლ.) სარი, მესერი (ვეჯა, I, ა. შან.; დიალექტ., 639). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.
- მარგულ-ი** (ქიზიყ.). ნ. კუი.
- მარგულ-ი** (ლეჩხ.) ვაზის ჭიშია. ისხამს შავ ყურძენს, რომელსაც სხვა ყურძენის ღვინოს შესაფერადებლად იყენებენ. სოფ. ნაბოსლევიში (ტყიბულის რ.) აქა-იქ მოიპოვება (მ. ალაგ., 2).
- მარე** (რაქ.) კავშირ. მარამ. ნ. მარა (შ. ძიპ., 209).
- მარეშალი** (ზ. იმერ.) წვრილფეხა საქონლისა და ფრინველთა მფარველი წართული ღვთაება; მარეშლობა დღესასწაული მარეშლისა (ბ. წერეთ.); ქათმების დღეობაა ყველიერის წინა კვირას (ქ. ძოწ.).
- მარეშელი** (ზ. იმერ.). ნ. მარეშალი.
- მარეშლობა** (იმერ.) ქათმის ლოცვაა. ნ. მარეშელი (გ. ბერ.).
- მართებულ-ი** (მთიულ., გუდამაყრ.) ყალანი, გადასახადი (ე. ვირსალ.).
- მართვე** (მთიულ., გურ.) ფუტკრის ნაყარი; იმართვეს ფუტკარ-ი იყრის, მართვეს გამოუშვებს ფუტკარი; მართვეს გამოსვლა ნაყარი ფუტკრის გამრავლება; სკამ მართვე გამუშვება ფუტკარმა იყარა (ვ. შარაშ.).
- მარიაშხალა** (ზ. აჭარ.) ჭყიმი (ნ.), მცენარეა ერთგვარი, მის ფოთლებსა და ყვავილებს სამკურნალოდ იყენებენ გულის წუხილის დროს (შ. ნიქარ.).
- მარიაშხარტყელა** (მთიულ.) ცისარტყელა (ლ. კაიშ.).
- მარიგულად დაფქვა** (ქიზიყ.) მარცვლეულის მომსხოდ დაფქვა (ს. მენთეშ.).
- მარიღვულად** (მთიულ.) მსხვილად (ღართვა, დაფქვა) (ლ. კაიშ.).
- მარიღეთ-ი** (ქართლ.) აღზვეანი. „წაველ და წაველ, მარიღეთს ჩაველ“... (გ. შატბერ., 70).
- მარიღის ტირილ-ი** (ქიზიყ.) სინოტივის გამო მარიღის დასველება. მიჩნეულია აედრის ნიშნად (ს. მენთეშ.).

მარილნაკებნი (გურ.) მლაშე (გ. შარაშ.). მარლა (რაჭ., ქართლ.) მართლა; მარლაც მართლაც (დიალექტ., 686; ა. ლ., ქართლ.).

მარმარა (ქართლ.) სუფთა, კრაილა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მარმიჭი-ი (მესხ.) ნ. ნარნიჭი.

მარნეულ-ი (ზ. იმერ.) მცენარეა ერთგვარი. ნ. ყვითელი ტირიფი (ა. მაყ.).

მარნიჭი-ი (მესხ.) თავშავა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მარობაში-ი (აჭარ.) ამასობაში (დიალექტ., 658).

მარყენა-ა (ინგილ.) მარჯვენა (მ. ჯან.).

მარსლი-ი (მოხ.) დაფშენილი თივა (ო. ქაჯ.).

მარტვანა (იმერ.) მართო, მართოკა (ი. ქავთ.).

მარტია (ქართლ.) კაკკაკის ბარტყი (კირიონი).

მარტო (ხეცურ.) ოღონდ, მხოლოდ. „მარტო, ბევრის წატანის ნება კი არა აქვს, სირცხვილი ას“ (ა. შან., 146).

მარტოკელა (ქართლ., ფშ.) მარტოხელა. ნ. მარტვანა.

მარტოტკალა-ი (გურ.) მარტომარტო. ნ. მარტვანა (გ. შარაშ.).

მარტოყვავილი-ი (იმერ.) სათოვლია, მცენარეა (ა. მაყ.).

მარტული-ი (გურ.) მარტო. ნ. მარტოტკალაი (ე. ნინ., II, თ. კიკე.).

მარტულელა-ა (მოხ.) ცალუდელი ხარი, ცალ ხარი (ო. ქაჯ.).

მარქაფა! (ქართლ.) შოლტი ტყავი (კირიონი).

მარქაფა² (ქართლ.) ტივის ხეები, რომლებიც მოფონებულად აქვთ ტივებს მოპშული გვერდებზე (კირიონი).

მარქაფა³ (ქართლ., კახ.) ნ. სავდულა.

მარქაფლა-ი (ზ. აჭარ.) ქამა სოკო წითელი ფერისა (შ. ნიქარ.; ა. მაყ.).

მარღ-ი¹ (მთიულ., გუდამაყრ., გურ., ფშ., ხეცურ., ქიზიყ., ლეჩხ.) თვალჭრელი საქონელი (ლ. ლეონ.); თვალზე ლიბრ-

ვადაკრული პირუტყვი (ა. ჭინჭარ., 233); თვალზე ლიბრვადაკრული და ელამი (ს. მენთეშ.); ცალი თვალით ბრმა ან თვალთვითი ცხენი (მ. ჩიქ.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მარღ-ი² (იმერ.) ფიზიკურად სუსტი, უღონო (ი. ქავთ.); უღამაზო, სუსტი (ქ. ძოწ.).

მარღ-ი³ (მთიულ.) შორსმხედველი (ლ. კაიშ.).

მარღაო (რაჭ.) ქუში, ცხენის სნეულება (ე. ბერ.).

მარღია (ქართლ., მთიულ.) თვალზე ლიბრვადაკრული ან ძალიან თვალჭრელი. იტყვიან უმთავრესად ხარის, კამეჩის, ცხენის შესახებ. ნ. მარღი! (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ჭრელთვალება ან ელამი (ცხენი, კაცი) (ლ. კაიშ.).

მარღულიანი-ი (მოხ.) მწარე, გესლიანი ენა (ო. ქაჯ.).

მარყუჭი-ი, მაყურჭი-ი (გურ.) ორად გამოწკეპილი თოკი, ყულფი. „არც ადვილათ გეიხსნება, არც მარყუჭათ გასკენილია“ (ა. ლ., გურ.).

მარჩიელი-ი (გურ., ლეჩხ., იმერ.) მკითხავი (დიალექტ., 677).

მარჩილი-ი (იმერხ.) ფულის ერთეული ძველად (დიალექტ., 654); სამი აბაზი (საბა); „ძველი ქართული ფული... აწინდელი სამი აბაზის ვეცხლის ფულის ფასია; ხოლო იმერეთსა შინა აწცა ხმარობენ თეთრის თულაში და პნიშნავს 6 შაურს, ან რუსულს ერთ რუბლს შავს ფულსა, რამეთუ მარჩილს სთულიან ასს ფარად და ფარად უხმობენ კაპეიკს“ (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.); ძველი ქართული ვერცხლის ფული, უდრიდა სამ აბაზს (ქეგლ).

მარცოლ-ი (მთიულ.) თვალი (ნაქსოვისა) (ლ. კაიშ.).

მარწახ-ი (ზ. იმერ.) დიდი, გრძელი სამთითა ჩანჯალი, რომლითაც იჭერენ თევზებს ტობობის (ნ.) დროს (ბ. წერეთ.).

- მარწებელი-ი** (ქართლ.) აკნის მრწველი. „ვარ მარწებელი აკნისა“ (გ. შატბერ., 70).
- მარწუხი**¹ (ქიზიყ.) ჯვარედინად გადაბმული ორი ხე, რომელსაც სახლის სათავეს შეუყენებენ ხოლმე, რომ სათავე არ დაიზნიქოს (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- მარწუხი**² (გურ., ქიზიყ.) გაზი (ს. ყლ.; ს. მენთეშ.).
- მარწუხები**-ი (რაკ.) დუროიანი (ნ.) სახლის ჭერი (შ. ძიძ., 209).
- მარწყავი**-ი (ქართლ.) მრწყველი (მ. მესხ.; პ. გაჩეჩ.).
- მარწყველა** (კახ.) მარწყვაბალახი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მარჭვალ**-ი (გურ.) მანჭვალი (გ. შარაშ.).
- მარხედ** (ფშ.) ძალიან მძიმედ, ცუდად. ნ. მარტე (ი. ქეშიყ.).
- მარხალ** (ინგილ.) ზევი დიდი (მ. ჯან.).
- მარჩე-ა**¹ (თუშ., მთიულ., მოხ.) ავი, ან-ჩხლი, კაპასი (თ. უთურგ.; დილაქტ., 582; 562). გივი, გადარეული საქონელი (ლ. კაიშ.).
- მარჩე**² (ხევსურ., მთიულ.) მარცხი, ცუდი საქმე; მარტე შაწუხებულ-ი მეტად შეწუხებული (ა. შან.); მარტე თოლი-ი ავი, ცუდი თვალი (ლ. კაიშ.).
- მარჯაკალი**-ი (კახ., მოხ., თუშ.) მაჭანკალი, შუამავალი, შუაყაცი; მარჯაკლობა-ა მაჭანკლობა (ა. მარტ., გ. იმნ.; თ. ქაჯ.; თ. უთურგ.).
- მარჯაკელი**-ი (მთიულ., გუდამაყრ.). ნ. მარჯაკალი.
- მარჯანიკი**-ი (ზ. იმერ.) აბრეშუმის ამოსახვევი ჯარა, მანჯანიკი (ბ. წერეთ.).
- მარჯვალ**-ი (ფშ., მოხ., მთიულ., გუდამაყრ.). ნ. მარჯაკალი.
- მარჯვება** (ჩ. თუშ.) მატყლის პირველი ჩეჩვა (კ. ჭრელ., 265).
- მარჯვილ**-ი (თუშ.) ადვილი, მარჯვე; მარჯვი აღდ (ზზ.) მარჯვედ, მოხერხებულად (თ. უთურგ.).
- მასანთო** (ხევსურ.) სამი ან ცხრა ცალი კეცეული, რომლითაც ხატების მიმართ ლოცვას აღავლენენ, პატრონს დაამწყალობენ (ა. კინჭარ., 213).
- მასაქედურება უღლისა** (ხევსურ.) ხენას უჩვევი ხარის მიერ უღლის გადავდება, მოძრობა კისრიდან. შდრ.: ჭყინჭყინლაობა (ა. კინჭარ., 197).
- მასახლარი**-ი (თუშ.) ნასხელარი, სახელგანთქმული (ი. ბუჭურ., 133);
- მასვინარედ** (მთიულ., გუდამაყრ.) მას შემდეგ (ე. ვირსალ.).
- მასინჯარი**-ი (ქართლ.) სარძლოს, საბატარძლოს გამსინჯავი (გ. შატბერ., 70).
- მასისტარა** (მოხ., მთიულ.) შეაუნა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მასკან** (ინგილ., აჭარ.) მას უკან, მერმე, მას შემდეგ (მ. ჯან.; დილაქტ., 658).
- მასკარეთი**-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ირონ. მასხარეთი, მასხარების ქვეყანა (ე. ვირსალ.).
- მასკვან** (ქიზიყ.) მასუკან, შემდეგ, მერმე. ნ. მასკან (ს. მენთეშ.).
- მასკვლა-ი, მასკვლევი**-ი (მთიულ.) ვარსკვლავი, ვარსკვლავები (დილაქტ., 568).
- მასკვლავ** (მთიულ.) მერმისს იქით (ლ. კაიშ.).
- მასკვლავი**-ი (ქართლ., ქიზიყ.) ვარსკვლავი (ა. ლლ., ქართლ., 287; ს. მენთეშ.).
- მასკვლევი**-ი (მთიულ.). ნ. მასკვლავი.
- მასკუნტელა** (ქიზიყ.) პატარა, პაწაწა რამე (ს. მენთეშ.).
- მასლაოტი**-ი (ქიზიყ.) ცელქი; მეტიჩარა მოლაპარაკე (ს. მენთეშ.).
- მასმორი**-ი (ქართლ.) ლითონის მანგალი ცეცხლისათვის (კირიონი).
- მასოდმა** (იმერ.)—მას მოდმა, მას აქეთ (ე. ბერ.).
- მასტი**-ი (გურ.) მარდი, მალხაზი, მარჯვე (გ. შარაშ.).
- მასხალ**-ი (ქიზიყ.) ოქრომქედლის იარაღი: ჩუქურთმის სახის სახაზი (ს. მენთეშ.).
- მატავრა**-ი (გურ.). ნ. მატაური.

- მატალა** (ფშ.) შირიმის კლდე, წყალი რომ წვეთავს მალღიდან და თან ცირიან კლდეებს აკეთებს (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.).
- მატანტალა** (გურ.) ჩვეულებრივი მატიტელა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მატაოც-ი** (ლენჩ.) ეშმაყენა, მოუსვენარი (მ. ჩიქ.).
- მატატ-ი** (გურ.) მოტიტინე ბავშვი (გ. შარაშ.).
- მატატელა** (ქვ. იმერ., ინგლ.) ჩვეულებრივი მატიტელა. ნ. მატანტალა (ა. მაყ.).
- მატაურ-ი¹**, **მატაურის ქარ-ი** (გურ.) სენია, ძვლის ტყვილი, ძვლის გამტეხი. წყევლა: „მატაურმა შიანმოს მისი ხელი და ფეხი“ (გ. შარაშ.).
- მატაურ-ი²** (ზ. აპარ.) ბავშვის ყელის ავადმყოფობაა, ყელჭირებება (შ. ნიყარ.).
- მატყარ-ი** (აპარ.) მაქედარი (ნ.), მოქიდავე (შ. ნიყარ.).
- მატიტელა** (ქიზიყ., მთ., რაქ.) ხატოტი, ბალახია (ს. მენთეშ.; ა. მაყ.).
- მატყვაცანე** (ლენჩ.) ბალახელი მცენარეა (მ. ჩიქ.).
- მატყვაცანა** (რაქ.) ნ. ირემა.
- მატო**, **მაატო** (აპარ.) მარტო (დიალექტ., 658).
- მატრაყვეცა** (ქიზიყ.) შუბსაფენზე (ნ.) გადასაყრავი ზორტი. „უწინდელი თავის ხურვის დროს შუბსაფენს ზემოდან მატრაყვეცა გადააყვრიან ხოლმე“ (ს. მენთეშ.).
- მატურ-ი** (მესხ.) კუტი ბალახი (ა. მაყ.).
- მატურ-ი** (მესხ., ჭავჭ.) ნ. კოფო.
- მატურ-ი** (ფშ.) საფლავეზე დადგმული ძეგლი, ქანდაკება (ი. ქეშიყ.).
- მატუსვილი-ი** (ხევსურ.) ოდნავ ზედაპირმომწვარი პური. „მოდო და იქავ ჩაღვორედაო, პირმატუსვილო სვილის კვეროო“ (ა. კინკარ., 211).
- მატყუა** (ქართლ.) მაჰინკალი (კირიონი).
- მაუდა** (მთიულ.) ბამბასავით რბილმატყლიანი ცხვარი (ლ. კაიშ.).
- მაურ-ი** (ოკრიბ., გურ.) თეთრი ყურძნის ჯიში იყო. მტევენი გრძელი და ღია ჰქონდა, ხეებზე ხარობდა, მაგარ ღვინოს იძლეოდა (მ. ალავე; ა. ლ.).
- მაფრაზ-ი** (ქიზიყ.) არაკეთილშობილი ფერადი ლითონი: სპილენძი, თითბერი და მისი. (ს. მენთეშ.); სინა, ბრინჯაო (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ.).
- მაფხაყუნა-ი** (გურ.) პატარა ჩიტია, მოგრძო ნისკარტიანი, ზურგი მწვანე აქვს, კოდალას მსგავსად დაცოცავს ხეზე (კ. გვარ., 949; გ. შარაშ.; ს. ჟღ.).
- მაქლათ-ი** (თუშ.) მზარეული (მას სპეციალურად ირჩევენ სადღესასწაულო ღვინოსათვის); წოვ. მაქლათთარ ზედღგომა, ზედამდევი (თ. უთურგ.); ნათეს (ნ.) თანაშემწე (ს. მაკალ.).
- მაქლოზ-ი** (ხევსურ.) ჩუქურთმიანი, დაკრელებული ხის კოლოფი, ტავრუცზე (ნ.) პატარა (ა. კინკარ., 296).
- მაქამდულა** (გურ.) უწინდებურად, ძველებურად; მაქამდულ-ი წინანდელი, ძველებური. „შინაყმები მაქამდულ ქუთაზე აღარ არიან“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ს. ჟღ.).
- მაქანდულა** (გურ.) ნ. მაქამდულა.
- მაქაქელა-ა** (აპარ.) ერთწლიანი ბალახეული მცენარეა, მალალდეროიანი (შ. ნიყარ.).
- მაქაც-ი** (ხევსურ.) გრაცლა, დაბალი ტანის ბუჩქის მცენარე (დიალექტ., 554; ა. მაყ.).
- მაქვა** (გურ.) მაქო (ა. ლ.).
- მაქლაქ-ი** (გურ.) პირში მაქებარი, პირფერი, მლიქვნელი (გ. შარაშ.; ვანი, თ. თავაძე).
- მაქონებულ-ი** (მობ.) ნაშოენი, შენაძენი (ო. ქაჯ.).
- მაქულდურ-ი¹** (იმერ.) სახლის წინ ან გვერდზე გადმოხურული (ვ. ბერ.).
- მაქულდურ-ი²** (იმერ.) სამზარეულოს აივანი, დერეფანი, სამზარეულოს გარეთ არეშარე („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- მაქუნა** (ლენჩ.) მოუსვენარი (მ. ალავე., 1).
- მაქც-ი** (თუშ., ზ. იმერ.) ხიფათი, ცუდი შემთხვევა (თ. უთურგ.); მოხერხებულობა, ეშმაკი (ქ. ძოწ.).

მაქცევა (მობ.) მოქცევა, ქათმის საკვებ-ცხედ მოვება (დიალექტ., 562).

მაქციერა-ი (გურ.) ერთნაირი ჩიტია, რომელიც თავს იმკვდარუნებს, რომ დაჰკერას გადარჩეს; გადატ. თავის მოკატუნება რომ სჩვევია, ისეთი ადამიანი; კეკლუცი, კობტაობის მოყვარული (გ. შარაშ.).

მალა (ზ. აპარ.) დაავადება (შ. ნიყარ.).

მალალა (ხევსურ.) ვერცხლის საარაყე სასმისია (ა. ჰინჭარ., 218).

მალალი-ხმა-ი (გურ.) ტენორი (გ. შარაშ.).

მალარა (იმერ., ჯავახ., მესხ., აპარ.) ქვაბი, გამოქვაბული კლდეში (დიალექტ., 648; 654; პ. ჯაჯან.). არაბ., თურქ. mağara.

მალატლიანი-ი (ფშ.) ქვიანი, საერთოდ ისეთი ადგილი, სადაც გველისას კვალი არ დაჩნდება. „შაუდგენ მალატლიანსა, ვერვინ გაიგო კვალია“ (ი. ქეშკე).

მალაღდურებელი-ი (გურ.) ცეცხლის ამავიზიზიზებული. ნ. ლაღდური (ა. ლღ.).

მაღდანოზი (ქართლ.) ოხრაზუში, ბოსტნეული მცენარეა (ა. მაყ.). თურქ. maydanos.

მაღვალაქ-ი (რაჭ.) მაწუხებელი ადამიანი, მუენებელი; მაღვება ვნება (ვ. ბერ.).

მაღვრიალა (ლენჩ.) ბოროტი ადამიანი, ვინც თვალებს ნიადაგ აბღვრიალებს. „ჯოროსანი ტარიელა, ეშმაკი და მაღვრელია“ (მ. ალავე, 2).

მაღია (ქართლ.) თვალთმაქცობის სწავლა (კირიონი).

მაღინდარა (იმერ.) ოხუნჯი, ენაკვიმატი, სიტყვამოსწრებული (ი. ქაეთ.); ლაზ-ლანდარა, ლაბუცა, ოხუნჯი; ენაკვიმატი, სიტყვამოსწრებული (დიალექტ., 671); სიტყვამოსწრებული, ლაზლანდარა (ქ. ძოწ.).

მაღიჯ-ი (რაჭ.) მახინჯი, ნაკლიანი (დიალექტ., 686).

მაღლური-ი (ოკრიბ.) მაღლარი, ტალავერ-

ზე ან ცოცხალ ხეებზე გაშვებული ვენახი (მ. ალავე).

მაღმური-ი (ქიზიყ.) უშნო, გონჯი (ს. მენთეშ.).

მაღნარი-ი (გურ.) ნაყანევი ადგილი. ღრთებით აყანებდნენ, რვა წელიწადს ასვენებდნენ და მერმე ისევ დაამუშავებდნენ. დაბლობზე ასეთ ადგილს ეწოდებოდა ღობირო (ნ.), მაღლობზე — მაღნარი (გ. შარაშ.).

მაღუნდარი-ი (ლენჩ.) ჩუმი, ეშმაკი, თობუმი (მ. ალავე, 1).

მაღური-ი თვალ-ი (ზ. იმერ.). 1. მომჯადოებელი, მაცდური თვალი; 2. ავი თვალი (ბ. წერეთ.).

მაღულღა (მობ.) მოკუნტევა; მოღულღალი მოკუნტული (ო. ქაჯ.).

მაყა (მობ.) სვილის გამობერტყვის შემდეგ დარჩენილი ღეროები (დიალექტ., 562).

მაყალიორძა (მთიულ.). ნ. მაყალურძა.

მაყალურძა, მაყალურწა (ფშ.) ჭყიმი. ბალახია. ნ. დიყინჭორა (ი. ჭყონ.; ა. მაყ.).

მაყაყურა-ა (აპარ.) ცურვაა, ბაყაყური (შ. ნიყარ.).

მაყე (მთიულ.) შემრგე (ი. ჭყონ.).

მაყიერი-ი (ლენჩ.) ნოყიერი (მ. ალავე, 3).

მაყლაჩო (ლენჩ.) ბალახეული მცენარე ერთგვარი (მ. ჩიქ.).

მაყო, მაყო-ა (ხევსურ., თუშ.). 1. არყის ხის კაჩელი, ტოტებანი ჯოხი, იყენებენ ვალოზე პურის ლეწვისას; თუ ძნა ნესტიანია და ცუდად ილეწება, მეკალოე მაყოს ურტყამს ძნას მარცვლის გასაცვლელად (ა. ჰინჭარ., 204); 2. ცოცხი, რომელსაც ლეწვის დროს ხმარობენ (თ. უთურგ.).

მაყოღ (ინვილ.) მაყალი (ა. მაყ.).

მაყრანწალა (მთიულ., მობ.) ჭყიმი, მცენარეა (ა. მაყ.).

მაყურია (ლენჩ.) ყავისფერი მწერის, მოგრძო და წელწერილი, სიმინდის ხევესა და ატმის კურკაში მოიპოვება. ნ. ყურბელა, ყურბელა (მ. ალავე, 2).

მაყურკი-ი (ლენხ.) მარყუცი (მ. აღვ., 2).
მაშაყი-ი (ლენხ.) ზანდურისა და მახის თავ-
 თავის საყრდენი (დიალექტ., 677).
მაშაყი-ი (ქიზიყ.) ნ. ვარშაყი.
მაშვე, **მაშვეთი**, **მაშინვეთი** (ქართლ.)
 მაშინვე (თ. სალარ., აღვ., 84).
მაშთაგი-ი (ხევსურ.) ბატყნის ტყავი სა-
 ქუდედ (ა. შან.; ლ. ლეონ.); საქუდე
 ტყავია; ყველაზე ძვირფასია დაკრამ-
 ნილი (ნ.ქ. შაშთაგი (ა. კინკარ., 249).
მაშიავ, **მაშივ** (ხევსურ.) მაშინვე. „გერ
 დილა რო გათენდების, მაშიავ ყმა-
 წვილებ გაიტანენ ვაცებს, დაყენებენ
 და დაუწყებენ მშვილდ-ისრის ქლას“
 (ა. შან., 147).
მაშივ (ხევსურ.) ნ. მაშიავ.
მაშინის, **მაშინისა** (მთიულ., გუდამაყრ.)
 მაშინ (დიალექტ., 568; 573).
მაშირი-ი გზა (ქიზიყ.) კარგი გზატკეცილი
 ვაკეზე. მაშირი გზაა და სადი-
 ლობამდი გავა ლავოდახ“ (ს. მენტეშ.).
მაშირება (ფშ.): გაიმაშირებ-ს ხში-
 რი გამეორებით ისწავლის, დაიმახსოვ-
 რებს (ა. კინკარ., ფშ.).
მაშირობა (ქიზიყ.) ბეჯითობა, გულმოდ-
 გინება, მუყაითობა. „უ მაშირებ-ს
 ვენაქს: თოჯაბ, ბარვაბ, მარგვლაბ, წამ-
 ლაბ და სხვა კელ არ აკლებს და მოსა-
 ვალიც კარგი მაბდის“ (ს. მენტეშ.).
მაშიში-ი (ხევსურ.) მოახლოება მენსტრუ-
 აციისა (ს. მკალ.).
მაშმულარი-ი (ხევსურ.) მოჩხუბარი, შუღ-
 ლის თავი (შ. ძიძ., ქრესტ.).
მაშორდომა (ხევსურ.) მოშორება, მოცი-
 ლება (დიალექტ., 554).
მაშრაბაყი-ი (თუშ.). ნ. ვაშრაბაყი.
მაშრაფა (მესხ.) წყლის სასმელი ჭურჭე-
 ლი სპილენძისა (დიალექტ., 652).
 შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ-
 არაბ., თურქ. mıraba.
მაშუარი-ი (რაჭ.) გვხვდება ასეთ კონტე-
 სტში: „ბატონისა ნაბრძანებსა მაშუ-
 არი არ ეთქმებაო“ (შ. ძიძ., 209).
მაშხალა (მთიულ.) ქორწილში ნეფე-პა-
 ტარძლისათვის მირთმეული ჭვარდი-

ნად ერთმანეთზე დაკრული ორი ჯოხი,
 რომელზედაც სხვადასხვა ხილი და
 ტუბილეულობაა აცმული (ლ. კიშ.).
მაშხარა (ხევსურ.) მაშხალა; ვადატ.
 გამაშხარება დიდი ცეცხლის დან-
 თება (ა. კინკარ., 290).
მაჩა (რაჭ.) კალოზე დადგმული პატარა
 სამკედლიანი შენობა ავღარში პურის
 შესანახად (ვ. ბერ.); კალატოზის ია-
 რალი, ქვის სათლელი (შ. ნიყარ., აჭარ.).
მაჩანაური-ი (ზ. იმერ.) ყურძნის ერთ-
 ერთი ჯიშია (ბ. წერეთ.).
მაჩანოური-ი (ლენხ.) შავი ყურძნის ჯიში
 (დღნორისა), მსხვილმარცვლოვანი,
 დიდმტვენიანი, სუსტი ღვინო აქვს. ნ.
 მაჩანაური (მ. აღვ., ოკრიბ.).
მაჩაყური-ი (რაჭ.) საქალამზე ბალახი (შ.
 ძიძ., 209).
მაჩვიერი-ი (ლენხ.) შვეტიცი, ადამიანი,
 ვინც რამე პროფესიას ეჩვევა, ეუფ-
 ლება (მ. აღვ., 2).
მაჩიყა (ფშ., მთიულ., თუშ.) მაჩიტა, მცე-
 ნარეა (ს. მკალ.: ა. მაყ.).
მაჩიტა (ქართლ., ქსნის ხეობ.) მინდვრის
 ბალახია ერთგვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ.,
 პ. ხუბ.; ვ. სომხიშვ.).
მაჩტა (კახ.) ძირითედა ბალახია ერთგვა-
 რი. ნ. მაჩიტა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
მაჩულა (ქართლ.) უხვირო ადამიანი (მ.
 მესხ.).
მაჩქატელა-ა (ინგილ.) ღამურა (მ. ჯან.);
 მაჩქატელა (სობა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.;
 ქეგლ).
მაჩხი-ი (მობ.). 1. ცელქი, ეშმაკი, ყველაფ-
 რის მხილველი; 2. მოუსვენარი (ო.
 ქაჯ.).
მაჩხაროზი-ი (გურ.). ნ. მოჩხაროზი.
მაჩხევა (რაჭ.) ცაცია. ტაკვია („კომუ-
 ნისტი“, № 157, 1968).
მაცალო (მთიულ.) მოზვერი (ლ. ლეონ.).
მაცაცერა (ქართლ.) მოუსვენარი, ანცო
 ბავში (გ. შატბერ., 70).
მაცეტარი-ი (გურ.) ცეტი, აჩქარებული,
 დაუთმობრები. „ნურგინ ენდოს
 ახლოგაზრდას, ჭკუა თხელს და მაცე-
 ტარსა“ (ა. ლ., გურ.).

- მაცილი-ი** (ფშ.) მაცდური, ეშმაკი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.; დიალექტ., 592).
- მაცილა** (მთიულ.) მოცივი, მოცხარი, მცენარეა (ა. მაყ.); პატარა ტბილნაყოფიანი ბუჩქი (ლ. კაიშ.).
- მაციცველი**-ი (იმერ.) პატარა ეშმაკი; ვადატ. ცელქი, კუდრაჟა. ნ. მაცაცერა (ი. ქავთ.).
- მაცნე-ა** (ფშ., თუშ.) მოამბე, მახარობელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900); აზბის მიმტანი, მაცნობელი, შემბატყობინებელი (ი. ბუჭურ., 133; თ. უთურგ.; დიალექტ., 582). შდრ.: ქეგლ.
- მაცაღუნა** (ფშ.) ჩუხად, მოპარვით მოსიარულე, თამაშობის მოყვარული (ი. ქეშიკ.).
- მაცქატუნა** (გურ.) პატარა სახის, ლამაზი და ცქვიტი ქალიშვილი („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- მაცხარი**-ი (მთიულ.) კლდის მოცხარი. ნ. ალუდა (ა. მაყ.).
- მაძაგ-ი** (აჭარ.) მაძაგებელი, მძრახველი (შ. ნიგარ.).
- მაძახინალი**-ი (ხევსურ.) მოპასუხე ტირილში (ს. მაკალ.).
- მაძახურა** (ხევსურ., ფშ.) ცრურწმენით, უჩინარი მავნე სული, რომელიც სოფელში ღამით ჩამოივლის და მძინარე ოჯახს საკომიდან (ნ.) ჩასძახებს. მაძახურა ოჯახის რომელიმე წევრის სახელს ორჯერ დაიძახებსო. თუ მძინარემ პასუხი გასცა — „რაიავ“, მაძახურა მას დასწყევლის და ის კაციც მოკვდებაო. მაძახურას მხოლოდ ორჯერ შეუძლია დაძახებაო, მესამედ გამეორება კაცის სახელისა მას არ შეუძლიაო. ამიტომ ღამით სტუმარს სამჯერ უნდა დაეძახა, თორემ ხევსური მასპინძელი მას, მაძახურას შიშით, ხმას არ გასცემდა (ს. მაკალ., 227); მოძახურა ავი ქარი ან ავსული (ს. მაკალ., ფშ., 174).
- მაძღარი**-ი (ქართლ.): მაძღარი-ი თავთავი სავეს თავთავი (თ. სალარ., ალგ., 98).
- მაძღარა** (ლეჩხ.) უჯანგარი, მცენარეა. ნ. მომყრალუ (ა. მაყ.).
- მაწაკ-ი** (იმერ.) უკმეხი სიტყვა-პასუხისა და უშნო შესახედაობის ადამიანი (ი. ქავთ.).
- მაწარა** (ზ. რაჯ.) ჭყიმი, ბალახეული მცენარეა. ნ. დიციწყორა, მაცარანწალა (შ. ძიძ., 209; ა. მაყ.).
- მაწაუკ-ი** (ქიზიყ., თუშ.) მაწანწალა; გლახაკი, უშნოდ, შეუფერებლად ჩაცმულ-დახურული ადამიანი (ს. მენთეშ.); მაწანწალა, უფრო ითქმის საქონელზე (თ. უთურგ.).
- მაწაქ-ი** (რაჯ.) საქონლის სნეულება, ყბასა და კისერზე მუწუყებს ჰყრის (ვ. ბერ.).
- მაწაქ-ი** (ზ. იმერ.) ქასრა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მაწაწური**-ი (ქიზიყ., ქართლ.) გარეცხვისას ქვევრში ჩარჩენილი წყლის ამოსაწურავი (ამოსახოცი) ტილო; ვადატ. დახეულ- და ჭუჭყიანტანისამოსიანი ადამიანი (ს. მენთეშ.; ა. ლ., ქართლ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- მაწვიფერ-ი** (იმერ., ლეჩხ.) ქორწილსა და სატირალში მომწვევი კაცი (ვ. ბერ.); კაცი, რომელიც მასპინძლის დეაღებით იწვევს მეზობლებს ქორწილსა და ტირილში (შ. ალავე, ზეპირსიტყვე.).
- მაწვიმარა** (აჭარ.) ფუტკარა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მაწიფრობა** (ქართლ.) ყუათიანობა (კირონი).
- მაწკო** (ქიზიყ.) პატარა ბავშვი, ჩვილი ბავშვი; ვადატ. პატარა ტანის, გალუული ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- მაწკატერტა** (მოხ.) მოგება, შოვნა (ო. ქაჯ.).
- მაწკუნა** (ქიზიყ.) მაწაწინა, ჩვილი არსება, მაწაწა; კნინ. ფორმაა მაწკო (ნ.) სიტყვისა (ს. მენთეშ.).
- მაწოვარი**-ი (ქვ. იმერ.) მუცლის ჰია (შ. ალავე, 3).
- მაწორიოდ** (იმერ.) სწორად. „წრეულს თოვლი სახურავის მაწორიოდ იყო“ (ვ. ბერ.).

მაწუნკალა (მთიულ.) მარხვის მკამელ (ლ. კიბ.).

მაწუსვა (ხვესურ.) კოკების თამაშში მოგება (ა. ჭინჭარ., 240).

მაჰ-ი (მოხ.) ცაცხვი, მცენარეა (ო. ჭაჭ.: ა. მაყ.; დიალექტ., 562).

მაჰაკალი-ი (ქიზიყ., ინგილ.) მაჰანკალი, შუამავალი, მაშვალი (დიალექტ., 607; 619).

მაჰანაურ-ი (ლენჩხ.). ნ. მაჩანაური.

მაჰატა (ქართლ.) დასაცინი აღამიანი (ი. ჭყონ.).

მაჰაჰა (გულამყარ., მთიულ.) ოფა (ნ.), ცხენის სენია ერთგვარი (ლ. ლეონ.).

მაჰახელა (გურ., აჰარ.) ერთგვარი გრძელ-ლულიანი, კაჟიანი თოფი, აკეთებდნენ სოფ. მაჰახეთში (გ. შარაშ.; ს. ჟღ.; შ. ნიჟარ.; დიალექტ., 658).

მაჰახელა ფერი-ი (ქართლ.) ჭყატანა, თვალში საცემი, მკვეთრი ფერი. „ე რა მაჰახელა ფერის სკები დაგიდგამთ!“ (გ. შატბერ., 70).

მაჰახელემა (იმერ.) ცემა, დარტყმა, მაგ., ნიგვზის (კაკლის) დამაჰახელემა, აღდგომის კვერცხის დამაჰახელემა (ვ. ბერ.).

მაჰედარი-ი (აჰარ.) მოკიდავე (შ. ნიჟარ.).

მაჰევა (ზ. აჰარ.) ჯილის ბუდეში ჩარკობილი მრგვალი ხე, რომელსაც უერთდება გვერდით გამოშვერილი სახელური, კოტა (შ. ნიჟარ.).

მაჰეკ-ი¹ (ლენჩხ.) ღორის ფაშვი (მ. ჩიქ.).

მაჰეკ-ი² (ქართლ., ლენჩხ., რაჰ., ქიზიყ.) კვეთი, დვრიტის ექსტრაქტი, რომლითაც იკვეთება რძე საყველედ (ლ. ლეონ.); საკიდელი, რძის საკვეთი. აკეთებენ ძვლის, ფაშვისა და პურის მარცვლებისაგან (მ. ჩიქ.); დვრიტას, რძის შესადელებელ მასალას, იღებენ ძუძუს ხბოს ან ღორის კუჭიდან (დიალექტ., 686); ძროხის კუჭის ერთი ნაწილია. დაკლული ძროხის კუჭს მაჰეკს მოაჰრიან, გარეცხავენ, ერთ წილ მარცხა და ორ-სამ წილ თეთრ შაბს დააყრიან, შემდეგ შრატს დაასხამენ

და ამზადებენ ყველის შესადელებელს. ნ. დვრიტა (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

მაჰეკნება (ხვესურ.) მოჭერა; ჭელნ მაჰეკიკნიიანავ ხელს მოუჭერდნენ ხოლმე (დიალექტ., 554).

მაჰეკორა/ე-ი (გურ.) სოკოა ერთგვარი (ს. ჟღ.).

მაჰეკატი-ი (ხვესურ., თუშ.) ბლინი; გათქვეფილი ფქვილის სითხეს შუშავენ ცხელ ტაფაზე და ამ მოშუშებულ ცომს აწებენ ერთბოში და ისე გაიხლებიან (ი. ჭყონ.); ნამცხვარია ერთგვარი (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 214); ნამცხვარი, რომელიც რძისა და ფქვილისაგან კეთდება (თ. უთურგ.).

მაჰეკუნარა (რაჰ.) მანკველა (ა. მაყ.).

მაჰერხა (ხვესურ.) ნამცხვრის დაჭრელება ნაპირებზე (ა. ჭინჭარ., 213).

მაჰერხილი-ი (მოხ.) მოჭრელებული (ო. ჭაჭ.).

მაჰეუტი-ი (ქართლ.) დაბალი ტანის ენამეტი აღამიანი; პატარა, გამხდარი, დალეული, მაგრამ ეშმაკი, ცელქი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.; შ. შიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მაჰუნკალა (ზ. იმერ.). ნ. მაჰეკუნარა.

მაჰეურტია (ლენჩხ.) შაქრის ავადმყოფობა, იგივე ჭყურტია ანუ წყურტი (ნ.). „ამდენ წყალს როგორ სვამ, მაჰეურტი იც რომ გპირდესო?!“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვი).

მახა (ლენჩხ.) ხორბლის ძველი ჯიშია, ფხიანი, იკეთებდა ბრტყელ თავთავს, აწეთ-იქით მარცვლები ასხდა, თავთავს კრფდნენ და ცეხავდნენ, თეთრი პური გამოდიოდა. ამჟამად არ ითვისება. ნ. პოშოლა (დიალექტ., 677; მ. ალავე, 1).

მახალაჰ-ი¹ (რაჰ.) კაჟუკი, კაკვი სავსე ტიკის ამოსადები, რომ უჩანასკნელი არ გადაგორდეს (ვ. ბერ.).

მახალაჰ-ი² (ქიზიყ.) საფეიქრო ხელსაწყოს ნაწილია: ჯოხებია, რომლებზედაც დგომია მობმული. ყოველ წყვილ

- ჩლას (ნ.) ერთი ცალი მახალაი აქვს მობმული (ს. მენთეშ.).
- მახალაი-ი³ (ქართლ.) ყვარის სახდელი დაზგა („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- მახალაი-ი⁴ (კახ.) რუმბის ქვეშ ამოსადები საყისარი („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- მახალოზ-ი (იმერ., ლეჩხ.) ლამაზი ვაჟაკი, მალხაზი (პ. ჯაჭან., IX, 256); მალხაზი (შ. ალავე, 3).
- მახანხა (მოხ.) მოსუფთავება, მოწმენდა (ო. ქაჯ.).
- მახაოზელ-ი (ქართლ., ფშ.). ნ. მახაოზელი.
- მახარ-ი (აჭარ.) კიდან წყლის ამოსაღები ოწინარი. ნ. კონტარო (შ. ნიყარ.).
- მახარა¹ (იმერ.) სიმინდის ნაბარტყი, მთავარი ღეროს ფესვებზე ამოსული პატარა, ვარვისი ღეროები (ვ. ბერ.).
- მახარა² (იმერ.) დელერტკის ბოლოს დასამაგრებელი წნელი („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- მახარა ვაშლ-ი (ზ. აჭარ.) ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).
- მახარა რუჭუ-რუჭუ (რაჭ.) ბავშვთა თამაშია ერთგვარი (ვ. ბერ.).
- მახარიის ქვაბ-ი (იმერ.) მეტაფორ. აუვსებელი, უძირო ქვაბი (ვ. ბერ.).
- მახაროზელ-ი (გურ.) პირველი მყარი, რომელიც წინ მიუძღვის მყარიონს ოჯახისათვის პატარძლის წამოყვანის სახარებლად (ა. ლ.).
- მახას-ი (აჭარ.) მაკრატელი (ი. მეგრ.). არაბ., თურქ. makas.
- მახატ-ი (თუშ.). ნ. მაკატი.
- მახატურა-ი (გურ.) ვახის ერთგვარი ჯიშია (ა. ლ.).
- მახაშირ-ი (ზ. იმერ.) გველი (ქ. ძოწ.).
- მახვიერ-ი (იმერ.) აბრეშუმის ქია, რომელიც უკვე პარკს აკეთებს, ახვევს (ვ. ბერ.).
- მახვილ-ი (ხევსურ.) ცივი იარაღი საერთოდ (ა. ჰინკარ., 305).
- მახვილაკ-ი (ქართლ., ქიზიყ.) ენაკვიმატი, ენამწარე, ეშმაკურად მოუბარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ენამწარე, საწყე-
- ნი სიტყვის მთქმელი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქველ.
- მახილვა-ა (ინგილ.) წვალება, ტანჯვა, მიიმე შრომა; მავხილე ვიწვალე, ვიჯახირე, ჯათა დამადგა (დიალექტ., 620).
- მახმაჟა (ქართლ.) ბალახია ერთგვარი (ლ. ნოზ.).
- მახმურ-ი¹ (ინგილ.) ხავერდა, იმერული ზაფრანა (ა. მაყ.).
- მახმურ-ი² (ქიზიყ.) ძვირფასი ქსოვილი (ს. მენთეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
- მახოზელ-ი (ქართლ.) სარეველა ბალახია. ხორბლეულს თუ ზომიერად ურეგია და მასთან ერთად დიფქვა, პური გამოდის ლურჯი, რბილი, სურნელოვანი, მალე არ ფაშრდება (ნ.). ფქვილს ორ-სამ პროცენტზე მეტი თუ შეერია, პური მწარე გამოვა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. კუონ; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- მახორიკა (ხევსურ.) საყოჩაენი, პირუტყვის ქაჩის (ნ.) ზემოთა ნაწილი (ა. ჰინკარ., 240).
- მახოზ-ი, მახუზ-ი (კახ., ქიზიყ., ქართლ., ფშ.) დამევებული, დაწინილებული ქატო ზამთრისათვის (ნ. ზუკაყ., ე. ხუციშვილ.; ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.
- მახარაჟა (იმერ.) მახრა (ი. ქავთ.).
- მახტა (ფშ.) გადასახადი მიწაზე (ვაჯა, I, 1946, ა. შან.).
- მახუნჯაყ-ი (ლეჩხ.) უშნო გარეგნობისა და მოქმედებით დაუნდობელი (შ. ალავე, 1).
- მახუზ-ი (მოხ., ქიზიყ., ფშ.). 1. საფუარი, ცომის ხაში პურის ასაფუებლად; 2. ფქვილეულის მთავე საქამაღი. ნ. მახოზი (დიალექტ., 562; ი. ქეშიკ.).
- მაკაც-ი (მოხ.) უხეში მატყლი (ო. ქაჯ.).
- მაქელვა (ხევსურ., ფშ., მოხ.) პოენა. „ლამ-ქარო ზურაბისაო, არ მაუქელა კარია“ (ა. შან., 234; დიალექტ., 592; ო. ქაჯ.).

მაქენცვლა (მოხ.) ნამგლით მომკა პურე-
ულისა (დიალექტ., 562).

მაჯაგ-ი (იმერ., ოკრიბ.) გამომდგარი, მა-
გარი (გ. ბერ.); მაგარი, გამძლე, ამტანი
(ი. ქავთ.); ჯანსაღი ადამიანი, ამტანი,
გამძლე (მ. ალავე).

მაჯაგან-ი (ქიზიყ., თუშ.) მეტყავის იარა-
ღი: ტყავის მოსაქნელი რკინა (ს. მენ-
თეშ.; თ. უთურგ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ.,
დ. ჩუბ., ქეგლ.

მაჯაგან-ი კაცი (გურ.) დიდი შრომის ამ-
ტანი კაცი (ი. ჟყონ).

მაჯაგანში მოყვანა (ქსნის ხეობ.) ჟყონის
სწავლება. „ერთი ი მამა მოიღეს, მა-
ჯაგანში მოყვანოს“ (გ. სომხიშვი.).

მაჯანგულა (კახ.) მაჯალაქუნა (ა. მარტ.,
გ. იმნ.).

მაჯარება (ხევსურ.) მოახლოება; წუხ-
რი ხან მასჯარებიყვე საღამო
ხანი მოახლოებულყო (დიალექტ.,
554).

მაჯახალი-ი (მოხ.) ყბა (ო. ქაჯ.).

მაჯეგან-ი (ფშ., გუდამაყრ.) ცხერის ტყა-
ვის გასაზელი (ლ. ლეონ).

მაჯეყვა (მოხ.) დაღლა, დაქანცვა (ო.
ქაჯ.).

მაჯუნ-ი (აქარ.) თაფლიანი ან შაქრიანი
ბრინჯი (დიალექტ., 658).

მაჯმურ-ი (ფერეიდნ.) ექიმის მხლებე-
ლი(?) (ა. ჩიქ.). არაბ., თურქ., memur.

მბილო (ზ. იმერ.) რბილი, ჩია. „მოზვერს
ეუბნებთან: ფიცები გამოდიო, მბილო
არ გამოხვიდო!“ (ბ. წერეთ.).

მბილა (ქართლ., ხევსურ.) შავჩოხა, მცე-
ნარეა (ა. მაყ.).

მბილაჟ-ი (თუშ.) რბილი (თ. უთურგ.).

მგე (მოხ.) შვილის მშობელი საქონელა.
ნ. მამგე (ლ. ლეონ).

მგებარ-ი (მოხ.) მიცვალებულის სულს
ოთქოს ნათესავეების სულები მიეგებე-
ბიან წინ. ამ სულებს მგებარს
ეძახიან (ო. ქაჯ.).

მგებრნ-ი (ფშ.) ძველი რწმენით, კაცი
როცა კვდება, იმის სულის წამოსაყვა-
ნად შევეთიდან სულ ცხენოხანი ნათე-
23. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

საობა მოდის. იმათ მგებრნი
ქქვია. ნ. მგებარი (თ. რაზიყ., „ივე-
რია“, № 167, 1900; ი. ჟყონ).

მგელთკვერ-ი (ფშ.) დიდმარხვაში იციან,
მგლის კვერებს დააცხობენ ფშავში,
მგლებს მსგავსად, შერმე ცერცვს და-
ხლიან დამბალს, იმ მგელთკვერს წაი-
ლბენ ბიჭები და ისარს ესვრიან. ვინც
მოარტყამს, კვერიც იმას დარჩება და
ერთი ჯამი ცერცვიც (ი. ჟყონ.); მგე-
ლთკვერაობა (მთიულ.) დიდმარ-
ხვის პირველი დღე (ლ. კაიშ.).

მგელის ტოტა (გურ.) სამკურნალო ბალა-
ხია ერთგვარი (გ. შარაშ.).

მგელჯივაობა-ა (თუშ.) დღეობა-შეჯიბ-
რება, იმართებოდა ახალი წლის ერთი
კვირის შემდეგ (პ. ხუბ.).

მგწავრა (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის)
სახეა ერთგვარი (ს. მაკალ.; ა. ჰინ-
ქარ., 262).

მგწავრიო (ზ. იმერ.) წეროსწვივა, მცე-
ნარეა. ნ. წერენო (ა. მაყ.).

მგზით-ი (გურ.) მზითვეი (ე. ნინ., I, II,
თ. კიკვი.).

მგლისტოტა (აქარ.) ქრისტესბეჭედა,
მცენარეა (ა. მაყ.).

მგლისფხვა (იმერ.). ნ. მგლისტოტა.

მგლისყურა (გურ.) ტყის ჰორტანა, მცე-
ნარეა (ა. მაყ.).

მგლისყურა² (მესხ.) ძაღლის ენა, ოსერო.
ნ. ლორნიკა, ქირი (ა. მაყ.).

მგოლაგ-ი (თუშ.) ხატის მსახური (ს. მა-
კალ.).

მგოლაობა-ა (თუშ.) მეღუდეობა, ლუდის
გამომხდელის მოვალეობის შესრულე-
ბა (თ. უთურგ.).

მგრვალი-ი (მთიულ.) მრგვალი (დიალექტ.,
565).

მგრო, ნგრო, ნოგრო (ლეჩხ., გურ.) ჯიში.
მოდგმა პირუტყვისა (მ. ჩიქ.).

მგუნება (იმერ.) საქონლის ან რაიმე ნივ-
თის დაწუნება და უკან დაბრუნება
(გ. ბერ.).

მჟად-ი (რაჭ., ლეჩხ., გუდამაყრ.) პატარ-
ძლის მაყარი ქალი (შ. ძიძ., 209; მ.

- ალავ, ზეპირსიტყვე; დიალექტ., 573).
 შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- მდადე** (კახ.) პატარძლის დობილი. ნ. მდა-
 დი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- მდგვალვა** (ფშ.). ნ. ამდგვალვა.
- მდგნე!** (ქიზიყ.) მტყიცე, მაგარი, გამძლე
 (ს. მენთეშ.).
- მდგნე²** (რაკ.) აღვილი, სადაც მდინარე
 ძალიან ნელა მიდის (ვ. ბერ.; მ. ალავ.,
 1).
- მდგნე³** (ლეჩხ.) გვიანი, ნელი კაცი (მ.
 ალავ., 1).
- მდედრო** (მთიულ.) ორ ან სამმონაგები
 ცხვარი (ლ. კაიშ.).
- მდივნი** (გურ.) ნაკელი, პატივი, მიწის
 სასუქი (გ. შარაშ.).
- მდიყ-ი** (რაკ.) დიყი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მდობიარე-ა** (თუშ.) შეყვარებული, მოტ-
 რფიალე (პ. ხუბ.).
- მდოგვი** (მოხ.) შალგი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მდოღავი** (მთიულ.) მწყემსი, რომელიც
 ცხვარს ადოლებს და ადვილად არ-
 ჩევს, თუ რომელი ბატკანი რომელი
 ცხვრის შვილია (ლ. კაიშ.).
- მდორნი** (მოხ.) ოდნავ, სუსტად დაბრუ-
 ნებული თითისტართ დართული ძაფი
 (დიალექტ., 562).
- მდუღე** (ფშ.) მომხარშველი (ვაჟა-ფშ.
 მც. ლექსიკ.).
- მდღვია/ე** (ლეჩხ.) მღვრიე, ამღვრეული
 (მ. ალავ., 1).
- მეცამცი-ი** (თუშ.): მეცამცი-ი ნეტავი
 მეც (პ. ხუბ.).
- მეხანქოე** (გურ.) მარჩიელი, მკითხავი ქა-
 ლადლით. ნ. მემაჯე (ა. ღლ.).
- მეხოლოკიე** (გურ.) ჩიტია ერთგვარი (ა.
 ღლ.).
- მეგანძურ-ი** (ხევსურ.) ხატის მსახური,
 რომელსაც ხატის ვანში აბარია დასაც-
 ველად (ს. მაკალ.).
- მეგემ** (ზ. აჰარ.) თურმე, მგონი (შ. ნი-
 ჟარ.).
- მეგვედა-ა** (აჰარ.) არამკითხე, მეტიჩარა,
 კაცი, რომელიც სხვის საქმეში ერჩება
 (შ. ნიჟარ.).
- მეგოდრე** (ფშ.) პატარძლის მზითევის
 წამლები (ქეგლ).
- მეგომ** (აჰარ.). ნ. მეგემ.
- მეგონ-ი** (ფშ.) ვინც ფიქრობს, ვისაც ჰგო-
 ნია (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- მეგორავე** (იმერ.) მოსაზღვრე. ნ. სავო-
 რავი (ი. ჟყონ.).
- მეგორდია/-ი** (იმერ., გურ.) მოგვერდი,
 კიდაობის ერთი ფანდი (ვ. ბერ.).
- მეღავი** (აჰარ.) ძალა, ღონე(?) „ვეწვე
 ლოგინზე, მეღავი არა მაქ, ავღვა“
 (პ. ჯაჭან.).
- მეღვარ-ი!** (ფშ.) მუყაითი, ბეჯითი (ვა-
 ჟა, I, 1946, ა. შან.).
- მეღვარ-ი²** (ქვ. იმერ.) უღელში ერთმანე-
 თის მოქიშპე ხარი (ქეგლ).
- მეღვარ-ი³** (ქართლ.) შავწამალა, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).
- მეღოულ-ი** (გურ.) მოიმედე, იმედუელი,
 კაცი, ვისი იმედიცა გაქვს (გ. შარაშ.).
- მეღუმლე** (ფშ.) მიმპარავი (ძალდი) (ი.
 ქეშვიკ.); ჩუმი, მიმპარავი (ა. ჭინჭარ.,
 ფშ.).
- მეემშიშე!** (იმერ.) ხარის დაძახება, დახმო-
 ბა (ვ. ბერ.).
- მეერ-ი!** (იმერ.) კრუნის დაძახება (ვ. ბერ.).
- მევღან, მევღან** (ინგილ.) მერმე, შემდეგ
 (შ. ძიძ., ქრესტ.: დიალექტ., 620).
- მეზარე** (ხევსურ.) ხატის მსახური, ამორ-
 ჩეულია, მას ევალება ზარის წესისა-
 მებრ რეკა და საწირის (ნ.) მეთვალ-
 ყურეობა (ს. მაკალ.).
- მეზერი** (გურ.) საფლავი. „ამის გულიზა
 მეზერში ჩავსდევ, არ შეგარჩენ“
 (გ. შარაშ.). არაბ., თურქ. mezar.
- მეზობელა** (ქიზიყ.) მეზობლებში სიარუ-
 ლის მოყვარული ადამიანი, შინ დაუჯ-
 დომელი (ს. მენთეშ.).
- მეთოლია** (გურ.) სათოვლია (ა. მაყ.).
- მეთოხარ-ი** (ოკრიბ.) მეთოხე, ვინც ყანას
 თოხნის (მ. ალავ.).
- მეთქინ** (გურ.) სხვათასიტყვის ნაწი-
 ლაკი -მეთქი (დიალექტ., 665).
- მეთქინა** (რაკ.) ძალად რომ ნაზობს, იკ-
 ვანწება (ვ. ბერ.).

- მეისარობა** (ლენხ.) ლოცვა, დღეობა (მ. ჩიქ.).
- მეიფუნია** (ლენხ.) ნ. მოიფნიე.
- მეკალტია** (ხევსურ.) მინდვრის ქორი თეთრი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900).
- მეკაცური** (ფშ.) შხამიანი გველი. „ან ჩაეყოლა ბაყაყი, ან მეკაცური გველია“ (ი. ქეშკე).
- მეკენჭე** (იმერ.) ხმის მიმცემი, საარჩევნო უფლებების მქონე. „არჩევნებში მონაწილეობის მიღების უფლება ჰქონდა, მეკენჭე იყო“ (მ. ალაფ., დ. კლდ. ლექსიკ.).
- მეკერჩხალი**, **მეკენჩხალი** (ზ. იმერ., რაჭ., ლენხ.) ჩვეულებრივი ნეკერჩხალი. ნ. ნეკერჩხალი, კემერჩხალი, კენერჩხალი (ა. მაც.).
- მეკენჩხალი** (ლენხ.) დაბლარის ვაზის ჯიშა. შავ ყურძენს ისხამდა, წვრილი მარცვლი და საშუალო ზომის ღია მტევანი ჰქონდა. მხოლოდ მის მაქარს აყენებდნენ. სოფ. საირმეში იყო გავრცელებული (მ. ალაფ., 2).
- მეკენესიანი** (რაჭ.) მეკენესარე. „სახლი არ მიყვარს მისთანა — კასლისე მეწვეთიანი, ქალი არ მიყვარს მისთანა — ყვერბის თავს მეკენესიანი“ (შ. ძიძ., 209).
- მეკვლე** (მთიულ.) დედაკაცი, რომელიც ხენის დროს გადაბრუნებულ მიწას ქარჩნის (ლ. კაიშ.).
- მეკილტული** (გურ.) მეკარე. „ჯოჯოხეთის მეკილტული“. ნ. კილტე (ს. ჟღ.).
- მეკირიე** (გურ.) ფრინველია ერთგვარი (ა. ლ.).
- მეკობარი**, **მეკობარი** (ფშ.) წანავარი, ავანვარდი (ი. ჭყონ.); მზირი, მზევრავი; წინამავალი ნაწილი ლაშქრისა (ვაჟა, I, ა. შან.).
- მეკობარი** (ფშ., თუშ.) დავლის საშოვნელად წასული (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); **მეკობარი** (ნ.) შეიარაღებული რაზმი, რომელიც თავდასხმებსა და გატაცებებს აწყობდა, მეკობრე (თ. უთურგ.).
- მეკოდე** (ფშ., მთიულ., თუშ.) ვისაც ბურობის დროს (ლხინსა თუ კირში) დვინო, არაყი ან ლუდი აბარია (ვაჟა, I, ა. შან.); ყველის შემწურავი (ლ. კაიშ.).
- მეკობარი** (ფშ., თუშ.). ნ. მეკობარი.
- მეკერენხი** (აქარ.) ვაზის ჯიშა, ერთგვარი, წითელყურძნისანი (მ. ნიჟარ.).
- მეკუდღური** (კახ.) მკის დროს ბოლოს მომდევნო მუშა; მესვეური კი წინ მიუძღვის (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- მეკუბარი** (მთიულ., გუდამაყრ.) მეკობრე. ნ. მეკობარი (ე. ვირსალ.).
- მელაგუნდა** (მთიულ.) ფასმანდუკი, მცენარეა (ა. მაც.); ერთგვარი მცენარე, რომლის დაჩეჩქეილ ფესვს ჭრილობის წამლად ხმარობენ (ლ. კაიშ.).
- მელაიჯე** (ქიზიყ.) მექვაბე, სპილენძულის ეკუბარი (ს. მენთეშ.).
- მელაკურკუტალობა** (რაჭ.) შემოჩვეული მელიას თავიდან მოშორების ცერემონია (შ. ძიძ., 209).
- მელაკურკუტობა/ე** (ლენხ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (მ. ალაფ., 2).
- მელაფე** (ქიზიყ.) მებაგურის თანამეწე, სააგურე მიწას თხრის, ზელს და გუნდას ამზადებს (ს. მენთეშ.).
- მელაღუნე** (ხევსურ.) შავი მელა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.).
- მელაძუა** (იმერ.) გაიძვერა, ეშმაკი (ე. ბერ.).
- მელაძე** (თუშ.) მელა (დიალექტ., 582).
- მელეზერი** (ლენხ.) ბერსელა (ნ.), ბალახია (ა. მაც.).
- მელეზირი** (ლენხ.) წბილა, მცენარეა. ნ. წვერვალაი (ა. მაც.).
- მელეკე** (თუშ.) ლეკების წინააღმდეგ მებრძოლი (ი. ბუჭქურ., 134).
- მელეშო** (ფშ.) სამხრის სამხარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).
- მელვა** (ქიზიყ.) ბოლისა და დამწვრის გემოს მიცემა შეჭამადისათვის (ს. მენთეშ., დამ.).
- მელთკუდაძე** (თუშ.) ღეროიანი მცენარეა, თავზე იკეთებს მოგრძო ნაყოფს. საქონელი ჭამს (პ. ხუბ.).

მელიაობა (რაჭ.) წესჩვეულებაა ერთგვარი (ვ. ბერ.).

მელიკულა¹ (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 262).

მელიკულა² (ქართლ., კახ., ფშ.) ფარსმანლეკი, მცენარეა (ა. მაყ.).

მელისკულა (ქართლ., კახ., ფშ., რაჭ., მოხ.) სამკურნალო მცენარეა ერთგვარი, ფარსმანლეკი (ნ.), ხევსურ. ციხისკულა (ნ.), ქიზიყ. თავყვითელა (ნ.), ლეჩხ. თავვისკულა, სვან. მულმურილი. იყენებენ კუჭნაწლავის დაავადების წინააღმდეგ (ა. ლლ.); ბალახია, რომლისაგან ამზადებენ დაჭრილის წამალს (ა. ყაზბ., II, შ. ძოდ.; შ. ძოდ., 209).

მელისძვალა (რაჭ., ლეჩხ.; იმერ.) ირმისმსხალა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მელო (რაჭ.) შიშველი, ტიტველი (ვ. ბერ.).

მელოგინე (გურ.) მშობიარე ქალზე იტყვიან (ს. ჟღ.; ქველ).

მელულ-ი (რაჭ.) თხზითი, პურის სანიავებელი იარაღია (ვ. ბერ.).

მელჯიგაყ-ი (თუშ.) ხარბი, ხელმოკერილი (თ. უთურგ.); პირმოთნე, შემპარავი აღამიანი (პ. ხუბ.).

მემანჯანოკობა (ქიზიყ.) აბრეშუმის ამოხვევის ხელოსნობა (ს. მენტეშ.).

მემაჯე (გურ.) მკითხავი, რომელიც მაჯის საშუალებით მკითხაობს (ე. ნინ., II, თ. კიკე.).

მემენიშევექ. (ქართლ.) ცხვრის ღაძახება (შ. ძოდ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მემეტე (თუშ.) ფალავანი ბრძოლებში (თ. ბუქურ., 134).

მემზანავობა-ა (ინგილ.) ქორწილის წინაღამის ვახშობა ნეფიონის უმახლობლესი ნათესაეებისა და მეგობრებისა, ე. ი. მზად ყოფნა (მ. ჯან.).

მემთე (ფშ., აქარ.) ზაფხულობით მთაში მყოფი საქონლის მომვლელი, მწყემსი (დიალექტ., 592); მე მთე ვ რ-ი ზაფხულობით საძოვარზე მცხოვრები (ი. მეგრ.).

მემთესურ-ი (ქართლ.) მთესველი, მთესვარი (დიალექტ., 639).

მემრ-ი (თიან.) მერმის, მერმე, შემდეგ (დიალექტ., 599).

მემრენის (მოხ.). ნ. მამრენის.

მემრინას (თუშ.) ზნ., მერმე, შემდეგ. ნ. მამრენის (თ. უთურგ.).

მემლან (ინგილ.). ნ. მევლან.

მენ, მენა (ფშ., გულამაყრ., მთიულ., ქსნის ხეობ., ინგილ.) მე (ვაჟა, I, ა. შან.; დიალექტ., 573; 592; 568; ვ. სომხიშვი.).

მენა-ა (ინგილ.) თიხის ნახევარქვევრა, რომელშიც ბაწრებსა და შალებს დებავენ (მ. ჯან.).

მენარიყე (კახ.) ნარიყი, გამორიყული, შუშის მომგროვებელი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მენაშლე (ქართლ.) ბედოვლათი, მფანტავი (გ. შატბერ., 72).

მენაქ (ინგილ.) ვენახი (დიალექტ., 620). შღრ.: აქარ. მენახ-ი (ი. მეგრ.).

მენეტაფა (იმერ.). ნ. მერეტაფა.

მენჩ-ი (ზ. იმერ.) კერი, ღირეებზე ზევიდან დაკრული სქელი ფიცარი. ნ. მერჩი (ბ. წერეთ.).

მენჩვა (ზ. იმერ.). ნ. მენჩი.

მენცხერო (ლეჩხ.) უსურვაში, მცენარეა. ნ. მოცხარი, ომცხვარო (ა. მაყ.).

მენჯულა-ა (აქარ.) გადატ. კოჭლი კაცი (შ. ნიქარ.).

მეორახე, მეორახეებ-ი (ხევსურ.) დამხმარეები მსხვილფეხა პირუტყვის გატყავებასა და აქნაში (ა. ჭინჭარ., 241).

მეორედ-ი (იმერ.) სიმინდის მეორედ გათონა (ლ. ლეც., 67).

მეორე კვალ-ი (გურ.) მეორედ ხენა (პ. ჯაჯან.).

მეორეშაფათე (ლეჩხ.) მთელი კვირის შეფეხე (ნ.), ვისაც ორშაბათ დილით ცრუმორწმუნე პირველად დაინახავდა ან შეხედებოდა (მ. ალაფ., 2).

მეოტ-ი (ფშ.) ლტოლვილი, შიშისა ან სხვა უბედურების გამო გაქცეული (ი. ქეშიკ.).

მეპურწყულე-ა (თუშ.) საქმლის მომტანი (თ. უთურგ.).

- **მეშმა** (ინგილ.) სპილენძის დიდი კურკული, ლანგრის მსგავსი (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- მერ-ი** (გურ.) ჭაჭის დასაწურავი ხელსაწყო. ნ. მერეტაფა (გ. შარაშ.).
- მერანდო-ა** (ინგილ.) მოწითაო ყურძენი (მ. ჯან.).
- მერახულა-ა** (ინგილ.) საშემოდგომო მსხალია (მ. ჯან.).
- მერდ-ი** (ინგილ.) გულუხვი (გ. იმნ.). სპ., აზერბ. **მერძ**.
- მერდევან-ი** (რაქ., იმერ.) ოღრო-ჩოღრო გზა (გ. ბერ.); თხრილი, ორმოსავით ჩაღრმავებული ადგილი გზაზე (ი. ქავთ.). სპ., თურქ. **merdiven**.
- მერდევან-ი** (აჭარ.) ქვის კიბე. ნ. მერდევანი (პ. ჯაჯან.).
- მერდიში-ი, მერდინი-ი** (გურ., ლეჩხ., ქვ. იმერ.) წმინდა საცერი, სამტიცი (ს. ულ.; ა. ლლ., გურ.; მ. ჩიქ.; მ. ალავე, 1; ზ. კუმბურ., 282).
- მერდინ-ი** (გურ.). ნ. მერდინი.
- მერდინ-ი** (მოხ., მთიულ.) შინ ნაქსოვი აბრეშუმის თხელი სამოსი; ამ სამოსის მანდილი (დიალექტ., 562); ჩიქილა, მანდილი (ლ. კაიშ.).
- მერე** (გურ., ზ. აჭარ.) მდინარის ნაპირზე მდებარე სახნავ-სათესი ვაკე (ე. ნინ., 1, თ. კიკვ.); დაბალი, ნოყიერი სახნავ-სათესი მიწა (გ. შარაშ.); მდინარის პირს მდებარე საყანე (შ. ნიქარ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- მერე** (ოკრიბ.). 1. მერეტაფის (ნ.) ნაწილი, ქვაბი ქვისა; 2. ბალქაშის (ნ.) რთვი, რომელიც დროგამოშვებით წყლით ივსებოდა და იცლებოდა; 3. ქვის კოდი, საიდანაც წყარო გამოდის (მ. ალავე.).
- მერე** (აჭარ.) წისქვილის ქვედა ქვა (პ. ჯაჯან.).
- მერეთე** (ლეჩხ.) ზზ., მერე, მერმე, შემდეგ (დიალექტ., 677).
- მერეტაფა** (იმერ.) ხარხინის, წბერის (ნ.) სამკაულია (გ. ბერ.).
- მერტყვილი-ი** (ქართლ.) ქუსლი (იბრიონი).
- მერუე** (ქიზიყ.) რუს ყურის მგდებელა

- (ს. მენთეშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
- მერულ-ი** (გურ.) სამთითი, ფიწალი, გომერულვა გაფიწვლა (გ. შარაშ.); ორთითი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).
- მერულ-ი** (იმერხ.) მგლის დასაჭერი ბადე (ნ. მარი, 82).
- მერუე-ი** (ხევსურ.) პირუტყვი, რომელიც ჭირნახულში სიარულსაა დაჩვეული. „შენ ხომ არ ინდობ ქალებსო, მერუე ფურ თუ ყანასო“ (ა. კინჭარ., 233).
- მერუშ-ი** (გურ.) ხის მორის გამაგრებული (გაქვავებული) გული (ი. მეგრ., 181).
- მერქანი-ი** (ინგილ.) მუხის ან სხვა მაგარი ხის გული სასარგდ (მ. ჯან.).
- მერჩ-ი** (იმერ.) ჭერი (გ. ბერ.); ფიცრით გამოშენებული სხენი (ი. ქავთ.); ფიცრის ჭერი (ქ. ძოწ.).
- მერცხალი-ი** (აჭარ.) მთის მოცხარი, ლამა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მერცხალა** (აჭარ.) უზანი, მცენარეა. ნ. უზნი (ა. მაყ.).
- მერცხალა სოკო** (იმერ., გურ.) სილიო. ნ. სილის სოკო (ა. მაყ.).
- მერძევალა** (რაქ.) რძიანა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მერძეულე** (ლეჩხ.). ნ. მერძევალა.
- მერჯული-ი** (ფშ., თიან.) ადამ-წესებისა და ჩვეულებათა კარგი მცოდნე, ჩვეულებრივ ხანში შესული კაცი („კომუნისტა“, № 190, 1967).
- მერჯულე** (მთიულ., გუდამაყ.) რჯულის მსახური, სულიერი მამა (ე. ვირსალ.).
- მეხაბლე** (ქიზიყ.) საბლის მგრეხელი, საბლის ოსტატი (ს. მენთეშ.).
- მეხაურ-ი** (მთიულ.) მესვეური (ლ. კაიშ.).
- მეხაზლე** (ხევსურ.) ხტრო, სახლის მშენებელი, ამევე: მეხაზლე-ი სახლის მშენებლები (ა. კინჭარ., 279).
- მესვეურ-ი, მესვეურე** (ქართლ., გუდამაყ., ქიზიყ.) სვის (სვრილის) გამტანი მკის, თოხნისა და მისთ. დროს, სიის მეთაური მუშა, რომელსაც სვი სწორად მიაქვს (დიალექტ., 639); მკაში წინამძღოლი, მეთაური, სვის

- პირველი გამტანი (დიალექტ., 573); მუშაობის წინამძღოლი, ყანაში სევს (ნ.) თავში უღვას, წინ მიდის და სხვანი მისდევენ (ს. მენტეშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
- მესვეურე** (ქვიზყ.). ნ. მესვეური.
- მესმინაე** (ხევსურ.) მაძახურას (ნ.) მსმენელი (ს. მაკალ., 226—227).
- მესოფლია** (იმერ., აკარ.) სოფელ-სოფელ მოყილად უსაქმოდ, თავშესაქცევად (ელ. ბუვან., „ივერია“, № 172, 1900; შ. ნიქარ.).
- მესრ-ი** (ლენჩ.) საყავრე მორის ნაობი, გამოდის 20 ფრთა ყვარი 16-20 სმ სიგანისა. ყავრის ახდის ვასაადვილებლად მორს ჯერ აპობენ მესრეზად, შემდეგ მესრს — კოტრებად, ხოლო კოტრს — ყავრად (დიალექტ., 677).
- მესტი-ი** (გურ., იმერ.) უძირო, მემის უძირო ფეხსაცმელი, რომელზედაც წულებს იცვამენ (ე. ნინ., 1, თ. ქიკვი; ს. ჯღ.; ე. ბერ.). შდრ.: ქეგლ.
- მესულთანე** (ხევსურ.) სულის მკითხავი (ს. მაკალ.).
- მესწორე** (ფშ.) მოწილე (ს. მაკალ.).
- მეტაჟ** (თუშ.) ზხ., ძალიან (თ. უთორგ.).
- მეტანე**, **მეტანე-2** (ინგილ.) მეზბორე (გ. იმნ.; დიალექტ., 620).
- მეტიკენიტა** (ფშ.) მეტიჩარა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- მეტლად** (მოხ.) ზხ., მეტად (ო. ქაჯ.).
- მეტყერაჟ-ი** (თუშ.) შაშვის ფერისა და სიდიდის მთის ჩიტი, ნადირობს ღამით (პ. ზუბ.).
- მეფერვიე** (ლენჩ.) ჭიაფერა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მეფეხე** (იმერ.) მეკლე, მეფერხავი (ი. ქავთ.).
- მეფეხური-ი** (ლენჩ.) მეფეხე (ნ.), მეკლე (მ. ალავე, 2).
- მექალთანე** (ფშ.) ქალების მოყვარული, ქალებს გადაყოლილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- მექარობა** (ფშ.) ხალხური დღესასწაული შემოდგომაზე, ღეთისმშობლობა (ა. კინჭარ., ფშ.).
- მექე-ი** (ლენჩ.) ბულული, თივის პატარა გროვა, მონათიბში დროებით (დაზენ-ვაშლის) დადგმული. ნ. ნექვი (მ. ალავე, 2).
- მექეიშე** (ქვიზყ.) სახლის საშენი ქვიშისა და ქვის დამამზადებელი (ს. მენტეშ.).
- მექობა** (ლენჩ.) ბაქიობა; მექობს ბაქიობს, იკეხის, ტრაბახობს. ნ. წამექე-ბა (მ. ალავე, 2).
- მექოხე** (ხევსურ.) მშობიარე დედაკაცი (ა. კინჭარ., 301).
- მელამიე** (გურ.) ღამურა, მღამიობი (კ. გვარ., 949; გ. შარაშ.; ს. ჯღ.).
- მელომურა** (ლენჩ.) სარეველა ბალახია, ღომისა და სიმინდის ნათესში ხარობს (მ. ალავე, 3).
- მეშ-ი** (რაჭ., გურ.) სუფთად შემზადებული ტყავი. „არცა ჰქონდა თოფის მეში, არცა თოფის ფინთილა“ (შ. ძიძ., 209). თურქ. meşin.
- მეშაბათე** (ხევსურ.) ნათესავი მეშვიდე თაობამდის (ს. მაკალ.).
- მეშათა** (ქსნის ხეობ.) გულზე მომეშვა, მეამა, მესიამოვნა (ე. სომხიშვი.).
- მეშამბ-ი** (ლენჩ.) ვეშაპი (მ. ალავე, 2).
- მეშარიე** (გურ.) შარავზაზე მავალი, მავარი. „მადლიანმა მეშარიამ გადმობტა და მომეშველა“ (ა. ლ., გურ.).
- მეშულღარი-ი** (ფშ.) ვინც ჩხუბს, შულღს ტეხს (ი. ქეშიკ.).
- მეჩეგურე** (გურ.) მეჩონგურე. ნ. ჩეგური (ა. ლ.).
- მეჩენი-ი** (ქართლ.) მკბენარი. „მეჩენი ახვევია“ (მ. მესხ.).
- მეჩენურ-ი** (რაჭ.) საქალამნე ბალახია თომზე მომსხო (ე. ბერ.).
- მეჩვევი-ი ქარი-ი** (ხევსურ) ხვანაში გაუწავავი ხარი (ა. კინჭარ., 230).
- მეცარი-ი** (იმერ.) გულთმისანი, წინასწარმეტყველი (პ. ჯაჟან., IX, 257); ყველაფრის მცოდნე (ქ. ძოწ.).
- მეციცხური-ი** (ქვ. იმერ.) მეზობელი (მ. ალავე, 3).
- მეცხეზ-ი** (რაჭ., ლენჩ.) მატაროცი, მატა-

ოცი (ნ.), განგებ რისამე მომგონი, მაგ., ავადმყოფობისა (ვ. ბერ.); იტყვიან ისეთ ადამიანზე, რომელსაც უბრალო ამბისა და მოვლენის განზვიადება უყვარს («კომუნისტი», № 157, 1968); უკადრისი, პრანჯია ქალი (მ. ჩიქ.).

მეძიბრე (რაკ.) მთის ძირს მყოფი, ვინც მთის (მალლობის) ძირს რჩება (დიალექტ., 686).

მეძნურ-ი (ქართლ., ქსნის ხეობ.) ძნის შემკერელი მკის დროს (დიალექტ., 639); ძნის მხვეველი (ვ. სომხიშვი.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

მეწელიწლე (იმერ.) მეწლე ხილი (მ. ალაფ., 3).

მეწვირე (რაკ.) ვინც მთის წვერზე ადის, მთის წვერზე ამსვლელი ან მყოფი (დიალექტ., 686).

მეწლეურ-ი (ლენჩ.) მეწლე, მცენარე (ხილი ან ვაზის ჯიში, რომელმაც წლობა იცის, უხვ ნაყოფს წელიწადგამოშვებით ისხამს (მ. ალაფ., 2).

მეწრისხალ-ი (გურ.) წიხლის მსროლელი ოთხფეხი, მეწრისლია (გ. შარაშ.).

მეწუნია (გურ.) წუნია (ნ.), ვინც ყველაფერს იწუნებს, იმაზე იტყვიან (ს. ჟღ.).

მეწყლეიურე (ქიზიყ.) მეწყლე, ყანის მკაში წყლის საზიდად გამოყოფილი მღუშა (ს. მენთეშ.).

მეჭეხ-ი, მეჭეხა (გურ., ლენჩ.) მაკენძალა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მეჭიანურე (ფშ.) ჭიანურის დამკერელი (ვაქა, IV, ა. შან.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

მეხ-ი (თუშ.) გრძელი სკამი (ს. მაკალ.).

მეხანიე (ხევსურ.). ნ. ურნატა.

მეხვეე (იმერ.) სატირალში მოსულნი ჭირისუფლის ნათესავთა და მოყვარეთ გარდა სხვა მცხოვრებნი იმავე სოფლისა (ვ. ბერ.).

მეხილე (ხევსურ.) მკვლელი (ს. მაკალ.).

მეხეტარ-ი (ლენჩ.) მოხეტიალე, უსაქმოდ მოსიარულე ადამიანი. სენან. მეხეტან (მ. ალაფ., 2).

მეხეტე (რაკ.) დაუპატიჟებელი სტუმარი

(ვ. ბერ.); ქორწილში ან დღეობაზე დაუპატიჟებელი სტუმარი («კომუნისტი», № 157, 1968).

მეხვალე (ქიზიყ.) ზარმაცი, საქმის გადაძღები კაცი, სულ რომ იძახის: დღეს არ ვიმუშავე, ხვალ გავაკეთებო (ს. მენთეშ.).

მეხრე (თიან.) ყმაწვილი, რომელიც გუთნის ხარ-კამეჩს აძოვებს და ხვნის დროს ერეკება: იყო დღისა და ღამის მეხრე (დიალექტ., 599).

მეხუთოე (გურ.) მკითხავი, რომელიც ხუთოს საშუალებით მკითხაობს (ე. ნინ., II, თ. კიკვ.).

მეკ-ი (თუშ.) ტახტი, საწოლი კედლის გასწვრივ გაკეთებული, ჩვეულებრივ, საწოლი. წოვ. მეკ ტახტი. ნ. მეხი (თ. უთურგ.).

მეკენცლე (ხევსურ.) ნამგლით (ქენცლით) მთიბავი ქალი (დიალექტ., 554).

მეკურჯვე-ა (თუშ.) მაწანწალა (თ. უთურგ.).

მეკ-ი (ქიზიყ.) მენჯი, გავის ჩონჩხი, შემდგარი საღვთოსა, ორი უსახელო ძვლისა და კუდუსუნისაგან (ს. მენთეშ.).

მეკეჯალარა (რაკ.) მოუხეშავი, ზანტი, უვარგისი (ვ. ბერ.).

მეკეშ-ი (ლენჩ.). 1. ნიაღვრისაგან მოტანილი შლამი. ნ. ნაჯაო (მ. ჩიქ.); 2. ძლიერი, კოკისპირული წვიმა (მ. ალაფ., 1).

მეკიხურე (გურ.) ჭიხურის მცველი (ე. ნინ., I, თ. კიკვ.).

მეკოყრიაფ-ი (თუშ.) მთის ჩიტია მგალობელი (პ. ხუბ.).

მეკრიგაობაფ-ი (თუშ.) სამეკობროდ წასვლა. ეს სიტყვა იხმარება ჭანჭახოვნის ხეობაში (პ. ხუბ.).

მეპირა (ქიზიყ.) ნალბანდის იარაღი: ნალის ქვეშ ამოსადები ბრტყელი ნახვრეტისანი რკინაა ნალის სალურსმნის გასახვრეტად. მეპირას დებენ გრდემოზი. ზემოდან ნალს ადებენ და მერმე ზუმბით ხვრეტენ ლურსმნის ჩასარკობად ადგილს (ს. მენთეშ.).

მზა (მთიულ.) პირწავარდნილი, მსგავსი,

გამოცხადებული. „მზა მამა“ (ლ. კაიშ.).

მზალი- (ფერეიდნ.) მომზადებული, ხაზირი (დიალექტ., 630).

მზელაკრული- (მთიულ.) მზის მიერ გაფუჭებული (ლ. კაიშ.).

მზევალ-ი (ხევსურ.) თავდები (ს. მაკალ.).

მზეკაბანი- (ფშ., კახ.) ყანას რომ ქარი უქრის, აღეღებებს და სხვადანსება ფერს იღებს, ამას ჰქვია მზეკაბანი (ი. ჟყონ.); ნიანის შექროლებით მრავალფერად აბინავებული ყანა (ნ. ზუკაყ., ე. ხუციშვი.).

მზემაქცია (იმერ.) საათა. ნ. ზემაქცია (ა. მაყ.).

მზემწიფა (ქსნის ხეობ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).

მზენაქცევი- (მთიულ.) ნ. მზენაქცევა.

(მ)ზენაქცევა (ქართლ.) იტყვიან წიწილაზე, რომელიც ნაკვიანებად, 21-22 ივნისის შემდეგ (როცა მზე მიიქცევა) გამოიჩეკება. ასეთი წიწილა პატარა, მავრამ ამტანი ქათამი დადგება (ვ. შატბერ., 56).

მზეუჭვრიტა (ქართლ.) ნ. ლილიფარა.

მზეწვერება-ა (თუშ.) მზის ჩასვლის დრო (თ. უთურგ.).

მზეწვია (ფშ.) ჩიტია ერთგვარი (ვაჟა, I, ა. შან.).

მზეუჭვრიტა (ქართლ.) ნ. მზეუჭვრიტა, ლილიფარა.

მზვარე (თიან.) მზიანი ადგილი (დიალექტ., 599). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქველ.

მზირ-ი (თუშ.) ლაშქარი (ი. ბუქურ., 134).

მზირ-იზ (ხევსურ.) სისხლის ასაღებად ან დაჯლის საშოვრად წასული ხალხი (ა. შან.).

მზირ-იზ (მთხ., თუშ.) მზვერავი, მეთვალყურე (ო. ქაჯ.); მოთვალთვალე, მზვერავი (პ. ხუბ.).

მზისაქციელი- (აჭარ.) მზისუმზირა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მზიურა (იმერ.) მზესუმზირა, საათა. ნ. მზემაქცია, ზემაქცია (ა. მაყ.).

მზნეველ-ი (ფშ.) ზარალის მომტანი.

„წალმ გაჰყვე, ლაშარის ჯვარო, შორად მზნეველსა მტრისასა“ (ი. ქეშიკ.).

მზნილობა, მზნილობა, მზნა, მზნა (ზ. იმერ., გურ.) წელიწადის გარკვეულ დღეებში ზოგი რამის აკრძალვა წარმართული კალენდრის მიერ, რომ კაცს უბედურება არ შეემთხვესო. მაგ., წითელ პარასკევს პირს არ იბანდნენ: პირის კანი დაგვისკდება, დაგვიჩირქდება; წალდა და ცულს ხეს არ მიაკარებდნენ — მისაფალს ჭია დაგვიკამსო; ახალწელიწადს ეზოდან ფესს არ გადმოადგამდა შეკვლე: ქათამი და წვრილფეხა საქონელი ეზოს არ გასცილდეს და არ დაიკარგოსო და ა. შ. (ბ. წერეთ.; ა. ლ., გურ.).

მზომელა (ფშ.) ჭიკაყელისებური ბალახის ჭიაა, მოძრაობისას რკალისებურად იხრება — ბოლო თავთან მიაქვს სვლისას. „ერთი მზეცი ქალად დგება, ცხვირი უჯავ მზომელასა“. ნ. ზომამო (ი. ქეშიკ.).

მზორა (მთიულ.) ხატისთვის შეთქმული მოზვერი (ლ. კაიშ.); ძუძუს მაწოვარი ხზო (ა. შან.; ლ. ლეონ.).

მზრავლ-ი (ქიზიყ.) ცუდმედიდა, უხეირო ამპარტავანი. „ძალიან მზრავლია ჩვენებიანთ პატარძალი“. ნ. ენამზრავლი (ს. მენთეშ.).

მზრახვა, ზრახვა (მთხ.) ლაპარაკი; ვე მზრახე ვუთხარი, ველაპარაკე (დიალექტ., 562).

მთავლა (რაჭ.) თავლა (ნ.), საჯინბო (შ. ძიძ., 209).

მთაქცეული- (კახ.). ნ. თაქცეული, ფთაქცეული.

მთვარალა ბალახ-ი (ქიზიყ.) ღვარძლი, მცენარეა (ა. მაყ.).

მთვარელა (ქართლ.) ცხვარი, რომელსაც შუბლზე სხვაფერის ნიშანი აქვს (პ. ვაჩეჩ.).

მთვარის ვახშმობა (ქართლ.) გვიან ამოსვლა მთვარისა, თითქოს დაივასშამო. ნ. შევახშემა (ვ. შატბერ., 72).

მთვარის შევანშმება (გურ.) მთვარის შესვლა მოგვიანებით შოსკლის პერიოდში. ნ. მთვარის ვანშმობა (გ. შარაშ.).

მთიებანი (ფშ.) ვარსკვლავები (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); ესე არს აფროდიტი, რომელ არს ცისკრის ვარსკვლავი (საბა); განთიადის ვარსკვლავი; მთიებან და იწოდებიან აგრეთვე მოძღუარნი ეკლესიისანი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).

მთის ყელი (ფშ.) უღელტეხილი (დილალექტი, 592).

მთრელი (ხევსურ.) ორხალის (ორხალანის) მზიდავი, მთრეველი (ა. კინჭარ., 203).

მთუვანი (ფშ.) უმწეო არსებანი, კია-ღუა, არეული ერთმანეთში (ი. ქეშიკ).

მთუთქარი (ხევსურ.) ცხელი საქმელი, მწვავე, კოწლისა (ა. კინჭარ., 215).

მთხვიზი (ხევსურ.) ძილმთხვიზი, ფხიზელი, ვისაც ძილი თავს ვერა სჭრის ადვილად. „ზოგი კი, ვინაც ძილმთხვიზია, გამაიღვიძებს და დაიქერს ქურდებს“ (ა. შან., 146).

მთხილი (მოხ.) ნ. ფრთხილი (ო. ქაჯ.).

მი (ხევსურ.)—მინდა; არც მი ეგო არც მინდა ეს (დილალექტი, 554).

მიადანი (ხევსურ.) ვაკე ადგილი, ყანა (ა. კინჭარ., 195).

მიავ (ხევსურ.) მეო (დილალექტი, 554).

მიასარი (გურ.) ნ. ინჩხლა.

მიბეჩავება (კახ.) მისუსტება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მიბარება (ფერეიდნ.) დაბარება; მივაბარე დავაბარე (ა. ჩიქ.).

მიბინარებულნი (ქართლ.) მიჩუმებული, მიწყნარებული, მისუსტებული, მისავათებული (თ. სალარ.).

მიბოტება (ქართლ.) დიდი და გრძელი ნაბიჯით მისვლა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მიბუსკვანა (ქართლ.) ცემა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მიგლა თავისა (ქიზიყ.) რაზედმე თავის მიხლევიანება, თავის მინაყვა. „გაჩუმდი თორენ, მა თავ კედელზე მიგოგლი“ (ს. მენთეშ., დამ.).

მიგრ-ი (ფშ.) გაბრაზებული, განრისხებული (ა. კინჭარ., ფშ.).

მიდეგა (ქიზიყ.) კერპი, ჯიუტი, თავისი სიტყვისა და საქმის გამტანი, თავისნება (ს. მენთეშ.).

მიდეზება (გურ.) ხშირ-ხშირად, ზედიზედ მოწოდება, მიცემა. „ნუ მიადეზებადანას მაგ საქმელს, თვარა გადაცთება და ღვირჩობა“ (გ. შარაშ.).

მიდივილი-მოდივილი (იმერ.) მისვლა-მოსვლა (ი. ქავთ.).

მიდივილი (გურ.) ღოდო, მცენარეა (ა. მაყ.).

მიდმორობა (ფშ.) გაზიდულობა, ბევრი საქმის ქონება (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.); მოძრაობა, მისვლა-მოსვლა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); მიდენ-მოდენა, ხეტიალი (ი. ქეშიკ.).

მიდორა (იმერ.) მინდვრის სოკოა ერთგვარი, ქამა („კომუნისტი“, № 190, 1967).

მიდღემჩი (გურ.) მის დღეში, თავის დღეში; მუდამ, ყოველთვის. „გველი დავეკიდა იმ ენაზე, თუ მიდღემჩი არ იწყევლებოდე!“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; დილალექტი, 665).

მიდღენჩი (ქართლ.) ნ. მიდღემჩი.

მიელა (ქიზიყ.) მეტად მოსიყვარულე ბავშვი (ს. მენთეშ.).

მიეფინე (გურ.) წითელასებრი ავადმყოფობა; კანს წითლად მოეფინება და გაივლის ცოტა ხანში (გ. შარაშ.).

მიწანი (ქიზიყ.) დაბლის იარაღი; სასაპირე ტყავის (ცხვრის, თხის, ხბოს ტყავის) განატყავები მხრიდან საფეხკი (ს. მენთეშ.).

მითამ (ქიზიყ., ფშ., გუდამაყრ.) ვითომ (ს. მენთეშ.; დილალექტი, 573; 607).

მითანირება (რაჭ.) შეჩვევა, შეწყობა, შეგუება. „ბავშვი უცხოს მიეთანირა“ („კომუნისტი“, № 157, 1968).

მითაჟამ-ი (ლჩხ.) ძველთაძველი, უსლოვარი ღრო (მ. ჩიქ.).

მითარჯვა (ქართლ., ჯავახ.) მიეკრძება, მიღვომა, ვინმეს მხარის დაქერა, მე-

ტის მიყუთვნება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 648).

მითელა-ი (გურ.) ლეიბის შიგა პირი, რომელშიაც ბუმბულს ან მატყლს ყრიან (ა. ლლ.).

მითილ-ი (ზ. აჭარ.) მითელი, ლეიბის ან საბნის მატყლის ჩასაკრავი ქსოვილი, პირველი გადასაკრავი პირი (შ. ნიქარ.).

მითრილ-ი **წყალ**-ი (მითულ.) მეტად ჭუჭყიანი წყალი (ლ. კაიშ.).

მითულავება (ლექს.) მილაგება რისამე (მ. ალავე, 1).

მითქლემილ-ი (იმერ.) ძალიან მისუსტებული. „სიცხე იმდენი აღარა აქ, მარა მითქლემილია, ძილ-ღვინძრათ არი“ (ი. ქავთ.).

მიის (რაკ.) იქითი, იქით, მისვლისას (დიალექტ., 686).

მიის-მიისობას (გურ.) იქეთ-იქეთობას (ი. ჭყონ.).

მიკალიფება (გურ.) მიწყობა, მილაგება (გ. შარაშ.).

მიკანკულ-ი (იმერ.) ძალიან მისუსტებული, დაუძლურებული მოხუცი (ი. ქავთ.).

მიკვირდისა (კახ.) აღამიანი, რომელსაც თავისი ახალი ტანისამოსის ჩაცმა-დახურვა აკვირვებს (პ. ხუბ., ანგარიში).

მიკვირია (ქიზიყ.) ვისაც მცირე რამ გააკვირვებს და იცეხის: ესა და ეს ვკუმეო, ესა და ეს მაცეიაო და სხვ. (ს. მენთეშ.).

მიკიოტი-ი (ქიზიყ.) ბუკიოტი, ფრინველია ბუს მსგავსი, ღამე ჭნავის (ს. მენთეშ.).

მიკნავებულ-ი (აჭარ.) მისუსტებული; დაღლილ-დაქანტული (დიალექტ., 659).

მიკუნჭვა (მოხ.) მიკერა, მიტმანება (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

მილ-ი, **მილობა** (აჭარ.) ქვირითის დაყრის დრო; თევზის მიერ ქვირითის დაყრა (შ. ნიქარ.).

მილაღვა (ქართლ.) მირეკვა საქონლისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მილარ-ი (თუშ.) სამანი, მიჯნა (ი. ბუქურ., 134).

მილახურ-ი (ზ. აჭარ.) მსხლის ჯიშის ერთგვარი (შ. ნიქარ.).

მილდო (კახ.) ვაზის ავადმყოფობაა, ჯერ ნაცრის ფერს გახდის ფოთოლს, შემდეგ კი ახმობს, გადადის ყლორტებზე და წვერებს უხმობს (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მილეთ-ი (გურ.) ბევრი ხალხი, მთელი ქვეყანა (ს. ჯღ.); მთელი ქვეყანა, სამყარო (დ. ჩუბ.; ქეგლ). არაბ., თურქ. millet.

მილუხე-ი (ქართლ.) ძალიან მსხმოიარე, დახუნძლული (ლ. ნოზ.).

მილია (გუდამაყარ.) მივლია (დიალექტ., 573).

მილიონაღ-ი (თუშ.) ოთხკუთხედი ყორე რაიმეს ნიშნად (მაგ., საფლავისა, ხატისა), სიმაღლით მეტრნახევრამდე (თ. უთურგ.).

მილუშვა (მოხ., ფშ., იმერ.) ჩათვლემა, თვალების მილულვა, მოღუნება, მოშვება, მოთენთა (ა. ყაზბ., I, IV, შ. ძიძ.); მოთენთვა, მიბნედა, მიძინება (ო. ქაჯ.; ი. ქეშიკ.); დამშვიდება; მიილუშვა დამშვიდდა. „სოფელი მიწყნარდა, მიილუშვა“ (მ. ალავე, დ. კლდ., ლექსიკ.).

მიმასტარა (ოკრიბ.) ირიგა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მიმდვალე (გურ.) მინდობა; მიმდვალე ბულ-ი მინდობილი (ი. ჭყონ.); მიმსგავსება, მიმგვანება (ა. ლლ.).

მიმდინარაყ-ი (თუშ.) მიმავალი (დიალექტ., 582).

მიმისება (გურ., იმერ.) მითვისება, თავისად გამოცხადება (ე. ნინ., I, თ. კიკვი).

მიმკლოვა (ლექს.) მილოცვა, დახელაღება (მ. ჩიქ.).

მიმოჩჩება (აჭარ.) მიმოფანტვა, მიმოყრა (შ. ნიქარ.).

მიმცნება (აჭარ.) მიგნება. „ფული მიამცნე და მოპარეს“ (პ. ჯაჯან.).

მიმზლიობა, **ნახლიობა** (ზ. აჭარ.) მასობრივი სეირნობა (შ. ნიქარ.).

მინ (ინგილ.) ვინ; მინაა? ვინ არის? (მ. ჯან.; დიალექტ., 620).

მინაბარება (კახ.) მიბარება, მინდობა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მინაბურება (იმერ.) მინდობა, ვინმესათვის გადაბარება, ვინმესთან მიტოვება. „სულ ბებიას მი ანაბურეს ბოვში და თითვან აღარაფერი ახსოფსყუ“ (ი. ქავთ.); სხვის ამარა დატოვება, მინდობა, მიბარება (ქ. ძოწ.).

მინავალ-ი (აჰარ.) მიმავალი (დიალექტ., 659).

მინანია (ლენჩხ.) ნ. კენკელა.

მინასტარე (ლენჩხ.) ნ. მიმასტარა.

მინდ-ი (ქართლ.) დაფქვის საფასური მარცვლის სახით (დიალექტ., 639).

მინდვრის ეკალ-ი (მესხ.) ქაცვი (ა. მაყ.).

მინვე (ინგილ.) ვინმე (დიალექტ., 620).

მიპირკლება (მთიულ.) მილაგ-მოლაგება (ლ. კაიშ.).

მიჟმითა (ქართლ.) მარადის (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მიჟმიჟელა (ქიზიყ.) მტვრევა, მსხვრევა; მიჟმიჟელა აუტეხა დაამსხვრია. „სულ მიჟმიჟელა აუტეხა ჯამ-კურქელ“ (ს. მენთეშ.).

მირამ (ჯავახ.) მინამ, სანამ, ვიდრე; მირამდი, მირამდისინ სანამდის (დიალექტ., 648).

მირამორა/ე-ი (გურ.) ახლომახლო, არემარე, მიდამოვები; ამ მირამორა-ი ამ მიდამოვებში, ამ არემარეში, ახლომახლოს, გარშემო (დიალექტ., 665; გ. შარაშ.).

მირასო (ინგილ.) ოხერ-ტიალი (შ. ძიძ., ქრესტ.). არაბ., აზერბ. мирас.

მირგველაჟ-ი (თუშ.) მრგვალი (დიალექტ., 582; თ. უთურგ.).

მირგვლიაჟ (თუშ.) ზხ., ირგვლივ, გარშემო (თ. უთურგ.; დიალექტ., 582).

მირგვლივ (ხევსურ., მთიულ., გულდამაყრ.) ირგვლივ (ა. შან.); ირგვლივ, გარშემო (ე. ვირსალ.).

მირდლ-ი (ხევსურ.) ობი. ნ. ბიბკი (ა. კინჰარ., 215).

მირეულ-ი (ხევსურ.) უწმინდური (ს. მაკალ.; ა. კინჰარ., 301).

მირგოლას (გულდამაყრ.) ირგვლივ, წრეში (დიალექტ., 573).

მისაკლავება (ქართლ.) ცემით სიკვდილის პირამდე მიყვანა (გ. შატბერ., 73).

მისამპირ-ი (ფშ.) შესადარებელი, მსგავსი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

მისანაფება (ლენჩხ.) ძლიერ გახდომა, ღონემიხდილობა (მ. ჩიქ.).

მისაჰმელი-ი (გურ.) შეჰამადი (ე. ნინ., I, II, თ. კიკვი.).

მისდღემჩ-ი (გურ.) მის დღეში, არასოდეს. „ბესიეი ვითომ ქვეყნად მისდღემჩი არ ყოფილა“. ნ. მიდღემჩი (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.).

მისებ-ი (ქიზიყ.) წვეტები ქართული კაბის ზედატანისა (ს. მენთეშ.).

მისიანება (იმერ.) მისევა. „ძაღლები ღორებს მიუსიანეს“ (მ. ალაფ., 3).

მისიებ-ი (აჰარ.) ახლობლები, ნათესავები (პ. ჯაჟან.).

მისინძირა (მესხ.) მზესუმზირა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მისკიეთა (აჰარ.) ვაზის ჯიშია, თეთრყურძნიანი (შ. ნიჟარ.).

მისკიება-ა (თუშ.) კარის ან ფანჯრის მკიდროდ დახურვა; აღამიანთა ერთმანეთისადმი მიკვრა შიშისა თუ სიცივის გამო (პ. ხუბ.).

მისკმა (აჰარ.) მირტყმა, მიხლა, მიხეთქება (შ. ნიჟარ.).

მისკმანვა (იმერ.) მიმალვა, ცოტა ხნით მორიდება, გადაკარგვა. „რევიზია რო დეეცა თავზე, ალბათ იმიტომ მიიხკმანებოდა“ (ი. ქავთ.).

მისულფერებული-ი (იმერ.) მისუსტებული, ღონემიხდილი (ი. ქავთ.).

მისხ-ი (მთიულ.) შორეული ნათესავი (ლ. კაიშ.); ტომის ტომთავანი (საბა).

მისხისმისხ-ი (გულდამაყრ.) ნათესავის ნათესავი, შორეული ნათესავი (დიალექტ., 573).

მიტავება (ლენჩხ.) ყეფით დადევნება, გაკიდება ძაღლისა. „ძაღს ნუ ოუშობ, თვარა მიეტავება ვილაცას და დაემენს“ (მ. ალაფ., 2).

მიტალა (ხევსურ.) ნ. მუჯა.

მიტანება-ა (თუშ.) მიეარდნა, ცემა (თ. უთურგ.).

მიტანუჯება (აპარ.) ერთმანეთზე მჭიდროდ მიწყობა, მიჯრა (შ. ნიყარ.).

მიტენტერება (გურ.) დაუდევრად, უყურადღებოდ მივლება და დაეწევა. „სამიატენტერე, ქალო, ჩემი კაბალახი?“ (გ. შარაშ.).

მიტერნა (ქართლ.) მიუყრება, მიჩუმება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მიტიალება (ქიზიყ.) ბრახმორევით მიცემა, მივლება, თავში მიხლა (ს. მენთეშ.).

მიტყუცება (ფშ.) მიღება, მიყოლება (ვაჟა, IV, ა. შან.).

მიტამებული-ი (ფშ.) შეკედლებული, მითვისებული (ი. ქეშვი.).

მიფალასინება (იმერ.) უსულგულოდ, ნაჩქარევად და უხარისხოდ გაკეთება, მიფურთუხება (ი. ქავთ.).

მიფართქალება (გურ.) მეტისმეტად სიხარულით შეხვედრა. „რაფერ მოგავფართქალდა, ცავ, აი ბლანაი?“ (გ. შარაშ.). შდრ.: ქეგლ.

მიფართხება (გურ.) ფართოდ მივლომა და დაფარვა იმ საგნისა, რომელსაც მისვლოშია. „რომ მიფართხებიხარ მავ ფუხარს, პაწაი მეც დამანახვე ცხელი“ (გ. შარაშ.).

მიფაქვა (ზ. იმერ.) ცეცხლთან მიფიცხება (ქ. ძოწ.).

მიქაღლებული-ი (ფშ.) მიყრდნობილი, მიუღებელი (ვაჟა, IV, ა. შან.).

მიქვავება (ქიზიყ.) საყვედურით რისაჲ მიცემა, თავში მიხლით მიცემა, მივლება (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

მიქვათაყურება (რუკ.) მიეიწყება; მიქვათაყურებულ-ი ადგილი-ი მიეიწყებული, მიტოვებული ადგილი („კომუნისტი“, № 190, 1967).

მიქივლება (ქიზიყ.) რაიმე თხიერის ერთბაშად გადასხმა (ს. მენთეშ.).

მიქინი-ი (ქიზიყ., გურ.) შესმენა, გაგება (ს. მენთეშ.); არასმიქინით არქნა არაფრის გულისთვის, არავითარი ხეყნა-მუღარით არ დათანხმდა (გ. შარაშ.).

მიქი-მოქიე (გურ.) ლაქაცუნა, პირფერი, სიტყვის მიმტან-მომტანი (გ. შარაშ.).

მიქინაშული-ი (გურ.) ნ. მიქინაშობილი.

მიქინაშობილებული-ი, მიქინაშული-ი (გურ.) კარგად მსხმელი, მრავალნაყოფიანი, ქინძის თესლივით მჭიდროდ მოსხმული (გ. შარაშ.).

მიქივის გამოღვევა (ქართლ.) დაღარიბება, ფქვილის გამოღვევა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მიქლო-ი (იმერ.) ყვითელი ფერის სოკო ერთგვარი (პ. ჯაჯან., IX, 257).

მიქცევა (თუშ.) შესმა, დაღვევა (პ. ხუბ.).

მიღანილებული-ი (გურ.) მისუსტებული, მიღნეებული (გ. შარაშ.).

მიღვიძლება (ოყრიბ.) ძლიერ დამწიფება ბლისა, „მბალი თლა მიიღვიძლა“; აქედან: მიღვიძლებული-ი დამწიფებული (მ. ალავე.).

მიღმასანი-ი (აპარ.) მიღმასანი, პირდაპირ, ერთ ხაზზე მცხოვრებნი (პ. ჯაჯან.).

მიყვანაშობილებული-ი (ლუჩხ.) დამწიფებული, ბალუ იტყვიან (მ. ალავე., 1).

მიყუნწვა (ქიზიყ.). 1. გახლომა, კისრის გაწერილება ავადმყოფობისა თუ შიმშილისაგან; 2. ბოლოს გასვლა, საქმის ბოლომდე მიყვანა; ძირამდე მისვლა; 3. გადატ. გაღარიბება (ს. მენთეშ.).

მიყურეს (ფერეიდნ.) პატივი მცეს (ა. ჩიქ.).

მიშაქვობება (ქიზიყ.) მიშაქვავება, მიქვავება, მივლება, თავში მიხლით მიცემა (ს. მენთეშ.).

მიშკინა (ქიზიყ.) მაგალითი; ქვეყნის მიშკინა ცუდი ქვეყის მაგალითი. როცა ადამიანს ცუდი საქციელის გამო სახელი გაუტყდება და მასზე დაიწყებენ ლაპარაკს, იტყვიან ქვეყნის მიშკინა გახლო (ს. მენთეშ.).

მიშუე (თუშ.) მწდე (ს. მაკალ.).

მიჩიკა (ფშ., თუშ.). ნ. მაჩიკა.

მიჩიკარა (ფშ., თუშ.). ნ. მაჩიკა.

მიჩინი-ი (გურ.) საძიებელი (პ. ჯაჯან.).

მიჩუვილი-ი (ფშ.) მიხუტებული, მიყუებული (ი. ქეშვი.).

მიცოტავება (ქართლ.) საქმის მინელება, მისუსტება. ცოტლა რომ დარჩება საქმე გასაკეთებელი, იმაზე იტყვიან (გ. შატბერ., 73).

მიძვრა (ჯავახ.) მიხურვა, მიკეტვა; მიძრულ-ი მიხურული, მიკეტილი, (დიალექტ., 648); მიძრა (აპარ.) მიხურვა (შ. ნიქარ.).

მიძნეყვა (ზ. იმერ.) მიბეგვა. ნ. დაძნეყვა (ბ. წერეთ.).

მიწალოკა (ქიზიყ.) გასროლილი ბურთის მიწაზე დაეარღნა, რის შემდეგაც მოპირდაპირეს ბურთის ზელში დაქერისას „ჩაილულის წყლის დაღვეის“ (ნ.) თქმის უფლება აღარა აქვს (ს. მენთეშ.).

მიწამაყვალა (ქართლ.) ძაღლმაყვალა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მიწამოცვი (აპარ.) მოცვია ერთგვარი (ა. მაყ.).

მიწარობა (იმერ.) მიწის მუშაობა (ი. ქავთ.).

მიწაფხალა (რაჭ., ზ. იმერ.) თაღამურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მიწაფართხა (ჯახ.) გველის სურო, მცენარეა (ა. მაყ.).

მიწაწება (მობ.), მიწვდომა, შეხება (ო. ქაჯ.).

მიწიზმანია (მთიულ.) დაბალი, პატარა აღამიანი (ლ. კაიშ.).

მიწიკა (თუშ.) ღრიანველა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მიწიკვერცხა (მთიულ.) ნ. მიწიზმანია.

მიწის ვაზლი (გურ.) მიწავაშლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მიწის ლოპერა (გურ.) ნ. დედალოპერა.

მიწის კოკო (რაჭ.) დაღუელი, პატარა აღამიანი (გ. ბერ.).

მიწის ურო (იმერ.) გველის სურო. ნ. მიწაფართხა (ა. მაყ.).

მიწის ქონა (ქართლ.) ძაღლის სატატური, მიხელიტა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მიწიხაპა (აპარ.) კარტოფილი („კოპუნისტი“, № 157, 1968).

მიწკინტაჟი (თუშ.) გარეული სტაფილო, მცენარეა (პ. ხუბ.).

მიწკონაჟი (თუშ.) ფორისაგან (ნ.) გამოცხვარი ძალიან თხელი პატარა კვერი, ტუბილია (დიალექტ., 583).

მიწლიკონა (ფშ.) მწერი ერთგვარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).

მიწწეწება (ჯახ.) მიხხურება წყლისა (ა. მარტ., გ. იმწ.).

მიწვარტვლა (ლენჩხ.) გადატ. გაფლანგვა ფულისა (მ. ალაფ., 3).

მიწვრიტინაჟი (თუშ.) სარკე (პ. ხუბ.).

მიწვრიტინა აღამიანი (ქიზიყ.) რამე რომ უყვირს და ქვეყანას აჩვენებს (ს. მენთეშ.).

მიქიპიბეზა (გურ.) დაწაფება. „ჩემი ბაღანე ძან მიიქიპიპიპა სტავლას“. ნ. კიპიპი (პ. ჯაჯან.); მიკვრა (ა. ლ.).

მიქუნტული (მთიულ.) ჩაჩხირული, ჩაყვეხებული (ლ. კაიშ.).

მიქუტკვა (მობ.) იგვივა, რაც მიკუნტვა (ნ.) (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

მიქუტკვაჟ (გურ.) ლამაზად მიწყობა, მილაგება ნივთებისა (ა. ლ.).

მიქუამალაჟი (ქართლ.) კისერზე გადაბრუნება (კირიონი).

მიხი (ჩ. თუშ.) წინდის კრელი ადგილები (კ. ჭრელ., 267).

მიხვმა (ფშ.) მიტანა. „მიუჭდა ისაც კერასა, მიიხვნა ფარტენანია“ (ი. ქეშვიკ.).

მიხწუშტული (ფშ.) მიცუფული, ერთმანეთზე მიკრული (ი. ქეშვიკ.).

მიხოლ (გუდამაყრ.) მიხვალ (დიალექტ., 573).

მიხორწვა (ინგილ.) მიბარვა; მიიხორწება მიიბარება, იყარგება (დიალექტ., 620).

მიხორკი (აპარ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიქარ.).

მიხურწეწება (ქიზიყ.) ზედ მიკვრა, მიხმობა (ს. მენთეშ.).

მიქირჭლული (მთიულ.) ცუდად შემოღობილი (ლ. კაიშ.).

მიჯარება-ა (თუშ.) მიხლოება, ახლოს მისვლა (თ. უთურგ.).

მიჯაღრ-მოჯაღღრა-ა (თუშ.) მიფოცხე-
მოფოცხეა აქა-იქ (პ. ხუბ.).

მიჯღომა (ხევსურ.) მივარდნა, ცემა, მის-
ტომა; ეშმა მიჯღა ეშმასა
ეშმაკი ეშმაკს მივარდა (დიალექტ.
555).

მიჯმუჯვილი-ი || **მიჯუნჯვილი-ი** (ხევსურ.)
უხეიროდ ნაკერი (ა. ჰინჭარ., 261).

მიჯიფთვა (ქიზიყ.) მიჯრა, მუიდროდ ერთ-
მანეთზე მიჯრა, მიწებება (ს. მენთეშ.).

მიჯრა (მთიულ.) მისურვა (კარისა) (ლ.
კაიშ.).

მიჯვანა (ქიზიყ.) ვაზის პწყალი, უღვანო
(დიალექტ., 607).

მიჯვანაშ (ქიზიყ.) მცირე ტალახი, რომე-
ლიც ფეხსა და ეტლის თვალს ეჯვრის
პატარა აედრის შემდეგ (ს. მენთეშ.).

მიკალია (ფშ.) კალია (ი. ქეშიკ.).

მიკენარა (ხევსურ.) თავცეცხლა, მცენა-
რეა ერთგვარი (ა. მაყ.).

მიკეთონი (ფშ.) მიკეთებელი, დამამზადე-
ბელი. „სულხანას ფშავლებიც შაჰზღდ-
ნენ, შემის მიკეთონი ტყეშია“ (ი.
ქეშიკ.).

მიკელდი (ზ. იმერ.) მიკელი (ბ. წერეთ.).

მიკერდა (ქიზიყ.) გუთნის ნაწილი; სავარ-
ცხელზე (ნ.) ანუ ხმალაზე წინ აკრული
რკინა, უწინ ხე სივლით (ს. მენთეშ.).

მიკერვალა (მოხ.) ფარსმანდუკი, მცენა-
რეა (ა. მაყ.).

მიკვართე-ა (თუშ.) მოკლე (პ. ხუბ.).

მიკვდრის მზე (ქიზიყ., იმერ.) საღამოს,
მზის ჩასვლის შემდეგ ცაზე რომ მზის
შუქი რჩება წითლად (ს. მენთეშ.);
მზის ჩასვლისას უკანასკნელი ალისფე-
რი სხივები (ი. ქავთ.).

მიკვდრის ყვავილი-ი (რაქ.) შროშანა, მცე-
ნარეა (ა. მაყ.).

მიკნეთელი-ი (ფშ.) მორჩილი, „დედას
ეგონა მიკნეთელი, მამას კი ამომ-
წყვეტილი“ (ი. ქეშიკ.).

მიკიხე (გურ.) გაბედული, ვაჟაკი, ამაყი
(ა. ლ.).

მიკლავი (ქიზიყ.). 1. მუშა ხელი ოჯახში.
დიდი ოჯახის გაყრის (გაყოფის) დროს

ფული და ქერი იყოფოდა მკლავზე,
უძრავი და საქონელი — ძმავზე, ხო-
ლო პური — სულზე, ე. ი. მუშაველზე
და სხვ.; 2. წისქვილის ჩარხის (რასაც
წყალი სცემს) სოლი; ჩარხის მორგეი-
სა და ფერსოს შემაერთებელი ლარტყი
(ს. მენთეშ.).

მიკლავეული-ი (მთიულ.) წინდის ყელი,
რომელსაც მკის დროს მომკელი მკლა-
ვზე იცვამს (ლ. კაიშ.).

მიკლავოკი-ი (ქიზიყ.) გომის ჰერი (ს. მენ-
თეშ.).

მიკლავაპიკი-ი (ქიზიყ.) მკლავზე წამოსაც-
მელი პიკი, — ყანის მკის დროს იცი-
ან ცაცებმა, რომ ხელი ნამკამ არ გაუ-
ხეხოს (ს. მენთეშ.).

მიკლოვა (ლენჩ.) თოვლში ფეხდაფეხ გა-
სვლა, გზის გაკვალვა (მ. ჩიქ.).

მიკრახება (ქართლ.) სიმწიფისას მზისაგან
ფერის მოპირება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ.,
პ. ხუბ.).

მიკრინჩხველი-ი, **მიკრინცხველი-ი** (ქიზიყ.)
მძრახველი, მიკლავი, მკორავი, სხვი-
სი აუვის მოქმელი (ს. მენთეშ.).

მიკრინცხველი-ი (ქიზიყ.). ნ. მიკრინჩხველი.
მიკულიავი (მოხ.) ცერცოსებრი მწვანი-
ლია ცხარე, იყენებენ საჭმლის სანელებ-
ლად. ნ. ძირა (დიალექტ., 562).

მიკუნტავი-ი (მოხ.) დამხუთავი (ა. ყაზბ.,
IV, შ. ძიძ.).

მიკუჭე (გურ.). ნ. კვიჭე.

მილაშობი (ქიზიყ.) მარილიანი, მლაშე
ადგილი. მწირი მიწა, მოსავალს არ
იძლევა (ს. მენთეშ.; ქეგლ.).

მილიველი-ი (ფშ.) გამჟღეტი, მომსპობი,
ამომგდები (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

მილიწავი-ი (მთიულ.) მოზვერი სამი წლის
მერმე (ლ. კაიშ.).

მილივი-ი (ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) გალეული,
თხელი. „ძერა მლივია და შავარ-
დენი ბუნჩულა“ (ს. მენთეშ.; ვ. სომ-
ხიშე.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.,
ქეგლ.

მილივი-ი (თუშ.) გაიძვერა, მელა ადამია-
ნი (პ. ხუბ.).

მლივანა (ყახ.) ჭარღლა, მცენარეა (ა. მაყ.).
მნღე (ქსნის ხეობ.) მიმნდობი ადამიანი, გულუბრყვილო, დამჯერი (ვ. სომხიშვი.).
მო, დედე! (ქიზიყ.) დაძახება, ფუტკარი რომ მოაბრუნონ, როდესაც ყოლი (ნ.) წაუვით ხოლმე (ს. მენთეშ.).
მოადგიდე (მთიულ.) შთამომავალი (ლ. კაიშ.).
მოანდაფენი (ფშ.) მიცვალებულნი, საიქიოში მყოფნი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
მოარულნი (მთიულ.) მლიქნელი (ლ. კაიშ.).
მოარშიება (ქიზიყ.) გადატ. მომარჯვება, მოხერხება (ს. მენთეშ.).
მოზანდაღებულნი, მოზენდღილი (ლენჩ.) მკე (თვეში ჩამდგარი) პირუტყვი. „ძროხა მოზანდაღებულნი არი“ (მ. ალავე., 2).
მოზასრული (ყახ.) გასერილი, ვთქვათ, სისხლში (ა. მარტ., გ. იმნ.).
მოზაჯაგუნე (იმერ.) მოზაჯაჯე. „ფეროსინემ თვალი მოკრა თოვლში მოზაჯაჯუნე, თავშიშველა, თმაგაბურძგნილ მაზლს“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.).
მოზერბელა (ლენჩ.) მოტყუება (მ. ალავე., 1).
მოზეკვა (ლენჩ.) ქსოვილის თავის დამაგრება. „წინდას თავი მოზეკე“ (მ. ჩიქ.).
მოზიგვა (გურ.) ბიგით (ორთითით) გასუფთავება საყანე ადგილისა (გ. შარაშ.).
მოზიზინებულნი (ლენჩ.) მოზიზირობას მოახლოებული მკე საქონელი (მ. ჩიქ.).
მოზიკებულნი, მოჩიხებებულნი (ქიზიყ.) მოღონიერებული, საკმაოდ მოზრდილი, მაგ., მოზიკებული ბატკანი. ნ. ბიჭა ბატკანი (ს. მენთეშ.).
მოზოდიშება (გურ.) გადამდები სენით შეპყრობილი ავადმყოფის მიაღერება, მიფერება ამ სენის ლექსით, მაგ., წითელასი, ყვიანახველისა და სხვ. ნ. ბატონები (გ. შარაშ.).
მოზოცვრა (იმერ.) ზერელედ და უსულ-

გულოდ მოჭრა ბალახისა, მოპარსვა წვერისა, მოთოხნა ყანა-ვენახისა (ი. ქავთ.).
მოზრევება (ქიზიყ.) ბრის, მსხვილი ზზის მოყრა კალოზე, რომ მზემ არ დახეთქოს, როცა კალის არ ლეწავენ. ნ. ბრე (ს. მენთეშ.).
მოზუდვა (ქიზიყ., მთიულ.) მოღრუბვლა (ს. მენთეშ.); 1. მოზუდვილი-მოღრუბლული; 2. თავშეხვეული ადამიანი (ლ. კაიშ.).
მოზულანდრებულნი (გურ.) არეული, დულაგებელი. „შემოდქია (ნ.) და სახში ყოლიფერი მოზულანდრებულნი“ (პ. ჯაჯან.).
მოზულბულეზა (გურ.) მოკეთება, მოცოცხლება, მოსულიერება (გ. შარაშ.); გულწასულის გამოცოცხლება (ა. ლ.).
მოზურბულეზა (გურ.). ნ. მოზულბულეზა.
მოზურბურება (ზ. იმერ.) თოვლის მოყრა (ქ. ძოწ.).
მოზღანცვა (ლენჩ.) მოღრავება, დაჭდანვა; ფეხსაცმლის (უფრო ქალამნის) უშნოდ ჩაცმა (მ. ალავე., 1).
მოზღუნცვა (ლენჩ., გურ.) ბეჭებში მოხრა; მოზღუნცვლი-მოკუნცვლი, წელში მოხრილი, მოკაეული (მ. ჩიქ.; გ. შარაშ.).
მოზღუნცვა-ა (თელშ.) წელში მოხრა (პ. ხუბ.).
მოზწკნევა (მთიულ.). ნ. მოზღრევა.
მოგდება¹ (გურ.) მოხურვა კარისა; მუუგდე კარი-დახურე კარი (ს. ჟღ.).
მოგდება² (იმერ., გურ., ლენჩ.) პირუტყვისაგან (მაგ., ცხვრისაგან, ძროხისაგან) ვადაზე აღრე მოგება ნაშიერისა. „არაფერი მოახეთერო მაგ ცხვარს, თუ არა მოაგდეზს და მერე უყარე კაკალი“ (ი. ქავთ.; ს. ჟღ.); მკედარი ან ცოცხალ-მკედარი პირუტყვის (ხბო, კეცი, ბატკანი, თიკანი) შობა დროზე ან ნაადრევად; მოგდეზული-მკედრად ან ცოცხალ-მკედრად შობილი (მ. ალავე., 2).

მოგერისება (ქართლ., ქსნის ხეობ.) ძროხის მიერ ხბოსათვის შენახული რძე. ძროხას ხბოს რომ მიაშორებენ და რძეს აღარ იძლევა, წინ ხბოს ტყავის გუდას დაუდებენ. როცა მას უყრებენ, ძროხა რძეს იძლევა. ამას მოგერისებას ეძახიან (ვ. სომხიშვი.); წველის დაწყების წინ ხბოს მიშვება, რომ ძროხამ რძე ჩამოუშვას და ხბოს მოშორების შემდეგ მეტი მოიწველოს (ვ. შატბერ., 73). შდრ.: ქეგლ.

მოგერისე (ქსნის ხეობ.) მესობლისაგან რძის სესხად წამომღები (ვ. სომხიშვი.).

მოგვანთება (მთაულ.) მომჯობინება; მოგვანთდება — მომჯობინდება, ავადმყოფობის შემდეგ მორჩება (ლ. კაიშ.).

მოგზვნა (ქიზიყ.) მოშანშვლა, მონაგვიანება; მოგზნილი — მონაგვიანებული. „შინ მივედი და სახლი დაულაგებელი, მოგზნილი დამგვდა“ (ს. მენთეშ.).

მოგზაურა (ხევისურ.) მრავალძარღვა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მოგლილი-ი (ქსნის ხეობ.) სიმსივნეა, ფეხის გულზე უჩნდება ადამიანს (ვ. სომხიშვი.).

მოგლილი-ი (ქართლ.) ფესვებამდე მოძოვილი და ფეხით მოთელილი; მოცვეთილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მოგლოთნა (ფშ.) მოფერება, მოალერსება. „პატრონმა მოგლოთნა და თითო კიდევ აკოცა სველ ნესტობზე“ (ი. ქეშვი.).

მოგოვცნა (გურ.) საყანე ადგილში თოხით ბალახისა და წერილი ბუჩქების მოწმენდა. „ავი ადგილი თუ არ მიეგონა, ისე დახვნა არ მიეწყობა“ (გ. შარაშ.).

მოგოიშნება (ლენხ.) მოთვინიერება, მოშინაურება; მოგოიშნებული — მოთვინიერებული. „არ მეგონა, თუ ვინმე შეძლებდა მაგის მოგოიშნებას“ (მ. ალაფ., 2).

მოგორდი-ი (ლენხ.) მოგვერდი, იღვთი ქიდაობაში (მ. ალაფ., 3).

მოგოხვა (ქიზიყ.) ხილის თითქმის მთლიანად მოკრეფა, მკვახესაც რომ თან გააყოლებენ მწიფეს (ს. მენთეშ.).

მოგრა (გურ.) მოგვერა, მოყვანა; ქალის მოგრა ცოლის მოყვანა (ა. ლ.).

მოგუღვა (იმერ.) ღვინის ჩადუღება მტკიცედ დახშულ ქვევარში; ამაზე ამბობენ: მოგუღული ღვინოაო (ლ. ლექ., 71).

მოგუღული-ი ღვინო (ქართლ.) უქაპოდ დაყენებული ღვინო. ნ. მოგუღვა (კორიონი).

მოგუღვა-ა (თუშ.) მოხურვა (პ. ხუბ.). მოდაცვა (ლენხ.) კალის ზედაპირზე ბზის მოყრა, რათა მიწა არ დასკდეს (მ. ალაფ., 3).

მოღვამ-ი (ზ. აქარ.) მიწის დამუშავების წესია (შ. ნიქარ.).

მოღვამ-ი (ქართლ., ქიზიყ.) გუთნეულში შეამხანაგებული, გუთნეულის მონაწილე. ნ. მონდავე. „გუთნი დედას რა აცხონებს, რა შეიყვანს საყდარშია: კაი დარში თითონა ხნაეს, მოღვამს უხნაეს ავდარშია“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.).

მოღვენა (იმერ.) ნ. დვენა.

მოღველეშილი-ი (გურ.) ახოვანი, კარგი შეხედულებისა, წარმოსადგეი, ტლანქიტანის ადამიანი (ს. ჟღ.).

მოღვეფილი-ი (იმერ.) უშნო, ტლანქი, მოუხეშავი. „ამ ქალს მოღვეფილი სახე აქვს“ (ვ. ბერ.).

მოღვინარი-ი (მთ. რაჭ.) მოცვი, მცენარეა (ა. მაყ.).

მოღვლეშილი-ი (გურ.) ნ. მოღველეშილი, ღუნდრუცი.

მოღება-ა (თუშ.) ანთება (პ. ხუბ.).

მოღეველი-ი ხე (ქიზიყ.) მოხრილი ხე, საუბევედ (ნ. იყენებენ (ს. მენთეშ.).

მოღოშვილი-ი (ლენხ.) სხეულზე მოშვებული ბალანი (მ. ალაფ., 1).

მოღრუნცული-ი (გურ.) ნ. ღუნდრუცი.

მოღუღღნა, მოტუტუნა (ლენხ.) მოთხუბნა, დასერა: მოღუღღული — მოთხუბნული. „ბოშს კამაში წვენიო სულ

მოუღუღღღნია პირისახე“ (მ. ალავე, 2).

მოდულაი (გურ.) გამოფიტული მიწა, მოუსავლიანი; მომოდულება გამოფიტვა მიწისა (კ. გვარ., 949; ს. ულ.); მომცდარი მიწა (ა. ლლ.; ი. მეგრ., 104).

მოდღევება (ქიზიყ.) მზე რომ კარგად წამოვა, ამოიწვევა, 10-11 საათი დღისა. „ზამთარში სანამ კარგა არ მოდღევედება, ცხვარი არ უნდა გამოუშვა ფარეხილამ“ (ს. მენთეშ.).

მოდღლაშვა (ზ. იმერ.). ნ. დღლაშვა.

მოდღურულ-ი (გურ.) მოთხუნული, პირსახემოსკრილი, დაუბანელი, „რადფერ მოდღურულია აი ბაღანაი, დაბანეთ პირი!“ (გ. შარაშ.).

მოღელუ-ი (იმერ.) გვალვაში მზისაგან ისე შეწითლებული ნაყოფი, რომ ერთი შეხედვით მწიფეს ჰგავს, მაგრამ გამოშრალი და უსიცოცხლოა (ი. ქავთ.).

მოენე (ქიზიყ.) ენის მცოდნე, თარჯიმანი: გაღატ. ენის მიმტანი (ს. მენთეშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

მოენია (მთიულ.) ენატანია (ლ. კაიშ.).

მოვი (ქიზიყ., ქართლ., მოხ.) საპერანგე აბრეშუმის ქსოვილი (ს. მენთეშ.); მოვის პერანგი აბრეშუმის ქსოვილის პერანგი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

მოვანება ბოვზისა (გურ.) მუცლის მოშლა ორსულისა (გ. შარაშ.).

მოვნე (მოხ.) ეშმაკი, მატყუარა, მავნე, ავი სული (ო. ქაჯ.).

მოვნებულ-ი (რაჭ.) მოგდებული (ვ. ბერ.).

მოვნებულ-ი ქათამ-ი (ლენჩ.) კვერცხით სავსე ქათამი, კვერცხის დებას რომ მალე დაიწყებს (დიალექტ., 677). შდრ.: ქეგლ.

მოზ-ი (აჭარ.) ერთი წლის შემდეგ პირველგამოზამთრებული ხბო (შ. ნიყარ.).

მოზევა (ზ. იმერ.) მოწევა (ბ. წერეთ.).

მოზვიწვა (გურ.) მიწის იატაკიანი სახლის მოსწორება მიწით, მომიწნა (ნ.) (ა. ლლ., გურ.).

მოზვრი კუდე (ლენჩ.) ცოცხნა, ცოცხობა, 24. ალ. დღონტი, სიტყვის კონა.

მცენარეა. ნ. ცოცხმაგარა (ა. მაყ.).

მოზრუგვა (გურ.) მოზურგვა: დიდი ტვირთის წიდება ან გატანება (გ. შარაშ.).

მოზუუტუტრებება (გურ.) ზურგზე წამოკიდება. ნ. ზუუტუტური, მოკოტრება (გ. შარაშ.; ა. ლლ., გურ.).

მოზუნჯლა (ქიზიყ.) დასველება წყლის შეხედვით ან წვიმით (ა. მენთეშ.).

მოთავთა (ქიზიყ.) ყანის ზეგ-ზევით მომკა, მარტო თავთავის მომკა (ს. მენთეშ.).

მოთავისე (ქიზიყ.) ეგოისტი, თავისკენ რომ მიითლის (ს. მენთეშ.).

მოთავკუდება (გურ.) საქმისათვის თავისა და ბოლოს მოვლა, საქმის მოგვარება. „მოვკათავკუდე საქმეო“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვ.).

მოთალ-ი (ფშ.) გუდის ყველია ერთგვარი, დაფხვნილი (ვაჟა, IV, ა. შან.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ. აზერბ., თურქ. motal.

მოთან-ი (გურ.) ბოდიში, მობოდიშებქ (ა. ლლ.).

მოთანის თქმა (გურ., იმერ.) თავმდაბლად თქმა, მორჩილების სიტყვის თქმა, ანუ თანხმობის განცხადება. სხვისი აზრისა და გვარ ლაპარაკი. „მოთანს ეუბნება, ეგებ რამეს ჩამოვრჩეო“ (ი. კყონ.).

მოთარა (მთიულ., გულამაყრ.) ხელთ იგდო, აიღო (ე. ვირსალ.).

მოთათარახება (გურ.). ნ. თათარახი.

მოთანჯულ-ი (ლენჩ.) მინდვრის მდოგვი, მცენარეა (ა. მაყ.).

მოთალრე (გურ., ზ. აჭარ.) მოსახლდრეყ ყანის მოსახლდრეყ; „ნიყოფე ჩემი: მოთალრეა“. ნ. თალარა (გ. შარაშ; შ. ნიყარ.).

მოთეთქვა (გურ.) ცემა, გალახვა (ა. ლლ.).

მოთემბვლა (გურ.) ტკბილი სიტყვით მოტყუება, მოთაფლვა. „იმისანა-იმისანა მითხრა, რომ მომთებლა კაცი“ (გ. შარაშ.).

მოთენთიანებულ-ი (ქართლ.) მონავიანებული (მ. მესხ.).

მოთუშა (გურ.) მოშორება. „დარდობდა ნიკოს სწავლაზე მოთუშას“ (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).

მოთუთქვა (ლექს.) წყალში აზელილი ნაცრის მოყრა ნაკვერცხლის გარშემო თორნეში დიდი ცეცხლის ჩასანელებლად (დიალექტ., 677).

მოთურთქვლა (გურ.). 1. უხეიროდ და ნაჩქარევად გამოცხობა რისამე ან შეწვა; მოთურთქლული ნაჩქარევად გამოცხვარი ან შემწვარი. „რას გავს აი ჰადი, რაფერი მოთურთქლულია!“ 2. სატყეგე წნელის ცხელ ნაცარში შედება, რომ მოქნილობა ჰქონდეს (გ. შარაშ.).

მოთქომი (ფშ.) ავტორი, მთქმელი. ნ. მათქომი (ვაჟა, IV, ა. შან.).

მოთხვა-ა (თუშ.) გაკობიტება, შავად გათლა (თ. უთურგ.).

მოი (გურ.) მოდი; მოი აქ მოდი აქ (ი. კუონ.).

მოიმაზი (იმერ.) ფეხმოჩორთილი. ნ. მაიმაზი (გ. ბერ.); მოიმაზე (გურ.) ფეხმრდღე, შიგნით ფეხშეკეპული საქონელი (ლ. ლეონ.).

მოის (რაჭ.) აქეთ, აქეთ მოსვლისას (დიალექტ., 686).

მოისარობა (გურ.) ძველებური ხალხური დღესასწაული. ამ დღეს ბავშვებს სათითაოდ შეულოცავდნენ, სუფთა წყლით დასველებული ჩვრით მოუწმენდნენ თვალებს და ეტყოდნენ: „ხატო მოისარისაო, ამის თვალს ააცილე ყველანაირი ავადმყოფობა: ფარჩხი, ფურჩხი, ნალი, ლურსმანი“ და სხვ. (გ. შარაშ.).

მოისე-ა (თუშ.) მომავალი (პ. ხუბ.).

მოიფნიე (ლექს.) იფნურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მოიშეი (ქიზიყ.) ნ. გაიში

მოაში (ოკრიბ.) ხვნის დროს უღელში შებმულ ხარს შესძახებენ, რომ შემობრუნდეს, სხვა მიმართულებით წავიდეს. ნ. იში (მ. ალავე.).

მოკავშული (მთიულ.) მოგრებილი, მოლუნული (ლ. კაიშ.).

მოკანებულ-ი (მთიულ.) ოღნავ ზემოდან გამომცხვარი (ლ. კაიშ.).

მოკამკამება (გურ.) მოწმენდა, ღრუბლების გადაყრა; მოკამკამებულ-ი ნათელი, მოწმენდილი ცა. „მოკამკამებულ ცაზე“. ნ. იაკობა (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).

მოკანწული (გურ.) ნახევრად მოხარშული. „ჩერე დიდხანს უნდა იდუღოს, მოკანწულიც არ არის“ (გ. შარაშ.).

მოკანწვა (რაჭ., ლექს.) ღვინის დაძმარება (მ. ჩიქ.); ღვინის ცოტათი შეძმარება ნ. ჰანკი (გ. ბერ.).

მოკანძღვა-ა (თუშ.) წნილად ჩასადები ბოსტნეულის მღულარე წყალში ცოტა ხნით ჩადება, მოწალვა, მოთუთქვა (პ. ხუბ.).

მოკაჟვა (რაჭ.) მოკოხვა (ნ.) კევრისა (ქეგლ).

მოკარკარება (ქიზიყ.) მოსუფთავება; გადატა. გათავება, გაცლა (ს. მენთეშ.).

მოკარკაცება (ქართლ.) ავღრების შემდეგ ცა რომ მოიწმინდება, იტყვიან: ცამ მოკარკაცაო, ცა მოკარკაცებულაო (გ. შატბერ., 74).

მოკასრიელება (იმერ.) მილაგ-მოლაგება. საქმის მიხედვა. „ცოტას მოვიკასრიელებ შინ და ქე დავბრუნდები ისევ ქალაქს“ (გ. ბერ.).

მოკაული (ფშ.) კავსავით მოხრილი (ვაჟა, II, ა. შან.).

მოკაცრიელება (ქიზიყ.) გაუკაცრიელება; გათავება, მოსპობა რისამე (ს. მენთეშ.).

მოკაწვა (ლექს.) პურის ზედაპირის დაწვა, ცეცხლით მოტაცება, მოწვა (დიალექტ., 677).

მოკაჭუნება (ლექს.) მოკატუნება. „თავის მოკაჭუნება გვიან იყო“ (მ. ალავე, 3).

მოკეკვა (გურ.) წისქვილის ქვების გადაღეული ხორკლების აღდგენა საგანგებო იარაღ-წალკატით. ნ. მოკოდვა (გ. შარაშ.).

მოკელტვა (იმერ.) შაბით, ძმრით ან მარილით მორეცხვა რისამე ზედაპირისა დეზინფექციისათვის (ი. ქავთ.).

მოკენჭული-ი, მოკენილი-ი (გურ.) გზატკეცილი (გ. შარაშ.).

მოკერძე (ზ. იმერ.) კერძის მონაწილე (ბ. წერეთ.).

მოკვამლე (მესხ.) კომლი, ოჯახი (დიალექტ., 652).

მოკვანტილი-ი (კახ.) მოხრილი, მოკაყული (ა. მარტ., გ. იმნ.); მოკუზული (შ. ძიმ., ქრისტ.).

მოკვერ-ი (ფშ., გუდამაყრ.) ბოკვერი, დათვის ბელი (ი. ქეშიკ.; დიალექტ., 573).

მოკვერვა (იმერ.). 1. კვერით (ჩაქუჩით) მოღუნვა, მოხრა ლურსმნის თავისა; 2. მრგვლად დახვევა, თავ-ბოლოს შეერთება. „ძალი წინქარში იწვა, საცოდავად მოკვერილიყო“; 3. გაჭირვებით დაწოლა (უადგილობის გამო), მოკუნტვა, მოკრუნჩხვა. „არ დევძეფ, არა, არ მინდა საწოლი, აგერ მე ვიკვერები მეც ჩემ ბოგშვთან“ (ი. ქავთ.).

მოკვიდრე (იმერ.) მემკვიდრე (დიალექტ., 671).

მოკვიტლა (ქართლ.) მოჯადოება (კირიონი).

მოკვირვება (ოკრიბ.) მიხედვა, პატრონობა. „საქონელი მოვიკვირვებ“ (მ. ალაფ.).

მოკვიტილი-ი (ლეჩხ.) პატარა და მოკლე ცხვირისა და ნიკაპზე იტყვიან (მ. ალაფ., 2).

მოკვლევა (ფშ.) მეკვლედ მოსვლა (ი. ქეშიკ.).

მოკიდევა-ა (ინგილ.) დაწყება (დიალექტ., 620).

მოკივარი-ი (ლეჩხ.) ტირილში კვილისათვის გამოყოფილი ქალი. „მოზარეებთან იყვენ ორპირი მოკივარი ქალები“ (მ. ჩიქ.).

მოკითხული-ი (გურ., იმერ.) ძღვნად მართმეული (ა. ღლ., გურ.).

მოკილვა (ქსნის ხეობ.) ვალეწილი ყანის გაბზევება (ე. სომხიშვი.).

მოკინკილება (ფშ.) ჩაყ-ჩაყით, ხტუნვა-ხტუნვით სვლა. „მოკინკილება ცხენასა“ (ი. ქეშიკ.).

მოკითალება (იმერ.) ზურგზე მოკიდება. ნ. მოხუცუტურიება (ი. ქავთ.).

მოკმეჭა (ხევსურ.) მოკმეჩა (დიალექტ., 555).

მოკოდვა (ქართლ., ქიზიყ., ხევსურ.) წისქვილის ქვის გადალესილი ზედაპირის გახორკლიანება რკინის იარაღით (დიალექტ., 640); ქვის გათლა ხორხოსე-ლად, ხაოიანად (ს. მენტემ.); ქვის ისე გათლა, რომ ხაოიანი ზედაპირი ჰქონდეს (დიალექტ., 607); წისქვილის ქვის პირის მოკორტნა რკინის ჩაქუჩით, რომელსაც საკოდელა (ნ.) ეწოდება. ნ. მოკეკვა (ა. კინჭარ., 210).

მოკოდლი-ი გული-ი (ქიზიყ.) ხიხინა, არატის სმისავან მოკვეთილი გული (ს. მენტემ.).

მოკოცება (იმერ.) ნივთების თავმოყრა და ერთად დალაგება, დაწყობა (მ. ჯაფან., X).

მოკოცვა (გურ.) ქალამნის ამოსხმა ნაოქებით. ნ. კოპი, კოპური (გ. შარაშ.).

მოკოპილი-ი (გურ.) თავმოკუბნული ქალამანი (ს. ჯლ.).

მოკოტვა¹ (ლეჩხ.). 1. მოფხაქნა, დაყარვა; 2. სწრაფად გაქცევა, გაპარვა ჩხუბიდან (მ. ჩიქ.).

მოკოტვა² (ზ. აპარ.) სიმიწდის მიერ ტაროს გამოღება; მოკოტვილი-ი ტაროგამოღებულ, ტაროში შესული სიმიწდი (შ. ნიქარ.).

მოკოტოშვა (ქიზიყ.) წურბლის მოკიდების შემდეგ სისხლის გამოდენინება (ს. მენტემ.).

მოკოტრება (ლეჩხ.) ზურგზე წამოკიდება (მ. ჩიქ.); ადამიანის ტარება ზურგით. „პატარაობაზე კურტანვით მოკოტრებულ დამყავდა“. ნ. მოხუცუტურიება (მ. ალაფ., 1).

მოკოფსიალება (იმერ.) იგივე მოკითალება (ნ.) „ჩემო ყანის მოზიარე, ზურგზე მოგეკოფსიალე“ (ი. ქავთ.). მოკოცვა (ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) კვერში

- კობის (ნ.) ჩასხმა (ს. მენტეშ.); კალოს ძირზე ქვების დასხმა (ვ. სომხიშვი.).
- მოკრუტვა** (ფშ.) მოხუტვა თვალისა. „კატამ... თვალეზი მოკრუტა“ (ი. ქეშიყ.).
- მოკტი-მორჩიე** (გურ.) მოკვდი-მორჩი, კაცი, რომელიც ხშირად მძიმე ავადმყოფია და ისევ სძლევს ხოლმე სწეულებას (გ. შარაშ.).
- მოკუდო** (ქსნის ხეობ.) ბალახეული მცენარეა ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).
- მოკუდრუტუნებულ-ი** (ზ. იმერ.) მოკლე. „იმისთანა მოკუდრუტუნებულ-ი კაბა ეცვა, მუხლებს ძლივს უფარავდა“ (ბ. წერეთ.).
- მოკუყვა** (იმერ.) მოკუხვა, წელში მოხრა, მოღუნვა (ვ. ბერ.).
- მოკუყვა** (აქარ.) ნ. მოკუყვა.
- მოკუყვალუ-ი** (გურ.) მოკუტულა, მორკალული, მოკურნებული, მორკალეით დაწოლილი (ვ. შარაშ.).
- მოკუენცხულ-ი** (გურ.) მორკალული, მოხრილი, მოღუნული. „ერ ჩინონიკს მოკუენცხულსა სამი ცხენი მისენ ჭელში“. ნ. კუენცხულიე (ა. ლა. გურ.).
- მოკუენვილ-ი** (მთიულ.) დაქმუნნილი (ლ. კაიშ.).
- მოკუშვა** (ქიზიყ.) სახის დამანევა, სატირლად მომზადება (ს. მენტეშ.).
- მოკურკუშება, ღაკურკუშება, მოკურკუშვა** (გურ.) მოკუშვა, მოგუნდაება. ნ. კურკუტაი (გ. შარაშ.).
- მოკურენცხულ-ი** (გურ.) წელში მოხრილი, მოკაკული, მოკუენცხული. ნ. მოკუენცხული, კუენცხულიე (გ. შარაშ.).
- მოკუტურიება** (გურ.). ნ. მოხუტურიება, ზუტური, კუტალიება.
- მოკუფულ-ი** (მოხ.) სანახევროდ მოხუტული, შევიწროებული (ა. ყაზბ., II, შ. შაძ.).
- მოკუჟულ-ი** (კახ.) მომუტული (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- მოლა** (ქიზიყ.) ერთად შეკრული ტილოები ქვევრის გაქონვისას ქონის მისასმელ-მოსასმელად (ს. მენტეშ.).
- მოლაღვა** (ქართლ.) მორეცვა, მოღენა; წალღვა გაღენა, წასხმა (დიალექტ., 640).
- მოლანგვა** (ქართლ.) ტალახში ამოსვრა (შ. შიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- მოლანცვა** (გურ.) რაიმე ნივთის ცეცხლის ალზე შებოღვა. ნ. ლანცვა (ს. ჟღ.; ა. ლა., გურ.).
- მოლღევა** (ფშ.) მოსპობა, დაბოცვა. „შვიდი ფური ჰყად დაწყეულსა, შვიდივამც კლღეზე მაღღევა“ (ი. ქეშიყ.).
- მოლენგვილ-ი** (მთიულ.) მოთხუპნული (ლ. კაიშ.).
- მოლენგვრა** (გურ.) ნაყოფის დაუზოგავად ჩამოყრა ლენგვრის (დიდა ჭობის) ტყორცნით (გ. შარაშ.).
- მოლენჩქურება** (გურ.). ნ. ლენჩქური.
- მოლინყუებულ-ი** (თუშ.). 1. დარბილებული; 2. მოშვებული, მოღუნებული (თ. უთურგ.).
- მოლენქობელ-ი** (თუშ.) ლექსის გამომთქმელი (თ. უთურგ.).
- მოლიარ-ი** (გურ.) ნაყანება, მოლიანი. „ყანიები ეიღება და გაღენის კაცი ღორს მოლიარში“ (პ. ჯაჭან.).
- მოლინყუვა** (ქიზიყ.) მიწის ზედაპირის 3-5 სმ დასველება და იტალახება (ს. მენტეშ.).
- მოლისცოცხა** (რაქ.) ცხენისკულა, მცენარეა. ნ. ვირიყულა, ტოღირა, ჭორის კულე (ა. მაყ.).
- მოლოდინა** (ქიზიყ.) გვიან შემოსასვლელი ყურბენი (ს. მენტეშ.).
- მოლოპარა** (ქართლ.) ხის კანის გაძრობა, მოტკვება (კირიონი).
- მოლოპარა** (გურ.) სორცის, ტკბილისა და მისთ. ხარშვის ღრის ქაფის მოხდა. ნ. ლოპრვა (ა. ლა.).
- მოლოფორთხებულ-ი** (ქართლ.) მოშვებული, უშნო, ულაზათო ადამიანი. ნ. ზამპაპო (გ. შატბერ., 75).
- მოლოქ-ი, მოლოქა** (რაქ. ლეჩხ., იმერ., გურ., ზ. აქარ.) მხალეული მცენარეა (ა. მაყ.; ს. ჟღ.; შ. ნიეარ.).

მოლოქა (გურ.) ნ. მოლოქი.
მოლოქურა (ლენხ.) ქატი, ფოხვერა, მცენარეა. ნ. დათვიმოლოქი (ა. მაყ.).
მოლოქურდ (ლენხ.) მოლოქა (ნ.), ბალახია (მ. ჩიქ.).
მოლურწუტება (აქარ.) მოწმენდა, მოსუფთაეება, გაკრიალება (შ. ნიყარ.).
მომ-ი, მუმ-ი (იმერს.) სანთელი, ცვილი (დიალექტ., 654).
მომანჯანიე (ქიზიყ.) მემანჯანიე, აბრეშუმის ამოშვევი (ს. მენთეშ.).
მომართვა (ფშ.) მოსევა. „ეს რა მგლებივით მომართეთ და შეკმა დამიპირეთო“ (ი. ქეშვი.).
მომარჯეება (მთიულ., გუდამაყრ.) ახლოს მისვლა; მომარჯვდა ახლოს მივიდა (ე. ვირსალ.).
მომასმასება (ლენხ.) კარგად გალესვა; მომასმასებულნი კარგად გალესილი. „ნამვალი ძან მოუმასმასებია, ხელის გამოდებაც არ უნდა, ისე ჭრის“ (მ. ალავ., 1).
მომაცება (მესხ.) ხბოს მოწოვება მცირე ხნით მოწველამდე. ნ. მომოყება („კომუნისტა“, № 157, 1968).
მომგე (კახ.) ნ. მგე.
მოშველევა (ფშ.) მოხეთქა ადგილისა, ჩამოშვეეება (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.).
მომთვარვა (გურ.) ბავშვის ავადმყოფობა; დაბნედა მალული ტემპერატურის ან სხვა მიზეზით (გ. შარაშ.).
მომიათ (გურ.) მუმიად. „საცხაიდან გამჟარდა უშველებელი ძაღლი, ეტეკა ბიკს და ქე წართუა მომიათ ნაშონი ბეკი“. მომიათ შენახვა საკვლადგულოდ შენახვა (ა. ლ., გურ.).
მომიის ფას-ი (გურ.) მუმისის ფასი, წარმოუდგენლად ძვირი (ი. ჭყონ.).
მომიწვა (გურ.) მიწის იატაკიანი სამზარეულო სახლის იატაკის მოსწორება, მოტყეპნა (ა. ლ.).
მომკვლელეზული (იმერ.) ვინმესთან ძლიერ შეჩვეული, ძალიან დაახლოე-

ბული და შეგუებული, რომ ვერ თმობს (დიალექტ., 671).
მომლაშება (ქიზიყ.) საქონლის გარეკვა და მარილის მოლოკვინება. „წელიწადში ერთხელ ყველთვინ მაამლაშებენ საქონელს“ (ს. მენთეშ., დამ.).
მომოდულებული-ი მიწა (გურ.) გამოფიტული, მოყანებული მიწა. ნ. მოდულა (პ. ჯაჯან.).
მომონათება (ქართლ.) მობოდიშება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
მომოცება (გურ.) ხბოს მიშვევა მოსაწოვებლად, რომ წველა გაადვილდეს. „მუამოცე, ცავ, კილო!“ ნ. მოცნა (გ. შარაშ.; ს. ელ.).
მომუდავანება (ქიზიყ.) სახელდახელოდ საქმის გაკეთება; ძლივსძლივობით საქმის გამოწყობა (ს. მენთეშ.).
მომრე (იმერ.) ხშირი, სქელი სიმინდი (ვ. ბერ.).
მომხილი-ი (იმერ.) მოვსებელი, კვრაცხებით სავსე, დაკვრაცხილი ქათამი, ბატი (ი. ქავთ.).
მომურდლულობა (ფშ.) მოსვრა, გაბინძურება (ი. ქეშვი.).
მომუშტავე (ფშ.) მუშტით მცემელი (ვაჟა, 1, 1946, ა. შან.).
მომუჭული-ი (გურ.) ძეღვი, მძლავე, საჭმლის ცუდი გემო, რაც სანელებლისაგანა გამოწვეული (გ. შარაშ.).
მომურალე (ლენხ.) უჯანგარი, მცენარეა. ნ. მაძლარა (ა. მაყ.).
მომშვარული-ი (გურ.) ტანში მოშვებული, მოდუნებული (გ. შარაშ.).
მომჩივანი-ი (გურ.) ყანურ სიმღერაში (ნ.) ლექსის მოქმელი. ნ. საჩივარი (ა. წულ., 17).
მომცე-ი (ლენხ.) ნ. მაილა.
მომცველება (ლენხ.) აკლება, დარბევა, დაპატრონება (მ. ალავ., 1).
მომცვრევა (ქართლ.) მომცვევა, რთვლის შემდეგ დარჩენილი მტენებისა და მარცვლების კრეფა (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მომცხარო (ლექს.) ტყის ყურძენი (მ. ჩიქ.).

მომძახილებელი-ი (ზ. იმერ.) მოძახილი (ნ.) სიმღერაში; მეორე სიმი ჩონგური-სა (ბ. წერეთ.).

მომძიძარ-ი (ქართლ.) საყუთარი ან მოყვასის უბედურებით გულდამძიმებული, დამწუხრებული, მწუხარე (გ. შატბერ., 75).

მომძემელ-ი (ლექს.) პირუტყვი, რომელიც მაღინად ჭამს. ნ. კაიმომძემელი (მ. ალავე, 2).

მომჭერა-ა (თუშ.) განმსჯელი, გადამწყვეტი (თ. უთურგ.).

მომხევა (იმერ.) ჭამის ნდობა, მადის გახსნა. „მე ვ მ ხ ი ე თ, თქვენი ჭირიმე, შუამეთ!“ ს ა მ ხ ე ვ ი იმისთანა საუბერი, რომელსაც მაძლარიც კი ჭამს (ვ. ბერ.).

მომხეული-ი (იმერ., გურ.) მოშივებული, მომშეული (ი. ჭყონ.).

მომხმო (ქიზიყ.) მომსხო (ს. მენთეშ.).

მომჭლარი-ი (თუშ.) მოხდენილი, ლამაზი, შროიანი (თ. უთურგ.).

მომჭობა (ქიზიყ.) მოკლება, დაკლება, გამოკლება (ს. მენთეშ.).

მონა, **მონა-ა** (ხევსურ., ფშ., თუშ.) ცუდი; მონა არ დაგცემს ცხვირს ან ცუდი საქმე არ მოგივიათ (ა. შან.); ცუდი; მონა თვალი-ცუდი, ავი თვალი (თ. უთურგ.; დიალექტ. 583).

მონავარი-ი (ლექს., რაქ.) შთამომავლობა; ცოლ-შვილი, ქმარ-შვილი, შვილიშვილები (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.; დიალექტ., 686).

მონაგერება (გურ.) ყანის ადების ან ხილის მოკრეფის შემდეგ დარჩენილი ქირანახულის ან ხილის ნარჩენების მოძებნა-მოგროვება. „ახლა სიძინდი მინდა მთუ ანაგერო ყანაში“. შღრ.: ნაგერალი (გ. შარაშ.).

მონავარამება (იმერ.) პირუტყვთა და ფრინველთა მოშენება (ვ. ბერ.).

მონადგარი-ი (ლექს.) მონაგარი (ნ.), ჩა-

მომავალი, შთამომავლობა (მ. ალავე, 1).

მონადებ-ი (ლექს.) მიწიდან ანაყოლი, ცრუმორწმუნოებრივი (მ. ჩიქ.).

მონადირისმსხალა (ფშ.). ნ. ყოვიპწყალა-**მონაკერება** (იმერ.) მომკის შემდეგ დარჩენილი პურის თავთავის მოგროვება. ნ. მონაგერება (ვ. ბერ.).

მონაკილე (ოკრიბ.), წარმოქმნილია ნაკილ (ნ.) სიტყვისაგან, მოსახლვრც (მ. ალავე).

მონალბა (აქარ.) მოლანდება (ი. მეგრ.).
მონამგლე (თუშ.) მეზობელი (ს. მაკალ.); ამხანაგი მეცხვარეობაში (პ. ხუბ.).

მონარევი-ი (მთიულ.) შეამხანაგებულ მწყემსი (ლ. კაიშ.).

მონარევა (იმერ.) სავეს ქვევრიდან ღვინის ფრთხილად ამოღება, რომ კურკებო და ბრკე არ შეჰყვეს (ი. ქავთ.).

მონაქაჩ-ი (ქართლ.) ნადული (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მონაქნევი-ი (გურ.) გადატ. მიხვრა-მოხვრა, ეშხი. „კაი მონაქნევი აქეს ამ ქალს“ (გ. შარაშ.).

მონაყვა (გურ.) გაფუჭება, შავ, ღვინისა, გემოსა და არომატის დაკარგვა (ა. ლ.).

მონაწევე (ფშ.) ვინც საჩუქარს აძლევს ქორწილში ნეფე-დედოფალს (ი. ქეშიყ.).

მონაძუა (რაქ., ლექს., იმერ.) შვიტა, მცენარეა. ნ. ვირიძუა (ა. მაყ.).

მონახარშე (ქართლ.) მოლაპარაკე, მოსაუბრე (ლ. ნოზ.).

მონახშება (რაქ.) მოლაპარაკება; მოინახშეს მოილაპარაკეს (დიალექტ. 686).

მონაქლენ-ი (მთიულ.) მხაგავი, პირწავარდნილი. „თავისი დედის მონაქლენია“ (ლ. კაიშ.).

მონდავი-ი (გუდამაყარ., მთიულ., ფშ.) გუთნეულში შეამხანაგებულ, გუთნეულში შემავალი ხარ-კამეჩის ერთ-ერთი პატრონთაგანი (დიალექტ., 573); ის პირი, საზიარო გუთანი რომ უბია; მონდავებ-ი გუთნის მოზიარეები („ყო-

მუნისტი“, № 190, 1967); მეზობლები, რომლებიც მამულს შეამახანაგებულნი ხნავენ (ლ. კაიშ.; ი. ქეშიკ.).

✓ **მონღაღი** (თუშ.) ძმათა ცოლები ერთ-მანეთის მიმართ; იტყვიან შეუღლებულ ხარებზედაც — მონღაღები არიანო (პ. ხუბ.).

მონღაღე (ქიზიყ.). ნ. მოღაღი.

მონღეხწყალეზა (ზ. აქარ.) გახსნილ-ნაყელიანი წყლის მიშვებით საყანე მიწის განოყიერება (მ. ნიჟარ.).

მონთქმა (გურ.) შესუნთქვა; ერთი მონთქმა ერთ შესუნთქვაზე რომ წყალს გადაყლაბავ. „ერი მონთქმა წყალი თელ ქვეყნათ მიღირდა, მარა სად იყო!“ (გ. შარაშ.).

მონიაზე (ფშ.) მოიბედე, მოწადინე (ვაჟა, IV, ა. შან.).

მონოშვილი (გურ.) უსუფთაოდ მიყრილ-მოყრილი, ნოშოთი დაფარული ადგილი (გ. შარაშ.).

მონუილი (კახ.) ლასლასი (პ. ხუბ., ანგარაში).

მონცრევა (ლენჩხ.): მარლიის მონცრევა მომცრევა, ცოტას მოყრა (დიალექტ., 678).

მონწაღვა (გურ.) ხორცის, ბოსტნეულის თუ სხვა საყვების მღულარე წყალში ჩადება მცირე ხნით და ამოღება (ა. ლ.).

მონჯიხვა (იმერ.) ავი ზნე (ვ. ბერ.).

მოომი (გურ.) ხარისათვის დახმობა, დაძახება (ა. ლ.).

მოორწვრილი (ქიზიყ.) თოკი ან ბაწარი ორად მოკეცილი ისე, რომ ორივე წვერი ერთმანეთს მისდევდეს (ს. მენთეშ.).

მოოქება (რაკ.) გათხლებული ცომის ნაპირების შუაგულში თავმოყრა და შეკვრა, ცომისათვის თავის მოჭუპნა (დიალექტ., 686).

მოპაპყვა (ქართლ.): მოპაპყამ-ს ცოტას მოთოვს, მოფიქტავს (მ. მესხ.).

მოპელიატებულ-ი (ლენჩხ.) განადგურებული, გაპარტახებული (მ. ალავე, 1).

მოპელღვა (გურ.) აჭრელება, აფერადება, ზეპელასავით აჭრელება (ა. ლ.).

მოპერვა (ფშ.) ზეზეურად მომკა. „ბიჭი უნდა ბიჭობდეს, ყანა მალღა მოპეროსა“ (ი. ქეშიკ.).

მოპეტმეზება (გურ.). ნ. მოპიშმეტება.

მოპიშმეტება (გურ.) ქაფისაგან გაწმენდა ტბილისა დუღილის დროს (გ. შარაშ.). თურქ. pekmez.

მოპილტვა გულისა (იმერ.) მოყირკება, მოსუყება, მსუყე საჭმლით ერთბაშად გაძლომა, გულზე დაწოლა და მადის დაკარგვა (ი. ქავთ.).

მოპირვა (ლენჩხ., გურ.) სამუშაო იარაღის (თოხის, წალდის, სახნისის...) დაფოლაღება (მ. ჩიქ.; ა. ლ., გურ.).

მოპირვა (ლენჩხ., იმერ., გურ.) გაძლომა, დაპურება (მ. ჩიქ.); გაძლომა. „რამდენი ვკამეთ და მაინც ვერ მოვკორეთ“ (ი. ქავთ.; ა. ჯაფარ.); პირამდის გაძლომა. „მავას, ბატონო, რა მოკორავს, ვერ ხედავ, რამხელაა!“ (მ. ქ., თ. სისარულიძეები, გოგოღიან უბანი).

მოპირკლებულ-ი თივა (მთიულ.) საგულეზღზე მიტანილი თივა (ლ. კაიშ.).

მოპიტღლა (რაკ.) საკაღე მოეღდნის მოსწორება, მოპირკეთება („კომუნისტი“, № 190, 1967).

მოპიტმეზება (გურ.). ნ. მოპიშმეტება.

მოპიტნაო (რაკ.) ჰარღლა (ა. მაყ.).

მოპურო (ქსნის ხეობ.) მცენარეა ერთგვარი (ვ. სომხიშვ.).

მოჟამება (ქიზიყ., ინგილ.) მომწიფება, ხანში შესვლა, დაბერება; მოჟამებული მომწიფებული, დაბერებული (ს. მენთეშ.; მ. ჯან.).

მოჟარვა (იმერ.) სიცოცხისაგან ან სიცოცხისაგან დაღევა-დაწვა ნაყოფისა (ხილისა, ბოსტნეულისა), ნაღრეღად დაჰკნობა (ი. ქავთ.).

მოჟენღვა (ზ. იმერ.) ნეღლი წნელის დაგრეხა, თავის დაჩეჩქვა, დაძენღვა (ბ. წერეთ.); ნეღლი წნელის დაგრეხა, ღვღერჰად ქეღვა (ი. ქავთ.).

მოჟეღვარა (ზ. იმერ.) ქაფის მოხღა. ნ. ჟეღვი, ჟეღვი (ბ. წერეთ.).

მოქინებულნი-ი (ქართლ.): მოქინებულნი-ი წვიმა ხშირი, გაბმული წვიმა (თ. სალარ., ალგ., 84).

მოქმე (ქიზიყ.) მოქამე, დროის შემრჩევი; ქირის მომცემი, სენის შემყრელი, მტერი (ს. მენტემ.).

მოქმარება (ქართლ.) მოვლა, მოხედვა საქმისა. „აბა, შენ იცი, როგორ მოაქმარებ ამ საქმესა“; მოქმეში-არებელი-ი მოუვლელი, გაუკეთებელი. მოურაჯულბელ, გათუწორებელ აღამიანზეც იტყვიან (გ. შატბერ., 77).

მოქრობა (გურ.) ნელი დულილით მომზადება ნადულისა; გამომჭრალი-დიდი ხნის მოსაწყენი საქმიანობით ნაკეთები; გამოაქრო დარი იტყვიან, როცა ხანგრძლივი მერყეობის შემდეგ გამოიდარებს (გ. შარაშ.; ს. უღ.).

მოქუნტლვა (გურ.). ნ. ქუნტალაი.

მორადნი (რაჭ., ქვ. იმერ.) მოროდი, სიმინდის მეორედ გათოხნა (ვ. ბერ.; ზ. კუმბურ., 280).

მორბელი-ი (ქართლ., კახ., ზ. აპარ.) მორბენალი, მსახური, შიკრიკი, მცენე (ა. ღლ., ქართლ., 287); საქმეში ყოჩალი, მალი, ჩქარი, მუყაითი (ა. მარტ., გ. იმნ.); საოჯახო საქმეების შემსრულებელი მოსამსახურე ბიჭი (მ. ნიყარ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მორგენა (ქიზიყ.) სამაგიეროს მიგება, ნაცვლის გება, მოცემა. ანდაზა: „რაც გინდოდებ სხვითინაო, მე გერგინოა თქმითინაო“ (ს. მენტემ.).

მორგვი-ი (ქიზიყ., ქსნის ხეობ., რაჭ., გურ.) ურმის თვლის კუნძი, რომელშიც ღერძის თავია გაყრილი და სოლებია დამაგრებული (დიალექტ., 607); ურმის თვლის შუაქუნძი (გ. სომხიშვი.); ურმის ნაწილია (მ. ძიძ., 210; ა. ღლ., გურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მორგვი-ი² (ქსნის ხეობ., ზ. იმერ.) კურკულის გასაყეთებელი იარაღია, კუნძის მსგავსი (გ. სომხიშვი.); კურკულის გასა-

ყეთებელი ხელსაწყოა: მრგვალი სუფთა ფიცარია, რომელიც ტრიალებს ხის ფეხზე. მასზე გამოყავთ კურკულის ძრო და მასხედვე ასწორ-ალამაზებენ კურკულს (ბ. წერეთ.).

მორება (ლენხ., გურ.) მოვლა; ავადმყოფს უარდა ავადმყოფს უვლიდა (დიალექტ., 678).

მორელი-ი (ლენხ., ქვ. იმერ.) მოროდი, მეორედ გათოხნა სიმინდისა. ნ. მორადი (მ. ალავ., 1; ზ. კუმბურ., 280).

მორეკება-ა (თუშ.) მოკრა, მოკვეთა თავისა (ბ. ხუბ.).

მორეკვა (გურ.) კაკლის დაბერტყვა; მრეკელი-ი მბერტყავი კაკლისა; მორეკილი-ი დაბერტყილი კაკალი (ა. ღლ.).

მორვა (გურ.) ხის კრა, ჩეხა, ტოტების გადაკრა (ა. ღლ.).

მორთავი-ი (ქიზიყ.) სახლებისა და ქოხსახპლების ჩალით დამხურავი, ჩალის დამრთველი (ს. მენტემ.).

მორიალებული-ი (ლენხ.) ეზოში, კალოზე ან იატაკზე უწყესრიგოდ მიმოყრილი სხვადასხვა სამეურნეო იარაღები (მ. ალავ., 2).

მორიგე (ხევსურ.) ცრურწმენით, პირველი ღვთაება, რომელიც ყველაზე ძლიერი და უფროსია, ის ქვეყანას რიგს აძლევს და ყველანი მის ბრძანებას ემორჩილებიან (ს. მაკალ., 238).

მორიგე რძალი-ი (მთიულ.) დიდ ოჯახში ერთი წლით თადარიგის დასაცავად მორიგედ გამოყოფილი რძალი (ს. მაკალ.).

მორიღება (იმერ.) საქმის მოთაება, საზრუნავის მოშორება. „ძაძის გამოფშვნა თუ შევირილუ, მერე მოთოვოს“ (ი. ქავთ.).

მორიდი-ი (იმერ.) მეორედ გათოხნა სიმინდის ყანისა. ნ. მორადი, მორედნი (დიალექტ., 671).

მოროკება (ლენხ.) სწრაფი სრიალი კვერისა კალოზე; მოროკიალი-ი ჩქარი ლეწვა. „ხარებს სირბინი დააწყე-

- ბია და კვერი მოროკდა“ (მ. ალაფ., 2).
- მოროკვა** (იმერ.) როკით — პატარა-პატარა ქვებით ან ქვის ნამცეცებით მოფენა გზისა (ი. ქავთ.).
- მოროხვილი**-ი (გურ.) მიულაგებელი, არეულ-დარეული (გ. შარაშ.).
- მორუჯვა** (იმერ.) მოტუსვა, ოდნავ მოწვა (დილაქტ., 671).
- მორქიანი**-ი (ლეჩხ.) ნაწილი (არა უმეტეს ერთი მეტრის სიგრძისა) ცოცხალ ხეზე გაშენებული ვაზის ტოტისა (მტევნებითურთ), რასაც ქარი აქეთ-იქით აქანავენს, არწევს. ნ. რქიანი (მ. ალაფ., 2).
- მორღენა**-ა (თუშ.). 1. იატაკის მოღვსვა ტალახით; 2. იატაკზე წყლის მოსხურება (თ. უთურგ.).
- მორყვნა** (ქიზიყ.) სხვისი ძაგება (ს. მენთეშ.).
- მორჩი**-ი (ლეჩხ., აჰარ.) მეორადი თიბეა (მ. ჩიქ.); მეორედ მონათიბავი (პ. ჯაჯან.).
- მორჩე**-ი (ზ. აჰარ.) მეორედ გათიბული მორწყული სათიბი. ნ. მორჩი (მ. ნიქარ.).
- მორჩე**-ი² (ქვ. იმერ.) კლაკვი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მორჩომილი**-ი (გუდამაყრ.) მორჩენილი, მოთავებული, გათავებული (დილაქტ., 573).
- მორცხულა** (გურ.) უსურვაზი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მორხილი**-ი (რაკ.) ორთითა ხე წერზე (ძნა) მიყრდნობილი დასამაგრებლად (ვ. ბერ.); ბოქინტი, ბარჯი, ბიჯგი, გრძელი სარი წერის (ნ.), აგრეთვე თივის ზეინის შესაყენებლად (დილაქტ., 686).
- მოსადევარ**-ი¹ (ფშ.) შთამომავლობა (დილაქტ., 592).
- მოსადევარ**-ი² (კახ.) ადგილ-სამყოფელი, მამული და სახლ-კარი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- მოსადევარ**-ი³ (თუშ.) აღკაზმულობა ცხე-

- ნისა; ყველაფერი, რაც ცხენის შეკაზმვას სჭირდება (თ. უთურგ.).
- მოსადრვა** (ინგილ.) მოსაზრვა, საქმის მოსინჯვა დაწვებამდის (მ. ჯან.).
- მოსავება** (იმერ., გურ.) დასუსტება, ჯანის გამოცლა, ძალ-ღონის გამოლევა (დილაქტ., 671).
- მოსაკლისება** (იმერ.). 1. ეინმეს არყოფნის გამო შეწუხება, განცდა. „ბოვშემა დედა მეისაკლისა“; 2. მოკლება, დაკლება. „ღვინოს ნუ დალევო, მარა ცო-ცოტარას სტორეთ ვერ მევისაკლისეთ“ (ი. ქავთ.).
- მოსამაგისება** (იმერ.) საიმედოდ მოთავება საქმისა, საფუძვლიანად და საგულ-დაგულოდ გაკეთება რისამე (ი. ქავთ.).
- მოსამაგრისება** (იმერ.) მომარჯვება. „იარალი ხელში უნდა მოვისამაგროსოთ“ (მ. ალაფ., 3).
- მოსამატი**-ი (ქართლ.) საყვერის დასაგრძელებელი მოკლე ღვედი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).
- მოსანთება** (ქიზიყ.) მომარჯვება. ნ. სენთი (ს. მენთეშ.).
- მოსანთებ**-ი (იმერ., გურ.) წერილად დაჩეხილი ხელი შეშა ცეცხლის დასანთებად (ი. ქავთ.; ა. ლ., გურ.).
- მოსანთო** (ხევსურ.) სანთლის ამნთები; ხატის შესაწირავი ზავიწიანი კვერი და სანთელი (ს. მაკალ.).
- მოსანცველება** (იმერ.) გაბატონება, ხოლო არა ყოველგვარი, დაპატრონება, მაგ., კატა რომ რამდენჯერმე, პატრონის წყრომის მიუხედავად, ლოგინზე დაწვეს მოურიდებლად, მაშინ იტყვიან: „როგორ მოისანცველა ამ კატამ აქაურობაო“ (ი. ჭყონ.).
- მოსარავლება** (გურ., იმერ.) მოსრესა და გაფუქება (გ. შარაშ.); ფეხით უწყალოდ გათელვა, მოხრება (ი. ქავთ.).
- მოსარვა** (იმერ.) ვენახისათვის სარების დასობა (ლ. ლექ., 67).
- მოსარქლება** (ინგილ.) პირქვე დამხობა ქვაბისა და სხვა კურკლისა; მოსარ-

ქლა გადმოაბრუნა სავესე ქვაბი და სხვა ჭურჭელი (მ. ჭან.).

მოსასწრაფი (გურ.) ცხვირი რომ მოექავება კაცს, იტყვიან მოსასწრაფიაო, სტუმარი მოისწრაფებაო. „მოსასწრაფია, ვინცა მუა ნამდვილათ“ (გ. შარაშ.).

მოსასწრები (ქვ. იმერ.) საუცხოო, საკვირველი, მშვენიერი. „რა მოსასწრები ა ე გოგო!“ (ბ. წერეთ.).

მოსაქანი (გურ.) სახსარი (სხეულისა). „გეიქნია და კაკალ მოსაქანში მომარტყა“ (გ. შარაშ.).

მოსაშვალე (გურ.) გამრიგე, შუაქაცი, მოლაპარაკებასა და დავაში დამხმარე (ი. ჭყონ.).

მოსახელე (მთიულ.) სახელოვანი, ყველაზე კარგი (ლ. კაიშ.).

მოსახელავი (ზ. იმერ.) მოსავლელი (ქ. ძოწ.).

მოსახკარობა (ყაზ.) ოჯახს მოკიდება, დაბინავება, დასახლება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მოსელ-ი (მთიულ.) ბანის (ბრტყელი სახურავის) თავზე დასაწყობი მსხვილი ხეები (დილაქტ., 568); კოჭი, რომელსაც კედლებს ადებენ ჭერამდე (ლ. კაიშ.).

მოსენტება (გურ.) ნ. მოსანთება, სენთი.

მოხინვა (გურ.) სპილენძის ჭურჭლის დაფარვა მწვანე ფერის გამოხადებით. „მოსინულ ი არ იყოს მაი ჭურჭელი და არ მევიწამლოთ“ (გ. შარაშ.).

მოხინილება (გურ.) ნ. სინსილაი.

მოხეკება-ა (თუშ.) მოკუმევა; პირმოსკეპილი-ი პირმოკუმული (თ. უთურგ.).

მოსლაქვა (გურ.) ენით მოლოცვა; სლაქვა ლოცვა (ა. ღლ.).

მოსლისთავი (მთიულ.) ადგილი კედელზე, სადაც მოსელია (ნ.) გადებული (ლ. კაიშ.).

მოსლურტვა (ქიზიყ.) დავიწროება; მოსლურტული-ი დავიწროებული (ს. მენთეშ., დამ.).

მოსმინე (გურ.) მსმენელი, გამგონე, დამჯერი, მორჩილი (ე. ნინ., 11, თ. კიკე.).

მოსმულაყ-ი (თუშ.) წყალში მოხარშული ცომის პატარ-პატარა ნაჭრები (თ. უთურგ.).

მოსოღვა (ქიზიყ.) სოლების ჩაყრა მორგვში (ს. მენთეშ.).

მოსპეტა (გურ.) მოწმენდა, მოლაშხება (ა. ღლ.).

მოსპოტილება (გურ.) მოწმენდა, გასუფთავება; მოსპოტილებული-ი მოწმენდილი. „უცეფ მუუსპოტილა ეზო“ (ა. ღლ.).

მოსრაგნა (აქარ.) ფეხით გათელვა (მ. ნიყარ.).

მოსტოქვა (იმერ.) ბალახის ძირზე მოჭმა (ე. ბერ.).

მოსულტკბილება (ქიზიყ.) აღერსით, ცქერით, გართობით, სხვასთან ყოფნით გაპლომა (ს. მენთეშ.).

მოსუნყული-ი (აქარ.) მოხრილი. „ჩემი ნენე წულში მოსუნყული არ ყოფილა“ (პ. ჯაჭან.).

მოსხილ-ი (ფერეიდნ.) მსხვილი, დიდი (დილაქტ., 630).

მოსხლგტა (ქიზიყ.) ფარიდან მცირე ნაწილის მოწყვეტა, მოცილება. ნ. ასხლგტა (ს. მენთეშ.).

მოტანა (ლენხ.) მოგება პირტყვის ნაყოფისა (ზბოს, კვიცის, ბატკნის, თიყნის ან გოჭის შობა). „ძროხამ ხფო მეიტანაა“; „ლორმა ათი გოჭი მეიტანაა“ (მ. ალავ., 2).

მოტანტვლა (ყაზ.) მოსერა ტალახში (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მოტფვა (გურ.) მოსპობა, განადგურება, დანგრევა (პ. ჯაჭან.); განადგურება, დამტერევა, გაოხრება. „სულ მუუტაფავს ჭურჭელი“ (ა. ღლ.).

მოტფვა (გურ.) ტაფაზე ერბოკვერცხის მოწვა, გამზადება (ა. ღლ.).

მოტევილი-ი (ლენხ.) ცუდი შესახედაობის ქალი (მ. ჩიქ.).

მოტეტკვა (გურ.) გაფითრება, ფერის დაკარგვა; მოტეტკეილი-ი გაფითრებული, ფერდაკარგული (ა. ღლ.).

- მოტეხნიერება** (გურ.) მწვავე ტკივილის მოვლა ხანგამოშვებით. „მოტეხნიერებამ უხშირა... მალე მორჩება მშობიარე“ (გ. შარაშ.).
- მოტეხინება** (იმერ.) გადატ. გადაჩვევა, დაძლევა, მორევა (ი. ქავთ.).
- მოტყენა** (ქართლ.) მოტყეპნა, მოსწორება იატაკისა (პ. გაჩეჩ.).
- მოტყვარვა** (ლეჩხ.) კეახის თესლის ან სხვა მარცელის კეცზე შეწევა (მ. ჩიქ.).
- მოტყოჩი** (ზ. აკურ.) გარეული ხილი, შავი ფერის კურკოვან ნაყოფს ისხამს (შ. ნიყარ.).
- მოტყოცვა** (იმერ.) დიდი ხნის ფქვისაგან წისქვილის ქვის პირის გასწორება, გაგლუვება, ხორკლიანობის დაკარგვა. კარგად რომ დაფქვას, მოკოდვია (ნ.) საპირო (ი. ქავთ.).
- მოტლუზა** (გურ.) ცუდად მოზელა; მოტლეზილი-ი ცუდად მოზელილი (გ. შარაშ.).
- მოტლევა** (გურ.) მოლოკვა; ნ. ტლევა (ს. ეღ.).
- მოტლევადი** (გურ.) გასუფთავებული. გალოკილი; შიშველ მინდორზე იტყვიან მოტლევადი ადგილიაო. ნ. მოტლევა, ტლევა (ა. ღლ.).
- მოტლევადი** (თუშ.) საკმელია ერთგვარი (პ. ხუბ.).
- მოტლიაკებულ-ი** (იმერ.) მოტლევადი ადგილი (ნ.), რომელზედაც ბალახიც კი არ არის. „მოტლიაკებულ მინდორზე რას ჰვამს ძროხანი?“ (პ. ჯაჭან., IX, 258).
- მოტოლებული** (ფშ.) მოფარებული, დამალული (ი. ქეშვიც.).
- მოტოლვა ძაფისა** (გურ.) ძაფის ორ წვერად ახვევა, სანამ შეიგრიხებოდეს (გ. შარაშ.).
- მოტორვა** (ქნის ხეობ.) თეფშის მოლოკვა კერძის შეკმის შემდეგ (ვ. სომხიშვი.).
- მოტრაკვა** (გურ.) გაქუსლვა, გაქცევა (ა. ღლ.).
- მოტრუსვა** (ქართლ.) მოტრუსვა, მოწევა. მორტყვა (დიალექტ., 640; ა. ღლ., ქართლ., 287). შღრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
- მოტყაბუნებულ-ი** (მოხ.) გადატ. ცუდა, უმსგავსო, უხეირო (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).
- მოტყეხილ-ი** (იმერ., ოკრიბ.) ბოსტნეულისაგან დამზადებული საკმელია ერთგვარი („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- მოტყეირობა** (ზ. იმერ.) ძველი ხალხური დღეობა, შუა მაისის ორშაბათობით იმართებოდა (ბ. წერეთ.).
- მოტრუტუნა** (ლეჩხ.). ნ. მოდუდუნა.
- მოუღვარი** (მოხ.) ნაზმატყლიანი ან ნაზვერად ნაზმატყლიანი ჯიშის ცხვარი (ი. ქაჯ.).
- მოუკლარწვა-ი** (ქართლ.) მოუხარაშავი, ხარშენაქლები, მაგ., ლობიო (მ. მესხ.).
- მოუკურავი** (ქართლ.) გადატ. მუცელი, სტომაქი. „მოუკურავში გადაუშევა“ (გ. შატბერ., 79).
- მოუმცდარი** (თუშ.) დაუმარცხებელი (ი. ბუქურ., 134).
- მოუპირავ-ი** (იმერ.) გაუმადარი. ნ. მოპირვა (ა. ჯაფარიძე, ჭიათურა).
- მოუფშიარებელ-ი** (ქართლ.). ნ. მოყშიარება.
- მოუსავლეთ-ი** (იმერ., ქიზიყ.) საიქიო, ადგილი, საიდანაც აღარავინ ბრუნდებდა, თუმცა წასვლით კი ბევრი მიდის (მ. ალავე, 3; ს. მენთეშ.). შღრ.: ქეგლ.
- მოუსმასწორებელ-ი** (გურ.) უსწორმასწორო, ოღრო-ჩოღრო ადგილი (ე. ნინ., II, თ. კიკვ.).
- მოფარჩხვა** (გურ.) ფარჩხებით დაფარვა ბოსტნის კვლებსა, რომ ქათამი და სხვა ფრინველი ვერ მიუღდეს გასაჩხრეკად (გ. შარაშ.).
- მოფარცახებულ-ი** (იმერ.) მოშლის, დანგრევის პირზე მისული შენობა (ი. ქავთ.).
- მოფასტავევა** (ქიზიყ.) მოკოპიტება, დაახლოებითი სახის მიცემა, მიმსგავსება (ს. მენთეშ.).
- მოფეღვა** (იმერ.) კარ-ფანჯრის ან ქიშკრის ფართოდ, სულ გაღება (ი. ქავთ.).
- მოფეშვა** (აქარ.). 1. მოფშენა, დაფხვნა, დანაყვა; 2. გადატ. მიბეგვა (შ. ნიყარ.).

მოფხვამა (ინგილ.) გამოდარება; მაიფხვამა გამოიდარა (მ. ჯან.).

მოფთიანება (გურ.) წიწილების ფრთების წამოზრდა (გ. შარაშ.).

მოფირფვლა (ლენჩ.) მიღებულია ფერფლ' იდან, თხლად მოთოვა მიწაზე; მოფირფლულ-ი თხლად მონათოვი. „თოვლი მოფირფლა და მალე ეიღო“ (მ. ალავე, 2).

მოფირფიცება (რაქ.) მოტივტივება, თავზე მოგდება; მოფირფიცებებს თავზე მოივდება; ნ. მოფირფიცება (დიალექტ., 686).

მოფირფიცება (ლენჩ.) ფირფიცის (ნ.), ტივტივის დაწყება, მოტივტივება; მოფირფიცებულ-ი მოტივტივებული. „რუვი ფორთლებს მეფირფიცებებს“ (მ. ალავე, 2).

მოფიშფიშება (ქიზიყ.) სახელდახელოდ მოზარშვა რისამე, შეკამადის სახელდახელოდ გაკეთება (ს. მენთეშ.).

მოფიჩხვა (გურ., აპარ.) ფიჩხის შეგროვება (ა. ლლ.; შ. ნიყარ.).

მოფლატვა (აპარ.) მონგრევა (პ. ჯაჯან.).

მოფოთნა (ლენჩ.) მიღებულია ფოთოლ' იდან, ყანაში, ნათბობში ან კალოზე დარჩენილი ფოთლებისა და ღეროების აკრეფა, შეგროვება. „კალოზე დაფანტული ფუჩეჩი მოფოთნა“. აკრეფა გასაბარცვათი სავნებისა. „ქურდებს ტანისამოსები და სავებ-სახურავი მოფოთნა აყუ და წოუდიყუ სახლიდან“ (მ. ალავე, 2).

მოფოჟოვნება (ქსნის ხეობ.) მოვარება. მოწესრიგება, „როგორმე მოაფოჟოვნე საქმეები და წამოდი!“ (ვ. სომხიშე).

მოფოჟოლავება (ქიზიყ.) საქმის ან სამუშაოს გაკოტავება, საქმის რამდენადმე გაკეთება, რომ გასაკეთებელი შეცოტავდეს. „დღესწორ წისკვილები ძვირი იყო (ბევრი იყო საფქვათი), ეხლა კი ცოტა მოფოჟოლავდა“ (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ.

მოფოფინება (ლენჩ.) ჭენება, აღფრთო-

ვანებით სვლა. „რამები ორივეს მოფოფინებდა შინ“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.).

მოფუნჯვა (ქიზიყ.) დაძლია. „ურემი სუ მოფუნჯვამ, სად წაიღებ“ (ს. მენთეშ.).

მოფურჩხვა (ოკრიბ.) მძიმე სენის (მაგ., ცხელების) უეცრად შეყრა (მ. ალავე).

მოფულურება (გურ., იმერ.) მოზუზვა, მოწყენა, აბუზვა ფრინველსა (გ. შარაშ.); მოფულურებულ-ი მოზუზული, მოღუშული, მოწყენილი (ს. ჟლ.); აბუზვა, მოწყენა (ვ. ბერ.).

მოფურუკვა (ხეცურ.) მოზელა (ა. ჭინკარ., 214).

მოფჩხნა (ფშ.) მოცილება, მოწყვეტა, მოშორება. „ვეღარ მაჰფჩხნიდით, თუ ერთხელ სასმელს პირს გადააბამდა“ (ი. ქეშიკ.).

მოფხვრილ-ი (ფშ.) მოთხრილი, ამოგლეჯილი, ძირფხვიანად ამოგდებული. „ნერგი ძვეს, ყრია მორები, ძირით მოფხვრილი ფიკვები“ (ი. ქეშიკ.).

მოფხუვა (ფშ.) ვაჭყევა, მოკურცხლება (ი. ქეშიკ.).

მოქაღნე (მოხ.) მომასწავებელი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.; ქეგლ.).

მოქანაღლება (გურ., აპარ.) მოქანება, მორხევა, მონჯღრევა (ა. ლლ.; შ. ნიყარ.).

მოქარგე (მოხ.) მქარგავი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

მოქედურება¹ (კახ.) ქედის მოხრევენება, დამარცხება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მოქედურება² (ქართლ.) ონავარი და ურჩი რქოსანი პირუტყვის მიერ ქედზე უღლის შებრუნება, რაც ძალიან აწუხებს პირუტყვს (გ. შატბერ., 79).

მოქვანთრიშება (ოკრიბ.) მიღებულია ქვანთრიშ' ისგან (ნ.): ძალის მიერ ადამიანებისადმი მოალერსება. „ძალდი მომექვანთრიშა“ (მ. ალავე).

მოქვივნება (ფშ.) დარქმევა (ი. ქეშიკ.).

მოქიჩაობა (ფშ.) ცხვრის ფარის წინ ვაციის სვლა. „მაჰქიჩაობდე, ვაცეგროძო, კუნელო, ამაჰდიოდე“ (ი. ქეშიკ.).

მოქლოქნა (ქართლ.) ზერელედ მოთონხნა (გაჩეჩი).

მოქნა (მთიულ.) მოტეხა (პურისა) (ლ. კაიშ.).

მოქოლება (ფშ.) დაყვავება, ტუბილი სიტყვით მოღობა, მოფერება (ი. ქეშიკ.).

მოქონიება (კახ.) შექმნა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მოქრიახე (ფშ.) დაუდგრომელი (ი. კყონ.); უგზო-უკვლოდ მოსიარულე, მოხეტიალე (ი. ქეშიკ.).

მოქრუშვა (ქიზიყ.) მოღრუბლვა; ვადატ. მოღუშვა, მოწყენა, გაბრაზება (ს. მენთეშ.).

მოქუჩება (ფშ., ქიზიყ., მთიულ., ფერეიდნ.) მოგროვება, თავის მოყრა (ვატა, II, ა. შან.; დიალექტ., 568; 607; 630). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მოქშაილება (ლენხ.) მიმოზნევა, კარდაუხუხრობა, მოფლეშა (მ. ჩიქ.).

მოქცევა (გურ.). 1. გახუნება (ქსოვილისა); მოსაქცევი გასახუნებელი; მოქცეული გახუნებული, ფერდაკარგული; 2. მოქცევა კრუხისა გამოკრუხება (გ. შარაშ.).

მოქცევა-ა (ინგილ.) დაღვრა, „ღუნწ-ც მოქცევივა ზალმა მიწაზე“ (დიალექტ., 620).

მოღავი (ლენხ.) მოსავალი, ჰირნახული (მ. ჩიქ.); ბარაქა, მოსავალი (მ. ალავე, 1).

მოღავიანი (ლენხ.) ბარაქიანი, მოსავლიანი, დოვლათიანი ადგილი. ნ. მოღავი („კომუნისტი“, № 157, 1968).

მოღალანებულ-ი (გურ.) კვერცხის დასადებად გამზადებული ქათამი. „აი დოალი ისეა მოღალანებული, რომ მალე შეიწყებს კვერცხს“ (გ. შარაშ.).

მოღალვილებულ-ი (გურ.). ნ. მოღალვილებული, დაღვილი.

მოღალვინებულ-ი (გურ.) მრგვლად მოხრილი, მოღუნული; მოღალვინებული ცხვირი იტყვიან (გ. შარაშ.).

მოღაჭურება (იმერ.) საკბენად არ გაშეტება, კბილის ოდნავ გაკვრა ძაღლის მიერ; მოუღაჭურებს ძაღლი ოდნავ კბილს გაჭირავს, საკბენად არ გაიმეტებს (ი. ქვათ.).

მოღება-ა (თუშ., ინგილ., ფშ.) მოტანა; ამბავ მიხედვს ავამბავი მოითანესო (თ. უთურგ.; დიალექტ., 583; მ. ჯან.).

მოღვერა-ა (თუშ.). 1. ხიდან ქერქის აცლა; 2. 7-8 წლის ბიჭი; 3. მოზვერი (მ. ჩუბ.).

მოღვილება (გურ.) მეტად გაღვდა; მოღვიდაღებული გულგაღვილი. „რავა მოგვიღვიდაღებია მაი გული, ცაე“ (გ. შარაშ.).

მოღვილება (იმერ.) ფართოდ გაღვდა ყველა კარ-ფანჯრისა. ნ. მოფლევა (ი. ქვათ.).

მოღვიწველა (ლენხ.) ქვეშ ამოღებით ცემა (მ. ჩიქ.).

მოღლა რძისა (მთიულ.) კარაქის შეღლევა. „რქე რაი მაიღლევა, ქმა შეეცვლება“ (დიალექტ., 558).

მოღლა (იმერ.) თხელი (გ. ბერ.).

მოღნაშვა (ზ. იმერ.) მოშვება, ფრთების ჩამოყრა, მოუძღურება (ბ. წერეთ.).

მოღნეშვა (იმერ.). ნ. მოღნაშვა.

მოღორება (რაქ.) მოტყუება (შ. ძიძ., 210). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მოღორღოშება (მუცლისა) (ქიზიყ.) ოდნავ გაძლომა, მუცლის ოდნავ დაკმაყოფილება (ს. მენთეშ.).

მოღრამულ-ი (ლენხ.) სატეხით ამოღრამებულ-ი. „აფრას ორივე ნაპირი მოღრამული აქვს“ (მ. ალავე, 2).

მოღრეჯა (ქიზიყ., ქართლ., ფშ.) მობრუნება, თავის მობრუნება, ურმის მობრუნება ცალთვალზე ნახევრად (ს. მენთეშ.; ქეგლ.).

მოღრჯოვებულ-ი (ქართლ.) ძალზე შევიწროებულ-ი. „მოღრჯოვებულ-ი არიან ერთ ოთახშია“ (მ. მესხ.).

მოღუსკვა (ლენხ.) მოღუნვა, ბეჭებში მოხრა; მოღუსკული ბეჭებში მოხრილი (მ. ალავე, 2).

მოყაღლე (ქიზიყ.) უხელფასო (უჯამაგირო) მეველე, რომელიც თავის ვასამრჩელოდ მოწანაქედეთ (ნ.) ჯარიმას ახდევინებს (ს. მენთეშ.).

მოყანება (გურ.) საყანედ მომზადება ადგილისა (გ. შარაშ.).

მოყაჟუვა (ქიზიყ.) ობის მოკიდება. ნ. ყაჟყი, ყაჟი (ს. მენთეშ.).

მოყაჟუვა² (ქიზიყ.) მოთოვა, მცირე თოვლის მოსვლა და დედამიწის ოდნავ დაფარვა (ს. მენთეშ.).

მოყაჟურება (აჭარ.) გულის მოჯერება, გაძღომა. „ვერ მეიყაჟირა გინებით“ (პ. ჯაჯან.).

მოყაჟვა (ქიზიყ.) სრულად მოტანა, ბევრის მოტანა. „აბა, ერთი მოყაჟყე, რაღა გაჟ!“ (ს. მენთეშ., დამ.).

მოყელვა (მთიულ.): მოყელაღეს მიწის მიყარის ამოსულ მცენარეს (ლ. კაიშ.).

მოყენება კარებისა (მთიულ.) კარის მოხურვა, დაკეტვა. „მოაყენა ციხის კარები!“ (დიალექტ., 568).

მოყვარე¹ (ქართლ.) ცოლის ძმა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. ლლ., ქართლ., 287).

მოყვარე² (იმერ.) ნათესავეები ცოლის მხრით, ცოლოტრი (პ. ჯაჯან., X; დიალექტ., 671). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მოყვარე³ (ხევსურ., ფშ.) სატრფო, საყვარელი. „ისი ქალს, მოყვარეს, წაუყვანა. ისიც მისულ, ჭავთძირ წაუყვანა ეხჩი...“ (დიალექტ., 555); „შეყვარებულნი. „შენი მოყვარე ტანწვრილი შუაგზას ვნახე დაქრილი“ (ი. ქეშიკ.).

მოყვილება (ინგილ.) ნ. მოყივნება.

მოყივნება-ა (ინგილ., მოხ., ფშ.) შერცხვენა, სახელის გატეხა, თავმოჭრა (მ. ჯან.); სახელის გატეხა, საქვეყნოდ თავის მოჭრა (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.); შერცხვენა. „წავალ, მარტუა მოვიყვან, არ მოვყაყივნებ გვარსაო“ (ი. ქეშიკ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მოყინილება (ლენჩ.) ყელზე მოჭერა საბლისა. „ხვო გლახათ დოუბამს, მიუყინილებია და დეიხრჩობოდა, რო არ მიგშველებოდი“ (მ. ალავე, 2).

მოყლარჱვა (აჭარ.) 1. ყირჱაჱში (ყელში) ხელის მოჭერით მოგუღდა; 2. გაღატ. შეწუხება, გაწვალება, გაწამება (შ. ნიყარ.).

მოყოლა-ა (ინგილ., აჭარ.) დაწყება; თუ ფუილ მოჱყოლევი თუ ფუილი დაუწყია (დიალექტ., 620); გაყოლება, მიდამოში; კაი მოყოლაკი გაყოლა (დიალექტ., 659).

მოყორე (მოხ.) მოყვარე (დიალექტ., 562).

მოყრა საქმისა (იმერ.) მოგვარება საქმისა; მოყვარე მოვაგვარე. „საქმესე მოყვარე, როგორც თქვენ გსურდათ“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).

მოყრა (ლენჩ.) ნ. მოგდება.

მოყროწვეა (იმერ.) ყროწვი (ყელში) ხელის მოჭერით მოგუღდა, მოხრჩობა; ასევე ტყიკიან ჰაერის ამოქვანა და სწრაფად თავის მოგვრება (ი. ქეთ.).

მოყურე (რაჱ.) ამბის გასაგებად წარგზავნილი კაცი (შ. ძიძ., 210).

მოყურადე (გურ.) ნ. მოყურე.

მოშ-ი (ხევსურ., ფშ.) ორივე ხელით აღებული თივა ან სხვა რამე; ქალს მოშავს ორთავე ხელით ეხვევა (ა. შან.); ზეინიდან თივის ერთად აღება (ა. ჭინჱარ., 227); რისამე ასაღებად გაშლილი ორივე მკლავი; ასე აღებული თივა და მისთ. (ა. ჭინჱარ., ფშ.).

მოშავეთე (ფშ.) ცრუ რწმენით, საიჭიოს მყოფი (ი. ქეშიკ.).

მოშავეჱვა (ქიზიყ.) საწყალი კაციისთვის რისამე მოცემა დიდი გაცირვებით (ს. მენთეშ.).

მოშანდაკება (ქიზიყ.) აღვილის მოწორება; მოსუფთაება (ს. მენთეშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მოშანშველა-ა (თუშ., ქიზიყ.) დანაჱვიანება, მონაგვიანება (თ. უთურგ., ს. მენთეშ.).

მოშობა (გურ.) მონაოქებით თავის მოყრა (მაგ., პარკის, ქისისა და სხვ.), რომ შიგ ჩადებული ნივთები არ გადმოცვივდეს. „მოშობე მაი ტუმარაი, თვარა ქე გამოცივა ყორიფელი“ (გ. შარაშ.).

მოშოქვა (აქარ.) ფოთლის გაცლა, ფოთლის დაკრეფა (შ. ნიჭარ.).

მოშულარი (ფერეიდნ.). ნ. მავშლლარი.

მოშქერუე (ლენხ.) მელიქაური, მცენარეა (ა. მაყ.).

მოშხვიფინება (იმერ.) ნაკადულივით წამოსვლა, სწრაფად და უკლებლად გაზრდა (მაგ., წიწილებისა), გადარჩენა, მორჩენა (ი. ქავთ.).

მოშხუნვა (ლენხ.) თუჯის ან სპილენძის ჭურჭლის კედლებზე მიკრული ცხიმის მოშორება (მორეცხვა) ნაცარწმენდით ან სხვა რამით. „ქვაბი მოვშხუნე“ (მ. ალავე, 3).

მოხალვა (გურ.) ჩალის ნარჩენი ღეროების მოჭრა და აღება (ა. ღლ.).

მოხაშიჩებულ-ი (კახ.) გადატ. დაჩაჩანაკებული, დაბერებული (ა. მარტ, გ. იმნ.).

მოხანაგება (მთიულ.) მოთრევა (ლ. კაიშ.).

მოხანთრება (იმერ.) უშნოდ მოსვლა: მოხანთრებიან უშნოდ მოდიან. „მოხანთრებიან თითქო ტომრებში იყვნენ ვახვეულები“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).

მოჩეტ-ი (ლენხ.) მოზრდილი წიწილა (მ. ჩიქ.).

მოჩეტებულ-ი (აქარ.) ხანში შესული. „მოჩეტებულ-ი კაცია მაგაც“ (პ. ჯაჯან.).

მოჩებება ღომისა (გურ.) ღომის საბოლოოდ გაცეხვა (გ. შარაშ.).

მოჩვეთ-ი, მოჩოთ-ი (იმერ.) მოზრდილი, ფრთაშესხმული წიწილა. ნ. მოჩეტ (ვ. ბერ.).

მოჩითვა (გურ.) უღამაზოდ, უგულოდ აშენება რისამე, ახუხულება (ა. ღლ.).

მოჩირხალება (ლენხ.) სველი მიწის (გზო, გზა, ყანა) ზედაპირის ატალახება, აჩი-

ჩქნა პირუტყვთაგან; მოჩირხალებულ-ი ატალახებულ-აჩიჩენილი. „ხარის ჯოგმა მოჩირხალა ეზო“ (მ. ალავე, 2).

მოჩირხევა (კახ.) ქალისა თუ ვაჟის მოწიფულობაში შესვლა, წამოზრდა; მოჩირხეებულ-ი მოზრდილი, მოწიფული. ნ. წამოჩირხევა (პ. ხუბ., ანგარიში).

მოჩინებულ-ი (ლენხ.) თვეში ჩამდგარი ორსული, ფეხმძიმე (მ. ალავე, 1).

მოჩოთ-ი (იმერ.). ნ. მოჩვეთი.

მოჩოთვა (გურ.). ნ. მოჩითვა.

მოჩოჩინებულ-ი (იმერ.) მოგების პირზე მისული მკვე პირუტყვი, ძლივს რომ დადის: ძროხა მოჩოჩინებულ-ი (ი. ქავთ.).

მოჩრხვა (ქართლ., მთიულ., ფშ.) მოზრდა, მოჩიტვა. „ბავშვი მოჩრხიხევა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.), წამოჩრხიხეებულ-ი წამოზრდილი (ა. ღლ., ქართლ., 288); მოჩრხიხედება წამოიზრდება, ჩრხიხვად (ნაიქცევა (წიწილა) (ლ. კაიშ.); მოჩრხიხულ-ი წამოზრდილი (ი. ქეშვიკ.).

მოჩხირულ-ი (ქართლ.) წამოზრდილი (კირიონი).

მოჩხოროხ-ი (გურ.) ახალფრთაშესხმული წიწილა, შეფერენა რომ შეეძლება; მოჩხოროხებულ-ი ახალმოფრთიანებული წიწილა (ი. ჭყონ.); ყვერულ-ი (შ. ნიჭარ., აქარ.).

მოჩხოტვა (გურ.) ფოთლების ერთიანად გაცლა თუთის ხის ტოტზე („კომუნისტი“, № 157, 1968).

მოცად-ი (ქართლ., ქიზიყ., მოხ.) მეცადინე, მუყაითი, ბეჯითი, გამრჯე (ს. მენთეშ.; ო. ქაჯ.).

მოცად-ი (ქართლ.) ერთი წლის ან ცოტა მეტი ხნის ხბო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); წვრილფეხი სანაშენო საქონელი (კირიონი).

მოცადე (მთიულ.) ყოჩალი, მონდომებულ-ი კაცი (ლ. კაიშ.).

მოცადლობა (მონ.) მცდლობა, ცდა, მონდომება (დიალექტ., 562).

მოცადო (ქსნის ხეობ.) ორი წლის მოზვერი ან დეკეული. ნ. მოცადი² (ვ. სომხიშვი.).

მოცადურ-ი (ფშ.) მცდელი. „ვინ იცის იმის გულისა, რა ისრა მოცადური ია?“ (ი. ქეშიკ.).

მოცავრე-ა (თუშ.) მფარველი, დამცველი (პ. ხუბ.).

მოცადივი (ზ. აპარ.) მოცილილი, თავისუფალი, ხელგაცილი (შ. ნიჟარ.; დიალექტ., 659).

მოცარუხოზა (იმერ.) კოკლობით მოსვლა (პ. ჯაფან., IX, 258).

მოცახუნობა (იმერ.). ნ. მოცარუხოზა.

მოცედოთვა (იმერ.) ყველა ადგილის დაკავება რითიმე, ყველგან დადება, ყველა ჭურჭელში მოთავსება რისამე (ი. ქავთ.).

მოცერცუა (ლეჩხ.) ტყის მხალეულია ერთგვარი (მ. ალავე., 2).

მოცეცება (ოკრიბ.). ნ. მოფურჩხვა.

მოცვეთ-ი (გურ.) მორბედი ოჯახის უმცროსი წევრი, რომელსაც სხვების დავალებით უხდება წასვლა-მოსვლა (გ. შარაშ.). საქმიანი, მშრომელი, დაუხარებელი (ს. ჯღ.); გამოცდილი, მარჯვე, ყოჩაღი, მოხერხებული (ა. ღღ.).

მოცვეთ-ი (აპარ.). 1. ხბო ორ-სამ წლამდის; 2. გადატ. დაღეული, ჩიჩანაკი, ძაბუნე (შ. ნიჟარ.).

მოცვეთა (ქიზიყ.) საქონლის დაკოკლება სიარულისა თუ ბევრ მუშაობაში უნაღობისაგან ჩლიქის ვაცვეთის გამო (ს. მენთეშ.).

მოცირიციტება (იმერ.) სითხის ზედაპირზე მსუბუქი სავნის მოტივტივება, მოფირფიტება, მოფირიალება. „ღვინომ ყურძნის კურკა მოცირიციტა“ (ი. ქავთ.).

მოციარი-ი (იმერ.) მცოდნე, მეცნიერი (ო. ქაჭ.).

მოცნა (იმერ.) ხბოს, კრავის... მიერ ცურის წოვა. ნ. მომოცება (ი. ქავთ.).

მოცომვა (ლეჩხ.) მოზელა ცომად (დიალექტ., 678).

მოცოროზ-ი (იმერ.) უცნაური, ყველაფერი რომ უკვირს, ყველაფრის რომ უშინია (ი. ქავთ.).

მოცოროზ-ი (ოკრიბ.) გადატ. ცუდი; გლახაკი. „გამოილე ხელი, იმუშავე, ნუ ხარ მოცოროზი!“ (მ. ალავე.).

მოცოცხ(ვ)ა-ა (ინგილ.) სულერთიანად აღგვა, მოსპობა (დიალექტ., 620).

მოცრიალება (გურ.) მოშვიება; გულზე უცრიალებს ჰშია, ჰამა უნდა (ა. ღღ.).

მოცუცწულ-ი (ქიზიყ.) ძალიან პატარა, იტყვიან უფრო ადამიანზე (ს. მენთეშ.).

მოცუხციუხება (ქიზიყ.) მორბენინება, ცუხციუხით მოტანა. „უკუქი (ნ.), გაიქე, ერთი ცივი წყალი მამაცუხციუხე“ (ს. მენთეშ.).

მოცხავება (ქართლ.) გაღეწილი ხორბლის ცხავეში (ნ.) გატარება (დიალექტ., 640).

მოცხრილვა (ფშ.) გაქცევა, მოკურცხვლა. „თოფნაკრავივით უკან მოცხრილა“ (ლ. ქეშიკ.).

მოცხრილვა (ქართლ.) გაღეწილი ხორბლის ცხრილში გატარება (დიალექტ., 640).

მოძახვა (გურ.) დართული ძაფის კიდევ (უფრო მსხვილად) დართვა (ა. ღღ., გურ.).

მოძახილ-ი (გურ.) სასიმღერო ხმა ერთგვარი (გ. შარაშ.).

მოძახურა, **მაძახურა** (ფშ.) ხალხის წარმოდგენით, რაღაც არსება, რომელიც ვითომც ღამით ვინმეს მიუღვა კარზე და სახელს დაუძახებს. თუ კაცმა გასცა ხმა ამ დაძახებაზე, მას მოძახურა დასწყევლის. ნ. მაძახურა (ვაჟა, IV, ა. შან.).

მოძახურაფ-ი (თუშ.) მოძახებელი, დამპატივებელი (პ. ხუბ.).

მოძგუნტულ-ი (იმერ.) სიცივისაგან მოკრუნტული, უადვილობისაგან შევიწროებული (ი. ქავთ.).

მოდევა (გურ.) პოვნა. „ერი რაცხა მე-
ვიძიე და არ გეტყვი!“ (გ. შარაშ.).

მოდებარ-ი (გუდამაყრ.) მადებარი, მძებ-
ნელი (დიალექტ., 573).

მოდერენა (ფშ.) მოძრაობა, გამოცლა. „ქეა
მოვადერინე ყორესა“ (ი. ქეშიკ.).

მოდირე (იმერ.) ერთად ერთი ვაჟი გა-
დაშენებული ოჯახიდან დარჩენილი,
რომლისაგანაც დამოკიდებულია შთა-
მომავლობის შექმნა (ი. ჭყონ.).

მოდრა (აქარ.) მოხურვა. „წასლიხან კა-
რის მოძრა არ დაგაბიწყდეს, ცაჲ“.
(შ. ნიჟარ.).

მოდრომა (ფშ.) დავარდნა, დაცემა.
„ძირს რახვანი მოსძვრა“ (ი. ქეშიკ.).

მოდუძგვა (ფშ.) გაქცევა, მოკურცხვლა.
„მოდუძგვა კარებისაკენ“ (ი. ქეშიკ.).

მოდლაბლვა (გურ.) დაჭერა, დამორჩილე-
ბა, ძლაბლვით (ნ.) მოხვევა, მორევა
(გ. შარაშ.).

მოწ-ი (თუშ.) ფიჭვის წვენი (ს. მაკალ.).

მოწანაქედე (ქიზიყ.) მოსავლის გამფუჭე-
ბელი, ზარალის მომყენებელი ადამიან-
ი ან პირუტყვი, უფრო პირუტყვზე
იტყვიან (ს. მენთეშ.).

მოწახტუნება (ლენჩ.) მონდომება, სურ-
ვილი. „თუ არ ეწახტუნებნი სა-
ქმეს, ისე არ გაკეთდება“ (მ. ალაფ., 1).

მოწევა (მოხ.) დაძახება, გამოწვევა; მო-
მიწიეს დამიძახეს, მომიწიეს (დი-
ალექტ., 562).

მოწევა (გურ.) მოწყვეტა; მოწიკვა
მოწყვიტა (ს. ჯღ.).

მოწერვა (რაჭ.) წერის (ნ.) ამართვა, წე-
რის ზეინის დადგმა (დიალექტ., 686).

მოწევერვა (ფშ.) ყანის მაღლა მომკა (თ.
რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900; ი.
ჭყონ.).

მოწვინტული (გურ.) წვერწამახული სა-
რი, კოხტა წვერიანი ფეხსაცმელი (ა.
ლ.).

მოწიყუნა-ა (თუშ.) ჩქმეტა (პ. ხუბ.).

მოწიპაწკაბება (ყახ.) წვეთ-წვეთ წყლის
მოსხურება (ა. მარტ., გ. იმწ.).

მოწიპწვა (მთიულ.) მონაოკება, გათხე-
ლებულ ცომში (ქერქში) ხინკლის გუ-
ლის გამოხვევა და ქერქის ნაპირების
თითებით შუაგულისაკენ მოწევა და
მონაოკება (დიალექტ., 568).

მოწირება (აქარ.) მოგრება, მოღრეცა
(შ. ნიჟარ.).

მოწინდარ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ხატის
მსახური (ე. ვირსალ.).

მოწინულა (რაჭ.) ტყეჩით ან წნელით გარ-
შემოწნული ბოცა („კომუნისტი“,
№ 157, 1968).

მოწონება (გურ.) მოწევა, ჩამოწევა,
მოღრეცა ტოტისა ხილის დასაკრფად.
„მოწონიე ერთი მაი შტოი“
(გ. შარაშ.).

მოწოფილო (ლენჩ.) ღურგლის ხელსაწ-
ყო იარაღი (მ. ჩიქ.).

მოწუწუნული (იმერ.) პატარა, კოხტა,
მოხდენილი. „ქალი არაა კაი, მარა ტუ-
ჩები მოწუწუნული აჲ“ (ვ. ბერ.).

მოწყება (ლენჩ.) დაწყება; მოწყებუ-
ლი დაწყებული. „დედალმა კვერცხის
დადება მეიწყყო“ (მ. ალაფ., 2).

მოწყლვა (ფშ.) დაჭრა, დაკოღვა (ი. ქე-
შიკ.).

მოჭარხლუე (ლენჩ.) ნაცარქათამა, მცე-
ნარეა (ა. მაყ.).

მოჭეკვა (გურ.) დაბეჭვა, დამხვრევა;
ხელის მოჭეკვა ხელის დაბე-
ჭვა (ა. ლ.).

მოჭეკარ-ი (გურ.) კრუხი; ნამო-
ჭეკარ-ი კვერცხი, რომელზედაც კრუ-
ხი იჭდა ვამოსაჩეკად; ლაყე კვერცხი
(ე. ნინ., II, თ. კიკე.; ა. ლ., გურ.;
დიალექტ., 678).

მოჭვინტული (გურ.) ნ. მოწვინტული.

მოჭვინტოლა (გურ.) კრუხის ოღენა. „იმ
მოჭვის ტოლა დედაბერს“ (ე.
ნინ., II, თ. კიკე.).

მოჭვრეტა (თუშ.) გახვრეტა (ი. ბუქურ.,
134).

მოჭიღვა (გურ.) მოკიდება. „მოჭიღა
ქიშკარს ხელი“ (ა. ლ., გურ.).

მოკიის, მოკიის! (გურ.) ამ სიტყვებით კრუსხა და წიწილებს უხმობენ საყენკის მისაცემად. ნ. მოკვა (გ. შარაშ.).

მოკინიხებულ-ი (ლენჩ.) ძლიერ მოკეროილი. „ისეა მოკინიხებულ იეს ბაწარი, რო გახსნა გაძნელდება“ (მ. ალავე, 1).

მოკიპერა (ქიზიყ.) კიპრანით (ნ.) რკინის ნახვრეტის გაღიდება (ს. მენთეშ.).

მოკიპიპება (გურ.) მკიდროდ მიყვრა, მიწებება; ჩაიციება. „რაა, რომ მიპიპიპიპდი მაგ წიგნს და აღარ შორდება!“ ნ. მოკიპიპება (გ. შარაშ.).

მოკირევა (ფშ.) შეწუხება; გაპირების ატანა. „დედა კი იმის საცოლოს ძებნაზედ მაიკირევა ბსა“ (ი. ქეშიკ.).

მოკის-მოკის! (გურ.) ქათმის წიწილების დახმობა, დაძახება. ნ. მოკიის, მოკიის! (ა. ლლ.).

მოკიპავება (გურ.) მომპირწობა, დაზოგვა, ეკონომიის გაწევა (ს. ძლ.).

მოკორახება (ქართლ.) ადიდებული მდინარის ან დიდი ნიაღვრების მოტანილი ქვალორღით, ნარიყით, ქვიშა-სილით მოფენილი ადგილი. ნ. კერეხი, მოკერეხება (გ. შატბერ., 80).

მოკოხ-ი (რაქ.) მოზრდილი წიწილა, მოჩეტი (მ. ალავე, 3).

მოკრება (ხევსურ.) დაპრელება (ს. მაკალ.).

მოკრილა (კახ.) ნ. ბარცმანდუკი.

მოკუა, მოკვა (გურ., იმერ.) კრუსი. ნ. მოკვა (გ. ბერ.; ა. ლლ.).

მოკუბვა (ლენჩ.) ქალამნის ამოსხმის ერთგვარი წესი (მ. ჩიქ.).

მოკუბვნა (ლენჩ.) თავის მოკვრა. „ტომარას თავი მაგრა მოკუბუპნე, აფერი გამეიყაროს“ (მ. ალავე, 1).

მოკუბნა (იმერ.) მოწიპწვა, ნაპირების მოოკება, გაბრტყელებული ცომის შუაგულში თავმოყრა და შეკვრა (ი. ქავთ.).

მოკუტვა (ინგილ.) მოხუტვა თვალისა. „თოლებს რააბე უკუტავა?“ (მ.

ჯან.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეველ.

მოკუტკვა (გურ., აკარ.) თავის მოყრა, გაბნეული ნივთების ერთად ლამაზად დაწყობა; მიაკუტუკვა მიაწყო ერთად, მილაგა (გ. შარაშ.; შ. ნიყარ.; დილაქტ., 659).

მოკულაპურტულ-ი (გურ.) მოკულეტილი (გ. შარაშ.).

მოკუყუვა (გურ.) მოკმუტუნვა, ანაკუბება (გ. შარაშ.).

მოკუყუნა-ა (თუშ.) ხელის, ფეხის, თითების რამეში დატანება, მოკუტყუვა (პ. ხუბ.).

მოკუყუნა (აკარ.) მოყინვა, მოწვა. „მოკუყუნავს თოვლი თუთუნს“ (პ. ჯაჯან.).

მოხადილება (ქართლ.) მოლხენა, გახარება, ამქვეყნიური ცხოვრების სიამოთ გატარება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მოხაღვა (ლენჩ.) კაკლის დაბერტყვა. ნ. ხალი (მ. ჩიქ.).

მოხალინჯება (ქიზიყ.) უმი ხორცის შეწვასავეთ, სანახევროდ შეწვა. „ქვაბში ხორცი ჩაყარე და მოვახალინჯე“ (ს. მენთეშ.); მგზარის მოხრაყვა (საბა).

მოხატური-ი (გურ.) ვახის ჯიშია (კ. გვარ., 949).

მოხაფვა (ლენჩ.) ტირშლისაგან (ნ.) ღვიწის გაწმენდა ქვევრში (მ. ჩიქ.).

მოხაფრვა (მოხ.) დაკარგვა, გადაკარგვა, მიმალვა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

მოხახინებულ-ი (ოკრიბ.) მოსაგებად მომზადებული საქონელი (დ. თომაშე.).

მოხახული-ი (ქართლ.) ნ. მოტუსული.

მოხელვა¹ (კახ.) დაზელა ცომისა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მოხელვა² (ფშ.) მოძებნა, პოვნა. „წინწელი ვეღარ მოვხელე“; მოხელეება ნახვა, წასწრება, ხელში ჩაგდება (ი. ქეშიკ.).

მოხეშვა (ქიზიყ.) ურმის თვლის ერთ-ერთ მორგეში ღერძის გაქედვა სახეშით (ნ.), წვრილი სოლებით (ს. მენთეშ.).

მოხეტერება (იმერ.) მოხვედრება (დიალექტ., 671).

მოხვრა (რაკ.) დასველება; მოსერა (დიალექტ., 686).

მოხიზლა (ქიზიყ.) მოწამლა, მოწხამვა ადამიანის ან ცხოველისა საწამლადაა. ნ. ხაბალი (ს. მენტეშ.).

მოხილვა (ქიზიყ.) სანახაობა; სანახაობის ნახვა, მოხილვა (ს. მენტეშ.).

მოხილვა (მთიულ.). ნახვა. ნ. მოხილვა (დიალექტ., 568).

მოხიწყილება (გურ.) მოწმენდა, მოსუფთავება. ნ. მოსპოტილება (ა. ლ.).

მოხიფილება (ქიზიყ.) რაიმე საქმის ძლიერძლივობით გაკეთება; რაიმე წვეულების ძლივ გამართვა (ს. მენტეშ.).

მოხიყვია (გურ.) მეჩხრად მოსხმული ხილის მოყრევა (პ. ჯაჯან.).

მოხიჭვა (ქართლ.) წყლის ოდნავ წაყინვა (გ. შატბერ., 80).

მოხონროლებული-ი (გურ.) წამოზრდილი; წიწილებზე იტყვიან: მოხონროლებული (გ. შარაშ.).

მოხონჩიება (ქიზიყ.) შემოგროვება, თავმოყრა, მაგ., საოჯახო ნივთებისა, ცოლშვილისა და სხვ. (ს. მენტეშ.).

მოხონხა (ლენხ.). 1. მოპარსვა; 2. კალოს მოწმენდა თხილთ ნაწვიმარზე და სალევად მომზადება (მ. ჩიქ.).

მოხონოჭვა (გურ.) ხელის მოხვევა. „მოხდუა ცალი ხელი, მოხონოჭა, წამეილო და წამევიდა საცხა ამ სიბნელეში“ (ა. ლ., გურ.).

მოხონოგილი-ი (გურ.) მიყრილ-მოყრილი, მოუწყობელი (ს. ჟღ.).

მოხუნტურკვლა (გურ.) ადამიანის შებოქვა ხელის მოხვევით, ნ. მოხონოჭვა (გ. შარაშ.).

მოხუნვა ბადისა (ზ. იმერ.) ბადის აკრეფა მებადურის მიერ, როცა შიგ თევზი გამოჰყვება (ბ. წერეთ.).

მოხუნვა (რაკ.) მოგროვება, შექმნება (შ. ძიძ., ტრესტ.).

მოქელვა-ა (თუშ., მთიულ., გუდამაყრ.)

პონა. ნ. მოხელვა (თ. უთურგ.; ვ. ვირსალ; დიალექტ., 573; 583).

მოქენჯა (ქიზიყ.) მოხეთქა. „უაშლი ნახვარი მაჰქეჩა და ვადმაშივლო“; მოქეჩილი-ი მოხეთქილი (ს. მენტეშ.).

მოქმა-ა (თუშ.) მოკლება, მაგ., საეკეკასრისა (პ. ხუბ.).

მოქნავ-ი (ფშ., თუშ.) მხენელი, მხენელმთესველი, მიწის მუშა (თ. უთურგ.; დიალექტ., 592).

მოქნაველა-ა (მოხ.) ჩიტია ერთგვარი. ნ. მოქნია (ო. ქაჯ.).

მოქნია (მთიულ.) ერთგვარი ჩიტი, რომელიც ყანას აფუჭებს (ლ. კაიშ.).

მოქაბრე (ფშ., მოხ.) მოჯიბრე, მოქიშპე, მოშურნე (ო. ქაჯ.; დიალექტ., 593).

მოჯალაბე ყაძახ-ი (გურ.) დაბალი ხარისხის გლეხი, რომელსაც მძიმე ფიზიკური მუშაობა ემართა ბატონისა (გ. ნინ., I, თ. კიკე.).

მოჯალაფე (ფშ.) ავი სული, ეშმაკი. „მანდ თურმე მოჯალაფეთი აღრითვე საბუღარია“ (ი. ქეშიკ.).

მოჯანიშული-ი (გურ.) მოსავადებული (გ. შარაშ.).

მოჯარვა (ქართლ., თუშ.) კარების მოხურვა (კირიონი; პ. ხუბ.).

მოჯაფურ-ი (ქართლ.) მშრომელი (მ. მესხ.).

მოჯაყვა (გურ.) საქვეყნოდ სირცხვილის ქამა, თავის შერცხვენა; მევიჯაყეთ შერცხვით (ს. ჟღ.).

მოჯიგინვა (გურ.) დანაგვიანება, ნაჭრების, ნაფლეთების, ნაფოტების მიყრა-მოყრა. „რაფერ მოჯიგინავთ აქოტრობა!“ (გ. შარაშ.).

მოჯეგვა (ზ. იმერ.) მოტყეპნა ადგილისა (ქ. ძოწ.).

მოჯელთული-ი (გურ.) მოთელილი (პ. ჯაჯან.).

მოჯენა (გურ.) კრუხის დასმა ბუღეზე (კვერცხებზე) წიწილების გამოსაჩეკავად (ა. ლ.).

მოჯენჯულა-ა (აქარ.) შეუჯანბავი (უსანელებლო) მსხლის შექამადი (შ. ნიქარ.).

მოჭერე (თუშ., ქიზიყ.). 1. ღამის დარა-
ჯი ცხვრისა (ი. ბუქურ., 134); 2. წილის
მქონე, ჯერის მქონე, ნობათის მქონე
ამა თუ იმ ამხანაგობაში (ს. მენთეშ.).

მოჭერება (ფშ.) დანაყრება. „მშიერ-მწყუ-
რვალი მოჭერედი, შევიქმენ კაი
კილსა“ (ი. ქეშიკ.).

მოჭლაგნა (აჰარ.) მოხრება, ფეხით გა-
დათელვა ნათესისა და მისთ. (შ. ნიყარ.).

მოჭონჯვილი-ი (მთიულ.) ცუდი, უშნოდ
ნაყერი (ლ. კაიშ.).

მოჭორიელება (გურ.) კაცთა მოღმეს
ანუ საქონლის ჯიშის გადაგვარება, მო-
ჭურიელება (ი. ჰყონ.).

მოჭოხვა (ქართლ.) მოთენიერება, მორ-
ჯულება (თ. სალარ.).

მოჭრა (ფშ.) მოხურვა, მოკეტვა. „არ
მო მიჯარო კარები“ (ი. ქეშიკ.).

მოჭურიელება (გურ.). ნ. მოჭორიელება.

მოჭღანვა (გურ.) უკულოდ, ცუდად შე-
კერვა, შეჭღანვა (ა. ღლ., გურ.).

მოჭღანკვა (ლეჩხ.) ძველმანების ჩაცმა
(მ. ჩიქ.).

მოჭღონვილი-ი (მთიულ.) ცუდად, დაჯ-
ღანულად ნაყერი (ლ. კაიშ.).

მოჭტორიკი-ი (ქართლ.) ჯანსაღი, საქორ-
წინო (კირიონი).

მჟავანა, **მჟავია** (ფშ., ხევსურ., მთიულ.,
თუშ.) მჟაუნა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მჟაველა (რაჭ., გურ., აჰარ.) მჟაუნა,
მცენარეა, კოკომჟავა. ნ. მჟავანა, მა-
სისტარი (ს. მაკალ.; ა. მაყ.).

მჟავია (ფშ., ხევსურ., თუშ.). ნ. მჟავანა.
მჟაყე (ქიზიყ.) ძალიან მჟავე (ს. მენთეშ.).

მჟვალ-ი, **მჟოლ**-ი (ფშ., მთიულ.) ჟოლო,
მცენარეა (ა. მაყ.).

მჟნარ-ი (ლეჩხ.) მქნარი, მელნარი, მღნა-
რი (მ. ალავ., 1).

მრავალი (ქიზიყ.) პატარა დათვის ხომლი,
თანავარსკვლავედი, ჩნდება 7 (8?) ივ-
ნისს. მეხრეების საათად ითვლება (ს.
მენთეშ.).

მრავალანი-ი (მთიულ.) ვარსკვლავი, რო-
მელიც გათენებისას ამოდის (ლ. კაიშ.).

მრავალწიგნა-ი (გურ.) მცოხნელ ცხოვე-

ლთა კუქისთავი, მრავლად დაკეცილი,
წიგნივით. ნ. ცხრაპატარძალა (გ.
შარაშ.).

მრავალქიწვა-ი (გურ.). ნ. მრავალწიგნაი.

მრე (ქიზიყ.) ამრევე-დამრევი. „ძალიან
მრე აღამიანი“ (ს. მენთეშ.); მომრე-
ვი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

მრეკავ-ი (ფშ., ქიზიყ.) მრეკელი, ვინც
ნადირობისას ნადირს ერეკება სახუნ-
დარისაკენ (ნ.), საიდანაც ჩასაფრებუ-
ლნი თოფს ესვრიან და ხოცავენ (ს.
მენთეშ.; ქეგლ).

მრეშ-ი (კახ.) კროლა თუთა, მცენარეა
(ა. მაყ.).

მრეშ-ი² (ქართლ., ქიზიყ.) ყომრალი, მუქი
წაბლისფერი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.);
მოწაბლისფერო, თეთრში რომ წაბ-
ლისფერი ან ჟოლისფერი წინწყლებია
შერეული (ს. მენთეშ.); წაბლისფერი,
მოსისო (საბა); გრემა, ლეგა, წაბლის
მოფეროდ (ნ. ჩუბ.); გრემა, რუხა, წაბ-
ლის მოფერო (დ. ჩუბ.).

მრეშ-ი წვიმა (იმერ.) თქეში წვიმა, დამ-
რეშავი (ი. ქავთ.).

მრეშობა (ქართლ.) ფერნაირობა, ფერში
სხვა ფერის გამორევა. ითქმის გემოს
შეცვლაზედაც (გ. შატბერ., 80).

მრიგე (ფშ.) სუფრის მეთვალყურე (ს.
მაკალ.).

მრიო (ქსნის ხეობ.) გამრჯე აღამიანი.
„ისეთი მრიო აღამიანი იშვიათია“
(გ. სომხიშვე.).

მრიო კაცი-ი (ქიზიყ.) გამომრჩენი, ვისაც
უნარი აქვს, სხვას გამომრჩეს რამე,
სხვისგან მოგება ნახოს, იჩუქოს რამე
(ს. მენთეშ.).

მრძალვედ (თუშ.) ძარღვიანად, ძლიერ.
„სოფლის ძირს მოყეფს მდინარე, აღვა-
რებულა წყალიო, მოაქანაეებს ტალ-
ღებსა, მრძალვედ უბერავს ქარიო“
(პ. ხუბ.).

მსახვრალ-ი (ფშ.) გრძნეული, ბოროტი
(ვაჟა, IV, ა. შან.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუშ,
დ. ჩუბ., ქეგლ.

მსივნაჲს-ი (თუშ.) ბუტია (პ. ხუბ.).

მსრიტი-ი (ქიზიყ., ქართლ.) მსუნავი, გაუ-
 -მძღარი. „ე, მსრიტო კატავ, გეყო-
 ფა, კარგი!“ (ს. მენთემ.; მ. მესხ.); სუ-
 ნავი, განუძღომელი და გულსმოდგი-
 ნედ საჭმელს უმზერდეს (საბა).

მსუქანი (მესხ., ჯაბახ., რაჭ., ლეჩხ., ზ.
 იმერ.) დანდური, მცენარეა (ა. მაყ.).

მსწრომალ-ი (მესხ.) წინმასწარა, მეტი-
 ჩარა, მოუსვენარი, მოუსვენელი („კო-
 მუნისტი“, № 190, 1967).

მსწრომელ-ი (მესხ.). ნ. მსწრომალი.

მსხალყვითელი-ი (გურ.) საადრეო ჯიშის
 ყვითელი მსხალია (გ. შარაშ.).

მსხილათბანი-ი (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთ-
 გვარი (გ. შარაშ.).

მტავრო (ფშ.) მუქა (თ. რაზიყ., „ივე-
 რია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).

მტევანი (ჯახ.) ყაზახა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მტევანდღი-ი (გურ.) ვაზის უძველესი ჯი-
 შია ერთგვარი (გ. შარაშ.).

მტკიცვა (ლეჩხ.) პურის წმინდად ვაცრა
 (მ. ჩიქ.); ფჭვილს გაეცტრი, მოაშორებ
 ქატოს, გავპტკიცვა (დ. ჩუბ.).

მტლოყვი-ი (თუშ.) მსუქანი ბარკალი (პ.
 ხუბ.).

მტოკავი-ი (მთიულ.) მწიხლავი (საქონე-
 ლი) (ლ. კაიშ.).

მტოხვა (ლეჩხ.) სატეხით ქრა (მ. ჩიქ.).

მტრედისბრინჯა (ჯახ.) კაპის-საქენწელა,
 მცენარეა (ა. მაყ.).

მტრელი-ი (ლეჩხ.). 1. მოღალატე, 2. ზარ-
 მაცი (მ. ჩიქ.). შდრ.: ქეგლ.

მტრუჯვა (ფშ.) ბუტვა, განაწყენება. „ხა-
 ლხის მტრუჯვა და ბუზღუნი ვე-
 ღარ დაგაღებსთ ვერრასა“ (ი. ქეშიყ.).

მტყელი-ი (ლეჩხ.) ბრტყელი (მ. ალაფ.,
 2).

მტყობიები-ი, **მტყობიერი**-ი (ხევსურ.) სამ-
 წუხარო ამბის მომტანი (გ. გოკოჭური).

მუალი-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) მავალი
 (ე. ვირსალ.).

მუგზური-ი (ქიზიყ.) მუგუზალი (ს. მენ-
 თემ.).

მუგუზი-ი (რაჭ.) მუგუზალი, დაუხერხავი
 გრძელი შეშა (დიალექტ., 686).

მუღამი-ი (ლეჩხ.) დაუსვენარი მუშა კაცი
 (მ. ალაფ., 1).

მუღნება (გურ.) ზრუნვა, ცდა; უმუღ-
 ნა ეცადა მისთვის (გ. შარაშ.).

მუღრ-ი (ლეჩხ.) ჭკუფად ამოსული ლო-
 ბიო (მ. ჩიქ.); ლობიოს ბუჩქი ყანაში
 (მ. ალაფ., 1).

მუედ (გუდამაყრ.) მოვედ (დიალექტ.,
 573).

მუზანდარა (იმერ.) კედელზე მიკიდებუ-
 ლი კარადა ჯამ-ჭურჭელთა და სანოვა-
 ვეთა შესანახავად. ნ. ოზანდარაი (გ-
 ბერ.).

მუზევირი-ი (აქარ.) კორიკანა (პ. ჯაჯან.)-
 არაბ., თურქ. müzevir.

მუზმუზელა (ქიზიყ.) ენატანია, აენა (ს.
 მენთემ.); გონებაშახელი დედაკაცი
 (დ. ჩუბ.).

მუკარწი-ი (ლეჩხ.) ავი, ძნელი საგუებე-
 ლი, იტყვიან მხოლოდ ღორზე (მ.
 ალაფ., ზეპირსიტყვი).

მუკენი-ი (ინგილ.) ლატანი, ჩალის დასა-
 მავრებელი სახლის სახურავზე (მ. ჯან.);
 ჩალურის ლატანი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ.
 ჩუბ.).

მუკლიაჟი-ი (თუშ.) მოკლე (თ. უთურგ.)-
 მუკუღელი (მთიულ.). ნ. კანკეშა.

მუმიათ, **მომიათ** შენახვა (გურ.) კარგად,
 საგანგებოდ, მუმიათავეთ შენახვა რი-
 სამე. ნ. მომიათ (გ. შარაშ.).

მუნაღაჟი-ი (თუშ.) ავადყოფნა, ავადყოფ-
 ვი (პ. ხუბ.).

მუნათ-ი (ფშ.) დაყვედრება, დამადლება
 (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

მუნათ-ი (მოხ.) ვალი (ო. ქაჯ.); ვალი,
 ვალდებულება; საყვედური (დ. ჩუბ.).

მუნანა/ე-ა (იმერ.) ძლიერ ცოტა, პატა-
 რა, ნამცეცი. „ასე ერი მუნანა ე ქა-
 დი რას ეყოფა მუშა კაცს“ (გ. ბერ.).

მუნდაო (ქიზიყ.) ცხენის კისრის დასას-
 რული ბეჭების თავთან, კისრის უკანა
 მაღალი ნაწილი, რომელსაც ხანდახან
 კეხის ფრთების წინა ნაწილი უფუჭებს
 ხოლმე. ნ. ნიდაო (ს. მენთემ.).

მუყრუ (ინგილ.) სკივრა, ზანდუკი (დია-
 ლექტ., 620).

მუღუფი-ი (ქართლ., ქიზიყ.) ძმარში მოღუღებულ შინდის ჩურჩასა და ალყა-ალყა დაკრილ ხახვში ჩადებული ღორის ხორცი, უმთავრესად ფეხები, კული, ყურები, ხერხემლის ნაწილები და სხვ. (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.); ძმარში ჩადებული ხორცი (ნ. ჩუბ.); ძმარში ჩადებული მოხარშული ღორის ხორცი (დ. ჩუბ.); ძმარში ჩადებული მოხარშული ღორის ფეხები (ქეგლ).

მურა (იმერ.) რკინის რგოლია, მკედელნი ხმარობენ ლურსმნის თავის გასაქვეთებლად (ვ. ბერ.).

მურა (ქიზიყ.) 1. შაფითელი; 2. ახალმოსული აბრეშუმის ქია, ვიდრე ფერს გაიწმენდდეს (ს. მენთეშ.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

მურაზი-ი (ლენჩ.) ჭმუხი კაცი (მ. ალავ., 1).

მურაზი-ი (ქართლ., ქიზიყ., ფშ.) სურვილი, წადილი (დილაქტ., 640); გულით სანდომი, ნატვრა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.). *არაბ.*, თურქ. *murat*.

მურაკი-ი (ქართლ., ქიზიყ., ინგილ.) კვრინჩხი, ტყის ხეხილია ერთგვარი (კირიონი; ს. მენთეშ.; ა. მაყ.).

მურაკა ქლიავი-ი (ქიზიყ.) ქლიავის ერთგვარი ჯიშია (ს. მენთეშ.).

მურაშა (მთიულ.) შინდისფერი, მუქი, მოწითალო ძროხა (ლ. კაიშ.).

მურახახობა (ფერეიდნ.) ნებართვა (ა. ჩიქ.; შ. ძიძ., ქრესტ.).

მურგი-ი (გურ.) მრგვლად დახვეული ძაფი ან თოკი (ს. ჟღ.).

მურგვი-ი (იმერ.) მორგვი (ვ. ბერ.).

მურდასაკი-ი (იმერ.) მურდასანი, მურდუმაქი, ტყვიის ენგი, ხმარობენ დამწვრის წაშლად (ი. ქავთ.).

მურდუ (გურ.) ნათლია, ბავშვის მომნათელი, მორდუ. ნ. ბუდუა (ვ. შარაშ; ი. მერგ., 121).

მურეშა-ი (გურ.) გამურული, გაჭუჭყიანებული (ვ. შარაშ.); წითელშავი (საბა); მრეში, შავ-წითელი ფერი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

მურეზი-ი (ქართლ., გურ.) კუჭყიანი, ფთაო (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 133, 1900; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ).

მურვანი-ი (ქიზიყ.) შავი ფერის ადაშიანი (ს. მენთეშ.).

მურვილი-ი (მთიულ.) თივის გროვა, გამზადებული დასაზვინავად („კომუნისტი“, № 190, 1967); ერთად მოხვეტილი თივის გროვა (ლ. კაიშ.).

მურთხი-ი (იმერ.) სუსტი, გამზადარი, დაავადმყოფებული (ვ. ბერ.).

მურთხი-ი (იმერ.) თხუნელა; გადატ. პატარა, შავი, ულამაზო (ი. ქავთ.).

მურკი-ი (ოკრიბ.) მხალი; კანაფა მხლის ამონაყარი. ვაზაფხულზე შემოდის (მ. ალავ.); კომბოსტოთ ძირთ ხვტი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.); კომბოსტოს ღეროს გამსხვილებული ნაწილი ძირიდან ფოთლებამდე (კანგაცლილი იქმება), — ხვტი (ქეგლ).

მურკაფხალი-ი (ქვ. იმერ., რაჭ.) ნ. კვანტილა.

მურკვა (იმერ.) ხეს რომ დიდრონ შტოებს ძირზე მოაჭრიან (ვ. ბერ.); ხის ძველი ტოტების გადაჭრა (პ. ჯაჭან., X).

მურკლი-ი (მთიულ.) ნ. მურკი.

მურკლი-ი (ქიზიყ., ინგილ.) ცომში, ფაფასა და თათარაში მოუხელავი ან გაუქნელი ფქვილის პატარა გუნდა (ს. მენთეშ.); ცომში ცომში ან კარგად მოუხელეღ პურში (მ. ჯან.); ნოტიონში შეკუმშვილი (საბა); ანაცერი, რიოში (დ. ჩუბ.).

მურკნა (ინგილ.) ძალიან გათეთრება (მ. ჯან.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.; ქეგლ.

მურმალი-ი (რაჭ.) მოუხევენარი მუშაობა, უკანწყვეტა (ვ. ბერ.).

მურო, ურო (ფშ.) ბალახია ერთგვარი (ვაჟა, I, ა. შან.).

მურო ბალახი-ი (ფშ.) ბალახი წმინდა, ქალის თმასავით დავარცხნილი. ნ. მურო (ი. ჭყონ.).

მურუჯი (ზ. იმერ.) მოდგმა, რჯული (?) „მტრის მურუჯი გაწყდეს“ (ბ. წერეთ.).

მურულა-ა (აქარ.) ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

მურყანა (გუდამაყრ., მთიულ.) მურყანი, თხმელა, რომლის კანს საღებავად ხმარობენ (ა. ბექ., 226; დიალექტ., 568).

მურძი-ი (იმერ.) მრგვალი ჯირკი, კუნძი (ვ. ბერ.).

მურწანი-ი (მთიულ.) ურწანი (ლ. კაიშ.).

მუსანდარა (ზ. აქარ., მესხ.) სახლის კედელში დატანებული კარადა ლოგინის დასაწყობად (შ. ნიყარ.); კედელში დატანებული კარადა, განჯინა. ნ. მუხანდარა, უხანდარა, ოხანდარა („კომუნისტა“, № 190, 1967).

მუსრი-ი (ხევსურ.) ცივი იარაღის ეპითეტია. „ფარს ქვეთა მუსრი შამამს-წვერო“. ნ. ჭავჭავი (ა. ჭინჭარ., 305).

მუტაჟი (გურ.) უვიცი, გაუთლელი, უზრდელო, გამოუსვლელი (ა. დლ.).

მუტლუჩა (მთიულ.) ერთად მოხარშული ხორცი და ცომი (ლ. კაიშ.).

მუჭარა (ზ. იმერ., ქიზიყ.) ერთი ჭერი, ერთი შეტევა; „ერთი მუჭარა უნდა ზილო და თავისუფალი ხარ!“ (ბ. წერეთ.); ვადატ. ჭერობა, დროის მონაკვეთი; ერთ ჭერზე, ერთი შეტევით. „დაუჯე და ერთ მუჭარა მამარჩე ბი, რა საქმეა“ (ს. მენთეშ.).

მუჭარანი-ი (ფშ.) მოქიშპენი, მეტოქენი, მოჯიბრენი (ვაჟა, IV, ა. შან.).

მუჭასარი-ი (ხევსურ.) შარვალი; შარვლის ტოტის ბოლო (ს. მკაალ.).

მუჭაფათი-ი (ინგილ.) ჯილდო, გასამრჯელო (დიალექტ., 620) არაბ., თურქ. mükâfat.

მუღაბანა (ქიზიყ., მთიულ.) სიბრალული; მწუხარება, დარდი. „მოკვდა და იმი მუღაბანა გაყვა: შეიღები დაუბინავებლები დამჩაო“ (ს. მენთეშ.); სიყვარული, მორიდება (ლ. კაიშ.); საეოდ შესაბრალისი (საბა); სინანული, შესაბრალი, სათანადრო (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

მულამ-ი (იმერ.) საიდუმლოება (ვ. ბერ.).

მულარალ-ი (ფშ.) თავსაყრელი (ი. ქე-შიყ.); ბეკრი. „მე ყველა მულარალ-ი მაქვ, შენ კი პურიცა გმიანო“ (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

მუყა (ქიზიყ.) ნაღი, საქმეში უსასყიდლოდ დახმარება (ს. მენთეშ.).

მუყულო (რაჭ.) ნ. მუყულო, კანკეშა.

მუშ-ი (ფშ.) ცაცხვის ქერქი, შიგნითი კანი, თელისა — ლაფანი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 133, 1900).

მუშ-ი² (ხევსურ.) საბელი (ს. მკაალ.).

მუშა (ქიზიყ.) ძნის შესაკრავი ჭოხი ორი წყრთის ოდენა, თავი ერთ მხარეს ჩათლილი აქვს და ჩაჭდული. ძნის შეკერისას მუშას ულოს გამოსდებენ და გამოყუღფავენ. ულოს შეკერა ხელით არ შეიძლება, რადგანაც წველი თითების ნუნებს ააძრობს და თითს ატყენს (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 607); ძნის შესაკრავი ჩხირი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

მუშაგელა (ქართლ.) გამრჯე, მშრომელი (მ. მესხ.).

მუშამწარე (რაჭ.) თავდადებული მუშაკაცი (მ. ალავე., 3).

მუშანი-ი (ხევსურ., ფშ.) მრ. რ. ნაღი, მათიადი მკაში, თიბეაში, მატყლის ჩეჩვასა და წეწვაში (დიალექტ., 555; 593).

მუშაქვა (ქიზიყ.) კედლის მოსაპირკეთებელი ქვა, ლამაზი, საჩენი (ს. მენთეშ.).

მუშკია (ქართლ.) გოშია, ფინია (მ. მესხ.).

მუშტა (იმერ., გურ., ქიზიყ.) სპილენძის კვერი (ვ. ბერ.); ხარაზების იარაღია, ტყავის სატკეპნი სპილენძისა (ს. ფლ.); ხარაზის იარაღი; კვერია თითბერისა, ცალი მხარე ბრტყელი აქვს, ხელის მოსაკიდი — მრგვალი, მთლიანია (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

მუშტაქვა (ქიზიყ.) შუათანა ზომის მრგვალი ქვა, კედელს შუაში ახმარენ როგორც ხურდას (ს. მენთეშ.).

მუშტაყობა-ა (თუშ.) კრივი (თ. უთურგ.).

მუშტუყუნა (ზ. იმერ.) მუშტის ოდენა, პატარა, თანაც მოქუქუნული (ბ. წერეთ.)

- მუჩაქ** (ინგლ.) მუმლი (მ. ჯან.).
- მუჩუ** (ლერხ.) მთის ჩადუნა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მუჩუნე** (გურ.) ჩუმ-ჩუმი, მეტად წყნარი (გ. შარაშ.).
- მუჩურ-ი** (ლერხ.) პატარა, ჯუჯა (მ. ალავ., 1).
- მუჩკა** (გურ.). ნ. მუჭკა.
- მუცელა** (ქიზიყ.) ღორმუცელა, ბევრის მკამელი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- მუცელბატონე-ი, მუცელკეთილ-ი** (იმერ.) მუცელა, დიზენტერია (ვ. ბერ.).
- მუცელნაცვალ-ი** (ქართლ.) ქალი, რომელსაც ვაჟის შემდეგ ქალი შეეძინება ან პირიქით (მ. მესხ.).
- მუცელაშურა** (ქართლ.) ღორმუცელა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- მუცელღმერთა** (ქართლ.). ნ. მუცელაშურა.
- მუცლაობა** (ქიზიყ.) ღორმუცლობა, სულ ჭამა-სამაზე ზრუნვა (ს. მენთეშ.).
- მუცლის ამოყორვა** (ქიზიყ., გურ.) მუცლის ამოვსება, ძალზე გაძლომა (ს. მენთეშ.; ა. ლ.).
- მუცლის ბოძ-ი** (ქართლ.) ვადატ. ყუათიანი საკმელი. „ლობიო მუცლის ბოძიო“ (გ. შატბერ., 80).
- მუცლის სალოცავ-ი** (გურ.) ნამცხვარი, ღვეზელი, კვერი, აცხობდნენ საშობაოდ (ა. ლ.).
- მუწაკ-ი** (ქიზიყ.) წვრილი მწერია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).
- მუწო** (ქართლ.) ხის წვენი — ლაფანსა და მერქანს შორის (ნ. კეცხ., 22).
- მუწულე** (ლერხ.) უბერმარლო (მ. ჩიქ.).
- მუწუწ-ი** (ქართლ.) რამეს სიყვარული: ღვინისა, ქალისა, მუსუსის (კირიონი).
- მუწუზ-ი** (ლერხ., ქვ. იმერ.) სასწრაფო საშუალო; მუწუზ-ი საქმე ძალიან საჩქარო ანუ დანიშნულ დროზე უსათოდ ასასრულებელი საქმე, რომ ექნება კაცს: „იმ დროს ძალიან მუწუზი მქონდაო“ (ი. ჭყონ.).
- მუჭ-ი** (იმერ.) ლარძაყინის დასადგამი ბოძი (ვ. ბერ.).
- მუჭეული** (ქიზიყ.) მკელეული, ნამკა,

- რასაც მომკალი ერთი ნამგლის გამოსმაზე მუჭაში დაიჭერს და მომკის. ნ. ნამუჭი (ს. მენთეშ.; ქეგლ.).
- მუჭკა** (გურ.) სათესლედ შენახული ღომის თავთავი (ვ. ბერ.; ს. ჟღ.); ერთი მუჭა ღომის თავთავი, ის, რაც ცალი ხელით დაიჭირება (ი. მეგრ., 176).
- მუჭოლ-ი** (ოკრიბ.) ია, რაც მუჭში დაეტევა. ახალ ნამკალში დარჩენილ თავთავებს ბავშვები ღერ-ღერად აკრეფენ ხოლმე. ანაკრეფს, მარცხენა ხელის მუჭში რაც ჩაეტევა, შეკრავენ და დაგრებენ. ამგვარ კონას მუჭოული ეწოდება. ნ. მუჭეული (მ. ალავ.).
- მუჭუტუნა** (ლერხ.) თამბაქოს დემა (მ. ჩიქ.).
- მუჭუჭ-ი** (ქართლ.): ცხოვრების მუჭუჭ-ი მოხერხებული, მარჯვე კაცი. „ეს კაცი ცხოვრების მუჭუჭ-ი“ (გ. შატბერ., 80).
- მუხანესვი** (ქიზიყ., კახ.) ნესვის ჯიშია, მუხის ჭერჭევით დაშაშრული კანი აქვს, ძალიან ტკბილია (ს. მენთეშ.; დ. ჩუბ.).
- მუხამწვანე** (ქართლ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (პ. გაჩეჩ.).
- მუხიშმა** (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (ა. ლ.).
- მუხლა** (ქართლ.) შვიტა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მუხლთბალიშ-ი** (კახ.) ბავშვის მუხლზე არტახებქვეშ დადებული პატარა ბალიში (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- მუხლუზა-ი** (გურ.) მუხლუხი (ა. ლ.).
- მუხუდო** (ქვ. იმერ.) სოია, მცენარეა. ნ. იაბონია (ა. მაყ.).
- მუხუნა/ე-ი** (გურ.) ძალიან პატარა (ს. ჟღ.).
- მუხუნდო** (ქიზიყ.) ოქრომჭედლის წონის ერთეული: მისხალში ოთხი დანგია, დანგში — თორმეტი მუხუნდო, მაშასადამე, მისხალში 48 მუხუნდოა (ს. მენთეშ.).
- მუხურო** (გურ., იმერ., ლერხ.) უბანი, კუთხე (ე. ნინ., I, II, თ. კიკ.; ა. ლ., გურ.; ვ. ბერ.; მ. ალავ., ზეპირსიტყვი).

მუხზავი-ი (ფშ.) წყევლაა (ი. ჭყონ.).

მუჟლ-ი (მთიულ.) მოსახვევი. „ე მანდაა გზაზე, მუჟლის იქით“ (ლ. კაიშ.).

მუჟლ-ი² (ქიზიყ.) ღროის მონაკვეთი; წამუჟლებია რამდენიმე წუთით დასვენება. „ერთი მუჟლი წაიმუშავე და მეორე დაისვენე“ (ს. მენთეშ.).

მუჟა, მიტლა (ხევისურ., მთიულ., გუდამაყრ., ფშ.) ოდნავ მომეაგო, ცუდი გემოს წყალი. „საქონის ჭირ გაასუჟეს ხორნაუღლა მუჟაითა“ (ა. ჭინკარ., 215); მთავე წყალი. ნ. ვეძა (ე. ვირსალ.); მლაშე ან მთავე მინერალური წყალი. „იქვე ჰდულს გვერდზედ მუჟებო მუშხუნა, გემოიანი“ (ი. ქეშიკ.).

მუჟაჯობი-ი (კახ.) ხელის პატარა ჯობი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მუჟერო (ლენჩ.). 1. კომბალი, საბიჯი ჯობი; 2. ქვევრის ბოლო ნაწილი (მ. ჩიქ.).

მუჟირა (რაქ.) რკინაწამოცმული ხის ჯობი მთაში სასიარულოდ. ნ. მუჟერო, მუჟაჯობი (ვ. ბერ.; შ. ძიძ., 210).

მუჟრი-ი (მთიულ.) ნუჟრი; მუჟრიანი ნუჟრიანი (ლ. კაიშ.).

მუჟურო (ლენჩ.). ნ. მუჟერო.

მფარტნავი-ი (მთიულ.) მატყლის მესამედ მჩეჩავი (ლ. კაიშ.).

მფერხავი-ი (გურ.) ახალწელიწადს პირველად მოსული ფეხბედნიერი სტუმარი, მეველე (ი. ჭყონ.); პირველი სტუმარი ქათმის ფერხვის დღეს (ს. ძლ.).

მფოლავი-ი (მთიულ.) მატყლის პირველი გამჩეჩავი (ლ. კაიშ.).

მფონე (მოხ.) მოშვებული, ფართო, განიერი (ო. ქაჯ.).

მჟარე-ა (თუშ.) ყბედი, მეტიჩარა, მატრაკვეცა (თ. უთურგ.).

მჟანე (ფშ.) მუჟა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

მჟერავა-ა (მოხ.) ვაცი, თბა, რომელიც წინ მიუძღვის ცხვრის ფარას (ო. ქაჯ.).

მჟვლევა (იმერ.) დშლა, დახსნა. „ბევრი ხარშვისაგან ხორცი სულ ერთიანად ჩამჟვლეულა“ (ვ. ბერ.).

მჟვრევა (კახ.) ახალმოსული ვაზის გარშემო ფხვიერი მიწის აკოკოლაკება, შემოყრა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მჟისე (ფშ.) უსიამოვნო (ვაჟა, I, 1946; ა. შან.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., ღ. ჩუბ., ქეგლ.

მჟიქი-ი (იმერ.) მწერთა კვერცხები ხორცზე მიყრილი (ვ. ბერ.).

მჟონიარე (ქიზიყ., მთიულ.) შეძლებული, მდიდარი, მჟონებელი (ს. მენთეშ.); მდიდარი, შეძლებული (ლ. კაიშ.).

მჟრევა (მოხ.) ფანტევა (ო. ქაჯ.).

მჟსვინავი-ი (ქართლ.) გადატ. გველი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მჟულავი-ი (მთიულ.) მატყლის მეორედ მჩეჩავი (ლ. კაიშ.).

მჟულავი-ი (აკარ.) მძარცველი, ჭურდი, ავაზაკი (შ. ნიჟარ.).

მლაღვი-ი (გურ.) კუდიანი, ავი სული, მაცდური. ნ. ზაკვაი (ა. ლ.).

მღე (ფშ., თუშ.) ოდნავ ან მთლიანად ღია. „კარი მღე არის“ (ი. ქეშიკ.); ოდნავ ღია კარი (პ. ხუბ.).

მღვევარი (მთიულ.) მბუჟტავი, ოდნავ ანთებული (ცეცხლი, ნაკვერჩხალი) (ლ. კაიშ.).

მღვიარე ცრემლი-ი (ქიზიყ.) ცხარე, მღულარე ცრემლი (ს. მენთეშ.).

მღირკლე (ფშ.) ოდნავ გაღებული კარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.).

მღლეტელი-ი (გურ.) გატანიე (ნ.) ბურთის თამაშის მონაწილე, რომელსაც ბურთი ხელიდან ძალით გამოაქვს; ღლეტა ღლელობურთის ერთ-ერთი ილეთი (ა. ლ.).

მყადი-ი (იმერ.) ობი. ნ. მყარტლი (პ. ჯაჯან., IX, 258).

მყარტლი-ი (იმერ.). ნ. მყადი.

მყევარი-ი (ქიზიყ.) ყევარი, ორუღელი მუშა საქონელი (დილაქტ., 607; ს. მენთეშ.).

მყეფარი-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ძალდი (ე. ვირსალ.).

მყეფარი-ი² (ფშ.) ქორწილში კაცი, რომე-

- ლიც ხმამაღლა აცხადებდა, ვინ რა სანაწყო (ნ.) მიუტანა ნეფე-დედოფალს. ჩვეულებრივ ენაწყლიანსა და სიტყვა-მოსწრებულ კაცს ირჩევდნენ. მუყფა-რი სიტყვას ამბობს ყოველი საჩუქრის გადაცემის დროს. ამას ყ ე ფ ა ს ე მ ა - ხიან (ს. მაკალ.; დიალექტ., 593; ბაჩანა, 1938, 476).
- მევენანი** (რაქ.) ბოლოკა, მცენარეა. ნ. შლეგა (ა. მაყ.).
- მეოვანი** (ხევსურ.) ნედლი (ს. მაკალ.).
- მყოლი** (ხევსურ.) პატარძლის მხლებელი, მყარი; მყოლინი მყოლები, მყარიონი (ს. მაკალ.; დიალექტ., 555).
- მყრალა** (რაქ., კახ.) სამტატა; უჯანგარი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მყრალაბაბლახი** (კახ.) უჯანგარი, მცენარეა. ნ. მყრალა (ა. მაყ.).
- მყრალა-მყრალა** (გურ.) ხემყრალა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- მშავი** (ხევსურ.) ფშავი; მშაველი ფშაველი (ა. შან.).
- მშვილდ-ბოძაღი** (გუდამაყრ.) მშვილდისარი (დიალექტ., 573).
- მშვილდ-კოდალა** (ოკრიბ.) საბავშვო მშვილდისარი (მ. ალავე).
- მშრალი ცხვარი** (მოხ.) ცხვარი, რომელიც არ იწველება (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- მშრალა** (ზ. იმირ.). ნ. ფშალა.
- მშრალბერწი** (მთიულ.) საქონელი, რომელიც არც იგებს და არც იწველება (ლ. კაიშ.).
- მშხებრი წვიმა** (ფშ.) დელგმა (ი. ჟყონ.).
- მჩადა** (თუშ.) მთის ჩადუნა, მცენარეა. ნ. ჩადა, ჩადკოპო (ა. მაყ.).
- მჩალტე** (ლუჩხ.) მჩატე, მსუბუქი (დიალექტ., 678).
- მჩიკელი** (ქართლ.) გუთნისათვის ჩეკით (ნ.) ტალახის მომწმენდელი (ე. ბაბუნ., 272).
- მჩირგავი** (ხევსურ.). ნ. მჩურგავი.
- მჩინევიარე** (ხევსურ.). ნ. ქარშატეული.
- მჩოდარი** (ქიზიყ.) ქორვაკარი, გადაწყვიდევი (ს. მენთეშ.).
- მჩოღალა, რჩოღალა** (ქართლ.) რქოსანი საქონელი, რომელიც ირჩოლება (გ. შატბერ., 81).
- მჩორე-ა** (თუშ.) ნეხვი (თ. უთურგ.).
- მჩურგნავი** (მთიულ.) მჩოლევი, მჩენელი (ლ. კაიშ.).
- მჩქვლარი** (ქიზიყ.) რბილი ხორცი, ხელს რომ მოუქერ, თითქოს დნებაო (ს. მენთეშ.).
- მჩქვლთარი** (ხევსურ.) ნ. ტუნტული.
- მცა** (ქართლ.) ცა, ზეცა. „გაბრწყინდა მცა და ქვეყანა, მზე ამოვიდა მცა-ზე და“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).
- მცვრევა** (ფშ.) ჰურება, ცვარვა, ნამვა. „ნამი გულუხვად ემცვრია“ (ი. ქეშვი.).
- მცილაგი** (თუშ.) მოცილე (ი. ბუჭურ., 134).
- მცნაური** (რაქ.) სწავლული, მცნური, მისანი (შ. ძიძ., 210).
- მცნობიარე** (მთიულ.) მწყემსი, რომელიც ცხვარს ადოლებს და ადვილად არჩევს, რომელი ბატკანი რომელი ცხვრის შვილია (ლ. კაიშ.).
- მცრელი წვიმა** (ფშ.) ძალიან წვილია წვიმა (ვაფა, II, ა. შან.).
- მცუნცქალიაი** (იმერ.) პატარა თავვი (ვ. ბერ.).
- მცურავი** (ქართლ., ფშ., ქიზიყ.) გველი, ქვემძრომი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.; ი. ჟყონ.; ს. მენთეშ.; დიალექტ., 607; 640); ქვემძრომი, მუცლით მცორევი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- მცურალა** (ქიზიყ.) ადგილი, სადაც ფეხი ძალიან ცურავს (ს. მენთეშ.).
- მცურალერძა** (ოკრიბ.) მცურავი ღერძი, წისქვილის ბორბლის ფეხი. ნ. გულალერძა (მ. ალავე).
- მცქვეთი** (ხევსურ.) პურის სულ მცირე ნამუსრევი (ა. კინჭარ., 215).
- მცხეთება** (იმერ.) ძალზე გაოცება, გულის შეწუხება; მემცხეთა გულს მეცა, მეოცა (ვ. ბერ.).
- მცხთა** (ლუჩხ.) წყრთა, სივრცის საზომი ერთეული. „ერთი დღეს კი მქსოველი ქალი 12 მცხთას მოქსოვს“ (მ. ჩიქ.).

მძახველ-ი (მთიულ., ფშ., ხევსურ., ქვ. რაჭ.) ძახველა, ძახველი, მცენარეა (ა. მაც.).

მძერა (ლენჩხ.) ერთ-ერთი ყვითელი სოკოა (მ. ალავ., ოკრიბ.).

მძივანა (თუშ.) ფამფარა, მცენარეა (ა. მაც.).

მძიმე მღვეარ-ი (ხევსურ.) მრავალი მღვეარი; მძიმე საქსარ-ი დიდი, ძვირფასი სახსარი; მძიმე ჯარი მრავალრიცხოვანი ჯარი (ა. შან.).

მძიმე კალო (კახ.) კალო, რომელშიაც სქლად ბევრი ძნა არის ჩაფენილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მძიმეთ ყოფნა (ლენჩხ., გურ.) ფეხმძიმედ, ორსულად ყოფნა (დიალექტ., 678; ს. ჟღ.).

მძლაგვე (გურ.) უგემური, სიმევენაკლები საჭმელი. ნ. ძელგი (გ. შარაშ.).

მძღვეარ-ი (ფშ.) მერცხალი, გუგული, ოფოფი და სხვ., რა ფრინველიც ზამთრით მიდის და გაზაფხულზე მოდის. „ნეტარ ვეღარა გნახავ, შე საქართველოს მძღვეარო!“ მძღვერად მახარობლად, მოციქულად (თ. რაზიკ.; ი. ქეშიკ.).

მძოვარა (ქართლ.) 1. თმის მძოვარა თმის ავადმყოფობაა, თმის წვერს ორად ყოფს (გ. შატბერ., 81); მუწუკი თმათ მაცვენებელი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ); 2. კანის ავადმყოფობაა (გ. შატბერ., 81).

მძოვრ-ი (ქართლ.) ეზოს ძალი. „ქარგი მძოვრი დადგება ეგ ლიკვი“ (გ. შატბერ., 81).

მძულ-ი (ფშ.) ზარმაცი (დიალექტ., 593; ა. ჭინჭარ., ფშ.).

მძღვე-ი (ლენჩხ.) მსხვილი, ცხრილი, კალოზე სახმარი ცხავი (მ. ჩიქ.).

მძღვარ-ი (ფშ., ხევსურ.) საზღვარი (ი. ქეშიკ.); ორი ყანის მიჯნა, საზღვარი (ა. ჭინჭარ., 196).

მწაე (ფშ.) მლაშე, მწუთხე (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

მწარე კვახ-ი (რაჭ., ლენჩხ., ზ. იმერ.) აყირო, მცენარეა (ა. მაც.).

მწარე ხაპ-ი (გურ.). ნ. მწარე კვახი.

მწარია (თუშ., ქსნის ხეობ.) ნაღველა, ბალახია (ა. მაც.); მსხლის ჯიშია (გ. სომხიშვი.).

მწატე (გურ.) ცხარე, მომწარო; ამწატებულ-ი გამწარებული, გაცხარებული, მწლატე, მწკლატე (გ. შარაშ.).

მწავი (ხევსურ.) ხარების გამრეკი (ს. მაკალ., 230).

მწაქა (გურ.) წაქა, ნაღვლმობილი სველის ნარჩენი. ნ. წურტუქა (ა. ლლ.).

მწღალ-ი (ოკრიბ.) დამწდარი, გამშრალი (მ. ალავ.).

მწვეარ-ი (ხევსურ.) ხატის თანაშემწე (ს. მაკალ.).

მწვერელტყვე (ხევსურ.) საბრალო, ბეჩავი (ს. მაკალ.).

მწვერელჩვილ-ი (ფშ.) სულელი, დებილი (დიალექტ., 593).

მწვადინელა (რაჭ.) ცისთვალა. ნ. ოლენა (ა. მაც.).

მწვანია (ზ. აპარ.) ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარი.).

მწვეტა-ა (თუშ.) „უკულო“ ამპარტავანი (პ. ხუბ.).

მწვირე (მთიულ.) შარდისა და განავლის ტუტყი. „ბიჭა სუ მწვირეში იწვოდა“ (ლ. კაიშ.).

მწვიტინ-ი (კახ.) მოსვენების არ მიცემა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მწვიტინა (ჭიზიყ.) გამომწვევი სიტყვის პატრონი (ს. მენთეშ.).

მწვლიებრ-ი (იმერ.) მცირეოდენი (ი. ქავთ.).

მწივანა (კახ., ჭიზიყ.) წივანა, ქუჩი, ველის წივანა, ცხვრის წივანა, მცენარეა (ა. მაც.).

მწიფეთვე (რაჭ.) მწიფობისთვე, ოქტომბერი (დიალექტ., 686).

მწიხლავ-ი (ხევსურ.) ძროხა, რომელიც წველის დროს წიხლებს იქნევს (ა. ჭინჭარ., 232).

მწკალ-ი (ხევსურ., თუშ.) ბრტყალი (ცხოველისა), კლანჭი (ფრინველისა) (ა. შან.; პ. ხუბ.).

მწეენა (მოხ.) ჩქმეტა; ძლივს ხედვა, თვა-
ლის გაპირვებით გახელა (ო. ქაჯ.).

მწეენტავი (მთიულ.) მწველავი, რომე-
ლიც ცხვარს უკანასკნელ რქეს გამო-
ხველია (ლ. კაიშ.).

მწეებრი (ფშ.) წვრილი, გამწივანი, მა-
ღალი ხმა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

მწეეპარა (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის)
სახეა ერთგვარი (ა. ჭინკარ., 262).

მწეკერი (ხევსურ.). 1. მზის შუქისაგან
აბრკვეილებული ზედაპირი რისაშე.
მაგ., წყლისა (ა. შან.); 2. გახეთქილი
კასრის ან სხვა ქურტლის ბზარი (ა.
ჭინკარ., 295).

მწკვლიტი (ქართლ.) ჩხუქურა, მწარე
სიტყვით ან საქმით რომ აღიზიანებს
კაცს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

მწკვივანა (ფშ.) ფრინველია ერთგვარი
(ს. მაკალ.).

მწკვილი (მოხ., მთიულ.) ფრჩხილი (ო.
ქაჯ.; ლ. კაიშ.).

მწლავე (ქიზიყ.) მწკლარტე, მლაშე-მვავე-
მწარესავეთ (ს. მენთეშ.).

მწკლარტე (ქიზიყ.). ნ. მწლავე.

მწლდკია (იმერ.) მანჭია, ტყლარქია, პრა-
ნჭია (ი. ქავთ.).

მწოდი (მთიულ.) მწვადი (ლ. კაიშ.).

მწოვარა (ხევსურ.) საყურე, მცენარეა
(ა. მაყ.).

მწოლდელა (ფშ.) მაჯლაჭუნა (ს. მაკალ.).

მწოლდელაჯი (თუშ.) შამვისოდუნა ჩიტია
(პ. ხუბ.).

მწონე (მთიულ.) მწიანე (ლ. კაიშ.).

მწორო (მოხ., მთიულ.) ცირტელი, მცე-
ნარეა. ნ. წორო (ა. მაყ.); ოდნავ მწა-
რე (ლ. კაიშ.).

მწურე (ხევსურ., ფშ., თუშ.) საქონლის
შარდი (დიალექტ., 555; ვაჟა-ფშ. მც.
ლექსიკ.; პ. ხუბ.).

მწყაზარი (ფშ., რაჭ.) მორთული, მოხ-
დენილი, კობტა (ვაჟა, II, ა. შან.); ცო-
ცხალი, მარდი, ფხიანი, მარჯვე (ვ.
ბერ.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.,
ქეგლ.

მწყერისპურა (მესხ.) ყანის სანთელა,
მცენარეა (ა. მაყ.).

მწყერთიფქლა (ხევსურ., ფშ.) ხამხამა,
მცენარეა (ა. მაყ.).

მწყერისფხვა/ე-ი (გურ.) ბალახია ერთ-
გვარი (ს. ჯღ.).

მწყერიო (ზ. იმერ.) წადვინისფრო სოკო
(ბ. წერეთ.).

მწყვილი-ი (ხევსურ.) საზარდული (ა. შან.).

მწყირტუ-ა (თუშ.) ტიტველი (თ. უთურგ.).

მწყურთელა (ხევსურ.) კეწურა, მცენარეა
(ა. მაყ.).

მჟად-ი (გურ., იმერ., ქართლ., კახ.) სი-
მინდის პური; პური სიმინდისა, ფეტ-
ვისა და მისთ. (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.;
ქეგლ.).

მჟაღა (ქიზიყ.) თხილის, კაკლის, იფნისა
და მისთანათა ყვაელი (ს. მენთეშ.).

მჟაღაჲ (ქართლ., ქიზიყ., კახ.) თუთა, თუ-
თის ხე (ა. მაყ.).

მჟაღაჲ (ქიზიყ., იმერ.) სოკოა ერთგვარი
(ს. მენთეშ.; ა. მაყ.).

მჟადა-მჟადა (გურ.) მცენარეა ბალახეუ-
ლი (ა. ლლ.).

მჟადიო, მჟადო, ჭადო (იმერ.) მჟადა სო-
კო. ნ. მჟაღაჲ (ა. მაყ.).

მჟადაპურა (ქიზიყ.) ნახევარი ხორბლის
ფქვილისა და ნახევარი სიმინდის ფქვი-
ლის პური (ს. მენთეშ.).

მჟაყე (ქიზიყ.) მჟახე, ძალიან მჟავე (ს.
მენთეშ.).

მჟახე! (აქარ.) მკეახე, უმწიფარი (პ. ჯა-
ჯან.).

მჟახეჲ (გურ.). 1. მკაფიო ხმა; 2. მეტის-
მეტად მჟავე, ძალიან მჟავე (ა. ლლ.).

მჟევე (ღჩხ.) მდარე ხარისხის პურეული
იყო. მარცვალს შინაურ ფრინველებს
აჭმეოდნენ, ჩალისაგან კი სახლის სახუ-
რავს ამზადებდნენ (მ. ალავე, ოკრიბ.).

მჟიდავი (მთიულ.) ღონიერი, ძლიერი
(ლ. კაიშ.).

მჟივანა, ჭივანა (მოხ., ფშ., ხევსურ.,
მთიულ., თუშ.) ჭყიანტა, მცენარეა
(ა. მაყ.).

მჟიკა (ღჩხ.) ჭინკა (მ. ალავე, 2).

მკირავობა (გურ.) მონადირე ძაღლის ან ფრინველის უნარი ნადირის ან ფრინველის დაქერისა (ა. ლ.).

მკეკმარა (ფშ.) თავცეცხლა, მცენარეა (ა. მაყ.); ბირკა (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

მკეკა (ქიზიყ., იმერ.) ყურძნის ჯიშია ერთგვარი (ს. მენთემ.; ლ. ლეე., 63).

მკეკავი (აქარ.). ნ. ჭნავი.

მკლაკვი (მთიულ., რაქ.) კლაკვი; ერთგვარი საქმელია (ა. მაყ.; შ. ძიძ., 210).

მკლეური (მთიულ.) შესახვევი ბევრი ძნა (ლ. კაიშ.).

მკრე (ქიზიყ.) მკრელი, ბასრი (დიალექტ., 607).

მკრელი (ფშ.) მახრა, ბოსტანა (ვაფ., II, ა. შან.; ქეგლ.).

მკრინავი (ფშ.) ბულბული (თ. რაზიყ.; ი. ქეშვი.).

მკრიშე (იმერ.) მტკიცე (ი. ქავთ.).

მკუყლევა, **მკუყლევა** (იმერ.) დამკუყლევა, გულზე ხელების დაკრეფა. „რაჲა ხე ლე ბ დამკუყლეული დამღვომიხარ თავზე, ხომ არავის ტირი?“ (ე. ბერ.).

მხალთაღვამა (აქარ.). ნ. ძირა.

მხართალიში (ჯახ.) ბავშვის ბეჭებ ქვეშ დადებული პატარა ბალიში აქანში (ა. მარტ., გ. იმნ.).

მხარწითელა (გურ.) ფრინველია ერთგვარი (კ. გვარ., 949).

მხდალი ცხენი (მთიულ.) ჭკვი ცხენი (ლ. კაიშ.).

მხევარა (ფშ., ხეესურ., მოხ., მთიულ.) ხეარძელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

მხვევილი (მთიულ.) ძნის შემკრეული, მეძნაური (ლ. კაიშ.).

მხვერა (ფშ.) ამხვევა მცენარეა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 133, 1900; ი. ჭყონ.).

მხვეწარი (მოხ.) მლოცველი, ვინც ხატს შესთხოვს, ეხვეწება რასმე (დიალექტ., 562).

მხვიარა (ქიზიყ.) მცენარეა, თავისით რომ ვერ დგას და სხვა რამეს (ხეს, კედელს) ეკიდება პშკლით (ნ.) და ისე აღის მალა (ს. მენთემ.).

მხვრიშე (მთიულ.). 1. მარცვლოვანი ერთგვარი; 2. მსხვილად დაფქვეული (ლ. კაიშ.).

მხლოვანა (მთიულ.) ცოშში გახვეული დაკეპილი მხალი, მხლის „ხაკაპური“ (დიალექტ., 568); ცოშში გამომცხვარი ხაკოშერეული მხალი (ლ. კაიშ.).

მხნავი (რაქ., ხეესურ.) მხნელი, ვინც ხნავს (დიალექტ., 686; ს. მაყალი.).

მხოლაგობა-ა (თუშ.) არშეიობა; მხოლაგობენ არშეიობენ (თ. უთურგ.).

მხრალი (ჯახ., ქიზიყ.) ხრალი, ხის (თუთის, კაკლის, ლაფნის, აკაის ან თელის) ნორჩი შტოების ქერქი, რომელსაც თოკივით გრეხენ და ვაზის რქის ქვივზე მისამაგრებლად იყენებენ (ნ. ჯოხ., 59; ს. მენთემ.; დიალექტ., 608).

მხრეული (მთიულ., გუდამაყრ., ქსნის ხეობ.) ერთი მუშის მიერ ზოლად გატანილი სათიბი ან ყანა (ე. ვირსალ.); ერთ რიგზე გათიბული ბალახი (ვ. სომხიშვი.).

მხრიანი (თუშ.) მნიშვნელოვანი რისამე მომასწავებელი (ი. ბუქურ., 134).

მხრიანი (ფშ.) ლაშარის ჯვრის ეპითეტია (ვაფ., II, ა. შან.).

მხრიშე (მოხ.) ხორკლებიანი (ო. ქაჯ.).

მხუხავი (ქიზიყ.) მშუშხავი, დამწველი, მწარე (ს. მენთემ.).

მხუმე (მოხ.) მსხვილად დაფქვეული. „მხუმე დ უნდა დაეჭყო“ (ო. ქაჯ.).

მქარი (მთიულ., გუდამაყრ.) გუთნის ნაწილია, რქინის გრძელი ჯოხი, რომელზედაც მთელი გუთანია ასხმული (დიალექტ., 573; ლ. კაიშ.).

მქარგობლა (ქიზიყ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (ს. მენთემ.).

მქარკაბარკაჲი (თუშ.) სკეინჩა (პ. ხუბ.).

მკიე-ა (თუშ.) მკიეში, ნაცრისფერი (პ. ხუბ.).

მკრეული (მოხ.). ნ. მხრეული.

მკრეიწი (ქიზიყ.) მკრის კიწი, მხრისა და მკლავის საყარი ადგილი (ს. მენთემ.).

მკიხვა (ლეჩხ.) ჭინთვა (მ. ჩიქ.).

მკიხი (მთიულ., ლეჩხ.) მკიდი (ლ. კაიშ.; მ. ჩიქ.).

რედაქტორი ხუტა ბერულავა

გამომცემლობის რედაქტორები: ე. პოლოლიკაშვილი,

დ. ჯიბლაძე

მხატვრული რედაქტორი მ. ასათიანი

ტექნიკური რედაქტორი თ. მანჯგალაძე

კორექტორი ნ. ნადარაია

გამომშვები ბ. ბალარჯიშვილი

ვადეცა წარმოებას 8. IX. 71 წ., ხელმოწერილია დასაბეჭდად 23. XI. 73 წ.
საბეჭდი ქალაქი № 1, ქალაქის ზომა 60×90¹/₁₆. ნაბეჭდი თაბახი 25,
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 31,95.
ტირაჟი 10.000. შეკვ. № 2375.

ფასი 1 მან. 44 კაპ.

გამომცემლობა „განათლება“, თბილისი, მარჯანიშვილის ქ. № 5.
Издательство «Ганатбела», Тбилиси, ул. Марджанишвили, 5.

1974

Типография издательства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14.
საქართველოს კპ ცკ-ის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი, ლენინის 14.

**С Л О В А Р Ъ
ГРУЗИНСКИХ НАРОДНЫХ ГОВОРОВ**

Составил А. А. Г л о н т и

1

(на грузинском языке)

1974

